لغت
چغتای وترکی عثمانی

جلد اولی لغاتی حاوی وجلد ثانیسی آسیای وسطی اقوامنك ادبیات
وضروب امثالیله احوالنه دائردر

در عصر

﴿ سلطان عبد الحمید خان غازی ﴾

اثر

شیخ سلیمان افندیء بخاری

جلد اول

معارف نظارت جلیله‌سی جانبندن تقدیر وتحسین قلنمشدر

استانبول

(مهران) مطبعه‌سی - باب عالی جاده سنده نومرو ۷

۱۲۹۸

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه

حمد وسپاس فراوان اول خلاق جهان وترتیب فرمای کون ومکان حضرتلرینه اولسون که نوع انسانی شرف نطق ایله مخلوقات سائره دن ممتاز بیوردی* وصلوة وسلام بی پایان اول نبی ذیشان وافصح بنی عدنان افندمز حضرتلرینه اولسون که اقطار عالمی شعشعهٔ نور ایمان ایله تنویر بیوردی .

اما بعد ارباب لغات عندنده معلوم اولدیغی وجهله چغتای لسانی دنیاده بولنان انالسانلردن بری اولوب اسیای وسطانك عموم اهالیسی بونکله متکلمدر اشته بوجهتله لسان مذکورك اهمیتی درکاردر بالخصوص لسان ترکیٔ عثمانینك اصل ومأخذی اولمق مناسبتیله ممالك محروسهٔ شاهانه ده تعلم واعتنایه شایان اولدیغی محتاج بیان وایضاح دکلدر .

فی الاصل بخارا اهالیسندن اولوب مدت مدیده دنبرو ممالك عثمانیه ده متمکن اوله رق حسب الامکان ایکی مملکتك دخی اسانه وقوف عاجزانه م اولدیغندن وطن ثانی اهالیسنه یادکار عاجزانه اولمق اوزره وطن اول لغتنی جمع وترتیب ایلدم* هر یرده اولدیغی کبی بولسان اربابی دخی طوائف مختلفه یه منقسم اولوب هر برینك کندوسنه مخصوص الفاظ وتعبیراتی وارایسه ده بو حقیرك معتبر شعرا وادبا عندنده مستعمل اولان لغاتی انتخاب ودرج ایتدم* وهر لغتك صحتنی وصورت استعمالنی مبین مشاهیر شعرا اثارندن بر بیت ایله استشهاد ایلدم .

ممالك عثمانیه ده ابوشقه اسمیله معروف برچغتای لغت کتابی موجود ایسه ده بك مختصر اولدیغندن اشبو اثر عاجزانه مك وسعت ومکملیتی جهتیله اربابی عندنده مظهر حسن قبول اوله جغی اعز مأمولدر .

چغتای لسانده موجود مؤلفات کثیره دن مشهور میرعلیشیر نوایی* وحسین بایقرا* ومیرحیدر ودیکر بعض ادبانك اثارلری ممالك عثمانیه ده دخی معروف ومتداول

اولدیغندن اشبو تألیف عاجزانهم انلرك فهم مزایا وکشف غوامضنه مدار کلی اوله‌جغی مجزومدر .

ماوراءالنهرده اوزبك ترکمان قذاق مغول قیرغز قبچاق وقلماق کبی چغتای لسانیله متکلم اولان بالجمله اهالی بیننده مستعمل برچوق ضروب امثالی دخی تکثیراً للفائده علاوه ایلدم مطالعه‌سندن معلوم اوله‌جغی وجهله الیوم عثمانلی لساننده موجود اولان ضروب امثالك اکثری چغتایجه‌دن منقولدر اکثر لغت کتابلرنده اولدیغی مثللو چغتای لساننده صرف واصول ترکیب وتلفظنه دائر بعض قواعد دخی علاوه قلندی .

بالاده بیان اولندیغی وجهله مقام استشهادده ایراد اولنان ابیاتك منسوب اولدقلری یوزدن متجاوز شعرای بنامك مختصراً ترجمهٔ حاللریله غزل ونعت شریف وقصیده کبی بعض آثار معتبره‌لری دخی ضمیمةً درج اولندی .

اشبو لغت کتابی ایله دردست ترتیب اولان دفتر ثانیسنك مندرجاتنی مبین چغتای لسانی اوزره برمقدمهٔ منظومه دخی الحاق ایدلمشدر .

اشبو اثر ناچیزانهم خلیفهٔ زمان حامیٔ علم وعرفان ناشر عدل واحسان سلطان البرین والبحرین خادم الحرمین الشریفین پادشاه گردون وقار وشهریار بلند اقتدار السلطان ابن السلطان السلطان عبدالحمیدخان غازی خلدالله ملکه افندمز حضرتلرینك زمان سلطنت پرمسعدتلرنده صحیفه پیرای ظهور اولمغله تیمناً نام نامیٔ همایونلریله توشیح قلندی هرنقدر عبدکینه‌نك بوکا استعدادی یوق ایسه‌ده لطفاً ومرحمةً ملحوظ لحاظهٔ ملوکانه‌لری بیوریلور ایسه مضبوط آثار سلف وعبدکبضاعه‌لری دخی حائز نصاب فخر وشرف اوله‌جغی اشکاردر ومن الله التوفیق وهوالمستعان فی کل حال وآن .

شیخ سلیمان

مقدمهٔ چغتای

حمد بی حد وثنای بی عدد* اول حضرت احد قدیم* وصمد واجب التعظیم غه کیم وجودمکونات انیک قبضهٔ قدرتیده ایرور* نظم* اول تنکری اتی بیله بو نامه* کیم بردی جهاننی انتظامه* دانای ضمیر مرغ ماهی* بینای سرایر کماهی* بخشندهٔ رزق انس و جان اول* قیوم خدای لامکان اول* ستار عیوب جرم عصیان* علام غیوب راز پنهان* طاش بطنیده بردی روزیٔ مور* نیسانده درایتدی قطرهٔ یامغور* توقوز فلاك ایلاغان معلق* یرمر کزین ایلاغان مطبق* خلاق جهان خدای اکبر* رزاق کریم بنده پرور* جل جلاله وعم نواله* بعد الحمد والتحیه والصلوة علی رسوله محمد وآله واصحابه واتباعه خیرالبریه* دانش اصحابی نینك دقت پسند کاشف لاریغه* وبینش اربابی نینك فطرت بلند واقف لاریغه کیم الفاظ ومعانی رعنا شاهدلاری نینك مشاطه لاری دورلار* ضمایر خورشید نظایر انور وخاطر عاطر مطهر لاریغه واضح وهویدا ایرور کیم حضرت قادر بچون وخالق کاف ونون بنی نوع انسان وجودی نینك احسن التقویم صوریله جمیع مخلوقاتدین مستثنی وممتاز خلق ایلایوب (ولقد کرمنا بنی آدم) خطابی برله تشریفنه مشرف وسرافراز ایلادی* وکمال قدر تیدین بنی نوع بشرنینك طبایع ومزاج شکل وشمایل دین مذاهبده الوان وانواع مختلفه ده فریق فریق وخیل خیل هر بریغه برنوع امتیاز بیریب هرطائفه وفرقه نینك برعلاحده اوزکا لسان ایله کویا ایتمش* وخصوصا اولین وآخرین خلقیدین انبیا علیهم السلام نینك پشواور هنما ایلایب هر بیرلارین برجماعه امت غه ارسال ایتدی* وحضرت خیرالبشر سید المرسلین وخاتم النبین صلی الله علیه وسلم افندیمز نینك رحمة للعالمین قیلوب (لولاك لما خلقت الافلاك) خطابی غه مشرف ایلاب سلطان الانبیا ایتمش دور کیم سایر انبیا علیهم السلام اول صاحب التاج والمعراج نینك وجود مسعود یکتا وذات بهبود بی همتا لاریغه مفتخر ومباهی دورلار* وامتلارینینك دخی جمیع امم دین مستثنی وممتاز دیمشلاردور* وعالم امکان ضبط وسرشته سی اوچون اقالیم سبعه نینك هرجهاتنده اعلا واوسط وادنا حاکم وحکمرانلار* وعاقل وعادل دانا سلطانلار

خلق ایلیوب نسق ونظام عالم وجاهل وسفهاء زمان وبی خیرد یخشی ویمان فریقیغه وفنون غریبه وصنایع عجیبه امتیازین اول کروه والاشکوه پسندیده‌نیك یداقتدار وقبضه اختیار لاریغه قویمش کیم جادهٔ ومنزلت قاعده وقانون عرف و رسوم امورلاردین اظهار وجاری ایلاب عالم وآدمغه ربط وانتظام بیرمیش لارکیم قرون ماضیه‌دن تاحالاغچه عملغه کیلاور* فاما اشبو طوایف برکزیده نیچه صنف ایله ممتاز ونیچه قبایل ایله فرق اولونمش دور* بو فقیر حقیر نیازمند درکاه باری* الحاج شیخ سلیمان بخاری برکوب تواریخ وعددسز سلسله نامه لار کورمیش ودشت پی پایانلرده کزیب نهایت سیز طوایف وقبائلك ایچلرنده یورمیش طبایع واصطلاحاتلردین وقوف پیداقلاراق یافث علیه السلام نینك ظهوریله ابتدا سیدین اوغوزخانغه‌جه اتراك اقوامینك اولغی نخستین بییك صاحبقران خانیدورکیم ترك قبایلی واقوامی* اوزبکیه وچغتای طوایفی نینك خاص وعامی غه ابتدای اسلامیت آندین شایعدور* واول خان عالی مکان زمانیدین چنکیزخان دولتی نینك قویاشی یتی اقلیم بحر بریغه یاش اولغونچه واندین تابوآوان سعادت توآمان غچه نیچه تاجدار بی همتا سلطانلار ونامدار شجاعت آثار حکمرانلار اقالیم سبعه غه حکمران وفرمانفرما بولاکیلمیش‌لار* اوشبو معاصر ودوران دولت آل عثمانیانه معطوف ومنحصر اولونمیش دور حقیقتاً بوخاندان ذوی الاحتشام پاك نجادین سلسلهٔ انسابی بطناً بعد بطن ترك طایفه‌سنه منسوب اولنوب منشا وعروج لاری دخی ماوراالنهر اقالیمی کیم الحال آسیای وسطی نامیله معروفدر مواطن قدیمه‌لری اولدیغندن الیوم ممالك شاهانه وقلمرو خسروانه‌ده استعمال اولونان لسان عثمانیه لسان چغتایی‌دن یعنی ماوراالنهر ممالك لاریده الحال استعمال اولونان لساندن منشعب اولندیغی بولسه هم مع هذا مذکور لسان عثمانیه تحویل ایله شیوه والفاظجه بیننده چوخ چوخ مغایرت وتفاوت‌لار ظاهر وصریحدور* ترك اقوامی برقانچه قبایل وعشایره تفاریق ومنشعب اولندیغی کبی هرقوم وقبایل نینك دخی اصطلاح وتعبیرات لاری بربرلارینه متفاوت ومخالف اولوب لسان چغتایی نینك بعضاً اصلاحات لاری الیوم هم استعمالدن مسقوط قالمقده دور* پادشاه فلك دستکاه کامکار وشهنشاه ملك قدر معدلت شعار ناصر الملته والدین مروج الشرع المتین باعث الامن ولامان صاحب العدل والاحسان خلیفه زمان السلطان ابن السلطان (السلطان عبدالحمید خان غازی) خلدالله ملکه افندمز حضرت لارینك عصر معارف حصر خسروانه لاریده چون ارباب فضل

وهنر زیاده اولمق سببی دین انواع کرم عمیمه واصناف نعم جلیله الطاف وعنایات بی‌غایات سنیه‌یه مستغرق وسرافراز اولقه‌ده دور بو خیرخواه قدیمی ورضا جوی صمیمی داعیلرینه موجب شوق وغیرت اولیب الیوم ماوراءالنهر یعنی آسیای وسطی‌ده متداول ومستعمل بولنان ولسان عثمانیدا تغیر وتبدیل قیلیلغان لغات‌لارنی جمع ایلاماك بوشهریار کریم الاخلاق وپادشاه عمیم الاشفاق نینك زمان راحت توامان لارینغه کیم خلایق مهد آسایش ومسند راحتده دورلار بودودمان پاك نهاد اجداد عظام واجب الاکرام لاری مواطن اصلیه‌ده استعمال اولنان لسان معنویه لارینغه تکلم ایدیلان لسان ولغاته وقوف اتماکلیکه مایل بولنان اکابر واعاظم اشراف واقوامغه بر تحفهٔ شایسته اولمق امیدی برلااوشبو صحایف رقزده (لغات چغتایی وترکی عثمانیه) غه موسوم ایتیلدی ویوزدین متجاوز آسیای وسطی شعرای بنامی نینك آثارلیدین لغتلارغه شواهد ومثال کیلتوردیم* وایکنجی دفتریغه ماوراء النهر یعنی آسیای وسطی اوزبك قبایل لاری برلاس مغول تاتار نیکوز قانکلی قنغان چیم بای چوپوت منجر اباقلی توپاقلی یوزمنیك اویغور قیشلق ختای قبچاق قیرغز قذاق قره‌قلپاق سرای متین سولدوز قورلاس قونغورات کذکی منغت ارلاس تراقلی اباقلی اچه‌میلی عرب ایرغیز دورمان نمان قیره‌سالدی اون چلایر ارغین الچین اورماق توادق کجیق قلماق قارلوق کیلجی بو یراك ادرات قیات فنکلی اوزارلات چوپلاجی قوشچی اوتاجی اوبمادت ارغیت میسید مرکیت بورقوت اوکلان اویشون تاتار یابو تمه بدین ارلات وکیت قلان وچوپلاجی قاری وبیلا ویابو فولادجی غجر وبدی آس جیورغان وکیلجی ایلچ بیات بویادت ترکن کودای تکی اغار جورات اوغلان نوبای علی هذا القیاس توقسان ایکی اوروغ وتیره اوزبك لار اچیده سویلنلکده اولغان چغتایی ضروب امثاللری وحروف هجا ترتیبیله ثبت ایلدم* وبالاده ذکری کچغان یوزدن متجاوز آسیای وسطی شعرای بنامینیك آثار برکذیده‌لریدین بیرار نعت وقصاید وغزل وتخمیس وبحر طویل کبی اشعارلریدین دخی درج قیلیلدی * منظومه اولان مقدمه‌کتر انه‌مده ذکر اولندیغی کبی لازم ملزوم الفاظلر وچغتایی لسانی اوزره بعض عهدنامه وبالیغ وانشا واولحوالنیك عادات واطواری وحکمدارلرینك منصب ورتبه‌لری وممالک‌لراىله فرسخ‌لری وچغتایی عالم‌حال وقواعدلر ایله بعض آثار مفیده‌ی میدان انتشاره وضع

ایتمك اوزره عاجزانه ثبت دفتر قیلدم امیدیم اولدورکه منظور اولوالابصار اولوب حسب المقدور البشریه بو یتیشتورغان اوراق وظهوره کلغان بولغان خطای عاجزانه‌م نینك لطف احسان اصحابی فصاحت وانصاف اربابی پردهٔ اصلاح ایلان مستور ایلاماك مرحتیله سرافراز ایلاغایلار آمین یارب العالمین .

تمت

مؤلفك منظومه چغتایی مقدمه سی

حمد جناب باری * ونعت حضرت پیغمبری * القاب چهار یار عظام * وآل اصحاب کرام * مدح وستایش پادشاه عصر * (سلطان عبدالحمید خان غازی) * وترجمهٔ حال مؤلف * وسبب تالیف کتاب *

* بسم الله الرحمن الرحیم * مطلع اول قران کریم *
* حمد اوسون تنکری بی همتاغه * اول خدای احد یکتاغه *
* قیلدی اول عزی دانا بینا * بزی آدم خیلی دین مستثنا *
* دین اسلامی اوخلاق قدیر * ایتدی بیزلارغه نصیب وتقدیر *
* شکر کیم بیزلاری بینا ایتدی * امت خاص بنی نا ایتدی *
* یلقب اول سروره امت قیلدی * سنی واهل جماعت قیلدی *
* هادی شرع رسول الثقلین * سید عالم وشاه کونین *
* شرع ایله عالمی پرنور ایتدی * رحمتی برلا بتون نور ایتدی *
* بعد ازان امته اصحاب کرام * شرع پیغمبری ایتدی اعلام *
* یتی اقلیمده بعون باری * تون کون بولدی شریعت جاری *
* آل اصحابی قویاشتیك تابان * بردی اسلامه شرف تابو زمان *
* بوزماننینك هم اولوغ صاحب بار * جیغه لیغ عادل دریا دلی بار *
* جمله عالم غه بتون رهبردور * خلف ونایب پیغمبردور *
* حضرت (عبدالحمید) خان دور بول * دهر آرا خسرو سلطان دور بول *
* بویله سلطان معارف پرور * بویله شاهنشهٔ فرخ آختر *
* بو کبی عادل فرخنده نژاد * بو کبی شاه مراحم معتاد *

* مونديں پادشهٔ طالعی اونك * كلماميشدورنه كلورمونديں صونك *
* شرع وفضل وهنر وعلم وكمال * مونينك عصرنده ايرورمالا مال *
* سايه‌سنده هم عارف اولدی * كوب كيشی اهل معارف بولدی *
* كرمی جعفر برمكدين خوب * عدل وُدادی كرميندين مرغوب *
* بای يانكليغ بورور عصرنده كدای * بر كدای دريد ور حاتم طايی *
* جمله‌دين بندهٔ ناچيزی مين * بردعا كوی سحر خيزی مين *
* مينی هم كوپ يره مامور ايتدی * كوپ كوپ اكرام ايله مسرور ايتدی *
* هم سفارتله سياحت قيلديم * هند وسرهندی زيارت قيلديم *
* كنك درياسيدين هم ايتديم عبور * دهلی واكره‌ده كزديم بحضور *
* عزم عنبر سر ولاهور ايتديم * پندی يوليله پيشاور كيتديم *
* برنيچه راشون كوتلدين آشديم * كابلينك قورغانينه يتشديم *
* كوپ كورونيش لار ايله ايتدی قبول * شيرعلی خانكه مين اولديم مقبول *
* يخشيليغ برلاهم الفت قيلديم * تينك توروب يانيده صحبت قيلديم *
* آشوری رومی رعايت ايلب * بی نهايت منكا حرمت ايلب *
* اطف وانعام فراوان ايتدی * خلعت وآت وزر احسان ايتدی *
* شير دلخان ديكانی ايتدی رفيق * تابخارايه تيك قيلدی ترفيق *
* خوش قيليق برله اوزال توردی مينی * كوپ عطا برلا اويال توردی مينی *
* باميان بوتلرينك آستی بيلان * هندوكوش طاغلرينينك اوستی بيلان *
* ايبك وخرمه واصل اولوبان * طاش قورغان ايلا خلومی كوروبان *
* كابل وبلخ وهيراتی كيزديم * ملك ايران وكلاتی كيزديم *
* خيوه‌و بحر خزرده يورودوم * اخل ومرووده كوپ اولتوردوم *
* تركمنيك حالنی بربر بيلديم * جنس ومقدارينی دفتر قيلديم *
* قدريم ايلتی بخارايه قدر * يورودوكيم بر نقدر دور نقدر *
* چون بخارا ارا داخل اولدوم * حكمدارنينك قاشيدا اولتوردوم *
* كوروشوب ايلدی چابك مهمان * ايتدی كوپ تنكه‌وطلا احسان *
* برنيچه كون يانيده توردوم مين * يخشی ليغ برلا تيك اولتوردوم مين *
* صدر ايتب رتبه ويرليغ بيردی * نيچه كون اورون كونليغ بيردی *
* كيناقيت ماغه ايتديم تقرير * چاره‌سز بيردی منكا رخصت امير *

* تینیج دریای امودین اوته راك * كابل وهند یولینی توتارك *
* روماقیتماق لیغا مایل اولدوم * ریر ایلا منیٔ یه‌واصل بولدوم *
* شور دریاسینه کیردیم ناچار * محنتیم بولده کیدان اولدی دوچار *
* ملك بغداد ایله عودت ایتدیم * کوه چنبردن حجازه کیتدیم *
* برزمان یسرب وبطحی‌ده‌یوروب * مصرده برنیچه کونلار اوتوروب *
* یخشی برساعت اشرف بولدوم * استانبولغا مشرف بولدوم *
* بویله بیرکشور اقدس یوقتور * بوکبی شهرمقدس یوقدور *
* کلیبان خدمتم ایفا ایتدیم * نیکا مأمور ایسام اجرا ایتدیم *
* دونده بعض یره اعضا بولدوم * فخری خدمتلره حبا اولدوم *
* برسیاحت ینه چیقدی باشمه * یالباریب قویمادیلار خاهشمه *
*ملتنك نامنه کیتکین دیدی لار * مجره‌تیزیوری یتکین دیدیلار *
*برنیچه ذات ایله یولداش اولوبان *برچه‌مبعوث ایدی سرداش اولوبان*
*طونه نهریدین اوتوب کیتك لار * سکدین شهرینه تایتیکلار *
*بوله چیقمش ایدیلار خلق تمام * بویله بر غلغلهٔ خاص وعوام *
* کوروشوب پشته‌ساری کیتك بز * مینك‌لك ادملی یرایتیك بز *
* او یغین واوغریوی الحال * شوراده سو یلاماغیم امر محال *
* کوریبان بزلاری بولغاچ حیران * مجار عثمانلی دیبان ایتدی فغان *
*هرکیم عثمانلی دیبان قیچقیریشار * ترك دیب کته کیچیك حیقریشار *
* جمله بر بر کلیبان ایل اوپدی * ترك دیب القیشله قیامت قوپدی *
* مجارستانی تماماً کوردوم * کل بابا تربه‌سنه یوز سوردم *
*شرق السنه‌سی نیك طالبی کوپ * جغتای ترکی‌سینك راغبی کوپ *
* اسکی عثمانلی اسانی دیرلار * چغتای ترکی زبانی دیرلار *
* آسیادن کلبشیم اکلادیلار * چغتای بیلدیکمی تیکلادیلار *
*کوپ کپ اورماقنه تلاشلاشدیلار * بول لغت اوزره کینکاشلاشدیلار*
* آنیك اوچون منکا رغبت کلدی * برلغت بیتماغه غیرت کلدی *
* هم هوس ایلارایدی بعض کسان * مهتر و کهتر ایلان نوهوسان *
* طوپلادیم مین نقدر اولساقتی * چغتایده متد اول لغتی *
* بر مثال هر لغته کیلتوردوم * شاعرینك اسمی بیلان بیلدوردوم *

* توقسان ایکی اوروغی یاد ایتدیم * تیره وجنسینی تعداد ایتدیم *
* ینه برقنجه ضروب امثال * صرف لفظ جغتای مثل طیتال *
* فرض عین وتوتوق وجوره سوزی * اوشوك وقوشوق وکیم ر بغوزی *
* جغتایجه غزل برقچه نعت * انلرینك ایچلار یده کوپ بولغت *
* خیوه‌دن بلخ بدخشان قچه تاش * یاخود اوزبك قچه تیره‌قچه باش *
* مثلا مرو بخارا اره سی * نیچه‌فرسخ قاچ‌اغاچ دور قره‌سی *
* آسیاده نیچه شاعر بولسا * جغتای لفظنه ماهر بولسا *
* یرلیغ ونامه و انشاسی بیلان * جغتای رسمی نینك املاسی بیلان *
* حکمداران عملین بیلماك اوچون * شغاول ایینین اورکانماك اوچون *
* کیما دیرلار یساول وقراول * کیما دیرلار بکاول وکتاول *
* ندور اول قوشون وکیمدر الامان * قل وکورك ونی دور ترخان *
بدرقه قیسی وکیم آق او یلی * قتاغان نیدورکیم دورلولی *
* بو براتنجه تیزیلدی همه‌سی * جلد ثانیده یاز یلدی همه‌سی *
* (نقشی) بیتدیم بو یوسون اوزره کتاب * یارب اولسون بولغت هر یره‌باب *
* بول اثر شیخ سلیمانیکدور * بوکتاب و بولغت آنینکدور *
* اسمی (ترکی جغتای لغتی) * (قدیم عثمانلی لسانی) دورآتی *
* جغتای ترکلرك اصلیدور * خلفهٔ روی زمین نسلیدور *
* یعنی بو سلسله‌نك تاج سری * چیغه‌لیغ خسرو والا گهری *
* حضرت (عبدالحمید) سلطانیك * بو اولوغ خسرو عالی‌شانینك *
* نجل و امجادینی یارب شاد ایت * عمر ایله شوکتنی مزداد ایت *
* شأن شهرتله معمر بولسون * خصم واعداسی مکدر اولسون *

تمت

قواعد

ترك اقوامنك اصل ومنشئ وقاچ قبائله منقسم اولدیغنی بیان وتعداد ایلدکدن . صکره لسان چغتایی‌یه دائر بعض معلومات ایله اصول وقواعدینی بیلدیرملك ایچون ایضاحات اتی‌یه ابتدار قلندی

لسان ترکئ جغتایی‌یه تعلق ایلیان قواعد وضوابط ایچنده جای ملاحظه بعض شیلر واردرکه انلری وارد خاطر ایتمك لازم کلور * مثلا توران زمینده اقامت ایلیان اوز بکلر واهالئ ماوراء النهر بعض کلماتی کاف عربی ایله تکلم ایلیوب اهل خوارزم وترکمانلر همان لفظی کاف عجمی فارسی ایله تلفظ ایده‌یورلر فقط بورالرینه دخی زیاده دقت ایتمك لازم کلوب انجق املای کلمات ترکی نزدنده شوراسی مقرر ومحققدرکه رسم خط زبان ترکی‌یه خاص اولوب تحریری دخی تقریرینه مطابقدر لاکن کتابتده بعض حروفات واردرکه تلفظ اولنمیور نه‌کبی الف بیان فتحه وواو بیان ضمه ویا بیان کسره‌در بعض اسملری بوقاعده اطراد ایتمز * مثلا (تفنکچی) معنی سنه اولان (مرکن) کبی (وسنجق وسنجره وغیره) کبی بوندن ماعدا بعضا دال وتایکدیکرینه تبدیل اولور فقط بودخی مطرد دکلدر * مثال دیمك وایتمك دیماك وایتماك کبی‌که بوراده تبدیل جائز دکلدر غین وقاف وخا حروفنك بکدیکرینه تبدیلی ممکندر فقط بودخی مطرد دکلدر (یغماق) جمع ایلمك (وسیغماق) سیغمق (یاغماق) یاغمق که غ ایله هردائم یازمق لازم کلور (یقماق) خراب ایتمك (وسیقماق) صیقمق و (یاقماق) یاقمق (ویاقین) یقین) وقریب الفاظنك خلافنه‌که بونلری هردائم (ق) ایله یازمق ایجاب ایدر * وبعض الفاظ دخی واردرکه * مثلا (قرچغای) قرغی وقارغاول یبانی طاوق (وتوزغونك سیاه قرغه وتوزغالان آشوب کبی بونلرك اوسطنده بولنان غینی تبدل ایتمك جایز اولوب (قورقو) خوف (وایقو) خواب (وتوقوز) طقوز (وچاقین) برق) الفاظی دائما قاف ایله یازمق لازم کلور ومع هذا لسان اتراك وروم وایرانیده بعضا کاف عربی داله بدل استعمال اولنیور * مثلا (ایتکان) ایدن معناسنه (وایتکای) ایدای معنی سنه‌در * و بوجمله‌دن اوله‌رق سین صاد

مهمله يه وتاى قرشت طاى حطى يه ويا داله تبديل اولور * مثلا
(تورلوك) دورلوك دورلو كبى و (توتلوغ) و (طوتلوغه) كبى
و (طاغ) طاغه و (آت) آده واسم و(سو) صويه و (آسيغ) آصين
نفع و (ساسيغ) صاصين فنا قوقولو ومتعفن كبى (واو ويا) ياى حطى بولنان
اكثر حروفده تحرير ايدلمز *مثال (الماس) و (توتماس) المز وتوتمز كبى و بعضاً
زاى حوز ايله يازيلور * مثلا (ايتكاز) ايدرم وايدوروز ديورلر) كبى و ينه بعضاً
كلمه لرك اخرينه كلان قاف غينه تبديل اولور (ياق) و(يق) خراب ايت
(ياغ) و (يغ) جمع ايت امرلرى دخى هروقت عين ايله يازلمق وهكذا كلمه لرك
اخرنده الف وها حرفلرى يكديكرينه بدلدن استعمال اولنيور * مثال (ايدا)
و (ايده) حضورودر برابر و (يانيغه) و (يانيغا) يانمه جانبه و (اينچا) و (اينچه)
بوقدر* كبى فقط (منكا) بكا و (سينكا) سكا و (اوزكا) بشقه وغير و (بيزكا)
بزه بونلر يالكز الف ايله يازيلور
وتنكه وتنكا اسياى وسطى سكه ونقره سى و (اتكه) و (انكه) لالاودايه كبى
هاى هوز ايله يازيلور و (اوستينه) و (اوستينا) اوزرينه لفظى هرايكى طرزده
يازيلور وينه غاى وكاى ده يالك ذكرى ويا حذفى جائزاولوب (اييكى) ايكى و (يتى)
يدى و (توقوز) طقوز وينه لسان تركيده هرفعلده صيغه نك اصلى امردر وسائر
صيغه لرك علامتى اكاملحق اولوب افادهٔ معنى بى تجدد ايدر مثال (آل) و (كيت)
كبى كه ارادهٔ مصدرده (ماق) و (ماك) علامت مصدرلرى اكا الحاق ايديلوب
(الماق) و (كيتماق) الماق وكيتماك كبى فعل ماضى نك بناسى (دى *وتى) اولوب بوايكى
كلمه لرى امرك اخرينه الحاق ايدلدكده ماضى حاصل اولور (الدى) و (كيتى) كبى*
فعل مضارعك بناسى دور و (آلار) لفظنك علاوه سيله حاصل اولور * مثلا
(آلار) (الادور) وكيتار كيتادور (غان) و (كان) لفظى مضارعه يه ملحق
اولديغى وقت معنئ مصدرى ومعنى مفعول حاصل اولور* مثال (دورارغان)
الارغان وكيتارغان كبى وينه استعمال صيغه قاف وياغين ايله اولور مثال (قيلماق)
و (قيلغاى) وينه (بيلماك) و (بيلكاى) بونلرك هرايكيسى سماعه موقوفدر
قياس ايله بيلنمز ومضارع صيغه سى ضماير متصله ايله معنئ مصدرى افاده ايلر *
مثال (بارورى) يعنى كيديشى وينه (بارورنك) كبى ضماير منفصله مصدرى
بيان ايتمز نكبى (بارورمين) يعنى كليرم* وميم ضمير متكلم وحده جمع اولديغى

حالـده معنیٔ مضارعی افاده ایلر مثال (بارورام) یعنی کلیورم واکـــر حروف مضارع یعنی راء مضمومه ویا مکسـوره میم ایله مرکب اولـدیغی حالده معنیٔ مصدری افاده ایلر مثال (بارورم) یعنی کیدرم و (چکارم) یعنی چکرم* واکر راء مفتوحه ایله مرکب اولور ایسه مضارعی افاده ایلر مثال (بارورام) یعنی کیدرم وینه صیغ حالی * مثلا (اقارا) و (توکولا) مصدر معنی‌سنده‌در (یعنی اقارمق وتوکمك) (اقان) و (توکان) هم لفظ مصدردر و بعضا فاعـل و بعضا مفعول معناسنه کلور مثال (ساچکان) (ساچان) وکیلکان (کلان وکمش وکلك) کبی (چقماس) فعل مضارع ومنفی غایبدر (یعنی چیقمز فقط هر وقت‌که لفظ مذکور لیغ ایله منضم ومرکب اولور ایسه مصدر منفی معناسنه کلور (چیقماسلیغ) یعنی (چیقمزاق) کبی ومش لفظی دخی علامت مفرد ماضی مغایبدر* وکای دخی بعضا علامت مفعول وبعضا ماضی مجهول وبعضا دخی بوکا یای مصـدر ملحق اولـدیغی وقت مصدر واسم مصدر معناسـنه استعمال اولنور* مثال (اسرایشی) (یعنی محافظه‌ایدیجی) ویاسـایشی) یعنی اعمال قیلیجی) کبی و بوطریقه دخی مفعولیتدن کنایه‌در ولاوواو وراء حرفلری برفعلك اخرینه کلور ایسه کرك کلمات جامدهٔ ترکیده ویالسـان ترکیده استعمال اولنان الفاظ مشترکه‌ده اولسون مثال (باشلاماق (باشلمق) وتیشلامق (دیشلمك) کبی والفاظ مشترکه‌یه مثال (کارلامق) وکذارلامق (ادا ایتمـك) وهوسـلانماق (هوسلنمك) وبوه‌لانمـق (بوله‌اتمق) (واورکورماك) وموبکراماق (محزون‌اولمق) وسبته‌رماك (دیوانه‌اولمق) وکندرامق) (متعفن اولمق) کبی وانفعال بابنـك بناسی بونلرك بعضاً لام ایله استعمال وتلفظ ایتمك ایله اولور (مثال توتولماك) بیارلماق (کوندرلمك) کبی و بعضا دخی نون ایله اولور (باغلانماق) وکوروнماك کبی و بعضاً دخی کرك لام ایله وکرك نون ایله استعمال اولنیور مثال (یاسالماق) ویاسانماق یعنی یاپیلق* فقط یاپیلمش نسنه بشقه‌سی طرفندن اجرا ایدیلور ایسه لام ایله وکندی نفسنده اجرا ایدلمش اولور ایسـه نون ایله استعمال ایتملیدر* وبعضاً دخی بنای انفعال لامسز دخی استعمال اولینور* مثال (آیریلماك) وایریماك کبی (آکریلمك) وهکذا نونسز دخی استعمال جائزدر* مثال (قالیماس وقالماس) (قالنمز وقالمز) و بعض کلمه دخی لام ونون ایله استعمال اولنیور قوتلماق وتالینمـاق (قورتلمق واضطراب ایتمك) باب مفـاعله‌نك علامتی شین حرفنك کلمه‌یه داخل وعلاوه ایدلمسی ایله اولور مثال اوروشماق یعنی (اوروشمق)

كبي* وبعضاً دخي فعلك كنديسنده شين حرفي موجود اولور* مثال (توتوشماك) (توتشمك) كه توشماك مصدرندن منشقدر* هرفعل لازمك علامتي هرصيغه‌ده مختلفدر*مثال (قوتولماق) (خلاص اولمق وتونقارلمق) وتويماق) وقو يغارمق كبي وهكذا تعدينك نهايتلري مصادرده در*و يا كسر ايله در (وتور) تاي قرشت ايله كلور*مثال اورماق واوردورماق وتوتماق قوتورماق(واوچراماق اوچراتماق) كبي بعضا ايكي تانك التقاسي وقوعبولديغي حالده بر تاحذف ايديلور مثال(تاتماق وتاتورماق)ويانماق يانورماق) كبي فقط بعضاً تايي حذف ايتمك جائزدكلدر مثال (آتماق واتتورماق)وتو يور وتويتورماق) كبيو بعضاً دال وتا دور وتوردن حذف اوله‌رق فعل امرك حرف آخري مضموم اولوب راء مهمله ايله منضم اولور مثال (اشماق وآشورماق) وقاچماق وقاچورماق كبي فقط بعضاً دور وتور لفظي كلمه‌نك اجزاسندن اولوب اولوقت حذف جائز دكلدر مثال (توتورماق) وتودورتماق والتورتماق) كبي فعل متعدي اكثر اوقاتده ايكي بنا اوزرينه ياپيلورمثال اولتورماق) (اوتورمق)واولتورتماق واولتورغورماق)وكورماك و(كورساتماك وكوركوزماك) كبي* وبعضاً هرايكي علامت متعدي برصيغه‌ده كلور مثال (تيكورماك وتيكوروتماك) كبي* وبوجمله‌دن اوله‌رق مصدر مضاف تضمير متكلم وحده مكسور اولور ايسه مثال (الماقيم وكيلماكيم) كبي * بونلر اولوقت معنئ مصدري افاده ايلر وغينك ضميله مثال (الماغوم) كبي مضارع منفي معناسنه كلور مصدرك نهايتلري قاف وكاف ايله اولديغي بيلمك دخي سماعي اولوب عادت واستعمال لسانه موقوفدر فقط بونكله برابر بونلر اشتقاق ايدن صيغه‌لر قياسيدر*اتراك وايران واسياي وسطي اهاليسي اوقدر مصادرك قاف و يا كاف ايله منتهي اولمسني زياده دقت ايتمزلر نكبي ايرماك (ايرمك و يتوشمك ايرماق)دخي استعمال اولنيور * اتراك روم حرف مصادري كرك نهايتي قاف ايله اولسون وكرك كاف ايله اولسون حين اضافه‌ده يابعض حروفه منضم اولديغي‌حالده تخفيف‌ايچون اني حذف ايدرلر مثال (الماق والماس) (آلمق وآلمز) والمادين (المه‌دن) وكيلماك (كلمك) وكيلماسي (كلمسي) وكيلمادين) (كلمه‌دن) كبي وينه ماضي متكلم مع الغيرده دخي قاف وكاف مصدر حذف اولنيور مثال ايلادوك و يغلادوق (اغلادق) كبي فقط بونلره كاف و يي قاف مصدري منضم اولور ايسه معني مصدرحاصل اولور (مثلا ايلادوكيم وآغلادوغيم) كبي وايضا (توكدوك) وتوكدكجه)وآلدوق والدوغين بناي اسم مصدر ايچون كلور* وبعضاً

دخی بوتا ایله کلور*اونوت واویات (خجالت) کبی و بعضا قاف وغین ایله کلور بو یروق (فرمان) وآلـداغ قریب) و بعضاً دخی کاف ایله کلور مثال بیلیك (دانش) وتیلوك (دللك) کبی و بعضاً شن ایله کلور مثـال (اورش) (جنك) (و یورش) رفتار) و بعضاً یامیم مثال الوم ویولوم کبی و بعضاً نون ویا جیم ایله کلور* مثال سوکنج دشنام وساغنج (اندیشـه وخیال) کبی و بعضا دخی لام ایله سیورغال (بخشیش واحسان) و یا سال (صف ومنتظم) وبعضاً نون ایله مثال ییغین (جمعیت) ویاغین (یاغمور) و بعضاً غو ایله مثـال یارغو (تفریق) وسورغو (سورش) والغو (اخذ) و بیرغو (ویرش) و بعضاً دخی مختلفه ایله (الغو بیرکو الش بریش الیم ساتیغ الیش ساتیش قیلیغ قیلش) کبی و بعضاً دخی (غوروکور ایله چیقغور) کبی ماضینك علامتلری دی.وتی در مثلا الدی وکیتی کبی و نه (دیلار وتیلار) مثال الدیلار وکیتلار) کبی دوتیك ودونك وتیك وتونك دخی علامت ماضیدر الدینك (اورونك وکیتینك وتوتونك کبی) و بنه دینکز ودینکلار (ودونکزودونکلار وتینیکز وتینکلار وتونکوز وتونکلار) دخی علامت ماضیدر* مثال (الدونیکز وآلـدینکلار) واوردونکز واوردنکلار) وکیتینکز وکیتینکلار): وتوتونکوز وتوتونکلار) کبی*ایضاً دیم ودوم وتیم وتوم مثال (آلدوم واوردوم) (وکیتیم وتوتوم) کبی ودوق وتوق) ودوك وتوك) مثال آلدوق ساتوق کیلدوك وکیتدوق) کبی وبان مثال البان (الەرق) و یب مثال آلیب وکیتیب کبی*بونلر جلەسی علامت ماضیدر ماضی ایله مضارع اراسـنده مشـترکا استعمال اولنیور الفاظ میش مثال (آلمش والنمش) واورولمیش والادورمیش) واورا دورمیش) کبی وثانیا غان وکان مثال اچیلغان وتوتکان و یاشورلغان وآلورغان وآلادورغان وکیلورکان ویاشـورتورغان و یاشونادورغان و بوتکاربلورکان و بوتکار یلا دورکان) کبی بعضاً مضارع منفی ماضیٔ منفی معنی‌سنه کلور مثال(باریلمایدور) واچیلمایدور) کبی هروقت کیم مضارع ماضی ایله ربط اولەرق استعمال اولنیور ایسـه حکایت حال ماضی حاصل اولور*مثال کیلور ایردی وکیلادور ایردی مضارعنك علامتلری ایکی نوع اولوب بری رادر* مثال آلور وچیکار وایستار و یوور (یتیورودیر) ودیکر علامتی دخی (دوردر) مثال الادور وکیلادور کبی بوندن ماعدا دورك ماقبلنه یاحرفی علاوه ایله اولورکه(استایدور (استیور) ودیدور (دیور) و ییددر (ییور) یا آخیرك شباعیله و یائینك بریسنك اسقاطیله مابین مضارعده وغیره الفاظ مشترکەده غای وکای وسون ودیك

مثال (آلغاى وكيلكاى) كيلسون وكيديك كبى و بعضاً فعل امرك مفرد مغايب افاده سى چيقار امرك اخرينه فتح كلور ايسه مثال تيشا وتاريله (يعنى زراعت ايديله) وبوصيغه هم معنى مصدرى وغايب وحالى افاده ايلر اسم فاعلك علامتى غوجى وكوجى اولوب بونلر امرك آخرينه الحاق ايديلور مثال (الغوجى وكيلو كوجى) (آليجى وكليجى) كبى افادهٔ استدامتده اسم فاعللرك اخرينه غان وكان كليور مثال (توتاغان وچاپاغان و كولاكان وكيساكان) چاق دخى علامت اسم فاعلدر مثال ياساناجاق آچار لفظى مشتركان فعل مضارعدن اولوب اسم فاعل مصدر معنى سنه دخى كلور بالاده ذكر اولنان (غان وكان) علامتلرى ديكان وبيرگان كبى اسم فاعله شامل اولديغى كبى مصدر وماضى ومفعول معناسنه دخى كلور * اتراك روم بونى تخفيف ايدرك قيلغانى قيله وابلاكانى ايليان ديه استعمال ايديورلر * مفرد مغايب اجماس بولسا لفظى كبى بعض كلمه معنىٔ فاعل منفى يى و مصدر منفى يى افاده ايلر * بوندن ماعدا (غوروكور) علامتلرى مثال اوچغور (يعنى اوچر) واوتكور واويقاتماغور) دخى معنىٔ اسم مصدرى افاده ايلديكى كبى معنىٔ فاعل منفى يى دخى بيان ايلر * غون كاف فارسى ايله كون مثال غادغون (واوتكون وچانقون بعضا چايقونجى هم بومعنى يى افاده ايلر اسم مفعولك علامتلرى زيرده بيان اولنانلردر * اولا بعضى افعال داله مفعول معناسنه كلور * مثال سينوق وبيتك كبى (مكتوب) ثانيا ميس وغان وكاف فارسى ايله كان لفظلرينك فعل امرك اخرينه الحاق ايتمك ايله اولور مثال اولميش واولغان واولكان * ثالثاً غون وكاف فارسى ايله كون لفظلرينك امر فعله الحاقيله اولور مثال يورغون وسوركون كبى نسبت معنى سنده اولان الفاظ داله بونلردر (ليغ ولوغ) وكاف تازى ايله ليك ولوك الفاظى اوتاليغ وبيوكلوك الى هذه وبعضاً دخى ياى نسبت طهرانى كبى وبعضاً مصدرى بزركى كبى وبعضاً دخى ذو وذا ذامال و ذومال (يعنى صاحب مال) كبى زبان تركيده اساس صيغ اولان فعل امره بعضاً غيل وكيل لفظلرينه اكا الحاق ايدرك مثال قيل قيلغيل وكيت كيتكيل كبى * وبعضاً غيل وكيلك لامنى نونه تبديل ايدرك بيلاكين وتيلاكيل كبى وبعضاً دخى فعل امرك اخرينى مضموم ايدرك بارور واختارور وبار واختار كبى تنسين وجمع امر نون وكاف ايله اولور مثال كورنك وكورونكيز وكورنكلار وتوتونكلار كبى * بوراده نهايت كتوريلان لار علامت جمع غايبدر كاف تازى ايله ديك وتيك وسون وغاى وكاف فارسي ايله كاى فعل

امر مغايبه ملحق اولديغی وقت معنیٔ استقبالی افاده ایلر * مثال اسرا واسرادیك (یعنی اسراك) والفاظ مز بورەنك سایرلرنده دخی مفتوح الاخر اولان فعل امر كاف تازی وكاف فارسی لفظیله معنیٔ استقبالی افاده ایلر* مثلا یاراشـده یار اشكیر اك بولغای دیه استعمال ایدیلور* لسان تركیده علامت نهی میم مفتوحەدر مثال بار بارما و بعضاً دخی (بارماغیل وبارماكیل) دیـورلر و بعضاً دخی لام نونه مبدل اولور بارماغیل معناسنه بارماغین كبی والماغیل معناسنه اولان الماغین * وینه علامت نفی میم مفتوحەدر مثال (كیلمامك والمادی وكیلمادی) كبی وینه مایدور لفظی دخی علامت نفی در مثال كیلمایدور بعضاً علامت متكلم وحده مان لفظیدر مثال (كیتمان وكیتیم وكتامان) وایده من وایتـامان) كبی ومانام لفظی بعضاً عـلامت متكلم نفی ایچون كلور مثال ثایمـان كبی ولفظ (ماس مین) مثال اتماس مین (ایتیم) والماس وقیلماس) لفظـلری بعضاً اثبات ایچون وبعضاً نفی ایچون كلور* مثال اولمسی كبی علامت حال فتح آخردر* مثال كولا وبودخی تكریراً دخی بعضاً استعمال اولنیور مثلا كولا كولا وبعضاً یای ساكنەدر مثال اوینای اوینای وتكریر و بعضاً دخی یای مضمومەدر (اوینایو) كبی وبعضاً یای مفتوحەدر(آغلایه آغلایه)* علامت مذ كورەدن بشقه كاف فارسی ایله(كاج وغاج) محض وچون معناسنه اولان (الغاج ویتكاج كبی (زبان عثمانیده جق جك كبی (الیجق صاتەجك) وكاف فارسی ایله(غای وكای)لام تعلیل معناسنده اولوب حتی عبارەسی مقابلندەدر(كیتقالی یتكالی) كبی* (وغو وكو)كاف فارسی ایله حاصل مصدر معناسندەدر مثال (آلنو وبیركو) كبی* ومان لفظی دخی فعل نفیدن علامت متكلم وحدەدر مثال (المان) كبی وماس دخی فعل نفیدن علامت مفرد مغایبدر* مثال (الماس) كبی (اغوجه وغونجه) وكاف فارسی ایله (كوجه وكونجه وكانجه)الی معناسنه اولوب وزن ومقداری افاده ایلر مثال (اوشالغونجه) كبی* وهكذا كاف فارسی ایله (غولوك) وكاف تازی ایله (كولوك)قابلیت معناسنه كلور* مثـال (الغولوق وكیكولوك) كبی وآخرلری كاف تازی ایله كلان (غودیك وكودیك) قابلیت ومماثلت معناسنده استعمال اولینور مثال(ارغودیك وایككودیك) غوم وكاف فارسی ایله كوم) علامت متكلم وحدەدر(الغوم والغومدر كیلكوم وكیلكومدر)غومیز وكاف فارسی ایله كومیز) علامت متكلم مع الغـیردر مثال آلغومیز والغومیزدر)وكیلكو وكیلكومیز)در كاف فارسی ایله (غونك وكـونك) علامت مفرد مخاطبدر(الغونك وكیلكونك) كبی كاف فارسی ایله (غونكوز وكونكوز) علامت جمع مخاطبدر مثال

(آلغونكيز وايتكونكوز) كبي (غوسي وكاف فارسي ايله كوسي) علامت مفرد مغايبدر مثال (الغوسي ويركوسي) كبي (زبان عثمانيده (السن وكلسن) استعمال اولينور) (غوسيلار) وكاف فارسي ايله كوسيلار) علامت جمع مغايبدر (الغوسيلار دور وكيلكو سيلاردور) كبي (سالار علامت جمع مغايبدر كيت سالار) كبي (وسام علامت متكلم وحده در كيت سام) كبي * وساق كاف تازي ايله ساك علامت متكلم مع الغيردر مثال (كيت ساق وكيت ساك) كبي * كاف فارسي ايله سانك علامت مفرد مخاطبدر * مثال (كيت سانك) سانكيز) دخي علامت جمع مخاطبدر مثال (كيت سانكيز) لفظ مذكور برده علامت متكلم مع الغيردر مثال (كيت سانكيز) كاف فارسي ايله لينك علامت متكلم مع الغيردر مثال (الالينك) متكلم وحده ومفرد مخاطبه لرك علامتي مين وياي ساكنه در مثال (آلاي وآلامين (نك ونكيز ونيكلار علامت جمع مخاطبدر * مثال (الينك والينكيز والينكلار) كبي دورغان ودوركان الارغان) كبي (اليجي والان) معناسنه استعمال اولينور * (سام) معنئ فاي شرطدر اكرمعني سنه (كيدسام) ميم علامت ضمير متكلمدر (الم) كبي (وميز) دخي ضمير متكلم مع الغيردر (اچاقيز) كبي (نك) علامت مفرد مخاطبدر (باشينك) كبي * جمع مخاطب وامر ونهي علامتيدر * مثال (البنك والمانك) كبي (نكيز ويكوز) ضمير جمع مخاطبدر مثال (باشنيكيز) وكوزينكز) كبي * باوسي) لفظي دخي هر ايكيسي علامت مفرد مغايبدر * مثالي (باشي وباشي سي) كبي * لار علامت جمعدر مثال (يخشيلار) كبي (وميزلار) لفظي علامت جمع مغايبدر مثال (كيتدي لار) كبي وعلامت جمع مخاطب دخي اوله بيلور (ايرونيكلار) كبي (مين يعني بن وسين يعني سن) وبيز يعني بزسيز وآلار انجه يعني بوقدر) اول وشول) يعني اووشو) واوشال يعني او وبو هون يعني چون ومونكا) وحروف ربط نون ساكن اولوب (وني) دخي كاف ساكنه ايله حرف ربطدر * سونونك ومينك) كبي عبارەنك ابتداسنده (ني) معني استفهام ايچوندر ني ديدي) نيننك مثل نون ساكنه كبي كاف ساكنه ايله حرف ربطدر (غه وغا) وكاف فارسي ايله كا لفظلري حرف متصلدر (كيتمانغه) كبي (اوچو) لفظي لام تعليل معناسنه در * كيتماق اوچون كبي * ايله وايلان ويله بيلان وبيرله وبيرلان) كافه سي مع معناسنه در * مثال فلان ايله كبي وهكذا (ودر ودور) لفظي حرف رابطه در فلان دور كبي (ايدنيكز وايدونيكز) ايدنيكلار وايدونيكلار) هم ربط ايچون كلور مثلا (ايولا ايدينكيز) تيمول) لفظي الوانك اخرينه كتورلديكي وقت يارم رنك معناسيني اشعار ايدر (اغتيمول ويا شيلتيمول) كبي يعني (آغراق ويشيلراق) وكاف تازي

ایله دیك لفظنك مخففی بوانان لك حرفی انتها معناسنه کلور*مثال فلان شهره‌دك (راغ وراك) زیاده برتفصیلی افاده ایلر (بخشی راغ و بخشی‌راق و بخشی راك) کبی وغی وکی یای‌نسبت معناسنه کلور (انداغی وکیچه کی) کبی*ودوروق) لفظی آلت معناسنه‌استعمال اولنیور مثلا (بویندوروق (شیار) واکون دوروق (یموق التی) (لا ولان) لفظی معیت معناسنه کلور (ایکاولا وایکاولان(ایکی‌ایلان) چاق وچاك آلت معناسنه‌در (الیمجاق و یارغوجاق (ال دکرمانی) وسیلکینجاق (تعویذوحمایل) وجاق بعضاً علامت اسم فاعـل اولور یا سانجاق (زیب وزینت) وآر لفظی مزیدن شان وتزیین‌و بیان ایچون کلور (بیرآر واوچ آر) کبی و یکان‌وارکان حرف زایده جمله‌سندن در (دور وتور) دخی حروف زایده دندر مثال (یلا دورسین) (قیلا تورسین) توك لفظی دخی حروف زایده دندر (امیش‌توك) کبی چی لفظی دخی حروف زایده‌دندر مثال (مین یلچی ایق) یعنی (بیـك یلاق) سی لفظی دخی حروف زایده‌دندر (آرتوقـی) یعنی آرتوق وزیاده وشی لفظی دخی حروف زایده‌دندر مثال (قورشماق) یعنی قوریمق وقورتمق و (یاروشماك) لفظی یعنی (یاروماق) وروشن اولمق کبی‌در

تمت

لغت

چغتای و ترکی عثمانی

جلد اولی لغاتی حاوی و جلد ثانیسی آسیای وسطی اقوامنك ادبیات و ضروب امثالیله احوالندن باحثدر

——

اثر

شیخ سلیمان افندی اوزبکی البخاری

——

جلد اول

——

معارف نظارت جلیله‌سی طرفندن تقدیر و تحسین اولنمشدر

——

درعصر

سلطان عبد الحمید خان غازی

——

استانبول

(مهران) مطبعه‌سی ـ باب عالی جاده‌سنده نومرو ۷

۱۲۹۸

TÜRK DİLLERİ ARAŞTIRMALARI

Cilt 13

İstanbul 2003

Yazışma Adresi
(Mailing Address)

Prof.Dr. Mehmet Ölmez
Yıldız Teknik Üniversitesi
Fen-Ed. Fak. TDE Bölümü
Davutpaşa Yerleşimi
34210 Esenler-İSTANBUL

Tel. & Faks: (90.212) 449 16 24

molmez@yildiz.edu.tr
tda_dizisi@yahoo.com

ISSN 1300-5316

Baskı: Kitap Matbaası
Tel: (90.212) 567 48 84

dağıtım
Sanat Kitabevi
Karanfil Sok. 5/2
06650 Kızılay-Ankara
Tel.&faks: (90.312) 418 62 03
sanat@sanatkitabevi.com.tr
http://www.sanatkitabevi.com.tr

İ Ç İ N D E K İ L E R

A. Yazılar

B. Tıpkıbasım

Türk Dilleri Araştırmaları 13 (2003): 5-6

Luğat-i Çağatay'ın Tıpkıbasımı ve 2003'te Yitirdiğimiz Türkologlar Dolayısıyla

Mehmet Ölmez
(İstanbul)

Türk Dilleri Araştırmaları'nın bu cildini gerçekte bu yıl, 2003 yılının Mart ayında Yıldız Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü olarak düzenlemiş bulunduğumuz "730. Yılında Kutadgu Bilig ve Divanu Lugati't-Türk" adlı toplantının bildirilerine ayırmayı düşünmüştük. Ancak toplantı bildirilerinin hazırlık çalışmaları henüz tamamlanamadığı için söz konusu toplantının bildirileri gelecek sayıya, 14. sayıya kalmıştır. Bu vesile ile Şeyẖ Süleymān Efendi'nin uzun zamandır yayımlamayı düşündüğümüz *Luġat-i Çaġatay ve Türkī-i ʿOs̱mānī*'sinin tıpkıbısımını bu sayı içerisine aldık. Tıpkıbasımla birlikte konuya ilişkin yol gösterici iki ayrı makale yayımlıyoruz. Bunlardan birisinde Çağatayca sözlükler ele alınmakta, diğerinde ise *Abuşka* adıyla bilinen ünlü Çağatayca sözlük ele alınmaktadır.

Burada yer verdiğimiz tıpkıbasım bir başka türlü de yayımlanabirdi. Sözlükte yer alan maddebaşlarının tamamının bir dizini ile aslen Buharalı olup İstanbul'a yerleşen ve burada yaşamını sürdürmüş bulunan Şeyẖ Süleymān Efendi ile bağlı bulunduğu Özbek Tekkesi hakkında ayrıntılı bilgi verilebilirdi. Bu işten kaçınmamızın iki nedeni vardır. Birincisi asıl amacımız bugün için yalnızca uzmanlık kütüphanelerinde bulunan sözlüğü araştırıcılar ve öğrenciler için ulaşılabilir kılmaktı. İkincisi ise, sözlüğün tamamının yazıçevriminin ayrı bir çalışma olarak hazırlanmakta olduğunu öğrenmemizdir.

Çağatayca metinlerin tamamının sözvarlığını ortaya koyan bir çalışma bugün için ortaya konabilmiş değildir. Kemal Eraslan'ın hazırlamakta olduğu, yayımlanmış ve yayımlanmamış Çağatayca eserlere dayanan sözlüğün tamamlanması halinde Çağataycanın sözvarlığı ortaya çıkacaktır.

Çağataycanın sözvarlığı üzerine çalışmalar bugün Türkiye dışında da sürmektedir. Yakın zamanda Tahran'da *Senglah* matbu olarak, maddebaşlarının Latin harfli yazıçevrimiyle birlikte yayımlanmıştır (yay. Ruşen Hiyavi). Bizim

için kullanılması güç olan bu yayın Çağatayca sözcüklerin ünlü ve ünsüz değerlerinin tesbitiyle ilgili sorunlar taşımaktadır: *Senglāḫ*, Rōşen Hiyāvī, Neşr-i merkez, 1374 (1995) Tahran, 272 s.

Bir diğer yayın ise Ürümçi'de Şincaŋ Ḫelik̦ Neşriyati tarafından gerçekleştirilmiştir: چاغاتاي تىلىنىڭ ئىزاھلىق لۇغىتى *Çağatay Tiliniŋ İzaḫlik̦ Luġiti*. Tüzgüçiler: Muhemmettursun Bahavudun, Genizat Geyurani, İsmail Kadir, Ablimit Ehet, Ürümçi, 2002, 816 s.

2003 yılının bahar aylarında arka arkaya Türk diline emek vermiş üç akademisyeni yitirdik. İlki Moğolca ve Eski Türkçe çalışmalarıyla tanınan Prof. Dr. Ahmet Temir'dir (yaşamı konusunda bak. adına çıkartılan armağan: *Türk Kültürü Araştırmaları*, 1992, c. 30, Ankara 1993).

İkinci kaybımız ise Eski Uygurca çalışmalarıyla tanınan, Çin Merkezî Milletler Üniversitesi rektör yardımcısı Prof. Dr. Tursun Eyüp'tür. Eski Uygurca Okuma Kitabı, Altun Yaruk (M. Sayit ile) çalışmalarıyla tanınan T. Eyüp akademisyen kişiliğinin yanı sıra çalışmakta olduğu Uygur Dili ve Edebiyatı bölümünde Uygur, Kazak ve Çinli meslektaşlarınca sevilen, saygı duyulan kişiliğe sahip bir insandı.

Üçüncü kaybımız ise Eski Uygurca çalışmalarının yorulmaz araştırıcısı Prof. Dr. James Russell Hamilton'dur. Hamilton üzerine bir yazıyı yine bu sayıda P. Zieme'nin kaleminden okuyacaksınız. İlk kez 1994'te tanışma ve konuşma fırsatı bulduğum bu değerli Eski Uygurca bilginini 1996'da Paris'te evinde hocam Talat Tekin ile birlikte ziyaret etmiş ve bu sırada *Kalyāṇamkara ve Pāpamkara* kitabının Türkçe çevirisinin iznini almıştım. Hemen bir yıl sonra da 1997'de ünlü "Tokuz Oğuzlar ve On Uygurlar" makalesini Türkçeye çevirtmiş ve *TDA*'nın 7. cildinde yayımlamıştım. Kitabının yayımı ise 1998 yılında tamamlanabilmiştir: *Budacı İyi ve Kötü Kalpli Prens Masalının Uygurcası*, çev. E. Korkut, İ. Birkan, Ankara 1998. Bu yayından sonra değerli bilginin öteki çalışmalarının Türkçe çeviri iznini de almış ve çalışmaya başlamıştım. Hamilton'un yaşamı ve çalışmalarıyla ilgili bilgileri adına çıkartılan armağanda bulmak mümkündür: *De Dunhuang à Istanbul*, L. Bazin ve P. Zieme, Brepols 2001. Son olarak 2002 yılı Eylül ayında Berlin'de yapılan Turfan Kongresi'nde karşılaştığım saygıdeğer üstad için *Studies on Inner Asian Languages*'ın 2003 yılı sayısında T. Moriyasu'nun yayımladığı yazıya da bakılabilir (18.c.).

Türk Dilleri Araştırmaları 13 (2003): 7-10

James Russsell Hamilton
(14.3.1921 – 29.5.2003)

Peter Zieme
(Berlin)

Unser "Amerikaner in Paris" ist nach einem schweren Sturz in Paris am 29. Mai 2003 verstorben. Wir verlieren einen unbestechlichen Gelehrten, einen lieben Freund und einen bis zuletzt auf dem Feld der alttürkischen Philologie Tätigen. Noch im vergangenen Jahr besuchte er den in Berlin abgehaltenen Kongreß zur Erinnerung an den Beginn der Turfanforschung ("Turfan Revisited" – The First Century of Research into the Arts and Cultures of the Silk Road, Berlin, 8th – 13th September 2002). Sein Aufsatz "Remarks concerning Turfan Stake Inscription III" wird 2004 in dem gleichnamigen Tagungsband erscheinen.

Seit 1947 lebte James Russsell Hamilton in Paris, wo er auch 1974 die französische Staatsbürgerschaft erwarb. Schnell entwickelte er eine Vorliebe für alles Französische, insbesondere auch für die Sprache, und fast alle seine Arbeiten sind in französisch geschrieben. Er unterwarf sich nicht kurzfristigen Moden, und dies spiegelte sich auch in der wissenschaftlichen Arbeit wider. So behielt er sein einmal entwickeltes Transkriptionssystem bei, auch wenn es Kollegen in anderen Ländern bisweilen technische Probleme bereitete.

Seine Arbeiten zeichnen sich durch Klarheit, Gründlichkeit und Zuverlässigkeit aus. Sie haben einen bleibenden Wert, nicht nur die grundlegenden Editionen, sondern auch seine übrigen Abhandlungen. Wer sich mit der alttürkischen Philologie beschäftigt, wird auch in Zukunft genötigt sein, seine Arbeiten zur Kenntnis zu nehmen.

Auf seine Abhandlung über die Geschichte der Uiguren nach chinesischen Quellen, die 1955 erschien, folgten vor allen Dingen Editionen der aus Dunhuang stammenden alttürkischen Texte, zunächst einer bereits von Cl. Huart und P. Pelliot edierten längeren Handschrift über Kalyāṇaṃkara

und Pāpaṃkara, später aller in London und Paris vorhandenen Dunhuang-Texte, die aus der vermauerten Schriftrollenzelle stammten und somit als spätestens in den Beginn des 11. Jh. datiert werden können. Mehrere Aufsätze veröffentlichte er zusammen mit Louis Bazin, mit dem ihn eine langjährige Freundschaft verband.

Des weiteren widmete er sein Interesse der Klärung geographisch-historischer Probleme, sei es das Itinerarium der Staël-Holstein-Rolle betreffend, sei es die Königsliste im Khotanreich oder die Stammesnamen der Uiguren. Alle Beiträge zeugen von hoher Kompetenz und bieten somit auch den zukünftigen Forschern eine solide Ausgangsbasis.

Bei Besuchen in Paris, leider viel zu wenigen, genoß ich gleich vielen anderen Gästen aus nah und fern stets seine Gastfreundschaft. Er hatte stets etwas Neues parat, Abklatsche von Inschriften, Photos von neuen alttürkischen Texten oder neue Ideen. Nach Gesprächen in seiner Wohnung ging es am späten Abend zum Diner.

Als er mir einmal seine Lösung des alttürkischen Wortes *šäli* als Herleitung aus Sanskrit *ācārya* verriet, konnte ich ihn überzeugen, seine "einfache" Lösung, wie er sie nannte, in einem Aufsatz darzulegen. Seither gehört diese Erkennntnis zum Grundwissen. Ähnliches könnte man in zahlreichen anderen Fällen sagen.

Seine Arbeiten zeichnen sich nicht nur durch die bereits genannten herausragenden Eigenschaften wie Gründlichkeit und Prägnanz aus, sondern auch durch besondere Klarheit und eine gewisse Eleganz. Sie kommt auch in der Gediegenheit seiner Bücher zum Ausdruck. Schon seine Edition des S¨tras über die beiden Brüder aus dem Jahre 1971 ist ein Prachtband, aber auch seine Manuscrits ouigours de Touen-Houang (1986) läßt nichts an Wünschen übrig.

Das gemeinsame Interesse an den Dunhuang-Texten führte J. Hamilton und N. Sims- Williams zu einer intensiven Kooperation, aus der eine Edition der mischsprachlichen Charakter aufweisenden spätsogdischen Texte hervorging. Dieses 1990 erschienene Buch wurde in französisch abgefaßt, erschien aber in England und hat die Forschung auf besondere Weise angeregt, wie man auch aus den vielen Rezensionen ersehen kann.

Zahlreiche seiner Arbeiten wurden übersetzt, ins Chinesische, ins moderne Uigurische und ins Türkeitürkische. Er selbst hat Aufsätze von chinesischen und uigurischen Gelehrten bearbeitet und übersetzt. Mit Geng Shimin und später mit Niu Ruji hat er gemeinsame Aufsätze publiziert, wie früher auch

schon mit E. Tryjarski oder mit N. Beldiceanu.

Eine langjährige Zusammenarbeit verband ihn mit Louis Bazin, dessen Abriß über Hamiltons Leben in den Band "De Dunhuang à Istanbul" einführt. Die Idee zu diesem Hommage à James Russell Hamilton anläßlich seines 80. Geburtstages am 14. März 2001 wurde von L. Bazin schnell aufgegriffen, bald fand sich auch die Möglichkeit, ihn in der Serie der "Silk Road Studies" zu publizieren, und dank aller Mitarbeiter sowie der zügigen Fertigstellung durch den Verlag Brepols konnte er dem Jubilar in Paris an seinem Ehrentag überreicht werden. In der Folge setzte sich James Russell Hamilton mit einigen der Festschriftaufsätze ausführlich auseinander, insbesondere mit den Berliner Pfahlinschriften, an deren Deutung er schon seit längerem gearbeitet hatte.

Er stand mit vielen Kollegen von Japan bis Amerika in Kontakt, und ich schätze mich glücklich, daß ich nicht nur Mitherausgeber der genannten Festschrift wurde, sondern auch einige Male mit ihm längere wissenschaftliche Gespräche hatte. Leider haben die Umstände es verhindert, daß er direkte Schüler in Paris hatte. So wird seine Lücke wohl in der Wissenschaft noch stärker spürbar werden. Wenn wir aber an den alten Texten arbeiten, wird er uns über die Schulter schauen ... Ses livres nous restent, mais ses mots nous manquent!

SOCIÉTÉ ASIATIQUE

Fondée en 1822 - Reconnue d'utilité publique

Siège : 3, rue Mazarine (Palais de l'Institut) - 75006 Paris
Tél. 44.41.43.14 - Fax 44.41.43.16

La Société Asiatique

a la tristesse de vous faire part du décès d'un de ses membres les plus actifs,

Monsieur James Russell HAMILTON,

survenu à Paris, le 29 mai 2003.

Né à Topeka dans le Kansas, le 14 mars 1921, et n'ayant plus de famille en Amérique, il vint en France, où il reçut la nationalité française en 1974 et accomplit toute son œuvre scientifique.

Pendant de nombreuses années, il rendit d'éminents services à la Société Asiatique, dont il a fait son légataire universel.

Conformément à ses vœux, ses obsèques auront lieu

au Cimetière du Père Lachaise

samedi 14 juin à 10h30

45ème Division
entrée par la porte Gambetta
rue des Rondeaux, Paris 20ème

La Société Asiatique vous prie de vous joindre aux collègues, étudiants et amis qui lui rendront hommage.

Türk Dilleri Araştırmaları 13 (2003): 11-21

Çağatayca Sözlükler*

Zühal Ölmez
(İstanbul)

Adını Çingiz Han'ın ikinci oğlu Çağatay'dan alan "Çağatayca", Orta Asya Türk yazı dilinin gelişmesinde Karahanlı Türkçesinden sonra üçüncü evreyi oluşturmaktadır. Ali Şir Nevaî'nin eserlerinde klasik biçimini kazanan Çağataycanın gelişmesi ve dönemleri hakkında değişik görüşler ortaya atılmıştır. Çağatayca üzerine yaptığı araştırma ve incelenmeleriyle tanınan Eckmann, Çağataycayı, Klâsik Öncesi, Klâsik ve Klâsik Sonrası dönem olmak üzere üç döneme ayırır.

Yazılı edebiyat dili olan Çağatayca klâsik yazı dili geleneğinin devamıdır. Sözcük dağarcığında Arapça, Farsça sözcüklerin yanı sıra Moğolca sözcükler de yer alır. Osmanlıca ve Azericenin etkisiyle Çağataycada yer yer Oğuzca özellikler de görülür. Klâsik Çağataycanın temsilcisi olan Ali Şir Nevaî'nin ve diğer Çağatay şairlerinin eserlerindeki ağdalı Arapça, Farsça sözcüklerin kullanımının yanı sıra Nevaî'nin Türkçenin Farsçadan üstün olduğunu vurgulamaya çalıştığı Muhakemetü'l-lugateyn'deki Çağatayca ve Moğolca sözcükler de dikkat çekicidir. Türkçenin zenginliğini gösterdiği bu eserinde verdiği Türkçe sözcüklerin (bunların çoğu eylemdir) bir kısmı Çağatayca'da az bilinen ve Çağatayca-Farsça sözlüklerde yer almayan sözcüklerdir. Nevaî, bu eserinde en küçük anlam farkı için bile sözcük yaratıldığına ve bu nedenle de yakın anlamlı sözcüklerin sayısının çok olduğuna dikkat çeker ve Farsçanın bundan yoksun olduğunu belirtir. Nevaî'nin eserleri üzerine hazırlanan sözlüklerde bile yer almayan bir kısım sözcüklerin ilk kez Çağatayca'da kullanıldığını bu eser aracılığıyla görüyoruz. Bu nedenle Çağataycanın söz varlığını çoğunlukla bu esere dayanarak diğer Çağatayca eserlerden de yararlanarak vereceğiz:

---

* Bu yazının ilk biçimi *Kebikeç*, 6, 1998: 137-144'te yayımlanmıştır.

İlk kez Çağataycada görülen sözcüklerden birkaçı:
yurtçı "karakçı"
tapavul "hizmetkâr" < Tü. *tap-+-avul*, Mo. *{-GUl}*
kabal "muhasara, abluka, ihata"
eteke "atalık, süt kardeşin babası; lala, mürebbi" < *ata+ke*
ineke "mürebbiye, süt anne; ebe" < *ana+ke*
argadal "dağ beli, geçidi"
sigritme "uçurumlu dağ geçidi"
kurukşamak "çok kuru olmak, gıcırdama, cızırdamak"
küymen- "bahane etmek, sebep ve vesile bulmak"
tivre- "batmak, saplanmak"

Günümüz Türkçesinde olduğu gibi Çağatayca'da da Arapça, Farsça ve Moğolca sözcüklere Türkçe ekler getirerek yeni sözcükler oluşturulmaktadır. Bunlardan birkaç örnek verecek olursak:

kündeletmek "döndürmek, yuvarlatmak; kündeye vurdurmak, kündehane veya hapishaneye koydurmak" < Far. *kunda*
ahtacı "seyis, öncü" < Mo. *ahta*
çögençi "çevgan oyuncusu, ciritçi, atlı top oyuncusu" < Far. *çewgan*
hızaneçi "hazinedar" Ar. *hızane*
cibeçi "cebeci, silah yapımcısı" < Mo. *cebe*
sahasız "cimri" < Ar. *saha* "cömert"
gedalıg "dilencilik, yoksulluk" < Far. *geda*
mevcluk "dalgalı Ar. *mevc*
Moğolca Sözcükler:
abaga "amca" < Mo. abaga
argamçi "ip, urgan halat" < Mo. *argamci* (< Tü. + Mo. ?)
cırgamak "eğlenmek, zevk sürmek" < Mo. *cirga-*
çıdamak "dayanmak" < Mo. *çida-*
çurpa "yaban domuzu yavrusu" < Mo. *çurba*
çıray "yüz, çehre" < Mo. *çiray*
daruga "bekçi" < Mo. *daruga*
kadamak "sağlamlaştırmak, çivilemek, perçinlemek, çakmak, batırmak" < Mo. *kada-*

Çağatayca sözlükler üzerine daha önce yapılmış iki önemli çalışma

vardır. Bunlardan biri Hasan Eren'e aittir: "Çağatay Lûgatleri Hakkında Notlar" *DTCF Dergisi*, c. VIII, Sayı 1-2, Mart-Haziran 1950. Eren bu yazısında kısaca Çağatayca sözlükleri tanıtır ve bu sözlüklerin birbirinin tekrarı olduğunu belirtir. Ayrıca çeşitli sözcükleri ele alarak bunların sözlüklerde nasıl anlamlandırıldığı üzerinde durur, yanlışlıkları belirtir ve sözcükler hakkında geniş bilgiler verir.

Diğer çalışma ise Borovkov'a aittir: "Zur Geschichte der Wörterbücher des Čagatajischen", *Wissenschaftliche Zeitschrift der Martin-Luther Universität Halle-Wittenberg*, cilt: X, 1961, s. 1357-1362. Borovkov da Çağatayca sözlükler hakkında geniş bilgiler vererek kimi sözcükler ve yanlışlıklar üzerinde durur.

ÇAĞATAYCA SÖZLÜKLER

J. Thury'e göre Çağataycaya ait en eski sözlük *Abuşka*'dır ve Ali Şir Nevaî'nin ölümünden sonra yazılmıştır (bkz. Eren 1950: 145). Çağatayca-Türkçe olan bu sözlüğün Türkiye kitaplıklarında birçok yazma nüshası vardır. Abuşka 2000 kadar sözcük içermektedir. Sözlüğün alfabetik sırası eser eski yazı olduğu için tabii ki Arap alfabesi sistemine göredir. Sözlükte şöyle bir bölümleme yapılmıştır: *Üstünlü elif, esreli elif, ötreli elif, üstünlü ba, esreli ba, ötreli ba, üstünlü ta, esreli ta, ötreli ta, üstünlü cim, esreli cim, ötreli cim*, vd. Madde başlarında eylemlere çekimli biçimleriyle yer verilmiştir: Örneğin: *bozladı, tikti, sançkay, karmaygıl* gibi. Sözcüklerin anlamları ayrıntılı olarak verildikten sonra hangi eserde geçtiği belirtilmiş ve örnek beyit çevirisiyle birlikte yer almıştır. Bu sözlük ilk kez Peşte'de 1862'de Macarca olarak yayımlanmıştır:

Vambery Armin, *Abuska. Csagatajtörök szógyűjtemény. Török keziratbol forditotta, elöbeszeddel es jegyzetekkel kiserte Budenz Jozsef*, Pest 1862.

Çalışmada 22 sayfalık bir giriş bölümü vardır. Bu bölümde sözlük ve sözlükte yer alan sözcükler hakkında bilgiler yer alır. Ayrıca kimi sözcüklerin Koybal-Karagas ve Yakutça biçimleri verilmiştir. Elif-ba sırasına göre olan sözlükte madde başları Arap alfabesiyledir, yanında sözcüğün Latin harfli biçimi yani yazıçevrimi yer alır. Sözcüklerin anlamı verilmiş, ancak örnek cümle ya da beyitler yoktur. 107 sayfa olan sözlüğün sırası şöyle verilmiştir: Elif meftûhe, Elif meksûre, Elif mazmûme, B meftûhe, B

meksûre, B mazmûme....vd.

Sözlük daha sonra V. V. Veliaminof-Zernof tarafından Fransızca'ya çevrilmiş ve 1869'da yayımlanmıştır:

V. V. Veliaminof-Zernof, *Dictionnaire Djaghatai-turc*, Petersburg 1869.

1-27. sayfalar arasında yer alan "Önsöz" bölümündesözlüğün yazmaları ve daha önce Armin Vambery tarafından yapılan çalışma hakkında bilgi verilir. Sözlüğün daha çok Ali Şir Nevai'nin eserlerine dayandığı belirtilerek Ali Şir Nevai'nin eserleri ve eserler hakkında bilgiler yer alır. Daha önce yapılmış küçük sözlük çalışmalarına da değinilir.

Sözlük bölümü "Babü'l-elif", harfü'l-elifü'l-meftuha" başlığı altında elif harfiyle başlar. Arap harfleriyle olan sözlüğün maddde başları biraz büyük puntoyla ve siyah olarak verilmiştir. Sözlük bölümü 420 sayfadır. Sonunda bir sayfalık düzelti sayfası yer alır.

Sözlük üzerindeki diğer bir çalışma da Besim Atalay'a aittir.

Besim Atalay, *Abuşka Lûgati veya Çağatay Sözlüğü*, Ankara 1970, 452 sayfa.

Çalışma Atalay'ın ölümünden sonra yayımlanmıştır. Atalay eseri Arap alfabesinin alfabetik sırasını bozmayarak aynıyla çevirmiştir. Sonuna ise Latin alfabesi sırasına göre bir dizin koymuştur. Sözcüklerin yanına Arap alfabesiyle sözcüğü yazarak, sözcüğün yer aldığı sayfayı da belirtmiştir. Atalay'ın belirttiğine göre yazmalar arasında çok büyük farklılıklar yoktur, ancak en doğrusu "Fatih nüshası"dır. Atalay, Türkiye kitaplıklarında bulunan bütün nüshaları ve eser üzerinde yapılmış diğer çalışmaları toplayarak sözlük üzerinde iki yıl çalışmıştır.

Badaiu'l-lugat: Sözlük Çağatayca-Farsçadır. Thury'nin Çağataycanın en eski sözlüğünün Abuşka olduğunu belirtmesine rağmen, ondan 60 yıl sonra Borovkov, en eski sözlüğün *Badaiu'l-lugat* olduğunu söyler (Borovkov 1961: 1357). Sözlüğün tek yazma nüshası N. N. Hanıkov koleksiyonundadır. 1117/1705'te istinsah edilmiştir. Bu nüsha Leningrad devlet kütüphanesindedir. Sözlük Ali Şir Nevaî'nin şiirlerini anlamak için düzenlenmiştir. Sözlüğün düzenlenmesi için Sultan Hüseyin'in sarayına yakın yerde bulunan şair Tâlî İmanî görevlendirilmiştir. Tâlî İmanî ulaşabildiği sözlüklerin yardımıyla kısaltılmış bir sözlük hazırlamıştır. Sözlük yaklaşık 1000 sözcük ve kurallardan oluşur. Sözlükte Nevaî, Lütfî ve Mir Haydar'ın şiirlerinden örnekler var. Sözlüğün A. Vambery'e ait yazma nüshası

1715'te yazılmıştır.

Badaiu'l-lugat şu sisteme göre hazırlanmıştır: Sözlüğe alınan her sözcüğün ünlüsü gösterilmemiş ve sözcükler harekelenmemiştir. Ancak her sözcüğün okunuşuna dair açık bilgiler verilmiştir. Eylemler mastar biçimleriyle alınmış ve müştakları hakkında da bilgiler verilmiştir. Sözcükler Arap alfabesi sistemine göre düzenlenmiştir. *Badaiu'l-lugat* üzerine A. K. Borovkov'un yaptığı çalışma 1961'de yayınlanmıştır:

***Bada'i al-lugat, Slovar Tāli Īmanī geratskogo k soçineniyam Alişer Navoi*, Moskova 1961.**

Borovkov, çalışmasının "Giriş" kısmında sözlük ve yazarı hakkında geniş bilgi verdikten sonra Badaiu'l-lugat'i Abuşka ve Senglâh ile karşılaştırır. Sözcükleri sözlüğün aslına bağlı kalarak Arap alfabesi sistemine göre verir. Sözcüklerin yanında ise yazıçevrimli biçimler yer alır. Sözcüğün anlamı verildikten sonra hangi metinden alındığı ve geçtiği yer verilmiştir. Daha sonra ise sözcüğün diğer sözlüklerde (Abuşka, Şeyh Süleyman Efendi, Dictionnaire turk-oriental, Feth Ali, Budagov ve Radloff'ta) geçtiği yer ve eğer faklı bir anlamı varsa anlamı da verilmiştir. Çalışmanın sonunda ise Leningrad Devlet Halk kütüphanesinde Saltıkova-Şçedrina koleksiyonunda numara 35'te yer alan yazmanın tıpkıbasımı verilmiştir.

Çağataycaya ait önemli sözlüklerden biri de *Senglâh*'tır. Sözlüğü Nadir Şah zamanında yazmaya başlayan Mirza Mehdi Han 1172 veya 1173 (M. 1758-1760) yıllarında tamamlamıştır. Senglâh'ın British Museum'da iki, Oxford'daki Bodleian kütüphanesinde, Londra'daki School of Oriental Studies kütüphanesinde, Paris ve Tahran millî kütüphanelerinde birer tane olmak üzere altı yazma nüshası vardır. Senglâh'ın British Museum'daki nüshası ilk defa Rieu tarafından 1888'de çıkan kataloğunda bilim dünyasına tanıtılmıştır. Senglâh henüz yazma halinde olan üzerinde çalışılmamış bir sözlüktür. XVI. yüzyılda meydana getirilen Senglâh da Abuşka gibi Ali Şir Nevaî'nin eserlerinin anlaşılması için yazılmıştır. Ancak Mehdi Han'ın ifadesine göre sadece Ali Şir Nevaî'yi değil, Lütfî, Hüseyin Baykara, Babür Divanı, Babürnâme ve Çağatayca bir Kelile Dimneyi de taramıştır. Çağatayca bir sözlük olmasına rağmen birçok "Rumca" yani Azerice ve Anadolu Türkçesine ait sözcükleri de içerir. Bunun yanı sıra sözlükte Moğolca sözcükler de vardır. Senglâh'ta 6000 kadar sözcük vardır. Sözlükte yüzlerce örnek beyit ve mensur parça yer almaktadır.

Senglâh üç bölümden oluşur. *Mabâni'l-lûgat* adını taşıyan giriş bölümü, küçük bir Çağatayca gramerdir. Bu bölümün sözlükten ayrı olarak İstanbul Süleymaniye kütüphanesinde ve Tahran'da birer yazma nüshaları daha bulunmaktadır. İkinci bölümü asıl sözlük oluşturur. Üçüncü bölümde ise, Nevaî'nin kimi eserlerinde geçen birtakım Arapça ve Farsca sözcük ve tâbirlerin açıklaması yer alır.

Sözlüğün düzeni ise şöyledir: Sözlük önce harflere göre, "Kitâbü'l-elif", "Kitâbü'l-bâ, Kitâbü'l-tâ" vd. biçiminde bölümlere, her kitap da "Bâbü'l-meftûhat", "Bâbü'l-meksûrat" ve "Bâbü'l-mezmûmat" gibi bablara ayrılır. Daha sonra bunlar da ilk ünlüden sonra gelen harflere göre daha küçük kısımlara ayrılmıştır. Eylemin dışındaki sözcükler ayrıca "mine'l-cevâmid" ibaresiyle belirtilmektedir. Eylemlerin önce mastar biçimi, daha sonra eğer varsa ettirgen, edilgen, dönüşlü ve iştaş çatılı biçimleri verilir. Sözcüklerin söylenişi ise, harekeleniş biçimleri yazılarak verilir: Örneğin, *arzı-* "değeri olmak" sözcüğünün söyleniş biçimi şöyle verilir: "be-sukûn-ı râ ve kesre-i zâ".

Senglâh üzerine yapılan çalışmalar: Senglâh'ın *Mabâni'l-lûgat* kısmı 1910 yılında E. Denison Ross tarafından British Museum nüshasına dayanılarak yayınlanmıştır: ***The Mabâni'l-Lughat being a Grammar of the Turki Language in Persian by Mirzâ Mehdi Khân*, Bibliotheca Indica, New Series, No. 1225, Calcutta 1910.** Ross, çalışmasında önce Mabâni'l-lûgat ve yazarı hakkında bilgi verir. Bunu takiben Ross, gramerde yer alan bilgilerin başlıklarını sayfalarını da belirterek verir. İki sayfalık "Notlar ve Düzeltiler" bölümünden sonra, metinde Ali Şir Nevaî'nin dışında yer alan şair ve yazarların listesi verilir.

Mabâni'l-lûgat üzerine yapılan ikinci çalışma, János Eckmann'a aittir: "Mīrzā Mehdīs Darstellung der tschagataischen Sprache": *Analecta Orientalia Memoriae Alexandri Csoma de Kőrös Dicata*, edendo operi praefuit L. Ligeti, Bibliotheca Orientalis Hungarica V, Budapest 1942-1947, s. 156-222.

Eckmann, *Mabâni'l-lûgat* hakkında bilgi verdikten sonra, "Sesbilgisi" başlığı altında gramerde yer alan sesle ilgili bilgiler ayrıntılı olarak verilir. "Biçimbilgisi" bölümünde çokluk ekleri, iyelik ekleri ve durum ekleri örneklerle açıklanmıştır. Daha sonra sayılar, adıllar, ilgeçler, eylemlikler (ad-eylem) ve ulaçlar hakkında bilgiler yer alır. "Eylem Çekimi" bölümünü, sözcük türeten eklerin yer aldığı "Söz Yapımı" bölümü izler.

Çalışmanın sonunda ise *Mabânî'l-lûgat*'te geçen sözcüklerin anlamının ve geçtiği yerin verildiği bir sözlük bulunmaktadır.

Mabânî'l-lûgat hakkındaki üçüncü çalışma, ise, Karl Heinrich Menges'e aittir: *Das Čaγatajische in der persischen Darstellung von Mīrzā Mahdī Xān*, Akademie der Wissenschaften und der Literatur (in Mainz), Abhandlungen der Geistes-und Sozialwissenschaftlichen Klasse, Jahrgang 1956, Nr. 9.

Çalışmada, Çağataycanın Türk Dilleri içindeki yerinin anlatıldığı "Giriş" bölümünden sonra yer alan "Fonoloji" bölümünde ortografi ve fonetik hakkında bilgi verilir. "Morfoloji" bölümünde, ad çekimleri, sayılar, adıllar, ilgeçler, eylem çekimi, ulaçlar ve sözcük yapımı hakkındaki bilgiler yer alır. "Sentaks" ve "Sözvarlığı" bölümlerinden sonra çalışma "index" bölümüyle biter.

Senglâh'ın sözlük bölümü üzerine ilk çalışma Sir Gerard Clauson'a aittir: ***Sanglax. A Persian Guide to the Turkish Language by Muhammad Mahdī Xān*** ("E. J. W. Gibb Memorial" Series. New Series, XX), London 1960. Çalışmanın "Giriş" bölümünde Senglâh'ın düzeni, yazarı, nüshaları ve Çağataycanın sözvarlığı hakkında bilgiler verir. Bunu izleyen yaklaşık doksan sayfa olan "İndex" bölümünde ise on ayrı dizin vardır. Genel dizin bölümünde sözcükler Latin alfabesiyle, ama yine Arap alfabesi sırasına göre sayfa ve satır numaralarıyla verilir. İkinci dizinde ise birinci dizinin iskeleti verilir. Üçüncü dizinde Rumca, dördüncü dizinde ise diğer Türk dil ve diyalektlerindeki sözcükler liste halinde verilir. Beşinci dizinde Moğolca ödünç sözcüklere, altıncı dizinde ise diğer dillerden geçen ödünçlemelere yer verilir. Yedinci dizinde ise Mugul tabirleri yer alır. Sekizinci dizinde Senglâh'ta geçen yabancı dil adlarının listesi verilir. Dokuzuncu dizinde yer, kişi ve kabile adları; onuncu dizinde de yazar adları indeksi yer alır. Bu inceleme ve dizin bölümlerinden sonra sözlüğün tıpkıbasımı yer almaktadır.

Çağataycaya ait diğer bir sözlük ise, Şeyh Süleyman Efendi'nin ***Lûgat-i Çagatay ve Türkî-i Osmânî*** **(İstanbul 1298)** adlı sözlüğüdür. Bu sözlük Ignaz Kúnos tarafından kısaltılarak Almancaya çevrilmiştir: ***Šejx Sulejman Efendi's Čagataj-Osmanisches*** **Wörterbuch, Budapest 1902.** Kısa bir önsözden sonra sözlük bölümünün yer aldığı çalışma, 201 sayfadır. Sözlüğün alfabetik sırası Latin alfabesine göredir. Madde başlarının italik olarak verildiği çalışmada sözcüklerin karşısında Türkçe ve Almanca

anlamları verilmiştir.

Hulâsa-i Abbâsî adlı sözlük ise Abbas tarafından yazılmıştır. Bu sözlük Senglâh'a dayanır. Sözlüğün bilinen Tahran ve Paris nüshalarının her ikisinde de birtakım yanlışlıklar bulunmaktadır.

Çağataycaya ait bir diğer sözlük ise, Pavet de Courteille'ye aittir: *Dictionnaire Turk Oriental* Paris 1870. 13 sayfalık bir önsözden sonra yer alan asıl sözlük bölümü, 560 sayfadır. Madde başları Arap harfleriyledir. Kimi maddelerde yer alan örnek beyit ve mensur parçaların çevirisi de verilmiştir.

Hermann Vámbéry'e ait *Ćagataische Sprachstudien* (Leipzig 1867) adlı çalışmanın sonunda da yaklaşık 160 sayfalık bir sözlük bölümü vardır. Kitabın içinde yer alan metinlerdeki sözcükler önce Arap alfabesiyle daha sonra Latin alfabesiyle yazıldıktan sonra anlamları önce Almanca daha sonra Fransızca olarak verilmiştir. Çalışmada "Giriş" ve 30 sayfalık bir "Gramer" bölümü bulunmaktadır. "Chrestomathie" bölümünde yer alan metinler Arap alfabesiyle yazılmış ve metinlerin altında Almanca çevirileri verilmiştir.

Kelürname, A. İbragimov, Taşkent 1982.

Muhammed Yakub Çingi'nin hazırladığı *Kelür-name* adlı sözlük 1982'de Taşkent'te basılmış. Sözlüğün Londra ve Taşkent'te olmak üzere iki nüshası var. Borovkov, Çağataycaya ilişkin doğuda hazırlanan sözlüklerin gözden kaçtığını, bunların bilimsel ve kültürel açıdan büyük önem taşıdıklarını belirtir (Borovkov 1961: 1357). Ali Şir Nevaî, çağdaşları ve selefleri açısından bu sözlüklerin ilginç olduğuna değinir.

İstisnaî olarak Hint kökenli sözlüklerden bugün ikisi bilinmektedir: Fazlullah Han ve Muhammed Yakub Çingi'nin *Kelürnâme*'leri

Muhammed Yakub Çingi'nin sözlüğü Fazlullah Han'ın sözlüğüne benzemektedir. Sözlük 5 başlık (bab) altında 14 fasla ayrılmıştır. Her madde 14 eylem sayılmıştır. Örneğin, ilk bölümde *oḳumak, oḳudı, oḳuptur, oḳur, oḳubıdı, oḳuydur, oḳumadı oḳumaptur, oḳumas, oḳumabıdı, oḳumaydur, oḳu, oḳuma, oḳur biz, oḳumas biz*. Farsça çevirileriyle birlikte yer alır. 15. bölümde 9 alt başlık (fasl) gökyüzü, yeryüzü, atlar, hayvanlar vb. konulara ait sözcükler sıralanır.

Borovkov'a göre her iki sözlükte de ne edebî yapıtlardaki ne de ko-

nuşma dilindeki örneklere yer verilmez. Sözlüklerin amacı, Buhara bölgesinde konuşulan Çağtaycanın sözvarlığını ortaya koymaktır. Her iki sözlüğün de ilgi çeken yönü, günümüz Özbekçesinde olduğu gibi, mastar eklerinin ünlü uyumunun dışında hep *-mak* olmasıdır. Borovkov'un verdiği bu bilgilerden yaklaşık 20 yıl sonra A. İbragimov, Kelürnâme üzerine ilk önemli çalışmayı yayımlar (Taşkent 1982). Çalışmanın alt başlığı "Eski Özbekçe-Tacikçe-Farsça Sözlük, XVII yy." biçimindedir. İbragimov, Orta Türkçe ve Harezm-Kıpçak Türkçesi eserleri, sözlükleri üzerine kısa bir girişten sonra Kelürnâme ve hakkında yazılanlar, nüshaları, yazım özellikleri hakkında bilgi verir. Buna göre eserin biri Londra, ötekisi Taşkent olmak üzere iki nüshası vardır. Londra yazması 13, Taşkent yazması 14 başlıktan oluşur. Londra yazmasında 163 eylem, Taşkent'te ise 400 eylem vardır. İbragimov'un çalışması Giriş dışında çeviri, alfabetik sözlük ve dilbilgisi ile sözvarlığı özelliklerinin ele alındığı bölümlerden oluşur. Çeviri bölümünde ilk önce bir sayfalık Farsça sunuş ve Rusça çevirisi yer alır. Sonra bölüm bölüm sözlüğün çevirisi yer alır. İlk bölüm elif harfiyle başlayan eylemleri içerir. *oḳumaḳ, oḳutmaġ, uyḳulamaḳ, ölmaḳ, eşitmaḳ, olturġuzmaḳ, olturmaḳ, almaḳ, aytmaḳ, etmaḳ, itmaḳ, ititmaḳ, açıḳmaḳ, içmaḳ*....(yaklaşık 99 eylem)

İkinci bölüm *be* harfiyle başlayan eylemleri içerir, yirmibir eylemden oluşur: *başlamaḳ, bitmaḳ, bitittürmaḳ, buyurmaḳ, batmaḳ, bütmaḳ, vb.*

Üçüncü bölüm *te*, 51 eylem

Dördüncü bölüm *çim*, 13 eylem

Beşinci bölüm *de*, 3 eylem: *demeḳ, dağlamaḳ, dağlatmak*

Altıncı bölüm *sin*, 26 eylem

Yedinci bölüm *şin*, 5 eylem: *şışmaḳ, şaşamaḳ, şaşatmaḳ, şıpḳamaḳ, şımımaḳ*

Sekizinci bölüm *se*, 1 eylem: *füilemaḳ* "üflemek"

Dokuzuncu bölüm *ḳaf*, 35 eylem

Onuncu bölüm *kef*, 20 eylem

Onbirinci bölüm *mim*, 3 eylem: *minmaḳ, mindürmaḳ, mışḳarmaḳ*

Onikinci bölüm *nun*, 1 eylem: *valamaḳ* "ovmak, ovalamak"

Onüçüncü bölüm *ha-i havvas*, 3 eylem: *hürmaḳ harmaḳ, hüremaḳ*

Ondördüncü bölüm *yay*, 41 eylem

Onbeşinci bölüm, çeşitli konulara ait bölümler:

1. Gökyüzü: kök, ḳuyaş, küneş, kün, ay...
2. Yeryüzü

3. Atlar ve öteki hayvanlar
4. Kuşlar
5. İnsanlar
6. Akrabalık adları
7. Silahlar
8. Sayılar
9. Belirteçler (yer ve zaman belirteçleri), adıllar, sıfatlar

Çağatayca Sözlükler

ATALAY, Besim, 1970: *Abuşka Lûgati veya Çağatay Sözlüğü*, Ankara. (iv + 452 sayfa: 415-445. sayfalarda dizin ve sözcüklerin Arap harfleriyle yazılışı bölümü ve 447-450. sayfalarda düzeltmeler yer almaktadır)

COURTEILLE, Pavet de, 1870: *Dictionnaire turk-oriental*, Paris. (xiv + 562 sayfa: 561-562. sayfalarda düzeltmeler yer almaktadır)

KÚNOS, Ignaz, 1902: *Šejx Sulejmân Efendi's Čag̊ataj-Osmanisches Wörterbuch*, Budapest.

POPPE, Nikolay Nikolayeviç, 1938: *Mongol'skiy slovar' Mukkadimat al-adab*, Moskva-Leningrad. (3 kısımlı, 451 sayfa (1. ve 2. kısımlar); 1. kısım: fonetik ve morfolojik çözümleme ve sonuçlar; 2. kısım: Zamaḫşari'nin Moğolca-Çağatayca-Farsça sözlüğünün bir baskısı olan Moğolca sözlük *Muḳaddimatu-'l-Adab*; 3. kısım (1939 yılı): dizin (453-566. sayfalar))

Véliaminov-Zernov, Vladimir Vladimiroviç (red.), 1868: *Slovar' djagataysko-turetskiy (Dictionnaire djaghatai-turc)*, Sankt-Peterburg. (31 + 420 sayfa; Mīr ʿAlī-Şīr Nawāʾī'nin eserleri için 1560 yılında yazılmış elyazma sözlüğe dayalı).

Yararlanılan Kaynaklar:

Atalay, Besim, *Abuşka Lûgati veya Çağatay Sözlüğü*, Ankara 1970.

Bada'i al-lugat, Slovar Tāli İmanī geratskogo k soçineniyam Alişer Navoi, Moskova 1961.

Borovkov, A. K., "Zur Geschichte der Wörterbücher des Čagatajischen", *Wissenschaftliche Zeitschrift der Martin-Luther Universität Halle-Wittenberg*, cilt: X, 1961, s. 1357-1362.

de Courteille, Pavet, *Dictionnaire Turk Oriental* Paris 1870.

Çingi, Muhammed Yakub, *Kelür-name* , Taşkent 1982.

Eckmann, János, "Mīrzā Mehdīs Darstellung der tschagataischen Sprache": *Analecta Orientalia Memoriae Alexandri Csoma de Kőrös Dicata*, edendo operi praefuit L. Ligeti, Bibliotheca Orientalis Hungarica V, Budapest 1942-1947, s. 156-222.

Eren, Hasan, "Çağatay Lûgatleri Hakkında Notlar", *DTCF Dergisi*, c. VIII, Sayı 1-2, Mart-Haziran 1950: 145-163.

Kúnos, Ignaz, *Šejx Sulejman Efendi's Čagataj-Osmanisches* Wörterbuch, Budapest 1902.

Menges, Karl Heinrich, *Das Čaγatajische in der persischen Darstellung von Mīrzā Mahdī Xān*, Akademie der Wissenschaften und der Literatur (in Mainz), Abhandlungen der Geistes-und Sozialwissenschaftlichen Klasse, Jahrgang 1956, Nr. 9.

Ross, Denison, *The Mabâni'l-Lughat being a Grammar of the Turki Language in Persian by Mirzâ Mehdi Khân*, Bibliotheca Indica, New Series, No. 1225, Calcutta 1910.

Sir Gerard Clauson, *Sanglax. A Persian Guide to the Turkish Language by Muhammad Mahdī Xān* ("E. J. W. Gibb Memorial" Series. New Series, XX), London 1960.

Şeyḫ Süleymān Efendi-i Buḫārī, *Luġat-i Çaġatay ve Türkī-i ʿOsmānī*, İstanbul 1298 (1881).

Vámbéry, Ármin, *Abuska. Csagatajtörök szógyűjtemény. Török keziratbol forditotta, elöbeszeddel es jegyzetekkel kiserte Budenz Jozsef*, Pest 1862.

Vámbéry, Hermann, *Čagataische Sprachstudien* (Leipzig 1867).

Veliaminof-Zernof, V. V., *Dictionnaire Djaghatai-turc*, Petersburg 1869.

Türk Dilleri Araştırmaları 13 (2003): 23-28

Abuşka Sözlüğü Üzerine

Mustafa S. Kaçalin
(İstanbul)

Abuşka, Çağatay Türkçesinden Osmanlı Türkçesine Anadolu'da düzenlenmiş, muhtemelen 1534 yılında yazılmış bir sözlüktür.

Çağatay Türkçesi ile yazılmış eserleri anlamak için Hindistan ve İran'da Çağatay Türkçesinden Farsçaya, Anadolu'da ise Çağatay Türkçesinden Osmanlı Türkçesine bazı sözlükler hazırlanmıştır. Bunlardan biri olan ve yaklaşık 2075 madde başı sözcük ihtiva eden *Abuşḳa Luġati*'nin hangi yılda ve kimin tarafından düzenlendiği kesin olarak bilinmemektedir. Asıl adı belli olmayan sözlük, Ali Şiyr-i Nevâî [1441-1501]'nin *Laylī vu Macnūn*'unun 33. bölümünün 2982. beytinde geçen 'kadının kocası, yaşlı erkek, koca' anlamına gelen **abuşḳa**[1] sözcüğüyle başladığından *Abuşḳa* adı ile tanınmıştır. Sözlük, yazmalarda *Abuşḳa* adı yanında *Luġat-i Abuşḳa, Kitābu 'Luġati Abuşḳa, Abuşḳa dar Luġat-i Çaġatay, Luġat-i Navāī, Luġat-i Mavlānā-i Navāī, Luġat-i Mīr Alī Şiyr-i Navāī, al-Luġat 'alā lisāni Navāī, al-Luġatu 'n-Navāīya va 'l-istişhādātu 'l-Çaġatāīya, Kitābu 'l-Luġat fī lisāni Çaġatay, Kitābu Luġati Çaġatay* biçimlerinde de adlandırılmıştır.

Nevâî'nin eserlerinde geçen sözcükleri açıklamak gayesiyle yazılmış ol-

---

1 Kaynakların verdiği bilgilere göre sözcüğün açılımı şöyle olmalıdır: *abuşḳa* < *apa+ç+ḳa*.

KÂŞGARLI MAHMUD: *Divanü Lûgat-it-Türk:* [Millet Ktp. Arapça Kit. 4189. sy.'dan] *Tıpkıbasım/Facsimile* Ankara 1990, 42^{a}_{12}. yr. Kültür Bakanlığı Yayınları/1205. Klâsik Eserler Dizisi/11.

[KÂŞGARLI MAHMUD]: *Divanü Lûgat-it-Türk Tercümesi:* Çeviren: [Ahmet] Besim ATALAY, Ankara 1939, I, 143. s. T. D. K. [Yayın nr. 43.].

RAMSTEDT, G[ustav] J[ohn]: *Einführung in die altaische Sprachwissenschaft II Formlehre:* Bearbeitet Herausgegeben von Pentti AALTO, Helsinki 1952, 215. s. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia *104:$_2$*.

CLAUSON, Sir Gerard: *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish:* London 1972, 6^{b}. s. Oxford University Press.

masına rağmen devrin öbür şairleri olan Luṭfī [1367-1463] [*Gul u Navrūz*, yazılışı: 1411], Ḥüseyn-i Bayḳara [1438-1507], Mīr Ḥaydar, Bābür Mīrzā (Şāh) [1483-1530], ᶜUbeyd Ḫān [1463-1539], İskender Mīrzā [ö. 1424], Kemālī, Ḳuṭbī, Bennāyī, Mevlānā Ḥācī-i Soġdī [ö. 1490'dan önce], Mīr Saᶜīd, Naᶜīmī, ᶜAṭṭār[2] gibi on üç edibin eserlerinden de örnekler alınmıştır.

Sıklık sırasına göre şu eserlerden alıntılar vardır: *Farhād u Şīrīn* [yazılışı: Herat 1484], *Ġarā'ibu 'ṣ-Ṣiġar* [yazılışı: Herat 1461-1449], *Ḥayratu 'l-Abrār* [yazılışı: Herat 1483], *Sadd-i İskandarī* [yazılışı: Herat 1485], *Laylī vu Macnūn* [yazılışı: Herat 1484], *Sabᶜa-i Sayyāraᵗ* [yazılışı: Herat 1484], *Navādiru 'ş-Şabāb* [yazılışı: Herat 1476-1461], *Badāyiᶜu 'l-Vaṣaṭ* [yazılışı: Herat 1476-1486], *Favāyidu 'l-Kibar* [yazılışı: Herat 1486-1501], *Maḥbūbu 'l-Ḳulūb, Munşa'āt, Muḥākamatu 'l-Luġatayn, Tārīḫ-i Mulūk-i ᶜAcam, Lisānu 'ṭ-Ṭayr, Tārīḫ-i Anbiyā va Ḥukamā, Macālisu 'n-Nafāyis* [yazılışı: Herat 1494], *Vakfiyyaᵗ, Naẓmu 'l-Cavāhir, Munācāt-nāmaᵗ, Ḫamsatu 'l-Mutaḥayyirīn, Sirācu 'l-Muslimīn, Nasāyimu 'l-Maḥabbaᵗ* [yazılışı: Herat 1496], *Mīzānu 'l-Avzān, Badāyiᶜu 'l-Bidāyaᵗ* [yazılışı: Herat 1490], *Çihal Ḥadīṡ, Ḥasb-i Ḥāl, Sāḳī-nāmaᵗ, Ḫazāyinu 'l-Maᶜānī, Ḥālāt-i Sayyid Ḥasan Bég* [yazılışı: Herat 1489]. *Ḥālāt-i Pahlavān Muḥammad*'den alıntı yapıldığı yazıyorsa da bu eserden bir alıntı yoktur.

Sözlükte geçen bütün sözcükler Arap abece sırasına göre dizilerek ünlülendirilmiş, her harfin üstünlü (a-e), esreli (ı-i) ve ötreli (o-ö, u-ü) değerleri ayrı ayrı gösterilmiştir. Bazı ünsüzler "pā-yi ᶜAcemī" "bā-yi ᶜArabī", "çīm-i ᶜAcamī", "cīm-i ᶜArabī", "gāf-i ᶜAcamī / gāf-i muᶜcamaᵗ" "kāf-i ᶜArabī" biçiminde tavsif edilerek birbirinden ayrılmıştır. Bazı sözcükler *imālaᵗ* 'uzunluk'li oldukları kaydedilmiştir: *bōl-* 'bölmek', *bōz* 'gayet yoğun pamuk bezi', *çōl* 'abadan olmayan beyaban', *ōlcar* 'padişah tarafından orduya gönderilen haber', *ōr-* 'biçmek', *ōran* 'geceleyin yol şaşıran arkadaşa seslenme', *ōrın* 'yer' (ek alınca), *ōrut-* 'karar eylemek', *ōl* 'yaş, nem, deniz', *ōl-* 'ölmek', *ōltür-* 'öldürmek', *ōr* 'yokuş, yukarı', *ōrk* 'yokuş, yukarı', *ōt-* 'geçmek', *tūr-* 'dolaştırıp bağlamak', *tōng* 'şarap zarfı', *tōz-* 'sabretmek takat getirmek', *tūra* 'insan boyunca kalkan', *tūn* 'gece', *ūy* 'sığır', *ūz* 'yüz sayısı, 100'. Madde başı olan sözcükler adların yalın, fiillerin ad biçimiyle tespit edildiği gibi, bazan da taranan eserlerde geçen çekimli durumlarıyla sözlüğe alınmıştır.

Sözlüğün yazmaları manzum mukaddimeli ve mensur mukaddimeli olmak

---

2 Bu sıralayış sık geçişe göredir.

üzere iki öbekte toplanmaktadır. Mensur mukaddimeli olanlar muhtasar, manzum mukaddimeli olanlar mufassaldır. Birinci öbekteki yazmalar **yumay**, ikinci öbekteki yazmalar ise **yulduz** sözcüğüyle sona ermektedir. Mensur mukaddimede (Doğu) Çağatay Türkçesinin özellikleri anlatılmaktadır. Sözlüğün bazı maddelerinde de Doğu Türkçesinin yazım özelliklerinin açıklandığı görülür.

Kendisinden sonraki bütün Çağatay sözlüklerine kaynaklık etmiş olan *Abuşḳa Luġati*'nin dünya ve Türkiye kütüphanelerinde birçok yazması vardır. Çeşitli adlar altında kayıtlı olan bu yazmalar birbirinden oldukça farklıdır. Eserin Avrupa kütüphanelerindeki en eski tarihli yazması Paris'te Bibliothèque Nationale'dedir. *Luġat-i Abuşḳa* adlı 172 yapraklık bu yazma 949 (1542) yılında çekimlenmiştir. *Luġat-i Navāī* başlıklı 134 yapraklı başka bir yazma 954 (1547), Supplément 963'te kayıtlı olan 210 yapraklı yazma 958 (1551), Suplément 964'te kayıtlı 117 yapraklı yazma ise 972 (1564) yıllarına aittir. *Abuşḳa Luġat-i Navāī* başlıklı 112 yapraklı yazmanın XVII. yüzyılın sonlarında çekimlendiği sanılmaktadır. *Abuşka* adlı altmış bir yapraklı başka bir yazma ise 1267 (1850) yılını taşımaktadır. *Kitābu 'l-Luġat fī lisāni Çaġatay* adıyla hâlen Wien Millî Kütüphanesinde kayıtlı bulunan 213 yapraklı yazma 959 (1552), aynı kütüphanedeki 176 yapraklı başka bir yazma 1279 (1862), München'de bulunan başka bir eski yazma da 960 (1553) yılına aittir. Leiden Akademi Kütüphanesindeki yazmalardan *Luġat-i Mavlānā Navāī* adlı olanı 1553 tarihli, *Kitāb-i Luġat-i Abuşḳa* adlı ikinci yazma ise 1576 tarihlidir. Leiden'de *Luġat-i Mīr Alī Şiyr-i Navāī* adlı başka bir yazma daha vardır. Leningrad Kütüphanesindeki *al-Luġatu 'n-Navāīya va 'l-istişhādātu 'l-Çaġatāīya* adlı yazmanın 1560 tarihinden önce yazılmış olduğu sanılmaktadır. Bu yazma, V. V. VÉLIAMINOF-ZERNOF tarafından otuz üç sayfalık Rusça, yirmi yedi sayfalık Fransızca önsöz ile yayınlanmıştır (Petersburg 1868-1869). Leningrad Dış işleri Bakanlığı Kütüphanesinde *al-Luġat 'alā lisāni Navāī* adlı başka bir yazma daha vardır. Adı geçen bu yazmalarda Nevâî'nin yirmi dokuz eseri taranmıştır. József THÚRY'de bulunan *Luġat-i Çaġatay* adlı daha hacimli yazmada ise Alî Şiyr-i Nevâî'nin otuz bir eserinden alıntılar yapıldığı görülmektedir. Ármin VÁMBÉRY Macaristan'daki başka bir yazmayı[3], madde başı olan sözcüklerin Lâtin harfli

3 Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára Keleti Gyűjtemény Török -Macar Bilimler Akademisi Kitaplığı Doğu Derlemesi- (H-1054 Budapest V., Akadémia u. 2)'da beş yazması bulunmaktadır. Tör. O. 321 (mikrofilm sayısı: A-B 3516/II), 354 (A-B 3522/X), 360 (A-B 3523/VI), 361 (A-B 3524/I), 386 (A-B 3528/II).

çevriyazısını da göstererek, József BUDENZ'in önsözüyle yayınlamıştır (Pest 1862). Bu yayın kısaltılarak yapılan bir yayındır. Sözlüğün Londra (British Museum), Berlin ve dünyanın başka şehirlerindeki kütüphanelerinde de birçok yazması bulunmaktadır.

Abuşķa Luġati'nin Türkiye kütüphanelerinde de birçok yazması vardır. İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesinde kayıtlı olan (TY Kit., nr. 1387) manzum mukaddimeli, 133 yapraklı yazma, 941 (1534) tarihli olup bilinen yazmaların en eskisidir. Aynı kütüphanede 102 yapraklı manzum mukaddimeli (TY Kit., nr. 1760), 115 yapraklı mensur mukaddimeli (TY Kit., nr. 2782), 147 yapraklı manzum mukaddimeli (TY Kit., nr. 3836) yazmalar da bulunmaktadır. Süleymaniye Kütüphanesinde kayıtlı (Esad Efendi Kit., nr. 3264/2) 91 yapraklı manzum mukaddimeli yazma 951 (1544), 79 yapraklı (Lâleli Kit., nr. 1911/2) 952 (1545), 84 yapraklı ve manzum mukaddimeli yazma (Ayasofya Kit., nr. 4748) 956 (1549) ve 113 yapraklı manzum mukaddimeli yazma (Halet Efendi Kit., nr. 57) 970 (1562) tarihlidir. 101 yapraklı manzum mukaddimeli yazma (Aşir Efendi Kit., nr. 348) ile 142 yapraklı yine manzum mukaddimeli başka bir yazma (Fatih Kit., nr. 5242) ise yılsızdır. Süleymaniye Kütüphanesi (Vehbi Efendi Kit., nr. 579), Nuruosmaniye Kütüphanesi (Nr. 4047), Arkeoloji Müzesi Kütüphanesi (nr. 1222), Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi (III. Ahmed Kit., nr. 2763) ve Üsküdar Hacı Selim Ağa Kütüphanesinde (Hacı Selim Ağa Kit., nr. 1215) kayıtlı olan yazmalar da sözlüğün bulunabilen öbür yazmalarıdır. ATALAY, Fatih yazmasını esas alıp bunu Muallim Cevdet'teki iki Konya'daki bir yazma ve (Leningrad yazması) Petersburg basmasıyla karşılaştırarak bir metin hazırlamış, ancak eser ATALAY'ın ölümünden iki yıl sonra yayınlanmıştır.

Manzum alıntılar çoğunlukla *bayt* başlığıyla verilmiştir. Genel olan *bayt* ve *naẓm*[4] adlandırması dışında, *rubāᶜī*[5], *tuyuķ*[6], *maṯnavī*[7], *miṣrāᶜ*[8], *ķiṭᶜa*[9], *maṭlaᶜ*[10] gibi eserin kendisinde var olan ayrımlar çok seyrek verilmiş olup *maķṭaᶜ* hiç geçmez.

4 ATALAY yayınında 1 yerde: 49. s.
5 ATALAY yayınında 22 yerde: 15, 21, 42, 43, 46, 69, 69, 91, 101, 138, 163, 163, 165, 166, 204, 208, 208, 309, 309, 359, 366, 366. s.
6 ATALAY yayınında 6 yerde: 1, 7, 31, 40, 161, 189. s.
7 ATALAY yayınında 5 yerde: 71, 163, 173, 287, 287. s.
8 ATALAY yayınında 5 yerde: 21, 51, 336, 387, 406. s.
9 ATALAY yayınında 4 yerde: 171, 216, 246, 385. s.
10 ATALAY yayınında 1 yerde: 15. s.

Eser Doğu Türkçesinden Batı Türkçesine, Çağataycadan Osmanlıcaya, Kıpçak kolundan Oğuz koluna kapsamlı tanıklı ilk sözlük olduğundan tabiatıyla yazmaları da çoktur. Bunların bir kısmı ihtiyacı karşılamak için olacağından olduğu gibi, bir kısmı mademki kendim için çoğaltıyorum istediğim gibi çoğaltırım kanaatiyle, bir kısmı bunlar yanlıştı düzelttim yetkisiyle, bir kısmı bunlar eksikti tamamladım iyi niyetiyle çoğaltılmıştır. Bir eserin yanında bütün yazmaların görülmesi, gözden geçirilmesi, değerlendirilmesi ve sonunda bir metin kurulması tercih edilen en azından okuyucu tarafından güvenilir yayında beklenti olarak ileri sürülen bir istektir. Ayrıca bu eserin kaynakları arasında bir eserin (*Badāyiᶜu 'l-bidāyaᵗ, Ḫazāyinu 'l-maᶜānī, Sāḳīnāmaᵗ* gibi) başka bir eserin içinde bir bölüm olanları da vardır.

Eser bir sözlükten çok hazırlayıcısının kendisi için kayda geçirdiği bir çalışma gibidir. Belki bu yüzden hazırlayıcısının adını bilmiyoruz. Az da olsa tanıkların sıralanışta bir sonraki maddede alınması gerekirken bir önceki maddenin tanıkları arasına alınmış olması, madde başı ile örneğin uymaması, yanlış okuma, kaynak adlarının yanlış zikri, bir iki gözden kaçmış olması muhtemel anlamlandırma ve /k/ ~ /g/ tespitinde beklenene ters bilgiler bulunması eserin temkinli kullanılmasını gerektirmektedir. Çok büyük bir iddia değilse eserin her zaman kendisine güvenle başvurulacak yanı sözcüklerin karşılıkları olacaktır.

Yayım Yıllarına Göre Kaynaklar

VÁMBÉRY Ármin: *Abuska.* Csagatajtörök Szógyűjtemény. Török kéziratból fordította VÁMBÉRY Ármin. Előbeséddel és Jegyzettekkel kisérte BUDENZ Józef. Pest 1862, XXII+107+3 s. Magyar tudományos Akademia Kiadása.

VÉLIAMINOF-ZERNOF, V[ladimir]: *Dictionnaire Djaghataï-Turc*: Saint-Pétersbourg 1869, [II]+27+420+II s. Arap harfli kapak: *el-Luġātu 'n-Nevā'iyyeᵗ ve 'l-İstişhādātu 'l-Caġatāiyyeᵗ*: 1868 = 1285.

THÚRY József: "Az 'Abuşka Lugati' címü csagatáy szótár", *Keleti Szemle*: Budapest 1904. V, 1-21. ss.

THÚRY József: *A közép-ázsiai török nyelv ismertései*: Budapest 1906 (Türkçe tercümesi: [Mehmed] Ragıp Hulûsi [ÖZDEM], "Orta-Asya Türkçesi üzerinde tedkikler", *Millī Teteḅbuᶜlar Mecmūᶜası*: İstanbul 1331 (Mayıs-Haziran) [1915 (Mayıs-Haziran) 1. c. 2. sy. 207-233. ss.

"Abuşka", *İslâm Ansiklopedisi*: İstanbul 1941, I, 2, 116. ss.

"Abuşka", *İnönü Ansiklopedisi*: Ankara 1944, I, 2, 90. ss.

CAFEROĞLU, Ahmet: *Türk Dili Tarihi*: İstanbul [2]1964, II, 237. s. [2]1974, II, 224-225. s.

ATALAY, [Ahmet] Besim: *Abuşka Lûgatı veya Çağatay Sözlüğü*: [Yayınlayan: Süleyman TONGUZALP] Ankara 1970, IV+452 s. Ayyıldız Matbaası.

"Abuşka", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*: İstanbul 1977, 1, 25. ss.

GÖKBERK, Figen: *Abuşka Lügatı (a, ā)*: İstanbul 1981, III+134 s. İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Ktp. T 2190.

GÜR, Fahriye: *Abuşka Sözlüğü (b, p, t, c, ç, ḫ, d, r, z)*: İstanbul 1981, [II]+IV+172 s. İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Ktp. T 2175.

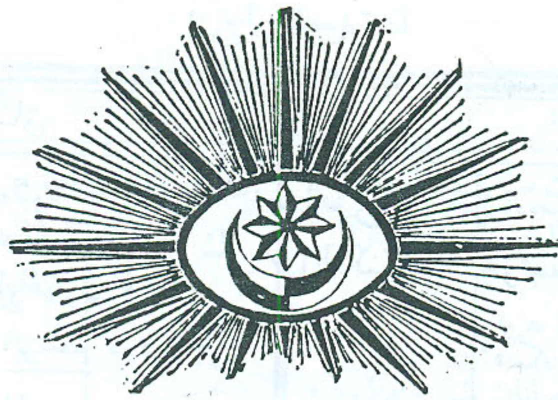
ÇETİN, Ramazan: *Abuşka Lugatı*: İstanbul 1981, [II]+III+195 s. İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Ktp. T 2294.

SERTKAYA, Osman F[ikri]: "Abuşka", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*: İstanbul 1989 (Mayıs), I, 7. fasikül 312[c]-314[a]. ss.

GÜZELDİR, Muharrem: *Abuşka Lügati (giriş-metin-indeks)*: Erzurum 2002, 652 s. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı Doktora Tezi. YÖK Tez Merkezi Nu. 110239. Kayıt Nu: 112154.[11]

---

11 Görülemedi.

بسم الله الرحمن الرحيم

آ ——— حرف ندا وتعجب اولوب «آی» و «یا» کبی مستعملدر • مخففك آخرینه علامت جمع اولان لار لفظی کتوریله رك اسم اشارت یرینه استعمال اولنور «آلار» یعنی آنلر کبی

—« مثال »—

«آنکارم هم کچیك سین هم چوچوك»
«ظلم ایتارسین تنکریدین قورقای نیچوك»

اُرتماق ——— انبات ایتمك • بترمك • نباتاتی وجوده کتورمك • بر پا ایتمك •

اُرماق ——— نابت وپیدا اولمق • تخم وسائره نمو ایتمك •

ابا * ابه ——— جد • بابا • بیوك عموجه •

—« مثال »—

« ایلاکان یتی اتانك چکمای ایلیك »
« یتی آبا میر قاشیده بنده لیك »

ابادان • آبدان ——— کوزل • ایو • معمور • توانا • کوسترشلی • نیکوحال •

—« مثال »—

«بو یتماسمو دورینکده ای نوجوان»
«که ایل واولوس یرچه سی آبدان»

آبادانلیغ ——— معموریت • کوزللك • موفور •

اباغه * اباقه ——— عموجه • عم • هلاکوخانك بیوك اوغلنك اسمیدر •

اباکو ——— یان • طرف • جهت • کنار •

اباماق ——— منع و دریغ ایتمك • براقماق • قاچیرمق • کریزان ایتمك •

ابدراماق ——— قورقمق • خوف و تلاش و خلجانه دوشمك • سندهلمك •

ابرش ——— آلاجه بکلکلو آت • اسب خالدار •

—« نوائی »—

« نی ابرشدور که سکرتمش ینا میدانغه اول مهوش »
« قیزیل آق کل بیله یلدین مکر خلق اولدی اول ابرش »

یا خود مطلق آتدر •

ابرکنه ——— برنوع عادی قبو اغاج وسائره دن معمول •

ابره ——— جامه ولباسك قاشی ویوزی •

ابره آستر ——— پوقسز اوله رق ساده قاش واستاردن معمول جبه وانتاری •

ابره کینه ——— عادی وتکلفسز جامه • اوروبه •

ابسم ——— ساکت • اوصلو • مبهوت • اصم • خاموش •

ابسم اولمق ——— قاله قالمق • ساکت اولمق •

—« نقشی »—

«هرکیمی کورسانك تواضع قیل خم اول»
«کوپ که اورماقدین اویالغین ابسم اول»

ابسم ایتمك ——— صوسندرمك •

ابسمك ——— کوریه • یاورو • حیوان بچه سی • معلل • عیناك •

ابلغ * ابلق ——— آتی آق و قره سی قره اولان شی •

ابلغ آت ——— سیاه و بیاض نشانه لو آت •

آبله ——— قبارجق • اوفورلمه • میخ • چوی • قبله • اسپرمه نك برنوعی •

ابو ——— پدر • والد • جد •

ابو شقه — ار * زوج * شوهر *

—« خمسهٔ نوائی »—

« بیریاندین اوغـول غم شکنجی »

« بیریاندین ابوشقه دردورنجی »

ابو کن — جد * بیوك بابا * دده *

ابو نجان — قبچاق صحرالرنده واقع برطاغـك اسمیدر *

—« یار »—

«ابونجان تاغیدین سینی آشورسام »

«اولوس کورماس الیس برده یاشورسام »

ایل سبیل — کس * صاحبسز * بی مربی * سرسان *

—« هندی »—

«فلك کج رونیك جفاسنی کور »

«دهلی خلقینی قیلدی کوب ایل وسبیل »

اپ — ادات تاکید ومبالغه در *

آپ — آنکسزین * بردن بره * بغتةً کبی *

آپ آغ — بسبتون بیاض * پارلاق *

—« حکمت »—

باشم توپراق اوزوم توپراق جسمم توپراق
حق وصلیغه یتارمین دیب روحم مشتاق
کویدوم یاندیم بولالمادیم هرگیز آپ آغ
شبنم بولوب بر آستیغه کیردیم منا

ابا * ابه — بیوك همشیره * ابلا *

اپارماق — کوتری ویرمك * آشرمق * آلوب وارمق * کریزان ایتدرمك *

—« مثال »—

«کیچما نامرد کوپریسندن
قسوی اپارسون سو سنی »

اپاق چپاق — صلح وصلاح * تجدید مناسبت * کالاول * بارشق *

—« مثال »—

« اپاق چپاق اولدیلار »

« بربری سین بولدیلار »

اپاق — زیاده سیله آق وبیاض *

اپاقکینه — چوقجه وکوزلجه بیاض *

—« مثال »—

« مکه ده برجای بار یالپاق کینه »

« خدایم اوغول بیرسون آپاق کینه »

اپریك — اسکی * عتیق * مندرس * اختیار ومسن

ایکین — سیسام یاغنك سیاه طورتیسی * سیاه ایپلکه وحریره دخی دینلور *

اپم کاجی — ابه کومجی * خبازی * پتیرك * کل بوغاچه سی * قزقین قومده وقور آتشده پشمش خمیرسز درکه کاج وکمه دخی دیرلر *

آت — فرس * اسب * آد * نام * شهرت * نك *

—« نوائی »—

« بوکلشن ایچره که یوقدور بقا گلنده ثبات »

« عجب سعادت ایرورچقسه یخشی لیك بیله آت »

«چون پری وحوردور آتینك بیکیم »

«سرعت ایچرا دیودور آتینك بیکیم »

«هرخدنکی کیم اولوس اندین قاچار »

«ناتوان جانیم ساری آتینك بیکیم »

—« مخدوم قلی »—

« درد یوراکیندا اوت بولور »

« سوز بوجهاندا آت بولور »

اتا — پدر * والد * بابا * مسن * اختیار * محترم آدم * سید اتا وبدر اتا کبی *

—« مثال »—

« اتا اناك اولسا اولسون »

« قدر دانینك اولماسون »

اتابیك — پادشاه لاله سی * مربی * ناظر دولت * آسیای وسطیده بیوك برتبه در *

—« خمسه نوائی »—

«هم اول فرهادغه ایردی آتابیك »

«کوروب فرهادخودآنی آتادیك »

اتاماق

اتارتونار — شدت * حدت * دبدبه * زوربالق * رد و بدل * طوپ ادواتندن برآلت اسمیدر *

اتاش — اداش * سمی * همنام *

اتاغ — نامزد * عهداولنان شی * منذور * نذر * وعد * حصه * قسمت *

اتاغلامق — پیمان ونذر ووعدایتمك * نشانلامق *

اتاغلانمق — اتسام اولمق * نشانلنمق * منذوراولمق *

اتاغلیغ — اداقلو * یاوقلو * نامزد اولمش قیز * تنذیر ایدلمش شی *

—« خمسهٔ نوائی »—

« مهرزلفیغه کونکلی باغلیغ ایدی »

« کویا بو انکا اتاغلیغ ایدی »

آتالا — بولاماچ آشی * حریره *

—« مونس »—

« یخشی دورشاه قرص شربتیدین »

« فقر ایچره اتالاو اوماچ »

اتالیق * اتالیغ — بابالق * ابوت * مربی * پدرمقامنده * پادشاهك طوتدیغی وپدری کبی اعتماد ایتدیکی آدم * ترکستانده بررتبه در * اتالیغ اهالینك عرض ودادینی استماع ایدرك پادشاهه تبلیغ وعرض ایتمکه و بابالق صفتیله مشفقانه حال وکیفیتلرندن آگاه وخبردار اولمغه مأمور در *

—«نقشی»—

« امیر لطفینی تنکری کوردی لایق »

« تیلا وابن قیلیچ اولدم اتالیق »

اتالیلیغ — اداقلو * نامزد * منذور * یاوقلو *

اتاماق — آدقومق * تلقیب ووضع اسم ایتمك * نشانلامق *

—« نوائی »—

« اتاب کوب بره زالی خاله آنی »

« آتادیب دلهٔ المختاله آنی »

اتلاماق

آت بوغزی — آت یمی *

اترك — ایرانك شمالنده قبایل ترکمنیه ایچنده واقع برنهرك اسمیدرکه «یوموت» قبیله‌سی اوراده ساکن در *

—« قوشوق »—

« اترك بویونده‌کی برچه ترکانلر »

« دوستوم خبر بیرکین امان ایسنمی »

آتسیز — یافث حفیدلرندن وتاتار خانك بیوك اوغلی وخوارزمك بر حکمداری اسمیدر * آدسز — بی نام و نشان * بی اسب سواری *

اِتسیز — ضعیف * لاغر * قاق *

اتغی * اتغو — قولان * مکیك * آیل * ماکو *

آتغوچی — تفنك وسبقان وسپان وکمان وفلاخن انداز ونشانچی *

آتغولاماق — تیر اندازلق ایتمك * ارما ایتمك *

اتغولانماق — مداخله وتعرض ایتمك * اتلق *

آتغونچه — صاحه دیك * تاسحر *

—« نوائی هم »—

وصل بزمیده نوا قدرین نوایی بیلادینك

کیچه فرقت ایچره نانك آتغونچه الغاندورسزا

اتقماق — خیر و دعا و القیش ایتمك *

اتقیاق — القیشلانمق *

اتقاماق — قرأت و تلاوت ایتمك * برشنی ازبردن اوقومق *

آتقولاش — حرب * جدال * مضاربه * رمی *

ات قولاغی — مارول مانند برنوع گیاه اسمیدر *

آتکلو — آدلو * بنام * مشهور *

اتکه * اتاکه — اتالق * بابالق * آسیای وسطیده بر رتبه در *

اتکه لیك — حکومت * دره‌بکی * ریاست *

اتلاماق — صیچرامق * عبور ایتمك * یرندن بردنبره قالقمق * تسمیه ایتمك * آدقومق *

آتیل

آتلانماق —— اته بینمك * سفره چیقمق * دشمن اوزرینه عسکرسوق ایتمك* آدونام قزانمق* شهرت پیدا ایتمك* موسوم اولمق*

آتلانورایاغی سفره کیدرکن آت اوزرنده ایچیلان شراب وغیر نسنه *

آتلیغ —— آدلو * مشهور * نامدار* موسوم * آتلی * سواری *

آتماق —— ارما وانداخت ایتمك* شفق سوکمك* تانك اتماق *

آتچه —— طوغانه مشابه برنوع شکار قوشی* باشه* برنوع طوپ اویونی *

—« مثال »—

«آتماچکنی سنمنکا توغری لب آت»
«توختەمیش مین آتەچك سین بات بات»

آتون —— بالواسطه عفو اولنمق* قبول صفح*

—« ترکان »—

«هجرینك اوتورماقغا قصد ایتدی مینی»
«وصلینك ایله اوتونوم آل اوتونوم»

آتیز —— تارلا قطعه سی * مزرعه* کولچه *

آتیش توتوش اتار دوتار* رد و بدل * کیرودار*

آتیش لیغ —— تیرانداز لقده ماهر *

آتیغ —— سوتی و یغورتی ایچنه اتەرق چالقادقلری کوچك یایق وکوپی*

آتیغماق —— کسب واشتهار ایتمك* نام وشهرت قزانمق*

آتیك —— جزمه * چکمه * موزه *

—« نوائی »—

«آلتون ایسرغه که قولاق اغریتور»
«زرحل آتیك تورکه ایاق اغریتور»

[ادیکه مراجعت ایتملی]

آتیل —— روسیه ده واقع ولغا نهری *

اچا

آتیم —— منزل* براوق آتیمی کبی یر * معتاد*

اجاملی —— طوایف اوزبکیه دن برقبیله اسمیدر*

اجنه —— جن * شیاطین * زیان *

اجنه اورماق زیانزده اولمق *

آجی —— ماما * بیوك والده *

اجیتماق —— تلخناك ایتمك * جانسوز ومرارتلو وشدید اولمق* اغرتمق* تفجیع ایتمك* جفا واذیت ویرمك *

آجیرغانماق آجیوب مرحمت وانصاف ایتمك * حمایت وصیانت ایتمك*

—« نوائی »—

«اول دم آجیرغیندی بیراهل قبول»
«کیم بوکیشی لارایرورایرکین فضول»

اجیرغه —— یبان توربی * فجل * چیر* اجربق

آجیشماق —— کدشوب قاشینه ایله حرارتلنمق

اجیغ —— آجی * مر* سرت* تلخناك * درد * کدر* الم * وجع*

—« حکمت »—

«تیلم اجیغ دلم قتیغ اوزیم ظالم»
«قرآن اوقوب عمل قیلمای یالغان عالم»

آجیغی کلماك طارلمق * خشم و غضب ایتمك * قهرلنمك *حنق *

—« حکمت »—

هرکشینك آجیغی کیلسا کمدە نی قیلماق کیراك
تورسا اولتورسه طهارت قیلسا اول ایتماك کیراك

آجیغلانمق کوجنمك * منفعل و رنجیده اولمق *

آجیغلانتورماق کوجندرمك * اغضاب ایتمك *

آجیغلیغ —— مرارت* سرتلك* تلخی * کدورت غیظ * خشم * غضب*

آجیغماق —— اغریمق * الم ویرمك *

اجیماق —— اجی ومرارتلو اولمق *

اچا —— والده * مادر * مسنه خاتون *

اچار — مفتاح • کلید • انختار •

آچار — ترشی • اکشیله تربیه اولمش میوه وسبزه‌وات •

اچاق — قوجاق • آغوش • کنار •

—« نقشی »—

«اولوب راه‌دا بیر بیرینه دوچار»
«اچاق لاشدیلار یغلاب اول ایکی یار»

اچاملی — خیار ترشیسی • آسیا وسطی‌ده برقبیله اسمیدر •

اچیراشماك — ایرلمق • جدا دوشمك • پراکنده اولمق •

اچربغ — چایر • مرج • چمنزار •

آچاالیق — صابون • کیرو پاس آچان شیلر •

آچوق — مکشوف • مفتوح • کشاده • آشکار • هویدا • بی حیا •

آچون — بو عالم • بو دنیا • دهر •

—« لطفی »—

سین دیك آچون دا بیر کوزی عین بلاقانی
مین دیك اینك جفاسی بیله مبتلا قانی

اچه — الچی • اهلك • ازه • والده • مادر •

اچیر * اچر — حمام اوتی •

آچیغ باش — باشی بوزوق • غیر منتظم • بی اوضاع گروه • سر برهنه •

آخ — حرف ندا • افسوس • درد • ضجرت • شور وفغان • انقباض • بعضاً آفرین معناسنه مستعملدر •

اختا * اخته — ایکدیش آت • خادم • خصی طواشی •

اختاماق — ایکدیش ایتمك • اندتمك •

اختاجی — بیطار • سائس • جلودار •

—« مثال »—

«باغ اراچونکه کیردی اول محزون»
«اختجی ایلکی دا ایدی کلکون»

اختارشماق — تفحص وتحری ایدنمك • طرف طرف اقتارمق •

اختارماق — اقتارمق • طلب تجسس وتفقد ایتمك • آرایوب طرامق •

آختاماق — انه‌مك • اخصا وامعال ایتمك •

اختبق — طورون • نبیره • حفید •

اخجه * اقچه — افغانستان قطعه‌سنده بلخه قریب برمملکت اسمیدر • پلوس و پاره‌یه دخی اطلاق اولنور •

اخسا دورغد — اکرك ارقه‌سنده‌کی باغی و طوقه‌سی • قانجوغه • ترکش بندی • منطقة الکمان • صداقك باغی •

اخساق — طوپال • اقساق • لنك • اعرج •

اخسوم — آتیش • حمله • سرخوش • مست •

اخسوملاماق — حمله وصولت ایتمك • سرخوش اولمق • بد مستلك ایتمك •

—« نوائی »—

شفق کونمی ساری چوق قول اوزاتیب
چو اخسوملاب قویاش جامین اوشاتیب

اخل — اترك وکورکان طرفلرنده قبایل ترکانیه‌دن تکه ترکمانلرك اوتوردیغی یردرکه قزیل عورت وکوك تپه وعشق آباد تعبیر اولنور •
برنوع دیل خسته‌لکی • دیل قبارجغی نقطه •

اخلات — مزبله • خس وخاشاك • سپورندیسی •

اخلاو — اوقلاغو • مهلاج • اوقلاق •

آخور — اصطبل • طویله • سائس خانه •

آخوند — افندی • خواجه • مدرسین واوقومشلره مخصوص عنواندر •

اد — تل • یوکسك یر • تپه • بلندی •

ادا — اطه * جزیره * فداء * افنا * ختام وتمام معناسنه درکه چه دها چوق معناسی وارسه ده بو قدرله اکتفا اولندی *

—« مثال »—

نه کرشمه وادادورسنکا کیم اسیر اولور خلق
دل وجان ادانك بولسون بوکرشمه واداغه

اداشجی — قلاغوز * بلید * دلیل * رهنما * رهبر *

اداشماق — یولی غائب ایتمك * شاشیرمق * سهو و خطا ایتمك * مشارکتله تغنی وترنم ایتمك *

—« مثال »—

«اداشیب توغری یولدین چپ توشوب
مین میناکار احت یوق * همه نیك حالی
تینج ویخشی دورمیناکا فراغت یوق»

اداغ * اداق — ساحل * کنار * نذر * موسم * فصل * اطه * جزیره * حصه * قسمت * عراوه * ترکستانده واقع اندجان شهرینك اسم قدیمیدر *

—« مثال »—

«یوز ایکی یوز جا کیشی بیر لاقزاق»
«که یبری خوارزم ایدی کاهی اداق»

اداغلیغ — نامزد اولمش قیز * نشانلی * منذور * موعود * اتاغلیغ *

ادر — تپه * طپراق ییغندیسی * بلندی *

ادرا — آوییرده طوپلانمش طوپراق یعنی تپه *

ادرس — حریردن منسوج بر نوع قماش در اکثر بخاراده نسج اولنور *

ادون — ایلقی * خرکله * رمهٔ اسپ *

ادونجی — ایلقیجی * ایلقی یی مرعیه کتوران راعی * رمهٔ اسب * اودی ییلی یعنی سال کاو *

ادیر — بوش و نامزروع ترلا * یوکسك یر *

ادیرغان — تل * پشته * تپه *

ادبك — جزمه * چکمه * موزه *
اوتوکه مراجعت ایتملی

ارا * اره — اورته * میان * هنکام * اثنا * مابین *

—« آکهی »—

رشکدین کل اوت بولور سنبل اول اوتغه اورتانور
کل یوزینکا باغ ارا قیلسانك معطرا کاکلنك

ارابك — نسأ طائفه سنك بر ونلرینه پچور دکلری حلقه در *

ارال — ارالری یقین آطه‌لر * آطه * برقبیله اسمیدر *

ارال تینکزی — جیحون ایله سیحونك منصب اولدیغی خوارزم قطعه سنده کی جسیم کول * آرال دکزی *

ارالاش — قارمه قاریش * پیچ درپیچ * مخلوط *

ارالاشماق — قاریشمق * کیرشمك * کندیسنی اورته یه آتمق * سیر کلشمك *

ارالاماق — ارا ایدوب آیرمق * ارالق ایتمك * تفریق وجدا ایتمك *

ارالیغ — ارالو * ارالنمش * واسطه * فاصله * میانه * مسافه * طاریول * ارا معناسنده دخی مستعملدر *

اراماق — یوقلامق * تفقد و تجسس ایتمك *

اران — اغیل * آخور * قوش و شکار حیوانلرینك رهکذارلرنده قونیلان وچاقیلان سیخ و قازیقلر * هواسی معتدل یر *

اراول — هنکام سفرده اردو پیشداری * طلیعه * قلاغوز * سپاه *

ارایجی — جوینده * متلاشی *

ارایجی یلدوز — فرقدان یلدیزلری * دب اصغرك ایکی پارلاق یلدیزلریدر که بونلره بعضاً «آق آت» و «بوز آت» دخی دینیلور *

ارباب —— محله وقریه اختیارلرینك باشی * مختار * کتخدا * بعضا رؤسا ورجال دولته دخی اطلاق اولنور *

ارباغ —— ییلانی قوغوغندن چیقارمق ایچون ویا خود ایصیر دیغی یره زهرك سرایتنی منع ایتمك اوزره اوقودقلری افسونه دینیلور * نیرنك * افسون * حزبه * افسانه *

—« مثال »—

زلفی سوداسی دابتلاس لار نوائی نکته سین
کیم جنون گفتاری دور یا خود ییلانیك ارباغی

ارباغچی —— افسونکر * ساحر *

ارباماق —— افسون اوقومق * حزبه ایتمك * نصیحت و پند ویرمك *

اربق —— اوراق * طرپان *

اربا * اربه —— انجه * باریك * اربه * شعیر * علم * ارباخان بن منکوخان *

اربارغان —— اربه یه شبیه بر نبات اسمیدر سومتره دخی دیرلر *

ارت —— پچید * طاریول * ارد * تحت *

—« مثال »—

« آرتینکدا بدو آت بار »
« دشمن قاشینه بات بار »

ارتاماق . ارتانماق —— آشمق * تجاوز ایتمك * قطع منازل وطی مکان ایتمك *

—« نوائی »—

«تینکیز ایلابان قطع وتاغ ارتانیب»
«یورورایردی یول روم عزمی قیلب»

ارتماق —— یوك * دنك * بار *

آرتماق —— تحمیل ایتمك * یوکلتمك * افزون وزائد اولمق * اردنده صرتنده قویمق * فضله کلمك * باقی قالمق *

آرتورماق —— تزیید و توفیر و تکثیر ایتمك *

ارتوق —— فضله * ارتیق * اعضای بدنده زیاده بر عضو بولنمق *

ارتوقسی —— ارتیق * فضله سی * زیاده سی *

—« مثال »—

یوز اوزره خال سیاهك کی خوش یاراشیبدور
که داغدین تاپار ارتوقسی زیب و گل لاله

ارتوقاج —— کندی نوع و جنسنده قیمتده براز زیاده تقدیر اولنان شی *

ارتیلماق —— اوتدیه برویه قوشمق * قالقمق * سندله مك *

—« نوائی »—

یوز کوردور هر کیم پیکم کا ارتلیب بیر قطره یاش
شوخ یاشلاردیك که اوینارلار چبوق مرکب قیاب

ارجه —— جام اغاجی کبی بر نوع قوقولو اغاج *

ارجین —— انقسام ملك وولایت * بعض یرلرده تومان دخی دینیلور * قضا و لوا معناسنه در *

ارد * ارت —— صرت * ظهر * پشت * ارقه * تحت *

اردوج —— ارس * عرعر * اردیج *

اردلاشماق —— ارده * اردا * آته بینمك * یول کیتمك *

ارزوادی —— بر نوع سرود و شرقیدر که قبائل ترکانیه ایچنده اوقونیلور *

ارزوق —— اکرك اوزرینه قوییلان حشبا *

ارزیماق —— دکری وقدر و قیمتی اولمق * بهاسی اولمق * لایق و شایسته اولمق *

—« مثال »—

«شادآنی بیل دهردا کیم غم ییماس»
«دهر ایشی چوق غم ییکالی ارزیماس»

ارساری —— طائفه ترکانیه ایچنده بر قبیله اسمیدر * مروشاه جهانده اکثری آمو دریا و جیحون کنارلرنده مسکوندرلر

ارسون —— تازغانك دینی قازه جق آلت قرغیج دخی دیرلر *

ارش —— ارابه اوقی * قول* بر قریش*

ارشون — ارشین * اوچ قریش در*

ارشونلامق مساحه* اندازه ایتمك *

ارطغرل — سلچوق پادشاهلرندن بر پادشاه اسمیدر* جدآل عثمان *

ارغا*وارغاو آقار صو* دره* چای *

ارغاج —— پود* سابل* بزك اوستنه آتیلان آتی که کیك ایپلکی وارقاق دخی دیرلر*

ارغامق—— صارمق* ارغاجلاماق*

ارغامجی — یوکی دوه‌یه تحمیل ایدر ایکن قوللانیلان خلط

—« الله یار »—

«یمان خاتون شیاطین قمچی‌سیدور»

«قولونك باغلاغوبجی ارغمچی‌سیدور»

ارغدال — بدخصلت* زشت* خویسز آدم* طاغ بلی* بكچیدی* دام* دزاق*

ارغدالیغ بكچیدی* دوزاق* چوق بر* خویسزلق *

—« نوائی »—

« زلفی نینك هرچینی دایوز فتنه‌دور دین اهلیغه »

« ارغدال ایچره قرانچی ایلاکانیا نکایغ کمین »

ارغداماق مکروفریب ایتمك* الداتمق *

—« نوائی »—

« مین بی‌دل سنکا جان او ینامق بیرلا بارای دیرمین »

« بلی سین طفل نی بو خدعه بیرلا ارغدای دیرمین »

ارغماق—— یوریجی* قوتلو* پرزورآت *

—« مثال »—

قلماق آلغان قاریماس* ارغماق مینکان هاریماس

ارغوشتك موسیقی‌فننده بر اصولدر* برنوع اویون* وساز*

ارغون*ارغنون بر نوع رباب وطنبوره نوعندن ساز اسمیدر* ارغون. قلیج ارسلان نام پادشاهك اوغلیله هلاکوخانك اوغلی اقاخانك اوغلی اسمیدر *

—« نقشی »—

«دف وچنك وکمان وارغنون‌قانون و سنطوره*جلاجین و رباب وغژلو ناقوس وطنبوره»

ارغیت — طائفهٔ اوزبکیه‌دن برقبیله اسمیدر*

ارغیش — غله معامله‌سی* تجارتی*

ارقا و ارقه صرت* پشت* عقب* ارد* نسل*

ارقاغلیچه — بر نوع قزل کیك *

ارقالانماق— ظهیر* حامی بولمق* تکیه ایتمك* حمایه بولمق*

ارقالوج — حمال سمری *

ارقان—— اورغان* خلاط* ریسمان بزرك *

—« حکمت »—

اولقیصرنك مالیکافودوغدین سوآلورغا قرق تویه نینك یوکو ندین ارقان قیلغان ایردیا

ارقش —— کاربان* قافله *

ارقودق — ایکیز* توأم* توأمان *چفت *

ارك—— سرای* حاکم نشین * قلعه* بالا حصار* ایچ قلعه* قصر* اریکه*

—« نوایی »—

«نی قورغان‌بیر حصین‌و بیرك‌قورغان»

«فلك‌حصنینی ارکی دین یاشورغان»

ارکاش—— طلاطم * موج* طالغه *

ارکج —— اوچ درت یاشنده‌کی بکچی * تکه سوری* اولوس رئیسی* سرکه*

آرماق

اركين —— مجرد • بيكار • ايركينليك تجرد • عزبه • سر وآزاد •

اركنه —— طاغ بلی • كری • تنك • طار •

اركنه قون —— تركستانده بر طاغ اسميدر • قيان نكوز • اول طاغك درهسنده مسكون ايديلر وسيونج خان قاپوسنی سد ايتمش ايدی برمدةدن صكره سدی بوزوب عالمه منتشر اولديلر •

—« مثال »—

«ايركنه قون بردره دور تنك وتار»
«قيان نكوز برقاچه ييلدور ياتار»

اركه —— ناز • استغنالی • استغنا ايله تربيه اولمش •

—« نوايی »—

«اولما كيبی تاقا هجر اينكغا ای سلطان حسن» «قتل حكمی ايتسا شه نی ايركی بار جلاد نينك •

ارمان وارمانه —— حسرت • مقصد • آرزو • چاره •

—« نوايی »—

مين سالوب قول بو يغما كه مين سالوب بو ينو نكفا قول «ساغ وسول دوران سوروب اولسا نی ارمان ايكيز

ارمانليغ —— آرزومندلك • طلب • اشتياق • خواهش • تمنا •

—« مثال »—

«قاريليق دردبی درماندور آخر
بو ايش كونكلومدا كوب آرماندور آخر

ارمغان —— هديه • پيشكش • تحفه • يادكار • بركزار •

—« مثال »—

يوز اوردی جرخ دركهيغه تهنيت اوجون »
« ايليكيدا دولت ابدی ارمغان ايرور »

اريغ واريق

آرماق —— ضعيف • ناتوان • خسته اولمق •

ارمك —— قبا • قالين بز •

ارن —— صو • جوی • ايرمق •

ارنا —— جدول • دريا • نهردن آيريلان بر قول صو •

ارناك —— پرماقلرك اوجی • سرانكشت • خوارزمده بر طاغ اسميدر •

ارنداق —— شرقی • تركی • بر نوع مانی •

ارندوك —— اوركوچ • كوه • دوه •

اروجان —— قيات طرفنده تركستانده بر قبيله اسميدر •

اروك —— اصوا تندر • جاری باغر تمق ايچون قوللانيلور • يوجا مقامنده دخی استعمال اولنور •

—« نقشی »—

«زاهدی كورديلار ريا دورايشی»
«می پرست لار انكاديدی اروك»

اروكسون —— عسكرك واردونك قونديغی محل • بر نوع اريك •

ارون —— ايو • صاف • پاكيزه •

آری —— زنبور • تميز • پاك • صاف • بلی •

اريش —— نجار ومرانغوز دكانی • نساجك دستگاهی اوستنه آتيلان ارغاجدر •

اريغ واريق —— جدول • خرق • ضعيف • زبون • دوشكون • صاف • پاكيزه • مبرا • طاهر •

—« مثال »—

«اوزاقينك قيزلارينينك رنكی ساريغ»
«كوزيدين ياش آقادور مثل اريغ»

—« ديكر مثال »—

«نور بحريدين آريق ذاتينك دورور دريتيم» • «مين نيتيب ايتای آينك ديك كوهر آتين مأوطين»

اريتماق —— تميزلمك * تطهير تنظيف ايتمك * قالدرمق *

اريك —— هنوز اولمامش زردآلو *

اريلماق —— شفاياب اولمق * خسته لقدن قالقمق *

اريغليغ —— طهارت * نظافت * نزهت * ضعفيت *

اريغليغ صو —— بر جدوللق صو *

اريغير —— پيس * مردار * پليد *

اريغلاماق —— ضعيف ولاغر اولمق * زبونلشمق *

اريغماق —— زبون * ارغين اولمق *

اريماق —— تميزلنمك * پاكيزه اولق * خسته لكدن شفاياب اولمق

—« مثال »—

« پرده حجابنى يوزينكدين اريت »
« صف اراسور ايلكه اوزنكنى تانيت »

اريناق —— ييقانمق * تميزلنمك * تبريه ايتمك *

ار —— ازجق * جزوئيجه *

آز —— قليل * كم * اندك * نادر *

ازالتماق —— دره اوتك قوقوسى * جلجلان *

آزالماق —— تقليل وتناقص ايتمك * كسيلمك *

آزاغلاق —— تنزيل * تنقيص * تقليل ايتمك *

ازبوى —— خلجان * تالاش *

ازتماق —— كيسه *

ازيتاق —— تزيين * تنظيم * ترتيب ايتمك * آرايش ويرمك * يولدن شاشرمق *

—« نوايى »—

اوركوراب يولدين آنى چيقغان ايميش
« بيرايكى قول ايله ازيتقان ايميش »

ازرغماق —— آزصايمق * حقير طوتمق * آزكورمك *

ازغاشماق —— يولدن شاشمق * ازمق *

—« مثال »—

« مبارك اوغلى بركون آزغشيب راه »
« عجايب سوساغنده كوردى بر چاه »

آزغينه * آزكينه —— جزئيجه * جزئى * آزجق *

ازغورماق —— ازدرمق * حددن چكويرمك * اغوا ايتمك * باشدن چيقارتمق *

ازغون —— عاصى * سركش * كمراه * حديد * طغيان * شر *

ازغونليغ —— كمراهلق * يرامزلق * حشريلق *

—« صوفى »—

« خالقا كوكلومده دنياى دنى »
« مين ايرور مين بنده لارينك آزغونى »
« كرچه بنده نك موندا بولسه روسياه »
« يوزلارين آق ايلا كيل محشر كونى »

ازغونلاشماق —— ازغينلق ايتمك *

ازغوردونك —— ازدردنك *

ازغيج —— آزلق * شقاوت * طريق صوابدن عدول ايتمكلك * برنوع صارماشيق نبات *

ازكيل —— موشموله *

ازليغ —— ندرت * قلت * آزلق *

ازماق —— باشدن چيقمق * يولدن شاشمق * عصيان شقاوت ايتمك * كمراه اولمق * زبون ونحيف ولاغر اولمق *

ازماشماق —— ازشمق * يولى غائب ايتمك * كندى بيلديكنه كيتمك *

ازن —— دوداق * كنار * يان * طرف *

ازنا —— پكيد * طاريول *

ازوا —— صبر وتحمل *

ازوق وازوقه —— طعام * غذا * ذخيره * زاد *

آساو | اسرکیش

ازوقلاماق — طعام بیدرمك * غذا ویرمك *

ازوقلانماق — ازوقه آلمق * چکنمك * تغذی تعیش ایتمك *

ازوقلیغ — محسن * مطعم * منعم * غنی *

ازیتماق — ازماق * یولی غائب ایدوب سرسری کزوب طولاشمق *

—« مونس »—

« وصلینك حرمی ساری دیمی باشلا خضر دیك »

« کیم هجر غمی بادیه سیدا ازیقیب مین »

—« نوای »—

« گرچه کوجیم یوقیدن آتی یتیشیب لیکن » « هوش وکونکلوم یوق اوچون هی نفس اندین ازیقیب »

آس — قاقم * سبریا طرفنده بر ولایت اسمیدر * دکرمان معنیسنه دخی کلور * آس لفظی امر در آص دیمکدر *

آس آس — قره سودا علتی * مالیخولیا *

اس — قوقو * رایحه * عطر * نکهت *

اس سیز — حیف * افسوس *

—« حکمت »—

« قول خواجه احد ناصح بو لسانك اوزینکا بول »

« عاشق بو لسانك جاندین پچوب بریولی اول »

« نادان لارغه اس سیز سوزونك قیتماس قبول »

« محکم بولوب یر آستیغه تیغه کیر دیم منا »

آسابقور — قوزی قیرار تمه سی *

آساو — متوحش * رام اولمیان آت *

—« مؤنس »—

« مینکسانك ای شاه فلك مرکبینی کون یانکلیغ » « بولما مغرور که ول اشهب ایرور اسرو آساو »

اسپره — ترکستانده بر قریه نك اسمیدر *

آست — آلت * زیرین * پست *

—« مثال »—

« سبزی من نی آیتامین اوخشاتامین »

« قبر غینه مه جکنك یومشاتامین »

« قیر غینه مه جکینك یومشا تماسام »

« پارماقیم تاش آستیده اوشاتامین »

استیغ — آصق * قادینلرك صاچلرینه طاقدقلری زینت * عوق * قولاق کوپه سی *

استیلاغی — برنوع دستار وعمامه *

آستین — پسین * تحتانی * سفلا * الت * حرکت کسره *

آسجم — طائفه اوز بکیه ایچنده بر قبیله اسمیدر * حرکت کسره *

آسر —

آسرار — ایو * اعلا * کوزل * بنك * راز * کیزلی * محافظه ایتمك *

آسراغاماکی — نکهبان * حامی * حافظ * حارس * حفظ اولنمغه * وصاقلانیلمغه سزاوار *

آسراغوجی —

آسراغوایغ —

—« مثال »—

« مغجه دیك جان بیلا کل دیك مین اسرا دیم سینی » « کل بو لیب آچیلدیغنکده یاد ایتکای سین مینی »

آسرالماق — قورولمق * صاقلانیلمق * محفوظ اولمق * بسلك * حفظ * حمایه * وقایه * صیانت ایتمك * قورومق *

آسراماق —

آسرامیش — ضبط * اداره * حمایه * نکهدارلق *

آسرغه — کوپه * کوشواره *

اسرکیش — رحم * مرحمت * حفظ * صیانت *

سرو	چوق • وافر • زیاده • مبذول •
	—« نوائی »—
	« مونی بیل كیم جهان فانی دور اسرو »
	« حقیقت اهلی زندانی دور اسرو »
سروك — وسروماك	سرخوش • مست • مدهوش • ایضاً •
	—« نوائی »—
	« اسرو یالغان وعده‌سی كیم كویمیش ایردی جانیمی » « اینكیبان بیر كیجه توشتی ایلكیما اسروك كنه »
سغن	فایده‌سز •
سغوروق	اكصریق • عطسه •
سلم	آت ودواب •
سلمناك	وداع ایتمك • استیذان • تحصیل رخصت ایتمك •
ساقویمق	ساللاندرمق • اصیلو براقق •
	—« نوائی »—
	« كرقو باش زنكین فلك رفتارلیغ رخشینكغه آی » « كیم توزار اولد زنك نو حینك نغمه‌سین افغان ارا »
سماق	آویخته • تعلیق ایتمك • آسمق ایلدیرمق •
سمه	آصمه • واصیلو طوران شیلر •
سن	صحیح • سالم • صاغ • صاغلام •
	—« الله یار »—
	« ولی امت اكر غوث زماندور »
	« اسن كیتماكی آخردر كماندور »
سن لیك	صحت • عافیت • تندرستلك • صفوت •
سكنه	نجار آلتی • واسباب منبت كاری •
سكه	تركستانده بر رتبه • وبرقریه‌نك اسمیدر •

اسبیز	یازق • جیف • افسوس •
اسیغ	نفع • فائده • تمتع • تجارت •
	—« نوائی »—
	« بو دعوی دستكاهین بیر زمان بیغ » « چو دعوی ایچره معنی ایوق نی آسیغ
اسیغ لیغ	كارلو • منفعتلو • فائده‌لو •
	—« مثال »—
	« ایرور بیر لوح سیم اوزره یازیغ لیق »
	« تاپارسین دیو بوینی دا اسیغ لیق »
آسیغلانماق	كار • انتفاع • تجارت ایتمك •
ایسیغ	صیجاق • حرارتلو •
	—« مخذوم قلی »—
	« چولده آچلق مشقتین كورمیان »
	« اویده ایسیغ نانینك قدرین هیچ بلماس »
آش	طعام • غذا • و پلاوه دخی دینیلور •
	—« نوائی »—
	« نكبت ایاغیغه اوروب تاشنی »
	« شه باشی غه توكتی ایسیغ آشنی »
آش آش	معجز • ومتصدع آدم • شلقین • عش عش دخی یازیلور •
اشاتماق	یدیرمك • اطعام ایتمك • اوقلمق •
آشاماق	ایضاً
اشار	دوه سوریسی •
اشارراق	حددن تجاوز ایتمك •
آشاری	پك چوق • پك زیاده •
آشام واشامه	طبقه • مرتبه • اكل وشرب • پرنج حلیمی •
اشتركردن	درین • ومنحنی جدول •

اشماق —— اوقلاق * سحق ایتمك * سورمك *
اشج —— تنجره * قزان *
اشقش —— القیش * خیر دعا *
آشپیان —— ترکستانده بر قریه اسمیدر *
آشکك —— کورالك * یعنی مطلق قانقجی کوراکی *

—« نوائی »—

« بحر اشك ایچرا ایکی کوز بولدی
لارزورق مثال » « ایکی صف کیرپیك
لار اشکك لار بولوب دور هر طرف »

آشکو —— طپراق تنجره *
اشکی —— اوصمش * چیقمش * بیوك دیش *
آشاماق —— یمك * اکل و طعام ایتمك *
آشلاتماق —— اطعام ایتمك * آش و طعام یدرمك * آغاج آشلاق * پیوند *
آشلار —— حیوانلره صو ویرمك اوزره قویولرك یاننده باشنده قونیلان طاش * ویا اغاجدن معمول بیوك قابله و تکنیه دینیلور *
آشلاماق —— اطعام ایتمك * یمك ویرمك *
اشلیغ —— ماکولات * حوایج * لوازم * ذخیره *
اشلیغچی —— ارزاق ملتزمی * ذخیره متعهدی * اردو وکیل خرجی *
اشماق —— یونیله یونیله اوقدلنه کهنه وافسرده اولمق *
آشوله —— ترکی وشرقی کبی بر صوت و نغمه نك اسمیدر *
اشوق —— مکیك * کعب * آشیق *

—« الله یار »—

« یوماق ایکی اپاغین فرض ایرور هم
« ایکی آشوقنی هم قیناق انکانم »

آشوقتورماق —— تعجیل ایتمك *

آشوقلوق —— دیز قپاغی * دیز اغیر شاقی *
آشوقاق —— عجله وشتاب ایتمك *

—« نوایی »—

« هر کیمسه که ایلامازآشوقاقنی خیال »
« یابراقنی ایپك قیلور چیچك برکنی بال »

آغ —— آق * سفید * نسج * دام * مشبك شیلر * شبیکه *
آغا —— بیوك افندی * سرکار * بیوك قرنداش * بر محل مخصوص * بر جماعه سرآمدی * القاب *

—« نوایی »—

« شاهی که اتانك انکا اغا دور »
« اول سنکا اتا دور و اغا دور »

اغارماق —— بیاض و سفید اولمق *

—« مثال »—

« ساچ و سقالینك آغاردی
کوزلارینك قبروزه دیك » « قول
ایاغینك قیب قیزیل خمدانده
یشکان کوزه دیك »

اغالیغ —— بیوکلك * اخوت * برادرلك * شهرسبز و نسفده بیوك بر رتبه در *
اغاورکا —— آغاج و چوبدن معمول بر نوع الاچوق خرگاه *
آغ اوی وآق اوی —— الاچوق * آسیای وسطیده قبائلك اسکان ایتدکلری بر نوع چادرلر یعنی کبتقه *

—« نوایی »—

« کرچه تون بولدی خلق ارا پرده »
« تیکتی لاراق اوی وسراپرده »

آغ بازرکان —— حیله وتلبیسدن خالی کاروان *
آغ باشلیغ —— اختیاره ومسنه خاتون *

آغ بوغا تاغ بوغا — اوکوز و جامیسه ماند برنوع یبانی بیوك قویون * جنکیز خانك احفادندن بریسنك اسمیدر *

آغ پادشاه — ترکستانده روسیه ایمپراطورینی بو عنوان ایله یاد ایدرلر اق دخی تلفظ ایدرلر *

اغاج و یغاج — شجر * درخت * منزل * مسافه فرسخ *

—« مخدوم قلی »—

« آبادی خرابی دریاسی دوزی »
یوزقرق آلتی مینك اغاج یولدور بو دنیا

اغاج قازغان — اغاج قاقان * قراع *

اغاج قاونی — ترنج * بادرنك *

اغاچه — لسان چغتاییده بعض عنوانلره تأنیثنده میم حرفی علاوه ایدیله‌رك بو صورتله بك خاتونلرینه بیکم و خان زوجه‌لرینه خانم دنیلدیکی کبی بعض عنوانلره دخی چه حرفی علاوه‌سیله اغادن اغاچه دینلمشدر * اغاچه خانم و خاتون معناسنه‌در * کاشغر ممالکنده زیاده مستعملدر *

آغنیل — آقه مایل * آقلو *

اغچیل — بیاضه مائل * آقلو * کران * سنکین *

آغرقو — ککیك * هقك *

آغرمن — اغیر * وقارلو * بطی * تنبل * ثقیل * رنج *

—« مثال »—

« آغریمن هرکز سینك تیك یاردین »
« خوش قلیق لیغ نازنین دلداردین »

آغروق — احمال * اثقال * درهم کبی بروزندر *

اغرتماق — ایجاع و ایلام ایتمك *

—« مثال »—

دوستلار بو بی وفا دنیا و مال و ملك او چون « بیر بیر بنی آغریتیب ناشاد قیلماق ارزیماس »

آغریغلی — درد * رنج * وجع * آغری *

—« مثال »—

« اول صنوبر دلربانیك تامورین »
« ای حکیم آهسته توت آغریغلی دور »

آغریغو — دردناك * غمناك * الملو آزارلو *

آغریکن — الم * وجع * درد * غم *

آغریماق — اجیمق * مضطرب اولمق * درد و رنج چکمك *

آغزیماق — آقتمق * توکمك * طاملتمق * چکیدن * یاش آغزیماق * یاش توکمك * کریه و ناله ایتمك *

آغسقال — محله و قریه و اصناف اختیارلرینك باشی * کتخدا * مختار *

—« نوائی »—

« آغسقالیغه کولار خلق زهی رسوالق »

آغ سو آق صو — ترکستانده کاشغره تابع بر شهر و نهرك اسمیدر *

آغ سونکاك — مهتاب کیجه‌لری * چوجقلرك اوینادقلری بر اویوندر * برکیك پارچه‌سنی اوزاق آتیورلر ایلك اولجه کیم بولور ایسه ارقداشنك آرقه‌سنه بنوب بر محل معینه‌یه قدر کتوریلیور * اول محله دخی پله درلر

آغلیغ — بیاضلق بر نوع دوزکون غالیة سفید * غازه *

اغماق — طیران * وعروج وصعود ایتمك * هر یانه قایوب دبه‌لنمك * میل *

افت | آقسوم

اغنـاماق — كلبكدن بايلق • تلبط ايتمك • دبدلنمك • كندندن چكمك • غيليدن •

—« نوائی »—

« خاراتيبدا ياتغونك يوق سوداكر يوز بيل » «كوك اطلسی اوستيـدا جسمينـكی ياتيب آغا نات »

آغو — زهر • سم •

—« راجی »—

« احسان ايتسانك قيلاغيل منتدين ايلنی تلخكام » «بولغای مو بذل آغو ساليب برساكيشی نان اوستيد »

آغوز — نهر • دهان • فم • هنوز طوغران حيوانك ايلك ويرديكی سوتی وپله سی •

اغولامق — تسميم ايتمك • زهرلمك •

اغونانماق — مسموم اولمق • زهرلنمك •

آغير — ثقيل • كران • ثمين •

اغيرسانقوچی — بهالو نسنه‌لر صاتيجی

اغيرلاماق — توقيرو تعظيم ايتمك • بربنی اعزاز واكرام ايتمك • جيرو يرمك •

آغيرلاميش — اعزاز • اكرام • حرمت • چهيرو يرمش •

آغيل وآئيل — ماندره • طوار وقويون سوريسی طـوپلانوب يوارلق طـورديغی حالده اطرافنه چكيلان محوطه خـطيره حـولی • قرص قرك

آغيـلانماق — قرص قر • هالەلنمك • نجواله

اغيـتـول — اقه مائل • آقلو • بكلكلو • بر

آغر — بخارا جوارنده مشهور بر قريه اسميدر •

افت — بروزن كشت • ذی قيافت • هيئت • شكل •

افد — بروزن رفت • عهد • ميثاق •

افر — دعاكيتورمك •

افسم — ساكت • خاموش • اوصلو •

افشار — طائفهٔ اتراكدن بر قبيله اسميدر •

افق — طوغری • كوچك •

افق — بروزن رفق • وحشی • يبانی •

افليج — فالج •

افـه جان — حشری • آفت جان • يرامز •

آقار واغار — طائفهٔ اتراكدن بر قبيله اسميدر •

آقاری واحاری — دوه يوڭندن معمول بر نوع اينجه عباء

آق باش — برهنه سر • مصرداريسی • جواری

آق تپه — تركستانده بر محل اسميدر •

آقسرای — امير تيمورك پای تختی ومحل ولادتی اولان شهر سبزده ياپديغی رفيع بر بنانك اسميدر •

آق رخت — پموقدن معمول بر نوع قماش •

اقساچ — بخارا مضافاتنده برقريه • برقوش اسميدر • وبياض اولمش ساچ •

اقساخ — اقساق • لنك • طوپال • اعرج •

اقساماق — طوپاللامق • اغسـامق بر اياغی قيصه اولوب ده بريانه زياده تمايل ايدرك يوريمك •

اقسرمق — اكصرمق • عطسه اورمق •

آقسنقر — بياض سنقار • سـلطان محمود سلجوقينك امراسندن برينك اسميدر •

اقسو — اغسـو كاشغرده برشهر اسميدر •

اقسوم — اخسوم • حمله •

—« نوائی »—

« می ايچسانك اولماغيل اقسوم كه بيردير ديدی » «كه بو ايش اولدی بيزينك دير اراكينه يازوق

اقسین — شوخ وجلف آت * یرامز * حیاسز * حشری * بی باك آدم *

آقش — اغزدن ترشح وسیلان ایدن صو * جریان * سیلان * وریك روان *

آق قویروق — چایك برنوعی * دنبه *

اقلاو — اوقلاغو * مهلاج *

اقلیماق — جریان وسیلان وسیل ایتمك *

اق مسجد — ترکستانده طاشکنده تابع بر شهردر روسلر الیوم پروفسکی توسیم ایتمشلر در سیحون وسردریاسی کنارنده‌در *

اقوشاق — یورکلك اورته‌سی * پرنجك اوفانتیسی * کورملك * بیاض اغا * خواجه سرای *

اقوقق — بایله جق درجه ده قهقهه ایله کولمك *

اقیرماق — آقیتمق * جاری ایتمك * یاش اقیرماق * اساله * دموع ایتمك *

—« صوفی »—

« خالقا توکدیم عبادت طاسنی »
« سین توزرسین بنده‌نینك کم کاسنی »
« قوللرینك بولغانسه عصیان لایبغه »
« آقیر ورسین مغفرت دریاسنی »

اقین — غلبه لك * عسکر * کشف * جریان یری *

اقینجی — کشفه مأمور * عسکر بولکی * غارتکر * استیلاکر * باشی بوزوق سپاه *

اکاك — دوربی * مصقل * سوهان * اکه *

اکال — چکیك دیك * چلیك وچوماق اویونی *

اکچی واکه‌چه — آبلا * بیوك همشیره * اغاچه * بوراده چه تأنیث ایچون کتورلمشدر * اکه *

—« نوایی »—

« نی جان فدا که اتا وانا اغا اکچی »
« ایا جیب بو بارچه محبتینکه فدا »

اکرم — برون * کوشه * محدب مقوس *

اکرمچی — اکیرز * صمان * صاپی * اوجی * یایك کریشندن پرمقلری محافظه ایتمك اوزره پرمقلره چکوریلان حلقه *

اکز — یتیم * اوکسز * بیکس * توأم * چفت *

اکلاشماك — اوتوروب آرام ایتمك *

اکلاماك — توقیف و اقعاد ایتمك *

اکلانماك — چرخ اورمق * تدور ایتمك * چوریلمك * فرطولایی دونمك *

آکو — شخص * آدم * انسان *

اکه واکا — بیوك برادر * اغا * بیوك قرداش *

اکیتماك — کتورملك * آلوب وارمق * ایرشدبرملك *

اکیرمی — اوفق چیوی * لوفچه * دسار میخچه *

آل — قویی پنبه رنکی * حضور * عند * نزد * فریب * خدعه * یر * چامور * طپراق * ترك پادشاهلرینك تمغاری *

—« الله‌یار »—

« اکرزنج اینسالار قایتار مغای باش »
« کوروناس باش آینك آلدندا برماش »

—« نوایی »—

« قانلار ایله عارضینی آل ایتیب »
« یوزیده کوزم دمینی خال ایتیب »

الاوأله — نیرنك * خالدار * بکلکلو * منقوش شیی * برص * سیما *

الاباش الابکه — اوردکك انواعیدر * باغرتلاق *

الابوغه — ایضا *

الابولا — مختلف اللون * قاریشیق * وبولاشیق *

الاتاغ — ترکستانده وآناطولده واقع برطاغك اسمیدر *

الاتوغانك — غرابك برنوعیدر * تزاغ وفرغه *

الاچاپقون — دونه دونه اسن یاغان بوران * قار ویغمور فورطته‌سی * بوره *

الاچوق — ترکستانده واناطولده قبائلك مسکن اتخاذ ایتدکلری کیتقه‌لر و اوبه‌لر *

الاچه — بك قاریشیق نقشلو برنوع ایپلیك قماش * ابلق * ابرق *

الاچه سرچه — برنوع چیل رنکلو سرچه *

آلاچی — قاتل * جلاد * اولدیریجی * جان آلیجی *

آلار — ضمیردر یعنی آنلر * ایشان *

الارتماق — حدت وغیظدن کوزی تیره‌لنمك *

الاشا — صرت * ظهر * ارقه * پشت *

—« الله یار »—

«وجودینك خرمنی ایرمیش الاشه»

« الاشه کلکان اولتورماس تلاشه »

الاشماق — انتخاب * تفریق ایتمك * صچمك ایرمق * کزیده ایتمك *

الافاخته — حق اوران قزیل قمرینك برنوعی *

الاف بولاق — مهملاتندر * شوریده * قاریشیق بولاشیق *

الاقاراق — نیم رس یموق غوزه‌سی * کوراسك *

الاقارغه — غراب البین * حکه وعکه * زاغ *

الاقشماق — یکدیکر ینه قاریشوب قالقیشمق * عصیان ایتمك * درهم اولمق *

الاقماق — قاریشمق * قالقشمق * عصیان ایتمك *

الاقورغان — هرات شهرینك بالاحصارینه دینور *

الاکلنك — سین نوعندن کوچك بد بوی بر جانوردر *

الاماق — یرسز * ایشسز * بیخانمان *

الامان — باشی بوزوق عسکر * غیر منتظم *

الامان الاخان — بیخانمان * یرسز * ایشسز *

—« نوایی »—

« خانماندین ایریب قیلغاندا توفراغ ایچره حبس * قیلما لطفونك مین الامان والاخاندین جدا »

الامانجی — غصاب * غارتکر * شقی * یغماکر *

الانج — ایلك دفعه تزویج ایدیلان خاتون *

الانغرات — بیوك فاره * وصیحان *

الانك — ارقلرك ایکی کنارینه و سائر محللرده تپه‌لرکبی مطول تومسلنوب طوپلانان طپراق *

—« مثال »—

« قائم اول چیککالی هر کیجه ریاضت ای شیخ * خانقه ایچره شیشوب یاتمه اینك دیك که آلانك »

الاو — لهب * علو * زبانه آتش *

الاولاماق — تلهیب ایتمك * علولمك * شعله‌لنمك

الاولاتماق — حرارتلنوب التهاب ایتمك * حدت وغضب ایله تهیب ایتمك *

الای بوزن — قرابنه تفنکی * وشمخال *

الایونتلی — البسه‌سنده ایکی رنك اولان آت صاحبی * اسب ابلق *

الباق — زینت ایچون دامنه حاشیه طرزنده تیکیلان پارچه * زه وکنار *

البستی — اوبما * اوبماجی * بوجو ایدر شئ * مخوف ومهیب نوع پری *

البوتو — زینت * تاج * زیب کمر *

البورغا — قولاق کوپه‌سی * حلقه اسرغه *

الپ — پهلوان * بهادر * شجیع * قهرمان *

الپ ارسلان — سلاطین سلجوقیه‌دن بر پادشاه اسمیدر *

آلداب سولداب

التـان —— قربمده پادشاه اولوبده خان بالیقده اوتورانه بوعنوان ویریلورایدی *

آلتاوالتاولا —— التیشر * والتیسیده بردن *

آلتابی —— تلکی بیوکلکنده بر حیواندر دریسندن کورك یاپرلر * پاچه *

—« نوایی »—

« روشن ایلار شعله اوستی دین کورونکان دودنی * دلبریم ایکنی‌را التابی بیله باشی داکیش »

آلتیلق —— جکر * شش *

التمش —— ستین * شصت * ترکستانده طوائف اتراکدن برقبیله اسمیدر * طلیعه عسکرلرینه عنواندر *

التوت —— شورش * انقلاب * قاریشیقلق *

التون —— طلا * زر * ذهب *

التون بیلکا —— منشور * فرمان یارلیغ پادشاه ترکیه *

التون تمغا —— ترك حکمدارلرینك مهر وطغراسی *

التـون‌موغ —— زربفت * دیبای طلا *

الچین —— طوائف اتراکدن برقبیله اسمیدر * طاغ اتکی * بر نوع شاهین کبی شکار قوشی * اندازه * کز * ذراع *

الچی تاشی —— کوکب الارض * سنك درخشان *

الچی —— اهك * ازه * جبس *

آلچی —— الیچ * آشیق اویونی * اصطلاحنده بك کلورسه الچی اولور * طاغك چیقمه‌سی * اوستون * غالب *

الچیق —— جاسوس * عیار * خفیه *

آلداب سولداب —— یعنی الداده‌رق میالواره‌رق *

—« مثال »—

« روی مالینکی دالغه سال »
« ساچنی اولاب بیلکه سال »
« الغان یارینك یاش ایکان »
« آلداب سولداب یولغه سال »

الدارالماق —— بی جدسیـونمك * مجذوب اولمق اضطراب ایتمك *

—« نوایی »—

« بیر قدح می بیر سهلار وه‌غایت افلاس دین * نیچه لعل قیمتی تاپقان کدا دیك آلدارای »

الداشمق —— یکدیکرینه فریب ویرمك * محایله ومخادعه ایتمك *

الداغ —— فریب * آل * خدعه * حیله * نیرنك *

الداغچی —— فریب‌کر * حیله‌کار *

—« مثال »—

« حیله‌سی چوق آلی وآلداغی کوب »
« مکر ودغاتونی بیله بویی چوب »

الداغوج —— فریبچیلق * جابلوسلق *

الـداماق —— آل وفریب ایتمك * خلاف سویله‌مك *

الدامچی —— فریبچی * خدعه کار * مکار *

الدکن —— خدعه * حیله * مکر * الدنمش *

الغت —— دوزکون * غازه * سفیده *

الغـو بیر کو —— الیش‌ویریش * الیم صاتیم دادوستاد *

الغوت —— اهالیدن حکومت طرفندن طوپلانیلان ذخیره وغله وخرج

الغـوجی —— الیجی * مشتری * طالب * آوجی اولان قوش * قاتل *

—« لطفی »—

« دین‌ودل و عقـل بولدی یغما »
« جان آلغوچی اول قراقینکزدین »

الغور —— چاپك * تیز * تند * الیجی *

الغولیغ —— آلنه‌جق شئ * آلنمغه شایسته *

—« نوایی »—

« صبر وقرار وهوشنی الماغلیغینک
نیدور • ای جانلا ر آفتی سـنکا
جانیم دور آلغولوق »

الغون —— تپه • تل • کوجك طاغ •

الغوبجق —— ماشه • کیرا • دست پناه •

الغین —— جمعیت • طوپلانمش • انبوه •

القاب —— قوچ • طاغ قوچی • ایغر • قویون •

القـاماق —— خیر دعا ایتمك • تحسین وسپاس ایتمك •

—« نوایی »—

« سین دا ناز اولدی نوایی دا نیاز
ایرماس عجب • کیم سین آنی قارغاغان
شایی سینی اول القامیش »

القیشلاماق —— القیش ایتمك • تشویق ایتمك • دعا وثنا ایتمك •

—« مخدوم قلی »—

« یخشی سوزه قولاق صالغین »
« سحر وقتی بیـدار بولغـین »
« یخشی لردین القیش آلغـین »
« عمرونك ارتیب زیاد قالسـون »

ال له —— چوجنی اویدرمق و نی نی ایچون سویلنان ترکی •

—« مثال »—

« ال له دیسم اویقو کلور »
« قادر ایکام رحمی کلـور »

الکن —— کنك • ابسم • لال •

—« اکهی »—

« عیش بزمی میٔ خماری بیلا »
« تیلیم الکن قولاغیم ایندی کرنك »

اللیك والی —— خمسین • پنجاه • اللی • الدیوان • بهلد • اوك • صاحب دست وقوم •

—« نوایی »—

« تون ایتاکی بالجیغ اولوب آلی اول »
« آلی اول اما انینك الیدا کول »

المـالیغ —— ترکستانك شمـال جهتنده اویغور قبیله سی ومغوللرینك شهریدر •

الماشقورماق —— باغداش قورمق • چارزانو اوتورمق •

المجق —— ایکی رنکلو • دورنك •

الل —— اکرك اسبابی • لوازمات زین •

النجق —— اوچنجی پدر • جد • بابا •

النجیل —— جنکیز خانك اوچنجی جدی قبل خانك اسمیدر •

النجـا —— ترك ابن یافث ابن نوح علیه السلامك اوغلونك اسمیدر • تاتار خان و مغول خان النجه خانك اوغلیدر •

النکه —— اتشك پرتوی • شعله سی • حرارتی •

الی دا —— عندنده • نزدنده • حضورنده •

—« مثال »—

« ساقی ادب شرطنی آماده طوت »
« الی دا توقوز یوکونوب باده توت »

آلوج —— اریك • یانی معطر بر میوه در •

الوس —— حال • کسب • ایش • شغل •

الوق —— دالـه • مجذوب • مجنون • بینی اوینامش •

—« نوایی »—

« بنفشه نینك نیجه بولیش دماغی
مونجه الوق • که خطیکاسیننك
اول هندوبی ایرور مایروق »

الونك —— اوقك صاپی • چوب تیر •

آلیا —— برنوع میوه در •

الیس —— اوزاق • بعید • دور •

—« مثال »—

« الیس طاغدن آشورملی »

« قرق کشی یه تاپشورملی »

« دشمن کورسا یاشورملی »

« یغلا ماکین جکی جکی »

الیشماق — معاوضه و بدل ایتمك * مونس اولمق * دوستلق ایتمك * مبادله مناهبه ایتمك *

الیغ سایغ — الیش ویریش * اخذ وعطا

—« نوایی »—

« الغالی دنیا عروسین ای که ساتینك نقد جان * عمر ساتیب مرك آلیب بول نیچوك آلیغ سایغ *

الیك — ال * ید * دست * ایکی رنکلو * قدرت * اقتدار * قوة *

آلین — پیشانی * جبین * جبهه * سوتلومه *

الینی — اشاغی * تحتانی * پستی *

الوغ — معاش * وظیفه * آله‌جق * علوفه * تنخاه *

—« مثال »—

«آلوغ وسالیغ بیلان منلاوخواجه بارچه نی * یوز جفا وجور ایلا افساد قیلماق ارزیماس »

الوانج — صالنجاق *

—« مثال »—

«بو مهد الوانجیغه قیلغان نکارش

« بو یانکلیغ قصه غه بیر دی کذارش »

ام — دوا * علاج * درمان * تیموردن معمول شیار آلتی * فرج * هندستانده برنوع لذیذ میوه‌نك اسمیدر *

اماج — هدف * نشانه *

—« کامل »—

« سین بولوب تیرطعنه آماجی »

« تایدی الطاف شاهنی راجی »

ام اغاج — صو طولابی ودکرمانی چویرمك اوزره حیوانك باشنی باغلادقلری اغاج *

اماوتی — برنوع کیاه * ودوا *

امان قرا — برنوع اغاجدر *

امجاك — امجیك * ثدی * پستان * ممه *

—« مثال »—

«اولانکینکنی من ایتیب اوخشاتامان»

« تاشتیك امجاکینکنی یومشاتامان »

امرالی — طائفهٔ ترکانیه‌دن برقبیله اسمیدر. خوارزمده مسکوندرلر *

امکاك — امك * سعی * جهد * رنج * زحمت * وامکله مکلك *

—« نوایی »—

« ییردایوری آلماسی دایی شك »

«ورزش قیلمیان کیچیك دین امکاك»

امکاکلاماك — امکه لمك *

املوك — صغری صاغمق ایچون اولمش طاندنك دریسنی صمان ایله طولدیروب یاننه قویدقلری شی * وصورت *

امنك — کوچك حبه * اصلی مغول لساندن مأخوذدر * امن هوش دیمك اولوب آخرنده‌کی کاف دخی حرف تصغیردر *

اموداریا — جیحون نهریدر پامر طاغلرندن ظهور ایدرك بدخشان بلخ وبخارا مضافاتیله وخوارزمی اسقاوارو ایتدکدنصکره ارال دکزینه منتهی اولیور امویه دریا دخی دینلور سیحون ایله برلشور .

امیدون — زنده * دیری * حی *

ان اند — مفاصل * بند * بوغوم *

انداق وانداغ

انا — والده • مادر • اشته • بوراجقده دیمكدر • اناكده بوراناكورندی كبی •

اناتماك — ایكدیش اخته ایتمك •

انامك — حیوانی اخصا ایتمك •

انبور — كرپدن • قیصاج • اكوبرینه دخی مستعملدر •

اناكه اناكا — والده مقامنده • اوكی مادر • دایه • حكمدارك والده لغی • مربیه • سوت انا ودایه سی اناكه كبی ایسه ده خاتون اولمق شرطدر •

انبه — هندوستانده بر نوع طاتلو قوقولی میوه اسمیدر •

—« نوایی »—

« طاس لارساز ایتیب ایدی مقبول »
« نیچه دا انبه نیچه دا تنبول »

انت — اند • قسم • عهد • پیمان • سوكند •

انت ایچماك — عهدپیمان ایتمك • یمین وسوكند ایتمك •

انتلاشماق — عهدلشمك • معاهده ایتمك •

—« مثال »—

« هركیشی آنت ایچدی شرارت بیله »
« كذب ایسه دفع اولدی كفارت بیله »

انتوناي — طاتلو • شیرین • حلاوتلو •

انچا انچه — اوقدر • اورتبه •

انچلايين — انك كبی • آنجنان •

اندا — برقبیله‌نك دیكر قبیله‌دن قیز المه سی • صهریت • اخوت • اوراده •

—« حكمت »—

« درویش من دیب طاعت قیلور خلق ایچنده • ریاقلیب یوكوروب یوروراننده مونده »

انداغ — اوراده كی •

انداق وانداغ — اویله • اومرتبه • اودرجه •

انكفت

—« خمسهٔ نوایی »—

« كه ملكی انداغ وآیینی مونداغ »
« سپاهی آنداغ وتمكینی مونداغ »

اندجان — فرغانه قطعه‌سنده مشهور بر بلده اسمیدر نام قدیمی‌سی اداق در •

اندخوی — افغانستان قطعه‌سنده هراته قریب برشهر اسمیدر •

اندوز — پیل كوش • راسن دنیلان اغاج یعنی اردج نوعندن چالی • ارچه

اندیق — قوردو كفتاردن طوره‌یان حیوان •

اندیب — بلاهت • بلادت • ادراكسزلق • فتور عقل •

—« مثال »—

« ساقیامی حدتیدین عقلم اندیب دور »

اندینه — اورادن • اویردن •

اندیز آنیز — چالیلق • ترلا • وپرجه‌یر •

انغیش — دوزكون •

انغعال — آوده مستعمل بر نوع بیوك اوق •

انقره — اوقلك اوجی • بر مملكت اسمی •

انقوت — سرخاب • قیزیل • قازدن بیوك بر قوش •

آنك — درك • فهم • عقل • ذهن • مدركه •

انكماق — ذهنه كتورمك • ذكرتذكر ویاد ایتمك

انكا — اكا •

انكاچه — اكا قدر • اولوقته قدر •

انكاك — چنه • زنخدان • چكه •

انكدماق — كمین مترصد اولمق • پایلامق •

انكدتماك — ایضاً •

—« نوایی »—

« خلوتدا انكا بونوحه لارایش »
« انكدیب اناسی كمین دا ایرمیش »

انكغت — دوزكون • وغازه • سفیده •

انیقماق

انکلالك — ذوق • ذکاوت • ادراك • تفهیم • فراست •
انکلاماق — ادراك • تفرس • فهم ایتمك •
خاطره کتورمك • یادلامق •
انکلاتماك — تفهیم تعلیم شرح و بیان ایتمك •

—« مثال »—

« تاپسا هر کیم پرورش کیم شور
سودین ماه وسال • قایدا ممکن
انکلاغای کیفیت آب زلال »

انکسیز — عقلسز • مدرکه‌سز • بغتة •
انکسزین — تصورده یوغیکن بغتة ظهور ایتمك •
انکیزماك — احاطه ایتمك • اطرافنی چویرتمك •
انا یی — اوناق • احمق • سوزی رابطه‌سز
وثبات‌سز آدم •
انکیز — آتیز • حاصلاتی هنوز بیچلمش ترلا •
انلیدور — اوکلدنك ایکنجیسی اولان نماز
عصر اول •
انماچی — دلال • جارچی • منادی •
ان — انك ایچون •

—« نوایی »—

« ان بوجهتدین خطا ایلدی
« که شه بویروغیدین ابا ایلدی »

انوك — وحوش یاوریسی • وطانه‌سی •
اینجوك — بچاق • سکین • کارد •
انیقماق — بیومك • نشو ونما بولمق • کسب
اقتدار وتجسم ایتمك •

—« نوایی »—

« کچیك ایکاج ایتی نفسینك انیقمادین
اولتور • که اولتور ورسینی
چونکیم اولالا اول بدخو •

اوپچین لیك

انیق ——— محقق • یقین • شبهه‌سز • کرچك •
این بوزولمیان طوپ • فاش وامتعه •
آو ——— صید • شکار • بیرآو • برنفر • بر
شخص • بریسی •

—« نوایی »—

« سکندر صفی دین بیراوسوردی
رخش • انینك دیك‌که توشکای
چاقین‌دین درخش »

اوا و بکا — جد • دده • بابا بیوك پدر •
اوالانماق — دوراایتمك • چرخ اورمق • دونمك •
یومالامق •
اوبا و اوبه کوچك خیمه • خرکاه • میت
وچادر خلق • جماعه •
اوبان ——— آیغردوه • بخارا مضافاتنده بر
زیارتکاه موقعك اسمیدر •
اوبای جوبای بوراد • اوراده • پراکنده و
پریشان •
اوبلاك ——— خسته • مریض • بیمار •
اوبوجین — خسته‌لك • علت • مرض • بیمارلك •
اوبوسون — علف • حشیش •
اوبوك ——— باشلرنده تاج اولان قوشلر • وهدهد •
اوپ ——— پوس • قبله • بوسه •

—« مؤنس »—

« دلر بالیغ کوربکوزوب کیرکیل
قوچاغم ایچره کیم • جرماشیب
بیلنکه هردم سول وساغیکنی اوپای »

اوپا و اوپه ریه • شش • اوفکه •
اوپچین — اسلحه • وسپر • زرخ •
اوپچین لیك زرخلی • ساوت •

—« نوائی »—

« ولیکن اوشبو پیکر پای تافرق
«بولوب اوت دیك بوراوپچین ارافرق

اوتاغ واوتاو	
اوپرانماك —	سلمك • نايديد أولمق • محواولمق •
اوپروك —	جوف • مقعر • چوكوك • اويوق
اوپروماك —	قويو چوكمك • باتمق •
اوپرولماك —	اويولمق • چوكمك •
اوپكا —	ريه • شش • اوفكه •
اوپكالانماك —	طاريلق • حدت • وغضب ايتمك •
اوپماق —	ستر واخفا ايتمك • قپامق •
اوپتماق —	قپاتماق • پنهان ايتمك
اوپماك —	بوس ولثم وتقبيل ايتمك •
اوپوشماك —	بر برى ايله معانقه ومصافحه ايتمك •
	—« غايب »—
	« يارىمك حالين سورا بين »
	« بر قانچه اوپوش بيرا ين »
	« تويغونجه يوزون كورا ين »
	« درديمه درمانى كيلتور »
اوپوجين —	خسته لق • علت • مرض • بيمارلق •
اوت —	آتش • نار • نبات • علف • چاير
	اغو • زهر • سم • كج معناسنه دخى كلور •
	—« نوائى »—
	« بقا سرچشمه سى ظلمتده ديرلار
	يوقكه اول ظلمت • سكندر آهى
	اوتيدين بيغنغان دود حرماندور »
اوتا —	ماورى • اوته طرف • واويان •
اوتايقا واوتايان	اوته طرف • قارشو • اول جانب •
اوتارجى —	طوائف اوزبكيه دن برقبيله اسميدر •
	اردو وكيل خرجى • الاى امينى •
اوتارى دين برى	اوتدنبرو • من القديم •
اوتاغ راوتاو	اوطه • طارم • خركاه • چادر • كبتقه •
	—« مونس »—
	« چرخ كوك خركهيدين بولماس
	ايدى هيچ غمى • بزم مى توتساق
	ايكاولان قوروبان بيرآق اوتاو »

اوتغوزماق	
اوتاغه —	تاج • ومحاربه اثناسنده باشه
	نصب ايلدكلرى توك وجيغه •
	—« مونس »—
	«باش اوزره اوتاغنكده كوهرمو
	ايكن آيا • يا آيغه قران ايتكان
	اخترمو ايكان آيا »
اوتاك —	يبانجى • أجنبى • غريب • ميان
	اورته • اوته كى • بروكى •
اوتاكى كون	كچن كون • روز كذشته •
اوتاماك —	اودهمك • ايفاادا ايتمك • جواب ويرمك •
اوت اغاسى	اصلى اوتاق اغاسى اولوب قزاق
	وقيرغيزروساسنه دينيلور • خانه باشى •
اوتراق —	محل اقامت اوتوره جق ير • منزل
	نشيمن • آرامكاه • متقاعد •
اوترار —	كچيد • تركستانده برموقع وترمذ شهرينه
	دخى دينور • برقبيله اسميدر •
اوترو —	برابر • ومقابل • ومواجهه •
	—« نوائى »—
	«اندا يتيب كيم بولوبان اوتروسى »
	« هرنيجه كوزسالسا باقاكوركوسى »
اوتروك —	يلان • كذب • اراجيف •
اوتغاتماق —	اوتنمق • حجاب شرم حيا ايتمك •
	—« نوائى »—
	«يارايرنى بيله قيلمانكيز اى قندشكر لاف »
	« چون آب حيات اوتغانيب اندين
	ياشونوب دور »
اوتغوزماق	الندن دوشورمك • غايب ايتمك •
	يكلمك • يوتلك •
	—« نوائى »—
	كل اول اوبونغه چوهوس كوركوزوب
	جيبى داغى خرده لارين اوتغوزوب

اوتکارماك اوتورمك • کچورمك • امرار اجرا ایتمك • ازبردن اوقومق • تشییع ابعاد ایتمك • وکتاب مقابله ایلمك •

—« نوایی »—

« کوپ ای کل اورمه بلبل جانیغه
بیداد خارینك کیم • سین ومین دیك کل و
بلبل نی کوپ اوتکاردی بو بوستان »

اوتکاری — سبب وعلت ایچون برشیئه راجع ومتعلق • اجل • سبب • دائر •

اوتکاریشماك اوتوشدیرمك • کچیشدیرمك •

اوتکانماك امرار ایام ایتمك • یشامق • تقلید و رقابت ایتمك •

—« نوایی »—

« قامتینکغه سرو تقلید ایلابان تاپتی
شکست • بو سزا دورکیم ینه سرو
سهی هم اوتکانور »

اوتکور — حدید • شدید • کچجی • سریع • قاطع • کسکین • تیز •

اوتکوزماك کچورمك • آشورمق • ارسال ایتمك •

—« نوایی »—

« کنج امید بیر لا عمرین اوتکو زیب »
« هر دم اول ویرانه بیریانین قازیب »

اوتکون — عابر • آمر • مؤثر • اوقك تیور یری •

—« نوایی »—

« تیر بلران غمینك جان وکوکل دین
اوتتی • الله الله نی بلا بویاغین
ایرمیش اوتکون »

اوتکونچی یول • کچن • عابر • دونده •

اوتکه — خرس • دب • آیو • آیق •

اوتلاش — طرف • یان • قسم • قطعه • طبقه • مرتبه • آزآز • اندك اندك •

—« مثال »—

« غم ودردز ندانی ایچرا کونکل کا »
« توشوبماوتلاش اوتلاش کرفتار لیغ »

اوتلاغ — علفزار • مرعی • چراکاه • چایر •

اوتلاماق — آتش یاقق • اتش اورمق • الاولامق • طوتشدیرمق • آتشلمق

اوتلاماق و اوتغارماق — ارعاورعی ایتمك • چرا ایتدرمك •

اوتلکو — بر نوع شکار قوشی • کرکس • اوشاق قپان •

اوتلوغ — چراکاه • علولنمش • آتشلی • آتشین •

—« آکهی »—

« جانم اورتاندی سینینك اوتلوغ
جمالینکی کوروب • کونکلوم ایچره
توشدی اوت رخسار آلینکی کوروب »

اوتلوکانی سه برکه دیزلان کیاه اسمیدر • یورونجه •

اوتماق — طوز قوپارمق • غالب مظفر اولمق • یکمك • قیلرینی کیدیرمك اوزره بر دری پی آتشه طوتمق •

—« مثال »—

« اوتورچرخ دین رفعتی پایه سین »
« یتورادهر غه عدلی نینك سایه سین »

اوتماك — آسنمق • کچمك • صاومق • عفو ایتمك • الحان وتغنی ایتمك • اوتورمك • کچورتمك • آشدرمق •

—« راجی »—

« دیمان اول آی هجر ایدا نی نوع
اوتارآی ویلینك • تون کون چیکارمین
تیمناین افغانلر افغان اوستینه »

اوتمه — اوتوش • لحن • تغنی • تازه بغدای صاپلری که آتشده بیشوریرلر •

اوتوجی — قیرقیجی • برنده • کسیجی • قطع ایدیجی •

اوتور — خیمه * خرگاه * میت * بدوی *

اوتورکو — نشیمنگاه * آرام گاه * حاضر لنمش خیمه وکبتقه *

اوتوزالتی — خطوط * قرن *

—« نوائی »—

« قیل نواینی هم اول خط بیلا
عازم یارب * کیم بیرا ویا نیدین
ایریلدی اوتوز آلتی خطوط »

اوتوزایکی — طوائف اترا کدن برقبیله اسمیدر * ودیشلرک مجموعندن کنایه در * عدد *

اوتوزماک — کچیبویرمک * براقیویرمک * صالیویرمک *

—« نوایی »—

« ساچیب یوز نوع کلدین داند اندا »
« چوساچتی کام قویمای یانه اندا »
«اوتوزمای وقتی دین بر لحظه سوبین»
«طمع ایلاب بوسودین آب روبین»

اوتوشماک — سرود الحان تغنی ایتمک *

اوتوک — جزمه * ادیک * مزده * وحکایات کتابی * چکمه * بخشش *

—« نوایی »—

« حلقهٔ زرین قولاغ آرایشی »
«کینک اوتوکا ولدی ایاغ آسایشی »

اوتوکچی — قوندره جی * جزمه جی * کفش دوز *

اوتون — اودون * حطب * هیزم * هیمه *

اوتونج — اودونج * قرض * بورج * ویره سی *

اوتونماک — التماس رجا ونیاز ایتمک * استرحام ایلمک *

اوج — ثار * نقم * مکافات * نوک * نهایت * منتها *

—« مثال »—

« شهر ایچرا یوروتماس بیزی یارینک
قهری * ترک ایده لم اول ماهینک
اوجندن شهری »

اوچا — پشت * ظهر * پناه * ملجأ * ارقه * بیوک * کبیر *

—« نوایی »—

«نی دی اولچه اول خوان قپاسی ایدی»
«که توقوز مینک آت نینک اوچاسی ایدی»

اوجار — برنوع حطب * پازار * مهلت * اوچر اوچر * طیور * سفینه وکیمه * اوچورمه * بادبرک *

اوجاراق — اوج وکنار ویوکسک محل * بالاتر *

اوجارکو — اکر اوزرینه قونیلان یاستیق *

اوجاش — نزاع * عداوت * مباحثه * جدال * باندوپست * بربرینه سردسویلک *

اوجاشماق — بحثه طوتشمق * ادعایه دوشمک مخاصمه وعداوت ایتمک *

—« نوایی »—

« آغزینک بیلاپسته اوجاشور
بجلغیدین وه * بیلمان که اوشال
آغزی آچوق قایدا بوتوبدور »

اوجاغ — اوجاق * آتشدان * هیئت خاندان * برقبیله خلق * اصحاب جنجه نک کردانلرینه آصدقلری زنجیر * وقت *

اوچ اغاج — دار اغاجی * صلب آلتی ومحلی * بخارا مضافاتنده بر موقعک اسمی *

اوجاغلاق — برنوع گیاه اسمیدر * یوروبجه *

اوجاق — تکیه * تخت * صدر * طوان وطام * هودج * پیشگاه * بالا *

اوجاکو — اوچنچی * سیومین

اوجالاسی — اوچیسیده

اوچقودی

اوچان —— سفینه* کمی* پرنده*

—« مثال »—

« اتام کیت دیکانده کیتمغای ایدیم »

« مال نینك شیرینلیکینك تاتمغای ایدیم »

« اوچانده آلتی آی یاتمغای ایدیم »

« ازلده قسمتم صوغه غرق اولدی »

اوچاو —— اوچیده* اوچ عدد* اوچ نفر*

—« مثال »—

« چیقیب شهزاده بیرلا شاه ایکاولا »

« وزیر کاردان بیرلا اوچاولا »

اوچراشماك ملاقات وتصادف ایتمك* راست کلمك*

—« مثال »—

« خوش تورور بیر تیره شامی ایکی
یاری اوچراشیب * تانوشوب بیر بیر
لارین محکم قوجوشوب یغلاشیب »

اوجراماق تصادف ایتمك* راست کلمك *

اوچرو —— صوك وقتلر* مؤخر زمان* اوجور
دنی دیرلر* فال نیك*

اوچغور —— سریع السیر* طیار* وایجدون باغی*

اوچ قات —— برنوع مجوف اغاج ایکی اوچ قات
قابوغی واردر* سه طبقه*

اوچقلاتماق ملایمانه وطرز مخبانه ده معامله ایتمك*

اوچ قولیق بونوع اوچ دیللی اوقدر* سه شاخه*

اوچ پیان —— ترکستانده بربلده اسمیدر* آشیمان*

اوجقون —— شراره* قیغیلجم* آتش کیسی*

—« نوائی »—

« ییتی دوزخ آنده بیر اوچقون کیبی »

« سیکز اوچماق آنده بیر شودرون کیبی »

اوچقونلوق شراره پاش* سریع السیر*

اوچقوسی اوچوب کیتملی دیمك* قوش اوچماق*

اوچورماق

—« مثال »—

« اول پری اوچقوسی رعنالیقدین »

« آدمی مونچه بولور مورعنا »

اوچکی —— پکی* بز* سرکه* اوغلاق*

—« نوایی »—

« طرفه سقالین آسیبان کولکودیك »

« ایکی ییغاج اوزرا چیقیب اوچکودیك »

—« مثال »—

« سوتی اوچکونینك شیره جان بولوب »

« انینك قطره سی درغلطان بولوب »

اوچلاماق عداوت وشقاوت اظهار ایتمك*
مخاصمه ایتمك*

اوجلیب —— جل وچوال تیکدکلری قالین ایپلیك قنب

اوچا —— اوچروم* جر* بادبرك* سفینه*

اوچماق —— جنت* فردوس* بهشت*

اوچماك —— طیران* پرواز ایتمك* کوز قیمق
یورك چارپمق* سونمك*

—« نوای »—

« کوز بیلا کونکلوم مکابولمیش کوییا
وصلینك چاغی* کیم کوزومنینك
اوچماغی تیز اولدی کونکلوم سالماغی »

اوچماك —— سونمك* منطفی اولمق* کول اولمق*

اوچمان —— صالنجاق* الوانج* دولاب* چرخ فلك*

اوچغورماق پران ایتمك* دبلك* دیوار ویاروندن
دوشرمك* ترقیش ایتمك*

اوجور —— فالك راست کلسی* اصابت سعد*
برکت* فال خیر* وقت هنکام*

اوچورماك اطفا ایتمك* سوندرمك*

—« آکهی »—

« جان وتنیم الم اوتیغه کویدی سربسر »

« اول اوت نی التفات سویدین
اوجورمدینك »

—« دیگر مثال »—

« آهی یلی تو فراغین اوچورسا »
« اشکی سوییدین اوتین اوچورسا »

اوچوز — اهون • ارزان • رخیص •

اوچوزلاماق — ارزان اولمق • فیآتی اکسیلمك •

اوچوغ — تبخاله • ام الصبیان خسته لکی • کوزده اولان خال ونشانه • طوائف اتراکدن برقبیله در • معاینه وتفتیش •

اوچورمه — بادبرك • اوچورتمه • طیاره •

اوچوك — خواموش • یاریم سونمش موم وآتش افسرده • سونمش یازو •

—« مثال »—

« بولوب پروانه دیك اطرافیغه جمع »
« ولی اول یانیب انداق کیم اوچوك شمع »

اوچون — لان • ازبهر • سبب بیان ایدر • ایچون بودنیا • دار دنیا •

—« نوایی »—

« میندین ایریلغان بلا و دردا وچونمو یغلایین • یا انکا کیم باریان اغیارله قایلدی یار »

اوچه — ترکستانده واقع برشهرك اسمیدر •

اوچ یلدوز — میزان یلدیزلری • ترازو • قولاج • برقری • ایکی کز •

اوخراغ — اثواب • لباس • اشیاء •

اوخشاتماق — تنسیب لایق رواکورمك • بکزتمك •

—« لطفی »—

« نیچه خورشید اپاقینك نیچه سیدین فرقی بار • قایسی نادان اوخشاتور جانا یوزینکا ماهنی »

اوخشاش — مانند • مثل • شبیه • بکزمك •

اوخشاماق — بکزمك • مماثل اولمق • تلطیف ایتمك مدح وثناقیلق • مساس ایتمك •

اوخشوش — کوشك • طورون • یعنی بریاشنده کی دوه یاوریسی •

اوخلاماق — اویوق • تنوم ایتمك • نائم راقد بیخبر اولمق •

—« حکمت »—

« خالقیدین خبریتدی شاکر بولدوم »
« هرکیم سوکدی بلکه تیتی صابر بولدوم »
بو عالمده هیچ اوخلاماي حاضر بولدوم
« های وهوس ملو مینلیك کیتی دوستلار »

اوداك — تضمین • اوده یش • جزاء •

اودلك — مجحوب • خائف • یورکسز •

اودم — خانه • او • دیوار • بیوت •

اودور — یوم • روز • کون • نهار •

اور — خندق • شهر وقلعه ویرانه سی • اوکی خندقلی طابیه • برج وبارو • صدر بالا • مرتفع محل • یوقوش • وسنکر وتومسك • اوربکی قلعه بان •

—« نوائی »—

« خرامی اورکاچیقماق دا تو تون دیك »
ایکرماك وقتی دشت اوزرا قویون دیك

اورا — طلیعه • اوزاقده قالان قول • حفظ غله ایچون برده قازیلان مخزن وانبار زمینی •

اورا — حرف ندا تعجب وتحسین ایچون مستعملدر • آت کوستکی • فکر وخیال •

اورانلاشماق — عسكرلرك قونديقلرى محلده يكديكرلرينى طابيق اوزره باغرشملرى حين نزولده عسكرلر يكديكرلرينى چاغرشمق *

اورانلاماق — لايعنى سوز سويلمك * تخمين * كشف تصوير مسئله ايتمك * حشو ولغو ديمك *

اورار — دوكمك * ضرب ايتمك * زرعى بيچمك *

—« مثال »—

« مزرع دهرغه ساچ لطف ايله احسان تخمى * هرنه ايكسانك انى اوق چونكيم اورارسين آخر »

اوراز — سعادت * بخت * اقبال * تجلى *

اوراق — طرپان * داس * تركستانده بر رتبه در *

اوراق قوشى — چرتلاق * اوجاق چكركه سى *

اوراماق — طوپلامق * اوراقله بيچمك * حصار *

اوران — صفت * پيشه * كسب * مقياس * اولچى * تناسب * اوران ايكى قاعده يه منحصر اولوب برى هر طائفه نك كنديسنه مخصوص اوله رق بلله ديكى اوران ديكرى بتون اردونك انتخاب ايلديكى اوراندر محاربه اثناسنده هر كس كندى قومنى بونكله بيلورلر ايمش *

اورباغ — خبر صولو دوشديكى وقت قابده ياپشماق اوزره سرپيلان اون *

اوربرماق — توك چيقمق * نباتات نمو ايتمك *

اورام — سوقاق * محله * فارسى كذر *

اورت — نار * سعير * زهر * آغو * خاكستر * حريق *

—« نوايى »—

« بولوم اوزره منزل چو بو تورت ايدى »
« چيقاريم بليك ايلاكيم اورت ايدى »

اورتا — وسط * ميان * بين * عدل *

اورتانجى — توسط * مهانجى * قلاوز *

اورتاجاغلمغ — حد وسط * معادل *

اورتاماك — ياقمق * احراق ايتمك * قاورمق *

اورتانماك — ياقيلوب قاوريلق * حد تلنمك *

—« نوايى »—

« باردور نوايى بيكسى عشق ايچره انداقكيم خسى * چون اورتاديك آنى بسى دوزخ كا كويدورمايانا »

اورتوق — يانيق * محروق * سوخته *

اورتوك — قپاق * لحاف * سرپوش * غطا *

اورچين — سنجاق * هندستانده پركنه * خراسان و بخاراده تومان * فرس ايچنده پايه وزيه ونرديان * اردو وخيمه كاه سلاطينه اطلاق اولنور *

اوردو — عسكرك قونديغى محل * قوشون لشكر حرم سلاطين *

اورده — سلاطين حرمخانه سى * اريكه

اورده بيكى — حرم كتخداسى * حرم اغاسى * ناظر *

اورس — سندان * سلوى اغاجى * وارچه *

اورسا — جاهل * نادان * معاند * غضب ايدلمش *

—« مثال »—

« خدا اورسا كيشينى سخت اورغاى »
« سقرغايا تغوتيك يك لخت اورغاى »

اوروس — روس * وروسيه لى * مسقوف * اسلاو *

اورغاجى وآرغوجى — طيشى * مؤنث * ماده * زوجه *

—« الله يار »—

« تجرديدين قاچيغا اى وفادار »
« يمان اورغاجى غه بولمه كرفتار »

اورغوشتلك — فن موسيقه ده برنوع سرود در شرقى * تركى *

—« نوایی »—

« وه که اول آی حسرتی دردی وداغ
فرقتی * هم ایرورجانیغه ارغوشتك
حیاتیم آفتی »

اورك —— طمار* ریشه* طناب*

—« مخدوم قلی »—

« کیمه‌دور بیل بیروکوکینك قوتی »
« ای و کون یولدوزینك اورکی
کیمه‌دور »

اورکا —— چادر* خیمه* خرگاه* ثریا* پروین*

اورکاریم —— قلعه خندق* طابیه* استحکام*

اورکاتماك —— تعلیم تدریس ایتمك* الیشدیرمق*

—« نوایی »—

« بیرآه ایله کول بولدیم ای چرخ
تیلاب تایب * فرهاد ایله مجنونغه
عاشق لیغ ایشین اورکات*

اورکاسون —— خوار* تیکان* جنکل* مغیلان*

اورکاك —— خائف* قورقاق* وحشی ترسنده*

اورکامجی —— عنکبوت* اورومجك* عکاشه*

—« نوایی »—

« دوستینك آلیدا بیردیك پست
خیبر قلعه‌سی * دشمنینك دفعی غه
اورکامجی اویی حصن حصین »

اورکان —— اورغان ایپ* خلط* ارغامچی*

اورکانماك —— اوکرنمك* الیشمق* تعلم ایتمك* ازبرلمك*

اورکاو —— پروین یلدیزلری* اولکر* ثریا*

اورکنج —— خیوه خانلغنده‌کی وکهنه اورکنج
نامیله ایکی شهرك اسمیدر* خوارزم
وخیوق دخی دیرلر*

اورکوج —— کوهان شتر* بوروندا اولان یومری*
آتك یالی * سرشانه * برج*

اورکورماك —— اورکله‌مك* خم اولمق*

—« نوایی »—

«بولوت ایلاررطوبت اول صفت فاش»
«که نرکس اورکورارسالیب قوی باش»

اورکولمك —— درت طولاشمق * دوران جولان
ایتمك* منقلب اولمق * دونمك*

—« امیر »—

«عشق سیدین اورکلای کوپ زورایکان»
« بیربیز نقشبند ولی پرزورایکان »
«پیر اشارت بولسه قاشینکدین سینی»
«اورکلای یوزقاتلاباشینکدین سینی»

اورکون —— طوفان * قورطنه* طلاطم* امواج*

—« نوایی »—

« دردکور کیم ایستاسا کیلاك غمیم
سورماقغه یار * راضی ایرمان کیم
سرشکیم سیلی نینك بار اورکونی »

اورکونج —— خوف* دهشت* تلاش*

اورکوماك —— صعود ایتمك* چیقمق* عروج ایتمك*

—« نوایی »—

«که اورلاب چرخ طاقی غه مینارلار»
«که اینیش لاب یتی بیرکا اینارلار»

اورکوت —— سمرقند جوارنده برشهر اسمیدر*

اورماك —— نسج ایتمك* رفو ایتمك* وپیوند*

اورماك —— دوه یوکندن منسوج برنوع عبا*

اورماق —— اتراکدن برقبیله اسمیدر* ضرب ایتمك*

—« نوایی »—

« مؤذن کعبه طاقی اوزرا کلبانك
صمداوردی * برهمن دیر ایوانیدا
آهنك صنم چیکتی »

اورمه — اصیجاق صودن چیقوبده صغوق صویه کیررکن بدنك اوزرینه چیقان قبارجقلر * آبله * اسپرمه * بافته *

اورمیتن — ترکستانده واقع برقریه اسمیدر *

اورون — عوض * بدل * جای * مکان * محل * رتبه صاحبنه مخصوص اولان مقام تشریفات *

—« مؤنس »—

« اویله بی برواایرورسینك کیم قاشینکغه یالواریب * هرنیجه حالیمنی عرض ایتسام بیری تو تماس اورون »

اورناك — نمونه * اورنك * نسخه * مثال * صورت * رسم * قیلق *

اورناتماك — اوتورتمق * تمللشدیرمك * اورناشدرمق یرلشدیرمك * جابجاقویمق *

—« مثال »—

« ایکی یاندین قول حمایل بیرك بیرك انداغ چکیب * کیم ینه بیر بیردین آیریلماس مثل لیسك اورناشیب »

اورناماق — یرایتمك * اوتورمق * جایکیر اولمق *

اورنماق — اوته‌یه برویه کندینی اتمق * چبالمق * تلواسه ایتمك * سندمه‌لمك *

اورنوقاق — علی العجله فورا ایش کورمك فجاءة اولمق * بغتة بر ایشه توتولمق *

—« مثال »—

« ایشینکغا اینمه تعجیل آفتی دور »

«هم اورنوقاق شیاطین صنعتی دور»

اورو — زراعت ایچون صقلنمقده اولان تخمك محافظه سیچون قازیلان یر *

اوروت — یورت * ارام محلی * منزل * مرحله *

اوروتماق — نزول ایتمك * مکان انتخاب ایتمك * دکلنمك * مکث آرام ایتمك *

اوروش — محاربه * مرازمه * مجادله * جنك * دوکوش * اوزوش *

—« مثال »—

«جهان ایلی کر اوروشسون وکر یاراشسونلر»

«که نی اوریشم الاربیر لابار نی باریشم»

اوروشماق — دوکوشمك * محاربه منازعه ایتمك *

—« مثال »—

« چرخم طناب تاشلایدور »

« بیر بلانی باشلایدور »

« کونداشلیغی قوروسون »

« کونده اوروش باشلایدور »

اوروغ — تخم * جنس * سلاله * آل * شعبه * تیره *

—« الله یار »—

« اوروغ لوغ من دیمه تانکلا اوروغ بار * حساب و نامه و وزن وسوروغ بار »

اوروق قایاش — قسم * اقربا * تعلقات * جماعت *

—« نوایی »—

« چارلاتتی رواناوروق قایاشین »

« سالدی اراغه اول ایش کینکاشین»

اوروك — خلاط * کوستك * زردآلو * قیصی * مشمش * منزله * جیش * ریشه *

—« مثال »—

«اوروك لار رنکی تام آلتون عیاری»

«مزه سی دورعسلدین کوپ اوتاری»

اوروم — فن عسکریده ملکه و مهارت * نصارانك برفرقه سی *

اورونجی — فقیر * سائل * کدا *

—« مثال »—

«اورونجی دیك دولاشمه دربدرسن»

« قناعت ایله دایم کامورسن »

اوزكا		اوزاك	
کسیلیوب اوزالمق * بردوزی یه کیتمك * برمنوالده جریان ایتمك *	اوزالیش —	انتخاب وتعیین ایتمك * آیرمق * سچمك *	اوروندلاماق
—« حکمت »—		اکرك اسبابی * لوازمات زین * جبدوق *	اورونذوق
« اوزالیشدور می اولاشدورکین »		—« مثال »—	
« یخشی لارغه یانداشتورکین »		« آتی ایردی چوصرصر تیز رفتار »	
اوزون اولمق * باش قالدرمق * بویون سونمك *	اوزاماق —	اوروندوقیغه جوهر ایردی خروار »	
—« نوایی »—		پارلاق * لامع * خیمه‌نك اورته‌سنده‌کی دلیك * روزن *	اورونك —
« کوزونك که لاله و نسرین اوزا اوزاله یاتور * حناچیچك لاری اوزرا مکر غزاله یاتور »		حفید * طورون * نسل * صاحب مقام ورتبه * بدل وعوض *	اورونلی —
مانی طرزنده وزنسز برنغمه وترانه درکه قراخان و اغوز خان حکایه وداستاننده سویلرلر *	اوزان —	ستون * یردن قازمه انبار * امر اورنك *	اوره —
دول ودف چاله‌رق اوزان یعنی مانی وشرقی اوقییان آدم *	اوزانجی —	بخارانك سمرقند طرفنده خجنده قریب برشهرك اسمیدر * استروشن *	اوره‌تپه —
نهرك دربن یریکه * آتلری اوزدیره‌رك کچرلر * جریت ویغین یاریش دن کچمش و اوزمشه اطلاق اولنور *	اوزدرمه —	قویروغی قالقیق حیوان *	اوری —
اوزرینه * اوستنده *	اوزره —	ایچ * مغز * جوهر * قلب * فصیح * ماهر * اقربا * بیلدك * آشنا * قطع و قوپرمق * طوائف اتراکدن برقبیله اسمیدر *	اوز —
—« امیر »—		—« نوایی »—	
« خال عنبر ینینکمو شکرین لبینك اوزره * یا مکر چبین قوندی شوق پیرلا بال ایچره »		« ای کونکل امید یادین کلشن دوراندین اوز * هم طمع شمشاد دین هم لاله و ریحاندین اوز *	
اوزلاشمق * مصالحه ومسالمه ایتمك * برشمك *	اوزلاشماق —	تشیع * تقدیم وامالة * استدبار ایتمك *	اوزاتماق —
بشقه * دیکر * بیکانه * اغیار *	اوزکا —	بچن کون * روزکذشته * دیروز *	اوزاغوکون
—« نوایی »—		بعید * دور * ایراق *	اوزاق —
« اوزکانینك حسنین تماشا ایلاسا چیقسون کوزوم * قیسی بیرکوزهم سلینك حسنینك تماشا ایلاسا »		—« مثال »—	
		دوستلار محبوبدین توشتوم اوزاق وهم ایراق * یاندی جانم اوتداکی هجران وهم درد فراق »	
		ورم خسته‌لکی * کسل سل *	اوزاق آغری
		برشینك ایچی * چکردك * کوبك * دکرك صداسی * جراحت *	اوزك —

اوزون	
اوزکاجه —	بشقه جه * ایرجه *
	—« مؤنس »—
	« ساده لیغدین روزن انکلاب سین آنی آی باغبان * کوز آچیدور کل تماشا سیغه دیوار اوزکاجه »
اوزکو —	کندیسنه مخصوص * ذات خصوصی *
	—« نوایی »—
	«تانکلاسی ایل کیلیش اوزکو حالی غه» « باقیب اول پرنک ایله اشکالی غه »
اوزکون —	صولرك طغیان وفیضانی * تاشقین *
اوزکی —	نردبان * مردوان * زینه * پایه *
اوزلاماك —	کندیسنه طلب و خواهش ایتمك * آرزو وتمنی ایلك *
اوزلوك —	کندیلك * ذاتیت * خصوصیت *
	—« نوایی »—
	« اوزیدن اوزلوکی داغی ایلتی » « اوزیدین اوز خیالین اریتی »
اوزلیك —	سقاق * برنوع نبات اسمیدر * سپند * اوزرلیك * هزاراسپند * نباتات اوزی *
اوزماق —	کروب اوزادوب کیوشمك * کسندن *
اوزماك —	درملك * قیرمق * کوکندن چیقرتمق * اوزملك *
	—« مثال »—
	«فسون رشته سین سربسر اوزکانین» « طلسمات نیتك فتحی کورکوزکانین»
اوزوك —	خاتم * انکشتر * خیمه یی اورتان پچه * نمد *
	—« نوایی »—
	«توتای جهاند اسلیمان سینی ویاجشید» «نی مونکا جام وفا ایلدی نی انکا اوزوك»
اوزولوش کینت	بخارا مضافاتنده غجدوانه قریب برقریه اسمیدر *
اوزون —	دراز * طویل * بلند * رسا *

اوسماقلاماق	
اوزون ایشاك	برنوع لعب * اویون * خرسنك *
اوزی دیك كا	کندی کبی یه * اوزی کبی یه *
اوس واس	عقل * ذکا * فراست * هوش * ادراك *
اوسال —	فنا * کوتو * قصور * نقصان * مهمل * ضایع
	—« نوایی »—
	«چوباردی کیشی سورکالی شرح حال» «که اوزخدمتین نیچون ایتمش اوسال»
اوست —	فوق * بالا * یوز * روی *
	—« مثال »—
	«سبزه خطینك سوادی لعل خندان اوستیغه * خضرکویاسایه سالمیش آب حیوان اوستیغه»
اوستالاماق	ترقی * تفوق ایتمك * چکمك *
اوستان —	جدول * ایرمق * نهر *
اوستی —	ترکستانده جیحون کنارنده واقع برشهردر * فوقی * یوقاروسی *
اوستیداکی	اوزرنده کی * فوقنده کی *
	—« نقشی »—
	«لبینك اوستیداکی خالینك کورانلار طرفه حیراندور * که بیرهندو قیلیب مسکن کنار چاه زمزمدا »
اوستون —	اوزری * فوق * حرکت فتحه *
اوسروك —	مست * سرخوش * سکران * مدهوش *
	—« نوایی »—
	« بیرکون مینی اول قاتل مجنون شعار اولتورکوسی * اوسروك چیقیب جولان قیلیب دیوانه وار اولتورکوسی»
اوسروماك	مست اولمق * آزمق * بیخود اولمق *
اوسلوق —	شورش * اختلال * افساد * فتنه
اوسماقلاماق	برده ارقه سنده کندیسنی اخفا ایتمك * کیزلنمك * پنهان اولمق

اوشاغ

اوسماق — استخوان اوسماق* یعنی آتی کیکدن قوپارمق* صویمق* پوست کندن*

اوسمك — بیومك* عادت ایتمك* نمو ایتمك*

—« نوایی »—

« دیدی بیلورم ندر دواسی »

« اوش یازلو بنده دردعاسی »

اوسوب — بیومش* نمو ایتمش* اوزامش*

—« بایقرا »—

« اول زمرد خط که چیقمش لعل خندان اوستنه * سبزه دورکیم اوسوبدور آب حیوان اوستنه »

اوسون — صو* آب* ماء* اول جانب*

اوش — ترکستانده بر شهر اسمیدر* اوکبی اسم اشارتدر* تاك* آصمه*

اوشانجا — اولقدر* شولقدر*

اوشندا — اوراده* همان یرده* ههنا*

اوشنداکاجا — اورایه دکین*

اوشانداق — اویله جه* آنك کبی* الی آخره*

—« حکمت »—

« وای اوشنداغ درویش لاردین پناه بیر کیل* اول نادانغه الفت قیلمای جانم الکیل »

اوشالمق — اوفالمق* اوالمق*

اوشالتمق — پارچه پارچه ایتمك* تقسیم و تجزی ایتمك

—« مثال »—

« ساقی ایاق کیلتور و توت بر که بات »

« عهد باشین توبه ایاغین اوشات »

اوش مونچه — بوقدر* اولقدر*

اوشاتمق — تجزی ایتمك* اواتمق* اوفاتمق* قیرمق*

اوشاغ — اوفق چوجق* خدمتکار* خورد* وریزه

اوشوقاق

—« مخدوم قلی »—

« غافل آدم اوشق دوشك کاربیله »

« عمراوتی نیمه قلیب یاتیب سن »

اوشاقلاماق — تجزی ایتمك* اوفاتمق* ریزه ریزه ایتمك*

اوشال — او* شو* واول* بعیده وغائبه اشارتدر*

—« الله یار »—

« خلیل الله اوچون یاندیر دیلار نار »

« قدم قویمای اوشال اوت بولدی کلزار »

اوشانماق — حس وحرکتدن قالمق* ناتوان و ضعیف اولمق*

اوشبولك — دودك* نای* مزمار* اصلق* هشتك*

اوشتواوم — ستم ظلم وتعدی* حیله*

—« مثال »—

« اول قیلیان اوشتولوم خیل ریو »

« خیل شیاطین اوزی او ساده دیو »

اوشقه — ار* زوج* شوهر* اپشقه*

اوشلاماق — طوتمق* اخذ* کرفت* حفظ* قبض ایتمك

—« مثال »—

« یول بیلان باراتورغان آرابه دور »

« یار بیلان اوشلاسالار چارم نیدور »

« یار بیلان اوشلاسالار حالم خراب »

« اورته ده کی غرضکو لارچه کاره دور »

اوشماق — تجمع ایتمك* ییغلمق* ازدحام تحشد ایتمك*

اوشمونچا چاغلیق — بوقدر* بو مقدارده* بو اولچکده*

اوشوقاق — تعجیل* عجله ایتمك* سرعت*

—« نوایی »—

« دیدی لار اول شوخ هردم اوشوقوب اویدین چیقار * جان ایشی چیقماقغه هردم اضطراب اولدی بنه »

اوشول — اوشال *

—« نوایی »—

« لکن اوشول چهرهٔ عشاق سوز »

« کیم انکا هرلمعه دور آفاق سوز »

اوشواوق — گمان * فرض * تصور * ظن *

اوشوندی — هجوم ناکهانی * بغتةً تسلط * آکسزین بردن بره هجوم *

اوشلان — امرا طرفندن سپاه واهالی یه ویریلان طعام وضیافت *

—« مثال »—

طبق لاری تاپیب اطباق چرخدین ترتیب

« صباح وتون چیکیلوردا اویو شغه اوشلانی »

اوط واوت — مانده * اوطه یلی * سال ترکانك ایکنجی سنه سیدر * بقر *

اوغ — الاچوقك فوقانی چوپلری *

اوغان واوغون — صاحب * ناظر * الله * خداوندکار * رب *

—« نوایی »—

« بوکون یوز شکر کیم قیلدی اوغانیم

« سینی مینك اتجا کیم بولغای کانیم »

اوغانشال — افغانلره دینیلور * اصلی افغان شعار اولملیدر *

اوغری — سارق * خرسز * دزد »

—« مؤنس »—

« آنینك ایلیدین نیچه او باشلار »

« که اوغری لق اوچون قوشوب باشلار »

اوغریلوق — سرقت * خرسزلق *

—« خجات »—

« کوشه تو تکان خال ایماس اول قاش مشکین اوستینه * اوغریدور هند ملکندین کیلورچین اوستینه »

اوغریجه — گزلیجه * خفیا * پنهانی *

اوغلاق — چپکی یاوریسی * کوچك حیوان * اولاق *

اوغلوق — خندق * وقلعه نك اطرافنده اولان اور

اوغلان — چوجق * ولد * فرزند * بچه * مغولی * شهزاده لرینك عنوانیدر *

—« مثال »—

« انجم کبی یوزلاوی درخشان »

صف صف او تو روب قیز وهم اوغلان

اوغور — حوان * طوائف * اتراکدن بر قبیله اسمیدر *

اوغور — سعد * برکت * اصابت * فال خیر *

اوغوراوق — سعدیت * برکت *

اوغورلاماق — چالمق * سرقت ایتمك * دزدی کردن *

اوغورلاین — خرسزجه * خرسزواری * دزدمثلو *

اوغورماق — اصابت ایتمك * راست کلمك * موفق اولمق

اوغوز — صاف * پاك طینت * صافدرون * صحرائی * خسرو بن قره خانك علمیدر * خانان ترك بوکا منسوب وقبائل ترکه ابلك اول وضع اسم ایدن بو ذات اولوب تاریخ اتراك دخی انك اساطیرندن باشلار *

—« بابر نامه »—

« آنیم دور اوغوز بیلیبکلار عیان »

« نام دور خسر وبیلیبکلار یقین »

اوغوش — حفید * نبیره * طورون *

اوغولجاماق — تعظیم وتکریم حرمت ورعایت ایتمك

اوغون — اوغان کبی * جناب واجب الوجودك اسم شریفیدر *

—« مثال »—

« یلغوزنه بوکیم خصلت پاکك جهتیدین »

« خورسند خلایقدور وخوشنود اوغوندور »

اوغولدروق — بالق يمورطه سى *

اوفكاواوبكا — قهر* غيظ* خشم* تهور* شش*

اوفكاليك — مغضوب* خشملو* عنيف*

اوق — چابق* تيز* تير* نقد* موجود* بالتمام* چوق* خيمه چاتيسى* ارابه اوقى*

—« مثال »—

« داد كرى شرط جهـاندارليق »
« نصرت دين ايلكا كم آزارليق »
« عدلدين اوق ملك بولورپايدار »
«هرايشينك عدلينكدين اولورنامدار»
كان ظلم غه اى كيم جفااوقيني قورميش سين
«خبرداراول ايزينكابار دورويوزناوك دلدوز»
« اوقنك كرتيزليكيدين جوشن فولاددين اوتسه * اوتاركوه فلك دين آه اوقى چون برق عالمسوز »

اوق ييلانى — تيرمار* انكرك*

اوقار — كلنك* طورنه* بو تيماره دخى اطلاق اولنور*

اوقرا — باده* قدح* برنوع چارپايى علتى*

اوقراماق — آتلرصو و يايم ايچون كيشنه مك*

—« مثال »—

« ييرى تيتراتور ايردى كشنه ماغى »
« فلك دين هم كيچردى اوقراماغى »

اوقلاماق — اوق ياغدرمق* چوق آتمق* برطرفه فرلامق*

اوقلاو — اوقلاغو* مهلاج*

اوقوماق — قرأت* تلاوت ايتمك* مطالعه وتحصيل ايتمك*

اوقينق — نفس اورمق* چيغرلق* قيغرلق* توسيم اولمق*

اوقونتورماق — اوقوتدرمق* چيغرتدرمق*

اوك — انسانك بدننده كى قيللر* تكيه* پيش* نزد

اوكات — هموار رفتار* يواش كيدش*

—« مثال »—

« نه بولغاى بو جسارت بيرلا عاشق لارنى اولتورماق * كه بو تورلو فداى لارغه اوكاتينك ايرورجلاد»

اوكارتماك — اوكرتمك* تعليم* افهام* تدريس ايتمك*

اوكالكا — پيشكش* هديه* ارمغان*

اوكاى — اوكى*

اوكاى اتا — راب* اوكى بابا*

اوكتا — زور* قاتل* قوتلو* بهادر* پهلوان*

اوكتاليك — بيهوده لك* لزومسزلق* قوت* اقتدار

—« نوائى »—

«يوق ايرساسنكااوكته سوزيوق ايدى»
«نى بولسه بيزينك ساريدين اوق ايدى»

اوكتاى — جنكيز خانك اوغليدر*

اوكتماك — طارغين* غضبناك* عنيف* معاند* بدخشم*

—« مثال »—

«ايستايورمين لعل خندانددين علاج هيجرنى * قورقامين اوكتاك دورور اول كوزلارى جلاددين »

اوكتم — نامدار* مشهور* معروف* بهادر* قوتلو

اوكچه — مستحكم* صاغلم* كم جرأت* قورقاق* خائف* طوبوق* عقب* پاشنه

اوكچه لاماك — تپدلمك*

اوكچه لاتماك — تپدلتمك*

اوكراآشى — رشته آشى* وشعريه*

اوكسـاك — مرتفع* يوكسك* بلند*

اوكسوماك — ازالمق* تدنى ايتمك

اوكوز

اوکسولماك — ایضاً

—« نوایی »—

«ییر یوزین یامغور سوین بیرلا یودی»

«کیرو چرکی اول یوماغ دین اوکسودی»

اوکماك —— طوپلامق• جمع ایتمك• ییغمق•

—« نوایی »—

«غنیمت کوردی هریان حددین افزون»

«اوکولکان هر طرف یوز کنج قارون»

اوکلان — طوائف اتراکدن بر قبیله اسمیدر•

اوکولماك — مجتمع اولمق• ییغلاق•

اوکش —— طوپلانمش• جمع اولنمش• ییغلیش•

اوکو —— یوهو• جغد• کیجه کلاهی• صو آلمق ایچون صوبی دلدکلری یر•

اوکوت — نصیحت• پند•

اوکوتلاماق وعظ و نصیحت ویرمك•

اوکور — درت یاشلو قصراق• الشیق حیوان•

اوکورغه — بل کمیکی• فقرات پشت•

اوکورماق دوندرمك• ایکارمك• چویرمك قایتارمق•

—« امیر »—

لب اوکور تکلم غه زلفینکی پریشان قیل

قند قیمتین سیند ور نرخ عنبر ارزان قیل

اوکورماك اوفکورده مك• جکردن آغلامق• نوحه کر•

—« نوائی »—

«ایشیم تاغ اوزرا هریان اشك سیلابینی

سورماك دور• فراق آشوبیدین

هردم بولوت ینکلیغ اوکورماك دور»

اوکوز — کاو• ثور• پند• نصیحت• سال ترکانك ایکنجیسی یعنی اودی ایلی•

آول

اوکوزکوزی — ارنیقه دینیلان کیاه اسمیدر•

اوکوزماك نصیحت ویرمك• بیان رأی ایتمك•

اوکوش — کثیر• وافر• چوق• زیاده• آشوری•

—« نوایی »—

« هر بیری ذاتی یوز غرائب ایلا »

« جلوه قیلغای اوکوش عجایب ایلا »

اوکوتماق— طحن ایتمك • صلایه ایتمك•

اوکولکان طوپلانان• خرمن اولان• جمع اولان•

—« نوایی »—

«اولکولکان نافه دین خروار خروار

« توکولکان مشك ختن دانیار انبار »

اوکوماق— یومشتمق•

اوکون — غیر• بشقه• دیکر•

—« لطفی »—

«وصلینکدین اوکون هیچ نیمه حقدین

تیلاماس مین• یارب که اجابت اولا

بو بنده دعاسی»

—« دیکر »—

« دیمای که لطفینی جورینی داغی

مینیدین اوکون • برو خیالیغه

اوتکورمه ناکهان یارب•

اوکونج — ندامت• پشیمانلق•

اوکوندوروق یموق دانه سندن آیرمق ایچون قوللانیلان آلت• هلاجی• چقرق•

اوکوندوره اوکوزی ضرب ایچون استعمال اولنان ایکنه لودکنك• خله چوب•

اوکونماك پشیمان• نادم اولمق•

اوکیرتماك — بشیکی صاللامق• تحریك ایتمك•

آول —— ایلاتك جمعیتله مسکن ایلدکلری محل• قریه

« یسالیدور آولده هرساری »

« قورولوب داغی اورده بازاری »

اول — اسم اشارت بعیده وغایبه اشارتدر* اصلاق* کول* دریا* تازه وتر امر مردن اول معناسنه*

اولا — تپه* کوچك طاغ* تل*

اولات — خسته لق* وبا* صالغین* حیوان قیرغنی* قورا*

اولاش واولوش — مفرزه* بولوك* حصه* پای* قسمت*

اولاشماق — وصول* بالغ اولمق* یتشمك* پیوند ایتمك*

اولاشماك — تقسیم ایتمك* بولشمك* پایلاشمق*

اولاغ واولاق — بارکیر* ضو مجراسی* ناوه*

—« مونس »—

«حریم کوینکا یتسام اگر بیراق ایرماس»
«که عجزیم اولدی یولده قوی اولاغ بنکا»

آولاق — شکارگاه* صیدگاه*

اولاقاق — شاشمق* یولدن چیقمق* ضلالت*

—« مثال »—

« اغیار سوزینه باقاس ایردینك »
« افسونی بیله اولاقاس ایردینك»

اولاقماق — یولی شاشرمق* آداشماق*

—« مؤنس »—

«تامین اولاقیب دشت جنون ساری
چیقوب مین* دل شورشیدین عقل
بناسینی ییقوب مین »

اولاماق واولغایماق — عظیم* بزرك اولمق* پیر ومعمر اولمق*

اولاماق — بند عقد ایتمك* تلصیق توصیل ایتمك* باغلق*

اولاماك — اوزون اوزون دهشت انگیز بر طرزده کلابك اورمه سی سینه مسی*

اولانماق — بولاشمق* درده گرفتار اولمق*

—« حکمت »—

«تاکیشی دردچیکماین بیلماس دوانینك
قدرینی* هرکیشی دردغه اولاندی
اوزکه درمان آختارور»

اولتانك — جزمه بماقی* پنجه* سرکی*

—« نوایی »—

« اوتوك اولتانکی تخته نعلین انکا »
« بولوب بیر قدم اورنی کونین انکا »

اولت — قرمزی* سرخ* دوزکون لعل*

اولتاش — قومشو* همسایه* جیران*

اولتورغوزماق — اوتورتمق* اجلاس اقعاد اسکان ایتمك*

—« نوایی »—

«تامبغه شایسته ییرکور کوزوب
ینچوکیم ایرور لایق اولتورغوزوب

اولتورماق — بر یرده ساکن* مقیم اولمق*

اولتورماك — اولدرمك* اهلاك* افنا ایتمك*

—« خجلت »—

«قبرکون خالینك مودوریوز اوزره یا
شوکت بیلا* اولتوروبدور هند
شاهی تخت سیمین اوستنه »

اولتوروشلق — اوتوروشلی* یرلشمش* اوتران* ثابت اسکان ایدلمکه صالح موقع*

اولته — قلاب* شصت* قارماق قولطه وقنچه* قلاق*

اولجا — اولقدر امر چکملك ومیزان ایتمك* چوق* بسیار* اسرا*

—« نوائی »—

«اموریدا اولجه* غرائب دوردر »
«کداول ایشته کوپراك عجائب دوردر»

والغويماق

اولجار ـــ خبر* حادثه* عسکر يغمق*

ـــ« نوايى »ـــ

«چيريك كا ايلابان ميعادو يولجار»
«تواجى هرطرف ييتكوردى اولجار»

اِولجاش ـــ مغوللرده بهارى براصول تعظيمدر* برديزينى يره وضع ايله برالنى دخى باشنه قويه رق حرمت ايده جكى آدمك ديزينى پوس ايتمكدن عبارتدر*

اولچاك ـــ وزن* كيل* مساحه* مساوى* مطابق*

ـــ« نوايى »ـــ

«چيدارمين هرنيچه زخم اورسااول
قاتل ولى بولماس.* چيداماق كربيرين
اوزعضوى داقيلسا كيشى اولچاك»

اولجاماق ـــ يغما ايتمك* غنيمت آلمق* تاراج ايتمك*

اوُلجاماك ـــ اولجاش اصولنى اجرا ايتمك* بر بيوكه هديه و پيشكش تقديم ايتمك*

اولجاشماك ـــ ايضاً*

اوُلچاماك ـــ اولچمك* مساحه اندازه ايتمك* طناب و دونمى و اراضى حدود اربعه سنى بيلديرمك*

اولجاى ـــ ميمنت* سعادت* اقبال*

اولجايتو ـــ صاحب ميمنت* ارغون بن اباقاى بن هلاكو خانك اوغلى نك اسميدر*

اولجايش ـــ اولجاش اصولنى اجرا ايتمكلك* هديه وارمغان تقديم ائلكلك*

اولجه لاماك ـــ تاراج وغارت ايتمك* نهب ويغما ائلك

اولجوم ـــ اورتى* لحاف* پوشش*

اولغاماق ـــ بزرك و پير و معمر اولمق* بيومك وچوق يشامق*

واولغوياق

اولوتماك

ـــ« نوايى »ـــ

«اوتوب عشق ايچرا محروم زاهدا
قبوى زهدا رشادين* كيشى موندلق
اولوق صنعتنى اولغالغاندا اوكرانماس»

اِولغاتماق ـــ پيرلشمك* ياشلنمق* اختيارلنمك*

اولغاتماق ـــ بيوتمك* كماله ايرشدرمك*

اولكه ـــ مملكت* ديار* ير* خطه*

ـــ« نوايى »ـــ

«يوزكيشى رشك ايتكو جاجر كام قانى»
«مينك ييكيت اتلانغوجه اولكام قانى»

اولكان ـــ بيوك* عظيم* جسيم* اولوق* كماله ايرمش* بالغ* رشيد*

ـــ« مخدوم قلى »ـــ

«اول ندبركيم اولكان درياباشلدى
يوزاون دبت ير دين انكا كوپرى تاشلدى

اولكان ـــ اولو* واولمش* ميت* مرده* بيجان*

اولكو ـــ ميزان* ترازو* وزن* واولچمك*

اولكوچيان ـــ برج ميزان*

اولكور ـــ اولكر ييلديزلرى* ثريا* پروين ييلديزلرى*

اولكوش ـــ پژمرده* افسرده* صولمش* زايل اولمش

اوللوك ـــ اصلاق* مرطوب* نملى*

اولماك ـــ اولمك* ترك حيات ايتمك* اواتورمك* اهلاك افنا ايتمك*

اولنك ـــ چاير* چمن* برنوع شرقى*

ـــ« نوايى »ـــ

«كوك اولنك اطرافيدا هركونه ورد»
« انجم ايله دائرۀ لاجورد »

اولوتماك ـــ ترطيب ياش ايتمك* اصلاتمق*

اولوك

اولوس — عشیرتك بیوکی * جماعه * قبیله * طائفه * هر اولوس * نیچه ایله وهر ایل نیچه اویماغه و هر اویماق نیچه بویه وتیره واوروغه منقسمدر *

—« بایقرا »—

حددین اوتکار ماحسینیغه جفاورحم قیل
کیم اولوس شاهی تو ورلکن ایرور
چاکر سنکا

—« لطفی »—

« ای اجل آسوده قیل هجران بلا
سیدین مینی * بر یولی قونقار
اولوس نینك ماجراسیدین مینی »

اولوستوك — بسمل * نیم کش * نیم جان *

اولوش — حصه * پرچه * دنك * پای * بولوك * اداق *

—« مثال »—

کتورساق چیکیب ییغلار اوچون اون
مینکاتوی دین اولوش برجام کولکون

اولوشماك — کلبلرك یکدیکرینه اورمه سی *

اولوغ — بیوك * کبیر * جلیل * اعظم * اجل *

—« صوفی »—

« یولیدا بول آنینك یولی بیلا بول »
« مبارك قوتلو بولدور بو اولوغ بول »

اولوغ بك — اسیای وسطی حکمدارزندن و تیمورك احفادندن اولوب سمرقندده زیج ورصد بنیا دیله کسب شهرت ایتمشدر

اولوغلوق — بیوکلك * عظمت *

اولوغلانماق — تکبر * تعظم * احتشام ایتمك *

اولوك — اولو * میت * جنازه * کیوشك * بیدار *

—« نوایی »—

اولوکنی کیشی دفن ایتا بیلاس ولی هر کون
بو زتیغ قیلور دفن کوزونك بو لغالی جلاد

اوماغ

اولوم — موت * اجل * دوه سوتینك کوپوکی *

اولوملوك — اولوملی * واجب القتل * اولوملوك دنیا دارفنا *

اولوماك — اولالمق بیوملك * اورومك *

—« نوایی »—

« ای نوایی اولماکیم انکلاب اول آی
نینك کویی دا * ایت لاری هردم
اولوب بیرنوحه توزدی بوکیچه »

اولوتك — اوقك چوپی ودسته سی *

اولیلیق — هیئت * موجودیت * وارلق * وتوانکرلق *

اوغان — تنکری * بیروبار * عزی * پروردکار * کردکار *

—« مؤنس »—

« یلغوزنه بو کیم خصلت پاکی جهتیدین »
« خورسند خلایق دورو خوشنود
اوغان دور »

—« لطفی »—

اول آدمغه ودیعت قیلدی نوربنی اوغان
اوشبو سوزنی بیلماکانلار بولدی مردودو
لعین »

اوما و اوماجه — اوماکیکی * استخوان * مفصل ران * مدور شیلره دینور *

اوماج — اوغماج * ترخانه یه مشابه برنوع آشدر *

—« مؤنس »—

فقرا ایجرا دورسلاطین قندین طعامیدن
خوب * اهل همم کاتوزسیز اوماج
ایله آتاله »

اوماغ — نسل * شعبه * آل * اوروق * اصلی کیك معناسنده در *

—« نوایی »—

« جفانی جان غه تالای آلدینکیز آلای
موبولور * سیزینك اوماق دا یکاج
رسمینکیز بولای مو بولور »

اوماق — اتراكدن برقبيله اسميدر • اويماق دخی ديرلر •

اوماقلانماق — جسارت تلنمك • جرأت پيدا ايتمك • تهور لنمك •

اومالماق — معلق آشمق • معلق طورمق • چراغ پايه

اومانج — طمع • اميد • انتظار • توقع •

اومجه — ادون پارچه سی • كوتوك • كنده و ريشه

اومنماق — طمع ايتمك • بكلـه مك • اومق • مترصد اولمق •

اومكو — حلقوم • بوغاز • كلو •

اويماق — اميد ايتمك • ارتجا ايتمك • بكله مك •

—« مثال »—

« بونه فكرو بونه كينكاش بونه حال »

« اويماق اولمز بوايشه امر محال »

اومودوق — هنكام شكار و سفرده و جريده وكوكواريده كيلان شلوار •

اون — دقيق • آرد • ده • عشره • ناله • فرياد • فغان • آه • انين •

—« نوائی »—

« اون تولون آی نينك قيراغيدين

چو آلدينك اون هلال • كيردی تو فراقكا

هـلال آچتی تولون آيكا جمال »

اوناماق — برايشه راضی اولمق • بكنمك • ترجيح ايتمك

—« نوايی »—

« ميسر اولمادی جان بيرماك ولين اويماك

« نيدين كه قالمدی جانيم آنی اوناتقونجه

اونامان — راضی اوله يم • قبول ايده يم •

—« مثال »—

« تاموغ اوتيغه اوناب هجرينك

اوتيغه اونامان • باشيم بارورغه

چيد ارمين فراقينكا چيد امان »

اونان — صـداقت • صحت • طوغريلق • استقامت • راستلك •

اون طارتمق — تأوه • تفرد ايتمك • آه چكمك • بغدای طحن ايتمك • ناله

—« نوايی »—

« نوايی اولدی كرپروانه كويدی بلبل

اون چيكـدی • اولار كر يخشی

دورلار عشق ارامين هم يمان ايرماس »

اونتوج — اودنج • ويره سی • قرض • بورج •

اونتوجاق — اودنج پاره آلمق • استدانه استقراض ايتمك

اونجو — اينجو • در • مرداريد • لؤلؤ •

اونجود — طلب • اودنج • برج • قرض •

اونچی — جراح • طبيب • حكيم • نوحه جی •

اونداق — اومنوال • اويله • او رتبه •

—« نقشی »—

« اونداق موينداق كيشی كاسونماكينك

بوی نيكی • بوتماس پوچك ينكاقدين

تولد ورماسون قوی نيكی »

اونداماق — صداچيقرمق • دعوت ايتمك • ندا ايله چاغيرمق •

—« نوايی »—

« جهانكشته مسافرلارنی اوندار »

« سورار بوتوشونك احوالين سراسر »

اوندوچی — منادی • جارچی • دلال • پادشاهك جلوسنی خلقه ندای بلند ايله اعلان ايدیجی •

اوندور — يوكسـك • بلند • رفيع • چركين • عيبناك • بی قـدر • بی رتبـه امرازروبانيدن •

—« نوايی »—

« ايلا ماك پست جرم غبرانی »

« اوندور ايتماك سپهر خضرانی »

اوندورماق — دیندرماك• تسکین ایتمك• تخفیف ایتمك•

اونزل — یلان• کذب• دروغ•

اونغاتی — اهون• ارزان• اوجوز• رخیص

اونقان — آت واشك یاوریسی وطانه‌سی•

اونك — اوك• صاغ طرف• یمین• پیش• طوغری• مستقیم•

—« نوایی »—

« راستلار مأمنی دوردیر توزور
اول سری کام• کیم که اول ایکری قدم
اوردی ایشی کتادی اونك »

اونکامت — طوائف اتراکدن برقبیله اسمیدر•

اونکارماق — ایشی طوغری یه چویرمك• ایویه دوندرمك• تنظیم وتحویل ایتمك•

اونکالماق — صحت بولمق• فتح وظفر بولمق• افاقت ایتمك• طوغریلنمق•

اونکای — قولای• سهیل• آسان• وزن• کیل• رطل• مشتری• برجیس•

—« لطفی »—

« اونکای باری روضه ایچرا نرکس »
« چون لطفی ایرور کوزونك قیتلی »

اونکسول — چپ راست• یمین یسار• صاغ صول•

—« مثال »—

ونیتای جان وکونکل بولدی اسیر وبنده
بیری اوك کاکلیغه بیریسی سول کاکلیغه

اونکقول — صاغ ال• دست راست• یدالیمنی•

اونکماك — ثابت اولمق• بیومك• نشو ونما بولمق• موفق دسترس اولمق•

اونکو — معند• مصر• غدار• محیل• شلقین•

اونکولوك — عناد• اصرار• ستم• حیله• ستیزه•

اونکوت — طوائف اتراکدن برقبیله اسمیدر•

اونکورتماك — ییقمق• کورشده یعقوب باصمق•

اونکور — دامن• کریبان• یقه• اتك•

اونکولماك — ایویه چویرمك• خوبلغه تحویل ایتمك•

اونلاماق — عشره عددینی اکمال ایتمك• اون اون اولمق• فریاد وفغان ایتمك•

اونماك — تضعیف ایتمك• ازدیاد ایتمك• ترقی ایتمك• اونکمك•

اووا وهوا — آری• بلی• اوت• نعم• کبی لفظ تحسین وتقدیردر•

اوواد — ارقه‌سنی چویران حیوان•

اووادیو — حیوانك یا کطرفنه دوشمسی بی مجال قالمسی•

اووانماق — بی حس وحرکت اولمق• ناتوان•

اووج — کف• ید• مشت• آوج•

اووج اویونی — تکمی چفت اویونی• وبچه اویونی دخی دیرلر•

—« مثال »—

بچه ایلکده منینك قیسی ایلکمده مینینك

اووق — خیمه‌نك کبریش اغاجلری•

اوول — آول•

اوونماق — متسلی اولمق• کوکل الداتمق•

—« مثال »—

بو فرماندین سینوق کونکلوم سیویندی
بو معنی لیق اوزونجاقدین اووندی

اووتماق — کوکلی متسلی ایتمك• الداتمق• امید ایله وقت کچورمك•

اوی واوی — خانه• او• بیت• خیمه• مانده• اندیشه فکر• خیال• قوناغی•

—« نوایی »—

« چرخ بیر اویدور ایشی بولماق اینك
هر دم نکون• دوشمکان یخشی
اقامت موناداغ اویده اتفاق »

اویا —— کچوك همشیره* قزقرداش* اخت* سینکلی*

اویات —— حیا* حجاب* شرم* عیب* قباحت*

—« مؤنس »—

یوسف اکرجه حسن ازلدین یکانه دور
لکن جالینك آیی قاشیدا تاپار اویات

او یاتلیغ — اوتانشلی* شرمکین* عیبلو*

—« مثال »—

« مین که بذل وسخاده آتلیغ مین »
« بولسا یوزمونجه هم اویاتلیغ مین »

اویاتماق واویالماق — اوتانمق* محجوب اولمق* خجالت چکمك* حجاب ایتمك*

اویاز —— سیوری سینك* خرمکس* ذباب* پشه*

اویاغ —— اویانش* بیدار* مستیقظ* اوطرف*

او یاقاق —— شمس* نجوم غروب ایتمك* باتمق*

— مثال —

«ای مدام آی وکونیله بله طوغان اویاغن»
«اولمدك قطبله ثابت سن وسیاره کونکل»

او یالك —— سنجاب قارننك وبوغازنك التنده کی دری* التی آیی*

اویاکو —— پهلوکمیکلری* قابورغه* بقین*

اویالماق —— اویاتماق* حیاایتمك* حجاب ایتمك*

—«مشرب»—

« فش ودستار ومسواکینکغه کوپ
غره هواقیله * عبادت قیل اویال
خلاقدین هر کیز ریا قیله »

اویان —— انك جلاوی* دونك برنوعی* طرف* جهت* اویان بویان* اوطرف بو طرف* اوجانب بوجانب* اوراده بوراده*

—« حکمت »—

« اویان بویان بوکوردی اول یکیت نی
سورواردی * هیچ نشانه تاپمدی
حیران بولوب قالدیا »

اویداچی —— ادب صوم وصلواتی تعلیم ایچون قریه‌لرده‌کزن طلبهٔ علوم* جر*

اویداق —— نمناك* بتاقلی* اطرافی چالیلی چمن و چایرلی یره دینور* زه کش*

اویرات —— طوائف اتراکدن برقبیله اسمیدر*

اویروق
مویروق —— متعاقبا یکدیکرینك ایزینجه* متوالیا* پی درپی*

اویساك —— برشیك کنه و ماهیتنی اکلامقسزین بلاتصور انی تصدیق ایدن ادم*

اویشون —— طوائف اتراکدن برقبیله وبرکیاه* برکیاه اسمیدر* یاوشان*

اویغاتماق —— اویاتمق* ایقاظ ایتمك* بیدار ایتمك*

اویغانماق —— اویانمق* تیقظ ایتمك*

اویغاغ —— بیدار* متیقظ* خبردار* آگاه*

—« نوایی »—

« جلوه قیلدی نظر فضاسیغه »
« نوم و اویغاغلیغ اراسیغه »

اویغانماغور —— اویانمامش* بی‌خبر* غافل*

اویغور —— طوائف اتراکدن برقبیله اسمیدر* اویر واویغون شی*

اویقو واویخو —— اویقو* نوم* خواب* غفلت*

—« مؤنس »—

« مصفا عارضینك مهری بیله زلفینك
هواسیدین * منکا ممکن ایماس
کوندوز قرار و کیجه‌لار اویقو »

اویکا —— اوکگه* اوفکه* شش* ریه*

اویکالاماك —— طاریلق* اوکگه لنمك* اویکه لانماق* خشمکین اولمق*

اویکن — ریه * شش * اوپکه *

اویکو — غفلت * تنبلك * کاهلق * بی‌پروالق *

اویکونماك — تقلید ایتمك * اطوارینی دکشمك * بشقه قیافته کیرمك *

اویل — خطه * مملکت * اولکه * ولایت * سنجاق

اویلاج — طوایف اتراکدن برقبیله اسمیدر *

اویلامه — مشورت * شورای مجلس * کینکاش استشاره *

اویلاشماك — دوشنشوب طاشنشمق *

اویلانماق — تفکر * تأمل * ملاحظه ایتمك * دوشنمك * طاشنمق *

اویلانماك — اولنمك * تزوج * تأهل * خانه دار اولمق *

—« محذوم قولی »—

« کتخدالق کوزل یولدور »

« قیغی قالدیران اولدور »

« یکیتلك برقیزیل کولدور »

« صولای دیسك اویلانکین »

اویلوشماك — ایوشمق * کاهل اولمق * غفلت ایتمك *

اویلوق — ران * فخذ * سان * بت *

اویلوك — صاحب خانه * اولی * اولنمش * متأهل کدخدا *

اویله — اوکله * نصف روز * وقت ظهر * نماز پیشین * مغولجه شغل و کاردیمك در * فکر واندیشه *

اویماق — یوکسوك * انکشتپانه * شیمه فصله * قازمق * دلمك *

اویماق — افغانستان طرفلرنده برقبیله اسمیدر *

اویماق — تبعیت * اطاعت ایتمك * بیرولك ایتمك * نائم غافل بیهوش اولمق *

اویمه — خیلك * مشك * اویولمش شی * قربه *

اویناش — عاشق * دلداده * شوهرندن غیری *

—« مثال »—

« اویناشی برلاقیلور هردم صفا »

« خاتون اما بیسو فادور بیوفا »

اویناشماق — دوستلق ایتمك * ملاعبه وتعشق ایتلك *

اویناق — اوینارشی * مفصل * بوغوم * کیکك اشدیکی یر * جلف آت * خدعه *

اویناماق — حرکت * رقص * یورك ایتمك * خلجان غلیان ایتمك * ملعبه *

—« نوایی »—

« شوخ ایکی غزالیکنی ناز اویقوسیدین اویغات * تا اویخولری قاچسون کلزار ایچیده اوینات »

اورتلاماك — انتخاب * کزیده * نصب ایتمك * سیچمك *

اویوز — جرب * خارش * قوتور * کچمه * کرعلتی *

اویوش — غوغاجی * نزاعجی * جنکره * جنجال *

اویوق — اویولمش محل * کاولنمش * مغاك * شکاف *

اویوماق — سوتی اویوتوب یوغورت یاپمق * قتیق * ماس * جغرات *

—« مثال »—

« ییقیبان پخته قیلدی محکم آنی »

« اویوقی نینك اغزلارینی یعنی »

اویغوشماق — کاهل اولمق * ایوشمق *

اویون — حرکت * رقص * لهو * لعب * قسمت * حصه * شکار * بازی *

—« کامل »—

« کاه اویناب که کولوب جانم آلوردا استارام * تانکغچه برلحظه تیتمای نیچه میدان اویناسا »

اویوندی — دعوت اولنمیه‌رق ضیافته کیدن سومسوك * شلقین * عارسز *

اویوك — دلیك * مغاره *

آی —— شهر٭ماه٭قر٭ارغون خان بن قرا خانك اوغلی اسمیدر٭

ایا —— ال ایچی٭ واباق طبانی٭اورته سنده کی دوزلك ٭ عوجه٭ مسطح شیلره اطلاق اولنور٭

ایاو ایکا —— اصل٭ایکا٭مالك٭ایکام٭مولی صاحب٭رب٭تکری٭

—« صوفی »—

« قیلور اکاه قیلان قیلشلاریغه »
«یتو شماس عقل ایکام نینك ایشلاریغه»

ایازو ایاس —— صاف٭شفاف٭آیلو کیجه نیك صفوغی٭ سلطان محمود سبکتکینك محبوبی و وزیری اسمیدر٭

ایاغ —— قدم٭ کام٭ پا٭ قدح٭ پیاله٭ کاسه٭ نهایت٭ پایه٭

—« نوایی »—

«مینی دین اهل یانکلیغ می پرمست ایت»
« تولا چینی ایاغ لار بر لا مست ایت

ایاغچی —— ساقی٭

—« مثال »—

« ایاغچی کرم قیل شراب نجات »
« که قیلمش مکدر مینی حادثات »

ایاغلیغ —— ایاقلق چوبباز جانباز نعلینی٭

ایاقاق —— افتاب٭ماه٭نجوم غروب ایتمك٭باتمق٭

—« نوایی »—

« آی ایاقغاج یانا کونکلومنی بوزوب یالغوز لولوغوم ٭ تیره شامیم اندوهی دین ییغلارم کوب درد ایله »

ایاکا —— رضاعی انا٭ سوت انا٭انا که٭

ایاکو —— پهلو کیکلری٭ قبورغه٭

ایالاماك —— تصاحب ایتمك٭ تملك ایتمك٭ صاحب ومالك اولمق٭
وایکالاماك ——

ایکالانماك —— صاحبلنمك٭ مربی لنمك٭

ایالغو —— نغمات تحریر نده قوللاندقلری مد نوطه٭ لحن٭آهنك٭ نغمه٭سرود٭ اولنك٭

—« مثال »—

« ایالغو بارجه غه فرهاد حالی »
« سرود اول خستهٔ ناشاد حالی»

ایاماق —— دریغ ایتمك ٭ اسیر که مك٭ محافظه ایتمك ٭ قیمامق٭

—« نوایی »—

«بر نظر کوردوم قول اولدوم آیه مین»
« اول سبب دین جان و دلدین آیه مین »

ایب —— نخ ٭ صاب ٭ مهارت٭ بر ایشی یولنه قومق٭کسره نك اشباعیله لایق٭ سزاوار٭مناسب٭ زینده٭ شایسته٭

—« الله یار »—

«دیدی ثوبان طمعدین بولغای دیب»
« الیب برکیل دیمکنی کورمدیم ایب»

ایبار قوروغی —— سمرقند طرفنده برقریه اسمیدر٭

ایبار —— مشك٭ عود٭عنبر٭خوشبوی٭معطر اولان شیلر٭

آی بالتو وآی بالته —— تبرزین٭ تبر٭ حکمدارلرك معیتنده بولنان صاحب رتبه مأمورلرك الده طوتدقلری برنوع بالطه در٭

ایبك و ایفاك —— ابریشم٭ حریر٭

ایبکین —— برنوع سیاه قماش٭ وسیاه ایپلیك٭

ایپلاماك —— انشاد احداث ایتمك ومناسب ایش کورمك٭

ایپلیجك —— عرق معدنی٭ رشته علق٭

ایتاك

ایپتماك —— صوطوقندرمق* ترطیب تبلیل ایتمك
اصلاتمق*

ایپدك —— طاق* تپه* تپه لك تاج خروس*

ایپتلمك —— اصلانمق ومرطوب اولمق*

ایپین —— پارلاق* لامع* درخشان*

ایپماك —— حرکت وجنبش ایتمك*

ایت —— کوبك* کلب* سك* سال ترکان دائر
سنك اون برنجی ییلیدر* ایت* لحم* ات

—« مثال »—

«ای رقیب اوزنی انکاتوتسانك هم ایت»
«بیرکارحم ایلاب انینك کویدین ایت»
«کرچه باردوزخ جه عشقینك شعله سی»
«بیرنی اوزابلینك بیله اول ساری ایت»

ایت اوزومی عنب الزئب* ربرق*

—« نوایی »—

«قابلغه تربیت توروراولنوعکیم کهر»
تو شسانجاست ایجره یوغای کیمسه آنی پاك
«کرایت اوزومی غه کیشی می بیرلا
بیرسه سو* بوتربیت بیلاقیلاآلغای
موانی تاك»

ایت براق —— اوغوز خانه تغلب ایدن حکمدارك
اسمیدر*

ایت بالیغی —— طلح* کفلچیر بالغی*

ایت خیاری —— قتاةالخیار* ابوجهل قارپوزی* حنظل*

ایت دیرسکی —— اربه جق کبی بر جبان*

ایت بورنی —— نسرین تخمی*

ایتاسالماق —— دورتمك* رد* نهز* دفع ایتمك* کیروقاقق*

ایتاك —— ذیل* دامن* ایتك* آغز کنار* لب*

—« نوایی »—

« جهان شغلی کردیکاسیلکیب ایتاك »
«توتوب ایکی ایلکیکا ایکی سونکاك»

ایتماك

ایتا کلاماك —— ایتکه برشیی طولدرمق* اتك صللایوب
یلله مك* اتکله مك*

ایتالکو —— چرخ* برنوع شکارقوشیدر*

—« مثال »—

« ایماس مژکان وقاشی کوز اوزه
ایلاب هوای صید * همول آهواوزه
پرواز کورکوزکان ایتالکودر »

ایتالیك —— دامنك حاشیه سی* دامن* اتك* زیل*
زه جامه* ایده لم معناسنه *

—« مثال »—

«کیلینکلاریوزکیشی مونی ایتالیك »
اوروب چاپیب اوتوب اوزدین کیتالیك

ایترتماك —— شق فك ایتمك * پارچه پارچه پاره
پاره بولك بولك ایتمك *

ایتقا —— پازار قوریلان محل * پنایر یری *
بازار جایی*

ایتقوجی —— مخبر* مداح* چوق سویلر آدم* سازنده
وافسانه کو بخشی وعاشق*

ایتکو —— غایب ضایع اولان شی * چالنمش
اسباب واموال*

آیتاق —— سوزلك* دیمك* انشاد ایتمك* نطق*
ایراد ایتمك *

—« مثال »—

« دمی یوق یاوه ایتوردین قرارینك »
«جنون ایلکینکدین آلمش اختیارینك»

ایتماك —— غائب* ضایع* نایدید اولمق* درتمق*
مفقود ایتمك*

ایتماك —— ایتمك* قیلمق* یاپمق* کردن*

ایتماك —— ایلروسورمك* یوروتمك* ایته لمك*

ایچان

اینورماك — اینکورماك • مفقود اولمق • غایب و ضایع ایتمك • دفع رفع ایتمك • کسکین ایتمك • بیلانمك •

—« مثال »—

« اینوردوم آه ایله اغیارنی اول یوز
هواسیدین • اننك دیك کیم کیشی
سودین کیتارکای خس نی دم بیرلا »

اینوك — ادیك • چزمه • موزه •

اینوکچی — ادیکچی • قوندره جی •

ایتی بولك — ابو جهل قاونی • هر کوکنده قرق اللی دانه پیدا اولوب جویزدن زیاده بیومز • حنظل • هندوانه •

ایتیك — اوتکین • کسکین • بران • سرت • تیز • غایب • ضایع •

—« نوایی »—

« کونکلو ماسانچار غدای کل قیلامز
کانیکنی تیز • کیم یتکان نینك
ایکنه سین حاجت ایماس قیلماق ایتیك »

ایتیکلاماك — دورتمك • قاقق • تسریع تعجیل ایتمك •

—« نوایی »—

اینیکلاب ایردی نوروز اوزیوروشین
« ایشیتی ناکهان آت لار تاووشین »

آیتیم — سرود • ترکی • شرقی • اولانك • عاشق • بخشی • ورساق •

ایچ — درون • قلب • دل • امر نوشیدن •

—« نوایی »—

« فراق نیشلاری وه که یانارحم ایتمای •
نفس نفس نیکامجروح ایچیم کاسانجیلاسز

ایچان — بغدایی بریان ایدرك دوکوب طاتلو ایله قاریشدیره رق یدکلری بر نوع طعام • لحم • کوفته • معجون •

ایچین

ایچا — والده • مادر • آنا • ننه • بیوك همشیره • ابلا

ایچاك — امعا • باغرساق • روده • احشا •

ایچرکو — غشا • تکلتو • اکر اسبابی •

ایچغیرماق — ککیرتمق • هقك •

ایچقینماق — متعجب • متحیر اولمق •

—« نوائی »—

« ایلیکدین ایچقینیب بالغنی سالدی »
« تانکیر غاب یرماغین تیشلادی قالدی »

ایچکا اصلی اینچکا — نازك • اینجه • باریك • خیال • نال •

ایچکاراکی — ایچرو ده کی • درونده کی • وسطنده کی

ایچکو — مشروبات • مسکرات •

—« مثال »—

بولوب هوش انکار ایل ایچکولوك دیك
یاتیب برتخته اوستی دا اولوك دیك

ایچکولوك — مشروب ایچیلمکه صالح • سرخوش • ایچیجی •

ایچکویلك — مصاحب • محرم • سردان • خادم اغاسی

ایچکه — پدر • آتا • والده •

ایچکی — ایچی • بز • سرکه • اوغلاق • درونی •

—« مثال »—

« کلیازی چول پرده نیتیب یورور »
« ایچکی مینیب تیوه سینی یتیب یورور »
« بیتماسا کشور ناقلاردین اوق یای ایتیب »
« توغماسك کیکلره آتیب یورور »

ایچماك — پوستین • کورك •

ایچین — ایچلو • ایچکین •

—« نوایی »—

« چان وکونکول نیچه دیدی اسرایی
اوزنی کیلکاچ اوق • ویاناقوزغالاشتی
لار کورکاچ آنی ایچین ارا »

اید — قوقو • رایحه • عطر • بوی • اصی • کبی صاحب • مالك •

ایداجی — اردو وکیل خرجی • خرکلد مأموری • باشی بوش حیوانانك محافظه مأموری • باده‌چی • صرتماج •

ایداغاجی — بخور ایچون یاقدقلری قوقولو اغاج • سنبل • ارچه •

ایدکو — فراستلو • فهملو • ذکاوتلو •

ایدلاماك — قوقومق • استشمام ایتمك • بوکردن •

ایدموك — خال • بن • مین •

ایدی قوت — صاحب سعادت • دولتلو •

ایدن — خیمه نك طرف تحتانیسی • چادرك اشاغی قنادی •

ایدی — صاحب • مالك • ایکا •

ایدیش — اوانی • ظرف • قاب •

—« نوایی »—

« ساقیا جینی ایدیش بیر لاتکلف قطا کیم »
« بی تکلف لارغه خوشراق دور صراحی دین سبو »

آیدین — نور • ضوء اصلی آی ونون یعنی آیلو کیجه‌در • مهتاب • روشن • مبارك • باهر • ضیادار •

—« صوفی »—

« کورونك کیم تابشی خورشید قایدین »
« کیجه لار آلدی قایدین آی آیدین »

آیدینلق — طام بجه سی • پنجره • تو ملوك • روزن •

ایروآیر — ارکك • مرد • ایرکیشی • رجل • اینشقه • ذکر • آلت • رجولیت •

—« صوفی »—

آنانك ایر دورسین هم ایر دیك قیلیق قیل
یمانلیق ایلاکان کابخشلیق قیل

ایرلیك — مردلیك • جومردلك • حمیت • شجاعت • سن بلوغ • رجولیت •

—« مثال »—

« کیمکه زوروپردل اولسه بیله ایر »
« خشم نی کیم بوتسه خلق ایرآنی دیر »

ایراغ — اوزاق • بعید • دور • طاغ پکیسی • پکد

آیران — چالاب • دوغ • مذیق •

ایران — حرآدم • ایرانلیك • رجولیت • آزادلق • عجم ممالکی •

—« نوائی »—

« بیل کیل ایا کاسب صاحب عیال »
« کیم سنکا ایرلیك وایرانلیق حلال »

ایراول — طلیعه • مقدمة الجیش • پیش جنك •

ایرابش — اشاغی محل • پستانی • الچق موقع •

ایرتا — اوبجه • مقدم • ایرکن • صباح • یارین • فردا •

—« نوایی »—

« بارینك کونکول بیلا جان کیم وداعینکز قیلدیم • فراق کربو تورور ایرتا کون نی کیچ قیلاسز »

ایرتاکی — قدیمی سوز • افسانه • حکایت • قصه • داستان •

ایرتانك — اول صبح • ایرکن • پگاه • اول روز •

—« مثال »—

« ایرتانك بیله کیلکای سن بیرزکا سلام بیرکای سن • تانك وفیتنه تورو بان بخشی قیلیق قیلغای سن »

ایرتغو — تمیز • فرق • تفریق • طیب • پاکیزه •

ایرتون — ایچ دون • ایزار • ایشتان • سروال •

ایرجایتماق — کولرکن دیشلرینی کوسترمك • تبسم • خنده •

ایركاك

ایرزیر — امتناع* موفقیتسزلك* بجرلماماق* حقندن كلنمامش*

ایرسا — حرف شرط* فرض واحتمالی افاده ایلر فعل ایله حرف تركیبیدر* ایرماس ایرسانك نفییدر*

—« مؤنس »—

«اكر ایر ایرسانك ایمونس طلاق ایتكیل
اوز ینكدن كیم* اوكوش مكاره*
بر فن جهان محتاله‌سین كوردیم»

ایرغاماق — سچرامق* خیز ایتمك* اتلامق*

ایرغاتماق — قلدانمق* تحریك ایتمك* دربتمك*

—« نوایی »—

«بیر كیجه كوندوز اولوكلاردیك یاتیب»
«اول صنم حالیغه باشین ایرغاتیب»

ایرغانماق — قیلدانمق* دیرپنمك* حركت لنمك*

ایرغاق — قارمق* قلاب* غولطه* شصت*

ایرغی — برنوع سوكوت* چوب بید* تال*

ایرقولاغجی — عود الصلیب كوكی*

ایرك — انتخاب* قدرت* اختیار* قلعه‌نك اورته‌سنده‌كی یوكسك یر* بالا حصار* حكمدارك سرایی* ارك*

—« نوایی »—

«نیجه افغاندین ایتسا آغزینی بیرك»
«یوق ایردی ناله چیكماكدا انكا ایرك»

ایركاج — یكی آیغری* هنوز معناسنه فعللرك اخرینه الحاق اولنور* كیتاس ایركاج* یعنی هنوز كلزدن دیمك*

ایركاشماك — بر محله بریكمك* جمع اولوب طورمق* بیرولك ایتمك* ارقه صره كیتماك*

ایركاك — اركك* رجل* مرد* سرود* رتبه* مرتبه* غیر متاهل آدم* دلاور* شجیع*

ایرماك

ایركان — اركشی* مجرد* تجرد* ایمیش* هست اول وقت*

ایركاك — بیریكمك* ییغیلیق* ادخال اولمق* توپلانمق* مجتمع اولمق*

ایركلیك — دوستلق* بدخویلق*

ایركه — غنج* دلال* ناز* استغنا ایله تربیه اولمش* بط* اوردك* مرغابی*

ایركشینك — تسبیح دانه‌سی* سنجد و خورما چكردكی كبی بعض شیئلرك دانه‌سی چكت* ایكده*

ایركین — استفهام ایچون فعللرك اخرینه كلور*

—« مثال »—

«كوللا ككا ایركین ورایل برسوزكه
دیسا مجنون* اول سوزنی جمع
قیلسا كوللا كنی ایلار افزون»

ایركنجاك — برطرفه آغمق* تمایل ایتمك* ترازو ویوكینك آغر طرفی*

ایركینه — الاچوقلك كبتقه باش طرفنده اولان چوب*

ایرموت — طوائف اتراكدن برقبیله اسمیدر*

آیرلمش — صوزك و یوللرك محل انشعابی*

ایرماجوق — كوچك ایرماق* جوی* چای* یاب*

ایرماق — ایرمق* نهر* نوخانه* ارنه*

آیرماق — فك* شق* تفریق ایتمك* جدا ایلك*

آیریشماق — ایریلشمق* بربرندن واز كچمك* بیكانه اولمق*

ایرماك — واصل* نائل اولمق* مظهر اولمق*

—« مثال »—

«ایشتمیش ایردی آیینك وصفینی هم»
«كزین فرهادغه ایركان نی همدم»

ایرن —— آلت طوداق* لب پایان* شفه*

—« نوایی »—

شربت یحیی العظام ایرنی می نابنده دور
قاب قوسین اتحادی قاشی محرابنده دور

—« دیکر »—

« صفحهٔ حسنو نکدا جانبخش ایرنینك
ای سیمین بدن* اوخشاشور کیم
ایلاکای عیسی قویاش ایچره وطن »

ایرناك —— حواله* چیت* محوطه* حلقه* ایرکنك

ایروام وایروم فن عسکریده مهارت وملکه* مانور معلمی* قوماندان لشکر*

ایروق —— بیگانه* مفرق* آیرو* جدا* سوا* بشقه* غیر* حیوانی سمیرتمك ایچون ویردکاری لاپه وآرداب*

ایروقی — فرد* انفراد* انزوا* وحدت یکانه* تنها*

ایروم —— کرداب* کولاك* تموج*

ایره‌لیك — قوی* قالین* یوغان* غوص*

ایری وایرج ایکی اولکنجلی دوه دوکوهانه* اصحاب جنجه‌نك کردانه آصدقلری کوستك* بشقه* غیر* جدا* چتال اغاج* دوشاخه*

—« مثال »—

« قادر مولام یوره کیمه اوت توشدی »
« یوسفیمی مندین جدا ایلاما »
« دنیاده آیری لیق بیریمان ایشدور »
« اوز باشینکا مینی کدا ایلاما »

ایریش —— بزك بویدن بویه کیدن جوزکی تللری* مشتوت*

ایرشماك —— ارقه‌دن یتوشمك* وصول بلوغ اولمق* اطاعت ایتمك* نائل اولمق* مظهر اولمق*

ایریك —— یوغان* جسیم* بیوك* جمجملو* جثه‌لو* زور*

—« خجلت »—

طمع دندانینی تیز ایلاماك کا حرص اسبابین
« ایریك سوهان ایدی زاهد آنی مسواك که دوندوردی »

ایریکماك — قتی* سخت اولمق* پکیمك* ارکن قالقمق اوصانمق* بیقمق* تنفر* استکراه ایتمك*

—« نوایی »—

« برکون ایریکیب مؤدب »
« توشتی باشی غه هوای مکتب »

ایریم —— بشارت* تفأل* امید* فال خیر* نیك نیت* اوغور*

ایریماك — اریمك* مایع اولوب اقار اولمق* انحلال ایتمك* محو*

—« الله یار »—

نم چشم ورنك کاهی غم وحسرتیم کواهی
« چیقی بیرسه کوکسیم آهی ایریماس موسنك خاره »

ایرین —— اکرك بچه‌سی* برنوع جزمه*

ایرینجاك —— تنبل* کاهل* متکاسل* لوند* بی‌پروا* آغر*

ایرینك —— اولغون یاره‌لرك صویی* جراحتدن چیقان فساد وجیرك*

ایرینکلاماك منفسخ اولمق* ایریك طولوب بریکمك* چرك وکبر تراکم ایتمك*

ایز —— پی* اثر* نشانه* نقش پا*

—« مثال »—

« قوی کیلادور قوزی بیلان »
« بیر بیرینك ایزی بیلان »
« منیم یاریم اویناب چیقار »
« همسایه‌نینك قیزی بیلان »

ایستاماك

ایزی —— الله • خدا • خالق •

—« مثال »—

« اوغان ایزیم جور و جفاسا لغای باشقه »
« هر نی کیلسه عاجز بنده کورار ایرمیش »

ایزلاماك —— پیه دوشمك • تجسس ایتمك • تکاپو ایتمك • جستجو ایلمك •

—« مشرب »—

« امیدینك اوز مغیل مندین شفیع روز
محشرمن • پیمبر ایدیلار روز جزا
امت نی ایزلارمن »

ایزجی —— ایزله کیده رك سارق بولیجی • ایز کشافی • ایاق نقشنی طانیجی •

ایزماك —— ازمك • یاصلاتمق • سحق ایتمك • حل ایتمك • کمکم ایتمك • صلایه ایلمك •

ایزمه —— برنوع طعامدر • لاپه کبی سوقان • لافزن • بیهوده کو • شلقین • شلاینك •

ایس —— هوش • عقل • قوقو • رایحه • ترنك زنك • بوی •

—« مثال »—

« اورونوب آنچه شور و شعب قیلدی »
« که ضعف ایلاب ایسی ازیب یقلدی »

ایسالاماك —— قولاق ویرمك • استماع ایتمك • اصغا ایلمك •

ایسپیر —— باز • برنوع شکار قوشیدر • سایس • جلودار • بیطار •

ایستاماك —— استه مك • طلب و آرزو و خواهش و تمنا ایلمك •

— نوایی »—

« بو نوع ایستای دور ایمدی رای عالی »
« که قیلغای فکرینك دیوان خیالی »

ایسکارماك

ایستماق —— استمه طوتمق • تسخن ایتمك • حماولمق •

—« مثال »—

« شام هجراندین قوتولغونچه ایسیتیم
مهردیك • اشك سیلین آقیزیب
تیتراب عذار زرد ایله »

ایسیتمه —— ایستمه • حما • ورجه • بیزکلك • کیزك •

ایستی اوت —— فلفل • سیاه بیر • مرچ •

ایسرماق —— یملك • دیشله ملك • اصرمق • کزیدن •

—« مثال »—

« هر که نیتوك یغدی انینك دیك قویار »
ارتوغ ایسورغان قوسار ایت لار تویار

ایسره —— بو طرفده • بویانده • حرکت کسره • زیر • تحت •

ایسری —— برنوع وزندر • شرق • ترکی •

ایسز —— اویقو • نوم • خواب • رؤیا معنا • توش • حیف • افسوس •

—« حکمت »—

« واحسرتا ایسز عمروم ضایع اوتتی »
« توبه قیلمای اجل کیلیب یقام توتی »
« کیمکا ایتیب کیمکا بغلای باشیم قاتی »
« اوتکان عارف ایرانلارنی سورونك
دوستلار »

ایسقوجی —— جاسوسی • عیاری • خفیه • واقعه نویس

ایسکارماك —— خیالنه کتورمك • عقل و هوشنه کتورمك • قبول ایتمك • داخل حساب ایتمك • تخطر •

—« مثال »—

« کیچه کلابم غه کیلسانك مدعی منعینی
ایسکارکا • تولون آی سیر ایتاردا ایت
هوراردین قایدا پروایی •

ایسکی — کهنه • فرسوده • عتیق • سابق • قدیم •

—« نوایی »—

« می کیتو رایغ که یوز حیرت ارا
قالمیش مسیح • بو العجب لار کیم
بو ایسکی دیرخفا شیندادور »

ایسکیرماک — کهنه وفرسوده اولمق •

—« نوائی »—

« عشوه کرلار داغیدین جان پرده سین
کورآه کیم • بو حریر ایسکیردی ظالم
شاه لار تمغاسیدین »

ایسکیلماک — پچوره اولمق • افسرده اولمق •

ایسلاتماک — اصدکتورملک • مرطوب ایتمک • نمناک قیلاق • هول لتمک • قوقولتمک •

ایسلارماک — تسلیم تودیع تقسیم توزیع ایتمک •

ایسلاماق — قوقولامق • استماع ایتمک • قولاق صالمق •

—« نوائی »—

« تیلارمین ایسلاب ایسلاب غبغبیکنی »
« که اوپسام غارنسیکی که لینکنی »

ایسلانماق — اصلانمق • اصدکتورلمك • نمناك اولمق مرطوب وآبدار اولمق •

ایسلغ — صفیر • قوشلرك الحانی • ایصلیق • بوغ • سورنا • زورنا • اشپولك • کرنا • هشتك •

ایسماك — اسمك • وزان اولمق • هبوب ایتمک •

—« نوایی »—

« خصوصا کیم فنا دشتی دین ایسکای »
« اوشول تو فراغ اطرافیغه صرصر »

ایسن — صاغ • سالم • صحیح • عافیت • صاغلام •

ایسنلیک — صحت • عافیت • صفوت • سلامت • تندرستلك •

ایسناماك — تحول تاب ایتمك • اسندملك • خمیازه چکمك • گرشمك •

ایسیرغان اوتی — کزنه دینیلان برنوع نبات اسمیدر •

ایسیرغانماك — قزارمق • اوتانمق • حرارتلو اولمق • حجاب ایتمك • خجل اولمق •

—« مثال »—

« آلیب کیلدی آنی اوز مسندیغه »
« ایسیرغاندوردی لطف بی حدیغه »

ایسیرغه — کوپه • حلقه • کوشواره •

—« مثال »—

« التون ایسیرغه که قولاغ آغرتیور »
« زرحل اوتوك دور که ایاغ اغریتور »

ایسیرکاماك — بر آدمه عاطفت ایتمك • برشیی قورمق • صیانت ایتمك • وقایه ایتمك • برنسنه بریسندن دریغ ایتمك •

ایسیغ کول — ترکستانده دشت قبچاقده واقع بر کول اسمیدر • اطرافنده ایلجه لر وحمام قدرت پك چوقدر • سسق کول دخی دیرلر •

ایسیك — خال • تبخاله • بن • منك •

ایسیماق — تسخن ایتمك • ایصیجاقلنمق • کرم اولمق

ایش — عمل • شغل • کار • رزم • حرب • صلح • فعل •

—« مونس »—

کوکلوماکویونك ساری بارماقدورایش
مدعیغه آنی قیتارماقدور ایش

ایش — جوره • جفت • رفیق • مانند • شبیه • معادل • قوشه • دوکانه • وامزاز تابیدن

—« نوایی »—

« بیلی تاری هجردین جسمیم بولوبتور
تاردیك • ای فلك رحم ایت بو
ایکی رشته نی بر برکا ایش »

ایشریق

ایشاك — اشك* حمار* مركب* خر*

—« نوایی »—

« دنی لار کا بیر اوکه زر فشاندور »

« ایشاك الیغه توکاك زعفراندور »

ایشاماك — کیوشیوب یاپلمق* تبول وشاشه ایتمك* سیمك* تیش ایتمك*

ایشانماك — ایناتمق* اعتقاد تصدیق اعتماد ایتمك* یقین وباور ایلمك*

—« حکمت »—

«ای مؤمنیلار طاعت قیلیب تا یانمانکلار»

« امانتدور عزیز جانکا ایشانمانکلار »

حرام حریش یبغمیش مالکا قوانمانکلار

«مال لارینکنی قریش آتلیغ یلان قیلور»

ایشانیلماق — معتمد و معتبر توتمق * پسند دلنشین ایتمك*

ایشانمغور — منکر* ایناتمز* معاند* قنغیر*

ایشانمکین — ایناتمکین* قبول وتصدیق ایتمکین* باور ایلمکین*

—« مثال »—

« ایشانمکین دوستونکغا »

« سمان تیقار پوستونکغا »

ایشتان وایشتون — ایچدون* سروال*

—« مثال »—

«کونکلاك وایشتانیغه لایق دکل»

« هر نی بها بیرلا موافق دکل »

ایشترك — طلاطم* موج* طوفان* فورطنه* تاشقین*

ایشقرماق — صفیر اورمق* اصلیق چالمق* هشتك اورمق* بوغ چالمق*

ایشریق — یغمورله روزکار ایله چاقان بیلدیریم* شمشك* برق پارلدیسی* یلدیرم*

ایشناماك

ایش قور — محل حرب* میدان رزم* جنك گاه* محاربه یری* میدان ومعرکه جدال* موقع کارزار* جای قتال*

ایشقیرینك — قره صوغوق * برودت شدیده * سرمای سخت* غایت خنك*

ایش کوج — کاروبار* امور ومشاغل*

ایشکی — برنوع قامش ونی*

ایشکین — اقارصو* رهوان* یوررآت* یورغه*

ایشلاماك — اعمال ایتمك* مشغول اولمق* برشیئی برشیئه بند وربط ایتمك*

ایشلاك — سریع* سلیس* تجربه لو* امتحان اولنمش

ایشلکان — شغل* حل* ایشلنمش*

ایشماك — قازمق* طرمیقلامق* بورمق* ربط ایتمك* مشدود ایتمك*

—« مثال »—

«بیلی تاری هجریدین جسمیم بو لوبتور تاردیك * ای فلك رحم ایت بو ایکی رشته نی بیر بیرکا ایش»

ایشنار — پارلاق* لامع* درخشان* ضیادار* منور* ییلدیز بوجکی*

—« مثال »—

« سین که یوق سین ماه رولار جلوه ایلارلارولی * کیجه ایشنار قورت کوزی دیك مهر چیققاج بیلکودور»

ایشناماك — پارلدامق * روشن منور اولمق * پرتو انداز اولمق * چاقق* چاقین ایشناماك* یلدیرم چاقق* شعشعه لنمك*

—« مثال »—

« اول چیبن کیم کوزکا آلتون یانکلیغ ایشنار خلقنی * کوپراکی بیل کیم نجاست اوزادور آرام انکا*

ایشانج —— اعتماد• اعتقاد• تصدیق• باور•

—« الله یار »—

« خالقا قائل مین اوز نقصانیمه »
« کوپ جفا قیلدیم اوزیمنی جانیمه »
« ذات پاکینکدین عنایت بولماسا »
« هیچ ایشانجیم یوق عمل قیلغانیمه »

ایشیق —— لمعه•نور•ضیا•سراج•روشنی•آیدین• مصباح• پرتو•

—« نقشی »—

« کلبمه سالغاچ ایشیق عارضیدین »
« کیتی اندوه و فراقیم یریدین »

ایشیك —— درگاه•بارگاه•آستانه• قپونك طشره طرفی• دروازه•

—« آگهی »—

« شاه لار خدمتینك امیدی بیله »
« ایشیکینك توفراغینی قیلدی مقر »

—« مؤنس »—

«جهان براوی ایکان ایکی ایشیکلیك»
« بریدین کیردیم وچیقدیم بیریدین »

ایشیك اغاسی —— قپوجی باشی•قپواغاسی•تشریفاتجی•

ایشیکای —— کیجه• نمد • کیکیز•

ایشین —— یلدیرم • چاقین•برق• پارلاق•

ایغرلاماق —— آغیرلاماق•مهمانوازلق اجرا ایتمك• برآدمه رافت وعاطفتده بولنمق•

ایغرماق —— خروج ایتمك• چیقمق • نمو و ظهور ایتمك•

آیغر —— خرگله سوران حیوان•ایغیرآت•

—« مثال »—

« اورغاجی لاری رمه مثالی »
«ایغیر کبی هرطرف سورار دی»

ایغماق وییغماق —— طوپلامق•جمع ایتمك• ادخار وطوپ وتوده ایتمك• خرمن• ییغین

ایغناك —— انسان• بنی آدم•ییغلش• طوپلانمش• گروه• جمعیت •قوشون•

ایغور —— ملصق • چسپنده • یاپیشان • طوائف اتراکدن بر قبیله اسمیدر•

ایغیر —— کون بکون کسب شدت ایدن مرض• مزمن خسته لك• ورم• سل•

ایق —— اقندی• ایو• خرس• اداق•

آیغاق —— نمام • کوتی آدم • بیهوده سوز سوبلیجی• بی فائده • چاقین • هرزه گرد• قیزیل ایاق• بیباك•

ایقلیغ —— برنوع ساز اسمیدر•غژك•کمانچه•

ایك —— حدت• شدت• تهور• برنوع فنا خسته لك•قوقو• اید•دوك• چلیك•

ایکا وایکم —— صاحب• مالك• بانی• مربی•

ایکالاماك —— تصحب تملك ایتمك• صاحب مالك اولمق

—« مثال »—

«یغاچ کارسان بیله سوکیلتوروب»
«اوی ایکاسی باشلادی خدمت توروب»

ایکاج —— ایکن معناسنه • ایمك فعل ناقصك مضارعیدر• افعال سائره صیغه سنك ازمنهٔ ترکیبنده مستخدمدر•

—« لطفی »—

فلاح اهلی ایکاج لطفی قامتینکنی کوروب
اگرچه باردی اوزیدین ولی صلاح ایردی

ایکاچی —— بیوك همشیره• ابلا• رجال وکبرا مصاحبی• همنشینی•

ایکار —— اکر•زین• سرج•کشت وزراعت•

—« خمسه نوایی »—

«هم آلتون ایکار داغی آلتون لجام»
« هم آلتون تاقاداغی آلتون بسام »

ایکارجی — اکرجی • سراج • زینکر • فلاح • دهقان

ایکارکوچی — چویریجی • چویردیریجی • میکرداندکی دوندریجی

—« مثال »—

« دشت اوزره ایکارکوچی هوبونلار »
« آشوبدا اویلا کیم قوبونلار »

ایکارلاتماك — اکرلتمك • آته طاقم اوردرمق • ابذال انجام ایله مهیا ایتمك •

ایکارلاماك — اکرلمك • آته اکر اورمق • حیوانی حاضرلمك •

ایکارماك — اغزال ایتمك • اکرمك • دونمك • تعقیب ایتمك • چرخ • کردش •

—« مثال »—

« ایکارماك دایوق چرخ دوار دیك »
« که هرنقطه دوری داپر کاردیك »

ایکاك — ذقن • زنج • دوربی • ایکاو • سوهان •

—« مثال »—

« تشوقیدین ایریك بندلر خلاص ایتمیش »
« بو بندنی کیسا آلماس کیشی ایکاك لارله »

ایکاکلاماك — دوزله مك • جلا ویرمك • اکه لمك • صیقل ایتمك • پرداز الملك •

ایکاکو — ایکیسیده برابر • ایکیسیده برلکده •

—« خمسه نوایی »—

« ایکاکو بیر بیری وصلین قلیب قوت »
« یاراشدایاند اشیب جون در و یاقوت »

ایکالا — ایکیسیده • هردو • معا •

—« مثال »—

« ایکالا قاشلاری نینك وسمه سی بار »
« ایکالا کوزلاری نینك سرمه سی بار »

ایکالاماك — تصحب تملك ایتمك • استملاك ایتمك • صاحب ومتصرف اولمك •

—« مثال »—

« باریان اول نقودنی ایکالای »
« یاناهم لات ومنات ساری کیلای »

ایکالانماك — مکث • آرام • توقف ایتمك • اکلنمك • دم آلق • استراحت ایتمك • قوناق •

ایکان — روابطدء مستخدم اولوب خبر ایچون مستعملدر •

—« نوایی »—

« یوز عهد ایله مهوشلار کونکلومنی
آلیب ایمدی • قتل ایلدیلار آخر بد
عهد ایکانلار دور »

—« دیکر »—

« مجنون اناسی ایکان نی بیلدی »
« آه اوردی والدیغه یقیلدی »

ایکانجه — اولدقجه • اولدیغی قدر • ممکن مرتبه •

ایکانماك — برشیئه تمیل ایتمك •

—« مثال »—

« دوستلارمین دین تیلاماك سیز
داغی صبر وقرار • اول قویاشنی
یوزلوکین کورکان ایکان بی اختیار »

ایکاو — ایکیسیده برابر • هردو بیکبار •

—« امیر »—

قدموزونونکاشمشادوصنوبر ایکاوی
بری آزادینك دورور اول بیر یسیدور
سنکاقول

ایکاولان — ایکیسیده برلکده • همراه • برابر • جفت • جوره • قوشه • معا •

ایکری

— « نوایی » —

« نه خوش بولغای ایکاولان مست
بولساق وصل باغنیدا • قولوم بولغای
سنینك بوینیكدا اوآغزیم دوداغینكدا »

ایکاولیك — ایکیلیك • اثنینیت • دوبی •

ایکده وجیکده — سنجد • ایکده •

— « مثال » —

المه نی برکی کوك کنه جیکده نی برکی
دیك کنه • کیل ایکاودوست کبرالیك
لیلی ومجنون دیك کنه •

ایکدیش — ایغری بشقه • قصراق دخی بشقه
جنسندن اولان آتدن طوره یان آت
انسان ایچون دخی مستعملدر • آخته
بورمه آت •

ایکراتماك — تنفر • استکراه ایتمك • اجتناب وپرهیز
ایتمك • خوسیدن • هراس •

ایکرامك — ناله و فریاد ایتمك • درد والم چکمك
آه انین ایتمك •

— « مثال » —

کیجه کوندوز ایکرادی اول یار اوچون
بیمروت شوخ بیر دلدار اوچون

ایکرلیك — درد • رنج • الم • محنت • اندوه •
خسته •

ایکرمجی — یابك کبر شندن پرمقلری محافظه ایتمك •
اوزره پارمقه طاقیلان حلقه •

ایکری — اکری • کج • برنوع ساز • کلیب • تابناك •
بوکوم • خم •

— « هویداسن » —

« کر الف دیك راست بولسانك هیچ بلا
یوقتور سنکا • لام الف دیك اکری
بولسانك هربلا باردور سنکا »

ایکن

ایکریچه — برنوع مکس وچبین • سنك •

ایکریك — صوچیوریندیسی • کرداب •

— « مثال » —

« عشق بحری ایکریکی کا توشمامیش مین
چیققودیك • عشق اول دریادا
قیلدی اسروسرکردان مینی »

ایکریم وایکرم — برج وبارو • کنج • قومشوق • صو
چیوریندیسی • کردابچه •

— مثال —

« هم ایلدام لیق داصرصر دیك روانه »
« هم ایلانماق داایکریم دین نشانه »

ایکنمورالك — دهایوکسك • دهامرتفع • بلندتر •

ایکلتمـالك — توقف ایتدرمك • مشغول وسرکردان
ایتمك • حبل ایتدرمك •

ایکلیك — دردناك • المناك • غمناك • سوزناك •

ایکما — خمیده • اکش • مقوس • چارپیق •

— « مؤنس » —

« بلاوقلارین آتغالی جانیمه »
« ایکی ایکمه قاشینك کاندورکان »

ایکماك — اکمك • برشیئی مقوس چارپیق ایتمك •
برطرفه منحنی ایتمك • میل و کج ایتدیرمك

ایکماك — سرپمك • زرع حرث غرس ایتمك •
یولده براقوب صاوشمق •

— « مثال » —

« ایکتی ساچیبان سرشك انبوه »
« تن مزرعی ایچره تخم اندوه »

ایکن — اکین ارقه‌نك اکلور طرفی •

— « مثال » —

« ایکنی کاقویوب بیربینی حالی »
« انداق که قویاشنی چرخ زالی »

ایکیز

ایکنج — ایکنجی٭ دویم اثنین٭

ایکندی — عصر ثانی٭ نماز عصر٭ نماز دیکر٭

ایکنه — سوزن٭ ابره٭

—« مثال »—

«اوز کایوز کا باقه دیب اورساچیقارسا
کوزلاریم٭ ایکنه بیرلا بیریسین
اول بیرنی اویماق یله»

ایکنی — اکنی٭ آستین٭ ینك٭

—« مؤنس »—

«توکل دین ایکنی زره پوش اولوب»
«رضاخودی اوزره سرآغوش اولوب»

ایکه — بیوك٭ جسیم٭ بزرك٭ عظیم٭ صاحب٭

ایکورماك — فرمان فرمانلق ایتمك٭ حکمی نافذ اولمق٭

—« خمسه نوایی »—

«سلیمان کیم ایکوردی انس وجندین»
«اینك فرمانی ایردی بیر نکیندین»

ایکی — اثنین٭ دو٭

ایکی ابوسون — ایکی همشیره٭ ایکی قیز قرداش٭

ایکی تیولیك یولوم — کنایه صبح صادق٭ وکاذب٭

ایکی دا — ایکی دفعه٭ ایکی کره٭ دوبار٭

ایکیر — یسان مرسینی٭ برنوع بیاض اجی علاجدر٭

ایکیرماك — غزل٭ اغزال ایتمك٭ ایلیك ورشته ایتمك

—« نوایی »—

نوایی رشتهٔ نعتینك ایکیردی کوز
اوجی بیرلا٭ اکر باقسانك مطیع
اولغای انکا سراج ایله نساج٭

ایکیرمه — یکرمی٭ بست٭ عشرین٭ ایکمه٭

ایکیز — توام٭ توئمان٭ جفت٭ جوره٭ دوکانه٭ قوشه٭ بردن طوغان ایکی قرداش٭

ایلات

آسیای وسطی ده ایکی ارکك اکیز قرداشه حسن وحسین وایکی اکیز قیزقرنداشه فاطمه وزهرا آدقورلر٭

—« نوایی »—

«یوزینك قویاش مو ایکین یاقویاش
یوزینکمو ایکین٭ که قایسی قایسی
ایکن فرق ایماس نیچوککه ایکیز٭

ایکی واره — ایکی به٭ دوکسه٭ ایکی نفوسه٭

ایکیلای — ایکی دفعه٭ ایکیشر کره٭ ایکیشر مره٭

ایکین — عجبا٭ ایا٭ تخم٭ دانه٭ ایکین٭ مزروعات سبب٭ باعث٭ علت٭

—« مثال »—

«ای کونکل کوید ور طمع تخمین تمنا
مزرعین٭ بو ایکین نیچون که هرکز
ایلاماس داناپسند»

—« دیکر مثال »—

«کونکلو نکانی ایش دین ایکین بو تعب»
«بوتعینکغه نی ایش ایرکین سبب»

آیل — قولان٭ ایبل٭

ایل — ییل٭ عام٭ سنه٭ سال٭ ال٭ ید٭ دست٭ خلق٭ کروه٭ جمعیت٭ عالم٭ قبائل٭ ایل٭ انسان٭ متفق٭ مطیع٭ تابع٭

—« مثال »—

کیل کیل ای آی ایلالی بیر عهد وپیمان ایکیز
اولتوروپ ایل کوزیدین بیریرده پنهان
ایکیز

—« مثال دیکر »—

«ایکیسی چون بالداشیب اولتوردیلار»
«هرساری حیرت بیلا ایل توردیلار»

ایلات — ایللرك اوتوردیغی محل٭ عشایر٭ یوروکلر٭ قبایل٭

یل تورو بیل تور —— پچن سنه • سال گذشته • اوتکان یل

ایلاق —— کول • ارل •

ایلاك —— الك • اونی الیه جق آلت • نیتن •

ایلاماق —— الکدن چکورمك • کپك ون جدا ایتمك •

ایلاماك —— ایلك • قطق • ایتمك •

—« نوایی »—

« کوز یوزونکدین الماسام عیب ایتما
کیل ای مغبچه • ایلای الماندیده دین
غایب مین حیران سینی »

ایلان —— مع معناسنده در • مار • وجهه مغولچه چکر • سال ترکان دائرهسنك آتنجی سی

ایلان اوتی —— برنوع کیاه اسمیدر • وترکستانده سمرقند ایله جزانك اورته سنده بر موقع

آیلانا —— چوره • دوره • گردش • کشتن • دونمه •

ایلانماق —— فرطولایی دونمك • دور ایتمك • ایناماق چورمك • احاطه ایتمك •

—« آکهی »—

« قچان سورسه سمند اول شهسوار
ایلانه ایلانه • باروکونکلم انکابی
اختیار • آیلانه ایلانه »

ایلانمه —— دونمه • جوربرلمه •

ایلای —— ادات عطف در ایله معناسنه • حضور • عند • نزد • پیش •

—« مثال »—

« ایلایم داکیساك کوه بلادور »
« کوزوم کابیررسن بیراژدرهادور »

ایلباراماق —— پیشمك • یانمق • یاقیلماق • صویك حرارتندن قبارجق پیدا ایتمك •

—« مثال »—

« کیم که قبرنیق سوغدا ایلبکین اورار »
« هرنیچه کیم ایلکی ینار ایلبارار »

ایلبارسون —— برنوع اوردك • بط • مرغابی •

ایلتمك —— کتورمك • قالدیروب ابارمق • نقل ایتمك • ارسال ایتمك • برون •

—« آکهی »—

« مشکین قاشینینك هیئتی اول چشم
جلاد اوستینه • قتلیم ایچون نص
کیلتورورنون ایلتبان صاد اوستینه »

ایلتوزر —— ایلات وقبائل ایشینی بولنه قویچی • خیوه حکمدارلرندن بریسنك اسمیدر •

—« مثال »—

« خیوقدین چاپقه چیقان باطورلار »
« بخارا یولنده قاچوب غرق اولدی »
« ایلتوزر یاو بولوب کیلکان زماندا »
« آمودریا یوزی تیلپك کا تولدی »

ایلتی —— ایکی برادرك زوجه سی وحرمی •

ایلتیرماق —— پارلدامق • درخشان • پرتوانداز • لمعان • شعشعه دار • براق •

ایلتیرارغوجی —— پارلایچی • ضیادار • منور •

ایلچی —— سفیر • فرستاده • رسول •

—« مونس »—

« که ایلچی یوسونلوق یاریب تورور »
« بیری قاندین کرچه باریب تورور »

ایلچی لیق —— رسالت • سفارت •

—« مثال »—

« ایلچی لیغ بیرلا سیاحت ایتدم »
« هند وسر هندی زیارت ایتدم »

ایلچیکان —— بغولی • حمار • خر • اشك • چندر •

ایلچیلاشماق —— یکدیکر ینه ایلچی کوندروب مخابره یه کیرشمك •

ایلخان —— مغوللرك حکمدارلرینه ویردکلری عنواندر • علم • مغول خانلرندن بریسنك اسمیدر • ایلخان ابن تنکیزخان •

ایلغاو	
ایلدام ——	سریع * چابوک * ایلرو * تیز * کسکین *
	—« نوایی »—
	«وه که سلی ناقه سی ایلدام دورورمین
	خسته حال * لطف ایتیب ای ساربان
	فتراکنی بوینومغه تاق *
	—« خسهٔ نوائی »—
	« تاپارکوی چوکاندین ایلدام لیق »
	« ولیکن بولور آخر آرام لیق »
	« مونی بیل که هرنی که بار جنبشی »
	« نهایتغه یتکاچ سکوندور ایشی »
ایلدیریم —	شمشك * چاقین * برق * یلدرم *
ایلدیز ——	نباتات و اشجار کوکی * کوکب * ستاره *
ایلك ——	الدوان * دست پوشك * بهله *
ایلغار ——	مفرزه * محاربه دن اول بر طرفه سوق اولنان محافظه و احتیاط عسکری *
	—« رابجی »—
	«یلانك آتلیغ بولوبان ایلغار ایتیب »
	«سحر وقتی سوروب ایل جیك کایتیب »
ایلغارجی —	یغما کر * اقینجی * چاپاولجی * تاراج و تالان ایدیجی *
ایلغارماق —	درتلمه کیدرکبی قوشمق * سورمك * صالدرمق * لوکلوك * یورت یورت *
ایلغاماق —	اقین ایتمك * دشمن مملکتنه صارمق بغتة هجوم ایتمك *
	—« مثال »—
	« آز کیشی بر لا هر طرف کیتمیش »
	« خصمی باشیغه ایلغابان یتمیش »
ایلغامیشی —	اقین * تاراج * صولت * یغما * غارت تازوباز *
ایلغاو ——	متین و مستقیم بر نوع دکنك * آغر اغاج * قیرنلجق اغاجنه مشابه *

ایلکون	
ایلغین ——	کز * طرفا * یولغون *
ایلق وایلاق	مستکی * ساقز * سقیج * بر نوع سازك اسمیدر
ایلق و ییلق	باشی بوش کزن آت * خرکله سورکی * رمه * توار * سال ترکان دائر سنك یدنجی سنه سیدر *
	—« مثال »—
	«آت انکابیرورکه یوز ایلقی سی بار »
	« سیم انکا بیرورکه یوز ایلغی سی بار»
ایلك ——	قابور * پرویزن * غربال *
ایلکجی —	الك یاپان * قابورجی *
ایلك ——	اولکی * ابتدا کی * مقدم * برنجی *
ایلکا ——	انسان * ایل * بنی آدم * ناس *
	—« مونس »—
	«شربت کوثر کبی دفع کدورت ایلبان»
	«آب حیوان یکلیغ اولسون ایچکان ایلکا خوشکوار »
ایلکارماك —	ضبط قبض ایتمك * قاورامق طوتمق
	—« مثال »—
	« سنکا نیکماس که ایلکارسانك یمن نی»
	«جبریك تارتیب طمع قیلسانك عدن نی»
ایلکاری —	ایلرو * قدام * قبل * اول * مقدم * پیش نخست * ابتدا *
	—« الله یار »—
	« دیدی ترسا ایا شاه جهاندار »
	«خدادین ایلکاری کیمدور قیل اظهار»
ایلکاك ——	توکه * عروه * حلقه * اسیر غه * زنجیر *
ایکاماك ——	عقده * پیوند * باغ ایتمك * باغلامق * بند ایتمك *
ایلکون —	ایل * عالم * انسان * کروه * جمعیت * خلایق * انبوه *

ایلچاق

ایلکـوی — عزت نفس ایله تربیه اولمش آدم، تنبل، کوشك، لاوبال، بی پرواه.

ایلکی دا — النده، یدنده، دستنده، معیتنده تصرفنده.

—«کرامی»—

«باری باشیدا خود نصرت بولوب»
«باری ایلکیدا تیغ غیرت بولوب»

ایلماق — غضبلنمك، آلمق، ضبط وقبض ایتمك، دقت ایتمك، بند ایتمك.

—«مثال»—

کل ساری قطان نظر زیبا جالینك باریدا
کوز کا الثان سرونی نازك نهالینك باریدا

ایلماك — دوکمه، باغ زنجیر بند، ایلك.

ایلماس — آلماز، بکنمز، پسند ایتمز، صایماز.

—«حکمت»—

«حیف آدم اوز قدرینی اوزی بیلماس»
«منلیك قیلیب بخشی لارنی کوزکا ایلماس»
«ابرانلارنی صحبتیکا قاچیب کیلماس»
«اول بی وفا حقه نه دیب وفا قیلسون»

ایلن — ادات عطف قدر، بیله صحابت، ووساطت بیان ایدن مع کبی.

—«مونس»—

«کو هراقبال ایلن تاجینك تاپیب زینت مدام، مسند دولت سنکا همواره بولسون جایکاه»

ایلنماق — اکلنمك، ملاطفه ملاعبه ایتمك، الدنمك.

ایلیتماق — تغییر ایتمك، صیجاق ایتمك، صوینی آتش اوزرنده قویوب برودتنی براز ازاله ایتمك.

ایلیچـاق — نیم کرم، ایلنمش، ایلق، صیجاق، کرمابه وآب نیم کرم.

آیم

ایلیش ایل — اختیار آدم، قوجه آدم، آقسقال، کتخدا، مرد پیر.

ایلیشماك — بند پیوند اولمق، باغلنمق، پیوستن، ملصق

ایلیغ — نیم کرم، ملایم صیجاق، قیزغین، ایلیجه.

—«مثال»—

ساوغ آهی کیم چیقار مین کرم اولوب آقاقغه اشك، چشمه لاردا سو بولور ایلیغ هوا بولغاچ ساوق»

ایلیك — ال، ید، دست، قول، قولپ، مغز، مخ.

—«مثال»—

«تن غه تاش وقولغه تیش زخمی که سالدی تاپه لیك، فاش قیلدی ایل کا کونلاك سیزیدین ینیك سیز ایلیك»

ایلیك والليك — پنجاه، خمسین، اللی، الدوان، قبیله دار.

—«خمسه نوایی»—

«یوز ایلیك قاری اوج رفعت انکا»
«ینا مونجا داغی رخامت انکا»

ایلیکـلاماك — ال اله قالدیرمق، معاونت ایتمك، یاردم کومك ایتمك، اعانت مدد ایتمك، قوللامق.

ایلینماق — صوغوغی قیرلمق، فاتر اولمق، منکسر اولمق، صیجاق وحرارت تلنمك.

—«مثال»—

«ساقی قیلیبان عفو کناهیمنی قدح توت»
مونس کبی کر شیخ سوزیغه ایلیقوب مین

ایم — قوجه قری ایمی ودواسی، الاس.

آیم — خانم، زاده کان قیزی وحرمی، بی بی، توتی، بیکیم، خاتون، بانو.

ایماس —— دگل، یوق، لا، خیر، نی.

—« مونس »—

« سن نیرای کلرخ ایشیم جزناله
وفریاد ایماس ، کیم نوید وصلدین
بیرلحظه کونکلوم شاد ایماس »

ایماق —— اویماق، چوق قویونی وسورکی سی اولان کوبلی، اوروق، شعبه، آل، تیره، قبیله، آسیای وسطی ده برقبیله اسمیدر.

ایمانماق —— اوتانمق، حجاب ایتمك، احتراز اجتناب ایتمك شرم و حیا.

—« مثال »—

« کراندین فکرکیم قیلان سین اخر »
« آتانك برلا اناکدین ایمان اخر »

ایمچاك —— مه، پستان، ثدی.

—« قوشوق »—

« جارباغ ایچنـده ایمچـك »
« دردینـك یمانی چیچك »
« خاصـه کویلك ایچنـده »
« جولان اورارقوش ایچمك »

ایمدی —— شمدی، الحالة هذه، الان، اکنون.

—« حکمت »—

« خاتونی سوزباشلادی ایکی کوزین
یاشـلادی ، ایمدی سنکا من بودم
برسوز ایتای دیدیا »

ایمدیکاجه —— شمدی یه قدر، بوآنه قدر، هالیه قدر بو وقته دك.

ایمراغ —— مطلوب، مرغوب، مقبول، پسندیده شایسته، سزاوار، لایق، دلنشین.

ایمغا —— طاغ یکیسی، بجید، دره، دربند.

ایماك —— زحمت، مشقت، جهد، سعی، اقدام.

ایماس —— ایمز، دگل معناسنه.

—« مثال »—

« طره سین لیلی آچیب دوربیل عبیر
آسا ایماس ، داغینی مجنون قاناتمیش
لاله حمرا ایماس »

ایمکاك —— تعب، جدوجهد، رنج، غیرت، کوشش
چوچقلر ال ایله یوریمك.

—« مثال »—

« قدم اوردی و ترك مهد قیلدی »
« قویوب ایمکاك یورورکا جهد قیلدی »

ایمکاکداش —— امکداش، همپا، همراه دوکانه.

ایمکاکلاماك —— چوجقلر ال ایله یوریمك ایمه لك.

—« مثال »—

« هرزمان کوزدین پاشیم یمکاکلاکان
بیرباشی دیك ، میل ایثار توفراغه
وه اولتورکوسی بو ایمکاکیم ».

ایمکان —— بعفولی قادین، عورت، زن، مؤنث، مکیده شده، وشیرداده.

—« نوائی »—

« فراق تیغی هلاکیدین انچا ایمکاندیم
که یتسا داغی اجل اولماماکا اورکاندیم

ایمکانماك —— زحمت ومشقت، دردوالم چکمك.

—« مؤنس »—

« التفات ایت کاه کاهی ناتوان
کونکلیم کاکیم ، بول اسیرلکوب
غم حرمان بیلا ایمکانماسون »

ایمـل —— اکر، سرج، زین.

ایمالداش —— همپا، ارقداش، اکرداش.

ایمـاك —— امتعاص، رضع، جذب ایتمك، مکیدن.

ایموشـاك —— دینه دینه مه، امجك وپستان ایمك.

ایمو کداش — ممه داش، سوت قرداش، رضاعی.

—« مثال »—

« سین امکاندا سعادت دایه بولدی »
« تیلی چیققاج هنر همسایه بولدی »

ایمه — علاج، دوا، چاره، درمان.

ایمه‌چی — شجاعتلی قوجه قری، کاردیده قادین، کهن سال جادو خاتون، باشه قورشون دوکیجی و بوکبی مداوا ایدن عجوزه‌لره دینیلور.

ایمه‌لاماك — مداوات، معالجه ایتمك، جوجوقلرك ال ایله یورومسی، کاوك، قوزی قوزی، مع.

ایمیز — سس، دومان، بخار، مکانیدن، تومان، بوغ.

—« نقشی »—

« کریتیمی قالسه اوغول یاکه قیز »
« اوزونك اولادینك کبی آنی ایمیز »

ایمیزك — ممه اوجی توکه‌سی، قاب بورونی ولوله‌سی.

ایمیزماك — امدیرمك، ارضاع ایتمك، مکانیدن.

ایمیز یرماك — ایمزدرمك، سوت ویردرمك.

ایمغ — پك قراکلو ظلمات، دیجور، سیاه و تاریك.

این — حیوانلرك خانه ومغاره‌سی، قوغوق، کوجك غار وقوش و طیورك مکان و یواسی، اینی.

—« مثال »—

« تارابنی سیحفا نغمه سالیب ابردی غم »
« قویروغی غه باغلادی غربال هم »

ایناتماك — ایکدیش اخته ایتمك.

ایناشلاماك — اینشلك، انیشه تمایل ایتمك.

ایناغ — یار صادق، وهمراه موافق.

ایناق — رفیق، ندیم، مصاحب، مؤتمن، مستشار، مشاور، مقرب پادشاه، ترکستانده بیوك بر رتبه اسمیدر، خدیو.

—« مونس »—

« کورکه شاهنشه خوارزم عوض
بیك ایناق، قالدیو کورماییندین
ستم وظلم ونفاق »

اینانك اینانکا — کچوك برادر، وسوت ننه‌سی، دایه، ماده کاو، ایناك.

—« خمسه »—

« ایناکاسی بار ابردی آتی سوسن »
« تیلی تیغ ابردی کاهی کاه سوزن »

اینال — بقولی محرم خاص، مستشار، شهزاده، شیخ قبیله، سردار، امرازکشتن.

اینالجیق — شهزاده، بك، دره‌بکی، دولاب، چیقر.

آینالماق — چوریلك، دونمك، تبدل تحول ایتمك، طولاشمق، کردکشتن.

اینالماك — تمام زیاده سیله اصرار واقدام ایتمك، حصول مقصد ایچون باشندن دونمك.

—« کامل »—

« قدی شمشارلار سروخرامانینکدین
اینالسون، دهانی غنچه‌لار کلبرك
خندانینکدین ینالسون »

ایناماك — حیوانی اخصا، امعا ایتمك، اندمك، اخته.

ایناملی — صاحب اختیار، معتمد، موثوق، مؤتمن.

ایناس — دونك دیشیسی، آروانه.

ایناتج — اعتقاد، اعتماد، ایمان.

اینانماق — اعتقاد ایتمك، قانع قائل اولمق، تصدیق، اعتماد ایتمك، ایشانمق.

ایناو — برنوع آت خسته‌لکی، تکه ترکمانلری ایچنده برموقع اسمیدر.

اینجو

اینـاولی — آوده حیوانلری طوتمق اوزره یرده قازیلان خندق •

اینجـا — نازك • نارین • باریك • رقیق •

—« مخذوم قولی »—

« قیلیچدین اینی دورکوب قیلدین اینجه »
« انك ولونداندن کیچسا کیرا کتور »

اینچکه — اینجه • نارین • رقیق • باریك

—« مشرب »—

« اسروقاراراق اولماسون کوب »
« بسیار اینچکه ویوغان کوب »

اینجکالیك — حیله • خدعه • نازکلك • دقت • زکاوت فراست • ظرافت •

اینجکیرماك — آهسته آهسته کریه وناله ایتمك • خفیف خفیف اه وانین ایله اغلمق •

—« مثال »—

« چرخ ظلمی داکه بوغزومنی قیریب ییغلارمین • ایکیرور چرخ کیبی اینجکیریب یغلارمین »

اینجماق — ترقیق توهین ایتمك • اینجه ایتمك •

اینجمـاك — کونکلی قالمق • تألم تکدر ایتمك • آرزده اولمق • دل مانده • شکسته خاطر • رنجش •

اینجو — در • لؤلؤ • مروارید • بنده • کوله • مملوك

—« نوایی »—

« پردهلار بر بیریکا ایلانغان »
« دروانجم دین اینجو تورلانغان »

—« دیکر خاطف »—

« تیش اوزه لعلی مودوریا کیم لطافت تاریغه • حسن ایلی منظوم ایقیب یاقوت اینجو اوستنه •

اینك

اینجولوك — اسارت • عبودیت • کولهلك •

اینچی — خانم • عرفانلو • ظریف • محتال قادین •

—« مثال »—

« یانا بیر بیچه کون همای الدی ملك »
« ایرایللار باریب اینچی قالدی ملك »

اینچیرماك — ایقلایوب صقلارکبی نفس المق •

اینچقیرماق — دردایله فیقلایوب اغلامق •

اینچیك — قبضه • سقط • فریق • رحن • اینجیق معجز • زوزك • شلقین •

ایندامـاك — خانه سنه چاغرمق • دعوت جلب ایتمك • فراری قوشی ایندا ب الله یکورمك •

—« خمسه »—

« چارلا مراعات ایله اصحاب نی »
« ایندا تکلف بیله احباب نی »

— دیکر —

« دیدی که بیر کون قیلیبان جشن عام »
« ایندا ب ایدیم بادیه اهلین تمام »

ایندا و — اشارت ایله دعوت ایتمك • قبول ایچون بیون اکمك • سیسامه بکزر برنوع دانه در • اویوز علتنه مبتلا اولان دوهلره انك یاغینی سوررلر •

ایندرماق — تنزیل • القا ایتمك • اشاغی آلمق • دعوت ایتدرمك • چاغرمق • قرایه دوشورمك •

—« مثال »—

« ایندورماسانك جیب نی بزم وصالینکا »
« کویك ایتی کاقیل انی همخانه بولماسا »

اینقهماق — عادت ایتمك الفت ایتمك •

اینـك — بقر • صغیر کدیشیسی دوزکون • یکاك • کول • پنبه • ماده کاو •

اینکیماك	
	—« مثال »—
	«اینکینك آی عارضینك كل ساچ سنبل»
	«بولارشوقیدین ایجار تون وکون مل»
اینکاك ——	زنخدان• جکه • منه•
اینکان ——	دوه نك دیشیسی • تیلاق ماده•
اینکرانماك ——	دردله کریجه اغلاق • ناله ایتمك•
	—« نوایی »—
	« ایچمدایوز باشاق ای کل نه عیب
	اینکرانسام • الم تاپار تابانیغابر اوکد
	خار بارور »
اینکراماك ——	حزین حزین اغلاق ناله ونوحه ایتمك•
	—« مثال »—
	« اینسانام درداهلی دین عشقینکنی
	پنهان ایلامانك • کیجه لارك انکیر اماك
	دور عادتیم که سینکراماك »
اینکشماك ——	نوحه ایتمك• حزین حزین اغلیه رق
	تغنی ایتمك •
اینکلاماك ——	تألم تغمم ایتمك • تأوه تفرد ایتمك•
	ایك چکمك •
	—« حکمت »—
	« اینکلا کیل عاشق سحرداول وصال
	یاراوچون • تیلبه ودیوانه بولغیل
	لذت دیدار اوچون »
اینکلداماك ——	اون جکماك آه انین
اینکلدو ——	ناله• فریاد• فغان• اه• انین •
	— مثال —
	اینکلادی کوب نوحه لارایتدی حزین•
اینکین ——	نافه• مشك• مسك• کوبك•
اینکیماك ——	منحنی اولمق• مقوس اولمق•
	—« اتالار ضرب امثالی »—
	« اینکیکانغا اینکای کیل باشینك یبرکا
	یتکونچا • قنقایغانانا قنقایکیل
	باشینك کوککا یتکونچا »

اینتماك	
اینکیشماك ——	تمنی ایتمك• آرزو• خواهش•
اینتماك ——	بوکلمك• خم اولوب برشیئی آلمق •
	کوزینی سخلاب • احسوم اولمق •
	مولدورداماك•
اینماك ——	نزول• تنزل• تدنی ایتمك• اطاعت ایتمك
ایناق ——	متغیر الحال اولمق•
اینو ——	لسان ودل و زبان خسته لغی • آتك
	لسانه چقچك برنوع مرض• قبائل
	ترکانیه ایچنده اخل ده عشق آباده
	قریب درهکز مملکتی حذاسنده بر
	قلعه وموقعك اسمی •
	—« کرامی »—
	« کیلدی خوارزم شاه ازهرنو »
	« اخلی ضبط قیلدی تا اینو »
اینوقی ——	عجیب• غریب مثلی کوریلامش برشی
اینوقسه ——	سانسز• حدسز• غایتسز• نهایت
	بی پایان •
	—« الله یار »—
	«قیلشیم قتیغ ایکاندور طالعیم اینوقسه
	شوم • هرهمانینك سایه سیغه باشیم
	الغاج بولادی بوم •
اینوك ——	انیشلی• درنده• سباعك یاوروسی•
اینی ——	کچوك قرداش• برادر خورد• اوك•
	—« مثال »—
	« کدای جانیم تابیب جانینکغه پیوند»
	« کونکل تاشی اینی شاکردوفرزند »
	—« دیکر »—
	« اینی یانکلیغ و یااوغول یانکلیغ »
	« شهغه خدمت قیلور داقول یانکلیغ
اینماك ——	کسکین ایتمك• بران ایتمك• تیز وتند ایتمك

ایوورکاچ

ایوق وآیغ — ایو • دب • خرس • آیی •

ایورماك — چویرمك • دویرمك • و اش کون وسرنکون ایتمك • دوندورمك •

ایوروشماك — برشیئك اطرافنده دونمك وطولاشمق دوره قازمق • حفر ایتمك • احاطه ایتمك قلعه اطرافنده اوروخندق •

ایورولماك — برشیئك اطرافنده کزندرلمك • مستدیر اولمق • چویرلمك •

— « مثال » —

« سورغالی کیلدی ایورولوب باشیغه قولداب مینی • کیم ایماس دور لحظهٔ باشیم اوزا اولتورغودیك »

— « آکهی » —

« تن وجانیم هدف ایلاب اوق وتاش آتسانك ای چابك • بیری اوقونکدین ایورولسون بیری تاشینکدین ایلانسون »

ایوماك — چابك • عجله • شتاب • سرعت ایتمك •

ایوورکاچ — چوریجك • کردانیده •

ایورماق

— « خمسه نوایی » —

« ایوورکاچ نیر • سین دور فلك وار »
« بولوب قالقان اوزیکا چرخ دوار »

ایغ — دب • ایو • هوشیار • مستیقظ • اچیق کوز کندینه کلمش •

ایغ اوتی — برنوع نبات وعلاج اسمیدر •

ایغلیق — هوشیارلق • افاقت • تیقظ •

— « خمسه نوایی » —

« بیرکیشی طاغ ایجره بیر آیغ تو توب »
« اورکاتیب ایر دی انی کوپ قان یو توب »

ایلماق — تیقظ ایتمك • هوشنه وکندینه کلمك • واقف اولمق •

ایلیناماق — چویریندرمك • دوندیرنمك • ایلندیرلمك

— « مؤنس » —

« شعلهٔ رخسارینکا کورنکلوم قوشی ایلانه دور • تانك ایماس کل شمعیغه بلبل اکر پروانه دور »

آیم — خانم • خاتون • زوجه • عورت • مؤنث نساء • اشارت • رمز •

ایورماق — تفریق • تمییز ایتمك •

بابا —— اتا• اته• جد• پدر• ابو• دوه•

—« مثال »—

«بابام بیلنده دودك• بزهم بر معما دیدوك»

باب —— یمن• سعادت• فال خیر• مناسب و نیکو• آستانه• مراد• قاپو• دروازه و ایشك• جهت•

—« نقشی »—

«بتدی نقشی بو بوسون اوزره کتاب»

«یارب اولسون بو لغت هر بره باب»

بابای —— زلف• زلف پرچین• تابدار پیچیده• چیکیل• عقده•

بابیر —— دکز قاپلانی کبی بر سباع در• پك اسکی کهنه مش پك بیوك• عتیق و عظیم• ببر•

بات —— چابق• سریع• زود• تیز• عجله• الدام

—« مثال »—

« اکر فرهادغه ظلم ایتدی خسرو »

«عوض بات ایلادی چرخ سبوك رو»

بات بات —— چابق چابق• تیز تیز• عجله عجله•

—« نوایی »—

« بات بات آلیب ایلکیمه اول جامنی »

« سیقاریب اول باده• کلفامنی »

باتراغ —— چاپقراق• علی العجله•

—« مثال »—

«باتراق اول کشورغه عزم ایتمك کیراك»

« هر قایان تار تار قضا کیتماك کیراك »

باتقاق —— چامورلق• بتاق• بر• لایدان• لایقه•

—« مثال »—

«عددسیز کریزان اولوب تاق ارا»

«نجاسی توشوب قالدی باتقاق ارا»

باتقاقلیق —— چامور تراکم ایتمش یر• باته جق چامورلی کول• کوذر•

باتماق —— فرق اولمق• غروب ایتمك• چوکمك• صو یه باتمق• انحطاط ایتمك• غطس ایتمك•

—« حکمت »—

« درباغه طاش آتمغین باتیب کیتار »

« اوزاققه قیز ویرمکین آلیب کیتار»

باتو —— قوی• زور• قتی• سخت• مستحکم• زبردست• وردش•

باتور —— شجیع• قهرمان• بهادر• جنکی• محارب• پهلوان• جثور• غیور• صفدر• تهمتن• باطور•

—« مثال »—

« باتورلار یکیتلر قیلیب انتظار »

« که بولغای قچان خصم ایلا کارزار »

باتورباشی —— بهادرلك باشی و سرآمدی• ترکستانده بر رتبه اسمیدر•

باتورماق —— مستغرق ایتمك• غطس ایتمك قهر تدمیر ایتمك• تسریع و تعجیل ایتمك• معدوم وتلف و برباد ایتمك•

باتوق —— آغر• ثقیل• کران و زبین•

باجقیر —— بجرمك و بترمك• طوائف اترا کدن برقبیله اسمیدر•

باجناق —— ایکی قیز قرنداش زوجلری و قوجه لری•

باج —— کمرك• رسوم• ویرکو• زکات•

—« مثال »—

« فرمانیغه بویون قویوبان بارچه تاج دار• بیرسون خزینه داریغه هر ییل خراج وباج»

باجبان —— کومروکجی • زکاتچی • رسومات ناظری •

باجه —— دریچه • بادکیر • جامسز دیه پنجره سی •

باجی —— باجه • بیوك همشیره • اخت • بیوك ابه • سینکیل • خواهر •

باچین —— چین حکومتنك پایتختی • مشهور پکین شهری •

—« نوایی »—

« ای خسرو جم کلاه افریدون تاج »
« احسانینکه شاهلر کدا دیك محتاج »
« ویرسون سنکا حق جهانده اولنوع رواج • کیم روم خراج بیرغای و باچین باج »

بادقان —— بیوك قاشیق • ملعقه •

بادرین —— خیار • بادرینك •

بار —— وار • موجود • بود • هست

—« مثال »—

« بار ایکاندور بیر عجب دیوانه »
« عشق میداننده بیر مردانه »

—« نوایی »—

« کیم که آنینك بیر ملك سیما پریوش یاری بار • آدمی ایرسا ملك بیرلا پیریدین عاری بار »

باریدا —— حضورنده • نزدنده • عندنه •

—« مثال »—

کل ساری قطان نظر زیبا جمالینك باریدا
کوز کا ایلان سرونی نازك نهالینك باریدا

بارجه —— جمله • قو • کافه • عموم • همه • هپ •

—« مثال »—

« بولسون آچون ایچره اریغ کونکلی شاد »
بارجه اولوس اوستی کا سورسون مراد

بارانت —— یغما • تاراج • غارت • تالان •

بارداق —— بردق • قولبلو صو کاسه سی • چوملك طوپراق برداق • تونچه • اپاغ •

باردان —— بیوك زنبیل که انبار مقامنده مستعملدر

—« حکمت »—

« عشق بابنی مولام اچغاج مینکا ایکدی »
« توپراق قیلیب حاضر بول دیب بوینوم ایکدی »
« باردان صفت ملامت نینك اوقی تیکدی »
« پیکان آلیب یوراك باغریم تیشدم منا »

بارس —— ارسلان • شیر • اسد • غضنفر • یولبارس • سال ترکانك اوچنجی ییلیدر •

بارس ییلی —— بارس ییلی سال ترکانك اوچنجیسیدر •

بارش —— صلح صلاح • باریشق • عقد مصالحه • رفت وآمد •

—« مثال »—

بلاسپاهی ییله دردوغمده کوپ اورشوب
« جنونارا باریشیب کا قیچقیر یشب »

بارشماق —— مصالحه ایتمك • کلوب کیتمك • ترك عداوت ایتمك •

بارلاماق —— جستجو ایتمك • تفحص وتفقد ایتمك • تردد و دوفر وحش وتکاپو •

بارلیغ —— وارلیغ • مالدارلق • ثروت • سامان • غناء • دینج • وتنج •

—« نوایی »—

« نوایی اشك ودر لعلی دین نی وصل تاپقای کیم • بو دولت بیتمادی قارون مثل لیك بارلیغ لارغه »

بارماق —— وارمق • محافظه ایتمك • کیتمك سلوك ایتمك • ذاهب عازم اولمق •

—« مثال »—

« بارماغای وکورمکای و توتمغای »
« ایتمکای و ایشلمکای بوتماغای »

باری —— تنکری تعالی • جناب حق موجودلق وارلق •

—« مثال »—

« یتی اقلیمده بعون باری »
« تون وکون اولدی شریعت جاری »

باری —— هپه • همه • جمله • کافه • قو •

—« مثال »—

مبنی عیب ایتما که عالمده اسیر اولدی باری
اوزبك و تاجیك و ترخان و مغول کاکلیغه

—« مؤنس »—

« دولتك باریده دورلار بارچه عالم آشنا »
« قایتغاج دولت جهاندا تاپیلور کم آشنا »

بارچه —— هپسی • کافه سی • جمله سی • عموما •

باریش —— کیدیش • رفتار • مصالحه • باریش کیلیش • رفت وآمد • عزیمت وعودت •

—« آکهی »—

باش جیقارمای کلبه سیدین تونکلاب
اولماك وهمیدین • منقطع بیلکیل
بولوبدور ایل ارا باریش کیلیش »

باستوق —— برنوغ میوه شروبی •

باسروق —— باصتورق • روزکار وحرادن آتلری محافظه ایچون اوزرینه باصدقلری یکه وچول • الاجوقك اطرافنه جیکلان نمد وکیکیز •

باسغون —— باصمق • آغیر • سنکین • کران • غالب • هجوم ناکهانی • شابخون • یخش •

باسقاق —— نظارت • اجبار • محافظه • ضابت • محتسب •

باسقیچ —— مردوان • مصعاد • سلم • نردبان • زینه وپایه •

باسلایش —— غلبه • تفوق • التدالمقلق • جیکنه یش • زیرپا ایتمك •

باسماق —— جیکنه مك • پایمال ایتمك • استیلا و هجوم ایتمك • غالب کلمك • بخش کردن •

—« نقشی »—

« کوزوم اوزرا یاق باس کلبه دیده منی
ایت روشن • غبار خاك پاینك
دیده مه کحل سلیمانی •

باستورماق —— باصترمق • تسکین اطما ایتمك • تفوق • غلبه ایتمك •

باسلماق —— جیکینلك • مغلوب پامال اولمق • سکونت بولمق • زیردست •

باسن —— باصمه • مطبوع بز • و مطبوعات سائره • جیت • توقه •

باسرغانماق —— اویقوده خواب پریشاندن قورقوب قالقماق • اغیرلق باصوب مضطرب اولمق • آغیر اویقو کورمك •

باش —— سر • کله • رأس • ابتداء • بدأ • منشأ • دپه • طوپ شی • کله • آمر • رئیس • سرکرده • مقدم • فهم • ذکا • دماغ • برنجی • اول • نخست •

—« مونس »—

« یتار باشیمغه هجرینك تیغی و غم
تاشلاری بات بات • نه بولدی وصلدین
مرهم یتورسانك زخمیمه که که »

باشچی —— یول کوسترجی • قلاغوز • رهنما • رهبر • دلیل • پیش رو • سردار • اوکه دوشمك •

—« مثال »—

« خواجه نی باشلادیلر اویساری »
« که نهان ایردی مه رخساری »

باشتوبان — باشی اشاغی* نکون* سرزیر* سرپایان

باشارماق — بجارمق* مبادرت ایتمك* موفق مظفر اولمق* باش ایتمك* تسویه ایفا ایتمك* یولنه قویمق*

باشاق — سنبله* خوشه* اکین باشی اوق*

—« نوائی »—

«نوائی انجمن شوق جان ارا توزسانك»
«اینك باشاقلیغ اوقین شمع انجمن قیلمغیل»

باشاقجی — خوشه جین* اوق اوجی اعمال ایدن اوسته* پیکان ساز*

باشسیز — ترتیبسز* بی نظام اوباش* بی سر* باشی بوزق* خودرو*

باشسیزلیق — بی باشلق* اوباشلق* ترتیبسزلك* پریشانلق* خودرولك* رئیسسزلك*

باشقارماق — باشارمق* بجارمق* اوجنه وارمق* اداره ایتمك* باش ایتمك* اهتدا ایتمك* یول کوسترمك*

—« مونس »—

« ره ضلالت ارا مونس اوردی پای جهالت * هدایتینك چمنی ساری باشقارآنی خدایا »

باشقارو — قولاغوزیله برابر کیتمك* برلکده یول المق* دلیل ورهبرله برساری و بر طرفه کیتمك*

—« مثال »—

« الهکیل وربولسه مجنون شیوه سی بی اختیار * قویماین اوزاختیاریغه بوساری باشقارو »

باشغه وباشقه — ایری* غیری* دیکر* جدا* تفریق*

—« ادا »—

« کونکلوم ایمدی چون باشغه توشتی عشق سوداسی* باشقه بارو یوقدین کیچ نقد داغ سامان قیل »

باشقالیغ — ایزیلق* اختلاف* مغایرت* جدالق*

—« مثال »—

یارنی کوردوم رقیب قیزبل کل یوزلاری
سورمه سورمیش سبب سیاه دور کوزلاری
« یوزوکوزی آفتیدین باشقه جه »
«اولتورادور طاتلی طاتلی سوزلاری»

باشقیان — دوه اوزره بو کلنان طوپ آلتیدر*

باشلاماق — مباشرت* بدء* مبادرت* شروع* آغاز

—« مثال »—

«یاندی لارشهر ساری یول باشلاب»
« بیر ایکی ایسکی کیکولوك تاشلاب »

باشلاتماق — افتتاح ایتدیرمك* ابتدا قیلدرمق بدا و مباشرت ایتدیرمك*

باشلایش — بدا ایدیشی* امر ایدیشی*

باشلانغیج — باشلا دینلمش* بدا ایدیلمش*

باشلیغ — رئیس* آمر* سرکرده* قوموندار* ریاست* باشلو* دبه لو* لکام ولجام سردار* سرکرده*

باشماق — نعلین* اپاق قابی* چپك* کفش* وکوسله

باشماقجی — قواف* پابوشجی* قوندره جی*

باش اولکو — نصف النهار* میزان* یلدیزلر ینك برج واشارتی* قسطاس* ترازو*

باش مینلیك — انانیت* سرکشلك* اباء* عناد* خودرآی من منلك*

باغ وباغو — باغ* کلستان* چارباغ* بندقید* صارغی

چنبر * پوپك * كمر وكرچه * بوینوریشه و پیوند * عقد * كره *

—« امیر »—

چیكل چیكل كرهین تار كاكلیدین آچیب
كونكل قوشینی ایاغیغه قیلدی باغ تراغ

باغلیغ —— مربوط * معقد * متعلق * مسدود موقوف * مقفول *

—« مثال »—

« ایرنینك قولی دورنی شكرای جان
بیلی باغلیغ * كل داغی یوزونك
بنده‌سی دور تونی یاماغلیق »

باغ بیراق — قلاغوز * رهبر * دلیل * بند * لفافه * صارغی * پیچیده *

باغام —— تكیه‌اغاجی * دیرك * دستك * تمه * متانت * تمل *

باغان —— قوزی * حده‌ایرمش یاورو * وكاله ایرشمامش بره * وتوقلو *

باغانه وبغنه — قوزی دریسی * بره * روسیه وایرانده قراكولی تسمیه ایدرلر * ایرانلرینك باشلرینه كیدكلری قالپاق بودر *

—« مثال »—

« باشنه بورك قو یوب تور بغنه »
« بر سیاه آت اوزه كافر جدغنه »

باغدای —— اینیش * میلان * نزول پستی * هبوط *

باغرین —— طراق * شانه * موشط *

باغری قرا — دل سیاه * مكدر * مأیوس * بر نوع قوش اسمیدر *

باغشلاماق — بخش ایتمك * انعام * عطیه * احسان ایتمك * عفو لطف ایتمك * معذور طوتمق *

باغشلاغوچی — عفو ایدیجی * كناهنی كچیجی * غفور * رحیم *

باغلاغولوق — باغلنمش * مربوط * معقد * مسدود * بند اولنمش *

باغلاماق — بند * ربط * عقد * ضبط ایتمك *

—« مقبل »—

« اول پری عسكری باغلادی چار آیینه »
« حسنیكا دورت یانیدین بولدی دوچار آیینه »

—« دیكر نوایی »—

« یالانك جسمیم كوروب آنچه بلا تاشینی
یاغدوردینك * كه زخمم باغلاناندین
ایمدی ایرماس تورتنیم عریان »

باغلامه —— اوچ كیریشلی برنوع سازدر * بند وربط ایتمه *

باغلان قاز — قیرمزی براق قازك برنوعیدر *

باغلطاق — برنوع قفتان * الیسه * ودكلمك قباء * وعباء * چكمن *

باغیر —— جكر * كبد * چاغیرمق * وصدا ایتمك * وقبائل تركمنیه‌ده عشق آباده قریب بركوی اسمیدر *

—« مثال »—

« كیاه ایرماس كه عشق اهلی شهیدین
بغریدا قالغان * شجر ایرماس
الارنینك جسمی هجرا ویتغه قاقشالغان »

باغیرتلاق — سنكخوار قوشی * توسبغه * سنك پوشت

باغیرداق — بشیكده كی صبیلرك صاردقلر بند * باغلداق * بیلدمجك * میان بند *

باغیرساق — بغیرساق * روده * مصرین * امعاء *

باغیرماق — بغرمق * هایقرماق * نعره ایتمك * چاغرمق * اوكروب بوكرمك *

—« مثال »—

« بير باغيرسا عالمه دهشت كيلور »

هايقيرورسا جمله يه وحشت كيلور »

باغيرپشماق — بغرشماق • هايقرشماق • قيجقيرشماق •

باغيش —— باغداش • ديزلرك بو كلمه سى • مربع وچارزانو • خيمه نك خلاطلرى • صولت • وسطوت •

— نوايى »—

« قيلدى باغيشره اولتوروب بنياد »

« شه دعاسين كه چرخ كهنه نهاد »

باغينداش — ديزلرك يوقاروسى • باغداش • صان • ران •

باغيماق — باريش • مصالحه ايتمك • دوست اولمق

باقاق —— باقق • نظر نكاه ايتمك • تابع • ملحق اولمق

—« نقشى »—

وعده • وصليكله بر ايام قاندوردينك بزى

باقه باقه باقادن آخر اوصانتوردينك بزى

باقتورماق — باقدرمق • كوسترمك • منظور ايتدرمك نكاه كنانيدن •

باقيشماق — بقشمق • باقه قالمق • تحسر ايتمك • عموما باقمق •

—« آكهى »—

« يوز نظرغا اوزكالار قانع ايماس »

« آكهى غابس دورور بو باقيشينك »

باقيماق — بقنمق • اطرافه متحيرانه نكاه استغراب ايتمك • بقماق •

باقوى —— بيوك • بزرك • جسيم عظيم • فخيم • خديو • قوى •

باقه چناق — قاپلبا • سنك پوشت • طاش بغه •

باقير —— بقر • نحاس • ميس • زنكار • جنكار •

باقيش —— باقاقليق • نظر • تماشاكاه • نكاه •

—« مثال »—

« غم چيكاردا بيتمادى يالغوز ايشيم »

«دوستلار اوشبو ايشيم كا باقيشينك»

باقيشليغ — نظركاه • وجاى تفرج سيرانكاه • تماشا يرى •

—« آمير »—

« بير باقيشينكا جمله جانانه تصدق »

«شهلا كوز ينكا عاقل و فرزانه تصدق»

باكورى — برنوع نشادار دوا وعلاج • درمان • دارو •

بال —— عسل • انكبين • شهد • جناح • يورك • قلب

—« صوفى الله يار »—

« آنينك حكمنده دور ادبار اقبال »

« تيكندين كل چيقار ورزهردين بال »

بالاوله —— ياورو • چوجق • بچه • طفل • ولد • صبى

—« مثال »—

«كم كه اويلاندى مبتلا اولدى »

« بالاسى باشيغه بلا بولدى »

بالاچقه وبلاچغه — چولوق چوجق • خوردوريزه • اوغلان اوشاق •

بالالاماق — ياوريله مق • ياورو طوغورمق • چوجق طوغرمق •

—« مثال »—

«چوق بولور ايردى بالالاب ذوقناك»

«دور بالاسين قيلور ايردى هلاك»

بالار —— ديرك • عمود • كريش • ستون تبرك • تيرسك

—« الله يار »—

« بالارغه تكيه قيلماقليق خطادور »

« حرامدور كيمكه بو ايشنى ايتادور »

بالغیچین | بای اوغلی

بالاق — ایچدونك اشاغیسی٭ پنجه سی٭ بالدیراق٭ ایاغی چیلاق٭ حافی٭ ساق٭

بالتو — بالطه٭ تبر٭ فاس٭

—« مثال »—

« هر نیچه که بولسه تاشی قاتیبی »
« بالتولر ایله آنی اوشاتیبی »

بالجیغ وبالجاق — چامور٭ طین٭ لای٭ کیل٭

—« نوایی »—

« غم یوق که کوبی کردین کوزلاردین
آه اوجوردی ٭ کیم اشك بالچیغ
ایتکان بیر کوشه ده قالیب دور »

بالداق — قلیج قولاغنك حلقه سی٭ قولپ٭ صاپ

بالدور — پنجه٭ ساق٭ بالدیر٭ بجاق٭ صاغران ٭ پاچه ٭

بالدوز — بالدیز ٭ زوجه همشیره سی و قیز قرداشی ٭

بالدیرقرا — پرسیاوشان علاجی ٭

بالدیرغان — برنوع نبات اسمیدر ٭

بالش — یاستق٭ بالین٭ مخده٭ ومغول لساننده مبلغ٭ نقد٭ التون بالیشی ٢٠٠٠ دینار اولوب کموش بالیشی ٢٠٠ دینار در ٭

—« مثال »—

« بالشلر بیریب قیلدی ایسارزر »
« کداو فقیر اولدیلر بهره ور »

بالغاو بالقا — برنوع تبر٭ و بالطه٭ اوفاق چکوچ بر طرفی بالطه لو٭ تبرزین٭

بالغاماق — قازمق٭ ایشمك٭ حفر ایتمك٭ کاویدن کندن ٭

بالغیچین — طورنه انواعندن برطیردر٭ بوتیمار دخی دیرلر٭

بال قاباغی — قبغك برنوعیدر٭ بال کدو٭ پلوکه و٭

بالقان — صارب مسلسل طاغ٭ بیوك بالقان کچوك بالقان ترکستانده قبائل ترکنیه صحرالرنده ایکی طاغ اسمیدر٭

بالیغ — بالیق٭ ماهی٭ سمك٭ مغولجه شهر وولایتدر٭ خان بلیغ کبی٭

بانمق — ایصلاتماق٭ صوقمق٭ صولو شیئه باصمق٭ تبلیل تریت ایتمك٭ ایبتمك٭

باور — خلاط٭ ایپ٭ جل٭ ریسمان٭ ارغمچی ارقن٭

باورجی — آشجی٭ اشپز٭ طباخ٭

باورچی لیق — آشپزلیق٭ آشجی لیق٭ طباخلق٭

—« مثال »—

«توی ده بکاول ایدی باورجیلار»
«قوش لر آشلار کوتوروب آشجیلار»

باولی — تعلیملو٭ تربیه لو٭ سریع الحرکت٭ ایرکه لانك٭ نازایله پرورده اولمش٭

بای — زنکین ٭ توانکر ٭ غنی٭ مالدار ٭ صاحب ثروت ٭

—« مثال »—

« مجموع بیك ایله وبایغه هم »
« شاهنه تمایین وکدایغه هم »

بای بای — های های٭ بهبه کبی کلمهٔ تحسین و آفرین درکه بی بی دخی استعمال اولنور

—« مثال »—

« بی بی نه عجایب ایش قیلیب سن »
« کیتکان کیشنی آلیب کیلیب سن »

بای بیردی — بوتولدی٭ بای داد٭ بی سرمایه قالمق٭

بای اوغلی — قرعه٭ ویرکو٭ صالغو٭ افندی زاده بر قوش اسمیدر٭

بنيك		بايقا	
بايقوش	چغذ * خفج * اوكو * قوقوقوشی * بای اوغلی *	بای بچه	بای اوغلی * بای زاده * اوز بكلر قادينلره بای بچه دخی ديرلر *
			—« مثال »—
			« های های اولنك جان اولنك پناه يركين يار يار * بای بچه غه دائما صفا بيركين يار يار »
بايلماق	غشی ايتمك * بيخود اولمق * زياده كندندن كيتمك * باغماق * بند *	بای خاتون	بای قوش * جغذ * خفج * قوقوقوشی * بای اوغلی *
	—« مثال »—		
	« علم نظر ايچرا كوزوم دريا اكر بولمايدورور * كفريك قاميشيدين كوزوم يوز اوزه سالی بايلاميش »		
بايماق و بايرماق	تغنی ايتمك * زنكينلشمك * تو انكر اولمق * افسون ايله الداتمق * خدعه * نيرنك *	بايداغ	سورکی * خر كله * رمه * كله * بيداق * برقوش اسميدر * جبيريش * جبريد * پايكه *
بايندر	آغورلی * ميمنلو * بركتلو * سعادتلو قدملو *	باير	صحرا * طشره و بيابانده يوكسك ير *
			—« مثال »—
بپرتون	كورك * وكوركه قاپلانمش اثواب * و پوستون *		« يقيلادی آت ايله بويدان بويغا * بايورغا توشيتی بر يجقان اويغا »
ببك	كوزين بكی * مردمك * قرة العين * مردم *		
بت	چهره * بكيز * يوز * روی * وجه * رخ * عارض * رنك * كهله * متعفن بوجك * شو بوش * قمل *	بايری	امكدار * قديمی * اسكی خدمتچی * كهنه * عتيق *
			—« مثال »—
بتر	فنا * يمان * كنده * ابتر * بد *		« بو ايشيكا هر لوندی توتمه » « بو بيری قولينك بيليب اونوتمه »
	—« مثال »—		
	آه ييل بيلدين بتراق بولدی رنج و فرقتم رحم قيل بوقاتيغ احوالمغا ای ترساجوان	بايسون	تركستانده بلخ ايله سمرقند بيننده بر بلده اسميدر *
بخته	پموق * پموق * تركستانده قديم ومشهور بر شهر اسميدر * پنبه *	بايغری	يابانی * صحرايی * روستائی * كوهی * خوراسان طرفنده بر محلات اسميدر *
			—« نوائی »—
بتماك	يازو يازمق * تحرير * ترقيم ايتمك *		« آغزينك بيله تينك ليق تالاشور پسته او يالماس * اول آغزی آچوق بايغری نينك پوچ ليغين كور »
بتيك	مكتوب * ورقه * پوصله * محررات * سندات *		
	—« نوائی »—		
	« سكندر غاياز غانلار ايرميش بتيك » « بروی يارغان ايمشلار ايتيك »	بايقا	دوكون * توی * سور * وليمه وسنت جمعيتی *

بتیکچی —— یازیچی* کاتب* دیوان* خطاط*

بتوی —— بر برینه یاپشمش*وصل* پی وست*

بخشی —— سازنده* مغنی* عاشق* مترب* قوشوقچی*

—« مثال »—

«سارتغه کرچه یوبارور بخشی‌لار»
« ترك ایله هم بخشی‌بارور بخشی‌لار »

بدابالغه —— قلاغوز*مهتدی*رهبر*دلیل* یول کوستربچی*

بدق —— متعفن بر حیوان اسمیدر* اوزون توکلی‌کوپك*

بدنوس —— صرتلان انواعندن بر حیوان اسمیدر* خروس*

برانغار —— اوردونك میمنه‌سی صاغ جناحی* بیش دادی*

براغو —— صغیر*کوچك*صبی*طفل*

برتاس —— مملوکیت*اسارت*عبیدیت*کوله‌لك* غلامی* بندکی*

برتیك —— کمیك*استخوان* عضم*

برك —— قوی* متین* رصین*قانی* سرت* مستحکم* صاغلام*

—« مثال »—

« مین بولاردین بیل براق قول‌مین
الله مولی‌غه* قورشانیب قول‌لوق
قوربنی برك توتار مین برلیغین »

برقت —— هیکل*بتخانه* برکوت قوشی*اسیای وسطی‌ده برقبیله اسمیدر*

برلاس —— سمرقنده قریب برمملکت* طوائف اوزبکدن بر عشیرت اسمیدر* جنکاور* سپهدار* سالار*

برندق —— اکرك‌اورتیسی*زین پوش*کوپ‌چوك*

بری —— جمله‌سی*هپسی* همه‌سی* کافه‌سی*

—« مثال »—

« بیری‌ازدهابیری شیر ژیان »
« بری ببر ببری‌هنر بردمان »

بز —— بز*میز*غضوض*

بزك —— زینت* آرایش* تزیینات*زیبایش*

بزنك —— سولکونك دیشیسی* یبان طوق* قرغاول*

بساغا —— مرقد* مزار*لحد* قبر*

—« مشرف »—

« بساغالار زیارت ایلیان عبرت تماشا قیل* کدا وشاهنی بر آستیغه یکسان قیلار ایرمیش »

بستان —— قاپسول* پنقه* پتسقه* اجزا*

بش‌اریق —— فرغانه‌یه‌قریب بر موضع اسمیدر* بش ایرماق*

بشیر —— اموددریا وراسنده قارشی جهتنده ایرساری ترکنی قبیله‌سنك مسکنی* بشیری کلیمی مشهوردر*

بشیق —— کونش*آفتاب*شمس*مهر* خورشید قویاش*

بغیرماق —— بغیرمق * چاغرمق * حایقرمق* نعره ایتمك*

بغناق —— مغوللرك کلاهلرینه و لباسلرینه تیکدکلری برنوع دآن‌طلاونشاندر*

بغنجاق —— اتك دیزلرینك الت طرفی*

بغلان —— ترکستانده‌بلخه‌قریب برشهراسمیدر*

بقام اغاجی —— تبرخون دینیلان بر نوع اغاجدر که اندن بویه یپارلر*

بقه —— قوربغه*ضفضع* قوربقا*

بلن

بيك و بك ——— بيوك* آمر* عظيم الشان *

بيك بوركى ——— بر نوع پك رنكلو و قوقولو كل اسميدر* باشه قونيلان مزين قالپاقدر *

بكاول ——— دستور سالار* چاشنكير* وكيل خرج* ديوان بيكى*

—« نوايى »—

« خدمت ارا بار ايدى برقول آنكا »
« پايه خدمتده بكاول آنكا »

بكتر ——— بر نوع سلاح* و بكتورمه*

بكره ——— بر نوع كوچك بالقدر* ماهى*

—« كامل »—

« كر اولسه مستبلغ دريني تاپماق
مقصدينك اى ربند * كيريب كوكنار
درياسيغه چومكيل ايلا كيم بكره »

بكمز ——— قويولدلمش شيره* دوشاب* شرنى*

بكلماك ——— انتظار چكمك* حفظ حراست ايتمك* بولنه بقمق* توقف ايتمك* دودك* ضماره*

بلبان ——— بر نوع آهنك وسرود *

بلبلى ——— اقامت* جايكير اولمق* بيتوتت ايتمك*

بلتوته ——— مقيم اولمق* خانه نشين*

بلجيق ——— چامور* لاى* بطاق* طين*

—« كرامى »—

« اوچار كردى دوران لكد كوبيدين »
« بولور بالجيق اول سونيك آشو بيدين »

بلشيلداماق ——— ياوه سوئلك* بوش بوغازلق ايتمك* ساچه و بيهوده سوئلك *

بلكا ——— دوه ياوريسى* كوچلاك* تيلاقچه*

بللور طاغى ——— تركستانده فرغانه ايله كاشغرلر اراسنده بر طاغ اسميدر *

بلن ——— ككليك * كبك

بو بو

بلى ——— اود* نعم* آرى* هوه*

بنك ——— خال* يوزده اولان لكه* اسرار* حشيش* منيك *

—« مثال »—

« آچون نيكوبديدين بولمادل تنك »
« جهان بر رنكدور چون نشأ بنك »

بنارس ——— هندستانده بر شهر اسميدر* حريردن بياضى غالب بر قوماش* بى قصب* نورس

بنايى ——— كوزل* نفيس* اعلا* برنجى* ظريف* بخاراده بر نوع قاشدر* يخشى* نشان* وعلامت* دقتلى*

بندوق ——— تفنك* ملتيق* تورفان*

بناير ——— افغانستانده صوادجوارنده بر موقع اسميدر* بر نوع رايحه لى برنج كه بنايرى تعبير ايدرلر

بنكزاماق ——— مشابهت* تقليد* مماثله ايتمك * شبيه نظير عديل اولمق*

بنكزاش ——— مشابهت* مطابقت* مانند* هم رنك* يك سان* همتا*

بنكيز ——— يوز* جمال* چهره* لون* بت* رخ*

—« مثال »—

« بنكيزى آنك صارغاريب عاشق كبى »
« خسته دل سوخته وامق كبى »

بنكى ——— سرسرى* نشامند* تيرياكى* اسراركش

—« مثال »—

« عاقل وهوشيار بولسنك غم يما »
« بنكى و تيرياكينى آدم دمه »

بو ——— بو * حاضره قريب و معروفه اشارتدر *

بوبو ——— فلفل* ببر* مرچ* قلانفور* اواو* شوشو*

بوته

— « مثال » —

« بو بو بر یاربی همتا »

« غلام کتری من من »

بوبه‌جیق — بیك• مردمك• قرت•

بوت — فخذ• ران• سان• محبوب• معشوق• بت• بت‌پرست•

— « فظولی » —

« بوت نورسیم نمازه بنجه کونکه راغب اولمش • بونه‌دندور الله الله بوته سجده واجب اولمش »

بوتا — یاورو• بالا• بچه• بیك• پیکانه•

— « ربغوزی » —

« بوته‌توغدی اول تیوه‌دین بارجه قومی کوردیلر • نوبت ایله سو اولاشدی ایچدی کند و حصه سین »

بوتا وبوتون — بتون• کامل• یکپاره• تمام• یك لخت• بلا نقصان•

— « مقبل » —

« تارتیبان تیغ جفاباغریمنی بوزچاك ایلدی • باردی اول کیم دیرلار ایدی ایل‌مینی باغری بوتاو »

بوته — دسته• نباتاتك ریاهینك وفدانك دیبی• ریشه وفیلیذ• بون• توبی• کوك•

— « مثال » —

« خرکوشلار آنده چابك و تیز »

« هر بوته تو بیدین ایلابان خیز »

بوته — قویومجی و زرکرنك کداز نامنده استعمال ایتدکلری یارم یورطه شکلنده کیل حکمتدن بر نوع قالب•

— « مشرب » —

« کاردشمن بیز کابولماس حیله‌ساز »

« بوته‌ء دشمن کاتابکان بیز کداز »

بوتون

بوتراماق — پریشان• پراکنده اولمق•

— « مثال » —

« جهاندا بوترانیب سیاحلارنی »

« تینکیزلارکا سالیب ملاحلارنی »

بوتراشماق — داغلماق• هرطرفه یایلوب پریشان مضمحل اولمق•

— « نوایی » —

« تشلاب که ساچینك اوردینك آچغانده پریشان قیل • آفاق سوادیدا جان رایحه سینك بوترات »

بوتراق — پریشان• مختل• پراکنده• انبات ایتمك• تکمیل استکمال ایتمك•

بوتکارماق — یاره‌یی باغلامق• یاری اغزی قاوشمق•

بوتکه و بوته‌که — بر نوع علف اسمیدر• معده• قورساق•

— « مثال » —

« ایستابان کیلسایانا کوکسوم شکافین تاپماغای • وه‌که بیرمرهم قویوب اول چاك کوکسوم بوتکارو »

بوتم — کنج دوه• و بلا• یورو•

بوتماك — نابت• پیدا اولمق• تخم وساره باش چیقرمق•

— « رابجی » —

« نظاره قیل غیل آتشین رخساری بیرلان قامتین • کرکورمسین کل بوتکانین سروخرامان اوستنه »

بوتون — بتون• تمام• یکپاره• یك لخت•

— « نقشی » —

« تاکه آرام ایتدی دل یارك وفاسندن بتون • چیکتم ایلی من جمله عالم دل رباسندن بتون »

بوچاق وبوچاغ — کوشه• زاویه• کنج• انزوا• کناره• جیت• بوآن• بووقت• کارد• سکین•
—« حاذق »—
« قولومنی زلفینه اوردم کیجه کیم اویغاندی • دیدیم تراغ قیلورمین دیدی بوجاق تراغ »

بوچقاق — کناره• چکیلک• موزوی ومنهی اولمك•

بوجك — حشرات• مؤذیات• قورت• موچك•
—« مثال »—
« بوجکسیز یر بولماس »
« مریدسز پیر اولماس »

بوجور — چیچك بوزوغی• اوفاق تفك• بیوك کوچك قبارجیق• قوتور•

بوچورغا — بوجرغاد• ارغاد آلتی•

بوچوق — پیچوق• بورنده بر عیبی اولان آدم• مردکار ومزدور وحمال ادواتی نصف• نیم• یریم
—« مثال »—
«بربوچوق بیلدور سکا خذمتده من»
« کیجه کوندوز دائما ایتمکده من »
—« دیکر مثال »—
«اتا اوغلی کنده بولسه برچوجق» باشدین ایرلماس بورون بولسه پوجق

بوجول — عاشق• بجیل • کیك پارچه لری ایله اویناتور بر زار اویونی• قارباز اوینی• توبوق• اوج• عاشیق اوینی• الجی خره بوکه جکد نامله قار وایون ایدرلر الا دخی مستعملدر •

بوخانخو — بوغماق یری• مفصل• عقده• بند• کوستك• زنجیر•

بوخاق — زخم ویاره لرك اوزرلرینه باغلنان باغ و بند•

بوخساماق — اضطراب و خلجان ایله بوغونه بوغونه اغلامق•
—« مثال »—
« هجراندوهیدا بوخساب مین بیله المان نیتای • می علاجیم دور قویوب دیر فناغه عزم ایتای »

بوخار — بند• کوستك• زنجیر• سلاسل• غل•
—« مثال »—
« ایلکا توشانی کتیردی بیر بیر »
« پیونده بوغاو ایاقده زنجیر »

بوداغ — اغاجك دال اوله جق سورکونی • خیجه• چبوق• شاخچه•

بودال — محل• موقع• اغاجلری بودارکن یره دوشان سورکونلری• خم• چم•

بودالماچ — برشی اوزون ونازك ایتمك• بودالمق بوده مك• پیراسته ایتمك•

بوداماق — بوغدمق اغاجلرك دالنی بوداغنی بوته لرینی کسمك• شاخلرینی دوغری وآرسته ایتمك •

بودانور — اوچنجی جد• بابا• بودنجق• آراسته و پیراسته اوله جق•
—« مثال »—
« بودالمکان یغاج برکای میوه آز »
«دهقان بولسانك طرابتورکین قیش یاز»

بودای — اوزبکلره مخصوص بر شرقیدر • اولانك مقامنده حزین حزین•

بودر — قیصه• بویسز• بوتلری قیصه• بجاقسیز• کوته وکلته• ناقص• الیق •

بودروماك — باشی اشاغی کلك* سرنکون اولمق واژکونه *چپه*

بودنه — بیلدیرجین بی دانه*

—« مثال »—

« کل یازی یاتغان بری خست اولور »

« چیله کیرسه نرتیوه‌لر مست اولور »

«قاری اولسه اول خدا اینك خاستیدور»

«یکیت اولسه بلند طاغلر پست اولور»

بور — چوقور یر* دلیك* دیشیك* ترلا* طباشیر* قیر آت* الچی طاشی* آهك* شوره*

بورداق و بورداغ — سمیز*فربه*سمین*بورداقی*تقوم*بیسله

—« مثال »—

« بورداقی آت قیونلار بی عدد »

« پیشکش کلغانغه نی سان‌ونی حد »

بوراغان — قاصرغه*شدید* فورطنه*کولاك* طلاطم* دالغه*

بوراك — بورك* توپی قالپاق* کیش و سنجاب وقاقوم بورکی*مزین کلاه*

—« مجاهد »—

« کشمه‌بیری فوطه کل لاری نی دال کیلته‌وروب * ایکی قاش اوزره قیرمزی بورکین قیا قوروب »

بورتاغ — بوزق* ناهموار* پریشان* ترتیبسز قاریشیق*

—« نوائی »—

« کوزآج اشك ندامت ساج اوز احوالینکغه کیم باردور* تونونك تیره کوزونك خیره بولنك بورتاغ آیینك اقساغ »

بورته — یوك* بارکیر* یابو* کراجی حیوانی* پلتر آتی*

بورج — ببر* فلفل* کنکره* برج* وباری* کوشه* مرج*سیاه ببر* قرض* دین* مورچل*

—« مثال »—

«کشمشا همراه قیلینك مرج سیاه»

«اوغورا یچره یانجینك تاوالسون تباه»

بورچاق — نخود مانند برحبه‌در* بکرك* کادانه*

بورچاك — اوله*غلوله*صاچ*جعد*کیسو*کاکل* ظوره* ومرغوله*

بورچالیق — صحرایی لاله* یبانی شقایق* وصفن دشتی* پیاز* شقاقیل*

—« مثال »—

« اتیکز زادراهی آماده »

«بورچالیقلرآجلدی صحراده»

بورجغن — سیاهراق*مژ کانلری سیاه*وکوزلرینك بیاض یری بیاز اولان*

بورچك — جابان*کشیر براوندر*

بورچین — آهونك واوردکك دیشیسی* بعضا بولدرچین وبودانه ورتیشکه دخی اطلاق ایدرلر*

بورداماق — سمیز* فربه*وسمین اولمق* پرورده و پرورش ایدیلان*

—« مثال »—

« کتك داقالان بورداغان ماکیان »

« نی معلوم اوچاقغه سودوزیان »

بورسو — پناشمیش* فسورده اولمش* یازده بیجوب قورودوب قیشده حیوانلره یدیرلان علف* و یورنجه*طولمش اوت وکیاه* بیده* دالغه کناره آتمش

اولان قیش ولوخه دخی اطلاق اولنور*

—« مثال »—

«مورونی اولدی وقاونلار بورسیدی»
کوپلیکندین خرس وقورت وایت یدی

بورسوق — نی کبی برکیاهدر* اشقار* رودق* وشاق* سکه مشابه دیریسی سیاهلی وبیاضلی برنوع حیوان که اندن کورك یپارلر*

بورش — پیچ* چین* کره* حلقه* تاب* عقده* بند* مرغوله* جعد* حلقه* کوشواره*

بورغو — مثقب* دلیه آلتی* پرمی* اورمه تیغی* سمه* حربی نك اوجی* قرین ویورك وحامله نك درد و بورمه سی* تاج وکلاه وکردکسی* تاب*

بورغوت — بایقوش و بورکوت وبوم وجغد و بای اوغلی* طوائف اتراکدن بر قبیله اسمیدر*

بورقتلیق — دیر* صومعه* بوت خانه* آتش کده* جای صنم* بر قبیله*

بورك — کلاه* توپی* قالپاق* وکلاه کیش* قاقوم

—« نوایی »—

«یارب بو نه کلدورکیم باشیغه چیچك سانچار* که ایکری قویار بورکین که بیلکه ایاك سانچار»

بورکاو بورکه — بره* کیك* برغوت* بورکه*

بورکا — نقاب* لحاف* پرده* حجاب* چشم بند* بورقع* یوزاورتیسی* پچه*

بورکاماق — باشنه برشی اورتمك* پشتمالی تلفیف ایتمك* بورمك جورمك*

—« مثال »—

باغ اطرافیدا اغزینکدین قیزاریب سارغاریب* غنچه زنکاری لباسی بیرلا باشین بورکادی*

بورکوت — برنوع جسیم شکارقوشی* عقاب* لحاف* لفافه*

—« مثال »—

کیردی بورکوت اورتاغه یعنی عقاب
دیدی ای قوشلار ارا مالك رقاب

بورلا — یوزك* مهر* نکین* انکشترین* خاتم*

بوریلغون — بورولمش* بوکلمش* خم ومقوس اولمش

—« مثال »—

«کاکلینکنی بورماکین ای سرو ناز»
«پیچ تاب ایتمه مروت قیل برآز»

بورماق — بوکمك* تفتیل* بورمك* پیچیدن*

بورمه — بورلمش* موصلق* بند کیسه* قایچوق* بورغو* پرمی*

بورنا — ابتدا* مقدم* اولان* اولا* ایلك* نخست

—« مثال »—

«ایش کونی قویغاندا عدوساری یوز»
«توره بیلا بورنا یسالینکنی توز»

بورناشماق — یکدیکرینه تقدم ایتمك* چالشمق* کچیرمك*

بورق — سانجی* خلجان* اورمان* وجع قولنج* وبورمه* صوفیه دن بر ذاتك اسمیدر*

بوروت — بیغ* شوارب* موی لب* مزلف* بیق*

—« مثال »—

کوپ شرارت صورتی دور مثل قورت
سله سی سه پیچ افغانی بوروت

بورولدای — کوچك پرنده* اوفاق طیور* ریزه جناورلر*

بورون — انف بینی * اول * اقدم * ابتدا * نخست *

—« مثال »—

« که بورون سال ایکی قولیغه شکال »
« ایلاکیم تورغای اوزیبری داغزال »

بورنغی — اولکی * مقدمکی * سابقی * پکچنکی * اسکی

—« مثال »—

« زیب وزینت فزون بوروندین کوپ »
عیش وعشرت بورونغی کوندین کوپ

بورنجاق — بورونجك * اینجه بز * لحاف * بتسقه * دولبند *

بوروندروك — دوه‌نك و یرامز حیوانلرك بورننه طاقراق جیکدیکلری حلقه * طوغناق *

بوری — قورت * کرك * داب * بوغ * نفیر * کرنای * کوك واری * برنوع لعب اسمیدر *

—« مثال »—

« اکرقوی بوری خیلی مالی‌دور »
« یقین بیل که چوپانغه ایت حالی‌دور »

بوریا — حصیر * فرش *

—« هویدا »—

« تواضع پیشه قیل هرکیمنی کورسنك
بید مجنون دیك قامیشینی کورمدینکمو
باش کوتردی بوریا بولدی »

بوز — بز * کرباس * قوبورنك * کولرنکی * یلدرنك * قیررنکی * فراستلو * فهملو آدم * مدرك * جامد * یخ * امر خراب کردن

بوزاغو — صغر یاوریسی * کوسله * دانه * و بوزغه * جوانه *

بوزاغو باشی — عقر به مانند برحیوان * دانه بورنی * قوککوز * خونفان * کمبوسك *

بوزاو بورنی — طرناقلره چیقان زخم * ناصور یره‌سی

بوز تاغی — ترکستانده برسلسلهٔ جبالدر *

—« مثال »—

« ایسار دین برودت بیله زمهریر »
« بولوب ایردی بوز بیر لاآهن پذیر »

بوزچی — نساج * کرباس باف * بزجی * بافنده *

بوزه‌جی — طوائف ترکمانیه دن برقبیله اسمیدر * بوزه فروش *

بوزبوغا — دمر قازق یلدیزیدر قطب شمالی *

بوزرق — بوروندروق * بیوندروق * قوش اغاجی

بوزروغان — چوماق طوقاق * کرز * کودونك *

کتوك * ورزش کتوکی * وکونده اغاجی *

بوزغونج — یبانی قابوقلی فستق * بویه ایچون دخی استعمال ایدرلر *

بوزلاغ — سولکون دوراجك دیشیسی * یبانی طوق * قرغاول *

بوزلاماق — دوه یاوریسنی چاغرمق * صغودن بوزلمق * یاورلمق *

بوزاغولاماق — اینك وامثالی یاوروله‌مق *

—« مثال »—

« جفا تاشین سینوق کوکسی کا اورسا »
« بوتام دیب کاه بوزلاب کاه اوکورسا »

بوزماق — جرح * ابطال * محو * قلب ایتمك * لغو فسخ * ترقین ایتمك * برباد ایدوب خراب ایتمك *

بوزوغ — مختل * خراب * ویران * مضل * فاسد * مکسور * غیر منتظم * برنوع طنبوره‌در قوپوز کبی *

—« نوایی »—

« ناتانك اکر اوقی ویران کونکلغه
راغبدور * قوروق نهال بوزوغ
باغ ارا مناسبدور *

بوزوك — اساس * تمل * اين * قوغوق * آشپانه *

بوساغه — عتبه * ايشيك وقپونك الت طرفى *
آستانه * منكله * جناب * باب

« مثال »

« بوباده دين انكاهم بيرا اياق توت »
بوساغاسين اوپوب منديه قولاق توت

بوستاغان — پيوك قدح * رطل * اياغ * كاسه چوبين

« مثال »

« حلال اناسوتى ديك دوركر اول
قوياش توتسا * تابوغ قيليب بوكونوب
بوستاغانى ايچنده قيميز »

بوسراق — بر نوع حلوادر *

بوسكور ملك — بوسكرمك * برشيئك اوزرينه صو
پوفكرمك * كيرو دفع ايتمك *

بوسماق — دام * حيله ترتيب ايتمك * انفعال
ايدوب سيتمك * فرار مهاجرت ايتمك
بكين قورمق * پوصمق *

بوسو — كمينكاه * پوصو * بكين * بكمه *

« مثال »

« بوسوده ايدى نيچه آتلغ همان »
« عدو سيازيغا قوشديلار بى كمان »

بوسون — بت * كهله * متعفن * حشرات * قل *
بوجك * قورت *

بوش — بوش * خالى * قوف * اجوف * قاغوق
مغالك * كولك * ساده * غير مزروع *
سورولمامش ترلا * آيلاق * كيم شلك
ايشسيز *

بوشار — اضطراب * خلجان * طلاش سراسيمه
عجله كار *

بوشاق — ايدك ويتلمه ليت * نمايش آتلرى *
الاى ويدوغما آتلرى * دسته باغلانمش
بغداى خوشه سى *

« مثال »

« قطاردم كى كيت كان بوشاق آتلرغه »
« قولين بشينك خان احمدى ميندورونك »

بوشاماق — تخليه وخالى اولمق * بوش وايشسز
اولمق * ايريلق وجدا اولمق *

بوشانق — واهى * پوچ * سبكمغز * بى مال * بغافل *
بى خير * سست * كاهل * بى كاروبار * بى مغز

بوشناق — بر قبيله اسميدر *

بوشغانج — اجنه * زيان * عفريت * غض غض *

بوشق — صارق * سله * عمامه * دستار * پوشك *

بوشماق — تسكين عطش ايتمك * تلذذ ايتمك
كوشمك * مضطرب اولمق *

« مثال »

« نى باك صاف كونكل سارى چرخ
سالسا كدورت * زلال كوز كوسينى
سايه قيلغالى بوشميش »

بوشنماق — ايريلمق * منفك اولمق * جدا اولمق *
مطلقه *

بوشورغانماق — تأليم تفجيع ايتمك * اضطراب ويرملك
بكدر ويرمك *

« مثال »

« بوشورغانماى ساليب بارغانلاريغه »
« اجازت بيردى هم قالغانلاريغه »

بوشوقماق — متعفين اولمق * خلجان ايتمك * غصه
چكمك * مغموم اولمق *

بوغ — دومان * بخارات * اسليم * كرناى * لحاف
اغاجلرك قابوغى * سورناى * بورو
تومان * دم * اپصلمق * نفير *

« مثال »

« ذيل وزنك وبوغ وناقوسه قياس
اتهانيك مونى * خوش نوا در خوش
صدا خوش نغمه خوش آوازى »

بوغری

بوغا	صیغیر آیغری * طوشونك بیوکی * حیوانلرك وقت ازدواجی * قید وزنجیر * غل * ایشکیل * کیشن * جنکیز خانك سکزنجی جدی بوغاخان *
بوغاچه	بوغوچه * بوغاز * غرتلاق * حلقوم * نای * کولو * طماق *
بوغاق	خفقان * اختناق * کوکل صیقیلق * بوغوق * کند * حلقه * قولاده * پای بند *
بوغاغو	بوغاو * بند * کوستك * زنجیر * دست بند
بوغجامه	بوغچه * بیوك بوغجمه ولحاف * چارشف وچادرشب * مزین ومکلف اورتی * دوکون ایچون قوریلان چادر * یتاقلیق جامه خواب *
	—« مثال »—
	« ته بته دور بوغجه بوغ جامه لار »
	« بی عدد کیم خواب زربفت جامه لار »
بوغجی	یایك کوشه لرینی تحکیم ایچون باغلنان ایپ * باغ * کریش *
بوغداق	اغاجلرك قبارمش اولان یری * ودال چیقه جق محل * بوداق * کره وعقدهٔ نباتات *
بوغدایق	هماقوشی * عنقا * سی مرغ *
بوغدای	کندم * حب * آلتنجی بر وجه اطلاق اولنور * سنبله *
بوغدای باشی	خوشه * دسته * وشق * سنبله *
بوغری	آیغر * ایکی کوهنلی نردوه * ایکی هورکوشلی شتر
	—« مثال »—
	« هر تیوه دین بوغری بولماس نر بولماس »
	« هر آدمدین سید بولماس ایر بولماس »

بوغورساق

بوغرا	شعریه * رشته آشنه بکزر بر نوع طعامدر * اوبرا * اون آشی وآش آرد تسمیه ایدرلر *
	—« مثال »—
	آش بوغرا ایستبان آخشامکه قالمی اولامن * اوبراتیز کیلتورمه سنك بیربیر صاچنیکنی یولامن *
بوغم وبوغوم	بند * کره * عقده * پیوند * بوکوم *
	—« مؤنس »—
	« بولسه تنیده بوغوم نشانی »
	« کیسکین خطیکا یتر زیانی »
بوغماق	تضییق * تخنیق ایتمك * صیقمق * بوغمق *
	—« مثال »—
	بولیده آسان اولوم ایستار ایرسانك
	« زلفنی تاریغه آسیل یوقسه بوغول »
بوغماق	بوغوم یری * بند * حلقه * فاصله * عقده
بوغمه	بوغندی * بوغوق سس * اختناق * خرخر * غغه * امر بوغمه *
بوغناق	یاغمور سنز شدید فورطنه * بوغوق سس * بوغلق *
بوغو	آهو * کیك * غزال * بوغلمش * نخجیر * زوانه * قلاده * برقصبه اسمیدر *
	—« مثال »—
	« کوییا صیدلار دین اول چنکل »
	« واقع ابرذی تولا بوغوو مرل »
بوغور	بوخور دوه * ایکی کوهنلی جمل *
بوغور سیماق	دوه قیزمق * دیشی دوه یی بوغوره طالب ایتدرمك * الشدرمق *
بوغورساق	بیرام ومبارك کیجه لرده اقمه یرینه کیچمشلرك روحنه پیشرمش اولدقلری مثلث خمیردن بر نوع طعامدر *

بوك

بوغوز —— بوغاز • حامله • پچید • منصب • کولو • نای

بوغورداق بوغورتلاق • حنجره • برنوع قیل قو یروق • حلقوم • ککرداك •

بوغوز لاماق ذبح • قتل • اعدام • واهلاك ایتمك • بوینندن کسمك • اولدرمك •

بوغوزلغو — حلقومی • حنجره سی • کلوسی • نای • بوغازی •

—« مثال »—

« یخشی دوسته هر نیمه نی ایچورما »
«حرام حریش بوغوزینكدین کیچورما »

بوغون بوغون کسمك —— بندبند پاره لمك • بوغوم بوغوم جدا ایتمك •

—« مثال »—

« بوغوم بوغوم بوغمیندین کیسار بوسانك ایلکیم • ینه سینك ایتا کینك کردیدین جدا بولماس »

بوغین — شوکینه • بوکینه دیمكدر •

—« مثال »—

« دوستلار تلبه لیغم عیب ایتمانك »
« آلدی عقلیمنی منیك بوغنا کینه »

بوقتو —— کمین • دام • پوصو • کمینگاه • کیزلنمك • پنهان ومخفی دورماق »

بوقتورماق دام • حیله • ترتیب ایتدیرمك • پوصدرمق • کمین قوردرمق • بوکتورمه

بوقتورمه — دشمنك ظهر ینه پوصویه یاتدیریلان عسکر •

بوقچورمه — یایلك کیریشی • وزه • وتنابی •

بوقاق —— قطع ایتمك • پاره لمك • توزیع وتقسیم ایتمك • پوصمق • کمین قورمق • شق وکسمك •

بوك —— اورمان • یول پچید • اغاجلق دپه • طوغای • چنکل • بوکلك • امرتافتن • کمر • کوشه وکنار • خم •

بودر

بوکولمیش — تاولنمش ایپ • پیچیده • ریسمان • بافته •

—« مثال »—

« هجر دشتیدا غمینك برکوه قاف »
«بار عشقكدن بوکولمش دوربیلیم »

بوکاوبوکه — کوراشجی • پهلوان • کشتی کیر •

بوکاول —— بکاول • وکیل خرج • کهیا • آش خانه ناظری •

—« مثال »—

« شه آلدیده ایکاوی اویله مقبول »
« دیوان بیکی بیری بیری بکاول »

بوکات —— سرآب • بند • بستن دریا •

بوکاتلاماك سد چکمك • تسدید ایتمك • صواوکنه حدچکوب • ایرکیردرمك • یوکسك یره صوچیقارمق •

بوکالماك — استغراق • غشیان ایتمك • سرسم مضطر اولمق • ناچار قالمق • عاجز •

بوکبولدوك یوغورت • ماص • جورغات • قتیق •

بوکر —— طول • چوررور •

بوکراك —— بوکورك • کرده • کلیه • بوبراك • میمنه • میسره • صاغ بوبراك میمنه • صول بوبراك میسره •

بوکراکجی — محاربه اثناسنده یمین ویساره ترتیب ایدیلان عسکر • ونظام وطابور •

بوکرایماك — انحنا ایتمك • اکرلمك • پیچیده اولمق • خم اولمق •

—« مثال »—

« چرخ شب کردیغه کویانقد عمرینك دور غرض • نیکرانکاهرتون که ایکی بوکرایپ ایلانه دور •

بوکرولجه وبوکرلجوك — ثامره • ماشی • حرکت • یول یوریماك •

بوکرون — تهیکاه • اکرلنالق • بوش یر • بر مهمه یرامزشی • مستدرك •

بول

بوکسا —— بدنك قوشاق يرندن يوقارو طرفی• کمرك بالاسی• سينه• ظهر•

بوکمك —— مقوس ايتمك• منطوی غزل تفتيل ايتمك• درهم ايتمك• پيچ وتاب ايتمك•

—« مونس »—

« يار عشقيدين بوکولسه قامتم ايرماس عجب • کيم بو بيريوکدورکه خم بولميش آنك آستينداقاف »

بوکان —— بوکون• اليوم• امروز•

بوکوتلاماك —— بوکوتلاماك• آقرصويك يولينی بند وسدايتمك• باغلاق• قيردوکمك•

بوکور —— جنب• پهلو• کوه وکنار• کور• مزار• يان• چيت• حد•

بوکورتکن —— بوکورتلن• شجره• موسی• ترموش•

بوکورماك —— حيوانلك تفرد ايتمسی• باغرمق• ديرين سس چيقارمق• فرياد وفغان ايتمك

بوکول —— اکراسبابی• ادوات زين• خم وچم اولمق

بوکولوم —— قوريلش• طابنمش• پيچ وتاب• موهی• اورمه• شکنج• قات• چين• طولاشيق

بوکی —— بوجی• بوکو• سحر• افسون• جادو• نيرك• البستی• پری خان• باشجی خاتون• بابالو• قارقی• سالوس وجابولوس•

بوکيلداماك —— خفقان اولمق• يورك چارپمق• نفسی صيقلوب خلجان اولمق• زيق ودل تنك

بول —— بانك اشباعيله اوقونمق اوزره وافر• چوق• مول• واسع وکنيش• زايد• فراغ• مبذول• برکت• کثير•

بول —— بو• شو• حرف اشارتدر قريبه و حاضره• حصه وشق وتقسيم ايتمك• پارچه وپاره ايتمك• اول•

بولجار موبلجار

—« الله يار »—

« غيبت ويالغان بيله بولسونك سوزنك »
« تهمت وبهتان بيله بولغيل اوزونك »

بولآلماق —— تمکن اولمق• دسترس اولمق• موفق ومظهر اولمق• ايله کچورمك• وجوده کيتورمك•

بولاشيق —— بولانيق• آلايش• اماره• لکه• ملوث آلوده• آميخته• قاريشيق• مخلوط•

بولاغ —— چشمه• پيکار• عين• کاريز• ينبع قنات•

—« آگهی »—

« وصالينك آهولری رام ايسا مينگا تانك يوق• که ايکی کوز دور ايکی موجليغ بولاغ مينگا »

بولاغ اوتی —— تره• صوکنارلرنده نشو ونما بولان• يابانی نعناع• پودينه وحولبوی•

بولاماچ —— آسيده وعصيده دينيلان اونله بولانمش آش• اوماج• بولاماق•

بولاماق —— اوجی ايصليغی• برنوع طعام•

بولاماق وبيلاماق —— قارشدير وب ملوث ايتمك• تيره لتمك• افساد ايتمك• بولاشديرمق•

بولای —— اولهم• بونك کبی• شوم•

—« مثال »—

« يوکورمه جيفه کوب قيلاق بل وآی »
« بولای ديب بای بساتنك برمکيل بای »

بولباد —— اسکی• ويرانه وبوزوق• مندرس• خراب• فرسوده• کهنه• ويران•

بولته —— سوز• سخن• کفتار• کلام• نطق•

بولجار موبلجار —— عسکرك واوردونك اجتماع ايده جك محل موعودی• مستحضره تجمع• تلاقی• ورديش• مصادف اولنه جق ير•

بولغاماق

—« مثال »—

«چو يتوك آنينك جار و بولجاريغه»
«شه زوم ايلى بيرلا پيكار يغه»

بولجارلاماق برآرايه كلمك، وتجمع ايتمك اوزره وعدويرمك، جمعيت و يغين ايچون بربره طوپلانمق.

بولجاش — محل وعوده بولشمق ايچون تعين اولنان جاى، وعد، موقع، جاى جمعيت.

بولدورماق پچاره كورمك، حل وپيدا ايتديرمك توقف ايدهرك موجود ايتديرمك، ميدانه چيقارمق، ظاهر ونمايان كيرو قالمق.

بولدورن — ديت، قصاص، انتقام، قيميق.

بولدوروق بولدرجين، بودانه، ورتيشك، بيدانه.

بولرماق — تنزل ايتمك، كندو رتبه‌سنه لايق اولان وقارى برطرف ايتمك، غير مناسب ايش كورمك.

بولغار — آلوده وبولامق، وملوث، طوايف اتراكدن بيوك قديم برقبيله اسميدر كه آتيل ايله يابيق بيننده متمكندرلر، وبرشهر اسمى واكثريسى دخى قسطنطنيه ملحقاتنده مسكن ومأوى اتمشلردر، تلاتينه دخى اطلاق اولنور.

بولغاغ — انقلاب، شورش، فتنه وفساد، تيره‌لك، كدر، قاريشيقلق.

—« مثال »—

ديما كونكلونك‌ده‌لكى قاى چاغدين بو نوع اوليش خراب، تابو كشور اهلى غه توشميش فراقينك بولغاغى»

بولغاماق — تلويث ايتمك، آلوده ايتمك، بولامق، مخلوط ايتمك.

بولغور

بولغانماق — فاسد وتيره اولمق، تكدر وتنفر ايتمك.

—« مثال »—

«اتش عشقمى قاريشتورما»
«دود آهم جهانى بولغاماسون»

بولغاشماق — سارى لكه وآلوده وملوث اولمق.

—« مثالى »—

«كوزوم بولغاندى موج اشك‌دين واى»
«كوزونك كولا كدين عاندا آشوب»

بولغانجق — تيره، فاسد، خيره، لاى آلوده، بولاشقلى.

بولغان — چاى وايرماق صويى، وبرنهر اسميدر كه بلغا ولغا دخى ديرلر، آب جوشيده، فاينالمش صو.

بولغانجوغلوق آلوده‌لك، انقلاب، شورش، اختلال كتيمه كش، قاريشيقلق.

بولغانوق — مغبر، تيره، فاسد، رونقسز، مخالف، پرتوسز، كوكلى الوده‌لكى، روز تيره.

بولغاوج — قاريشديريجى، وايلانديريجى و جوريجى برآلت ايله

—« كرامى »—

«كرامى غوزه وصفكنى تيردى آوچى بيرلا، يوماغو پاغه سين هم رشته لاب الفاو بجى بيرلا»

بولغوسى — اولوجيسى، ايشده‌كى

—« آكهى »—

«اوشبو تعريف آكهى بس بولغوصيدور چاى غه، كم طرب افزاى بزم حضرت خان اولدى چاى»

بولغور — بورغول، قايناديلوب، قيرلمش و وچاتلادلمش بوغداى، نيم كوفته مقشر، جوكوب.

بولغون — اسیر•جاریه•خلایق• چوری•قرناق•
کوله•دوغما•بنده•ددك•

بولك — فرقه•کروه• جزؤ• طرف• حصه •
قطعه•بشقه•ایروجه•طوپ وجمع
پارچه وپاره• جدا ایتمك•

—« مثال »—

« بو عالم غد سین اعتماد ایتما کیل
خدادین بولك ترسه یاد ایتما کیل »

بولك — برالای•فوج• زمره•فرقه• کروه•
جماعت• طائفه• انبوه یغین•

بولماق — اولمق•کون• موجود• پیدا•

—« آکهی »—

« جهان شوخی غدآساندور اکرچه
آشنا بولمق • ولیکن سونکرا ایش
مشکل دوروراندین جدا بولماق »

بولماك — قسمت•شق•قطع•فصل ایتمك•پارچه
و پاره ایتمك•جدا اتمك •

بولاکلاماك — بولکلمك•تقسیم وتقطع ایتمك• پاره
پاره ایلمك• جدا جدا• لخته لخته •
ایری ایری•دنك دنك• پای پای•

بولوشماك — بولشمك • حصه • اقسام ایتمك•
پایلاشماق•

بولوت — باوت•سحاب•ابر•سونکر•میغ•دوا•
و علاج اسمی•

بولوش — بیکس • بولمه• اقسام• امر تقسیم•
کوروش• موجود و پیدا •

بولوم — بولغو• وجدان• ادراك • عرفان•
حل•ایجاد• دریا•فنا•

بوم — بای قوش•بای اوغلی•بور کوت•

—« مثال »—

« جو بیر اقبالسیز مین طالعیم شوم »
« کیچار سدالکیما طوبغون اولور بوم »

بونجوق — مونجوق•خرز•مینجاق•بوجك قاپی•

بونجه — بوقدر•بو رتبه• بومقدار•مونجه•

بونجیلایین — بوقدر•بو مقدار•بونك کبی•بودرجه

بوندور — اخذ• قبض• ایپ• خلاط• ارقن•
اورغان• ارغمجی•یچن•

بونکار — پیکار•عین چشم•پونکار•کاریز•ینبع
بولاغ• قناط •

—« حسینی »—

« ای حسینی چرخ ظلمی بیرلا
بولسامین داغی • اشك طوفانی
بیلا کردون بناسین بونکتارای »

بونك — پی• اربون• ابونه•پیشین ویریلان
اقچه• انحتار پارهسی• عربوق•

بونکوز — بوینوز•قرن•شاخ•

بونماك — اسکی• فرسوده• کهنه• خراب•
ویرانه•فرتوت•مندرس•

بونوغ وبونوق — تشخص•هیات•قیافت•شکل وشمایل•
صورت •

بوی — قد•قامت•شعبه•سلسله•قوقو•رایحه
ایس کیجهسی•بلند• بالا

—« مثال »—

« بوی برماس بر سوه توشتی آتی »
« منسلیب اولدی اودمده راحتی »

بویلوغ — اوزن•طویل•مدید•بوی صاحبی•

بوی اوتی — شنبلیله• حلبه•کارتنه•یابانی نعناع•
پونه •

بویاماق — تلوین رنك ایتمك• صبغ طلا ایتمك•
الوان سورملك•

—« مثال »—

«وسمه بیلا قاشلارینی بویامش»
«کوزایکی کوزلارینی سورمالامیش»

بوی نغو

بویاغ وبویاق — بویا٭ لون٭ رنك٭ صبغ٭

بویاغچی — بویاجی٭ رنك ویریجی٭ لوان٭ صباغ٭ رنك ریز٭ نیل کر٭

بویاغلیغ — بویالی٭ مصبوغ٭ ملون٭ رنکلو٭

بویاوت — طوایف اتراکدن برقبیله اسمیدر٭

بوی باش — سراپا٭ باش اایاق٭ سرتاسر٭ بویداش٭ (صاچباغه علاوه باولنان حریر و کوشدن برنوع زیب وزینت٭)

—« امیر »—

«سنبل آهیم پریشاندور هنوز»

«ساچباغ و بویداشیدین سینی»

بویچه بویچه — بوی بوی٭ مخالف٭ قامتده متنوع٭ درجه درجه٭

بویراکچی — اوردونك قلبکاهی ایله ایکی جناحلرینك اوکنده قونیلان عسکر٭ وقرمول٭

بویراك — طوائف اتراکدن برقبیله اسمیدر٭

بویروغ — امر٭ حکم٭ فرمان٭ یرلیغ٭ اراده پادشاه٭ نافذ٭ برات٭

—« مثال »—

«حکمی جاری اوله دل افروز ایدی»

«بو یریغی بودهرارا نافذ ایدی»

بویرولتو — حکم کاغدی٭ فرمایش٭ اجرای احکام اثنای راهده عزت وحرمت ایچون ویریلان فرمان تذکره‌سی٭

بویغالماق — بویالماق٭ رنك وبویا سورمك٭ صبغ و لون ایتمك٭

بویکیر — بویالمش٭ رنك التمش٭ صبغ ولون اولنمش٭

بویلاماق — بوی ایله اولچملك٭ بربوی کیتمك٭ باشدن آخره کیتمك٭

بوی نغو — سرکش٭ مختل٭ معند٭ کاهل٭ دروشت وبدخوی٭

بویونك

بونوز — حیوانات شاخی٭ بوینوس٭ قرن٭

بویو — بوکو٭ سحر٭ افسون٭ جادو٭ سالوس وجابلوس٭ پریخان٭ ایصیق صفوق ایدیجی٭

—« مثال »—

«ساحیر یغامین عجب یار اولدوم»

«بر بوی چیغا کرفتار اولدوم»

بویورماق — فرمان٭ امر٭ حکم٭ اراده ایتمك٭ تبلیغ وسپارش٭

—« مثال »—

« بیورماق سندین »

« یوکورماق مندین »

بویوك — عظیم٭ جسیم٭ اولو٭ کبیر٭ قوجه٭ سالخورده٭ ایری٭ کته٭ اولوغ٭ مهتر٭ اولکان٭ بزرك٭

بویوکلار — کرام الناس٭ کبرا٭ رجال٭ امرا٭ وکلا٭ شرفا٭ اولوغلر٭ افندیلر٭ صاحبلر٭ ایرنلر٭

بویون — بوین٭ عنق٭ کردن٭ رقبه٭

—« کامل »—

« فرمانیغه بویون قویوبان پارجه تاجدار ٭ بیرسون خزینه داریغه هریل خراج وباج

بویون بوران — یشیل وقرمزی‌یه مایل تاجلی برقوش٭ وبرآلت٭ بیون بوکان٭ جلاد٭ قصاب٭

بویونك — قوشلرك پری ٭ وتویلری٭ بوی٭ قامت٭ قد٭

—« مثال »—

« بویونکنی کوسترمنکا بوی باغلار آلای سنکا ٭ مین شهر صفا کیتسام یادکاریم قالسون سنکا »

بیات

بهرادون — میمنه * اوردونك صباغ جناحی * و قوشونك اوك طرفی * و راستی *

بهلم — طوغان * مشهور شکار قوشلردن بر نوعیدر * چرخ واوتلکو تسمیه ایدرلر *

بهلی — طوغان * الدوان * دست پوشك * بیلای بهله * بلاکای *

— « مثال » —

« القصه شه خجسته گوهر »
« یارتیب ایلیکی کا بهله زر »

بی — بویوك * اولو * آمر * بر نوع مأثر کزنده * اسیای وسطی ده بویوك بر رتبه اسمیدر *

— « مثال » —

« شکر خوارزم شه عنایتی دین »
« عبدالرحمان بهادور اولدی بی »

بی بی — ننه * بیوك والده * خانم افندی * والده سنك اناسنه وپدرنك والده سنه دخی اطلاق اولنور *

— « مثال » —

« بولیدی بی بی فاطمه جفت علی »
« اول علی شیر خدادور ای ولی »

بیا — عادی * قدیم * بیاغی * بیات * ساده * اسکی * کهنه لنمش * جوقدن قالمه * شب مانده *

بی بی آتون — معلمه خاتون * مکتب خواجه سنك حرمی * اووقات و دانشمند *

— « مثال » —

« نصیحت تینکلاکانلار بی بی آتون »
« قولاق پیرماس یمان اورغاجی خاتون »

بیات — اسکی * قدیم * بر ترك عشیرتیدر * کیجه دن قالمش طعام * شب مانده * علم موسقیده بر مقام و نغمه اسمیدر * نوائیمانك ملحقاتندندر *

— « مثال » —

« اینتدی بو نوانی راست قیلدی »
« عشاق اوقوبان بیات قیلدی »

بیان — دوائی تلخ وشیرین بویه * وبین * شیرین بویان دخی دیرلر * اصل سوس *

بیباك — بك * مردمك * قرة العین * سربست * آلوفته * چاپقون * شرارت *

— « مثال » —

« ایماس بو خال که کوز عارضینکغه
یتکاندا * قالیب دوروپ یاپوپشوپ
عین شوقیدین بیباکیم *

بیبی و بی بی — خانم * خاتون * بانو * آیم * بویوك انا و ننه *

بیچاکا — کوچك * چوجق * اوفاق * خورده * خورده * بچه و بالا * صغیر اولاده اطلاق اولنور *

بیتوکجی — کاتب * یازوجی * خطاط * میرزا * نویسنده * دیوان * صاحب قلم *

— « مثال » —

ینکو چیلار بیتماك اوچون صفحه توروب
یان غوچیلار یازمغه خف اولتوروب

بیتماك

بیتماك — نابت * نشو ونما بولمق * یازمق * بیتماك * بیتمك * وخلاص اولمق * توکنماك * اتمام * یابطق * اکمال اولمق *

— « لطیفی » —

« عارضینك دورنده کوردیم نقش
بسم الله نی * خط و خالینکا
بتبدورلار کلام الله نی »

بیجاك

بیتی	یازدی• تحریر و ترقیم ایتدی• نوست ونوشت• کتابت کرد• اتمام وخلاص اولدی• قالمدی• نمودار• ظهور• پیدا کوکردی•
بیتیك	یازو• مکتوب• رقعه ونامه• بتمش• خلاص• ونابت اولمش• جیحون یعنی آمودریا وراسنده بخارایه تابع بر کوچك قلعه اسمیدر•
	—« مثال »—
	« درد هجر ینی نی بیلکای بو سه اشکیم صفحه نی • اول مسافرساری کیم کاهی رقم قیلسام بیتیك »
بیتماك	یازمق• بیتمك• تحریر وترقیم ایتمك• نابت و پیدا اولمق • التیام بولمق• میدانه کلمك• نمو ایتمك• انجام واتمام• ظاهر ونمایان• توکنمك•
	—« مثال »—
	ظلم ایله بیتیکورکان آزارینك رعایا کونکلیغه • بیر جراحت دور که بیتمز هیچ بیر مرهم بیلا »
	—« دیکر مثال »—
	هم اوشال توفراغدین ساچیب قوروتونك نامه نی • یازسنکیز اول آیغه جسمیم توفراغ اولغاندین بیتیك»
بیتیم لیك	اوصللو• منتظم• مرتب• ترتیبلو• زینده• یاقشیقلی• توانا• بی عیب و بی نقصان•
بیچاق	سکین• بیچاق• آلت قاطعه• کارد• بیچق
	—« مثال »—
	یوق ایسه کیل قهر بیرلا کوکسیمه «اورپیچاق واوربیچاق واوربیچاق»

بیداو

بیچاك	ایکنه• ابره• سوزن• بوغاجه• زینت• آرایش• سمبوسك کبی ایچروسی قباقلی وکوفته لی خمیردن درت کوشه لی بر نوع چورك•
	—« مثال »—
	یارامی تیلکانی باشینك اوزه بیچاك موایکین• بیچك دارشته جانم یاخود ایپك موایکین»
بیچقی	دستره• اره• منشار• بورنده• کفش دوز و ایتکچی وقوندره جی لرك آلت قاطعه لری•
بیچماك	کسمك• بریدن• اجتزاز• احتصاد• قطع• شق ایتمك• بیچمك•
	—« غریب »—
	« دولتلیغدین دولت کیتدی نوبت رقیبلرغه یتدی • ساقی اجل مین توتدی کفن تونوم بیچلماس مو »
بیچوق وبیچوغ	یارم• نصف• کدك• بورننده سقط وعلتی اولان• وبورنسز• وبینی سز•
بیچین	باچین یعنی چین پایتختی• حصار• قاپو• میمون• مبارك• همدونه• بی عقده• بوکلومسز• بی جان•
بیچین ییلی	سال ترکانیك طقوزنجی میمون یلیدر•
بیختی	قوروتلمش• وصوینی چکمش ات• قدید• قاق• باستورمه• کوشت خوشك کرده• غلبار ایتمك• الهملك• بیختی• بر نوع شتور ودیو•
بیخماق	تنفر ایتمك• بیقمق• اوصانمق• کلال وملال•
بیداو	صوی وجنس آت• بدوی• کحیلان• اسب عربی• دونده آت•

بیرکینه و بیرغینه — بیرکیشترماك

— « مثال » —

« بیداو آتینك تعریفینی دیالم »

« هرهنری اوچ باشنده بیللودور »

« اوچ باشندن قدم قویدی بیشنه »

« الم یتمز ایکرینه بیللودور »

بیده — قوروعلف • یورونجه • سه برکه • یورونجقه • آت اوتی • بیچلمش و طولنمش اوت •

بیر — بر • واحد • یك • تك • طاق • یکه • یکتا • ویر • ده • اعطا •

بیربیر — بربر • یك یك • تك تك • ایری ایری • جدا • جدا •

— « مثال » —

« بدنلر یاتیب باشلاردین جدا »

« بولوب جانلری بیر بیر یغافدا »

بیرار — برر • یکایك • ایری ایری • جداجدا •

بیرارته — بردانه • یك دانه • یکانه •

بیراو — بریسی • برکشی • برآدم • برکسنه •

— « نوائی » —

بیر اودین رشك کیلتوردوم کیچورمککا
خیال ایچره • نی اوتغای حالیمه
کر ایل یلا کورسام وصال ایچره

بیردیك — برابرجه • دائما • متوالیا • بردوزی یه • بر رنکده • برهیئت وبرطورده و بر طریقده •

بیرکا — برلکده • متفقا • برابرجه • مجتمعا • همه کی • معا •

بیرکینه و بیرغینه — آزجق • براز • قلیل • اندك • کمتر •

— « مثال » —

« الدی کونکلومنی منینك بیرکینه دلبر کینة • تیشی کوهر کینة لبلری شکر کینة »

بیرین بیرین — برابر • برار • یك یك • تك تك • جداجدا •

بیریول — برکره • بردفعه • برمره • برمرتبه •

بیراقاق — براقمق • ارما و ترك ایتمك • فراغت ایتمك • خالی اولمق • صرف نظر • ماندن وکذاشتن •

بیراك — برنوع قالین بز وساتر بافته • ویلکن بزی • وسنجاقلره قونیلان پارچه و علامت وقوماش • اسیای وسطی ده توربه لرك دیرکنده • توغ و بیداقلره و بیراقلره علامت ایچون قونیلان الوان پرچه •

بیررسق — اوروج • روزه • صوم •

بیراق — بیراق • سنجاق • بیداق • علم • بلو •

— « مثال » —

« سپاه لر الکیدا سنجاق و بیراق »

« بلولر سبز و پستاق قیزیل آق »

بیرك — قاتی • سخت • سرت • محکم • حفظ و حراثت اسیای وسطی ده لشکرك محافظه سی ایچون برنوع عمل و تنبیه •

— « مثال » —

یکك محکم اولغاج چیکیب قیلدی پست
آتینك دیك که بیرك اولساماهی نی شست

بیرکاماك — برکلمك • تجمع اولمق • طوپلانماق • تراکم وتحشد اولمق •

بیرکای — ویرسون • عطاایتسون • تیده • اداکند •

— « مثال » —

« دریانیك اول یانبدین کیلدیم سیزا »

« جوره جان بیر بوسه بیر کایسز بیزا »

بیرکیشتورماك — برلشدرمك • الحاق و جمع ایتمك • طوپلاشدرمق • تقسیم و توزیع و حصه ایتمك • ویرینه ویرمك •

بيركو —— ويركو• صالغيت• آليش• مال ميرينك استيفا واستحصالى• زكواة• خراج• باج

بيركوجى — ويريجى• عفوايديجى• غفور•

بيركوسى — ويرەجكى برشى•

—« مثال »—

« بری سیدین ایکی کس آلسا حساب »
« مملکت ایچره تو شار کوپ انقلاب »

بيركيتماك —— سد و مستحكم ايتمك• حفظ و قردوكمك• بند و بست و متين• حبس و قپاتمق•

—« مثال »—

بيركيتيدوركه يانا كيلماكى امكان ايرماس
كسه اندين خبرى تاپماقى آسان ايرماس

بيركيشماك —— اراشدرمك• قاتيلاشماق• تحكيم ايتمك• طوپلاشديرمك• وجمع لاشدرمك بريكتيرمك• صفى آراسته ايتمك•

—« مثال »—

« عشـق اراآيش باغريما اورسام
ايچارمين قان داغى • بيل چيكارمين
هجر اوقدين بيركيكان بيكان داغى »

بيرلان وبيرله — ادات ربطدر• برله• ايلان• ايله كبى• مع• وبا معناسنه• هم•

—« مثال »—

« مینیك بیرلا همراه کیتان مرداوله »
« كه قايترسه قانچيق ونامرداوله »

بيرم —— بيرام• عيد• حيت•

—« مثال »—

« قيلسـون كرم حى تبارك »
« بيرام حيتين سنكا مبارك »

بيرماك —— ويرمك• تأديه وايفا ايلمك• اعطا ايتمك• دادن• ادا ايلمك•

—« مثال »—

« الله ديكين جان بيركين »
« كيتمان اوركين نان بيركين »

بيرو —— قديم• عتيق• اسكى• كهنه• فرسوده• قديم الخدمه• امكدار• مجرب•

بيرى —— برى• برو• اشارت تعريف ايچون زمانه ومكانه وقرينه دلالت ايدر•

بيروبار —— تنكرى• يزدان• حق تعالى• واجب الوجود• كردكار• خداوند• كبريا• پروردكار•

—« صوفى »—

« عزازيل ديدى اى پروردكارا »
« كيم او چون خلق ايتيب سين بير وبارا »
« عزازيلغه خداوند جهاندار »
« ديدى قيتان بو سرى سينكا اظهار »

بيريكماك —— بركك• طوپلانمق• اجتماع وتراكم وتحشدايتمك• برلشمك•

بيريكتورماك —— جمع وادخال ايتمك• بريكديرمك• طوپلاشديرمق•

بيرى —— قديم الخدمه• امكدار• پسنديده• مجرب الاحوال• اسكى•

—« مونس »—

« پادشاها قيل كرم مونسغه تا اقبال ايله »
« تاپغاى اول بيرى قولونك ممتازليق اقرانيغه »

بيريكى —— بريسى• برى طرفى و يانى• ويرەسى• ويريلەجك شى• نسيه• بورج• قرض•

—« مثال »—

« بيريكيدين سوروب چو صورت حال »
ظاهر انكلاب كه نى دورور احوال

بيريكيت —— بريكيت• جمع وتحشد• تراكم و طوپلانمق•

بيز —— ماه• بز• بلديرم• شعله• آشين• چاقين• بيز• اين• دليك• قوغوق• بوزوكرباس• بيرودرفش•

بیرالث — آرایش • زینت • زیب • سرانداز • مرصع قصبه • زیور سرروی •

بیراکچی — زینتلندیریجی • آصقیجی • مشاطه‌کر • آرایشجی •

بیراکلیك — برکلو • آرایشلو • نمایشلو •

بیراماك — تجمل وتزیین ایتمك • طوناطمق •

—« مثال »—

« اول قد و یوز هجریدین اولسام
بیراب کلبرك ایله • تو فراغیم نینك
باشی اوزره سرو ایکیب میل ایلا کیل »

بیرکاك — اصتمه • حما • ورجه • تیتر تما • قاقشاتما • تب • لرزه •

—« مثال »—

« قورقوسیدن تورمیوب ایشردی »
« بزکاك لی کشیتیك تتراشوردی »

بیرلاووق — قوف واجوف قباقکه چوجقلرك ایچنه کیك وداش پارچه‌لری قویه‌رق اوینارلر • قباق اوینی دخی دیرلار •

بیسریك — قوتلودوه • شتور نرو زور •

بیش — بش • پنج • خمسه • برعلاج اسمیدرکه پرفی • وجد وارخطای یه مشابه‌در • زهرلی وسملی اولور • بیش بیش هم درلر

بیشار — بشر • بشجی • خمسی •

—« نوایی »—

حواس خمس ایله مقصود اولمدی مدرك
کونکل نی تاب ایکی اوچ عضو بیش
ایماس بو بیشاو »

بیشاولا بیشالاسی — بشیده بردن • یکپاره • همه کی • جمله‌سی •

بیش‌بارماق — بش لیلی • عرفجه • چاقردیکنی برعلاج •

—« مثال »—

« جنسی بیر لیك هرکسینك برعقلی بار »
« بیش بارماق بردکل کوپ فرقی بار »

بیشلاماق — بش ایتمك •

بیشتوغ — ایو بیشمش • بیشکین • پخته

بیش‌بالیغ — ترکستانده چینه قریب بر مملکت اسمیدر •

بیش‌اریق — ترکستانده خوقنده قریب بر موقع اسمیدر •

—« مثال »—

« حاکم فرغانه خان عدل ناك »
« بیش اریغدین اوتمین اولدی هلاك »

بیشقارماق — دوشنمك • تذکر • تخطر وتفکر ایتمك • تخیل واندیشه •

بیشیك — کدی • بسه • میشق • حره • کوربه •

—« مثال »—

پیش بیش دیدم پیشکرلریم قاچیب کیتی
تو تای دیدم تو روب سحراب آشیب کیتی

بیشیك — مهد • کهواره •

بیشیماك — صلللامق • ترتیمك •

بیطاق وبیطال — قصراق آت • دیشی بیطل • بیه • ماچه مادیان •

بیغ — بیق • شوارب • موی لب • قصد • امل • فکر • عزم •

—« مونس »—

« ایکی یاندین دیلاورلار چیکیب تیغ »
« قیلیبان بر برینك جانیغه بیغ »

بیغلامیش — اتمام اکمال • انجام • نهایت • غایت • پایان بی‌حد •

بیغو — طوغانه بکزر برنوع شکار قوشیدر •

بیقرنات — مصروف • خرج •

بیقین — پهلو • ویکاه • یانباش • قبورغه •

—« مثال »—

« بهادور ایدی رزمده اولدی تنك »
« بیقیندین اوتوب کیتی تیر تفنك »

بیك ـــــ بك * آمر * حاکم * کبار * متصرف * صاحب * سردار * دره بیکی *

بییك ـــ بویوك * بزرك * جسیم اولوغ *

—« مثال »—

« بییك تخت اوزره مقام ایلدی »

« وصیت ایشیکا قیام ایلدی »

بیکات ـــ بیوکلر * آمرز * آزاده قیز *

بیکاج ـــ محترمه خاتون * خانم * آیم *

—« مثال »—

« دهر زالیدین مجرد ایلیان قیلدیم طلاق * بولدیم هر کزقوان کیدك جهاندا بیر بیکاج »

بیکانماك ـــ بکنمك * پسند ایتمك * انتخاب ائلك *

بیکز ـــ ایشق * رونق * نور * درخشان *

بیکه و بیکا ـــ محترمه قیز * کوچك خانم * اصلی بك خاتون * هنوز * تأهل ایتمیان قیز * هندیلر بیکم صاحب دیرلر *

—« مثال »—

عشق که یولسایامان وبخشی دین باك ای کونکل * یوق تفاوت کر بیکه بولسه و یاخود کر میرك »

بیکیك ـــ بند * مربوط * باغلی *

بیکیم ـــ بك خاتون * خانم *

—« لطفی »—

« رازدیلی کورکلی جانانه آیتینك «احوالمی اول بیکمه و خانمه آیتینك»

بیکین ـــ مانند * کبی * طبق * مثل *

—« مثال »—

« کیم کوروب نرکس بیکین کوز بیرلا کل دیك یوزلارین * یل کا بریب عقل و فهمین مست و حیران قالمدی »

بیل ـــ بیل * کمر * میان * کرکاه * اینجه طاریرلار

بیلاو بیله ـــ ادات ربط دیر * ایله * ایلان کبی * مع * با معناسنه *

بیالی ـــ الدیوان * دست پوشك * بیله * بلاکای *

بیلاغ ـــ بیله کوطاشی * مسحد * قیراق *

—« مثل »—

« بدنی آیینه تیك صاف تورور »

« بیلکی نقره شفاف تورور »

بیلاك ـــ قولك بضه یری * رصغ * معصم * ساعد *

بیلاك یوزك ـــ بیلازیك * معصم * اساور * دست بند *

بیلاکجه ـــ مجرملرك اللرینه اوریلان زنجیر و بند کونده و حلقه *

بیلاکی و بیلالی ـــ آنك یانده * مصاحبت ده و معیتنده برابر

—« مثال »—

« کیم کیلور تاجر خطایی زاد »

« بیلالی بیر کنیز خوب نهاد »

بیلاماك ـــ کسکین ایتمك * ایتی ایتمك * تسنین تشحید ایتمك *

بیلان ـــ با و برابر * ایله * همراه * معاً

بیلاو ـــ بیله کو * و بیلیکو طاش * قیراق

بیلباغ ـــ قوشاق * کمربند * فوته *

—« مثال »—

« بازار بارادور قیز کینـه »

« بیلباغ آلادور قزکینـه »

« یوز نار کرشمه لار بلان »

« سودا قیلادور قزکینه »

بیلتور ـــ بچن سنه * سال کذشته *

بیلتورغی ـــ بچن سنه کی * اوتکان یل *

—« نوایی »—

اولسادیب ایر دینك نوایی تیر کوزای وصلیم بیـله * بیلتور اولکانلار بیله آنی برابر بولدی توت »

بيليك

بيلدوركا — قامچینك دستكينه اوريلان حلقه•

بيلكات — اخبارات• حوادثات•

بيلكو — نشان•طامغه•اثر• مهر•علامت•

بيلكولوك — بللو• معلوم• نشانه لو•

—« مثال »—

« عشق اوتيدين قوللوغونك داغنی
قويدوم كوكسوما • اوزنی بونوع
ايلادیم عشق اهلی ايچره بيلكولوك»

بيلكوت — طوائف اتراكدن بر قبيله اسميدر•
بلنمش و طانيلمش•

بيلكورمه — اثر•علامت•نشان•اماره•فهرست•

بيلكورماك — افاده•بيلديرمك•تبليغ•اعلام اشعار
ايتمك•تعليمات ويرمك•

—« مثال »—

« زلفی وصلين ايستاسام رخسار مهر
آفروزيدين • يوق عجب چون
ييل كيليشی بيلكودور نوروزيدين»

بيلماك — وقوف علم•معرفت كسب ايتمك•اعتراف
حل وكشف ايتمك•

بيلنك — مضطرب•كنك• ابسم•لال• الكن•

بيله وبيلا — بيلان وبيلجی•دانشلی• معلوماتلی•

بيـلله — برله•برابرجه•معاً•همراه•

—« فضلی »—

كل يوزونكدا زولفونكی باغ آرا
نمايان قيـل • لاله بيـله سنبلنی
داغ ايتيب پريشان قيل »

بيلی باغلی — طوغانه مانند برقوش اسميدر•كنايته
استوره وسپوركيه دخی اطلاق ايدرلر

بيليـك — علم•دانش• فهم• مهارت•درايت•
وقوف• معلومات • نشان• طامغه•

بييك

—« مثال »—

«بيليك شاه ايلاسا حيوان نينك آتين»
« نی تانك كر كيمسا تابسا شاه ذاتين»

بيليم ليك — دانشمند•عارف•ذكی• دانا• حاذق•
هنرمند •

بكيم و بيكيم — اغاجه•خاتون•خانم•بی بی•طوطی•
آيم• هندستانده خانملره بيكيم صاحب
ديرلر•

—« مثال »—

« بيكيم صاحب منيك عرضيمنی ايشيت»
قپونكده برقولنك من دادمايت •

بنجيك — قوشيجی•آت•بندله جك آت وحيوان•

بنيك تات — بر نوع طعام اسميدر• يمك•وآش•
وطورلو•

بنيكزاماك — بكزمك• شبيه•نظير• عديل اولمق•
مطابقه•مماثله ايتمك •

بنيكيز — بيز•چوالدوز•چهره• يوزك رنكی•
روخ•جمال•

—« مثال »—

« سفره باستورروق وهم كيكزآل »
« پاكوی موی جنك وهم بكيزآل »

بنيكزيش — شباهت•نظيره•مطابقت• مانند•

بيوه — ثيبه•طول خاتون•ارامیل• بی زوج
و بی شوهر•

—« الله يار »—

« شكسته بيولرنی دردی ايچون »
«اسير خلقنی آهی سردی ايچون »

بيه بليه — قصراق ماديان•بيتل•اورغاجی•

بييـك — بيوك•جسيم•بزرك•اولوغ•سردار•

فصل پا

پات پات — اصواتدندر • چابوك چابوك • تیز تیزه دنی اطلاق اولنور • چوجقلرك دنی کیل و چامورایله اوینادقلری برلعب در •

—« نوایی »—

« تو توب کاهی زنخدانین مکرر ایلاسام پات پات • کوروب کل لار آچیلغان باده دین رخسار باغیدا »

پاچی — پیاده عسکری • والمان وسپاه •

پاخسا — چامور دن معمول دیوارقلعه • ورباط اطرافی • توپراق وطوله • وسرت کیل وچاموردن یاپلمش بنا •

پاداش — آیاق کیرامی • مزدپا • پانداز •

—« امیر »—

کلبم ساری کرکیر سنیکز جان نقدی دور پاداشینکز • کوز اشکی برله سوسپیب مژکان بولور فراشینکز »

باده — سورکی • خرکله • صغیرت ماج • اوکوز واینك سوریسی •

باده جی — سوریجی • راعی • چوبان •

—« صوفی »—

« بو شبهه لی جهاندا بی شبهه مال قیدا » ای باده جی نادان آش حلال قیدا »

بارخی — حربه • نیزه • سنان • مزراق •

بارلاماق — منور متجلی • شعشعه کسب ایتمك • ایشق لنماق •

بارو — کورك • یل • کتمان •

—« مثال »—

« که بالچیغ پشته سین نوکی ایتیك یل » و یاپارو بیله قار آریتور ایل »

پاره — صپان • قلوق •

پاس — زنك • ژنکار • پاصلنمش ولکه لنمش • بی جوهر و بی طراوت •

پتسك — پایتاب • آری قوغانی • مخبث • ومکدر • پتك کفش •

—« مثال »—

« کوزدین اوز کابوق ایاقینکغه مناسب برکفش • مژه دین لیف قیلیب پرده سین اینسام پتکینك »

پاکو — اوستره • موص •

پایه که — مسافرلرك قوندره چیقاردقلری محل • اوزاقدن آت قوشتورمق • جیریت •

پتیسکه — قورصاق • روده • مصرین •

پتسکه — صاربق • عمامه سونجندن صاربغنی کوکه آتمق • وهوایه فرلاتمق •

پخته — پاموق • پنبه • ماموق •

—« مثال »—

« تیقبان پخته قیلدی محکم آنی » « ظروفلارانك آراسنی یعنی »

پراولیك — اسارت • مملوکیت • عبودیت •

پران — اوق کبی اوچوجی • تیز • توند • چابوق

—« مثال »—

« اوق کیم اول اوت بیز لا پران بولوب » « عدو خیلیغه آفت جان بولوب »

پرپی — یلان طاشی • جدوار خطایی •

پرتل — پرتی • اوفق دفك • اشیا والبسه • اشتور و یابو یوکی پرتل •

پرزم — برنوع فاصولیه ولوبیا وبقلا •

پروانه جی — فرمان بر • مابینجی • سرقورناباش وکیل وصدر اعظم قایمقامی ومعاونی •

پلتك

— « مثال » —

« عرض ايتدی وقوللوغين بيتوردی »
« فرمانده جی يرلغين كيتوردی »

پری خوان —— جندار اوقويجی ، ساحر وافسون كر ، دف وچالغی وكورلتی ايله اجنه و زيان زده يی اوقويجی وبوی ايديجی .

— « مخزون » —

« زلفيدين عنبر ساچار رخسار اوتيغه اول پری ، اويله كيم مين تيلبه چون باشقار پری خوان اويناماق »

پست —— الچق ، واشاغ وپايان ، تحت .

— « مشرب » —

« قدی خم لارده دورباری حقيقت »
« ياغار پست يركا دائم ابر رحمت »

پسته —— فستق .

— « مثال » —

حرمتم باردوريار انلار بير وبارينك آلديدا ، اسماننی پسته پوچاغی غه جاقيلمديم بوكون »

پشكال —— يغمور موسومی ، ايام بهار ، ربيع ، بلوتلی هوا ، چوجقلرك كزلنمه اويونينك پيل له وانا يری .

پشه —— سيوری سينك ، ناموس ، كوبه لك .

— « خمسه » —

« مكر وافسون غايتيغه يتيكوجی »
« پشه بيرلان پيل نی جفت اينكوجی »

پلال —— ذخيره كومه جك محل ، اوره و انبار زمينی .

پلپوش —— طونك ودسته نك ونوانك التنه قونيلان اغاج وپايه لر .

پلتك —— طمطم ، باصيق سويلر ، لكنتلو ، كلالتلو ، پهپه ، طوطله .

پوچك

پلقته و پلخته —— بريانی قرلمش يومورطه و بر بولكی ايريلمش ، پارچه ، جزو ، پاره ، اندك آلنمش و بر مقداری جدا اولنمش .

پنجر —— چوغندر دنی دينور ، سلق بوستانی ، پازی ، پانجار ، اسيای وسطی ده ابلی ديرلر .

پندوك —— چيچك منی ومغجه سی وفيندوق و بوداغ يری .

پنه —— كوشه وكيزلی ير ، پنهان اولنه جق مقام ، وجای خم ، سنكر ، دشمن وظابطه دن اخفا اولنه جق ير .

پنه لاماك —— كيزلنمك ، پناهلنمق ، تستر ايتمك .

— « مثالی » —

« دلبريم قايدين كيلاسين روی مالينك پنه لاب ، مين سينكا الما بير ايم آلتی باغی آرالاب .

پنير —— جبن ، پنير ، لور ، پلاه ، پنير مايه .

پو —— چو ، بو ، تكو ، پو جستجوكبی كلمه سندندر

— « راجی » —

« يتيب بر بريغه ايلاب تكو پو »
« مونكا اول يتكيروب تيغين اكابو »

پوپاماق —— پلتكله مك ، طمطم سويلمك ، پهپه لنمك ، طوطله سويلمك .

پوپوش —— هدهد قوشی ، پوپتوش ، پاخته .

پوچ —— قوف ، يرامز ، بوش شی ، اجوف ، خالی وكواك .

پوچليغ —— بوشليق ، يرامزليق ، قوف واجوفلك .

پوچك —— قلب وناسره پول وسكه .

— « مشرب » —

قلندر مشربينك مين ايكی عالمنی تپيب اوتوم ، بهشت وحور وغلمانين پوچك پولغه سائيب اوتوم »

تاپلاماق		تابولغو	
پیس	اویوزعلتی، برص، بحق، ماخو، مسکین، ایلق آدم، قاشی وکبریکی دکولمش.	پوس	دومان، سبسك، کدورت، زنك، پاص.
	«مثال»	پولاماك وپوفلاماك	نفس ایتمك، و پوفلمك، شدتلی نفس ایله کورکلاماك.
	«پیس عاتی انکااولدی تاری»	پول	پاره، اقچه، فاوس، کوپری وقنتره.
	«کیندی آیینك ایلدین اعتباری»		«مثال»
پیشماك	تخطر ایتمك، پخته اولمق، مطبوخ، پزنده، بیشمك.		«یارانغان تنکریکا قیلغیل توکل»
پیشقارماق	تذکر وتخطر و تفکر ایتمك.		«طمع قیله کیشیدین بیرکینه پول»
پیشه وپیشی	باغده بیشمش اوفق کولجه ایتمك، وچورك وقویمان، انواع لقمه.	پیاده‌لاماك	یایان کیتمك، مشی ایتمك، سواری‌سز یورمك.
پیشولئو پیشیق	مطبوخ، پخته، حاضرطعام، بیشمش	پیازی	نوك، پیکان، برنوع سلاح، دیوه بوکندن معمول برنوع قوماش، ایرانیلرك‌اهاری دیدیکلری، ترکمنیه متاعی و بافته‌سی.
پیشیم	بر بشریم، برکره‌ده بشه جك نسنه مقداری، بردفعه‌لك.	پیچ	ولدزنا، هرشینك اوقاغ ویرامزی، پس، برص، طولنمش وبافته وطولشمش، صوبه وباجه وآتش‌دان وموری.
پیله	قوزه، ایپك، غوزه‌سی، بوجك تخومنیك طیشاربسی، ایپك بوجکی، چوجقارینك خانه خارجنده اویون محلی	پیرالاماق	کندیسنی کوسترمك، ابراز وارائه ایتمك، بکزتمك، نمایش، میدانه چیقارمق، شبه.

فصل ت

تابین	بر بلوك عسکر، خدمه بلوکی، خاصه بلوکی، تابین وتابع وجزو وملحق.	تاب	بول، پرستش، زیارت، پیچ، بوکلك.
تاپ	اثر، پی، نشان، علامت، امربولمق، یافتن	تاپو	سندوحجت، سجل، اطاعت، بیرولك، سجده ایدوب باش اکمك.
تاپشورماق	تودیع وتسلیم، سپارش ایتمك، امانت ویرمك.	تابوغ	عبادت، پرستش، بولنمش‌شی، انقیاد، بیعت، طاپو.
تاپقو	آزار، شتم، تقریعات، حقارت.		«مثالی»
تاپقور	ارابه‌لر بر بریه زنجیرله قوشادیلوب درت وجهلو قلعه شکلنه کیرمش استحکام، طابور، مفرزه، کاهل، تنبل.		«شمشاد قامتکا بولوب بنده‌باغدا»
			«ایلاب تابوغ همیشه توروب برایاغدا»
تاپلاماق	چکنه‌مك، ازمك، شعشعه پاش اولمق، تلعب ایتمك.	تابولغو	طابولغه‌دوبولغه اغاجی، ایلغای، ویلغین، کز.

تایماق —— بولمق، پرستش ایتمك، غایبی موجود ایتمك.

تاپینمق —— بوتدطاپمق، بیعت و تبعیت ایتمك، تلواسه

—« مثال »—

«اوغری اوسال لفم انجیدین چه قیب»
«هرنه تاپیب اویده تامین یغیب»

تاپشماق —— بوتشمق، بیعت ایدشمك، تاپاق، صداقت ایتمك.

—« نوایی »—

«شرط قیلدینك کیم سینی مین اوتورای
اولتورمادینك، چون تاپولماس
سینك سوز ننكا عهد و پیمان قبل مغیل»

تاپیرجیماك —— حرکت ایتمك، قلدامق، جون بیدن.

تاپماك —— حرکت جنبش ایتمك، قلداماق.

تات —— ترك حکمنه کیرمش اولان قوملره دینور، تاجیك کبی، برشینك لذتینی تاتمق، امر چشیدن.

—« مثال »—

«جوهر عرفاندورور سرمایه اصل
وجود، سود تاپاس سین
دیناکدین اوزبك اوزبك تات تات»

تات کند —— ترکستانده بخارا ایله سمرقندك بیننده بر قضا اسمیدر.

تاتلاماق —— ارامق، اقتارمق، برشیئه شکر وقند علاوه ایتمك.

تاتار —— الـجه خان بن کیوك خانك اوغلیدر. مغولی طوائفندن برقبیله اسمیدر. تاتارستان و قرم اهالیسنه اطلاق اولنور

تاتماق —— تشوق ایتمك، ذوقیاب اولمق، چاشنی آلمق.

تاتو —— میدللی، و صغیر آت، طای، تاتی.

—« مثال »—

«بدو و سو قوم و تاتو سی بیلان»
«اوشتر پرتل و یابوسی بیلان»

تاتوغ —— طاتمق، ذوق، لذت، طعم.

تاجانماك —— کندینی بکنمك، تکبر ایتمك، نخوت و غرور.

تاجکین —— کبر، غرور، عظمت، اولوغ لوغ، خدیویت، جوش.

تاجیك —— یابانجی معناسنه در، اوائل اسلامك فرسدن ترکه عربی قاریشوب اهتدا ایدنلره یابانجی معناسنه تاجیك و طاجق دینمشدر، وشمدیکی حالده آسیای وسطی ده فارسی تکلم ایدنلره تاجیك و ترکی تکلم ایدنلره تات تعبیر ایدرلر.

—« مثال »—

«ترك و تاجیك اوزبك و صحرایی لار»
«دشت قبچاقده گدای و بای لار»

تاخیل —— مزروعات، ذخیره، صولی یر، پرنج شالی ایکیلکه قابل اراضی.

تاختوق —— غلاف، ظرف، قاپ، قین.

تار —— صیق، تنك، ریسمان، تیل، تاریك.

—« لطفی »—

«برآغیز تارلیغنی سورمادی هیج
لطفیدین، کرچه اوپسته آغیز
فکری داحیران بولدوم»

تارتار —— دار دار، تك تك، ریشته ریشته، چیکر وزن ایدر، عروج.

—« مونس »—

«شعله تارتار بو کیچه آهیم فلکغایامکر
شمع نزری ایلتادور عیسی پیمبر ساری بیل

تاراغ — شانه، موشط، تراق،

تارام — پاره، قطعه، پارچه، جزو، حصه، بولك،

تاراماق — مشط ترجیل ایتمك، ترالامق، ساچی صاپامق، شانه ایتمك،

—« مثال »—

« سنبلونکنی تاراغاندا کل اوز آتانك دورعرق، کیم بولوتلیغ کیچه نینك الیده بولاس شبنمی »

تاراىجى — ایکنجی، ذراع، کشت وکار صاحبی، دهقان، یر وترلایی یاریجی، صپان ایله شودکار ایدیجی، چنه وقوش سوریجی،

تاراولیك — طارغیلق، انقباض دل، وضجرت، الم وکدرلك،

تارباق — صیچان یوسی، خانهٔ موش، فاره دلیکی، سیچقان، چیچقان،

تارتاغین — تارمار، پریشان، طاغنیق، پراکنده، افسرده، طارمد طاغین، دارماداغین

تارت وبیرت — طاغیق، پریشان، یغما وتاراج، قاریشیق، مشوش،

تارتماق — چکمك، الده صاللیوب آتمق، وزن ایتمك، انداز ومیزان ایلمك، سنجیدن، حالنه وقوف پیدا ایتمك، کشیدن،

تاریچین تارتماق — دار ایچین تارتمق، تأوه ایتمك، آه چکمك، ایکلامك، اون وناله ایلمك، افسوف وندامتله نفس چیقارمق،

—« حکمت »—

«مدینه کا رسول باریب بولدی غریب»
«غریبلقدا محنت تارتیب بولدی حبیب»
«جفا تارتیب یاراتغانغه بولدی قریب»
«غریب بولوب عقبه لاردین آشدم منا»

تارتیش — انقلاب، معاند، چکشمك، وزن ایتمك، کشمه کش،

—« مثال »—

« کارفرما بیر اولورسه ایل تارتیش کورمکای، کشمه کش نی ملك کورکای نی حکومت انقلاب »

تارتیشیق — چکشمه، کشاکش، معارضه، مدافعه، گفت وشنید،

تارتیغ — هدیه، پیشکش، تحفه، ارمغان، یادکار، برکذار،

—« مثال »—

«تارتوغی کرچه کورشده آزایدی»
«بی بها بر طوبغون بر باز ایدی»

تارغاجی — مهاجرین کروهی، کندی مملکتندن دیکر بر حکمدارك مملکتنه چکمش اولان قبیله، ترك دیار ایدنلر،

تارغامیش — هجرت کورمش، طاغلمش، پریشان اولمش، مال وملکنی ترك ایتمش خلق واولوس، ایلات،

تارقاماق — طاغلمق، پراکنده، پریشان اولمق،

—« مثال »—

« کرآجب ایسالار کلکشت ای جان وکونکل تارقانك، نیدین کیم سیز بر آی هجری غمیدین مبتلا دورسیز »

تارقالماق وتارقاتماق — متفرق، پریشان اولمق،

—« مثال »—

« دیر آیلنیك خجلتی حددین آشوب »
« شیخنی تاشلاب اویاتین تارقاشیب »

تارقاتماق — تقسیم وتجزی ایتمك، پراکنده وحصه ایلمك، پای وبولك لمك،

تارماتماق — طیرماشمق، اورمه لمك، کوچ حال ایله قلعه ودیواره صعود ایتمك،

تارناو — جدول• اریق• جوی و یاب جه• نوا و میزاب• آب ریز•

تاریغ — داری• ارزن• طارغیلق• انقباض•

—« مثال »—

«تاریغ کبی سویولوب تلخ کام لیغ بیرلا»
«تاریغ تاریغ که ییغیشتوردی آلتونین تاریغ»

تاریقماق — منقبض و متنجر اولمق• جان صیقلمق• خفقان و دلتنك•

—« مثال »—

«مین قوشی دور مین چندین چیقماغان
«دشت و وادی سیریدین تاریقماغان»

تاریماق — پاش ایتمك• سپمك ورش ایلك• افشان وساجك•

—« مثال »—

«اریه تاریب بغدای اورایو ایکین»
«کورمادوك آشلیغ بجی بوغدامی یکین»

تاز — حیاسز قادین• زن بی شرم• فاحشه• امر تاختن• قوشمق• تاراج تاز• چاپ•

تازکل — آبسم• لال• الکن• کلال• کونك• پدپه•

تازی — سك شکاری• عربی لسانی وخدامی اوایتی• کورجی•

تاساماق — آرمق• ایچروسی یانمق• پرستش ودل سوزلك ایتمك• پریسنك شرف و رواجنه وترقیسنه چالشمق•

تاسغراق — شراب قدحی• کاسه• پیاله• اایاغ•

تاسکی — سلی• طبانجه شپانی• تارسکی• توقات•

—« مثال »—

«آته‌سی بر تارسکی اوردی انکا»
«من نه قیلسام سین قیلوسین باق منکا»

تاسلاق — نامطبوع• تصارلنمش• نیرنك• چپلاق

تاسلاماق — فضولی ادعا ایتمك• بوش تفاخر صاتمق• اوزنملك• لاف زن• بالا بردارچی

تاسمه — قایش• چرم خام• قولان قایشی• قومار نوعندن بر لعب که تسمه اویونی دیرلر•

—« مثال »—

«بو قیمار و بو اویونده مطلق»
«حیله‌سی تسمه سیدادیر لار خلق»

تاسه — غصه• اسف• قایغو• غم• اندوه وکدر•

تاسه‌لانماق — تاسف ایتمك• مکدر اولمق• ضجرت وقساوت ایلك• ملول ومحزون اولمق

تاش — طاش• حجر• سنك• بعید• دور• فرسنك• فرسخ• خارج• بیرون اغاج وچاقریم• کلمه آخرینه علاوه اولور• دمور تاش کبی•

—« نوایی »—

«تاوش کیم اوی تاشیدین کل سه دیر مین باغری تاشیدور• ایشیکدین سایه کیر کاچ ساغنور مینکم قویاشیدور»

تاش باقه — قاپلو باغه• طاش باغه• سنك پوشت توسبغه•

تاشتق — برنوع بوش پای• وکمان وقوس•

تاشقاری — طشره و طرفی• خارج بلاد• بیرون• طشری• بره•

تاشقون — طغیان• سرشار• خروشان• جوشان• فیازان• طاشمق•

تاش قورغان — ترکستانده بلخه قریب بر شهرك اسمیدر• قلعه‌سنکی نه دخی اطلاق ایدرلر•

تاشکند — ترکستانده مشهور بر شهر عظیمدر• شاش دخی دیرلر•

تاشراباد — بخارا ایله سمرقندك ماینده بر شهر اسمیدر•

تاشلاماق — آتمق، انداخت، ارما، تبعید، دفع، طرد، رد، اخراج ایتمك،

— « مثال » —

« چوپرخاشدین خصم بولدی نژند »
« انکا تاشلادی ایلاپیچان کمند »

تاشماق — طغیان وتجاوز وازدیاد اولمق،

— « مثال » —

« همه راحتیم قاشیمدین آقه بیردی
کوزیاشیمدین ٭ که جنون سوبی
باشیمدین تاشه بیردی باره باره »

تاشنو — ایاق قاپلری چیقاریله جق محل، پایکه، قاپونك ایچرو طرفی،

تاشیرغانماق — حیوان طرناغی ، اشیندوررب کنارندن، سورتمك، طاشرمق،

تاشیق — طاشقین، جوش وخروش، پواره،

تاشیقماق — پك زیاده مجروح ومضروب اولمق مضطرب، زخم خورده،

تاشیماق — بر یردن چیقاروب دیکر یره کتورمك نقل حل کوچ ایتمك، طاشیمق،

تاغ — طاغ، جبل، کوتل، تپه،

— « مثال » —

« انی غم تاغیده آواره ایلاب »
« قیانی تیشه سیدین پاره ایلاب »

تاغار — قاپ، ظرف، طوبره، کیسه وخالته،

— « مثال » —

« یخشی قاوینك معدنی پیکند وآغار »
چارجوی ده تاغار کوبتور قرا کولاده زغار

تاغاجا — هلاکوخان واباقاخانك امراسندن بریسنك اسمیدر،

تاغوغ — طوق، دجاج، مرغ، خورس،

تاغه — دایی، والده نك برادری، طاغایی،

— « مثال » —

« مونینك اور تانجی اوغلی بای قرادور »
« جین دور بول انکا اول هم طغادور »

تاق — تك برنوع اغاج اسمیدر، یکه، بر، واحد، یکتا، بلند، ایوان وکیوانك شرفه سی بیوك بنالرك زوروه سی وبالاسی، پیشتاق، ورواق دخی دیرلر،

تاقر — قتی، قورو، صرت یر، قاق، کزرکن طاقردی ایدن محل، اوت بیتمز وطاشسز بر موقع، صو ایچون چوبانلرك مراجعت ایده جك مکانی،

تاقاووتقه — نعل، آت نعلی،

— « مثال » —

« هم آلتون ایکاردا غی آلتون لجام »
« هم آلتون تاقاوداغی آلتون ستام »

تاقاوچی — نعلبند، سوم تراش وبیتر، سایس، میرآخور، جلودار،

تاقتوق — لحاف، غلاف، ظرف، توتون وتنباکی تاوله سی، توکروك حقه سی، قاونوس تونجه، غولچه،

تاقاق — ایلشدرمك، شد وصل ایتمك، باغلامق تعلیق وربط ایتمك، اصماق، اویزان، سرنکون ایتمك،

تاقه — قلاب، چنکل، صارغی، شست، غولطه، منفرد، برتك، تاقاو،

— « مثال » —

« بر تاقه کبوتر اوجتی تامدین »
« بشقه لری توره کیچتی بامدین »

تاقی وتقی — دخی اداتدر، ینه، چنان وچنین هم، بونی،

تاقیشماق — ایلشمك • مربوط اولمق • مشارکت ایتمك • طوقوشمق • جزل وشته •

تاقیم — لوازم • آوانی • اثواب • زمره • کروه • اسباب خانه • آت طاقیمی • جبدوق •

—« مثال »—

« بر بدو آت منکا احسان ایتدی »
« تاقیمی برلا درخشان ایتدی »

تاك — آصمه • تالار • درخت انکور • تك فرد • یالکز •

تال — چپلاق • عاری • دوز • سوکوت • دال • سورکون • شاخ • نهال • بید • خلاف • مجنون بید •

—« مثال »—

« کونکلوم همیشه تال کبی تیترا سانی تانك • کیم وعده‌نکز منینك بیله دایم خلاف دور •

تالا — یغما • یشیلایك • چابر • غطس • غواص افکار • وارمق • دوشمك • تالان بعید دفعه • مره • کره •

تالاب — ایرمق • نهر • چای • حوض تاراج • طالامق • آسیای وسطی‌ده تومن خیرآباده یر موقع اسمیدر •

تالابیماق — استك ایتمك • دیرنمك • قبر دالمق • طلب ایتمك • التجا و دخالت • ابرام ایلاك

تالبیتماق — اویناوب صیچراشمق • تلاشلنمق • تلباسه ایتمك • چارنمق • تدتدنمك •

—« مثال »—

« قتیغ تاش اوزرا تالبیتماق غه دوشدی »
« سونکاکلار جسیده سیتماقغه دوشدی »

تالاز — کردباد • قوبیان •

تالاش — تلاش • خلجان • عجله • یقه یقه ید طوتشمك • کوشش • قوبروب جنك ایتمك • دست بکریبان •

—« مثال »—

« انداکه غازی شه فرخنده بخت »
تاج الاین دیب تالاشورایردی تخت

تالاق — طحال • سپرز • اسبرج • تلاق • اوت •

تالاماق — تالان ایتمك • اورمق • چاپماق • غارات وچپاول ایلاك •

—« مثال »—

« تیلرام عشق یولی ایچره سبك بار اولمق »
« یوق وباریم منینك ای دردو بلا خیلی تلانك »

تالان — تاراج • یغما • غارات • نهب • تاز وباز ایله اسیر ایتمك •

تالای — چوق • کثیر • فراوان • بسیار • کوپ • اوزاق و بعید • دور • مجهول و بیلدیکن کسنه •

—« مثال »—

« قاشینك که روم ختن نی تمام اولجا لادی
ساچینك خیالیدا اولکیم ختن ایلین تالانای

تالغه و تالغاق — موج • کوهه دریا • طلاطوم • کولاك •

تالغاماق — تفریق ایتمك • تجزی ایلاك • پریشان منتشر قیلماق •

تالغان — یومشق • نرم • ملایم • میوه • اوك •

تالغان ایتماك — یومشاق ایتمك • جکنتمك • یاغه قورلمش وبریان اولنمش اون • تلقان •

—« مثال »—

« آ اویب جواد و تو توب یارماقغه
...... قالغان • دیکیل کیم ایلامیش
لار تاغ نی تالغان »

تالغوم — موج • کوهه دریا • کرداب • انقلاب هوا • تالغه •

تالقیچ وتالغیچ طالیجی • اولان غـواص • دالیجی وغطاس • غولطه‌چی • غراق •

تالکو —— برنوع شکلر قوشیدر آتالکو •

تالماق —— طالماق • غطس • غواص • غوطه افکاره وارمق • خسته و مریض یورغون اولمق • ملاحظه وتفکر •

—« مثال »—

« تالنـه تالنـه قوللرم تالدی »
« خیوه‌دیك اولك‌ده نازلی‌یار قالدی »
« سیویب الغان یاریم کیملره باردی »
ازلده قسمتم سوغه غرق اولدی »

تاله —— تلاش • قامیش • وبشقه بونك کبی شیلردن قیربلوب آیریلان پلاخته وپارچه

—« مثال »—

« تاله تاله‌نی اوقونك کونکلومدا کویاسیندی کیم • یتورولوب دور ناتوان کونکلومدا بربر لاله‌لار »

تالیجی تالغیجی طالغیچ • غواص • غوطه‌جی •

—« مثال »—

قیل اوزلوك دشتنی طی‌ایستاسانك مقصد دا آسایش • نی تانك یتسا حرم ایچرا بیابان قطعی دا تالغان »

تالیقماق —— خسته ومریض اولمق •

تالیغه —— خلجان • شتاب • اضطراب •

—« مثال »—

«باری‌آغزی‌دا تیلبه ایت دیك تالین »
«عددا ولی ایت توکی دین قالین »

تام —— دام • بام خانه • بنااورتوسی • سقف تامم • قطره‌ودامله • سطوح •

—« مثال »—

« یاغین دین‌اینك تامی تم کورماکان »
« چاقین شعله تامیغه تیکوزماکان »

تاماغ —— دماغ • تماغ • کام • حلق • تماق • بوغار •

—« مثال »—

«سوزدورور کیم کیلتورور دیکوبجی باشیغه بلا • ایستاسانك راحت اوتور تیلنی تاماغنکه تقیب •

تاماخسا —— برنوع چیوی • میخچه • سیخ • مسمار • انکسار •

تامجی تاشی قطره • طامله مقدار • ریزه • دامله

—« مثال »—

« تامجی دیك اشکیم ایس کونکلوم اوتی دفعی اوچون • که بدن کلباسینی قیلغانی ویران تامادور »

تامشیماق —— طامله طامله صو ایچمك سق‌ایتمك •

تاملاماق —— تقطر ایتمك • سابع • سیزوب قطره قطره دوشمك •

تامله —— طاملا • قطره • ذره • دانه • دامله

—« مثال »—

« تم تم تامه دورخـون دلم ایکی کوزومدین • عیب ایلامکیز بیخود اولوب کیتسام اوزمدین »

تامماق —— تاملاماق • قطره‌ودامله

—« مثال »—

« نغمه‌دین اونی دم تاپار ایردی »
« باده دین یاغ هم تامار ایردی »

تامور —— عروق • رك • طاشك واغاجك یول یول آیروسی‌ودمار • آخرتلك قرداش • ریشه • قبیله • اورغ • تیره •

تاموغ —— جهنم • دوزخ • سقر • سعیر •

—« مثال »—

« نی که قلیب قصدانینك امری‌یوق »
«اوچماغ امیدی وتاموغ بیمی یوق»

تامیزماق — تقطیر ایتمك • قطره قطره مایعی سیزدیرمك• طاملاتماق •

—« نوایی »—

«جامغه چون خود قویاآلمای آغیز»
« پخته بیلا آغزیغه آنی تامیز »

تامیشماق — سیلان ایتمك • تقطر ایتمك• داملق• قطره‌قطره نزول ایتمك• تامك•

تان‌وتانك — شبهه•انکار•تعجب غریب•

—« بهجت »—

ای پری رو آستانینك اوزره قان توکسام نی تانك• خط یازلق رسم ایرور شنکرفدین باب اوستند»

تانسوغ — تنزوی‌خطایی•عجیب•ارمغان•هدیه نادیده‌یادکار•تنسوخ•

—« بهجت »—

« انداکه بو دایره اوردی خیال
«اور تاغه کیلتوردی بو تنسوخ مثال»

تانغو — منکر•دونمش•دول ایتمش• طانمش کذب• دروغ •

تانقلدو — طانقبردی• انکاراتدی وعده‌سندن دوندی• چوردی•

تانك — سحر• صبح• شفق‌وعجب• طلوع• اول‌روز•پگاه

—« مثال »—

« مدرسه کنجینی غم آبادایتیب»
«تانکرین اقشامغه‌چه فریادایتیب

تانك آتمق — شفق‌سوکمك• صباح اولمق•

تانك قالماق — طوکه‌قالماق•حیرتده قالمق•تعجب•

تانکوقلاتماق — استغراب ایتمك• محو وطالمق• طوکه قالماق•متحیر•

تانکلا — یارین• فردا• ایرته• کلیجك کون یوم آینده• آتی•

—« مثال »—

«ایش کوزکین کوب حولوقا»
« لیکن ایش تانکلا یابوراقا »

تانکلاغی کون — فرداسی•یارینکی کونی•پگاه•یوم آتی

تانکلاین — علی السحر• صباحلین•

—« الله یار »—

«ایدی‌خردقولاغینه‌باتوردەآفتاب»
کیم بارسه پستایك بیلا تانکلاعلوچیقار

تانکلاماق — تعییب‌تقبیح ایتمك• شاشمق• تعجب ایتمك•

تانکلاتماق — استغراب‌ایتمك•سحروصباحه‌قرشو اوتورمق•طلوعه‌قدر بکلمك•

تانکلای — آغزك‌یوقاروسی• کام•تماق•

—« مثال »—

«تاقلایندن‌قان‌آلنسون اول آتینك»
«بخشی اولماسه‌آنی تورمای ساتینك»

تانکماق — یوك‌باغلامق• دنك‌یاپمك•بار بسته• تنك•چفت•ایش•برابرایتمك•

تانکوت — چین‌طرفلرنده برقبیله‌اسمیدرتونکانی چرچوت دنجی دیرلر •

تانکین تماماق — متعجب اولمق• حیرتله باقمق• محو اولوب باقه قالمق•

تانلاماق — تفریق• تفریدایتمك• آیرمق• کزیده ایتمك • جدا• انتخاب• طانیه‌جك درجه‌ده‌سچمك •

تاناماق — انکارایتمك•اقرارك ضدی•منکر•

—« مثال »—

« قرق توقوزده عشقنك توشدی کویوب‌یاندیم • مجنون صفت‌خیل خویشدن قاچیب تاندم»

تانوق — شاهد•کواه• اثبات• برهان• دلیل•

—« مثال »—

« شـاهد عادل آنكا يالغان تانوغ »
« تهمت ايدر كه درم آلغان تابوغ »

تانوقلاماق — اعتراف• اقرار ايتمك• ثابت اولمق• طوغری سویلك• صدق ايده رك انكار ايتمامك•

تانيش —— بيلديك• معرف• آشنا• دوست• معلوم• كورلمش ومشاهده اولنمش• بيللی• دانسته•

تانيماق —— بيلوب تشخيص ايتمك• بيلك واكلامق• اكلايوب تصديق ايتمك• تخطر ايتمك•

—« مثال »—

« هلال اوقين توزوك اورمش كونكل كا تانما كه بار• باينده كيرپيك وقاشی دين اوق وياسی هنوز•

تانيمال —— طانيلمش• بيلنمش• بيلديرملك• مجرب الاحوال• سنجيده• حال دان•

تاو —— تاوتاب• هنكام• فرصت• بعيد• دور• طاغ• چاغ• پيچ• سو• راده•

تاور —— قاب وظرفك اطرافی وكردی• محيط وحلقه• دائره• چوره• جواله•

تاوسماق — عشقنه قدح تناول ايتمك• مسرور وشادمان اولمق• بريسنك اسمنه مدام ومی ناب ايچمك• قارقاف•

تاوشالماق — خسته• ومريض وبی درمان• بی حس وحركت• رنجور وناتوان• ضعيف• كسل• دردلی•

— نوايی »—

« طاقتم كر قالمدی تارتارغه محنت تاغينی • نی عجب بويوكنی كر افلاك چيكسا تاوشالور »

تاولاماق — تاوه كتورملك• چويرملك• تربيت ايتمك• آت وحيوانانه يطرليك ايلك• پرهيز ايله اصلندار جاع ايتمك•

تاولانماق — تاو بولمق• سميرترملك• قيورالمق• بتاب ايتمك• ايپ واوتی قوتلمك• پيچ وتاب•

—« حكمت »—

عاقل اير سانك غريبلار نيك كونكلين آولا
مصطفی ديك ايلنی كيزوب يتيم كاولا
« دنياپرست ناجنسلار دين بويون تاولا »
« بويون تاولاب دريابولوب تاشتيم منا »

تاووشماق — اتمام واكمال• انجام• نهايت وغايتنه ايرشمك•

تاووش —— صدا• ندا• سس• آواز• شماطه• طبطاب• اياق سسی وسائر نسنه•

—« مثال »—

تاووش كيم اوی تاشيدين كيلسا دير مين
باغری تاشيم دور • ايشيك دين سايه
كير كاج ساغينور مين كيم قوياشيم دور »

تاووشقان — طوشان• خركوش• ارنب•

—« مثال »—

« هر بوته نيك آستيدين تاووشقان »
« سيجراب توروبان بولور كوريزان »

تاووشقان قوردی — چيل• خفاج• برنوع وحشی ياباني طوق•

تاووشقان اويقوسی — مسامحه• اهمال• انديشه وتفكره طالمق بيله رك بيلدرمك• نيم خواب•

تاووشقان ييلی سال تركان دائره سنك دردنجی ييلدر•

تاووشماق — جسارت ايله قيام ايتمك• قالقمق صيچرامق• خيز ايتمك• سرعت ايله صاللانوب كيتمك• جلد وچابوك• پات پات يوريمك•

تایجاق	
تاووشمیش	امانت* تسلیم* تودیع* سپارش* تاپشیرمق*موقت براقاق*
تاووغ	طاوق* دجاجه*مرغ خانه کی* فرخ*
تاوولقا وتاوولغان	طوغلغه* بهادرلك باشنه کیدیکلری پولاتدن سووت وزره ادواتی* دوبولغه*
	—« مثال »—
	«کوش دیك یاروق جله نیك کوپه سی* «باش اوزره تاوولغانلاری چرکسی*
تای	مدیللی*آت یاوریسی*تاتو*تك*دنك* دوه بوکنك برطرفی*دونان وغونان* قای* لغزیدن*
تایاغ وتایاق	طیاق* طیانه جك دکنك* عصا* صوپه*کلتك*تربه خجه سی*دسته* چوپ* دستك*پشتبان*
	—« مثال »—
	اوخشاتتی قامتینکغه صنوبرنی باغبان* بیچاره بطاس ایرمیش الف دین تایاغنی
تایاغلاماق	طیاق آتمق* ضرب ایتمك* استوار ایتمك* پاینده قویمق* طیاقلاماق* اورمق*تعزیر*
تایاماق	دستك و پاینده قویمق* یاصدامق* تکیه ایتمك* قوت ومتانت ویرمك* معاونت وحمایت لندیرمق*
تایانجاق	متکا* نیزه* تکیه کاه* خاده وعصا طوتمق* ارقه ویرمك*
	—« مثال »—
	«منکا کوپ ظلمی یوك ایتدیك دیکر بر کیمسا کا ایتما* که بر باری کران هجرینك تایانماس کمسه بو دردا
تایجاق	قیاجق یر* طایریله جك محل*سبریله جك یر* لغزالمك* طایغاق* بوزلی موقع* یخملك*

تایطاق	
تایش	خطای لسانجه معلم*خواجه*کاتب* مکتبدار* اهل قلم ودیوان*میرزا ونویسنده*
تایغاج	قیاجق صولی وبوزلی محل*منجمد* یخلمش* سبریله جك مواقع* اياق طوتمز ارض* سیوشیق یر*
تایغان	خون خور کوپك* ونجس حیوان* روسیه ده بر مملکت ودربنداسمیدر* بندر* جبل هندوکوشك فوق*اياق وسم طوتمز کوه*
تایغور	چوق قایجی وطایجی* قیزاق ایله قایجی*یخمالکباز*
	—« مثال »—
	«ییلکو سبز بحر و بری آموینی یخ کوفریسیدین* باخبر بول کیجه منك آتینك اياغی تیاجاق»
تایلاق	ایکی یاشنده کی دوه* هنوز جهاز قویولمامش بوته* دیوه یاوریسی*
تایماق	قایمق* طایمق*موازنه* یوکی دنك دنك ایتمك*سرعت ایله طاتمق ویوکلك* ایلیشدیرمك*زیج ایتمك*
	—« صوفی »—
	«هدایت یولیدین تایدیدیرمه پایم» «ضلالت اهلیدین قطع خدایم»
تایمغور	قایمایجی* طایمایجی* سبرلمایجی*
تاینغ	قایار محل*قایر*طایغاق* وبولاق یر* شیلتیق موقع*
تایلماق	قایماقلك**طایماقلك*سبرلماکلك*
	—« مثال »—
	«کنه لاریدا بولسه کیمسه اسیر» «تایلغاج اياق بولسا اول دستکیر»

تتال و طتال		ترانکغو	
تب تب	اصواتندر * قورقوتمق ایچون وکوپکلری قیزدیرمق ایچون مستعملدر * چوجقلرك چاموردن ایتدیکلری برنوع لعبدر *		—« مثال »— « نه طتال ونه شبستان دور بو » « لغز اربابنه آساندور بو »
تبت	تنغوت دخی دینور * چین وتاتارستان وترکستان وهندستانك اراسنده واقع برمملکت اسمیدر * ختن ویارکند محاذیسنده دشت پامیر حدنده و کشمیرك شرقنده در * لاداق دخی دیرلر *	تته	په په * که که * دلی الکن * طوطو لوب یاریم یاریم سویلك * توتله دخی دیرلر *
تبسی	سینی * لعلی * پانوس * حرارت دل *	تتی تتی	اصواتندر * طاوقلری چاغرمق ایچون مستعملدر * کیه کیه کبی *
تبسیرماق	حرارتدن قوریمق * عطشانلق * طوداقلری قبارمق * آتشلنمك *	تتیك	تیرانداز آدم * جست و چالاك * حامله دار * دلبروتوانا و تنیج * دلی قانلی * قوتلو *
تبی	تپی * دوابك نجاستی * نوری وترس * کوبره * ابرودانه او صیق قار *	تجن	طاغ چکیسی وتکه سی * قیزغین وشدتلی وغضبلنمش آدم * مروایله اخل بیننده قبائل ترکنیه نك مشهور بربلده سیدر * دریای طژن معروفدر *
تبنکو	اکرك اطرافی وکناری * قالب * قالطاق * بلامه سی * —« مثال »— شهسواریم نیك ایاغین او پکالی راضی ایدیم آی ایله کون هر بریسی بر تبنکو الدیدا	تجن جایی	کورکان واترك بالا آبی وشرقی * دره کز وکلات مملکتی حذاسی وشمالنده واقع برمملکت ترکمانیه .
		تحاقووتاقوغ	طاغوق * دجاج * مرغ * طوق *
تبه	ذروه * طوپ * دومسك * توده * تل * کوتل * یوکساك ومرتفع محل * الانك *	تحاقو ییلی	سال ترکان دائره سنك اونجی یلیدر * سال مرغ وتحاقو وطاوق *
تبه لاماق	باش اشاغی ایدوب ضرب ایتمك * لیاق التی ایدوب چیکنمك * طوپلاماق * ادخار اجماع ایتمك * خیر ایتمك ایاغیله کیل وچامور ولای چیکنمك * طین حکمت وفغفوری وکلال * —« مثال »— قل خواجه احمد نفسینی تپتیم نفسینی تپتیم اندین صکره جانانمینی ایزلاب تاپتیم	تراغای	سروی اغاجی * طویغار * قواق * ترغای * فاخته قوشی * موسیجه *
		ترانجه	ترك * بچ * بی ادب چوجق * ناموسسز *
		ترانك	دیرن * عمیق * کبریشلش دف وطبلك سسی * کبرلمش دری * —« مثال »— « دایره نی ایلادیلار کوب ترانك » « همده مهیا ایدی قانون وچنك »
تتال و طتال	بحرطویل * لغزك برنوعیدر * چیستان وبطلجه و شبستان خیال کبی مغالطه لی بر معما طورنده در * تطال دخی دیرلر *	ترانکغو	تیراك وعرعروسپیدار اغاجی * قواق * —« مثال »— « قامتینك نازك وطوبی نازك » « سرودعنا و ترانکفور عنا »

ترتمق —— بلماك • طانيماق • نامعلوم ومجهول • كوريشلامش •

ترجك —— عاري • عريان • پردەسز • يشماقسز • برهنه • چيپلاق • لوج • لوخ •

ترجيق —— بهار علفندن دوابك طوقلغى • چن وچايردن اغنامك سميردكى •

ترخان —— عفو عمومى • امتيازلو • وتكاليفدن معفو اولان اعيان وقبيله • ترخان اولان آدمدن بر شى آلنمز محاربەدە النه دوشيرديكى اغنامى ضبط ايلر وبلا رخصت حضوره كلور وتكاليفدن مستثنى و بريدر •

ترخان صياد —— بخارا خطه سنده قره كول ملحقاتندن بر قضا اسمى • ودشت قپچاقده بر قبيلەدر •

—« مخدوم قلى »—

« اير تراق ترپانونك وقتدور يارانلر »
« منزل ايراقدور يوكلر آغيردور »
كيدان قيتيب كلس بو براغوردور »
اجل يقانك طوتار بركون ترخان ايلناس »

ترزيق —— قويون قويروغى • دومبه • كرت •

ترس —— ظهر • تقليب • معكوس • پوشت • ارقه • چپه • سركين • كوبره • تيزاك • بالفتح الچق ودون وبى حميت آدم •

ترسان —— بالطەنك صابى • تبرك دستەسى • پالتو صوپەسى •

ترشش —— ايران وتركستانده واقع برشهر اسميدر

ترغون —— سمير • طولغون • فربه • تقوم • سمين • برداق •

ترلك وتبراك —— سروى • قواق • سپيددار •

—« مثال »—

« ترك سارغار تيبن يوززارلار ديك »
« ساريغ آغريق بيلا بيمارلار ديك »

ترك —— ضمه ايله اصل اولان اوچ سلالەنك بريدركه حضرت نوح عليه السلامك اولادى يافثه اشارتدر ترك انك برنجى اولادى وتركستان خانلارنك اوليدر • يافث اوغلانى هم ديرلر • صحراى رستايى •

—« نوايى »—

نوايى تركلارنينك تركى توتسه عيب قيلمانكيم • انكا بر توركمن مهوش غمى محكم تولاشيبدور »

تركاماك —— احتراز • اجتناب • تبعيد ايتمك • صقينمق • ونفرت ايتمك • تيسكينمك •

ترك —— خام قاون • پيشمامش خربوزه • نارسيده بطيخ • صيحه • تره • بر نوع حقارت اسميدر •

تركستان —— طاشكندك شمالنده روسيه جهتنده بر مملكت اسميدر • خواجه احمد يسوى حضرتلرى انده مدفوندر •

تركمان —— بلخ ايله بحر خزر آمو دريا ايله روس وايران حدودى بيننده مسكون ومتمكن قبائله ديرلر •

تركمانليك —— مرو • سرخس • اترك كوركان طرزن اخل اراضى واسعه سنده اقامت ايدن تكه يوموت • ساريغ • سالور ايرسارى قبيلەلرينه منحصردر •

تركنمك —— كنيشلنمك • بول اولمق • وسعتلنمك • فراخ •

تركى —— قمچوغه • فتراك • بوكتورمه • ايكرك ارقەسى •

تركى باغى —— قمچوغه باغى • بوكتورمه باغى • وتسمەسى •

تركيلماك —— مانع اولمق • منع ايتمك • يساق ايتمك • براقامق • قداغان • دربار و رسم سلاملق وكورنش تعطيل كونى •

ترلان —— بیوك بر شكار قوشیدر • بر نوع پیداو آتلرك رنكی ولقبی •

—« مثال »—

« ترلان آتلی یای سلاح لی قوچ یكیت »

« خبر بر كیل بنم یاریم قیده دور »

ترموجاق —— تره اوتی • مدیونس • شبت • كشنیش • یوروبجه نك اولی •

ترمه —— طاغلرده طوپلانوب قالهرق كوچن وتراكم ایتمش برف •

ترناك —— بر نوع خیار وتره و بادرینك •

ترنوه —— كوچك دریا • ایرمق • چای • ارند • نوخانه •

—« مثال »—

« ترنودن سوكلان دور شلدیر شلدیر »

« بن سنكا عاشق بولدوم نیجه ییلدور »

ترنك —— تازه • معتدل • صولمامیش میوه و فواكه • كرپلش طبل ودیری •

ترنه —— مضراب طنبور • وناخون • ساز آلاتی •

تسكری —— ایكری • معكوس • ترسی • ناساز • طوغری اولمیان • چپه • واژ كون • یوزاوستی •

—« مثال »—

« كرهندایشی تسكری ایرماس نیچون »

« ایسع ییردین ساوغ طراوت قیله سین »

تسمه —— بر نوع لعب • قومار • قایش • حلقه •

—« مثال »—

« الده تورلار بوقیمارده هركسی »

« براویون دور تسمه سنده حیله سی »

تغار —— تكنده • جاموردن بیوك ظرف • عسكره ویریلان تعیینات قروانه سی • تغاره •

تغای —— دایی • والده نك برادری • تغه •

—« مثال »—

« بری عمو بریسی دور طغاسی »

« بری آغا بریسی اوت آغاسی »

تغایزه —— تیزه • خاله • والده نك قز قرداشی •

تغماچ —— افغانستانده كافری طوایفدن بر قبیله اسمیدر • طامغه وكومرك و زكواة • وباج چینك • طامغاو علامتی ومهری •

تفنیك —— اعلا اینجه كچی قیلی • وقویونك بهارده قرقلان تازه یوكی وتویی • تیبت • وپتبی •

تقر —— ترش • حامض • آچار • اكشی • قوری بر وزمین سخت • قاق • قدید •

تقرماق —— ترشیماق • قوقیدرق اكشیمك • حموضت پیدا ایتمك • طعمی بر آز متغیر اولمق •

تقوق —— تحاقو • طاوق • مرغ • دجاج •

تقل —— بر یسنه خوش آمد • والتفات ایدرك قانع ایتمك • فوق العاده نوازش • و پولتیقه ویوزینه كولمك •

تك —— اداتدر • حتی • دك • تاكه • محضا • كبی • مثل • مانند • انك تك • بونك تك • تیل • تاق • بر • یكانه • واحد • دم وخاموش •

تكاك —— اصمه وخیار وقباق امثالنك سوردوكی اوزون قوللر • یورك • بیاره • دال • قول • بلك •

تكامیش —— تعجیل • شتاب • سرعت • جلدی • چابوك تیز • بات •

تكاو —— دره • صویی • چایر وچمنی صولی محل • كول • زه كش •

تكتیل —— كمربند • قوشاق • قوشاق بر طرز ظریفانه ده باغلیوب براوجی بر طرفه صاللاندیرمق • فوته • بیلباغ تك بند •

تکروك — یوارلق• مدور• دکرمی• تکلرلك چرخی• توغلاق • غرغره• غالدراق• تکر• جیلالك• کردیش•

تکروماك — داورمك• دوندرمك• چویرمك• ایلانتورمك• کردانیدن•

تکورمه — مدور• دکرمی• دوار• امر دیکزمه• تیکیزمه• وطوقوندرمه• نرسان•

تکشمش — سلاطین حضورینه هدیه تقدیم ایتلك• پیش کش•

تکنه — خیوه وخوقند طرفلرنده قادینلرك باشلرینه صاردقلری بیاض صاریق وصارغی و قصبه• اوزونجه یاپیلان قاب• ناوه• اغاجدن معمول قراوانه وکارسان•

تکه — یچی• سرنه• اوغلاق• بوز• تکه قبیله‌سی قدیم ترکمن عشیرتی اولوب اخلده• طژنده• پندی• مروشاه جهان وسرخس طرفلرنده مسکوندرلر•

تکیز — دوز• طوغری• مسطح• برابر• راست• یکسان• وتیره• توز• هموار•

تکین — آلت• زیر• تحت• تیکی•

—« مثال »—

« کل تیکیندا اولتوروب هر دمده ساغیندیم سینی • ذره دردینك اولماسون دردین خلاص ایتکیل مینی »

تلا وطلا — آلتون• ذهب• سکه زر• قیزیل دخی دیرلر•

تل — تپه• یوکسك• آلانك• بایر• آطه• اوفاق طاغ• کوتل• کوه خورد•

تلاج — شهلا• آهوکوزلی• خومار• سرمست بادام جشم• مستان•

—« مونس »—

نرکس نی اوخشاتور کوزینکا باغبانی کور قیمانی هیچ تمیز ایتا الماس تلاجدین

تلخه — برنوع آجی اوتدر• ککره• ودلتلك کبی تلخك دخی دیرلر•

تلاك — ذخیره• کومه جك محل• اوره• انبار زمینی• اور•

تلپك — بورك• کلاه• قویون وقوزی دریسندن قوق• داغستان وترکمان وخوارزمی لرنك باشلرینه کیدکلری قاپاق• چورمه

تلغاك — برنوع اوروبه• جامه• لباس• تون• سروپا•

تلقاسه — اضطراب• خلجان• سراسیمه• دهشت• وسوسه•

تیلماغ — تیلماك• پاره ایتمك• دیلمك• کسمك• دیلم دیلم ایتمك•

—« بایقرا »—

« ایتلاری مجروح جسمیمنی جوهریان سودرادی • خسته کونکلوم تیناعیدین قانمادی تیغی آنینك »

تلکن — چوبدن معمول برنوع عراوه در• غلتك• ایش ودهقان دوبه‌سی•

تلخاق — اضطراب• خلجان• شتاب ایتمك• تالواسا•

تلاماق — غصب• تاراج• غارت ایتمك•

—« مثال »—

« آتا بابانك هنری اتماق وچاپماق تلاماق »

« سنکا کیم قویدی چوپاناپماق وتوفراق یلاماق »

تلیم — شرحه• قطعه بارچه• دیلم• پاره•

تماجامیش — اضطراب • نکران حال• ضجرت• ایقباض• تلاش• وسوسه• صیقلق•

تنبه لاماق

تمرقزوق — تیمور قازق • قطب شمالی • دیمور قازیق قطب یولدوزی •

تمرن — پیکان • نوك تیر • اوق اوجی •

تمغا — طامغه • نشانه • اثر • مهر • سورغوج • بالاسی قرمزی ایله یازیلور ایسه آل طامغه • یالدیز صوییله التون تمغاء وسیاه مرکب ایله یازیلور ایسه قره تمغا دینور •

تمق وتماغ — بوغاز • حلقوم • کلاه • قالپاق • تلپك • بورك •

تمل — قویوق • تمه • پاینده • دیرسك • متانت •

تمه — کلید مقامنده قپونك ارقه سنه قونیلان اغاج • تمه • آلات سد • آرقه ویرمك • استحکام •

تموغ — جهنم • دوزخ • سعیر • سقر • برزخ •

—« مثال »—

« بوبسکه عین عنایت بیله کوزونك
توشسا • قوغ اوتیغه نوایی نی سودراب التورچاغ »

تنبل — تنکیر • سمین • کاهل • مهمل • اوشنکن • کیوشك • اوند • سمیز • تن فراخ • خوش یاقمز • بی پرواه • فارغ البال •

تن — سسله اقارصو • بدن • وجود •

تنبوك — بیوك چادرك اورته سنده قوریلان کوچك خیمه حلقه واغاج •

تنبول — چوپ • پشت • پان • دوا •

—« مثال »—

« طاس لار سازاینیب ایدی مقبول »
« نیچه دا انیه نیچه دا تنبول »

تنبه — تنه دار آت طاقمی • قوت ویرماك •

تنبه لاماق — قپونك ارقه سنه تنبه اورمق • تمه •

تواشی

—« نوایی »—

« نی دولتی ایرور اولکیم نوایی نی دلدار »
اویکالتیب ایچی شیپ ایشکنی تنبه لاغای

تنتیك — دلی • دیوانه • بودالا • آواناق • سرسری

تنکل — برنوع اریکدر وزردالی • وغولونك دوجه • آلو •

تنقال — جلب • دعوت • ایسته ملك • اخبار •

تنکه — اینجه معدن لوحی • چنکو •

تنکه — بخارا وآسیای وسطی سکه سی مسکوکات نقره • کومش • سیم •

—« صوفی الله یار »—

« قالیب من تنکه دیب احوال تنکه »
« مشقت لار باشیمغه رنکه رنکه »

تنیکه — اسیای وسطاده ایپك دستکاهیدر ومتعدد چرخ وادوات ایله ال فابریقه سیدر • حریر دستکاهی •

تنکیز — دکز • بحر • دریا • یم •

—« نوائی »—

کوزوم یاشین ایرتیب کرتو کانماسا تانك یوق
عجب دورور ساچبان سویونی قوروب تنکیز

تواچی — چارچی • منادی • دللال • مخبر

—« مثال »—

« جریکه ایلبان میعاد وبولجار »
« تواچی هرطرف یکتوردی اولجار »

توار — سمورر حیوان • طاوار • دابه • مواشی • قماش • الق سوریسی • چین تمعه سی •

تواشی — خادم اغاسی • خواجه سرای • اغاوات ایچ اغاسی • حرم اغاسی • غلام اخته •

—« مثال »—

« درکاه ده کوبتورور حباشی »
« بی حد وحسابدور تواشی »

تواغ — دوابنك اياقلرى، وسم اسب، عرقچين، لحاف، پرده، توياغ،

—« مثال »—

« مركبى اوردى آى يوزيغه تواغ

« ايلاكيم قالدى جبهه سى اوزه داغ »

تواكون — قرتال، بوركوت، باى اوغلى قره قوش

توب — يغين، يوارلاق و مجموع اولان شيلر،

—« مثال »—

« بورون اندنكه سوده ل بولغاى »

« سوتوبى كا چومار محل بولغاى »

توب قازغان — مدبليغى، طوبلك درونى قزان آلت، طوب يانان محل، استراباد ايله خوارزم بيننده برموقع اسميدر،

توب توغرى — طوب طوغرى، توب دوز، طوس طوغرى، تب يكرى، يايلا، هموار،

توب توز — توب توغرى، طوس توغرى،

—« مثال »—

« برجه سين توب ايله قيل آميخته »

« بولسه اول هاوان ايچنده كفته »

توب تولى — طوس طولى، زياده سيله طولى و مملو، فراوان،

توپاوتوپه — مدور، قومسلش شيى، طوپرلاق، مرتفع، تپه، توده، النك، كوتل، تل،

—« مثال »—

توپامنى سرزنش ايلكى تينك ايتى بير بيرلا

كه هر كيشى يتيليب كوبى داباشيمغا قاقيب

توپارلاما — جمع ايدوب يوارلاق، طوس طوپرلاق ايتمك، كردغون ايلمك،

توپارلان — يوملاق، طوپالاق، وجوانه كاو، دانه، بوزا، وصيغير ياوريسى طوپال، لنك، افساق، اعرج، مدور، نقره، وميسك خورده سى،

توپاق — يوارلاق، مدور، لونده، توپوق، بجوك، عاشق، شيتالنك،

توپال — اعرج، اقزال، لنك، آقساق،

—« مثال »—

« برجه ن ايتدى اسير اول بدشكال »

« قالديغى قرى خاتون كوروتوپال »

توپالاق — طوپارلاق، طوبالاق، يوملاق، كوره، مدور، كرد،

توپالانك — يغمورسز بوران، طلاتوب، قارمه قاريشق، طوپراقلى بوران، كردباد،

—« مثال »—

قوز غالدى بوكون جهاندا هريان

توپالانك، ايل كونكلينى ايلادى

پريشان توپالانك »

توبان وتومان — سرنكون، باشى اشاغى، يوزى قويى، خميده قامت، اينش، مايل، منحنى،

—« نوايى »—

« يوزى توبان توشوبان مركبك

ايزيكه ملاك، بر اوزره قرسنى

قوى غان كبى كداى تلاش »

توپچاق — اسب عربى، سمبز آت، كحيلان، تازنده آت، بدوآت، اسب جهنده، اسب تازى،

توپچيميش — حزم، تدبير، احتياط، استحكام، اوسطاودانا كاربرداز، دانشمند،

توپراغ — طوپراق، خاك، توفراق، تراب، توز،

توپراق سالماق — غايب اولان برنسنه يى بولمق اوزره آتيلان طوپراق، خاك برتو،

توپك — يوك، پشم، توى، جوك، تفتيك، تبيت،

توپو — قارفورتنه سى، بوران، ايشقرك، قاراويونى،

توپورچاق — توپچاق آت، تپه وفرق سر، طلاتوب، فورتنه،

توتاش

— « مثال » —

« توپورچاق وبدو آتلر يتكـدە »
« قطارلار يوروپ زيرخطكدە »

توپورلاماق طوپارلامق • يوارلامق • يوماغ ايتمك • يومالاق •

توپوز — تيمورچوماق • كورز • دمر توقاق بيكيجی صوپەسی • دمرباش •

— « مثال » —

« برينك ايلكيدا توقاق وتوپوز »
« بری آليش ايله مزراق ايله كورز »

توپوق — غوزك پا • كعب • شتالنك • لونده كيموك • توپوق • برنوع كزلی اويوندر •

توپولغا ودوبولغا قامچی دستەسی ياپيلان اغاج • يلغين وكره مشابهدر • بعضی لار ايلغای اغاجی ديرلر • قرمزيه مائل سرت براغاجدر • بهادرلرك باشلرينه كيدكلری سووت ادواتندن فولاد كلاه •

توپولماق — دشمنك اوزرينـه فوج ايله هجوم ايتمك • غلبه ايله بردن دوكلمك •

توپی — عرقچين • طاقيه • كلاه • كلەپوش •

توپيه — صحرالرده وچايرلارده اوتليـه رق سمبرمش قصراق • بيه دخی درلر •

توت — مشهور توت اغاجی • منزله • جای كاه • طوت • بوراقه • كبر •

— « مونس » —

خير اولدوروركه آخره آماده بولغاسين
مونس جهاندا عاقل ايسانك راه خير توت

توتاش — پيوسته • مربوط • وابسته • بردوزی • بثيشيك •

— « مثال » —

« حسن ديوانی اوزا مطلع دوراول
پيوسته قاش • كاتب تقدير آنيك
مصراع لارين يازغان توتاش »

توتسی

توتاشتوروق آتشی ياقمق ايچون استعمال اولنان خاشاك وسائر • قاو • چراء • كبريت • فتيل •

— « مونس » —

« جانيغه اوردينك آتش سـوزان توتاشتوروب • ياقدينك سوزنكاك لارمنی اول اوتغه قالاشتوروب »

توتاشماق — آتش اشيابی طوتوب پارلامق • تلهب ايتمك • آتش المق • مجادله ومعارضه ايتمك •

— « مثال » —

« تاپای ديب خبراوشبو مقصود دين »
« توتاشتی بسی قوم ايله صحبتيم »

توتاغان — اصريجی • قاپيجی حيوان • كزنده قپان • دوزاق • دام • ياپشيق اوت • ماشه • كراء • توتوجی آلت •

توتاغلاشماق طوتشمق • كرفتار اولمق • محبوط اولمق • قيداولمق • اله كيچمك •

توتاق — رهن • كروی • امانت • استدلال • ايجار • توتولجك محل • قبضه • فرغانه زمينده فرجه دخی اطلاق ايدرلر •

توتاك — پلتك • توتوله • پەپە • توتونوق سويلەمك • لال •

توتالاماق — يولنی بولمق • سررشته آلمق واسطه وآلت ومربی پيدا ايتمك • بجرملك •

توتام — طوته جق ير • قولب • قبضه • مقياس • دورت پرماق برطوتامدر •

— « مثال » —

« بير توتام قش قويما جاهل لاركبی »
« مسجدا كيت بولمه كاهل لاركبی »

توتاملاماق اوچ ايله اولچمك • كز واندازەلمك • ارشونلمك •

توتسی — دومان • دود • بخار • دخان • توتون •

—« مثال »—

«خس وخار دیب یاقمه کین بلدیرور»
«سمان نینك توتی آدمی اولدورور»

توتساق — اسیر • اخیذ • حبس • مقید • بندی •

توتغاق — وضع حمل ایدرکن دردوریخه کرفتار اولمق • بورونتی •

توتغون — مأخوذ • مخسوف • مکسوف • کرفتار • منقبض • آی وکونش توتولمسی • کلف • لکه • توتولمیش غمام • بولوت هوا • مکدر •

توتقا — قبضه • اوچ • دسته • طوتام • کف دست •

—« مثال »—

« توتقای موسنان تیرالیفد »
«سیلابیی سانجسار اول بلیغه »

توتقار — جمع • انبوه • کروه • یغین • طوبلنمش • چوقلوق • کوپلوك • کثرت • محل شورا وکینکاش •

توتقاول — پچید • بوغاز • طار • دره یول • راه باریك • مخاطره لی دربند وطریق •

توتلوقاق — طوتغون سویلك • کسالتله لاقردی ایتمك • اعتبار معامله ایتمك • اله پچرمك • سوز طوتدورمق • بند و بست ایتمك •

توتماج — رشته آشی • جوشیره • ماء الشعیر • آش آرده • اوماج وبولامق • اون آشی او براه شهریه •

توتماق — اخذ • قبض • ضبط • توقیف • طوته جك آلت • کبرا • استیلا • احاطه • استکراه • عد • حساب •

—« مثال »—

« ای شه کرم ایلار چاغی تینك توت
یمان و یخشی نی • کیم مهر نوری
تینك توشار ویران و آباداوصتینه»

توتورغان — برنج • ارز • روز • کرونج • دیوزیر •

توتورغون — پرده • لحاف • حجاب • برقع •

توتوق — لقوه یه مبتلا • فالج • طوتلمش • زبان کرفته • توتوله •

توتوقلوق — خسوف • کسوف • اغبرار • غمام •

—« مثال »—

یانکی ایکاندا کورمادی کیم آی توتوقلغین
چین نی اوچون توتار قاشی یارب جبین ارا

توتوم — اکشی • حامض • سماق • اصول • قاعده • یول • معامله حرکت • ذکون • قانون • دستور • توتماك •

توتون — دومان • دود • دخان • توتسی • بخار • بوغ •

—« نوایی »—

«دوداهیم کایتوشماس چیقیبان ابر بهار»
«اویله کیم رفعت ایله ابر بهار یغا توتون»

توتی — ننه • بی بی • طوطی • اجه • تیزه • مادر کلان • والده سنك وپدرك اناسی •

—« مثال »—

«آی توتی دیب ییغلادیم مین صبح وشام»
« رام بولمای اولمادی اهل مرام »

توج — طونج • برنج • مس • یای چله سی وزه کمان •

توجار — بلوط • بوزوق هوا • مترشح هوا • غمام •

توختاماق — طوروب دینکلنمك • پایدار اولمق • آرام صبر • تقرر ایتدرمك • یولندن آله قویمق • حیوانی طوردورمق •

—« صوفی »—

« نمازده نیچه ایرمیش مستحبات »
«آنی مین ایتاین کونکلند اتوختات»

توختامیش — مؤبد • مؤید • پایدار • مستقیم وثابت • طوائف ترکمانیه دن تکه نك بر قبیله سیدر

توران

تور —— يوقارو• بالا• صدرخانه• سرمحفل• قارشو•امرطور•پشگاه•

—« مثال »—

«قارشيدا قارياغه دور مونداقيراو»
«چار كنجك رومالكينه م قالدى كيراو»
«چار كنجك روبماليم نينك جوانى مين»
«تورداكى قرا كوزينك قربانى مين»

تور —— شبكه شبلر•دام•آغ• كاله ايرمامش كنجِ حيوان وبالا•

توراوتوره —— خان زاده• بكزاده• زاده كانه و وشهزاده لره مخصوص عنواندر•نظام• قانون• عادت•

—« نوايى »—

«غم غداسى اراسيداقانى توركانه اياق»
«توره آيينى بيلا نماساتو قوز آقسا اوتوز»

توراليك —— طورالم• ايكلنه لم• افنديلك و شهزاده لك•سبب•علت•وجه•منتظم

توراق —— ثبات• سكونت•موقع•وقفه•طور• حال•هيئت•

—« نقشى »—

«كيجه كوندوز تيپرانوب سيماب تيك»
«منده يوق هجركله آرام توراق»

توراق اوتى —— كنكر دنيلان اوتك اسميدر•شبيت وشبويت•كشنيش•مديونس•

توراماق —— طوپلانوب وجودبولمق•ميدانه كلك• نمو ايتمك•ظاهر اولمق•

—« مونس »—

«قيامندين قوبارشورش خرامندين
تورار آشوب • جهان اهليغه سين
فتنه نه فتنه فتنه برپا»

توران —— تركستان طاغلغى• داغلق•خراسان وماوراءالنهره توران زمين ديرلر•

تورشه

تورت —— دورت•چهار•اربعه•

تورتاو —— دوردار• دورت عدد• چهاركس• اربع نفر•

تورتلاسى —— دورديده•درچار•رباعى•

تورت اولوس —— طوائف اتراكدن الك مشهوراولان برلاس ترخان وسولدوز وقيات قبيله لرينه دينيلور• هندروم ايران وتورانه دخى ديرلر•

تورت انا —— امهات سفلى• عناصر اربعه•

تورت دفتر —— كتب اربعه آسمانى•فرقان انجيل زبور تورات•

تورتا —— دوردى•چهارى•اربعه سى•

—« نوايى »—

«ايستاسنك بيش كون فراغت كرچه كابين عمرايرور • دهرزالين تورت مذهب برلا قيل كيل اوچ طلاق»

تورتان —— كورك•پوستون•قرساق•

تورتماك —— الوآلات ايله صانجمق•اجبار•ايقاظ• اعضا تحريك ايتمك• دورتمك• دكه ويرمك•

تورتوب —— طوپلانيله جك محل• مجمعه• مجلس• دورت طرفك آدمى•

تورتولماك —— تحريك تخدپس•ارلنمق•صانچيامق• دكه لنمك•

تورتى —— چوكه لك• چوكندى• رسب•ثقل• پوص• عصاره• چامور و دورده لاى• آلوده•

تورسوق —— درونده قيمز بايدقلرى مشك•مطهره• طولوم•قربه•سقاج•

تورشه —— برنوع مقياسدر• فرسخ كبى•چاقرم اغاچ•طاش•فرسنك•ميل•

تورغاق — كيجه قره‌غولی• پاسپان• نكهبان• بكجی وشب كرد• طوائف اوزبكيه‌دن بر قبيله اسميدر•

تورغالان — خلجان• انقلاب• شورش• اضطراب كشمكش•

تورغاماق — طوغرامق• قيمق• بيچاق ايله پاره پاره ايتمك• تكه تكه كسمك• پارچه پارچه ايلمك• بيچمك•

تورغاميش — دور ايتمك• اخراج• ابعاد• نفی وسورمك سوركون• بدرغه•

تورغانی بيرله — كافة• بالعموم• جملة• هپسی• همدسی• كل ليسی•

تورغای — بر نوع بيوك چاير قوشی• امير تيمورك پدری اسميدر• امر طورسون•

تورغو — حرير• نفيس بافته• ذيقيمت قماش• طوايف اتراكدن بر عشيرت اسميدر•

—« مثال »—

«نامه سين جان بر ده سيله چير ماديم كيم عشق ارا• ايل حساب الفای نشانيم باشی دا تورغو كوروب»

تورغوزماق — اقامت• توقيف• ركز• توختاتمك• ايقاظ ايتمك•

—« مثال »—

«ايماس مرد تورغانی يقسا كيشی»
«اكر كيلسه قولدين يقيلغانی تورغوز»

تورغون — حارمنك• مانده‌ها• يورغون• منقبض• ساكن• ساكت• راكد• براق• طورغون•

تورغونك — بر نوع چاير وچن قوشيدر• تورغای دخی ديرلر•

تورغی — سرچه• چومچوق• كوندوشك ايركگی داغسار ديشيسی ماجوك• عصفور•

تورقا — بر نوع كتاندر• زغير وزاغون ايندا و• طريق•

تورقورقه — سپر• قلعه ديواری• استحكام• طابيه• سنكر•

توركان — قيوريق• كناری بورلمش شی• ترك واتراكلر• يافثك نخست اولادی• ترك اوغلان• بيكيم• بی بی• وآيم وخانم• تركان خاتون كبی•

تورلاق — صقالسز• كنج• جوان• قلندار مشرب• امرد• دلی قانلی•

تورلاماق — طور و آغ آتمق• دور ايدر كبی بوارلامق• اورملك• اوروجی• قپامق• روفو• طی ايتمك•

—« مثال »—

«ضعف دين اوركا بجی دامیغه يقيلغاج چير ماييب • اول چبين ديك تورلادی هريان تنيم نی ايلانيب»

تورلوغ وتورلوك — نوع والوان• متعدد• هر جنس• حجاب• پرده• لحاف•

—« مثال »—

«ايچكاری اول آی تولوغ نی كوترماس لار نيتای • ای صبا فراش بير لطف ايلابان اول يان باری»

تورلوق — خوف• خطر• كدر• انقباض• خلجان الم• دهشت• ضجرة•

تورلوك — دورلو• نوع• قسم• جنس•

—« مثال »—

«حكمت بيلان چيقيب خوتن نينك شاهی»
«يريوزونی تورلوك الوان ايلدی»
«كوككا چيقيب فلك انجم سپاهی»
«باشقه دوران باشقه طوغيان ايلدی»

—« حکمت »—

«تورلوك تورلوك علامتلر بولدی پیدا»

«یوراکیمده جراحتلر بولدی پیدا»

تورلیق — ایشیك • درگاه • آستانه • باب • قاپو • بارگاه • دربار • حصار •

تورما — برنوع دیقیمت شال وقوماش • ترمه حریردن معمول دارای وشاهی •

—« مثال »—

«اطلاس کردون بیله مینك زیب وفر»

«تورمانونی آستی دا كوك آستر»

«لیك اوشال تورمایی هرتاری ایله»

«فقردا یوزمرشد اوچون سلسله»

تورماق — توقف • سکوت • اقامت ایتمك • قالقمق • قیام ایتلمك • صبر آرام ثبات ایتمك •

تورمك — قیوریوب دوشیرمك • قاتلامق • وبوكلمك • صارمق • لف ایتمك • تهلك •

تورموجاق — برنوع ماكول واكثی صحرایی اوتدر • شوره • سمیز اوتی کبی •

تورنا — معروف ومشهور هواده صف وقطار اولوب اوچان قوشلر • كوركوركراك •

—« مثال »—

«كوك یوزنده قطار اوچان تورنالار»

«خبر بیرینك منینك یارم امانیمی»

تورور — درمعناسینه در • طورور • بمعنای آست •

توروش — مسكن • مكان • وقفه • ماوی • ثبات • قرار • دوام •

—« مثل »—

«هم توروش فرصتیدا مثل جبال»

«هم یوروش عجلتیدا چرخ مثال»

توروق وتونوق — مصفا • شفاف • بی غبار مصیقل ومجلا • ناب • بی دورده • بی لای • بی لکه •

توروم — طایلاق • ایکی یاشنده کی دیوه یاوریسی • بوته • شتوردوساله •

تورون — طورون • نبیره • حفید • نواده • اوغوش دخی دینور •

توری — بورجه طون • صاف رنكلو اولان • مورو قرلونی • ارض وغبار رنكی •

—« مثال »—

«یكامیخده توری آت وهم جیرند»

«ایلانادور طوپچاق وهم سمند»

توز — دوز • مستقیم • صحیح • طوغری • قوت • صبر • استقامت • مسطح اوه • قضا و دوستی •

—« نوای »—

«جاده شرع بیلا كیم اوزینی توزقیلدی»

«دولت سرمدانكا هرساری دین یوزقیلدی»

توز — طوز وطوپراق • غبار • كدورت • خورده شیلر • چنك • خاكباد • توپلنك • پرچه • پاره •

توز — طوز • ملح • نمك • شقاق كوشه سی • شور • امرکردن • یاپ •

—« نوایی »—

«قدینك توز نخل كل زار ارم توز»

«كه توزاشیاغا بولغای سایه هم توز»

توزآغاج — اوزن • توزه دیجی راست ایدیجی پیوست توزیچی • بنیادکر •

توزاتماك — تنظیم آراسته • تسویه • اصلاح • تعبیر • ترتیب • تزیین • طوغری ایتمك •

—« مثال »—

«نیلاب توزاتای قدكیم جسمم داشكن لاردور • نیلاب توزاورای دم كیم باغریدا تیكن لاردور»

توزاغ — طوزاق، دام، آغ، شبکه، تور.

«نوایی»

ساچی اسیری مین او پهای هنوز خالین و
«که دانیغه آغیز اورمای نصیبم اولدی
توزاغ»

توزاك — طوغری، مستقیم، مسطح، راست.

توزانك — توزلو محل، طاشیز یومشق ارض خالی، شوره‌زار.

«مثال»

«نی بیلکای اول کیشی کیم شهد و می نی
تاتمای دور، که وصل وهجر کیبی
اول چوچوك دورور بو آچیغ»
«بیاور ذلیل مسافر که پویه ایلاردا»
«قوم و توزانك یومشاغ تاغ وخاره دور
قاتیغ»

توزغاق — طوایف اوزبکیه دن بر عشیرت اسمیدر، طولاق، پایتابه، دولاق.

توزکان — چابق، تیز، سریع، چالاك، دوزجی، عجله کار، یایچی، عمال.

توزکو — مهر، نکین، خاتم، انکشتر، اوزوك، یوزوك.

توزکون — دوزکون، منتظم، آراسته، آقلق، قزیلاق، رنك روی، غازه، سورخی و سفیده.

«مثال»

رشته‌سی کراوزکون اولمه سیز اوزولك
توزکون اولسون تارسه تاری توزولك

توزلاغ — طوزلو محل، طوزکانی، ملح، ونمك معدنی.

توزلاماق — باشی اوزرینه یوریمك، معلق کزمك، ایاق یوقاری، مغلاق، سرنکون.

توزلاماك — تحمل ایتمك، قالدیرمق، صبر ایتمك، برداش.

توزلوغ — طوزلو، تلخناك، ظرف نمك، شور، مالح.

«مثال»

«توزلوغ اینك دین ایدیم بیر معدن
نمکدان، ای حقه ملاحت شوریم
اولدی دوجندان»

توزلوك — استقامت، طوغریلق، مسطح، اوه.

«مثال»

«نیزه بولوب توزلوکیدین سربلند»
«جبرماش او چون بندار اقالیب کمند»

توزماق — اسکی‌لمك، کهنه وفرسوده اولمق، دوام ومقاومت ایتمك.

«آکهی»

«سروقامتلار کیوب ایکنیکا خفتان
توبتو، توزمای آینك بیرلا هم
تیترارلار اندا قکیم قامیش»

توزماك — تهید اصلاح ترتیب احداث تعمیر ایتمك، تنظیم وآراسته ایتمك، تصفیف وتسلیك قیلمك.

«نوایی»

«اگرخود وصل اقبالی میسر بولسه
بر ساعت، فریدون تختی اوزرا بزم
توزدی جام جم چیکتی»

توزن — طوسون، نیکو نژاد، نجیب، محبوب، دلبر، سوکیلی، کوزل اولاده وساره اطلاق اولنور.

توزوتماك — دوزقالدیرمق، توزاتمك، برپا وبونیاد ایتمك، بوکسکه چقارمق، حسوله کتورمك.

توزوك —— ترتيبلى • منتظم • آراسته • يولنده • مناسب • خوب • نغز • درست • كوزل

—« مثال »—

« بيراوكيم تاپساشه ليغدين رياست »
« توزوك بولماس ايشى قيلماى سياست »

توس —— اداندر • توس طوغرى كبى • ايلجه توك • يايك لحافى • طپراق • غبار • سرشت • نژاد •

—« مثال »—

« نيزه سى دورچرخ داايرماس شهاب »
« توسى كيبى يايغان انكاسيم ناب »

توستوغان —— كاسه چوبين • كوزه • دسته • ابريق مى • اياغ • چناق • ساغار • رطل • قدح • جام •

—« مثال »—

« حلال اناسو توديك دوركر اوزبكيم توتسا تبوق • قيليب تيز اوكوب توستوغان ايچنده قيمز »

توسلوق —— عالى نژاد • نجيب • نيكوسرشت • زاده كان صاحب خصلت • ذى شرف •

توسقاوول —— يول محفظى • طريق نكهبانى • شاه بندر • پاسبان • قراغول وقراول • ديدبان •

توسماق —— بكله مك • يوسكله مك • ثبات قرار ايتمك • يولنى توسمق وسد ايتمك •

توسون —— ياغ • روغن • نيكونژاد • نجيب • عالى كوهر •

توش —— مقابل • يان • سمت • طرف • وقت ظهر • دوشمك • ونزول ايتمك • ايتمك وفروز • كوكس • سينه •

—« مثال »—

« خانغه مكر دشت سارى ايردى بزم »
« آتلانيبان شهر توشى قيلدى عزم »

توش —— واقعه • احتلام • رؤيا • تصادف • خواب

—« مثال »—

« ديديم كيم توشده محراب ايچره كورديم كافرى مستى • ديدى كوركيل نوايى كوزآچيب كيم كوزوقاشيمدور »

توشاماك —— دوشه مك • تفريش تمهيد ايتمك • طيامق • آراسته ايلك • لباس وپلاس ايله تزيين ايتمك •

—« مثال »—

« ساليب بير باركه كنجيده تختى »
« توشاب اول تخت اوزه شاهانه رختى »

توشاتماك —— تفريش ايتدريرمك • يساندريب تزيين ايتدرمك •

توشاق —— پاى بند • طوزاق • بوغاو • كوستك • ايشكيل • قيد •

—« مثال »—

« كنديردين قيلش قوشاغى »
« ايشاكينه لايق توشاغى »

توشانجيل —— عقاب • پاى بند وبوغاو ايشكيل • كيشن • توشاق • دوشاخ •

توشجى ليك —— چاشتكاه • ناشتاوقتى • ظهرايله فجرك بينى • توش وقتى •

توششو —— غسلخانه • غسل تكنه سى • تن شوى • توشناو • بلاعه • طشت زمينى • آب رو •

توشك —— فراش • بساط • مهاد • مندر • بستر • شيلته • كورپه چه •

توشك خانه —— ساندق اوطه سى • كنجينه • اسباب اوطه سى • مهترخانه • امراو وكلانك خلعت خانه سى وسرپايرى • بوغچه خانه وجامه خواپ •

توشكان —— جامك كلخنى وآتش خانه سى • كونخ •

توشوك

—« مثال »—

«سرتاسری داغدار اولمیش یسی تیك
یانمیش همه سی گلخانه توشكان كیشی تیك

توشكون — مجبور • مبتلا • افتاده • مغلوب • دوشكون • بای و برمش و تحت دیواری • مفلس • قشاق • یوف •

توشلانماق — تصادف ایتمك • راستلمق • تاتی ایتمك • مقابل و برابر كلمك •

توشلانماك — چاشتگاهی یكورمك • توش وقتنده براز استراحت ایده رك یوله روان اولمق • قهوه آلتی ایتمك •

توشلوق — چاشتگاه • تنومند • وسیع القدر • توش وناشتا وقتی • قبل الظهر •

—«مثال»—

قاباب قورغانی دیقور دیقور اول خیل
توشار كاقیلدیلار توشلوق توشی میل

توشماك — سقوط نزول ایتمك • اصابت تصادف ایتمك • اوغرامق •

—« مثال »—

«جهد ایتیب مقصود اگر تاپسام زهی
بخت بلند • تاپاسام باری توشار
عذرم اولوغلارغا پسند»

توشكورماك — تنزیل اسقاط ایتمك • القا و ایندرمك •

توشوراتوشورا — بعض بعض • گاه گاه • اره صره • وقت وقت •

توشنماك — اوزون اوزادیه بیان تفكر مرام و اظهار مطالعات ایتمك • اسیر فراش اولمق • دور و دراز تخیل ایلك •

توشوق — بر نوع منظوم تركی • شرقی • صحرای وروستایی لریك غیر منتظم اشعارلری • قوشوق •

توغان

—« مثال »—

«انكلامایین سوزدا توپوق بحرینی»
«قایسی توپوق بلكه توشوق بحرینی»

توشوك — دلیك • ثقبه • سقیط • شكاف • توملوك • اویوق • تنور وفرونه یاپشدیرلمش اكمكك پشمدن دوشمه سی •

—« مثال »—

«ای كونكل داشهد لعلینك حسرتیدین
یوز توشوك • هر توشوك دور شهد
زنبوری اوپی یانكلیغ چوچوك»

توغ — یوك و توك • خوتاز • قطاس قویروغندن سنجاق و بیراق اوجنه طاقلان توی • وقیل و پشم •

توغ بیكی — الای بیكی • سنجاقدار • سركرده • توغدارلرك ناظرلری و بیوكلری • اسیای وسطی ده بر رتبه دركه حكمدارلرك توغنی قاداریجی •

—«ربغوزی»—

دین شریعت را ایتنی بخشی قیلغان مصطفی
كفر و ظلمت توغلارینی ییر كا چالغان مصطفی

توغاجی — طوغدار • سنجاقدار • سركرده و صاحب رتبه • بر تومن عسكرك قوماندانی •

توغارماق — طوغورمق • راحتلندیرمك • پرورده ایتدیرمك • پرورش •

توغالاق — طوپارلاق • مدور • یومرو • طوپ شبی • یوملاق • لونده • ایشتی • یوماق • كرهٔ ارض •

توغان — اوتالكو دنیلان بر نوع شكار قوشیدر • چرخ و جرغ •

توغاناق	پلانقه • مانسقه • حلقه • غرغره • مقره • پهلوانلرک ایاق طولادیرمسی • پای پیچ ایت ملری •
توغانك	باشا یه شبیه بر نوع شکار قوشیدر •
توغای	اورمان • غابه • بیشه • بالقان • چنکل • پته زار • جکه لك •

—« مثال »—

«چونادر لشکری بردن کورولدی»
«توغای زار ایچره جون پنهان بو اولدی»

توغداق	یشیل آبی رنکده بر نوع قوشدر • توغانك • لای خورك • چایلاق • مارتین قوشی •
توغدوی	بر نوع قوش اسمیدر • توغداق • توغانك • باشه • کیك و طوشان محللرنده بولنور •
توغراماك	تکه تکه کسمك • پاره لمك • پارچه پارچه ایتمك • دلم دلم ایلمك •
توغری	مستقیم • استوار • محقق • صحیح • صادق • اهل ثقه • راست درست • عفیف • محاذی • مستور •
توغغان	برادر • همشیره • قرداش • نجیب • صوی قوش • آتابرآبر قرداش • اغاواینی • اکه واوکه •

—« مثال »—

« حالی دلمی آیت کل خندانغه »
« عرضمنی یتور کیل ینه توغغانغه »

توغغانلیغ	صله رحم • اولولارحام • حق اخوت • محب • آخیرتلك • اخوان عارضی

—« مثال »—

« توغانم قرداشیم کل یوزلی یاریم »
« قیسی یره کیتسام سنی اونوتمام »

توغلوشلوق و توغوشلوق	کریم الطبع • نجابت • اصالت • مقبل • سعید • زاده کان • صوی • جنس •
توغلی	توقلی • قوزی • بره • بغنه •
توغماخان	خانه زاد • ولد • ابن • کوله • عبد • غلام •
توغماق	تولد • طلوع • ظهور ایتمك •

—« نوایی »—

«قاش و کوزینکنی منجم چونکه کوردی بی نقـاب • دیدی کورکیم قوس بر جیدین توغوبدور آفتاب »

توغمه	بنده • متولد • خانکی طوغمه پرورده • پرورده • یرلی قول • خانه زاد کوله • عبید و جوری و خلایق مادرزاد •

—« مثال »—

« کرم و خلعت ایله شادآتدی »
« برنیچه توغمه نی آزادآتدی »

توغور	قایه • خیمه • خرگاه • چادر • کبتقه اوتو • خانه سیاه • الاجیق • امرزایاییدن
توغورقانمه	خیمه • خرگاه • چادر • اوتو • الاچیق •
توغورلوق	خیمه یی اورتان پچه • وتکیز • ونمد و پوشش •
توغوز	ششیمش • جوارح • آشیانه • صداق • طوقوز • امر توغودرمق •
توغوش	تولد • طلوع • ولادت • نتاج • زاده لیك محل زایدن •

—« مثال »—

«نچوك کیم حضرت صالح او چون قاش»
«بالالیغ تیوه توغدی حکمیدین تاش»

توغوشلیك	نجیب • کریم الطبع • سعید • بکزاد • اصل زاده • صوی • جنس • خانه دان اولادی •
توغیز	چوچق • یاوری • بالا • ولد • بچه • کیچیك • بوته • فرزند •

توفراق — طوپراق • خاك • تراب •

—« اللهیار »—

« صنی توفراغین ایتکاج جان ایله جسم »
« نچوك کم ایلدی دانای هر اسم »

توفکورماك — توکرمك • تف • ابزاق • تقشغ ایتمك • توفلامك •

توفکی — توکروك • تفل • بزاق • توف • اغزدن اتیلان توفکی •

توفورجوك — توفکروك کاغدی ریق • بزاق • تفل • نخامه •

توفوق — یومری • محدب • طومالیچ • خیمه‌نك قبه‌سی • تپه • تل کیرد • مدور • مجل پا • غولك • شتالنك • توپه‌لاق کیوکی •

توق — طوق • آچك ضدی • شبعان • سیر • دوق • مملو • پرخورده‌کی •

—« مثال »—

« بعدازان کونکل ایکاسی بولاسان »
« معرفت نوری بیله توق تولاسان »

توقلوغ — هجوه • طولغوناوق • امتلا • سیری وپری • ارزانی • برکت • رخیص • اوچوزلیك •

توقاچ — برنوع اتمك • سورمه تنبه • نمل • توتکاج

توقال — اورتاقلرندن کوچك • پس مانده وحقیر طوتیلان خاتون • پالکو • ملی دون وخارشده‌زن •

توقاماق — طوقومق • نسج • اسفاك • ارمال ایتمك • بافتن • بافنده •

توقتاش — آرام • راحت • منزل • ارك وبالاحصارده سپاه اینی جك وبنی جك یری •

—« مثال »—

« آغرسین آی وکوندین ای قلم قاش »
« کیه یوق انلرده بول تورماغ وتوقتاش »

توقتاماق — توختاماق • ساقله‌ماق • بکلتماق • آله‌قوماق •

توقتاوول — توقساوول • میرشب • مستحفظ • حاکم بلده • کوتوال • عسس •

توقسابای — الای بیکی • صاحب دسته • سرکرده • مشیر • آسیای وسطی‌ده بر عمل ورتبه‌در • توقسابه •

—« مثال »—

« توقسابه وداد خواه کیلدی »
« یوزمینك کیشی چه سپاه کیلدی »

توقلاماق — طوقمماق • کورز • آلات کودنك کر • دسته ورزیش کر •

توقار — اوبجی ونوکی تیموردن یاپیلمیان اوق ساده • پیکان سیز •

توقاق — صوپه • کوتوك • کنده • مونجه • طوایف اتراکدن بر قبیله اسمیدر • کلنك کودونك کرآلاتی • منکه‌نه •

توقاق — دوقماق ترکیب • توصیل دکانجی • نساجی بافنده •

—« مثال »—

« بریسی بلبل کبی قرآن اوقور »
« اول بری ماکی آتیب دوکان توقور »

توقوز — طقوز • نه • تسعه •

—« نوایی »—

« چیقما توقوز پرده کینیدینکه عالم کوریماسون • آلتی یتی برقع آلغیل ساقلا ایکی اوچ نقاب »

توقوزتون — بر اغاج اسمیدر • طوقوزلباس

توقوش — صدمه • تماسی • شدتله بربرینه چارپماق • وصل • رسانیدن • اختلاط.

توقولغه — بارگیر اورتسی • چول • باستوروق • آت پلاسی • دیکه که •

توقوم — پالان • سمر •

—« مثال »—

« طعام اول طعام علتی ماشغادور »
« ایشالٓاول ایشالٓتوقومی باشغه دور »

توقوماق — طوقومق • نسیج • الاجه • توقومه • بافته •

—« مثال »—

« پخته و هموار توقولغان یوزی »
« کورکانی کاوصف دین آرتوق اوزی »

توقونماق — توقوشماق • مس و تاثیر ایتمك • ایلشمك • تصدی و تسلط • دخل • تعرض • ازاله بکر •

توقه — اشیا • اسباب • حلقه • ایل • آت قولانی •

توقه — مقره • ربطایده جك قوی باغ • بندك • عاشق و معشوق •

توك — توی • یونك • صاج • قیل • توزاق • شعر • ریش • موی • خط • پشم • جونك •

—« مثال »—

« تانوایی تیابه ایت دورسین سبز ای
کلرخ پری • بر توکون هر توك
سایی کورکیل تن عریانیدا »

توکا — مزار • قبر • کورستان • مرقد • تربه • امر ریختن • تمام •

—« مثال »—

« غنیمت بودم اولغین اهل صلا »
« ساچنك آقاریب تیشلارینك توکالا »

توکاتماك — دوکتمك • انجام ویرمك • بترمك • اتمام • نهایت •

توکانماك — بتمك • انقضا بولمق • انجامه ایرمك •

توکاتاش — قبرطاشی • لوحه • سنك مزار •

—« مثال »—

« هجر تاشین یاغدوروب کیم قای:ه
اولسام ای رفیق • قبریم اوستی دا
توکاتاشیم جزاول تاش ایتما کیل »

توکارتاشی — چاغیل طاشی • سنکلاخ • قیراقجد • چغیل • سنك ریزه •

توکاللاماك — جستجو • تفحص • تفقد ایتمك • برو هیش تفتیش • معاینه • سررشته • تمام آلمك •

توکال — تر ددتام • همه کی • جمله تا •

توکالماك — تمام اولمق • انجامه ایرمك • انقضا • بترمك •

توکالولی — جمع • جمله • قمو • کافه • مجموعی بسبتون •

—« مثال »—

« وادریغا محبت نینك جامین ایچمای »
« اهل عیال خانماندین توکال کیچمای »
جرم و عصیان کریه لارین موندا چیچمای
« شیطان غالب جان بیرارده شاشدیم منا »

توکان — داغ • کافه • تیکان • خار •

—« مثال »—

« آفت الفی کیبی تیکن لار »
« لاله سیدا درددین توکن لار »

توکانکانیلماك — بتمك • انجامه ایرمك • ختام اولمق • نهایت بولمق •

توکانیش — حد • اتمام • سرانجام • پزیرای ختام • بتمش • خلاص اولمش •

توکراماك — قپامق • مسدود ایتمك • برشینك اوکینه سد چکمك • سنکر •

توکماك — اسقاط • نثار • اساحه • اساله ایتمك • دوکمك • ریختن •

—« صوفی الله یار »—

« آلیب قولغاسنان جان ستانین »
« نیچه نیك اوزدی باشین توکدی قانین »

توکولماك — منصب • مسکوب منشور • ریخته • افاضه اولمق •

توکماك — باغلامق • بوغوب عقد ایتمك

توکون | تولاماك

توکولماك — تعقد ایتمك • کره ورد کوم • بند •

—« امیر »—

«عقده‌لار بیر لاساچینك تارین سراسر
توکاکیل • رشته جانیم غه یوز
پرده کره‌لار توکاکیل »

توکه — عقده • کره • بند • دوکه •

—« فضلی »—

« لاله کون قباجینك توکه‌سون
آجیب کاهی • کل یاقاسنی چاك ایت
غنچه بغرینی قان قیل »

توکر — پیشانه‌سنده بیاض بر نشانه‌سی اولان آت • قشقه • پیشانه سفید •

توکورماك — توفکورماك • تف ایتمك •

توکوزوتکیز — بتون • تام • تمام • برنا مسطح •

—« نوایی »—

«کل دا یوق سروقدی سرود اکل
رخساری • سروکل رویم ایرور
حسن طریقنده توکوز »

توکوش — غوغا • مجادله • مضاربه • دوکوش •

توکوشماك — بوغوشمق • غوغا • محاربه • مضاربه • مجادله •

توکول — دکل • لیس • وما معناسنه در •

—« مثال »—

«عشق جهانی اورتادی بو نی بلا جمال
ایرور • حد بشر توکول بوکیم پرتولا
یزال ایرور »

—« صوفی الله یار »—

«بو اسامینی شفیع کیلتورسون اول
«کم که شك کیلتورسه اندین سن توکنکل

توکون — دکون • کره • بند • عقده • دوکوم • توی • سرور •

—« نوای »—

«ایسمتاس بولسانك ایشینك اوزره کره
یوزلیك قیل • کیم یاغین رشته سیغا
قطره‌سی خود کیلدی توکون »

توکی — برنج • ارز • روز • کرنج • شالی •

تول — دول • قوجه‌سز قالمش متروکه و مخدله و مطلقه خاتون • ارامیل • ماتم • حزن • صغیر • وقوبوز یاوریسی •

تول — مشابهت ایچون الوانك اغزینه الحاق اولنور • اغشیتول • قره‌تول • ساریتول • کبی یعنی ساری‌یه و آقه قره‌یه مانند دیمکدر •

تولك — پربنی دوکمش وینی توی چیقارمش اولان حیوان و قوشلر •

تولا — طولو • وافر • مشحون • مبذول • مملو • پر • بسیار •

—« نوای »—

«ایلکا کرجرعه توتی ورقطره»

«منکا ایکانده دورقویدی تولا»

تولاشق — دولاشیق • اکری • بوکری • پیچ و خم • انعراج • مجعد • ملتوی • پیچان • کلابه بی سر • ملفوف •

تولاق — طولاق • طوزلوق • پای تابه •

تولاك — تضمین • تاوان • جریمه • تولك •

تولاماق — طوغری بولده سالك اولمق • رجوع ایتمك •

تولاماك — تضمین ایتمك • چیلاق اولمق • قوشلر موسمنده تولك دوکمك • زیاده اولمق •

—« حکمت »—

«پیمبرانم دیب مهری تولار »

«عزازیلنی خدایم اوزی قولار»

تولامش — عوض ویرمش • تضمین • تبدیل • جرمه قرشیالك • طاوان • اودەمش •

تولان — اودون • حطب • هیمه • هیزم • امر طولانمق • وایان وکردیدن •

تولای — جمع • طوپ • طولای • کثرت وبسیاری وپری • مغول لساننده مشورة وفتنه وفساد • وبو اسمله خبردار ایتلك • طولامقدن مشتقدر • اودمك • خرکوش وارنبه دخی اطلاق اولنور •

—« صوفی »—

« ایرور مین بندەلارنی سرنکونی »
« تولای یارو برادرنینك زبونی »

تولغاش — بوکلوم • پیچ • عوق قوبروق •

تولغاشماق — پیچیده اولمق • دولاشمق •

تولغاماق — اطرافنه صارمق • احاطه واشتمال ایتمك • پیچ وتاب •

تولغامای — چویرمه • دورایتدیرمه • دویرمه •

—« مثال »—

«شفق یرلافروزین تولغامای باش»
«تاشیب ایش باشیغه اق وقیزیل طاش»

تولغاندورمق — طولاشدیرمق • چویرمك • کرد •

—« حکمت »—

«نوقوزمده تولغانمدیم توغری یولغه»
«تبرکدیب آلیب یوردی قولدین قولغه»
«قوواندیم بو سوزلار کاقاچدیم چولغه»
«اول سبدین التمش اوچده کیردیم یرکا»

تولغانماس — طولاشمز • چورلمز • دونمز • ایلانماس • نکردیدن •

—« مثال »—

«نسیمی لالەرویوم محملیغامیل قیلماس کیم»
«قویوندیك رشکدین خاکتنیم یوز قاتلا تولغانماس»

تولغامه — کمین • وپوصویه یاتان عسکر • کیرلی بوکتورمه • پنهانلنمك •

تولف — شغل • کاربار • مؤلوف کسب • ایش •

تولقاماق — رنج • دردوالم • کدرچکمك •

تولقانماق — دردوالمدن پیچیده اولمق • ورنجیده • استراب ایتمك • حلقه وخم چم اولمق •

تولقوم — طالغه • طلاطم • موج • کوهۀ دریا • جوش وطاشقناق •

—« مثال »—

« عشق کیم بیر بحر بی پایان ایرور نوشتنك همان • نیچه برکرداب تولقوملار کورارسن بی کمان »

تولکو — تلکو • روباه • تلکی • قرصاق •

—« نوایی »—

«جنون زنجیردە عاشیق یانیدا حیله کر زاهد • کیشی کورساتصور ایلکای شیر آلدیدا تولکو »

تولماچی — منادی • جارچی • دلال • مخبر • مشوق •

تولماق — طولمق • مملو اولمق • پر • مدیر •

—« نوایی »—

«سنك وصالینك تیلاب هجر ایلاتون لار تلاش ایتدیم • غمنك کونکل مدا طولماق لکدا ایردی ایا کافاش ایتدیم»

تولولماق — طولولنمق • مملولنمك • سیرو پورلنمك •

تولنماق — استراحت ایتمك • آرام اولمق • سکونت ایتمك •

تولو — پر • مملو • مشحون • کوهی روستای وصحرای • طولو •

—« مثال »—

« منی برلطف ایله پابست ایتینك »
« برتولی جام بریب مست ایتینك »

تولی

تولوغوم — پیشانه‌نك ایکی طرفی * یمین ویساری * قاشلرك زوروه‌سی *

تولوق — طولو * مملو * مشحون * رنج * زحمت * ایش * کوج * شغل *

—« مثال »—

« نیکیم تولا اقادور کوزلار یم یاشین
کورکیم * تبراجی کیبی نی ینکلیغ
اقار تولوق بولسا »

تولوك — زخیره * تولك * تضمینات * تاوان *

—« مثال »—

« چن نینك هر یغاجی بیر ساریغ قوش »
« بولوب باری تولوك ایامی غه توش »

تولوکوم هی تولوم — شرقی و ترکیلرك آخرنده نقراتك اوقودیغی مقام وترنم *

—« مثال »—

« ترکی سرودی بیله سالیب قولوم »
« قیلسام ادای تولوکوم هی تولوم »

تولوم — غوغا * مجادله * تام و بتون * چیقرلمش پوست * سلاخ ودیری خیك ومشك قربه * کوبسر *

تولون — مملو * مشحون * لبالب * پر اپر *

تولون آی — طولغون آی * بدر کامل *

—« نوای »—

« اون تولون ای نینك قیراغیدین
جو آلدینك اون هلال * کیردی تو فراغه
هلال آچدی تولون آی غه جال *

تولونماق — باتمق * نجوم غروب ایتمك *

توله — قیصه * کوچك * بودور * کلته * قسقه یکنه * کوتاه *

تولی — آینه * مرات * کوزکو * عینك *

تورغی

توماغه — شاهین * قوشلرك باشنده‌کی تاج * ودبولغه چرم * دشت قبچاقده قزاقلرك باشلرینه کیدکلری قالپاق وقولاقچین

—« مثال »—

« اون تورت کیچه لیك آی کیبی »
« اوزی دولتلیغ بای کیبی »
« توماغه‌لی همای کیبی »
« کیاور ساللانه ساللانه »

توماق — ایرمق * کوچك اقار صو * چای * یابچه اریق * نهر * جوی *

تومبالاق — یوارلاق * طوس طوپارلاق * لونده * یوماق * کولله * کره * ایشتی * غولك * کوزل * یاقشقلی * توغلاق *

—« مثال »—

« رب من ایتیك دعامیز مونجه لاق »
« براغول برکای خدایم تومبلاق »

تومان — اون بیك * سنجاق * قضا * قویو * دیرین جوق وکثیر یرینه اطلاق ایدرلر * دومان * ایران شاهلرینك بر نوع التون وسکه ورتبه سیدر *

—« مثال »—

« او تونك عشرت اهلی که بیزارلرمز »
« تومان منیك بلاغه کرفتارلرمز »

تومانکی — هر شیئك اشاغیسی واوزاغی * اسفل وادناسی * پایان *

تومانماك — زنکین اولمق * صاحب ثروت * اغنیا * بای * توانکر و پولدار *

—« مثال »—

« اوزی مثل آیه مینکزر »
« مینك تومان لیك بایه مینکزر »
« قاشی مثل یایه مینکزر »
« یخشی برسردار کلیب تور »

تومپاك —— اکری بوکری * دوز وطوغری اولمیان * خم وچم * پیچ تاب *

تومروق — محبوسلرك ایاقلرینه اوریلان کوستك وبند * وکونده * واشکیل * وطوزاق و پای بند *

تومشوغ — طومشوق * دوداق * لب ولنج * قهر وطارغیلق * ازارلمك * بورج وبارو * کوشه * بورون * کونج * پیاغان کبی بعض قوشلرك بورنی اکری غاغه سی *

—« مثال »—

«قانك بلبلی تومشوغین و توب رست»
«خفاش قنات لارین قیلیب سست»

توملوك —— روزنه پنجره سی چادرك باشنده کی آچیقلق * طامدن آچلمش دلیك وآیدین دوشه جك محل *

—« مثال »—

«بو اویونك توملوکی دین آی کوره من»
«بو اویونك ایکاسینی بای کوره من»

تومماق —— طالماق * غطس * غوص * انغماص * افکاره وارمق *

توممك —— طولدرمق * مملو وپر وبسیار وزیاده ایتمك * چوموملمك *

توموچی — طالغیچ * غواص * غطاس * غوطه چی * چوچی *

توموزغان —— اصلی تونکوزغاندر * یراشکی * کنبوز * طوکزلان * کنبوسك * دوموزغان * قونغوز * قودسقه *

توموشماق —— برکوشه ده مغموم ومکدر اوتورمق *

—« مثال »—

«عشرت ایت کیم چرخ آلیدا تفاوت یوق دورور * خواه بزم ایچرا اسماع ایت خواه کنج ایچرا توموش»

تون —— کیجه * لیل * شب * اخشام * تاریك * ظلمات

—« نوایی »—

« طره مرغولین آجیب رخسارمه سیماغه ساج * تون سوادی عنبرین مهر جهان آراغه ساچ »

تون —— طون * لباس * اوروبه * جامه *

—« مثال »—

« تاقزیل تون ایچرا بولدی جلوه کر ماهیم مینك * مهر ایتر هردم شفق خونابی ایچرا اضطراب *

تونلوق —— طونلق * لباسلق * قاش والاجه * دیکله جك البسه وجوبه »

—« نوایی »—

«ایرور سرکشته خاکی تن ارا محزون کونکل هریان * تون ایتکان دیك قویوندین جسمیغه مجنون سرکردان»

توناماق —— جاپلاق وعریان ایتمك * لچ و برهنه یلانغاچ لك *

توناکون —— کچن کون * دیروز * روز کذشته *

—« مثال »—

«توناکون کیلدی کلبمغه پریزاد»
« پریدور یاملك یا آدمی زاد »

تونبان —— بول وکنش قیصه وکلته ایچ طونی * ایزار * سروال * ایشتان *

تونبك —— دنبك * دنبلك * دول * طبل * قولتوق نغره سی *

—« مثال »—

«رعدنی ذیب بزمی داتونبك اونی»
«برق کبابی اوتی نینك اوچقونی »

تونبوز —— اینجه قامیش کهاندن حصیر و بوریا ارمالایدرلر * نی قمیش * لاس * بانکس اغاجی *

تونکلاماق		تونتاش	
تونچه ——	ابریق • آفتابه • قومغان • آبدسته • کوندوك •	تونکلوك —	خیمه باشی طرفنده دومانی خارجه چیکمك اوزره آچیلان روزنه وتوملوك
			—« مثال »—
			«زندان که تنیم دور آندا محبوس»
			«هم تونکلوکی هم ایشیکی مدروس»
تونغـوج—	ایلك طوغان اولاد • اول وتخست تولد ایدان • ابتدا میدانه کلان • ولی عهد •	تونکماق —	طـوکلك • صغـوق دن اوشیمق • انجماد ایتمك • زیاده اوشیمك • یخلمك •
تونقطار —	کشیکجی ارك • اوردو نکهبانی • سفرده حکمدارك اوتاغ وخیمه سنك محافظی اسیای وسطی ده بر رتبه در • کیجه پاسبانی • بکجی • آمیر آنده سوار اولدیغی هنکامده آواز بلند ایله دعا ایدیجی •		—« اکهی »—
	—« نوایی »—		«کیلدی صاغوق شدتیدین اویله قتیغ
	« تونقطار آنده تخت بیدارینك »		اوشبو قیش • کیم آغیز آچقاج
	«صبح غه تیکرو کیم خدا یارینك »		تونکوب تیل بو لغوسی انداقکه تیش»
تونك ——	صوی انجماد ایدر • اغزی طار سفال کوزه و دسته • صوینی صغوق ایدیجی برادیه • وصراحی • صغوق • سرد •	تونکور——	پری • غول • اوماجی • جن • البستی • آلابوجی • غض غض •
	—« مثال »—	تونکوز —	طوکوز • دوکوز • چوچقه • خنزیر • خوك • طوایف تاتاریه دن بر عشیرت اسمیدر • سال ترکان دائره سنك اون ایکنجی یلیدر •
	«آه واشکی دین ابر وراوت وسوا ایچره		—« مثال »—
	عاشق • زاهدانی غم آنکا کر		«سنی انسان دیدیم اونکوز ایمش سین»
	قیزیق اولغیل کر تونك »		« بنی آدم دیدم طونغوز ایش سین »
تونکاریلماك	ترسـنه چیویرلمك • رجوع عدول تحول عکس ایتمك • دوندرلمك • واژ کون وچپه •	تونکوز بالیغی	یونس بالیغی • دلفین •
		تونکوزلان	توموزغان • قونغوز • کبوسك •
تونکتارماك	ارتداد ایتمك • عودت ارجاع اعراض تقلیب اعاده ایتمك • چیویرمك •	تونکولماق	مکدر ومغموم اولمق • طوکوقلانمق • کوکس قوتیله قاتیلاشمق • امیدسز اولمق •
تونکراغو—	چنغراق • قوکغراق • زنکوله • چرس •		
	—« مثال »—		—« مثال »—
	« تونکراغو آوازیدین محمله یار اولمق		«تونکل ماتنکری تقریریدین ای شاه»
	کیرالك • کوب نشاط آور کیلور		«کوز آچقو نجانی بیلمکای سین که ناکاه»
	اول کلعذار اولمق کیرالك »		
تونکلاق—	طوکوق • بوزلانمش • طوکش • یخلنمش • نجمد • بوز •	تونلاماق —	کیجه یی چکرمك • صبـاحه قدر اوطورمق • کیجه یول یوریمك • قائم وشب زنده دار •
تونکلاماق	طوکق • اوشیمك • منجمد اولمق • یخلنمك		

تو ی غون

تونلوك — ازدحام* كثرت* وفرت* غلبه لك* جهور* جمعيت* يغين*

تونماق — تاريك اولمق* تيره لشمك* قراكولشمك

—« مثال »—

«بير نظرداكوز تونار بتاس يوزونك ماهيتين* مونچا روشن بولدى كيم اولدور دل و جان اورتكان»

توون — هنوز طوغمامش قصراق* بيتل ماديان* توار*

توورلوغ — خيمه نك اطرافنه چكيلان نمد و چكه و اوتوكيكيزى*

توى — دكون* سور* سرور* وليمه وسنت جمعيتى*

—« خالى »—

«كورونك بى عد دآت ايله قوينى»
«جهان كورمدى مونده ين توينى»

توى قوش — طويدارى قوش* قو* آق قاز* پرقو*

تويالك — يوك* بار* حمل* دك* طاى*

تويامالك — يوكلتمك* تحميل ايتمك* بار ايتمك*

تويغار — طوراغاى* ظفر* چاير قوشى* تورغاى

توى غارماق — طويرمق* اشباع ايتمك* سير ايتمك* اطعام ايتمك*

—« مثال »—

«آچ تويغاريان يالانكنى ياپتيم»
«اولدوم ديكاتمداسينى تاپتيم»

توى غور — طوق* شبعان* سير* چابق طوير آدم امر طويدورمق*

توى غون — تويقار* آق وچاقر طويغان*

—« مثال »—

«خيلى ظلمت رنجى غه توشكان صفا اهلى ايرور* نيته كيم تانك تويغونى قالدى سورك خفاش ارا»

تكتيل

تويلاماق — طوى ودكون ايتمك* ضيافت ويرمك* سورده اطعام ايتمك* قوناق ايدلمش مسافر ومهمانه قونوق ويرمك*

تويماغور — جوع الكلب* دائمى آچ* كوشنه و كورسنه* جوع ويوح ويماغوز*

—« مثال »—

«بو تويماغور كوزمكادور كورمكان كيبى* آى ديك يوزى كا نيچه كه بو مبتلا باقار»

تويماق — طويماق* شباع* سير اولمق* طوق*

تويماق — طويمق* شباع وسير اولمق استماع ايله بيلك* سزمك* احتساس ايتمك*

—« مثال »—

«تويه كتكانيكدا تويوب كيتكنيك»
«ينكى توينيك بولسا كيب كيتكنيك»

تويدورماق — طويورمق* احساس ايتمك* شباع وسير ايتمك*

تويناق — طواق* حافر* طرناق* ظفر* طوياق* ناخون* سم*

—« مثال »—

«تويناق ايماس اينكلاسام كاهى»
«يوقيش قدم اوچيغه سياهى»

تويناك — نيم رس قاوون وخربوزه* ترك* سجه* نيم خام* كلاك* لاشه*

توينك — پنجره* روزنه* تونلوك* طاقه* شباك*

تويوق — طويلش* فاش وشيوع اولش* بحر رمل ايله مسدس مقصور وزننده انشا اولنان برنوع اشعار در* برلفظ ايله ايكى اوچ معنايه دلالت ايدر

—« مثال »—

«فرض عين وتويوق وجوره سوزى»
«اوشولغو قوشوق وكيم ربغوزى»

تیراتمك

تو یولکا — قامچی اوجی، تازیانه نك نوکی، قرباچك باغلنمش باشی*

تو یولمك — ظاهر ونمایان اولمق* منکشف وفاش اولمق* میدانه چیقمق* طویولمق*

تو یوملوق — غنیمت* منهوبات* میمون ومبارك* ذیقدر قدرلی* دکرلی*

تیب — توب دخی یازیلور* اسفل* کوك* غور* قعر* تمل* الت* ادات در مبالغه ایچون مستعملدر* تیب تیك کبی*

—« نوایی »—

« که آینك آغزی تارایدی تیب تنیك »

« اغزی روزنجه توبی اوی بیله تینك »

تیبیت — یومشاق تفتك* پشم ملایم* برنوع بکچی نك کورفه یوکنی*

—« مثال »—

« جهانده تواضع قیل ونرم بول »

« تیبتیك ملایم بولوب کرم بول »

تیبراچلاماق — حرکت اختلاج ایتمك* حدتدن یره اورمق* ایکی یانه چپلامق* دوکنمك شدتله قزمق*

تیبر اشلیك — اختلاجلو* خلجان* اضطراب* سوزش* تلاش* وسوسه*

تیبر اماك — تیبر اتماك* قلانمق* متحرك اولمق* تهزز وتحریك ایتمك*

—« مثال »—

« خلایق ایچره ممتاز ایله دشتامی ایله باری »

« جوابی بیر کالی تیبراتماسانك لب کر سلامیمغه »

تیبر اتماك — یرندن اویناتمق* قملداتمق حرکت فاحش

—« نوای »—

کرنوای سایر ایردی هجر دین غم طاغیده

تیراتالماس جو هجر ایکنی کاویدی غم تاغین

تیت وبیت

تیبرك — دمبك کبی بر التدر* افاق طبل* دربکه* نقاره جه*

تیپرلیك — بارکیرلرك طویناقیله دبه لنمش یر* پخته لنمش پست وبلند اولمش سم وطرناق جای*

تیپینکالاتماك — دبه لنمك* دوکنمك* جایلماك* ینجیلمك*

تیپماك — دپمك* حیوان آرد ایاغیله اورمق رکض ایتمك*

—« ربغوزی »—

تیپدی بر ایکی ایاغین تابدی یرده برقودوغ

بولدی زمزم نینك سوینی اولدی عالمغه شفا

تیبن — بیوك ایکنه* چوالدوز* اوچ پره لی طوغری یوجك یورغان* وکورفه وقنار* وجادرجی اکنه سی*

تیبنکو — اکرك یان طرفلری* اطراف وزهی*

—« رابجی »—

« مطلا قوشقون اوزانکوسی هم »

« زرآلود ترلیك تپنکوسی هم »

تیپوك — لکد* دپمه* ایاق ایله اورمه*

—« مثال »—

« تاپیب تسکین جفاکرلار هجومی »

« تپوکدین تنساکونکلوم مرزبومی »

تیپه — دبه* ذروه* اوج* تل* بلند* کوتل* النك* راس* باش* سقف خانه* امرتپکی*

تیت وبیت — اصواتدندر* طارمه طاغین* قارمه قاریش* تمك* پاره پاره* رشحه رشحه. پراکنده لك* طارومار*

—« نوایی »—

« توبی میخی بیلا سانجیب سمکنی »

« تیتب نوکی بیلا دور فلکنی »

تیتراتما —— دتره مه * لرزه * اصیتمه وتب ورجه حا * بیرکاك * سورغوچ * تاج * جیغه * امر دترمه *

تیتراق —— باشك ذروه سی اوچی * كله * راس * نوك سر *

تیتراكوچی —— عروسك باشنه كیدكلری تاج مثللو مزین جیغا * سورغوچ *

—« مثال »—

« صنم دیك قیلیب هوش قصدیدا كوچ
« باشی اوزره یوق تاج كیم تیتراكوچ »

تیتراماك —— ارتعاش * ارتعاب ایتمك * لرزه ناك اولمق * متزلزل تترر * رعشهٔ اعضا قتی اوشومك *

تیتماك —— دیدیك دیدیك ایتمك * نیمه لیمه ایلك * یولکوكتانی قبارتمق * پوق تخمندن ایورمق وسنچمك * جداجدا ایتمك *

تیتنك —— مجوهر * ذیقیمت طاش * لعل ویاقوت * وزمرد كبی *

تیتیك —— چالاك * جست * متحرك * تیرانداز آدم * دلبر * قوتلی * نوجوان * هوشیار * زور * پشمیش * نورس *

تیتیكلك —— حدت * حركت * چالاكی * سربست * بی پروا * مغرور * زبردست * زوربه * قایق * طایرلك * لغزش پای *

تیر ——

—« صوفی »—

اولوغ یولنی قویوب اولکونچه ای یار
« قدم قویمه تیریلار كازینهار »

تیر —— همشیره * خواهر * ابلا * اخت * قز قرنداش * عرق * رشح * تیره *

—« مثال »—

« ایمامی هریان آقار سولار بیله یر »
« كه یر هریان ایسیغ دین آقیز ورتیر »

تیرا —— شعبه * آل * قبیله * عصبه * ایل * طوایف * اوروغ * تیره *

تیراجی —— كارز * رودخانه * لغم * صویولی * نقب *

—« مثال »—

« نیكیم تولا اقادور كوزلاریم یاشین
« كوركیم تیراجی كیبی نی ینكلیغ اقار تولوق بولسا »

تیراك —— دیرك * دوز اغاج * عمودی اغاجلر * ستون * قواق اغاجی * سروی * سفید دار * عرعر * ستوم * بالار *

تیراماق —— قوی طیامق * دیركلك * دیرەمك * مقاومت ایتمك *

—« مثال »—

« تیغی قیلمغانلار قوروق حسیم هلاك
« ضعفیتی » تن غه كونكلوم دین تیر الكان هرطرف پیكان كورونك »

تیربانماك —— دیرتمك * حركت * تزلزل * قملدانمق * جونبیدن * سالانمق *

تیرساك —— دیرسك * مرفق * آرنیج * تملتمه *

—« نوای »—

« قراقایغومینی ایلتیب قارازلفونك اوجون هردم » قراباشنی توتوب آوج قراریكا با سیب تیرساك »

تیرك —— مخالفت * مقاومت * تیریق * غرام * میرینقجی *

تیركاك —— پرسنش * قشا * كركدسی * تیراله جك اشیا * چرکی *

—« مثال »—

« دردكوركیم دیوسیرت لار بیلادور اول پری * كرچه باراندین ملك خیلیفه دایم تیركاكیم »

تیرماك	
تیرکاش ——	معروف ترکشدر * وصداق دخی دیرلر * اوق و تیرك ظرفی اکرك قاشنده وضع ایدرلر *
تیرکاماك ——	پرسش * سؤال ایتمك * دیزمك * دیرکی برینه وضع ایتمك * تجسس ایلك *
تیرکشماك ——	قطار قطار یکدیکرینك عقبنجه کلمك * ترديف ایتمك * بر برینك ازنچه وآرنچه پیوسته کتمك *
تیرکوزماك ——	احیا ایتمك * جانلتمك * اعمار ایتمك * دیریلتمك *
	—« مؤنس »—
	« اولار حالت غه یتمش مین غمیلك زهرین ایچیب هردم * کیل ای عیسی وشیم نوش لبینك بیرلامینی تیرکوز »
تیرلاماك ——	عرق ریز اولمق * ترشح ایتمك * تیر ایچنده قالمق * ترلمك * خوی *
تیرلاتمه ——	بر نوع خسته لكدر * حما * استمه تفو * کیزك * سیل کبی *
تیرلیغ ——	قازغانی بولایه جق آلتدر * کفکیر * وچوموچ کبی *
تیرم ——	خانم افندی * بیوك خاتون * تیزه * اقرابادن مرعی الخاطر بانو *
تیرما ——	برنوع جانفس * وقماش * حریر * دارای * طوقمه *
	—« مثال »—
	« تیرما کویلك پرچه تونلو نازك یار » « سلانه سلانه کیلور ساکور سم »
تیرماك ——	طوپلامق * جمع ایتمك * تیرمك *
	—« صوفی »—
	« چنده هرساری شبنم اناس نثارینك اوچون * قیزیل طبق اوزه تیرمیش دور ور کوهر لاله »

تیریکلیك	
تیرماماك ——	چنکل طاقوب چکمك * خراش ایتمك طرناقله یاپشمق تخدیس ایتمك *
	—« مثال »—
	« اور کاچی شیباق قه جل نی تیرماب » « تومشو غیتی رشته بیرلاجیرماب »
تیرماشماق ——	یوکسکه صارلوب امکلر کبی چیقمق طرناق وخنجار ایله بلند وبالایه صعود ایتمك * بورج وبارویه عروج ایلك *
	—« مثال »—
	« قلعه نی الماق اوچون تیرماشدیلار » « بورج باریدین امکلاب آشدیلار »
تیرناق ——	طرناق * ظفر * طولون * ناخون * سم *
تیری وتیریك	دیری پوست * قابوق * قشر * جلد * تر * عرق * ثور *
	—« مثال »—
	« آتی تیری زحتی دین آریب » « اعضاسی خراشی دین قیزاریب »
	—« صوفی الله یار »—
	« تنی تیرینکده تاتلیغ جان یراتدیم » « بهایم قیلمادیم انسان یراتدیم »
تیریق ——	برکیاه اسمیدر * درمنه * طریق * ارزن * تریق وتریغ دخی دینولور * داری * یول راه * قانون * رسم *
تیریك ——	دیری * حی * جانلو * زنده * سرت * قوی *
	—« نوایی »—
	« اکرچه اولتوروبان یوز تریك نی غمزه سیدین * ولیك جان تاپیبان نکته سی بیله یوز اولوك * زنده
تیریکلیك ——	دیریلك * حیاتلك * سرتلك *
	—« نوایی »—
	« هر کیشی بولسه تیریك اندین یراق » « اول تیریکلك دین اولوم کوپ یخشی راق »

—« کامل »—

تیریکلیکدا ایلینک لار یخشی یار و آشنا
قدرین * یوق ایرسه قیلغاسیز اولکاچ
پشیمان وندم احباب *

تیریکلای — حیاتلی. وجانلی زنده‌لیک و دیریك هنکامنده*

تیریل — دیریل* حیات وجانلو اول* امر زنده شو *تیرلمك*

تیریلتماك — دیریلتمك* حیات وجانلو ایتمك* قوت پیدا ایتدرمك* پرورش*

تیریلماك — دیریلمك* حیاته کلمك* جانلانمق سر تاشمك*

—« مثال »—

«اکر عفو وجرمو مغه شامل دورور»
« تیریلك منکام مشکل دورور »

تیریم — خوشه* باشاق* ساق* جماعت* تیر* خوی* عرق* پوستم* دیرم*

—« مثال »—

«آلو لنوب کوندن کونه عشقنکدن»
« یانه‌یانه تنده تیرم قالمادی »

تیریمچی — طوپلایجی* اوت ییغیجی* غل وغش وخس وخشاك ایریجی* خوشه‌چین* کل‌چین* سخن چین* غوزه چوز حبوب طوپلیان* خشاوچی* نوقان*

تیرینك — دیرین* عمیق* چوقور* ترنك* عور*

—« مثال »—

« قالین کیشی اولغاندا جنبش نمای »
« تیرینك بحر بولدی غرنیش نمای »

تیز — تز* شتاب* عجله* سرعت* چابوك* جلد* بالفور* آلان* شمدی* شندی* قوش* وچاپ* بات*

—« مثال »—

«قیلو ریکان لارینك کونکلم او تین تیز»
« اکرچه قطره بولماس شعله انکیز»

تیزلیك — عجلة* سریعاً* تیتیك* طارغیناق* پیپاق* بر نوع تون ودون*

—« مثال »—

«دیدی کیم جان بر داغی او پکیل ایاغیم
توپراغین * ای نوایی تیزلیك بولغین
پشیمان بولمسون »

تیز — دیز* رکبه* زانو*

—« حکمت »—

«قول خواجه احمد غفلت بیر لا عمرینك
اوتتی * واه حسرتا کوزدین تیزدین
قوت کیتدی »
« واویلا نادامت نینك وقتی یتی »
«عمل قیلای کاروان بولیب کوچتیم منا»

تیزك — کوبره* ترسی* فشق* سرکین* نوری*

تیزکاك — بر صف دوه‌نك صره‌لری* قطار* ایرکشمش دوه*

تیزکین — عنان* افسار* لجام* لکام* یکه جاو کم* یوکن*

تیزکینماك — تبعد* تجنب* احتراز* نفرت واستکراه ایتمك* تسکینمك* خوف ودهشت*

تیزلاماك — تزلمك* تسریع واستعجال ایتمك* بیله‌مك * چرخ وقیراق ایتمك*

تیزماك — دیزمك* تنظیم وتسلیك وتنسیق و ترتیب ایتمك* صف ایتمك* یریرینه قومق* رشته‌دن یچورمك* شغاول وتشریفات قاعده‌سنی اجرا ایتمك*

تیش — دندان* سن* ناب* دیش*

—« صوفی »—

« احد تاغنده پیغمبر تیشنی »
« شهید ایتی بینه یتمش کیشینی »

تیشاد — دیشلر، دندانلر، سن لر، آناب.

تیش خالی — طیش قالی، اسیای وسطی ده قادینلرک طیشلرینه بر معتاد قویدقلری وسمه کبی بویه ورنك.

تیش سورکی — دیش برداری، سواك، دندان پاکیسی، مسواك.

—« مثال »—

« کنج تمنی سیفا بر کیتدی تیش

« بولدی انکا ناش تو بینی قازمق ایش »

تیشقاری — طیشاری، برون، بره.

—« نقشی »—

«ایچکاریدا بیر قاچه دیوانه بار»

« تیشقاریدا بیر نیچه بیگانه بار »

تیشکاری — دورلمش، منقلب، معکوس، واژکون، چپه، ترسنه، تیسکاری.

تیشلاماك — اصرمق، گزیدن، دیش ایله طوتمق.

تیشماك — دیلك، ثقب وشکاف ایتمك.

—« حکمت »—

«اون صکیز داچل تن بیر لا شراب ایچتیم»

«ذکرین آیتیب حاضر طوروب کوکسوم تیشتیم»

« روزی قیلدیم جنت کیزیب حورلار قوچدیم، حق مصطفی جمالینی کوردم منا »

تیشوك — دیلیك، ثقبه، شکاف، اویمك، حفر ایتمك.

تیشی — دیشی، ماده، انثی، ماچه، مادیان، اورغاچی.

تیغریق — کوچك، طار، شقاق، یول، پکیده، بوغاز، تنك وتار.

تیغه — سد، طابه، تیقه جق آلت، بندطوسماق، تیغ، شانه نساج، آلت قاطعه.

تیغتیلك — تفنك، یومشاق بوك، تبیت، پشم، توی.

تیقماق — طیقمق، زور ایله صوقمق، یرلشدیرمك.

تیقیلیش — صوقولوش، ازدحام وغلبه لك، صیق طار، قره بلیك، جمعیت.

تیك وتیك — ادات شبیه در، کبی، مثل، مانند، آرام، قائم، مرفوع، زیر، تحت، تیز طبع.

—« مثال »—

«تیك اولتورغاچ هوای قیلدی تو روز»

« ایتارلاردی آنکا بادردو باسوز »

تیك — طوغری، راست، بلند، بالا، بی خم و چم، مستقیم.

تیك طورماق — راحت وساکت طورمق، خاموش اولمق، طوکه قالمق.

—« نوایی »—

«تنکلاکی کوثر اوچون دیرسن بو کون می ایچما کیل، تیك تورای زاهد نوایی سن کبی لا شیمیدور»

تیکاك — آصمه بوداقلری، تاك، تالار، اوزوم اغاچی.

تیکلاشماك — قائم طورمق، راست اولمق، برابر بویداش.

تیکان — دیکن، خوار، خائل، شوك.

—« مثال »—

« مژکانیدین قاد الغان باغریدا یوز تیکاندور، لیلی غمیدا مجنون دیوانه ایکاندور »

تیکدی — بچه وبلغاردن معمول چزمه، ایتیك، موزه، دوخت.

تیکرا — دوره، اطراف، جوره، گرد.

—« مثال »—

« ایله زنجیر جنون رسواسی مین کیم هر زمان، تیکرا اما فرهاد و مجنون دین یغلاش بیر سوروك »

تیکرانماق — اطرافنی چیویرمك • فرط ولایی طولاشمق • ایلانماك •

تیکرچك — تکر • تکرلك • دوره • کرداکرد • حلقه • مدور •

تیکرو — قدر • الی • تا • اوج • نهایت •

—« مثال »—

« قضادین بولغالی عالم بناسی »
« انکا تیکرو که بولغای انتهاسی »

تیکو — دکمك • رسیدن • واصل اولمق • یتشمك • پیوستن • اصق •

—« مثال »—

تیکو کوزلارم کا یوز نور و کونکول لارکا سرور • هر قاچان چینی قدح ایچرا نمایان اولدی چای »

تیکشلماك — طوپلامق • جمع ایتمك • تراکم و تحشد ایتمك • خرمن ایتمك • توده لمك •

—« مثال »—

«هرنه کی اوکسو نسانك آلور چاغدا ارخ»
«عرض کونی بارجه نی تیکشار بو چرخ»

تیکلاماك — دیکمك • نصب • قایم • رکز ایتمك • وضع وثبت ایلمك •

تیکماك — دکمك • خیاط دیکش • دوختن • دوزنده • درزی •

—« مثال »—

« بیلکاج اول سوزنی خاطر پاکی »
« تیکتی ایکی قولین آنیب خاکی »

تیکلمك — دیکلمك • ایاقده طورمق • باقمق قالقمق • راست وطوغری طورمق • برپا استادن •

—« نوایی »—

«ای نوایی سعی ایله چون وصل حاصل اولمادی • یارلطفی غه تیکیل ایمدی و غیریدین تونکول

تیکشماك — دکشمك • تحویل و تبدیل و تغییر ایتمك • بجایش ایتمك • مبادله ایلمك •

تیکوجی — دکیجی • درزی • خیاط • دوزنده • دوختن •

تیکورماك — اولاشدیرمق • بتوشدیرمك • دوندرمك • چیویرمك • دور ایتدیرمك • ایلاندیرمك • کردانیدن •

تیکه — تکه • کچی ارککی • سرکه • بوزغاله نر • کدی •

تیکه — پارچه • شرحه • دلم • خاتونلرك زینت ایچون دکونلرده یوزلرینه یاپشدیردیکلری پول •

تیکه تیکه — پارچه پارچه • شرحه شرحه • بولك بولك • قطعه قطعه • دلم دلم • پاره پاره • لخته لخته •

تیکیر — تکر • مدور • دوار • تکرلك • چرخی • کرد •

تیکیرلاك — چرخ • دائره • ارابه دوارهسی • تکرلك •

تیکیرلاماك — یوارلامق • مدور شی تحریك ایتمك • دورمك • چویرمك • تحویل ایلمك •

تیکرلاشماك — یوارلانمق • چویرایتمك • دوندرلمك • دور اولمق •

تیکیرمان — دکرمان • اسیا • خراس • آس • طحونه •

تیکیرم — دکرمی • مدور • تکر • یوارلاق • لونده • طوپ • کرد •

تیکیزماك — دکزمك • طوقنمق • اصابت ایتمك • لمس ایلمك • یتشتورمك • وصل و پیوست والصاق • رسانیدن • جسپانیدن •

تیکیس — تکیز • دوز • مستوی • دنك • مسطح • مستقیم • طوغری • مساوی • برابر • هموار • یکسان • یکزیل •

تیکیش — دیب • قعر • نهایت • کوك • تحت و پایان • نشیب • پستی • چوقور • بیخ وریشه • بون

تبلار

تیکیش —— دکیش • خیاطت • محاربه • تصادف •

—« مثال »—

« بو میعاد ایله جمع ایلاب سپاه »
« تیکیش جاباریغه بیریب خرج راه »

تیکیش —— دوکوش • غوغا • اصابت • نزاع •
جدال • دست بگریبان • جنجال • جنگ •
خرخشه •

تیکلیک —— دیکیلی • مرکوز • قائم • راست • برپا •
اوستوار •

تیکین —— بادهوا • مجانا • بداوه • مفت • بلاش •
اولقدر • اولمقدار •

—« مثال »—

« سوفه جاخار ایله بنیاد انکا »
« کوککا تیکین پاره • پولاد آنکا »

تیکنید —— دیریدن تارتار کسلش اینجه قرباج
وبلجام دیکدیکلری برنوع کرش •

تیل —— دل • لسان • زبان • امرپاره ودلم ایتلک •
یاصی اوزون شی •

—« مثال »—

« کونکل یاپماق چو کیلایدور الینکدین »
« کونکلنی یقما کینک باری تیلینکدین »

تیل —— تل • سلک • سیم • تار • ایپلک • نخ • پاره •
یارمق • درز • دیل • کس • بورید •

تیلم —— دلم • کرج • پارچه وپاره • بولك •

تیلچی —— خبرچی • جاسوس • طایعه • خفیه •
جانسوس •

تیلار وتیلاك —— دیلك • طلب • خواهش • تمنی • آرزو •
ارجا • ارمان

—« نوایی »—

« یوزونك کورمك تیلار تیغماس نوایی
کونکلنی سالماقدین • خدای اوچون
آلیب برقعکنی آینك کونکلنی تیندور

تیلاك

تیلاماك —— طلب • آرزو • امل ایتمك • استمك • تمنی
وترجی ایلك • خواهش •

تیلانماك —— دیلانمك • تسأل ایتمك • کدایلك ایتلك •

—« خمسه »—

« تیلابان مال ایلاب ایلنی هلاك »
« ینانوبان کام دل بیلان بی باك »

تیلانجی —— دیلانجی • سائل • کدا • فقیر ومسکین •
محتاج • دریوزه کر •

تیلاو —— دیلك • طلب • رجا • خواهش • آرزو •
تمنا • التماس • بهادر • شجیع • قهرمان •
پهلوان •

تیلاق —— دیوه نك یاوریسی • کوچلك • بوته • بالا •

تیلبه —— دلی • دیوانه • مجنون • بودالا • مجذوب •
شوریده • شیدای •

تیلبه لیك —— جنت • دیوانه لك • جذبیت • سودا •
مبتلالك •

—« مثال »—

« کهی تیلبه لار بیرلا کلخن ارا »
« سوروب دور دکشلقده یوزماجرا »

تیلبه راماك —— دیوانه لشمك • مجنن ایتمك •

—« مثال »—

« تیلبه راب ایتکان کونکلنی ایستادیم
هریان باریب • کوه ووادی وبیابان
لارنی بیر بیر آختاریب »

تیلکورماك —— بریرده قائم • ثابت • پایدار اولمق • تیك
طورمك •

تیلیق —— فرج ده کی دیلجیك ودیله مشابه
اوفاق ات •

تیلماج —— ترجمان • لسان اهلی • زبان دان •

تیلماك —— دیلمك • ثقب ونقب ایتمك • شرحه شرحه
ایتلك • یارمق •

—« مثال »—

یوراکیمنی تیغ هجرینك تیلا بیردی پاره پاره
کیما آیتایین بودردیم نی دواقیلای نی چاره

تیلورماك — احاله٭ نظر ایتمك٭ امید وحسرتله باقق٭

—« حکمت »—

« نفسیم مینی یولدین اوروب خار
ایلادی٭ تیلوروب خلایق غمزار
ایلادی٭ ذکرایتورمای شیطان بیلا یار
ایلادی٭ حاضرسن دیب نفسیم باشین
چاپتیم منا »

تیلوك — دلیك٭ ثقبه٭ شکاف٭ روزن٭ پنجره٭ سوراخ٭ تو ملوك٭

تیلیك — اثر٭ ایز٭ نشانه٭ آتك ایزی٭ نقش پا٭ ایاغ قالیبی٭

تیلپك — قویون وقوزی توقلی دیرسندن کلاه٭ قلفاق٭ بورك٭

تیلیم — شرحه٭ قطعه٭ دیلم٭ کرج٭ قم٭

—« مثال »—

« برتلیم نان بردی اول حالتده اول٭
« اولور هنکامنده اولمس می قبول »

تیلیمغاج — بر دیلیمجك٭ برآز٭

تیلین — دلنمش٭ شرحه شرحه٭ یاصی کسیلمش٭

—« مثال »—

« خلق فزونی ایدی وعام یول »
« کیلکان ایزی بیرلا تیلین ایدی یول »

تیم وتوم — قبه لوبنا٭ چارسو٭ بدستان طوپ شینی٭

تیم تیم — طامله طامله٭ قطره قطره٭

—« مونس »—

« فراقینك شدتیدین کوزلار مدین قان
آقار تیم تیم٭ کوروب اندرقیب کینه
ورهردم کولار قه قه »

تیارغو — صاحب مرحمت٭ رحیم٭ مشفق٭ مکرم٭

—« مثال »—

« تیاغور اغیار ظاهر ایلابان کوپ
اضطراب٭ هجرارا قتلیم اوچون
مندین کونکل تیندوردی کوز »

تیسی تیب — اویله می اویله دکلمی٭ این می دیکرمی٭ مانند٭ مشابه٭ شبیه٭

تیمن — چوالدوز٭ جوالدوز٭ تیونه٭

—« مثال »—

« تیمنه بولوب قناری تیکیل »
« تیوه نی الیب قطارده یتکیل »

تیتماق — منع ایتمك٭ مخالفت٭ مقاومت ایتمك٭ صاقلامق٭ داغتمك٭

—« مثال »—

« تو بی میخی بیله سانچیب سمکنی »
« تیتیب نوکی بیله دور فلك نی »

تیمورباش — بر یره مربوط ومختص اشیادرکه خانه واراضی ایله برابر صاتلور٭ قطع علاقه٭

تیمور — دمر٭ حدید٭ آهن٭ آسیای وسطی حکمدارلرندن مشهور بر حکمدار اسمی در٭ امیر تیمور کوراکان٭

تیمورتکی — یره٭ افغانی٭ پشه خورده٭

تیمورتیکان — چوپان قالدران ظفرة العجوز٭ قالقیدان٭ بر نوع تیکانلی کیاه٭ خارمغیلان٭ هنوز قنات چقارمامش قوش یوریسی٭

تیمورقازوق — قطب شمالی٭ جدی٭ قطب یلدیزی٭

تیمورقانات — بر نوع اوردکدر٭ یکی قنات چیقارمش پرنده قوش٭

—« مثال »—

« تیمور قنات قوش کبی »
« تیریسی یوق موش کبی »

تیمورقزان — چوین تنجره٭ دوکمه ژوسیه قزانی٭

تینکشاماك

تیمور بالیق — سلیچوقلرک جدلرینک لقبیدر*

تیمیل — ماعونه* برنوع کمی* زورق* کیمه*

تینترکلاماك — ایاقی قایوب یره پالدر کولدرشمك* سرسان* سرخوش* تنتك*

تینج — دینج* آسوده* راحت* بی کدر* غمسز* صاغ سالم* احتیاج سیز*

—« مثال »—

«کافر و مؤمن ساری قیلسانك ساغینج»
«نی آنکا یأس نی مونینك کونکلی تینج»

تینغو — دینمك* مکث* آرام* آسوده* ساکن* چای مقر* استراحت ایتمك* موله طاشی* بینك یری*

تینیق — یاتیق* ساکن* آسوده* قائم* طورو* صاف* مروق* شفاف* طونوق*

تینیقلاماق — مصفا* براق اولمق* شفافلق* ترسب ایتمك* بی غبار* لکه سیز بی لای بی درده*

تینك — دنك* ایش* برابر* چفت* مساوی* یکسان* موازنه* مرتبه* روبرو* جوره*

—« مثال »—

«ساله سیز اول تخمکه دهقان ساچار»
«سونی تینك ایچماز نیچه یکسان ساچار»

تینکتلش — ارقه داش* همتا* رفیق* برابر* همسال* جوره* تینك*

—« مثال »—

«سیندین اوزکه همدم یوق کیشیم
یوق* الفتیم محرم تینك و تاشیم یوق»

تینکناشماق — برابر تقسیم* موازنه* مساوات* اولچی* دنك اتمك*

تینکناشتورماق — عدل* بوی اتمك* یکسان* بب برابر* بر درجه* بر مسابه*

تینکشاماق — ماند و مشابه قریب اتمك* یك رنك* بر دوزی اولمسنه چالشمك*

تیکیز

تینکشتورماق — موازنه* استبدال* معاوضه ایتمك* دیکشتورمك*

—« مثال »—

« منکا یوز قتله چور اتسا کوجنم
راحت جانم* مین آینك هجرینی غیرنیك
وصالینه تیکشتورمام »

تینکالماق — دنك* موازنه* مساوی اولمق* تنفس اتمك* آرام* آسایش*

تینکری — تکری* مولی* رب* متعال* واجب الوجود* بیر و بار* یزدان* پروردکار* کبریا*

تینکربلیك — الهیت* خدایی* صمدانی* جبروتی* شبدیزی* آفرینش*

—« نقشی »—

« جدا اوسون تنکری بی همتاغه »
« اول خـدای احد یکتاغـه »

تینکلاماق — دکلمك* استماع ایتمك* قولاق ویرمك* اصغا* وکوش اتمك*

—« مثال »—

« کرچه ممکن دور معانی انکلاماق »
« یوقسه فرقان کریمی تینکلاماق »

تینکلاماك — دنکله مك* دنك ایتمك* چفت و برابر ایلمك* مساوات* بکرنك*

تینکلایی — بورنك اوجی* نوك انف* سربینی*

تینکماك — چکمك* موازنه ایتمك* تقدیر ایلمك* کشف وتخمین وزن* چکی* کیل* اولچك*

تینکو — اوزنکی* رکاب* تپنکو*

تیکیز — دکز* بحر* مسطح* مستوی* دوز* دریا* قلزم* یم* تنکیز* یکسان* محیط*

—« مثال »—

« باشمدا زخم لارنیك قانی تیماسدین
بولوب عاجز* فلك چاقین اوتیغا
کویدورور هردم بولوب تنکیز »

تینماغور — بی قرارلق * طاقتسزلك * آرامسز *

—« مثال »—

«هر قوروق شاخ اولدی دشت اوزرا
صبادین حله پوش * تیناغور جسمم
چون وادیسی دا عریان هنوز »

تینماق — دیمك * ساكت * ساكن * راكد * فاز اولمق * منع ایتمك * آرام *

—« مثال »—

«ایكنم اوجی سیندی دیب اوردینك
انام یاریار * ایـدی كتیب بارامان
سندینك انام یار یار »

تیندورماق — دندرمك * تسكین * مطمئن * آسوده ایتمك * راحتلندرمك * دوردورمق *

تیوراماق — تیكمك * سنجیلمك * باتمق * صوقولمق خلیدن *

—« مثال »—

« تیوراب ایاغیغه آتینك هر تیكن »
« هر تیكن اوستی دامكر تیكن »

تیورالماك — بورتمق * ایچنه باترمق * صوقمق * سنچملك * خلید *

تیوروك — كرد * دور * دكرمان طاشی * اطراف * محیط * میل * زوانه * منحنی * مسدود * چاقیلش شیئی *

—« مثال »—

«شیخ نینك ایلاكه عاشق غه ماموغ
استی داداغ * تیوروك رقعه لار استی
داتیكیلش درمی »

تیواره — پرده بولمه * احاطه *

تیوه — دیوه * شتر * ابل * جمل * تویه

—« صوفی »—

«اولوغ تو تماس كیچیك دیك مذهبین
كینك * تیوه تایاقی ایرماس قوی بیلا تینك

تیلیت — تماك * پراكنده ایتمك * پریشان ایتلك *

فصل ج

جاجه‌چه — غایت * نهایت * الی * تا * انجام * حد

—« مثال »—

« فاختـه دین قمری وبلبـل كاجا »
« بلكه شجر یافراغیدین كل كاجا »

جابا — بخش * بلاش * جابه * مفت * كله پور * ارزان * رخیص * بداو * تیكن *

جابوق — جابك * چابوق * تیز * عجله * سریع * زود *

—« مثال »—

« جابوق بركین خبر اول نازنینه »
« قیسون الطاف بو كونكلی حزینه »

چاپقالماق — چاپالامق * اضطراب ایتمك * دپه‌لنمك *

جاروجر — صدا * ندا * آواز * صیحه * نعره * سس * اوجروم یر * جری *

جارچكدرمك — منادی ایتمك * چاغرتمق * دلال * جرچی *

—« مثال »—

«چوایل فكریدین كونكلینی تیندوروب »
«یوروش حكمینی ایل كاجرتكوروب »

جارلاماق — اعلان ایتمك * دلال چاغرتمق * بلند آواز ایله باغرمق * منادی ایتمك * جرچی ومخبر چیقارمق *

جارانك — عكس صدا * جر * ودره * وطاغدن وكنبذدن بالعكس ظهوره كلان محب سس وآواز * جرنیكاسی *

جارجی —— دلال• منادی• مخبر• اعلان• پادشاهك بیعت جلوسنی خلایقه نشر ایدیجی• الان•

جاش —— طونج• صاد• روی•

چاش —— توده• خرمن• تل• تملو• کوم•

—« مثال »—

« الته قویماسین منی باش ایلاکین »
« خرمن اقبالمی چاش ایلاکین »

چالاوچاله —— نصف• یچق• یاریم• نم و نیمکاله• آلا• ابلق• چله مسلمان•

جاملاتماق —— استکراه ایله سویلمك• زور ایله تکلم اتمك• مزمز•

جاناق —— اوزنکی• رکاب• تپکو• زنکی•

جانق —— ایش• کار• مصلحت• مشورة• استشاره• کنیکاش• شورا•

جاوالاتماق —— مصلحت• مشورة ویرمك• بیان رأی ایتمك• ایشی بولند قوبوق• ابراز•

جاورونتی —— شنجرف• بغدایك ایچنده بولنان سیاه دانهلر• بیش بغدای• لوپك•

جاورونجی —— فالجی• منجم• افسونگر• جادو• ساحر• فالبین• معبر•

جاهل —— تازه• کنج• جوان• دلیقانلی• بیعلم• بیبهره• جهالت•

جاهللیك —— عدم تعقل• معصومیت• کنجلك• صبابت• نادانلیك•

جبان —— خفیاً نامزدی ایله قاوشوب پدرینك خانهسنده حامله قلان قز• بوغوز•

جبك —— کردانلق• هیکل• نسا طایفهسنك بوینینه آصدیکی زر وزیور•

جبه —— جوشن• یوروش• رفتار• اسلحهٔ ناریه• جیبخانه• سلاح انباری• مهمات حربیه• قومبارخانه• زره•

جت —— انچـق آدم• دنی• چنکانه• ترس• پیس• بیمزه•

—« مثال »—

«ایغ لعبی دین جت غه کیم نان ایرور»
«آنی ایـکاسالماق نی امکان ایرور»

جحك —— کوچك اغاج• چالی• چرپی• خس وخاشاك• کل•

جدده —— انقلاب هوا• بوران• طوفان• دیجور• توپلانك•

جدده تاشی —— یده طاشی• یغمور ایچون اوزرینه افسوس اوقیوب صویه آتدقلری بر نوع طاش• حجر المطر• کاشغر طرفنده مشهوردر•

جراو —— ذیقیمت طاش• جواهر• لعل و یاقوت و انجو کبی•

جرجر —— لافزنالك• محصولات ارضیه• جرار•

جرجرك —— اوراق بوجکی• موصلوق•

—« مثال »—

« یاوه کوپ ایتوردابیری جرجرك »
«چرخ کوپ اورمقدا بیری فرفرك »

جریده —— یوکسز• خفیف• عسکر ساده• چول عسکری• قوشون• جریك• جریش•

جریدی —— طوایف ترکانیهدن بر قبیله اسمیدر•

جشته —— بر نوع بیوك دوتار در وساز• طنبوردن بیوك• آسیای وسطیده مشهوردر• دوتار•

جشن —— طوی• ضیافت• سور• جمعیت• دکون• کورنش• ولیمه• وختیان• شولان•

جغا —— خاقانلره مخصوص تاج• سرغوج شاهی• اکلیل• افسر•

چغتای —— جنکیز خانك اوچنجی اوغلی اسمیدر• آسیاوسطیده بر رتبه• لسان چغتای

بوکا منسوبدر* سکاکی بونك ندیمی در* وفاتی سنه ٦٣٨

جلایر —— طوایف اتراکدن بر قبیله اسمیدر*

جلب —— فاحشه* اروسبی* قحبه خاتون* لولی* غر* شرموته*

جمجه —— بتاقلق* کرج خانه* لای خانه* باتقاق* لایقه*

جنجال —— غوغا* نزاع* جنك وجدال* خرخشه* کورولتی*

—« مثال »—

«زورلا تخته سینك حد مروری اوتتی
سیندیریب ایل برابجد بی دعوا»

جنجك —— بر نوع اغاجدر* آتش ده بورلمش قیل وسایره* پچیده*

جندك —— قوشلرنك اودی* زهره* اوت*

جنده —— درویشلرنك کیدکلری یاماالو خرقه* نمد

—« نوایی »—

«جنده کیدی کورکوزوب یوزمینك
نیاز* یولغه توشدی شاه رندپاکباز»

جنس —— سیوری سینك* پشه* مکس*

جنکیز —— قوی* غیور* سرت* بیوك* بزرك* اولوغ* مشهور چنکزخان*

—« مثال »—

«هم اولدم که تخت اوزره قیلدی
مکان* لقب قویدیلار انکا جنکیزخان*
که جنکیز معنی سی بی اشتباه* مغول
لفظی ده کیلدی شه لارغه شاه»

اصل اسمی تموجین* بن یسوکای*

جواتماق —— صبیلری تسکین ایتمك* الداتمك*

جواری —— مصرداریسی* چواری* بیاض داری*

جواز —— آت ویادیبو ایله دونان یاغ منکنه سی*

جوانغار وجوانقل —— میسره* لشکر وجیرکك صول جناحی*

جوانه —— کوکرجین یاوریسی* بوزاغ* کوساله*

جوبور —— قیل* پچه* وقوبونك یوکی* ازدحام وغلبه لك*

جوجی —— بغتة* وهلة* کلان مسافر* سیویملی جوجق* دلبر جوجه* تازه*

جودرق —— آوج* قبضه* کف دست*

جودری —— امراء* کبار* رجال* ایلر وکلان اغا* بك* رئیس*

جور —— اتماجه قوشی* قناریه* صعوه*

جورکه —— بر نوع اوردکدر*

جوره —— ارقداش* رفیق* ایش* دوست* چفت*

—« مثال »—

«بر جوره کبوتری اوجوردی»
«پران اوجوبان فلکده توردی»

جوزبوبا —— نارجل* هندستان جوزی*

جوك —— قوشلرك شیونی* قوشلرلش اوزرنده باغرشمق*

جوع —— بویوندوروق اغاجی* زلوه* زوله*

جوکی —— چنکانه* مزنك* فال بین* رمال* ساحر* جادوکر*

—« مثال »—

«عجب تلبیس ایدر ماند جوکی
«النسه بس دورور ترناغی نوکی»

جوم —— کامل* تام* بتون* لخت* همه* جمله* لبالب* وفور*

—« مثال »—

«دانه تو توبان جهان یوزین جوم»
«اول نوع که کوك یوزینی انجم»

جومباق —— ترکی* شرقی* سرود* بیلمجه* معما* لغز* چستان طتال نغمه* حافظ خواننده*

جوبجی —— کوملك* پیراهن کورته* قمیص*

جوندوك —— غاغه* غغا* منقار* لب ولنج* توموشوق* برون* نول* چوندك* امیرك*

جونك —— بیوك بارکش دیوه* کمی* سفینه* مجموعه* قوی* یوك* پشم* قیل*

—« مثال »—

« بو قدر چونکه وایه قویمش ایدی »
« طرفه جونکی کبرایه تو تمیش ایدی »

جونوماك —— عطف عنان ایتمك* برسمته متوجها حرکت ایلمك* کیتمك* ذاهب اولمق* رفتن*

جووا —— یبانی صوغان* پیاز دشتی* بصل جبلی*

جوون —— نهر* ارمق* چای* جوی* نو خانه* اریغ*

جویا —— بیوك واوزون قایق کورکی*

جویماق —— برطرف ایتمك* اضمحلال وتخریب ونابدید ایلمك* برباد اتمك*

جه —— شبنم* رطوبت* نم* چی* شب ریزه*

—« مثال »—

« جه کلذارمنی انداق قیلدی شاداب »
« بولنماس ایردی برده قطره آب »

جهره —— محرم* خدمه* باجی* پش خدمت* نوکر* اتباع* ایچ کویلك*

جیب —— خندق* طابیه* سپر* برلو کیسه استحکام* اور*

جیبار —— رطوبتلی هوا* نمناك* نم ریزه* غمام*

جیبای —— چیوی* میخچه* پاره* جراحت قبله* مسمار* میخ*

جیبر —— طاغ کچیسی* چالاك وتیتك انسان* ایش کذار*

—« مثال »—

« شد قاشیده بولور ایردی هر روز »
« جیبورکشی ایردی اول دل افروز »

جیبریك —— بچاوره* کهنه وفرسوده بز وباصمه پارچه لری* لته*

جیبه —— اسلحه* قلقان* سپر* جبه خانه* بارد خانه*

—« مثال »—

« جیب خانه سیده یراغ لرتل »
« دارو ایله ملطق مکمل »

جیبه لاماك —— قالقان اورتمك* سلاح لنمق* زرخ*

جیبین —— سیوری سنك* ذباب* ناموس* مکس* پشه*

—« فیضی »—

« فلك چرخ ولغیدین شکوه کر قیلسانك
تانك ایرماس کیم* هماغه استخوان
تاشلاب جیبین غه طعمه قند ایتدی »

جیجیع —— قویونك قویروغنك یاغی* دنبه*

جیحون —— ایران زمینله ترکستانی تفریق ایدن نهر جسیم* آمو دریا*

—« اکهی »—

« جسم زاریم سیل اشکیم اوزرا هر
ساری بارور* اویله کیم آقغای قوروغ
خاشاك جیحون اوستیدا »

جیدا —— نیزه* حربه* سنان* مزراق*

جیداماق —— صبر وتحمل ایتمك* مقاومت ایلمك* طیانمق*

—« نوایی »—

جید ارغا هرنیچه کیم کور کوزوب
کوپ سعی تیش قیصدیم* اوشا تیب سنك
شد تدین آیر دی بارچه تیش دین قیش

جیران کیك —— کیك* جیران* غزال* آهو* نخجیر* مرال*

—« مثال »—

« کوزی جیرن قراسی مشك ختن »
« تامبر یب خال مشکین اول جیرن »

جیرام —— اوزبکلرك برنوع شرق وترکیسیدر* اولنلك کبی م

جیرجیر —— جرجر* بموقی دانه سندن ایران آلت* حلاج وحلاجی*

جیرماق —— طولانوب سکر تمك* کردوغون*

جغه

جریب —— آلتمش آرشون مربع* شصت در شصت* طناب* دونم* یول*

—« مثال »—

« مساحت بیله بی فسون وفریب »
« بیلیب صوص دیك کیم ایر ور بیر جریب »

جیریجی —— البسه لرینی تمیز لایجی* جامه شوی*

جیریك —— جسور* بهادر* غیور* لشکر* جید* قوشون* عسکر*

—« مثال »—

« لشکری کتدی تاداغه قدر »
« جریکی یتدی کوه قافه قدر »

جیرلماك —— بوکوم بوکوم اولمق* بوکولمك* خم وچم*

جیغ جیغی —— قامش وحصیردن اورمه چیت* جیغ* فریاد فغان* سنك کرمه مك اوزره قمیش وحصیردن قاپی پرده سی* غربو*

—« مثال »—

« کیمکا کیم دولاب چرخی دیك سالیب سرکشته لیك* بوغزین ایپ بیرلا بوغار قیلغان سابی فریاد وجیغ »

جیکی جیکی —— امان امان* دخیلك* مکرر یالورمك* رجاء ابرام*

—« مثال »—

« باریب آیتنك یارکنه مه اوینامسون جیکی جیکی* قرمزی فوته بیلیکا باغلسون جیکی جیکی*

جیغان —— خاله زاده* مفلس بی خانمان* جلال وطن* سروآزاد* مجرد* بی تعلق*

جیغلدوز —— پاداوان* اغنام* غربال* انبار غله* زنبیل کبی غایت بیوك*

جیغه —— جغا* تاج* افسر* سورغوج*

—« مؤنس »—

« باشیدا بولوب جیغه کیم جلوه کر »
« طلا افسریغه بریب زیب وفر »

جیلقوه

جیغیر —— اوزرینه روزکار اسه رك قاتیلنمش قار* آتشه طوتیله رق حرارتدن بورشمش اولان دری*

جیل —— چیت* ترلالری تقسیم وتفریق ایدن دیوار* حائط* کنارترله* قید وغول* بریسی برجنحه ایله متهم اولدیغی وقت استنطاقده رفیقنی بیان ایتمکه دینیلور. جیل کشید* جیل جکدی*

جیلاماق —— آرزو* طلب* خواهش ایتمك* تمنی وترجی ایلمك*

جیلاو —— ایلرو* اول* بولار* کبم* بوکن* سایس* جلودار* پیش رو*

—« مونس »—

چونکه اولتورماك اوجون مونس زارینکنی سمند* سوردونك ای قاتل انکا یتمك اوچون جیکمه جیلاو »

جیلای —— ادات نسبتدر* مثل* مقدار* کبی بوبجه*

—« لطفی »—

« لطفی دیك هجران تونی دالال ایدیم حیران قالیب* کل یوزونك قیلدی یانا بلبل جیلای کویا مینی »

جیلایین —— بونك کبی* بومقدار* بویانکلیغ بومنوال

جیلجیك —— قولك یوقاریسی* بالای دست* کتف* شانه* اوموز* کورك*

جیلیم وچیلیم —— نارکوله* قلیان* حقه*

—« مثال »—

« من یغلاب اوتای کوجه لارینك لای بولا قالسون* قامیش کوکاریب چیلیمکه نی بولا قالسون*

جیلدام —— ایلدام* چابوق* سریع* عجله* شتاب* بات* تیز* جلد* زود*

جیلقاوه —— باشی بارلاق توکلو بر نوع قزیل قورت* بوری دریسی* کورك*

جیلغو — قوشـلرك بوغازلرینـه طاقیلان کردنلك• قلاده کبی•

جیله — تفقد•تجسس•یایك اورته یرینه قونیلان ایپك پارچه زه•تك زیوی•اربعین•چله

جیلی — جلی• جدا• حقیقتا• دیوانه

جیلیکار — عنان اسب•یولار• کم•لجام• دزکن•

—« مثال »—

« آت اوزه اورغان ایکاری زرنکار »

« بلکه جیلیکار آنکا کوهر نکار »

جیمچیك — سرچه•چرچوق•داغسر•کندیشك•

—« مثال »—

« برایلنده جیمچوق باربر ایلنده بیدانه »

« سرونازیم اوینده یریوزنده بر دانه »

جیمدیغان — قوشلرك توکلری•پرلری•قنات•

جیمدیك — قرحه•شکنج•غمز•جمدیکلك•

جیمدیماك — جمدیکله مك• غمز ایتمك•شقه وبازی بروب آلمك•

جینك — ایش•ارقداش• کنج•زاویه•کوشه دنك•

جینلی — دیوانه•بودالا•آحمق•شاشقین•دلی تنتك مجنون•جنی•

—« مثال »—

« جنی سن دیوانه سن یابنکی سن »

« هم ادب سیز بی حیا برهنکی سن »

جیورتکا — چکرکه•جراد•ملخ•

جیورونتی — چاورونتی• جوریلك•کردیدن•دور•

جیویر — تکه•یابانی کچی• سرکه•صوغان•بز•

فصل چ

چاپ — یغما• غارت•تلبیس• تدلیس•قوش• دو• یوکور•امر قطع کردن•

—« مثال »—

« ینغی بیك بولغان اوزایلنی چاپار »

« کوپك توق بولسا ایکه سنی قاپار »

چاپاغان — یوروك•بلوب قوشیجی• سرعتله کیجی بجی•

چاپاق — ایری یوللویاصی کول بالغی• ماهی•

چاپلاماق — چاپه لامق• انبطراب تمل ایتمك•

دپه لنمك چالشمق•سعی کوشش•ازلمك•

چاپان — طون•لباس• جامه •جبه• جکمن•

—« مثال »—

«کفش ابرور اوشبو یارلمیش تاپان »

«خلعتیم اوش ایسکی یاماغلیغ چاپان»

چپاول — اعدا اوزرینه سفر ایتمك•یغما•هجوم• غارت• تارومار ایتمك•

—« مثال »—

« عسکری ده اچره چاپاول قلیب »

« هرنه طماق بولسه تناول قلیب »

چاپچی — حلاج• سوریجی• اقینجی• یغماکر•

چاپدوق — انتها•انجام•نتیجه•پارلاق•لجام ولکام اسب•آت تقیمی•جبدوق •

—« مثال »—

« جبدوق انجام ایله یوز آتی بار »

« بای ایرور ملکی وراباطی بار »

چاپغور — بوران • طوفان • قار و یغمور قورتنه سی• شب دیجور •

قایغوراماق — قارو یغمور ایله وزان ایدن روزکار• بوران طوفان ایله قارشق•

چاپاق

چاپغولاش دوکوش * محاربه * مضاربه مجادله * بر بر ینی قیرمك * غوغا *

چاپغولاماق مضاریه و محاربه ایتمك * دوکوشمك * اوروشمك * جنك وجدال اتمك *

چاپغولاشماق دوکوشوب اورشمق * پی درپی محاربه ایتمك * بر برینی اورملك وبجملك *

—« مثال »—

« ایکی اولوس بر برینی چاپقـولب »
« تون کون اولتورمی وتورمای طالب »

چاپغولش — قلیج محاربه‌سی * مضـاربهٔ سیف * اوروشین * قیراین * چاپه‌ین *

چاپغون — قوشیجی * یوروك * اوباش طـاقی * بی باك * سرسری * اجـلاف * بوران طوفان *

—« مثال »—

« جودی خانی ییل خیلی دین اون سالیب »
چمن کشوری ساری چاپغون سالیب »

چاپغونجی یغماکر * آقینجی * سوریجی * تاراج کر *

چاپقالماق — چابالامق * دپه‌لنمك * مضطرب اولمق * حیران وسراسیمه * سعی ایله چالشمق * جهد کوشش.

چاپقوراماق چاپغوراماق * زیاده‌یاره‌ملك * پارجه‌لملك * اوست اوستنه چاپمق * بوراقدن غارت ایتمك *

چاپماق — آتی سورملك * سکرتمك * قوشدیرمق * سرعتله الغـا ایتمك * آقین ائلك * آتله قوشمق * نهب وغارت ایتمك * قلیج ایله قطـع وپاره ائلك * شمشیر زدن وسیف کشیدن *

—« مثال »—

« دیدی ایمدی قیلینك نی کیم قیلورسیز
اسارسیز بارچابار درسیز بیلورسیز »

چاتماق

چاپوق — قلیج ایله اورلوب کوت قالمش وچاپلمش شیئی * عاجل * سریع * جلد وچابك * بات * زود *

چاپوق — یوروك * عاجل * چابك * دامن * ایتـك * کردواطراف جامه *

چاپیشماق — مقارعه ومضاربه ایتمك * قوششمق * یوکورشمك * دویدن *

—« مثال »—

« چاپشدیلار ایکی‌سی بردن اوشلب »
« بری مین میش سمندی بری اشهب »

چاپیلماق — اوریلق * چارپیلماق * ضرب دیده * مجروح

چات — چیت * کنار * دیوار * چالی * چرپی خس وخاشاك * خاروتیکان * غل وغش * چاتمق * کرفتار اولمق *

چاتاغ — چاتی * بنانك سقفیه‌سی * بالار * شریك * سهیم * چاتلمش شیئی * چارتاق * چرتك * کازه *

چاتال — مفروق * ایکی باشلو * دوشاخ * منشق * جداشده * چتل *

چاتاللاشماق ایکی باشلو اولمق * باعث تردد ومشکل * شقین * تردید * دوره ودوسره *

چاتاله — چتله * چوب خط * دست چوب *

چاتغال — تپه‌لو * ناهموار * حـدب یر * دره ویوکسك یر * الانك * راش * بلند * کوتل

چاتلاغوج سقیز اغاجنك ثمری * ایلق * مصتکی *

چاتلاماق — منشق اولمق * یاریلق * ایریلق * چاتلق * درزوموپك * رخنـه * و بشکسته پاره‌لنمك *

چاتلاو — یاره‌لی وزخملی * چاتلاق *

چاتما — پراکنده وپریشان شیلردن قورنله لباس * یماق یماق * تکه تکه * خیمه * چوبدن اوره‌ه صیاد آغی جنـده * وچارتك * کازه *

چارکه وچرکه — چاغلیغ

—« مثال »—

« آوارا آزیقیان بی کان »

« بولدی بیراوچاتماسیغه مهمان »

چاتماق — چوبی چوبه طیامق • ایلشدرملک • ربط وبند ایتمك • مصادم ومقارن اولمق • دوش و مصادف • راست کلك •

چاتی — سه پایه • اوچ ایاق • سچایق •

چاتیادو — چاتلاق • رخنه • زلع • شکاف • فرجه • روزن • تو ملوك • دلیك وثقبه • پنجره •

چادر — خیمه • خرگاه • باراق • اوبه • اوتاق • الاجیق • بر نوع سرچه قوشی • چاتاش وقورولش اوتو • سرانداز • چرکه •

چار — قماش • ملحفه • ازار • چارشف • چادر شب • سر انداز •

چاراق — ممنون • محظوظ • شادمان • شاز • مسرور • خرم • خورسند •

چارشنبهی — اوطه لیق • سویملی خاتون • سریه • غما •

چارقب — باش اورتی سی • قصبهٔ سرپوش • چادر • فرجی •

—« مثال »—

« شفق دین چون قویاش زر رشته سیغه
چارقب قیلش • شفق کون قیلغالی مهر
اهلی نینك انکین سبب قیلش »

چارکه وچرکه — قشقریق • فواره • کوجك خیمه • چادر سر • سلك • حرمت • رعایت • رفعت • مقدار • مرتبه • عسکر • علم موسیقی دن بر مقام • رتبه • قدر • منزلت • لشکر •

—« مثال »—

« اکلادم قیلش کوزی الغان کونکل
میل یغه قصد • هر طرفدین چرکه
توزکان خیل مژکانین • کورنیك

چارلاماق — جارلاماق • کسکین وبراق ایتمك • چاغیرمق •

—« حکمت »—

« سن اصلی غم یمه ای بنده ربنا چارلار »
« شکسته امتی تانکلا مصطفی چارلار »

چارلاتماق — قبر غرتمق چقرمق دعوت • وتکلیف اتمك •

—« مثال »—

« شه اول فکر ایلا کاج ایلدین نهانی »
« کیروب خلوت اراچارلاتی آنی »

چاروق — چاریق • بوستال • چاروغ • پی پاغ

چاش — ازدحام • غلبه لك • خرمن • اضطراب • توده • آغوش • خیروار • کوم •

چاش وبین — پراکنده وپریشان • تارتار •

—« مثال »—

« شاه لار دور خرمن احسانیدین امیدوار
آری هر یرده کدا کر غور ایتار چاش اوستینه »

چاشلاماق — بیغمق • ادخار ایتمك • بریکدرملك • اوستنه قومق • بالای هم خروار اتمك •

چاشماق — شاشمق • استغراب استعجاب وتحیر ایتمك • عقل کیتمك • آزمق • یولدن ایرلمق • غلط وخطا اتمك •

چاغ — وقت • زمان • اثنا • صره • هنکام • عصر • قرن • آن • بودم •

—« نوای »—

« اکر کلیماسا انتظارم قویار داغ • ولیك
اضطراب اورتار اول آی کیلور چاغ »

چاغلیغ — آلان بودم • زمان وقت • چالیغ مثلو دیمك ماند بو کبی او کبی •

—« خمسه نوای »—

« کرمنیك کنجی یوزجهان چاغلیغ »
« بحر فضلینیك منیك آسمان چاغلیغ »

چاغر	
چاغاراق	خیمه قره ایو• اوتاو• خرگاه• کبتقه• آلاجیق•
چاغان	بیاض• سفید• روزعید• عزیزکون• قوی وقالین• اخترمجی•
چاغداول	جنودپیداری• اوردونك ارقه سنجه کیدن بلوك عسکر وسالار و سپاه• چنده ول• مقابل قره ول•
چاغرماق	باغرمق• ندا ایتمك• دلال اولمق• تغنی ونوا ایتمك• دعوت ایلك• فریاد•
چاغرشماق	هایقروب باغرشمق• منادات ایتمك شیون ایلك• چوق کسنه چقیر شمق.
چاغلا	برقوش اسمیدر• چاقلاو نشان ایت•
چاغلب	هدفه اوق ونشانیه تفنك اتمك• سزنب• نشانه نب•
	—« مثال »—
	«طرب سوداسین اول کشورده چاغلاب مشقت کاروانی رخت باغـلاب»
چاغلاماق	وقتی انتخاب ایتمك• قوی لشدرمك• ملاحظه ایلك• تصوروکمان ایتمك• نشان وهدفه ایو دقت اتمك•
	—« مثال »—
	« انجانی کیم ایلتان آلورچاغلابان » « بیرك تانکیب ارقاسیغه باغلابان »
چاغلامه	آواز• صدا• ندا• سس چاغرمق•
	—« مثال »—
	« هیچکیم بیلاس ذاتنی » « چاغلاب سـورانك آتنی »
چاغلین	قدر• اندازه• لایق• سزاوار• شایسته• رتب•
	—« مثال »—
	« قولدامیش کوب یخشی یمانـی » « بوچاغلـین آدم دنیاده بولماس »
چاغر	خسیس• بخیل• دنی•

چاقناشیق	
چاغه	کوربه• چوچق• کودك• طفل• یوری•
	—« مثال »—
	«کوب زمانلار کورمدیکم قرداشیم» «کتـه کیچـك بله چغا امان می»
چاغیروجاقیر	شراب• خمر• باده• می• عرق•
	—« مثال »—
	« چاغـیر کثرتی می بطی دیك منکا» « خردبلبلین کنك ولال ایلـدی »
	—« دیکر مثال »—
	« چاغرغه توشکالی یوقدور قرار خواب منکا• چواوتقه توشتوم ایماس عیب اضطراب منکا »
چاغیرمه	شادروان• سایه بان• شمسیه• شامیانه• چتر• شکور•
چاقار	شرمپای قلعه نك خارجنه یاپیلان طابیه• استحکام• برج وباری•
چاقان	تبر• بالطه• پالتو• آی بالطو•
چاقاناق	ارش• قول• لیمان• کورفز• کند•
چاقچاق	اصواتدندر• چاق چاق• ملاطفـه• لاقردی• مکالمه• صحبت• کپ•
چاقچاق قیلماق	محبت وملاطفه ایتمك• بربری ایله سویلشمك•
چاقچالاغای	انقلاب• برهم اولمش• دیورلمش•
چاقرچوقور	انباعدندر• قوف وچقور اولان یر پست وبلند•
چاقماق	رعد• شمشك• برق اورمق• قازیق قاقماق• صوقمق• اصرمق•
	—« مثال »—
	« کوزاوستی داتو توب نیجه یاشی اغیر لاسام• ایلمکاچاقارمینی وهمول خونی یاغیدور »
چاقناشیق	انقلاب• شورش• اختلال• فتنه•

چاقناماق — چیکنه مك• منقلب اولمق• دیورلمك• قارشمق•

چاقناشماق — منقلب اولمق• قاریشلماق•

چاقنوشتورماق — قاریشدرمق• انقلاب ایتـدرمك• فساده ویرمك•

چاقه — یاوری• چوجق• کوچك•

چاقیشماق — طوبلاو طورمق• چتیشمك• لایق مناسب کلمك•

چاقیل — حصیه• دکزدن چیقان اوفق طاش• چغیل• دجغال• غربال کبیر•

چاقیلداق — دکرمان بندرسی• چرخنك دلی• چوق سویلیان آدم• پرکوی•

چاقیلداماق — چاقل طاشلری یوارلانمسی کبی سس چیقارمق•

چاقیلدو — ایکی شیئك مصادمه سندن حاصل اولان سس•

چاقین — شمشك• برق• ایشین• رعد

—« مثال »—

« یاغیندین آینك تامی نم کورمکان»
« چاقین شعله تامی غه یتکورماکان »

چاقیماق — صاقنمق• استیعاذ ایتمك• احتراز اجتناب ایلك•

—« مؤنس »—

«چاقندیك درخشان خاموش بو لغیل
قیلیب خبره لیق کوکرامه ایلا کیم رعد»

چالقالدی و چایقالدی — حرکته کلمك• ظرف ایچنده صاللانمق•

چال — قیرو بوز• قیرر نکلی• آقلی وبیاضلی• سیاه وسفید• قرت واختیاره اطلاق ایدرلر• ماش وبرنج• ایران ودوغ چالاب دخی دیرلر• خس وخاشاك• دیو• یاوریسی• بوته• امر زدن وسرقت

چالاو — نوا• ملاحی• اهنك• چالغی• ساز•

چلو — برنوع پلو کبی طعام در• خیوه ده معروفدر•

چالار — چبین• مکس• سینك• زباب•

چالای — موش کیرقوش• طـوایف اترا کدن بر قبیله اسمیدر•

چالپاوچالپوق — باتاقلق• چامورلی یر• لایقه• لایدان• اکری• خم•

چالت — چابك• چالاك• عاجل• سریع• چلدی•

—« مثال »—

توربویر لیغ بیلاعزیمت ایت»کته لارنی بوتویه دعوت ایت»

چالغو — ساز طاقمی• آهنك نوا اسـبابی• دف وطنبور•

چالقانماق — صارسلمق• صاللانمق• دکز موج اورمق چوش وخروش ایتمك•

—« نوایی »—

«چریك عزم ایتدی اول یان فوج بر
فوج• که چالقاتتی تینکیز دریامنی موج»

چالقاماق — دیو رملك• ارقه سی اوزرینه اتمق• ویاترمق• یوزی یوقاری یاتمك• پهلوان وکورش کبرعملیاتندن در•

چالقوبین — ارقه سی اوزرینه یاتان•

چالماق — ضرب ایتمك• اورمق• دوشرملك• غصب• سرقت ایتمك• قاپمق• اوروب کسمك•

چالیشماق — چابالامق• چارپمق• اجتهاد کوشش ایتمك• سعی وغیرت ایلك•

چالمه — مچرخ دستار• اکرکیاانی باشنه صـو ایچمك اوزره اصیلوطوران قدح• کاسه• فوته کشته دوزی•

چالیجی وچالغوبی — سازنده• چاریجی• جلدرمه جی

چالیش — سعی کوشش• جهد• اهتمام• اجتهاد غیرت

چالیغ —— سریعا، عجلة، چابق یورور آت،

چالین —— چاقق، چاقین، رعدوبرق،

—« مثال »—

«کویوك‌تن غه یالین اورماق نی ایردی»
«ماموغ اوزرا چالین اورماق نی ایردی»

چامور —— بالچق، کل، لای، طین،

چاناق —— طبق، طوپراق قاپ، قصعه، کاسه، جوبن، ایاغ،

چناق —— اوزنکی، رکاب، قایش، اکرکیان طرفلری،

چانق —— هوانك بوزوقلغی وتیره‌لکی، ابر غمام، بلوت،

چانقال —— چنکال، پنجه، چنك، قبضه، اوچ کف، هوج،

چانك —— جرس، جونغرداق، ناقوس، زنك، قونغراق، زنکوله، چنغراق، شق شقه، چقلداق،

—« مثال »—

« جانك وزنك کوس وناقوسه قیاس ایتمك‌مونی، خوش نوادور خوش صداخوش نغمه خوش آوازنی»

چانکاوچنکا —— زنخدان، ذقن، چکه، عضام، زیرفم، زنخ، حقه دهان،

چانکیردی —— جانغردی، چینغردی، جرنکاس،

چاو —— یو، دشمن، عدو، سس، صدا، یاغی، غنیم، ترکستانده برشهر اسمیدر، قائمه اقچه که اوزرنده پادشاهك اسمی محرر اولوب پول یرینه تداول اولنور،

—« مثال »—

« طغای مرادا ولکان سونك واقف اولدی زمانه ، جاولار قایتیب کیتکده باتر چیقدی میدانه »

چاوالاتماق —— مصلحت ویرمك، بیان رأی ایتمك ، ترجیح مشورت، کنکاش،

چاوچی —— دلال، پای کار، قلاوز، سوجی، مشوق، میانه‌رو، رهبر، بغولی پاشنه پا، اوکچه،

چاودور —— صاحب ناموس، عرضلی، شانلی، طوایف اتراکدن بر قبیله اسمیدر، علم کیوك خان ابن اوغورخان،

چاودورماق —— کیشنه‌مك، سینمك، ایسنمك، خمیازه،

چاورتغا —— جکرکه، جراد، ملخ، جکردکا،

چاورماق —— چیویرمك، انعطاف وتقلیب ایتمك، دیویرمك، دوندورمك، کردانیدن،

—« مثال »—

«یار کیلادوریانیکه چاورمه کین چورمه»
« کیم کیرادور قانیکه جاورمه کین چورمه »

چاوروتماق —— اطرافی قوشاتمق، محصور قیلماق احاطه ایتمك،

چاوروك —— قصره، کرداب، کریوند، چیوروندی،

چاوش —— سرهنك، خاصکی، بررتبه اسمیدر، سرکرده،

چوکی —— شادیانه، سرور، آین، وشنلیك، نمایش، پادشاه برمملکتی تسخیر یاخود دشمنه غالب کلدیکی هنکامده خلایقه اعلان ایچون آیلان طوب واوریلان کوس طبل ونقاره کرنای وسورنای ولوله‌یه اطلاق اولونور،

چاولوق —— طورون، حفید نبیره،

چاولی —— شاهین، وطوغان یاوریسی، طوغانه،

چاومق —— کسب، اشتهار ایتمك، مشهور ومعروف بنام اولمق،

—« مثال »—

« دنیاده جز حیدر صاحب هنر »
« کیم چاودی مونچا توکانماس کهر »

چایلان

چاووت وچاورمه — کرداکرد• حواله• دور• چوره• اطرافی• احاطه• تخته پرده•

چاوون — نهر• سیل• ایرماق• چای• دره• یغمور یاغین وقار فورتنه سی•

«مثال»

«دهر باغی دانیچون وصل کلی بوتسو نکیم• هجر اوتی دوریاغینی اشك سویی دورچاوونی»

چای — چوی• ایرمغنك کوجکی• یاب• اریغ• ومعروف اولان چای چینی که• یشیل• سیاه• تخته• آق قویروق• شبی• غوره• بانکه• آق چپان• اق پر• الله• لونقه• یخك• قرقمه•

جایان وجاغان — چیان• عقرب• کژدوم• قرق اياق• برج عقرب• اکری قویروق•

چای بار — جوی بار• رسته• خیابان• آب مصفی•

چایر — مرعا• مرج• چراگاه• چمن اوتلاق• اجبریق• کوکلم• میسه زار•

چایقاماق — یقامق• غسل وپاك ایتمك• اطهار ایلك• یمیزلمك• شستن• یومك•

چایقانماق — اغتسال واستحمام ایتمك• اریمق•

«مثال»

«بزم ایچره نوایی کوپ یغلار ایسه ای ساقی• هوش ایلتکوچی دارونی جامیغد آینك چایقات•

چایقون — هواوصویك جوشی• گرداب• قصره• طلاطم• امواج• طالغه• تولقوم• تاشقین• جوش وخروش•

چایلاق — حدانه• شوحه• غلواج• کلخات• غال

چایلاماق — رؤیا کورمك• اویخوده هزیان سویلك• دوش وتوش کورمك• خواب دیدن•

جایلان — قوملی طوپراق• ریك زار• رمل•

چچن وچاچان

چایلغان — قونکرادطائفه سنك حین نزولنده یکدیکرینی بللهمك ایچون سویلدکلری کلام وتغنی• ندا•

چایماق — هوالانمق• صعود ایتمك• هوایه اوچمق• دونمك• رجوع اتمك•

«مثال»

«کیجه کوندوز یغلادیم من زار زار» «وعده سندان چایمسون اول کل غدار»

چایناماق — چیکنمك• مضغ ومسغ ایتمك• ایزمك واصرمك• قرمق یجمك• وپایمال ایلك• جینمك• دپمك

«مثال»

«کراوتمك طفل اوجون چاینار اناسی» «روادورکر یانایوق دورغذاسی»

چبیر — چوب• ساز وچالیدن اورلمش حولی• چپراز واری قوریلان محوطه• چیت• کنار• برماقلق• قوتن• حواله

چپرشماق — یکدیکرینه چکمك• چاپراشمق• چاپراز وآری چیقیشمق• مغول لسانده؛ جناح وبال• برابر قوشمك•

چبق — توتون ایچمك ایچون استعمالی اولنان دکنك• دال شاخ خمچه• بوداق•

چتان — ارابه نك یانسنده کی سپد قنادی• وطرفینی•

چتیك اوتی — یورنجه• سه برکه• برنوع کیاه یورنجقا

چچ — بالق صیدی ایچون برنوع شبکه در• طور• آغ• سوت دالرندن ویولغندن اورمه• چنبردان• دام•

چچن وجاجان — فرزانه• ذکی• چابك• تیز• هنرمند• عاجل• برقبیله چراکسه اسمی•

«مثال»

«اوزی آزاده وطوری پلك دیك» «نه چچن دورنه چابوك پریك دیك»

چتر —— شمسیه* سایه‌بان* شکور*

—« مثال »—

«بولسون انکا چتر عزو دولتی»
«باشی اوزره سایه‌بان حشمتی»

چدیك —— نسوانه وزنه‌یه مخصوص ایاق قابی* وپاپوش* مسحی* ترلیك*

چر —— گنج* برنا* توانا* کلیا* جاری چرچلاق* نر* ذکور بوزو جانور* برساز اسمی* شیرازه قریب برقریه*

چرانماك —— چالشمق* اجتهاد ایتمك* سعی وغیرت کوشش* ایش کذارلیك*

چرچی —— یله‌ور* خردوات* پایمه جی* سر کیجی بسته جی*

چرچیچی —— یله‌ور* ایاق تخفیجیسی* کزدرمه جی* دانه فروش* چشیجی* دستك فروش*

چرز —— قورو* خفیف* یه‌جك شیئی* میوه وفواکه ویمش* مویز* میز* زبیب*

چرکس —— مخروطی الشکل* پیکان* نوك تیر* دم خدنك* برقوم

چرکه —— کوچمه چادری* الاجق* اوتاو خیمه روستایی* قره‌او* کبتقه*

چرخ —— نسا طائفه‌سنك ایپلك ایکردیکی بر نوع آلت ودوندرمه دولاب* چقریق

—« مثال »—

«بر کونی بر بیوه‌زن چرخ الکیکا»
«کیلدی ابراهیم ادهم یانیکا»

چرم —— پوست دباغ* میشین* سختیان* تلاتین* کیمسان* کوکك* کوسله* کیموخت* بولغار*

چرن —— جیران* قومشو* همسایه* برنوع قرمزی ودوریه مائل آت وبارکیر* اسب جرنه دخی دیرلر*

چره —— بیاض طوغان* حیوانانك یوزی وقفسی* لون ورنکی* چهره*

چرغ —— بر نوع شکار قوشیدر*

—« آکهی »—

«کهی شهباز وکه چرغ وکهی شونقار آلیب قولغه* نهایت سبز شکارانو اعیغه سالیب قران کلدی*

چری جریك —— دری وچانلو* عسکر چیش* چریك* قوشون* الان* باشی بوزوق* نوکر*

چقاجق —— اصواتدندر* اوقسك دیکدیکی برنك عکس ایلدیکی صدا* چارچابوق* صحبت ومحبت ایتمك* پول وپاره*

چك —— عقد وبند* دفتر* شهادتنامه* امضا* رمل قرعه* حجت* سجل* برات* حد* امر کش صك وچکمك* وزن* قنطار*

—« مثال »—

«جان بریریب وصلینکنی بیع ایتکانی یازدم کونکلوما* درد عشق ایکی کواهم چاکلیك کونکلوم چکیم*

چکیچه —— بوزه قراکلو وتیره کورن* متحیر ومبهوت* محو* اچیق کوز*

چکدیری —— بر نوع قایقدر* قادرغه* باستارده چکدرمه* زورق*

چکدیك —— ابکده* میوه* سنجید* جکده*

چکردك —— دانه* حبه* بزر* چکیت* میجانه* تخم موجنه*

چکس —— چکه* قوم* رمل* قوش اوستنده آرام ایدن سه پایه* آلت*

—« مثال »—

«همه وحشی طیورلار دور قفسده»
«ایتالکو قارچیغای فوق چکسده»

چکمجه —— پیشتخته* صندوق وطولاب کوزی* صندوقچه* کنجینه* قاصه*

چكمن — باراني • يغمورلق • عبا • بلخ جوارنده بر مملكت اسميدر •

—« آكمي »—

« انعام چوقيلدي شاه چكمن »

« بولدوم بيوك اوليه كيم فلك من »

چكوج وچكوش — قسطيس • مطرقه • طوقاق • بالوقه • پتك

—« مثال »—

« كوكسوماغم طاغي وعشقينك بلا مسماريني • ير كيتوردا ايلادي فرهاد مينين چكوج »

چكه — قوم • ريك • ييل • آرينه • رمل • چكس •

چكه — پيشانه نك ايكي طرفي • شقيقه • پك كوچك • برشيئي • چكيده وسوزمه يوغرته وقاتيقه دخي ديرلر •

چكه جوكا — چكه يارشدرمق • لافزنلك • ايوق ساپوق سويلك • مزمز • بيهوده كلامي چوق ايتمك •

چكيل — طاونمش • مرغوله • طوره • پيچيده • تركستانده بر موقع اسميدر •

—« مثال »—

« چكيل بيرلايغمادين ايلاب عبور »

« نيچوك كيم چمن دين صباو دبور »

چكيلدام — چابوق كيتمك • توندوتيز • سريع • جلدام وايلدام •

چكين — عاشق • اوموزباشيله بويون اراسي • مرج • چمن زار • سبزه • هلنك وسياه دانه • قالموق لسانجه قولاق وكوش معناسنده •

چل — شبيله • اوروجك آغي وطوري • اوروجك آغنه دوشان مكس • تارتنك •

—« مثال »—

« اوركامجي شيباق غه چل ني تيرماب »

« تومشوغيني رشته بيرلا چيرماب »

چلب — تكري • رب • الله • كردكار • ييروبار • عزي •

چلپك — ياغ ايچنده پيشورلمش اتمك ويوپقه • قاتلامه • قويمان •

—« مثال »—

« كرقوتوم بيتوشمسه قاتلامكه »

« راضي مين بريوپقه ياغلي چلپكه »

چلبي — اوقومش • اوقومه بيلان • منلا • مؤدب • كاتب • آخوند • مكرم • نازك • زكي • توانكر • معتبر كسنه •

چلبيش — ماهر • اوستاده • كامل • حاذق • برنجي • دانا •

چلغاوه — قزيل تلكو • روبه • قرصاق •

چلاك — قوغه • دلو • اغاج كوپ • برميل • بال ظرفي • وسمرقنده قريب بر مملكت در •

—« مثال »—

« من اوزم شهر چلكدن كيلامن »

« سورسه كيركته چكنكني بيلامن »

چلمك — قارمه قاريش • غيرمرتب • يازو وساتره مشق •

چلنك — سورغوج • بال مومي • پي جت • جيغه تاج دبولغه •

چلي وچليه — ريشته تار باغي • محنت مشقت • زه كريش • چلتار • زنار •

—« مثال »—

« طوقلار بوليش چلي تارتارغه ايمان اهليني • حلقه لارزنجير زلفنيك رشته زنارايدا »

چليش — باباسي ووالده سي ايروايروجنسدن اولوب اندن طورميان چوجق وبله واطفال • باي بيچك •

چنکه

چلیك — پولاد* طابان* آهن جوهردار* کوراش طوطانلرك بر عمل وهنری* ایلشدرمك*

چلیك — ایی* دوك* آلت قناب*

—« مثال »—

« یوکوردوم درکاهنکده نیچه یلك »
« قوشوشتوم هر طرفغه مثل چلیك »

چلیم — اندام* رفتار* صورة* رویش* قیافت* نارکوله* قولیان*

چلیملیك — اندامیلو* چشه لو* صورتلو* کیر یوماق* صابون ایله کوهنه لباسلری یقامق و تازه‌لتمك*

چماشیر — یقانور اثواب* جامه شوی*

چمچه — کفچه* چمچاق* کفکیر* سوساق* بیوك اغاج قاشوق*

—« مثال »—

« یانیکغه کیلدم غنچه دیك »
« آش ایله کیلکان چومچادیك »

چمچه بالیغی — یاصی بیوك بر نوع بالقدر*

چمندر — بطی الحرکت* تنبل سواری واولاق ومرکب*.

چنچك — بر نوع اغاج ودرخت وشجر اسمیدر*

چنداول — عسکرك ظهرنجه کلان بلوك محافظی* ومدار* ویساقچی* کیروو پس مانده قلان المانی توپلایجی* قراول* جندچی*

چنکاك وچنکال — چنك* جنکل* پنجه* کف دست* اوج* هوج* قبضه*

—« مثال »—

« بر چنکل ایله اوروردی شمشیر »
« برقولی بیسلان آتر ایدی تیر »

چنکه — چنکیلر عروسی قارشولادقلری وقت رقص ایدرك دف چاله‌رق چاغردقلری

چوپ

بر لحن مخصوصدر* اکثری یاریار لفظنی آخرینه ردیف ایدرلر*

—« مثال »—

« قایسی چندین ایسبب کیلدی صبا یاریار* کیم دمیدین توشتی اوت جانیم ارا یاریار* « خمسه نوایی» ایاقچی کیتور جامنی لب بلب* که طوی اولدی ایام عیش وطرب* مغنی توزوب چنکه زیبنده چنك* نواچیك که های های اولنك های اولنك* دیسانك سین که جان قارداشیم یاریار* مین آیتسای که مونکلوغ باشیم یاریار* نوایی جوسر منزلینك چین کادور* سرودینك داغی سوراراچنکه دور* ایالغونك نیچه یاریار اوتغوسی* مینك یغلاریم زارزار اولغوسی*

چنکیز — مغول طائفه سنك خاقانی اولوب ٦٠٠ سنه اوائلنده بتون اسیای وسطی ده کی قبائل مختلفه‌یی تحت اطاعته ادخال ایله بعده چین هند ایران روسیه ده بر چوق ممالکی ضبط وتسخیر ایله ممالك مذکوره‌یی حین وفاتنده اوغللری میاننده تقسیم ایتمشدر

—« مثال »—

« تموچین ابن یسوکی چینکیز انجم سپاه* بیش یوز وطوقسان طوقوزده دهره اولدی پادشاه »

چنه — قورت* بوری* کورك* ذاب*

چوپ — ریزه اوتلق* خس وخاشاك* مناسب* لایق* چالی* خمچه* اغاج* شاخ*

—« مثال »—

« بی ادب لارنی تیاق اتممی خوب »
« خرسنی ملا ایدربیل ضرب چوب »

چوبار —— قبر طونلوآت* آب روان*

چوباك —— شکار قوشی* قرچیغای کبی* قرغی*

چو پان —— راعی* رمیان* اغنام سوروجیسی* جوبان* پاده‌جی*

چوپان آلداتان —— فرشتك* قرلانغچـدن بیوجك بر قوشدر*

چوپان قوشی —— کوندشك وسرچه ماند بر قوش اسمیدر*

چو پچورغا —— قامجی‌نك دسته سنه اوره‌نیلان چرم پارچه سی*

چو پچوق —— سرچه* کنجشـك* جادو قوشی*

—« مثال »—

« نیچه بولسا چوپچوقغه جادو لقب »

« کوپی دین قیلور صید کرکوب طرب »

چو پچوماك —— ادخار ایتمك* یغمق* طوپلامق* جمع وتراکم ایلك*

چو پروماق —— یکدیکرینك ایزنجه کیتمك* مرادف اولمق* تاقیلماق* قطار* ایزبایز*

—« مثال »—

« جو دربندینك آغزیغه یاروشوب »

نیچه کون چیریك اوتی‌لار چوپروشوب

چو پروشماق —— صیق صیق پیوسته* متصل* لاینقطع*

چو پور —— صیق* چالیلق* بالق قیلجغی* ازدحام* چیچـك بوزوغی* قطور* دغل* پست وبلند* جوتور*

چوپوروشماق —— سیفری سیفری یغلق* توپلنـوب حزین حزین بکا ایلك* تجمع*

چو پوشماق —— اوپوشمك* معانقه ایتمك* ملاقات* یوزندن بوس ایلك* اوپمك*

چو پوق —— اوزون دکنك* قالین‌جـه خمچه* قصب* سورکون* دال* عصا* جوب دراز* طوغری یغاج* اسلامبول وروم یعنی پای تخت آل عثمانده توتون

ودخان اچمك اوزره برآلت واسبابدر*

چو پولماق —— تارتار* تعفن ایتمك* عقده آچلماق* چوزلمك* پوسیده اولمق*

—« مثال »—

« هر چو پولغان تاری دور افلاك قصریغه کنند* اولکه بولمیش عشق ایسکی شالیدین کسوت انکا*

چوت —— نجار تیشه سی کبیر* حساب تخته سی* که بردن ملیونه قدر بلنور* کرك پاره پول* کرك غله وزخایر* کرك اراضی طناب ودونم چوت ایله ضرب تقسیم* جمع تفریق* ایدیلور روسیه ده واسیا وسطی ده معروفدر* فکر واندیشه یه دخی اطلاق اولونور*

چوتور —— یاصی* چالق* برپارچه* دغل* قوتور*

چوتورغای —— صاپ* قولپ* دسته* قولاق* قبضه*

چوچاق —— ظرف سفالین* صاج اپاق* سه پایه* بودور* جوجه* یاورو* صبی* طفل* ترکستانده جیحون نهرینك کنارنده برموقع اسمیدر*

چوچغه —— طوکز یاورویسی* طوقوز* خنزیر* بلخ هذاسنده اموردریانك برکذرکاهیدر* —« مثال »—

« چوچغه تیك بدافت بدخصلت کیشی »

« کوب یمان وهم مضر تور هر ایشی »

چوچوتمك —— طاتلاندرمك* شکرله‌مك* شیرین اتمك

چوچه‌ماك —— طاتلو اولمق* لذتلمك* شکرشکن*

چوچوکانماك —— طاتلویه تمایل ایتمك* برشیئك طاتنی تقدیر ایلك* میلان ایتمك*

—« مثال »—

« خوبلار لعل خیالغه چوچوب کانماکه بار* اوزی هر نیچه چوچوك هجرارا محنتی کوپ*

چوچوك — کووار الذیذ* طاتلو* شیرین*
چوچوکلیك لذتلو* شهدلو شکرلو*
—« مثال »—
«مونچه کیچیك بولورمی سین* تیلکه
چوچوك بولورمی سین* کلته کینه
بویونك بیله* عالمی کوید وروری سین»
چوچواوك طات لو* لذتلو* شهد وشرین*
چوچومان لذیذ* طاتلو* شیرنه مایل*
چوق — بسیار* وافر* کثیر* چوخ* زیاد کوب*
—« مثال »—
«چوق کیشی عالمده سرگردان ایرور»
«روضهٔ پاکی ایچون کریان ایرور»
چودا — دیو بیوکی* پشم شتر* تویه توی*
چوداماك — مندرس شکست اولمق* قرلمق*
چور — اینچه چوب وچالی* چالی چرپیدن
معمول او* طوپ وطوپلانمش شیئی*
اجتماع* بر قوش وقناریه اسمیدر*
عافیت* خوب*
چوریه — سلکون پلیجی* پلیج* کوریه* کنج*
طاغ طو کوزیاوریسی* میچکای دنی
دینور*
چورتکه — چکرکه* جراد* ملخ*
چورتن — لغم* جدول* بیلا بالیغی* تذر* نقب*
چورتن کولی خوارزمده قونکراد قلعه‌سی
پیشکاهنده اولان کول* وچورتن بلغی*
—« مثال »—
«جورتن کولی نینك بالغی یخشی دور»
«لقه وزاغاره آنیك نقشی دور»
چورچاك — افسانه* بیهوده کلام* وقصه مهمل*
چوردوك — ذوفاء معطر براوتدر* سیاه دانه*
جوره اوتی*
چورغا — یایق* آتیق* کوپی* فیجی ایران* زمین
وسیع* یایله*

چوریك — چورمش* رخنه لنمش* متعدم* خراب*
فسرده* مورك* منفسخ*
—« مثال »—
«چوروك کوپروکا قویماسین ایاغینك»
«یوررکا قولده بولسون برتیاغینك»
چورکا — چای یتاقی* مجری* آب روان محلی*
چورکاماك — آتشده آلازلنمق* کویمك* وکرم اولمق*
پیچ وتاب*
—« مثال »—
«اوت چیکیبان شعلهٔ بی باك نی»
«چورکابان انجم بیله افلاك نی»
چورکاك وچوراك — چورك نان* کاج* مدور* دکرمی*
طوپلانمش* کلیچه* اکمك*
چوروماك — متعفن ایتمك* محو* خراب* متعدم
اولمق* افسرده* جوریمش*
—« مثال »—
«حسرتنکدن قانلار یغلاب یوره‌کم
تنده چوریدی* ایریلغیك شدتندن
بدنده درمان قوریدی»
چوره — ایش* ارقداش* چفت* مناسب*
لایق* یولداش موافق* دودانه* رفیق*
—« مثال »—
«وصالینك استرم من چوره جانم»
«نیچه کون بولداشیم بول مهربانیم»
چوری — کنیزك* سریه* جاریه* خلایق*
قرناق* ددك* غماء* اوده لیك*
چوزماك — حل* فسخ* فصل ایتمك* تل تل* فتیل
فتیل آیرمق* جدا ومنفك ایتمك*
چوزك — کیوشمك* منحل* مفصول* غیر
مربوط* آچیق* کشاده* ومنقطع*
—« مثال »—
«بزم وصالی توز کننیك بر کیچه دور
چکی چکی* بندقبانی جوز کینیك بر
کیچه دورچکی چکی»

چوزلغوج — چوزلمیش * منحل * پریشان * کشاده * منفك * واز * باز * یله *

چوسورماق — ایتکین وکسکین وبران ایتمك تیز * ایتی *

چوشکور — عطسه * فشقرمق * عکسه *

چوشکورماك — عطسه ایتمك * اکرمك * فشقریق *

چوشماق — جوش وخروشه کلمك * صولرقیناپوب طاشمق * اظهار مافی البال ایتمك * جوشقون * مستانه سویلمك *

—« مثال »—

« اق اق چای جوش میز دور ذکر قلب
بایزید « غرغر کو کناریمز دورمنیك
عباد الله شیخ »

چوغ — یوبوندرق اغاجی * یوغ زوله * زلو * آتش کسلش کور * قالموقلرك کلاهلرینه دیکدیکری زینت ومرجان * الوبی دود * نار * قزغین اوت *

—« مثال »—

« کریور ورسن مونده بیل مردانه سن »
« تانکلا انکغلا چوغ ایچنده یانه سن »

چوغا — سباع یاوریسی * کورك * سایه * ظل کولکه * بنات * ماوت * چوخه *

چوغا — اریق * ضعیف واوزون * باریك * خراب

چوغالتماق — تکثیر * تزید * توفیر ایلك * بسیار * کوب

چوغالماق — چوق اولمق * تکثر * تزاید * توفر * فیض وبرکت بولمق *

چوغان — جوکی * ملبوسانك کیرینی کیدران * وبیاض ایدیجی برنوع ارك اسمیدر * توت خام * شهتوت

—« مثال »—

«اول نصیحت تنکلامس بو بینی یوغان »
« بشما مشدور خام دور مثل چوغان »

چوغورچوق — کوچك بر پرنده اسمیدر صیغیرجق * ساچ * کبی

چوغول — نمام * غیبت کننده شکایتچی * بافنده * سوزجی * اویقات *

چوغوللاماق — نماملق ایتمك * فساده ویرمك * بدخو * واقعه چوی غیبتجی * شکوه کر *

—« مثال »—

« اوزی نیك عیبنی ایتمای اوغول لار »
« که یخشینی یماندور دیب چوغورلار »

چوقال — اورتو * رخش آهن پوش * زره سوت * دوری * دیکدیکا *

چوقالماق — چوغالتماق * تکثیر وتزید ایتمك *

چوقلوق — سنجابك باشلرینی طوپلایه رق آنکله دیکیلان کورك * کثرت * وفرت * منکلنه

—« مثال »—

« هرنه غوغا کلسه چوقلوقدن کلیور »
« رنج محنت یکه یوقلوقدن کلیور »

چوقار — چوقاق * طوپوز * ایری باشلو چوپان کوپکی * توقاق * کلتك *

چوقماق — دیریلك قازمق * بریره اجتماع ایتمك * طوپلانمق *

—« مثال »—

« بار ور ایردیم چیقارغه کاه کاهی »
شهیم نینك سوزی کونکلو مکا یاقاردین * چو یوسف خواجه چاقتی ایعدی بارمین * آیوردی بیرتی اخربو چوقاردین *

چوقور — چوف * کواك * قاغون * لغم قویوسی * درین * چای پستی *

چوقوشماق — قوشلر غاغه غاغه یه طوتشمق * دریك قازمق * کور ایتمك * کومك * دفن ایتمك

چوکر — جول

— « مثال » —

« کوزومنی چوقونك تنیم نی تیشلانك »

« آینك کوزین وتنین باغیشلانك »

چوك — رنك • لون • یالکز رنکلو اولان قماش • ملون • رنکه •

— « مثال » —

« چون اطلس دین ایلاب اوزی کا لباس »

« کییب بورك اور نیغه باشی غه طاس »

چوك — دیز چوکمك • اوطورمق • سجده • دیوه اشاغی کلمك • قضیب • لغم • جدول

چوکا — دیوه نك کوکسی • توش • سینه سی • صدری • کوده سی •

چوکارماق — دیوه یی اوطوردیرمق • چوکرمك • چوکدرمك • یاترمق • دیز بوکدرمك •

— « مثال » —

« چوکوردی تیوه سینی کاروانیك »

« قوشاتی کردینی مشرب دوانیك »

چوکاری — مکه داریسی • بیاض داری • مصر داریسی • اکری بیون • جواری •

چوکاك — اکلمش • سجده • بورن • اوموز • چوکوك • اوپلمش •

چوکالیك — بر نوع تورشیدر • لیجر • آچار •

چوکان وچوکاچ چوکان وچویان — مطرقه • چکیج • عکاز • صولجان • بالوقه پوتك سنکدان چکوج • دوکه دیمور • خام تیمور • سیاه مسکوف تیموری • جوین •

— « مثال » —

« هم خسیس وبی حیا اریغ ایرور »

« متین وچوین کبی قتیغ ایرور »

چوکچاك — صیغیرجق نوعندن بر قوش اسمیدر • ساج •

چوکر — الاجه لی • مختلف الالوان • آمر •

او تورتور • وشنایدن • یول یول • دورنك •

چوکه — بیراق • علم • سنجاق • بیداق • طوغ • بندره •

چوکاك — اشاغی قویمق • ایکلمك • سجده ایتمك • دیوه اشاغی کلمك • خسف • انحنا اولمق • دیز بوکمك • چوکمك •

— « مثال » —

« تیوه تیك زورآور قایم ایرور »

« قاقمق چوکمك لیغی دایم ایرور »

چوکندی — کمی • وقایق قیچیی • ارقه ودومان محلی •

چوکوچ — چکوج • چکیج • مطرقه • بالوقه • پتك •

چوکور — ایری ساز • وچنك • غایت ایری کمان • دیکان • خار • تیکان

— « مثال » —

« چوکورلارکیم سنینك یولونکدا

تیورلمیش ایاغیم غه • چیکیب اول

کوی کردین سرمه تارتارمین قراغیم غه

چوکورتکه — چکرکه • جراد • ملخ •

— « اللهیار » —

« کیشت ایچنده قویسه لار بولغای امان »

تیکما کای چوکورتکادین انکا زیان »

چوکورماق — دیوه یی اوطورتمق • چوکدرمك • دیز بوکتورمك •

چول — بریه • قیر • صحرا • بیابان • دشت طشری • بیرون • هامون • چول • قیلدن اورمه آت بوشیده سی • دوری • آت اورتوسی • اورمجك آغی •

— « مثال » —

« باشیم آلیب دیمای آباد ایله چول »

« هم اول مقصد صاری توتقوم

دورور یول »

جولغاماق

چولاق —— توپال* اجذب* اعرج* شل* لنك* اقساق*

—« مثال »—

« گرچه اول ظاهرده بر چولاقدر »

« حیله ونیرنکده لیکن طاق دور »

چولاك —— گرداب* قصرغه* کولاك*

چولان —— زنجیر* غل* کوستك* بند* قید* اشکیل* شکن* بوغه* قفقان*

چولپا —— لافزنلك* کوزه‌لك* آت صولنی آتان*

چولپان —— چوپان یلدیزی* اختر*

—« مثال »—

« منجم کوردی چولپان کوزلرینك
آی دیك یوزینك اوزره* دیدی کیم
حسن اقلیمی آرا صاحب قران دوربو »

چولپو —— پلو وچلو صاف ایدیجی* چوبدن معمول کفگیر* پلغین وقمیش دن کفچه* شبکه‌لی دیلك دیلك صوصاق* سوزمه

چولچو —— بر نوع قوش اسمیدر* چرچر* تورغای

چولدو —— مکافات ایچون وریلان انعام* معرکه ده جنکاورلر النه کچن مال غنایم*

—« مثال »—

« هجر آرا توزدی نوایی وصل ملکین
ابردی یار* انداق ایش قیلغانکه
موندین کم کیر اکاس چولدوسی*

چولغاماق —— احاطه وپیچیده ایتمك* بورمق* قاپلامق* اورتمك* ستر ایلك* لفافه* چورملك* ایلانترملك*

چولغانماق —— قاپلانمق* اورتمك* بورینمك* پیچیده اولمق* اورلمق* تاب*

—« صوفی »—

« دریغا ایرآتین بو لغاب یوروب میر »

« عمامه بر عبث چولغاب یوروب میر »

چومچاك

چولغاو وچولغاق —— اورتو* لحاف* ظرف* طوبره* پوشش* پوشیده* قاب* یورغان* کورفه*

چولکا —— دره* ایکی طاغك اورته‌سنده کی مسطح اوه* کوی*

—« مثال »—

« چو ایر دیلارا یرماس ایدی اول دره »

« اچوق چولکه ایردی خوب وسره »

چوللاماك —— چولده قالوب صویه طالب اولمق* صوصامق* تشنه وعطشان اولمق* شدة حرارتدن دشت وهاموندە یولده قالمق* چولی مرك*

چوملك —— سفالین چوملك* قاب* چناق* سفال* غولچه* دسته*

چومادو —— کوچك قارنجه* مورچه* نمل صغیر* مور* قریجقه*

چوماق —— چوقماق* دکنك* کلتك* تیاق*

چومالماك —— چوماق* صویه طالمق* باتمق* غواصلك ایتمك*

—« مخدوم قلی »—

« مخدوم قلی خطادین غیری الدین ایش کلمز* چومدوم کنه جشمه سنه یورك قیناب چوش کلمز*

چوماله —— قادینلرك کلوبندی* غنچه بند* کردنلیك

چومان —— تنبل* کاهل* تنکبر* تنپرور* فارغبال

چومچا —— چومچه* کفچه* صوصاق* چای کردان

—« مثال »—

« کوز آچتورمس هر دیلیکدن ناظر دور
جمچه کبی طعام بسنك حاضر دور »

چوم ایتماك —— تشمیر ساق* تلبث ایتمك* غیرت وجسارت* ایشی ایله اولتمك*

چومچاك —— سرچه قوشی* چومچوق* کنده یشك* داغسر* ماجیك*

—« مثال »—

« لك‌لك‌لاری چول کولکاکتادور
چومچاق‌لاری شهرایچیکا یتادور»

چومباق — بیلمجه* معما* لغز* چستان* طتال* اوشوك* طویوق

چومری — یلانحی* کذاب* نمام* یومروق* موشت‌دست* ایل*

چوماق — صویه طالمق وباتمق* صویه طالوب چیقمق* طولانوب باتمق* چوملك*

—« مثال »—

«چونکه غسل ایلاما ککاکوزیومغای»
«قلاق وبورینی توتوب چومغای»

چومونمالك — چوملك* یقانورکبی اوتورمیه‌رق چوکوب اکلشملك* ایاقی اوزره طورمق*

چومورغای — صوایله اویناشمق* صویه یاتوب جیقمق

چومور — شلغم* چوغندر* لبلبی*

چوموش — بیوك کفچه* کفکیر* چومشوق‌دخی دینور* چوموچ* صوصاخ وصوصاق *بیوك‌قاشوق*

چوملوشوق — طوایف‌اوزبکیه‌دن برقبیله اسمیدر*
خطای

چوموك — بتاق‌یر* لایدان* لایقه* بالچیق* باتقاق*

چوناق — قولاقلری وبوینوزلری معیوب اولان عیناك* چونتوك* کسیك* ابتر*

چونتای — چانطه* طغارجك* طوبره* چلبند* کیسه* سناج پاره* همیان*

—« نوایی »—

« ایلاسانك دهوا بهاسین داغی آل »
« یولده‌خرج ایلارکا چونتاینکلسال»

چوندوك — ابریقك امزکی* نول آفتابه* برون*

چونچورغا — صاج اورمه‌سی* بافته *

چونچوق — قرلانغج* قالدرغاج* فراشتوروك*

چونقایماق — دنك‌دورمق باشی اشاغی* سجده ایدرکبی*

چونکول — اوفق‌بتاقلق* کول* چقور* دیرین صویتاقلغی* حوض قدیم آب کهنه دار*

—« مثال »—

« قدی خم باشی لیکن یوزدین آشمیش»
« کوزی چونکل کبی کیرویه قاچمیش»

چویان — چوکان* جویان‌دوکمه‌یمر*

چویماق — برطرف‌ایتمك* لغو انعدام* انخراب ایتلك*

چیپار — قیر* وبکلکلو* والاجه‌لو* ابلق* کلدار* چیپار* ماشی* کل‌بادام*

—« مثال »—

« برچیپارقوش‌اوچارباشم‌اوستندن»
« منکاکل‌اندامدن خبر برمس‌مو»

چیپارماق — قبارمق* انتفاخ* انتباه‌ایتمك* قبـله اوچوق* تبخال*

چیپریك — پچاوره* پاسپاره* لته* شرموته.

چیپقالیش — ازدحام* غلبه‌لك* دورتمه تقلیش* یغنلیق* جمعیت*

چیپقان — قرحه* دمل* نمسی* چوبوشك* جیبان*

—« مثال »—

« شـه تامری شیش‌هم قیزیل قان »
« کوبتوربده نندە مثل چپقـان »

چیت — کنار* طرف* حصار* حایط* اکرتی* دیوار* پرده* حدوداراضی* حدت وعضب* جین جبین*

—« مثال »—

« بر جیده باغینـك کل اندام »
« بریانیـده سروسیم اندام »

چیتماق — ترش‌چهره* ترش رواولمق* طارغین بولمق* الده‌اوغوشدروب‌چقشدرمق

— « مونس » —

« ظاهر ایلار سین ای جبینینك اوزره
چین کورسانك منی • تنکری اوچون
مدعی خیلیغه هم قاشینکنی چیت »

چیتقلاماق — پارمقلرك اوجی ایله دکن کبی نسنه چیقرمق • چیتلامق •

چیتوق — طارغین • ترش روآدم • بدچهره • بی نمك • بدشکل • دارغین •

— « مثال » —

« منی کوروب چتمه کنیك قاشینکی »
« غنیم رقیب بو حالی کورمسون »

چیچان — غافل • فرزانه • خردمند •

— « مثال » —

« صلاحغه خرد اهلی مینی یاوق دیرلر •
کورونك که اوشبو چیچان لار سراغ
یانکتایش لار »

چیچاوب — طوایف اوزبکیه دن بر قبیله اسمیدر •

چیچقان — سیچان • فاره • موش • سیچقان •

چیچك — شکوفه • ازهار • جدری • چیچك علتی • کل وریحان •

— « مثال » —

« بر عجایب خانه دورباق کین بو
مادر قحبه نی • کوتی ده بر تونی یوق
باشینه سچمیش یوز چیچاك »

چیچلاق — سرچه پارمغی • چیچی لك • کوچیك برماق • لیلیك •

— « مثال » —

« چیچالك برمق برلان آتی »
« پیل محمودی کبی دم یاتدی »

چیچماك — چوزملك • عقده ودکه یی کشاد ایتمك •

چیچه — عمه • خاله • کوچك همشیره • دیزه • ایچه

چیداماق — صبر • ثبات • تحمل • قاتلانمق •

— « مثال » —

« هجر ظلمی غه چیدارمین اولکالی
یوق اکلاسام • کیم ایرور قتلیم غه اول
جان وجهان قایغور غودیك »

چیدام — ثبات • رسوخ • صبر • تحمل • قرار • چیدامك •

چیر — ماده • دمل • قرحه • فوج ایله اوچار بر قوش اسمیدر •

چیرای — چهره • شکل • رخساره •

— « مثال » —

« بیتی ایچیدا کورونور بر قاری »
« ساچی پریشان چیرایی ساپ ساری »

چیرپی — چرپلاش • چالی وچرپی • تراش • رنده خس وخاشاك •

چیرپچی — قصار • ایپكچی • ابریشم فروش • حریری •

چیرت — صو طولمی وطولابی • جریش • ات یریشی • چاپمق • مضراب •

— « مثال » —

« بخشی لار ساز چرتر هر یردنا وقور •
صنوبر دن غیری سنی دکله م •

چیرتماق — جارمق • اوینامق • ترنم ایتمك • ساز چالمق • کسمك • نشتر اورمق • رخنه ایتمك • دلمك •

چیرجاماق — قهقهه ایله کولمك • بلند آواز ایله خنده ایتمك •

چیرغالانك — هرات طرفنده سیر کاه • عشرت کاه • حیت کاه • تفرج کاه • بر محل اسمیدر • ذوق وصفا • عیش وعشرت • ونشاط

— « مثال » —

« یتی اقلیم داهم سانجیش اوروش
یوق • کونی چاچیرغالانکدین اوزکه
ایش یوق »

چیرغاماق — عیش و نشاط و بزم ایتمك • ذوق سورمك

—« مثال »—

« اواولاب قوش سالیب چیرغاب همیشه • کیجه کوندوز تنیم قیلدی پیشه »

چیرغامیش — عیش وعشرت • ذوق و صفاو نشاط • بزم • کورنك •

چیرغاولان — اختیار آت • قرت حیوان • پس مانده • سواری •

چیرکا — صف • قطار • شادروان • خیمه • خرکاه • برنوع شکار که اوجیلر حلقه قوره رق وحوش سلون قرغاولی اورته یه آلورلر • شکارکاهده عسکر حلقه سی و الان اوی • قوشون ولشکر صیدی •

چیرکاك — ملاحظه • مطالعه • تفکر • تأمل • خیال •

چیرکالیك — هم سلك • هم قطار • صاحب خیمه • خرکاه • صاحب دستگاه • بای • جادر چمن • اهل سروت

چیرکین — قبیح • بد • زشت • بدلقا • بدافت • قلیق وقیافتی بوزوق •

چیرکینسیماك — بکنمامك • منتخب بسندیده ترجیح ایتمامك •

چیرکیماك — بداولمق • تسکین مك • کرح •

چیرلاماق — خراش تخدیش ایتمك • طرناغله دیدکلمك • خدوش ایتمك .

چیرماش — سارماشوق • انحنا • بوکوم • چنکل • طرناق •

—« مثال »—

« قویون یانکلیغ اوکارسا ابرشین اول شوخ دم اورمانك • نوایی دیك نیچون کیم باراوشبوسرکوپ چیرماش

چیرماماق — تلفیف • احاطه • استیعاب ایتمك • صارمق •

چیرماشماق — صارماشماق • صارمش وطولاشق اولمق • دزاغوش ایدشمك •

—« مثال »—

« بالنـه اوردیم تیکی تاش • بیر یاستوقده ایکی باش • پچـك یانکلیغ چیرماشمیش • ایکیسیهم قلم قاش »

چیرمانغان — صاریلان • ملفوف اولان • پیچیده • اورالمش •

—« مثال »—

« قاشینك ایچرا رشته جانیمغه چیرمانغان کونکل • عنکبوتی دورکه قیلمیش دور وطن محراب ارا •

چیریك — عسکر • لشکر • جیش • قوشون • اوردو • الان • نوکر •

—« مثال »—

« نی بیکلانماکتورای شه مورخیلی دیك چیریکتین کیم • سلیمان دیك بیلا باردی بووادی ایچرا چندین لار »

چیریکلاماك — عسکرولشکری سوق ایتمك • قوشون والانی یوله سالمق •

چیریم — بوروشق جرك • ریم • ایرینك • کیر •

چیریماك — قورومق • بورشمق • فسرده اولمك • چورومك •

چیریتماك — حجاب ایتمك • جوزوفندق وبادام کبی میوه لری دیش ایله قیرمق جرتمك •

چیرکیماك — دوروجولان ایتمك • اطرافده دوران ایلمك • چیرتمك • رقص ایلمك •

چیرلیق — جریق • قویروق یاغنك قیقرداغی و یانیغی • حساس شیئی • جز •

چیرماك — خط چکمك • طی حذف ایتمك • رد • خطاسنی بوزمك • چزغی چکیلك • خط • اورمك • جدول •

چیرنیق — ارق کبی صبان یولی • طاریول • چیغیر • چیریك • خط • راه • چزکی •

چیزو پیز — کباب اسقرده پیشن بریان* خام وختله*

—« مثال »—

« سبزو بزو جیز وپزدن یخشی »
« چغیرو بوزه قیمزدن یخشی »

چیزیك — جزك* خط* مدیر* یول یول* جزکی*

چیزیلکا — اوراق بوجکی* جرجرك* پرنده*

چیسالماق — درت اياق قوشمق* اوکچه کیتمك* چاپمك* یوکورمك*

چیس — قدرت حلواسی* ترنجبین* کزنکبین*

چیسکین — قراغك اینجه سی* غایت اینجه یغمور* باران وبوران* قرو*

چیسیماك — غایت اینجه یغمور یاغمق* جیتك یاغمق* تولی وژاله*

چیشاك — طوشان یاوریسی* بچهٔ خرکوش*

چیشماك — چیقرمق* دفع ایتمك* قضای حاجت ایتمك* تشلشول آچمق وکشاد الماك*

چیشندرماك — بری سنك لباسنی صو یوب چیقارمق* صویندرمق*

چیغ — چیغ* طاغ* یوارلنان قارکومه سی* قامش وچوپدن اورمه یوکسك چیت* فریاد وفغان* درپرده* فنون* آواز بلند*

—« مثال »—

« پرده کیتکاچ مین ضعیف زارغه
آسمان ایرور* بوللاردین چیغی نینك
سالماق اوزومنی ایچکاری »

چیغاماق — چیکنه مك* پایمال ایتمك* جینك نچمك

چیغان — جیغان* خالهزاده عمزاده*

چیغاول — چیغلدان* دانه دان* قرساق* قوش کردنلیکی

—« مثال »—

« بعض قوشلر باشیدا زرین توماغه
سیمکش* بعض قوشلر بوینیدا اسیمین
چیغاول زرنکلر »

چیغیت — عدس* چیل لکه سی* چکردك قابوقلی تخم* پنبوق تخمی* جیکیت* پنبه دانه*

چیغلدان — قوشلرك بوغازینه اصیلان علاقه* عوق* طوق*

چیغناق — دیرسك* زاویه* کوشه

چیغناماق — سس وآواز ایتمك* کورلدمك*

چیغیرغو — سس* آواز* کورلدی* ولوله لر سس* شماطه*

چیغیر — صو طولابی* قار ایچنده آچیلان یول ایز

چیغیرماق — سسلنمك* چاغرمق* دعوة ایتمك*

چیغیرشماق — برلکده سس بردن فریاد وغریو ایتمك* بربرینه ندا ایتمك*

چیغلدك — بیوك غربال چغیل قوش وتاوق چغلدانی

چیغین — بوغچه* دورت اوجی بر بره کلش ودوکلش اوفاق بوغچه* چکین*

چیغتا — حصیر* بوریا* فراش*

چیق — هوشت مقامنده سك وکلابی دفع ایتمك اوزره مستعمل بر کلمه در* چیپ* دخی دیرلر*

چیقار — قرقره قوش* حساب* منفعت* امر بیرون کردن*

چیقان — اوفورلمه* قبارجق* چچقان شبوشك* دونبل*

—« مثال »—

«باشدن ایاغنه کور چیقان* کویا بدنی مقام چیقان»

چیقچیب — قولاق توزی* پاپك اوجی*

چیقریق — دواره* کوچك دولاب* قویی طولابی چهره منکله حلاجی*

—« مثال »—

« چیقریق دیك بوتون سرکشته
لیکدین تشنه اب دورمین* ولی کوز
یاشیدین کوبی دا ایتدم چشمه لار پیدا »

چیقغور — چیقر آدم، عروج، خروج، تجاوز ایدیجی.

چیقغوق — چیقیق، خلع، سقط، زیاد.

چیقماق — یرندن حدندن خارجه وارمق، عروج وخروج وتجاوز ایتمك، ظهور طلوع تحدد ایتمك.

«مثال»

«نازنیم ایله مس هیچ ترك خواب»
«چیقمغونجه پای غـه تا افتاب»

چیقیش — یوقوش، آتك صوانی تعزیر، حقارت، دارغنلیك.

چیقلدق — یارغوجاقك وذکرمانك دسته سی صاپی (آس وخراسنك زبانه سی چقلداق دخی دیرلر.

چیك — خام، ناپخته، نی، وقیش، بانکس، بجی

چیکت — چیغیت، یوق چکردیکی، تخم پنبه دانه

«مثال»

«بکیت دیك قالمدی طبعـیندا قوت»
«چیکت دیك بولماغان فکر نیدا دقت»

چیکدا — سنجد، عناب، اکده.

«مثال»

«چکده لیك یرده بولوشدیم یار ایلان»
«اله یانغاغلی کوزل دلدار ایلان»

چیکدالیك — سنجـدی چوق اولان محل، اکده لی موقع، جلال آباد ایله کابل بیننده بر موضع در.

چیکدیرماق — چیلدیرمق، دیوانه کبی بعض حرکتلرده بولنمـق، بودالالق ایتمك، دلی، تلبه، شیدای.

چیکراماك — اویقوو خواب قاچـق، کیوشه مك اویویه مامق، اویقوسزلغـه مبتلا اولمق، بیدار خواب.

«مثال»

«اویله که اول یاس چو تأثیر ایتیب»
«چیکرایان کوزدین اویقو کیتیب»

چیکلیك — چیلك، ای، اوره که.

چیکماك — چکمك، جر، جاب، جذب وقبض ایتمك، ایجمال طارتمق، سورمك.

«امیر»

«تاپوزده غازه چیکتینك قانینی توکتی غمزه نك، نازیدا لکید انکارا بولسون حنا مبارك»

چیکورتکای — چکرکه، جراد، ملخ، چوکورتکه.

چیکه — آشقلك چوقور طرفی، چیه سی، چکه، خرسیز.

«مثال»

«سـاغ قالـدیغی چرکا یکاتوکا»
«میدانده کورندی چـکاپوکا»

چیکین — اوموز، عاشق، عقده، بند، دوکوم، کره

«مثال»

«چیکنلیغ طره زلفنکـنی آچغین تار تار ایله، شمیمندن بو عشرتخانینی مشك تتار ایله»

چیل — بودنه، بر نوع یبان طاغوغی، ابرص آدم، علت برص، وبحق اولان، ابرش یوزلی.

چین — غضب، حدت، چین ابرو، چین پیشانی، کره عقده، پرچین، صحیح وراست، نام شهر خطا.

«مثال»

«چین زلفیله جیکار ابروی شـوخی اولتورور، چکدیکم اول قاش ایله زلف دوتاسندن بتون»

چیلاك — چیکتیك، جلیك، ای، دوك.

چیلیك — چلك، پای وبیچ ویرمك، ایاق

طولاشدیرمق* برنوع ایی* قیاب آلتی* حیله* پهلوان کورش کیر*

چیلامیش — تفقد* تفحص* اراشدیرمقلق* تجسس* جوست وجو* پژوهیش*

چلیق — بوزوق کوزلو آدم* قپاقلری جراحتلو وخام* شلفیق دخی دیلونور*

چیلیش — اثنای کورشده ایاقلرینی خصمنك ایاقلرینه طولاشدیروب ییقمق* پای پیچك* توغاناق*

چیلپلداماق — چارچار قونشمق* لافزنلك ایتمك* صوده قورقودن چرپنمق*

چیلدام — چابك* تیز* سریع* عجله* چابوق* یلدام*

—« مثال »—

« چیلدام جورنك كه چول اوزاقتور »
« بو چولده كی قیرغیز وقذاق تور »

چیلبور — آت رشمه سی* زنار* ریسمان باریك* جل یكه چیلو*

چیلیم — نارکوله* قالیان* حقه*

چیلدوروك — پرده* بورقع* توتق* جبین لیك* پشه خانه* ناموسیه* چیلدوروق*

چیم بای — شمرقند خطه سنده برقصبه اسمیدر*

چیم — بخارا مضافاتنده برشهر اسمیدر* اجیرق* چین* جیر*

چین — صحیح* صادق* راست* طوغری* بی شك وبی كان*

—« مثال »—

« کم ایلانك چین ویلغان سوزلاریدین »
« که کویرالنی یاسارلار اوزلاریدین »

چیناماك — تصور* سنجیده ایتمك* ایزملك

—« مثال »—

« چیناب تابتی که سرداری زبوندور »
« هیچ ایش بیلماس یراق سرزبی قوندور »

چینچاناق — سرچه پارمغی* چیلدلك* لیلیك* خنصر

چینداول — کیچه دلین اوردوینی لاجل التفتیش کزن قول* عسس وشب کرد قوشون*

—« مثال »—

« تکردسنده کرچه عسکر باردور »
« چنده ول شب تا سحر بیداردور »

چینکراغو — چانك* جنغرداق* زنك* زنکوله* ناقوس* جرس*

چینك — کول* کنار* صربپر* جیت* چیل* عسکر نقطه سی* استحکام* جیك*

چینکسانك — خدیو* نائب الدوله* وکیل سلطنت*

چینکه — بوکلوم بوکلوم پرچین* عقده* مرغوله* طره* وبرنوع آهنك ومقام*

چینکریك — مصرداریسنك پایه سی* صاپی* ساق* چواری پایه* بیاض داری*

چیوراماك — چیویرمك* دویرمك* دوندورمك* انقلاب انعطاف ایتمك* ایلانتورمك* دور* احاطه*

چیورولماك — بوکلنمك* دونمك* ایلانمك* برکشتن چرخ زدن* مغلاق*

چیوروك — چیورندی* قصره* کرداب* کولاك*

چیویلماك — اغزینه کلدیکنی سویلمك* ساپاقلق* ساچه صفان تکلم ایلمك*

چیویت — نیل* چوید* رنك* بویه*

—« مثال »—

« جون بقم ایرمس توروربو رنك جیت »
« روین وزنکاروقرمیز وجیویت »

چورەمك — فریاد فغان ایتمك* جورەمك* تضرع زاری* ورجا ایله مك

چیه — آلوبالو* آلوجه* ثمرقندی* دوجه* ایریك

چیی — چیغ* قیشدن درپرده*

چیودرماق — چلدر چلدرباقق* ملدز ملدز کوز دکك* متحیر*

فصل حا

حالتان وبالتان — مهملاتندر • عجله دوشه قالقه • حلتك پلتك دنخی دیرلر •

حریش — غایب • نابود • ضایع • مردار • مکروه • مذموم •

—« مثال »—

« بیرایچری بارچه حرام وحریش »
« بو بیماکا ایچماکدین آنکا پرورش »

حارمنك — یورولمك • یورغون اولمك • مانده‌شوید

حرون — یورغون اولان • هلاك ومانده • یورولمش کیشی •

حراماق وحارمق — یورلمق • یورغون دوشمك • مانده‌شدن

حشر — نهر وایرماق قازمق ایچون هرسنه طوپلانیلان عمله • مکلفه • چوبکار • مردکار • حشرجی • پنکار •

—« مثال »—

« کلدی حشرقازمغه هر خانه‌دن »
« تاکه چیقارغای صوی نوخانه‌دن »

حق حولاسه — کرك • باج • خراج • ذکورة •

حق قوشی — حق اوزان بر نوع قری وفاخته • حق کوی • اسحاق قوشی • چغد •

حقلاماق — اوده‌مك • ایفا ایمك • برجی اداووعده‌یه وفا ایلمك •

حقلاتماك — اوده‌تمك • ایفا ایتدرمك •

حقلاشتورماق — اوده‌شدرمك • مساوات اوزره قسمت ویردرمك • راضی لشدرمك • احقاق حق ایتدرمك •

حقلاشماك — اوده‌شمك • تقسیم لشمك • ادای قرض ایدلشمك •

حکری — رند • فرزانه • فراستلو آدم • آزاده • سربست • مغرور •

حنه — اکرك یوکسك محلی • شاخی • بر نوع علت •

حوجك — حکایه • مثال • افسانه • مقال • نقل • قصه • اوشوك • سرگذشت •

—« مثال »—

« حبیبیم حسنی وصفین اویله مهلك انکلاکیم بولغان • قاشیده اقصهٔ یوسف بیر اویقو کیلتورور حوجك »

حولاسه — نوروز کونی • عید • حیت • وروز فروز •

حولك وچولك — مهملاتندر • یعنی پست وبلند • نغزوبد • ایی وفنا •

حید وحیت — بیرام • عید • حیت • نماز کونی •

—« قزاقی »—

« هی هی اولنك جان اولنك کیلدی حیت یاریار • بای بچه دیك بارموکین بخشی ییکیت یاریار »

فصل خا

ختا خطای

خاتون — خانم • صاحبه • نساء قادین • ضعیف • زن • خاتون قیامت آخرت قرداشی

—« مثال »—

« باق بو خاتونیك لباسی کوب دراز »
« کوز کامکروه کوروی نورای سرفراز »

خاده — صریق • اینجه اغاج • قولاچ چوب •

—« مثال »—

« حایل داغی تیغی بیجـاده دیك »
« قول ایچرا سنانی داغی خاده دیك »

خاشه — غاشیه • زین پوش • دوری • کوب چوك

خاقان — پادشاه • شهنشاه • اصلی هوهانك در • اشبو عنوان عموما هر پادشاهه اطلاق اولنه بیلور ایسه ده فقط چین حکمدارلرینه مخصوص و منحصردر • فغفور • خاقان چین •

—« نقشی »—

« جای چینی نیك بتون فغفوره اتمك نسبتین • برکذار چینکز و خاقان ایله جم دور بو جای •

خانبلاك — بر نوع اویوندر • وچین ده بر شهر اسمیدر • توفلك بازی •

خان — پادشاه معناسنه مستعملدر • اصلی خانغ وانغ اوتکدر • اولوس بیوکی • خانه باشی • حکمدار •

خان بالیغ — پکینك قدیمی اسمیدر • باجین دخی دیرلر

خانلاماق — بر اولوسی ویا بر قومی کندیسنه انتخاب ایتمك • بیوك قادرمق •

ختا خطای — چینك شمال قطعه سی • خطـای • قره ختای آق ختـای تنزوه • نافه •

خروس روپوکی

ختن — ریوند • جای • چوب چینی • مامیران • چینی ختا بلده سنه منحصر براشیادر • شهر عظیم و قلعه بزرك دیمکدر • ترکستانده کاشغر و یارکنده یقین بر بلده اسمیدر •

ختایی — بر نوع قاون خطـای • طوایف اوزبکیه دن بر قبیله اسمیدر • ختای قبچاق •

خوجند — ترکسـتانده سیحون کنارنده بر شهر اسمیدر • کال خوجندی مشهوردر •

خچیر — استر • قطر • بغل •

—« مثال »—

« خچیر و تیوه بارجـه سی زیبا »
« بارجـه نك رختی اطلس و دیبا »

خرخشه — نزاع • دیر دیر • قارقشه • خش و فرخش جنك و جدال کفت شنید • بلند و پست سویلشمك •

خرخشه لاماق — آزارلق • تکدیر و تقریع ایتمك • توبیخ ایلمك • سوکمك • دارلمق •

خرخشه لاشماق — دوکوشمك • منازعه ایتمك • سوکوشمك

—« مثالی »—

« بو کش قرخش نید ورای مسخره »
« بر بوچك بولدیك ایر ورسین ناصره »

خروس — خوروز • معروف • ارکك طاووقدر •

خروس بوبوکی — تاج خروس جیجکی خروز تاجی •

خزان — ایل • شعبه • قبیله • برخانه خاق • نهایت وموسم میوه • محصولاتك تبشی یفراق دوکیجك زمان تیرماه •

خنجه وخمچه

خزر —— طوایف اتراکدن بر قبیله اسمیدر* خزر بر بحر مشهوردر*

خراس —— بیوك دكرمان آت وحیوان ایله دونر*

—« نقشی »—

« خلق ایچنده دانه یانکلیغ بر
وکوکدور بر خراس* کم توشارسا
اورته سیکا صاغ قالور ایمانك قیاس*

خشل —— چیریشلی برنوع اون آشیدر* آش اوبرا کیدر* شعریه خبرآشی*

خشت —— کرج* قیصه ال نیزه سی* کرفیچ*

—« مثال »—

« بناسی سبسیه ماند انکشت »
« اشردن قالمامشدر ور هیچ بر خشت »

خشیل —— زینت* طایفه نسا زیوری* آت تقیمی* خشه* دوری* دیکدیکه*

خفتان —— قفتان* طون* خلعت* سروپا انعامی* لباس* وجامه*

خلته —— کیسه* طوربه* کوچك جیب*

—« مثال »—

« بر خلتـه ده دارو بار قویمش »
« بر کیسـه ده کرب بهار قویمش »

خلمه —— قوزی* بره* بزغاله* توقلی*

خلج —— راز وطوس شهرلرنده وافغانستان طرفلرنده وایرانده متفرق وپریشان وحسن ملاحتله مشهور وبنام بربیوك اولوس اسمیدر* ترکستانده واقع شهر اسمیدر*

خنج —— زخم* مبلك* یره* جراحت*

خنجه وخمچه —— نازك شاخچه* دال* اینجه دکنك*

—« مثال »—

« یاریم کیلادور مشرب کاکل لارینی
تاشلاب* خنجه بیلینی اوشلاب شکر
لبینی تیشلاب »

خیوق

خو —— قاو* سفان* قوروم*

—« مثال »—

« دیکل خو بیله کونکلی بولدی تاش »
« که آندین ایماس مطلقا شعله فاش »

خوچه ایلی —— خوارزم قطعه سنده بر مملکت اسمیدر*

خوارزم —— جرجان ایله دشت قپچاق وبحر حزز ایله بخارا اماراتی اراسنده واقع اولکای عظیمه در* پایتختی قدیمده کهنه اورکنج اولوب الیوم خیوقدر*

خوال —— بیوك چوال* عزار* قالب* قوال*

خوابلاماق —— استه مك* آرزو* طلب* خواهش*

خوبلا —— چاقاق*

خوبولماق —— مزاردن اومابچی چقماق* خورتلاماق

خودك —— اشك یاوریسی* کوره*

خوران —— اکال* چوخ ییجی* خورنده

خورلاماق —— توبیخ تذلیل وتعزیر ایتمك*

خورنق —— بهرام کور ایچون بنده نعمانك یاپدیغی بر قصردر معماری دخی سنیماردر*

—« نوایی »—

« قصر عیشی آینك خورنق اولوب
عشرتیدین یمنغه رونق اولوب
بو یله قصرینك بسار زمان معمار* چرخ
معماری دیك کیلیب سنیماد »

خورولداماق —— خرلدامق* خورل خورل خورلایوب اویومق* اویورکن بوغازدن قالین سس ایتمك*

خوش —— کوزل* ایو* لطیف* ظریف* مطبوع*

خوشلاشماق —— وداع ایتمك* کندی کندینه خوشحال اولمق* نکو واعلا کویك

خوشلاماق —— حظ ایتمك* خوشنه کلمك*

خیر —— بند* ربط* عقد* ارالق* چیریك*

خینا —— حنا* رنك دست*

خیوق —— خوارزم ملك پایتختی خیوه شهری* اورکنج

فصل د

دارایی — داغار

داوده ——— آنادر• ظرف افاده ایلر•

دابان ——— زاغ•جبل•کوه•تل•تپه•داغ کوتل

دابقو ——— طعن•سرزنش•تعییب•یازوق•ملامت

—« مثال »—

« سرکشته ودل شکسـته کوردی »

« دابقولدی وبویولدن اوردی »

دابغولی — چوی• بر نوع اسپرمه•اوفورلمه• قبارجق• اشکناله•

دابوسون — طوز• ملح• نمك•شوره•

دابقور ——— دسته•فوج•بلوك•دفعه•مره•قیچه•

—« مثال »—

« یسالی که بو طول ایله کورکوزوب »

« بو درطرفده کیم یتی دابقور توزوب »

داخی ——— دخی•ادانـدر•تاکی•کذا•وهم معناسنه یته• بازهم•

دادا——— دده• بیوك بابا•جد•والـدهنك بیوك برادری• پدرنك پدری•والدهسنك پدری•

دادك وددك ——— کنیز• جاریه• اسریه• چـوری• خلایق• قرناق•

—« مثال »—

« زمانه اهلی که دولت چاغی قولونك دورلار• ملایمت یانا کوپ قیتااول دادك لار ایله•

دادونكلو— بومقدار•بوقدر•بوجنس•بورتبه• بوپایه•

دارا——— همیشه• دائما• علی الدوام•پیوسته• همواره • ابدی

دارایی——— جانفس•حریردن منسوج قماش•شاهی•

داروغه——— ترکستانده بر رتبه اسمیدر• کمیچی• ملاح•عشروخراج استفـا ایدیجی طرف حکومتـدن خرمن و ذخایر محافظی املاکدار•مشرف•

—« مثال »—

« بیری تاپتی داروغه لیق عشرتین »

« بیری اوردی سرحدساری نوبتین »

داریماق — دوچار و گرفتار اولمق•اصابت ایتمك• کتورمك•

—« مثال »—

« حاصل اوشول اوی کابلا داریان »

« قیس بلا بلکـه وباد اریـان »

داریتماق — کتورتمك•چکمك•ایصال وتقدیم ایتمك

داش——— اوزاق• بعید• دور•معیت• بیرون• خارج• طیش•

—« مخدوم قلی »—

« ایکی سوکولی بر بریـنه یقیـن »

« کلسـون داش بولماسـون »

داشیرغاتماق ——— یوررکن ایاغی طاشه طوقندرمق•

داغ——— یانق نشـان• دامغه• یاقق• علامت وضع ایتمك•

—« مثال »—

« بولدوم دخی داغ وداغدارینك »

« جانان لارارانشانه دارینـك »

داغلاماق——— آتش ایله نشان یاپق•داغ اوروب یاقق• سابقه لی کناه کاری داغ ایله بلمك• ایلـق وطواری داغ ونشتر ایدرك مرعایه کتدرمك•

داغار——— حرب•رزم•وجـدال•حیوانی نعل بند ایتمك•

—« مثال »—

« بولوب لشکر آماده کاروزار »

« سچلمیش بدولاربتون داغدار »

داغان —— سه پایه• اوج ایاق• اوچاق سفری• صاج ایاق•

داغسر —— سرچه قوشی• کندشك نر• چمچوق• عصفور•

—« مثال »—

« بشقه چه کر یوق ایسه ده زحمتی »

« داغسروککلکه کوب رغبتی »

داغل —— مکار• حرامزاده• داغولی حیله کار• نیرنك باز• کذاب•

—« مثال »—

« برداغولیه دوچار بولـدوم »

« عقـد اتدیمو خاروزار بولدوم »

داغی —— دخی• ینه• ایضاً• کذالك• باز• دیکر• دفعه• مره•

دال —— ارقه• صرت• کیرو• اوموز• شاخ• ایل وقول•

دالا —— بیابان• صحراء• اوه• قیر• دشت• هامون• چول• اراضی خالیه•

—« مثال »—

« کوی بکوی آختریان بی کان »

« مجنون صفت دالاده یوردیم برزمان »

دالاو —— آغو• سم• زهر• زقوم• دلاق واسهورج

دالای —— دکز• بحر• عمان• دریا• بیوك کول• بر رتبه اسمیدر• چوق کسنه• انبوه و جمعیت

—« مثال »—

« برآلای آدم کیلـور اطرافدین »

« توب ایتنك نی بولسانیغ وشاقدین »

دالدا —— هرشینك صرتی• وارقه سی• واوموزی

—« غیبی »—

« بر دالیده بلبل سخنور »

« بر شاخیده مندی خیلی کفتر »

دالداغای —— بر نوع قوش اسمیدر• تورغای کبی

دالدالاماق —— بر شینك ارقه سنه کیروب صاقلانمق•

دالدیرمه —— ترس• مغلق• عکس• واژکون• چپه

دالغه —— طالغه• طلاطم• موج• باشه کیدکلری دمیرکلاه• دبولغه• جوش خروش

—« مثال »—

« تاقادالغساده چین یالاوز پذیر »

« یاناجـوشن اوستیکاچینی حریر »

دالمق —— طالمق• تفکره کتمك• نیم خـواب• نیم بیدار• یقظه• پنك• غوطه• غواص

دالو —— طاق• شانه• دوش• کتف• یغری• اوموز• قول شاخ تن•

دامارلوق —— اوز• هر شینك مایه سی• جنس• داموزلوق• خمیرتوریش•

دامنالاماق —— اینکله کیتمك• یقـه وکنار ایله یول یورینك• اطراف وچیت وچیل دن یورشمك•

دان بورنی —— بوجك• طائه بورونی• برکیاه اسمی•

دانیشماق —— مشاوره• استشاره• مذاکره• مشورت ایتمك• کینکاش• جلسه•

داوول —— بوران وفورتنه• روزکار شدید• طبل زغامه• شمرقنده قریب بر موقع اسمیدر•

داوولغا —— زرهلی کلاه• دوبولغه• دیمیردن برك سوت ادواتی• والده نك بیوك همشیره سی

—« مثال »—

« کوش دیك یاروق بارجانینك کونه سی »

« باش اوزره داوولغالاری چرکسی »

داین —— دشمن• عدو• خصم• رقیب• غنیم• یو•

دینکو —— اوزنکو• رکاب• تینکو•

—« مثال »—

« دینکوسی آلتون ایرورکارچین »

« یوکانی زرافشان وفیروزه زین »

دبولغه — داوولغا٭ میربورك٭ زره٭ جوشن٭ سوت آلاتی٭ کلاه آهنین٭ دوبولغای٭ اوتاغه دخی دیلور٭

دبه لاماق — قهر وهلاك ایتمك٭ اورمك٭ جینمك٭ زیرپا اتمك٭ تپکیلمك٭

دبه لاتماك — اعدام ایتدرمك٭ باش اشاغی ایدوب اولدرتمك٭ جنیتمك٭ یانجدیرمك٭ ایاغ آلتینه آلمك٭

دده — بیوك بابا٭ جد٭ طریق باباسی٭ داداء پدر ومادرك باباسی٭

— «مثال» —

« ددمدن قالدی کوب مال فراوان »
« یدی طاغاریم قورقای خدادن »

درغاش — دشمن٭ عدو٭ یاو٭ غنیم٭

درلوق — انجودن معمول کردانلق٭ اویزه٭ نساء غفه بند٭

— «مثال» —

« تولادورلوق صدف بیرلا بولوب کم »
« بودریا ایچرا ایو زمینك چرخ انجم »

درخان — ترخان٭ عفو عمومی٭ ویرکو تکالیف میریدن مستثنا اولان صاحب فرمان٭ تسخیر ممالکدن صکره الماك یغما وغارتدن منع اهالینك عفوی وآسایشی

— «مثال» —

« المانی قان یغلاتی اوروشتی »
« مملکتی آلدی ترخان ایلدی »

درماك — تیرماك٭ انتخاب اتمك٭ چیدن٭

درلماك — تیرلماك٭ جان لنمك٭ زنده شدن٭

درنك — جمعیت٭ ولیمه٭ انجمن٭ محفل٭ سرورگاه٭

دریا — نهر٭ بیوك اقارصو٭ یم٭ دنکیز٭

— «مثال» —

« دریانك اول یاغیدین کوردیم سینی٭
چادر وچمن بیلا سبودیم سینی٭ شونجه
کسیودیم سینی٭ سوکدینك مینی٭
نامردینك اوغلی بولای قویسام سینی

دسترخان — سفره٭ سماط٭ یایغی٭ دستورخان٭

— «مثال» —

« کم که کیلسا انکا دستورخان قویار »
« یخشی سویلاب حرمت ایلاب نان قویار »

دسترخوانجی — سفره جی٭ مابین جی٭ ترکستانده بر رتبه اسمیدر٭

دسلاب — اول٭ نخست٭ ابتدا٭ مقدم٭ پیش٭

— «مثال» —

اول دسیلاب باریب خیبر طاغنده »
کافرلار قانینی صاچدی محمد »

دك — تیك٭ تیکتور٭ راحت٭ خاموش٭ دم

— «مثال» —

« بر زمان یانیده تیك توردیم من »
« سویلامای قاشیده اولتوردیم من »

دکشورماك — دکشتمك٭ تبدیل٭ تحویل٭ تغییر٭ بجایش ایتمك٭

دکشتورماك — مبادله٭ معاوضه٭ استبدال ایتمك٭ بر شیئی آلوب دیکرینی ویرمك٭

— «مثال» —

« فظولی بنده ذوق عافیت آزایسته کم چوخدن٭ بن آنی آرزوی طلعت جانانه دوکشوردم »

دکول ودکیل — ادادر٭ لیس٭ ولا معناسنه مستعملدر٭ یوق٭ نیست٭ نفی٭

دکلاوتکلا — تیتن٭ منتان٭ سماع کوش٭ اشیت

دکلنمك — استراحت وسکوت ایتمك٭ ارام وفراغت بولمق٭ اسایش قلمك٭

— «مثال» —

« حال دیلی یاره قاصد اکر عرض اتسانك٭ ایکلانمه ودیکلنمه چابوك کیت وچابوك کیل»

دکلنتورماك — مسترح وآسوده ایتمك٭ تسکین ایلمك٭ قصه وافسانه ایله آرام اتدرمك٭ اوقومق٭ داستان سویلمك٭

دكه كركلو • لازملو • استكلو • ديكرلو •

دلبرچين — تخت • سرير • صندل • دنكل • هودج •

دلوچه — آزغين • بوغدا ايچنده اولان • فضله • زوان • لوپك •

دلوچه طوغان — مويمول • قوشى طوغانك •

دير — صبح • عالم • بيوك زل • كوس • دف • نقاره • طبل • دايره •

— « مثال » —

« چالنى چالمه رقص قيلااى سره »
« اويون ايتما آلمه قولكا دايره »

دمل — تپاكو ييراق دسته سى • دست • پنجه • باغ • بسته • قريحه • جيبان • چوبوشك

دمور — تمور • آهن • حديد •

دنكل — جمعيت • انجمن • مجلس • مشورت كاه •

دواج — حجاب • نقاب • پرده • برقع • برقوش اسمى • چشم بند • يوز اورتى سى •

— « مثال » —

« هم ايتى نافهٔ صنعونك قرنى مشك دواج • هم ايتى كلشن لطفونك شفق نى كلكلون پوش »

دوبدورون — اياق طاقرديسى • وسس باى •

دوتاقون — يدنجى جد • جد هفتم • پشت سابع •

دوتو — توتوق • توتوله • پپه • الكن •

— « مثال » —

« كوروب لال اولوب اوزيكا كيلادى •
توتولدى تيلى آغزى آچيلدى »

دوتور — رهين • كروى • استدال • ايجاره كير •

دودوك — توتك • چوبق • ناى • مزمار • صفاره • بلبان •

— « مثال » —

« بلبان دودك سورناى »
« چالدى لاركوس دف وكرناى »

دودبولى — حكومتك حين مضايقه ده ساليغ طرزنده هر خانه دن الديغى اعانه • نقديه دينور • مركان بولى • قيل قوير وق دخى درلار •

دوراق — طوراق • بنيك يرى چاى آرام وتوقف استادن •

دوروتور — ادات خبر ايچون مستعملدر •

دور باتماق — انهزام ايتمك • مغلوب ايدوب قاچيرمق

دوربان — مغـوللر رؤساسى • وزير • رئيس ارباب • دربان • آسياى وسطى ده بر رتبه در •

— « مثال » —

« فراشنك ايرور قپونكده قيصر »
« دربان درنيسك ايرور سكندر »

دورپى — تورپى • ايكه • مبرد • سوهان •

دورپلماك — تورپى ايله ايشلك • خراش اتمك • خورده وريزه اتمك • تلاش •

دورسولماك — دورتلمك • تحريك • تخديش • خلاص اولمق • ايقاظ اولمق •

دورتشدرماك — حيواناتى كدر وطعن ايتمك • دورتمك دوكه لمك •

دورمه — حاجيلردن طرح اولنور برنوع خراجدر •

دورمن — طوايف اوزبكيه دن برقبيله اسميدر • وبر موقع •

دوزاق — طوزاق • دام • تور • شبكه • خپك •

دوزانليك — توزماك • آرايش ويرمك • زيب وزينت

دوزكون — توزكون • غاليه • غازه • سپيده • هموار مسطح • بى نقص وبى عيب •

— « مثال » —

« عازه ايله رنكى روى كول كون »
« هم غالينه ايله ايتى دوزكون »

دوزمه — توزمه • توقه • دوقومه • اويدرمه قوشمه • نوحه كر •

دوشونماك — اوزون اوزادیه بسط مقال ایتمك• اندیشه• تفكر• ملاحظه و تأمل ایتمك•

دوش — «روبرو مقابل دوچار اولمق

(حكمت)

سحر وقتی غافل بولما ای یارانلار•
در كاهلر آچیلار چاغدر بو چاغلار•
رحمت دوش كیلدی بو وقت یارانلار•
حق نوری آچیلار چاغدور بو چاغلار»

دوغولان — طوپال• اقساق• اعرج• لنك• چولاق كجلك• كچل•

دوكج — دیبك و بیوك هاون طوقاق• صوق دسته‌سی• اغور صاقی•

دوكاج — یاغه باتیروب یدكلری صیجاق ایتمك• نیجمان• تریت• پده•

—« مثال »—

« كوماج ایله دوكاج بر ایردی »
« الدیغه نی بولسا منیكا بردی »

دوكاق — ضرب جلد و سحق ایتمك• قیچقرمق• هایقرمق• دوكمك• زدن• شده•

دوكوك — خفقاق• یورك چارپندیسی• دوكولمش ضرب خورده• دیاق لنمش•

دوكولداماك — دل چارپمق• دوكمك• خفقان اولمق•

—« مثال »—

« نی توش كه هجر بلاسین كورار داسیكا نسام• دوكولداماك بیله جانبنی اویغاتور یوراكیم »

دوكولك — نارس خربوزه• اولماش بطیخ• دوملك• ترلقاوون• صیجه•

دوكون — دوكم• عقده• بند• كره• ضیافت• سور• ولیمه• سرور• ختان• جمعیت• توی• معركه•

—« مثال »—

«تا استو خوانم ایتی جدا تیغ فرقتینك»
توشدی غمنیك لار رشته جایغه منك دوكون »

دوكی — برنج• چلیك• میس• نحاس•

دول — عرق• ارق• مایه• تكرلك• طولام• ژاله• تولی• دول خاتون• سیبه• طبل• نقاره• دولتلر و قراللر• و دخی سمرقند جوارنده بر موقع اسمیدر• دول و لوله كوس• زغامه•

دولاشیق — ملتوی• ملتف• پیچ• انعراج• سارلمش قارمه قاریش• مخلوط•

—« مثال »—

«اكری بولدوسنی هیچ كم كورمسون»
«دولاشیق یرلاردین كیتما كل اندام»

دولاماج — كرداب• طولاناج• كولاب• مرج• قصیرغه•

دولاماق — احاطه و اشتمال ایتمك• صارمق• ملفوف پیچندن• تنیدن•

دولاشماق — دور• سیر• جولان• مداوله ایتمك• كشت و كذار• سیاحت• چورلمك• كردا كرد طولاشمق•

دولاشتورماق — كزدرمك• صارمق• ایلانترمك• بالاطراف كزمك• دوراتمك•

دولانه — الوجه نوعندن بر درلو اریك اسمیدر• جیلان عناب• دولانه اغاجی مشهوردر

دولایی — اطراف• حول• خط• مستدیر• كره• صاغر• اصم• اغبر قولاقلی•

دولتو — كورجین و كفتاره شبیه برحیوان اسمیدر•

—« مثال »—

مكر ایله سواد عنبرآلود »
« دولتلو یشوكی كاسالیان دود »

دوجل —— یاورولیان قصراق* بیتل زایده* طوار وایلقی بلەسی* بچهٔ مادیان*

دولك —— رام* رفتار* نرم* رویش* ایکی یوز بك عدد اسمی* دولك توی چیقارمیش*

دولکنج —— زغن* غیلواج* چایلاق* کلنجات* غال*

دولمك —— رتیله* عنکبوته شبیه بر حیواندر* تارتنك* اوروجك*

دوکو —— یارلمش اولان بغدای* بلغور نیم کفته* چوکوب* کندم کفیده*

دوله ودولامه ایچی طولمش شیئی* معروف بر نوع طعامدر* کباب تاکی* یفراغ دولمسی*

دولبولغه —— توبولغه* زرهلی کلاه* برك آهن فولادن جوشن ادواتی* سرپوش* کلهپوش*

—« مثال »—

قدی جوشن اراکونکلوم دا آنینك
دیك کیم یوق* چرکسی دولبولغه
اوق اوزا پیکان یانکلیغ*

دولی —— طولو* پر* مملو* توله* لب بلب* ژالهیه دخی اطلاق اولونور*

دومان —— هوا پوسی* آتش دودی* تومان* دوخان بوغ* دود*

—« مثال »—

«دومانلی کون بولاکیتسانك شاشرسین
بخشی کونده تاغده یورسنك اشارسین»

دومباق —— تپه* تل* پشته* آلتون قارشیق طوج لونده* یوارلاق* طوپ* تومبلاق*

دومبك —— کچوك نقاره* طبل* کوس* دومبورك* دول* تك نقاره*

دومسایماق تومشوق وبورون صاللامق* طاریلق بدخشم اولمق*

دونان —— دورت یاشار آت* اسب*

دوناماك —— تزیین وتجمیل ایتمك* پیراسته بولمق*

آلایش* نمایش* شهر آیین جشن شنلیك* الای وکورونش*

دونبای —— یتاق* شیلته* بستر* کورفچه* جای خواب*

دونبول —— حبوبات ومیوهجاتك هنوز اولمشی* نیم پز* نیم پوخته*

—« مثال »—

« نی سوار اول بخت نافرجام دور »
« نارسیده نیم دنبول خام دور »

دونماك —— چیورلمك* طولاشمق دور ایتمك* کردانیدن*

دی —— قیش* زمستان* شتا* سرما* کوز* تیره ماه*

—« نوایی »—

«سافیادی شدتیدین عقل وحس بی تاب
ایرور* چارهسی جام بلورین ایچره
لعل ناب ایرور»

دیب —— دیوب* دیدرك* جای* تحت* اسفل* الت* زیر*

—« مثال »—

« اوبله چوقور کم تك وپایانی یوق
دیبی اینك تحت سریه یاوق (صوفی)
ینه صبیانغه مکر وهاتدن بیش* دیب
ایردیم کیل ایشیت ای مرد درویش»

دیب یاقوسی النجه خان بن ترکك اوغلی اسمیدر* معنی ترکیبی بخت بلند*

دیزوتیزی —— نظم* سلك* صف* صره* دیزمك* پی درپی* قطار*

دیزین دیزین صره بصره* صف بصف* سطر بسطر* دیز بدیز*

دیسا —— قزانی اوجاغدن الورکن اوزرینه وضع ایدهجك اغاجدن معمول بر آلتدر* سرپوش دیك* قپاق*

دبساماق — اياغ دپرتمك٭ قپرداتمق٭ ایکی طرفدن اياق اورمق٭ دفسنمك تپنمك٭ تزلزل ونهراتلك٭ اياقیله یری وحیوانی دپمك٭ اورمك٭

دیبك — بشکده چوجقلرك التنه قونیلان اوزاق٭ هاون٭ دسته٭ غولچه٭ توبك

دیبنی — طولوبغموری٭ دمه٭ ژاله٭

دیبایك — بر شیئك نهایتی والتنه دیزلمش خصوص شی٭ پاینده٭ اساس٭

دیرتوق — قطعه٭ پارچه٭ شرحه٭ تخته٭ بولك٭ کولچه٭

دیرسون — چوق٭ فراوان٭ بسیار٭ کثیر٭ چوق٭ زیاد٭ افزون٭

دیریم — الاچوقك اطراف ودوره سنده کی چوپلره دینیلور٭ انجمن٭ جمعیت٭

دیریم ایون — الاچوق٭ خیمه٭ خرگاه٭ مجمع فساد٭ خانه سیاه٭ اوتاو٭ کبطکاه٭ اوتاق٭

دیز — تیز٭ زانو٭ رکبه٭

—« مثال »—

« حکمداری کوریبان توردیم مین »

« تیز بوکیب قاشیده اولتوردیم مین »

دیزقاباغی — دیزاغرساقی٭ ران وصپان٭ بندپای٭ دیزلیك بند زانو٭

دیزکین — عنان٭ افشار٭ لکام٭ چیلو٭ لجام اسب٭ کیم

دیزلیك — طومان٭ قیصه طون٭ پای جامه٭ ثلوار٭ ایزار٭ چاور٭

دژه — کلین٭ عروس٭ عمه٭ اناسنك قرنداشی٭

دیزی — کوی٭ قریه٭ قصبه٭ قطار٭ پیوست٭

دیك — تیك٭ ادا ندر کبی٭ مثل٭ اوبو٭ انداق٭

—« مثال »—

« اکر طوفان غمدا نوح دیك صبر ایتسانك آفتدین بولوب فارغ سورارسین عمر دورانی تامینك ییل »

دیکلاشماك — دیك دیك باقق٭ اياقده طورمق٭ برابر اولمق٭ مساوات٭ بر یرده ارام وتوقف ایلمك٭

دیکیر — قاوانوس٭ سفال٭ چوملك٭ دولاب وچیقره ربط ایدرك زراعته صو چکمك ایچون یالکش ساقسی٭ غولچه٭ سفال٭ کوزه٭

دیکیلای — منتان٭ نیمتن٭ قیصه المان چپانی٭ دکالای ابا وقبا دخی دیرلر٭

—« مثال »—

«ایکی یوز کاچه دیکیلای تون بیریب»

« یالانك طون الارجایانا اون بیریب »

دیکین — تا٭ الی٭ نهایت٭ کبی٭ تیکین دخی دینور٭ سویله یورکوی معنی سنه دخی اطلاق اولونور٭

دیلچك — بلاده٭ خروسك٭ زبان خورد٭ وتیلچك٭ تیلاق٭

دیلیم — تیلیم٭ پارچه٭ حصه٭ قطعه٭ پاره٭

دیلیملاماك — شرحه شرحه پاره لمك٭ دلم دلم ایتمك٭

—« مثال »—

« فرع ایدی کیم دیلملادی بو فصل »

« علم فقر وفنا بولوب انکا اصل »

دیمان — دیمك٭ بیان وافاده وتکلم ایتمك٭

دین — دن کبی٭ من وعن معناسنده در

—« مثال »—

«بیل ادب بهتر دور ورشاه فریدون کنجیدین٭ بلکه افزون راق ایرور عالمده قارون کنجیدین»

دیناماك — امتحان٭ تجربه٭ آزمایش٭ معاینه ایتمك٭ صناموق٭

—« مثال »—

« قیلا دیلار اهل حق عالمغه مهرین اشکار٭ چیکتی لار علم وادب ساری عنان واختیار »

رجه لاماق — روست .

دینق —— طوراق * وتنوق * براق * مصنی * سکونت * فراغت * استراحت * آسایش وقفه * دکلنه جك محل * چای ایست *

دینكمك —— ساكت * ساكن * فارغ اولمق * استراحت توقف * دورمق *

دیوان —— وزیر * دیوان افندی * دفتردار * منشی *

دیوان —— مأمور * منظوم اشعار کتابی * ترکستانده بر رتبه اسمیدر *

دیوان بكی —— سرکاتب * ندیم * ترکستانده بر رتبه اسمیدر * کهیا * قاپی کدخداسی * وکیل خرج * بکاول *

دیوه —— تیوه * جمل * شتور * ناقه * تویه *

فصل ر

رابعه —— مطهره * آت قربه سی * بشك كبیر * طولوم * خیك *

رابعه جی —— سقامشك آب صوبجی * آب كش *

راسیق —— راستق * وسمه * انتیمون طاشی * اوسمه *

راش —— برجدولك ایكی كنارنده نومسلوب قلان طوپراق * اورت *

—« مثال »—

« بولمه كین كیم دشتی ارانو میدلیغ لب تشنه سی * عفو باغی ایچرا سوموبجی یتار راش اوستیغه *

راك —— بر نوع نغمه در * فریب * نیرك * حیله * خدعه * تلقین وصوت

—« مثال »—

« امیر اشعاریني هر خوش نوا مطربغه یادایتی * كمال شوقیدین صوتني رنك راكه دوندارادی »

رجه —— مساحه * خریطه * اندازه * طناب كشی *

—« مثال »—

« تارجه چیكمز بربغه باغبان * باغی بولور جنكل مازندران »

رجه لاماق —— بر محلك پلاننی المق * وخریطه سنی ترسیم ایتمك * مساحه قیلمق *

—« مثال »—

« بر رجه ده باسه كم ایاغین »
« قیلماس انی محتسب سراغین »

رخ رخ —— خط خط * سطر سطر * یول یول * صره صره * كرچ * كرچ * جزكی جزكی

رشالا ونشالا —— كپوك حلواسی * نشاله *

—« مونش »—

« قیل نوشی لبینكنی كز كیم باده ایچرده * ایرماس مینكادر كارمربی ورشالا *

رعیت —— اهل سیف وسپاهی اولمیان * زراع وكسب اهلی * اصناف *

رعیتچیلیق —— زراع وكسبه اهلنه طرح اولنان ویركو * تابع * وپیرولیك *

رفدان —— تازه یورطه * تخم مرغ * بیضه *

رنجیماك —— زیاده سرخوش اولمق * سرمست بدمست وسكران *

روبه پران —— شب پره مانند برحیوان اسمیدر * كیجه اوطاغلرده بولنور * پروانه شپه لك *

روزان —— بر نوع قویو قرمزی رنكی ویرور چالی اسمیدر *

رود —— ایرمق * جدول * اقارصو * نهر * نوخانه كام * ارمنه روین *

—« مثال »—

« اناسی هم كوزی آلدیغه كیلدی »
« كوزیدین ایكی قانلیغ رود آچیلدی »

روزكار —— یل * باد * هوا * ریح * اشیا * اموال *

روست —— املاك * تعیش * تعلق * روزكار *

چبناماك

—« مثال »—

« روزکار آشتفه اتدی حالمی »
« بو تعلق قیلدی تنك احوالیمی »

روست —— قوی• قالین• صرت• پوشید بست• متین • محکم •

—« مثال »—

«یو روب اول ساری جاندین یوب ایلکنی
کبر یبر وست ایتی ایچکار یدین ایشیکنی»

روستا —— من ایله یعنی قدرت حلواسیله تهیه ایدلمش شرب• مربی • کامه•

روشن —— اوچ طرفلی پیکان • سه‌رخه • پره • اوق •

ریزاندالیق —— زکام • نزله • صغوق کچیرمه • سعال • صرفه •

زاجه —— وضع حمل• وجع وشدتی• درد اغریق •

زاچه —— پوپه• قرا کوز رسملری• اویونجق قیز بوبكلری•رسم تقلید• زاچه باز•

زاك —— زعرکاب• زاج• طوزه شبیه بر معدندر• زاك‌مشهدی• آچیق تاش• نوشادر• شاف •

زغر —— او کوپکی•تازی•کورجی• خنـدان• صیدایتی• سك شکاری•

زغبوس —— بر نوع طوغان اسمیـدر• طغرل شاهین• بر تیجی قوش•

زلك —— اخکر• اتش‌پارەسی• نار سوختـه• خاکستر• کل اولمش اوت•

زمرق —— بر نوع مانطاردر• زمروق

—« مثال »—

« اولمادك •نختەای برادر مثل قاق »
«قابینك اولسون زمرقتیك یومشاق»

زنبلوق —— اصواتندر• یتاق وفراش اوریلور کن چیقان صدا•

چیبی

زنکو —— زردبان• زینه• سلم• مصعاد• پایه• بوصاغه•

زنکین —— غنی• توانکر• بای• اهـل ثروت وسامان• پولدار• توق• تیج•

زورلاماق —— اجبار ایتمك• مکروها برشیی برینه یاپدرمق• برشی‌زورلمق•

زورلاتماق —— تسعیر ایتدیرملك• زورویردیرملك• زوراکی بریسندن برشیی آلدرمق•

زولان —— زم• یوقق• شبره• طاتلو• یوقو• شهد• زولانه‌غل وسلاسیله دخی اطلاق اولونور•

زولوم —— زنجیر• کوستك• بند• باغ• ایشکیل• کشن‌بوغه• کنده• پای بند•

زیبق —— قصیرالقامت آدم• کردنی و بویی قصه اولان انسان• قادینلرك الترجل برینه قوللاندقلری آلات•

زیبقجی —— مساحقـه ایلایان قادین• ماللك‌جی• چسپك‌جی• مشین وجرم ایله سیماب وجیوه• و بر نوع کل اسمی•

زیرغ —— جوشن• زره• ساوت• بهـادرلرك محاربەده کیدیکلری اسباب•

زیرك —— رزشـك• تتوم• وسماق کبی اکشی حبوبات•

زیغیر —— سسام قبیلندن یاغلو بر کیاه اسمیدر• زغیر وبدز دخی‌دیرلر •

—« مثال »—

« کرشتر بولسا ویا مرکب یغـیر »
« فایده ایلارا نکا دهن زغـبر »

زیق —— جان• روح• حیات• روان•

زیل —— دل• چنك• زنك• زیلچه• کلیم• وفرش

—« مثال »—

«ایپك زیلچه هم سالدوردی فی‌الحال»
دیدی اولتورسون اول شوریده احوال

زیلفت — هنکام شادمانیده حل حله و کورور تی یه اطلاق اولونور

زیلی وزیلوجه زیلیچه * بر یوزی توکلی خالی وکلیم *

زینغیل — قوی هیکل * پرزور * زبر دست * چست چالاك * غیور آدم * متین *

—« مثال »—

« منکا رقیب اولان زینغل » بر آدمدور حیوانه بکزر »

زینه — نردبان ایاقلری * پایه سلم * زینه پایه * پلن پایه * نارورن *

فصل س

ساپ — تار * حبل * رشته * خیط * ایپلیک * اداتدر * صاپ صاری کبی * صاپ * قلب * دسته کوش * قولاق * رسمان * قتیم *

—« مثال »—

« رنکی طلاکبی خورشید مثال »
« ساپسری بر کل رعنا دور بو »

ساپا — اوچرا * کناریر * صاپه * صاپق * طریق مستقیمدر * وشهردن خارج * جهت کوشه * مخفی مکان *

ساپاغ — قول * قولب * دسته * قبضه * ساق * صاپ

—« مثال »—

« کویا تو بید اوزون سپاغی »
بولدی اوزون ایلاکان ایاغی »

ساپان — فلاخن * منجنیق * محراث * فدان * ایچید * پازه * ترکستانده مرغیان جهتنده بر بلده اسمیدر *

ساپان اوقی — صاپانك قولبی وآغاجی * دسته سی *

سابغون — تیر * حربه * نیزه کبی پنجـه شکلنده اولوب آنکله بالیق طوتارلر * پنج شاخه

ساتاشماق — چاتاشماق * مداخله وتعرض ایلمك * دوچار وتصادف اولمق * شقه ولطیفه ایلمك *

ساتان — بچاق * تکمیل پوت * ران * سان * ستن *

ساتغون — بیع شراء * خرید فروخت * صاتون *

—« ربغوزی »—

« اول اتا بیر لاناسین اولتوروب امت اوچون یالباریب حقدین شفاعت ساتغون الغان مصطفی *

ساتماق — بیع وفروخت ایتمك * صاتلمك * مبایعه *

ساتیشماق — یکدیکرینه برشی صاتمق * مبادله اتمك * مبایعات *

ساتیلماق — فروخت اولمق * سورلمك * رواج بولمق

ساتتورماق — بیع ایتدرمك * صاتدرمق * فروخت اتدرمك *

ساتو — بیع وفروخت * بام * طام * سقف * سطوح *

ساتیچ — صنف * صره * سلك * دیزی * قطار *

ساتیغ — صاتی * صاتیم * مبایعه * فروخت * بیع وشراء

—« صوفی »—

« بیری نادان ایله سوداوساتیغ * کرچه اندکی بولسه هم اولدور قاتیغ »

ساتیغچی — دللال * سمسار * بایع * صاتیجی * میانه کرد * قیلاوز *

ساج — اینجه تیمور تخته سی * طاوه وطبه * تنکه

ساج اباغ — سه پایه * اوچ ایاقلی منقل * اوچاق *

ساج — کیسو * باش توکلری * موی * شعر *
صفیرجق قوشی * باش اتمك * صاچمك

—« مثال »—

« کاملجه بو لمغای شعرامد حینکا فصح »

بلبل کبی نواقیله الورمی سار وساچ »

ساچباغ — کیسو بند • نسارک ساچینه باغلدیغی زیب وزینت

—« مثال »—

«ساچ باغینی ساچ ایله چون قیلدی بند »

« نفس هوا بو نیغه سالدی کمند »

ساچاق — قاش ویادیکر بر نسنه نك کنارینه علاوه اولنان پریشان حاشیه • کناری پوسکوللو وطاغینق شیئلر حولی وسماط وسفره کبی نسنه لرك حاشیه سی • زی جامه ولباس

ساچراماق — پرندن قالقمق • اهتزاز وارتعاش ایتمك قیغلجیم • طامله وبر پارچه نسنه فرلاماق صچرامق •

ساچماق — پریشان وپراکنده ایتمك • طاغیتمق • بذل ونثر وفاش ایتمك •

—« مثال »—

تخم وفانی ساچغالی مزرع جانیم ایچره عشق • آه سرشکیدین تیلار آب وهوانی اول ایکین •

ساچه — صاچاق • وصاچیاو راولان شی • آو توفکنه مخصوص خورده قورشون دانه لری •

ساچوق — طاغینیق • پریشان • منثور • مسلسل • پراکنده • سیم وزرو نقده سکه وضربه دخی اطلاق ایدرلر •

—« مثال »—

« کردون کوروبان بو ایش موافق »

« کیلتوردی طقوز طبقدا ساچوق »

« دیکر مثال »

« ایکی ساربدین شاه اوزه سربسر »

« ساچوق ساچتی لارده بدم سیم وزر »

ساخلاماق — حفظ ووقایه واخفا ایتمك • حمایه ایتمك • انکاره کیتك • کزلمك • پنهان ایتمك • صیانت •

سادو — نوحه • تغنی ایله بکا ایتمك • یغلامق • ماتمخانه لرده نمایش ایتمك •

سادو سادلاماق — نوحه وکریه ایله خانه صاحبنی یأسنلك ایدرك جذع وفزعینی افزون ایدورمك آه وفغان وماتم ایتمك • مزد ایله یلان اغلامك •

سار — چیلاق • غال • کلنجات • غلواج •

ساریون — کیلراوطه سی • غله وذخایر مخزنی • انبار غله • دبوی • علاف خانه • مغاره آذوقه •

سارت — ترکستانده متوطن اولان عشایره دینیلور که اصلی تاجك وفرسیدر • تات دخی دیرلر •

سارج — سرکش • شارب • زننده • معاند • کج خلق • ساریلجی • اوریجی •

سارچا — جام • پهلو • شیشه • زجاج • سرچا • کداز •

سارراق — طرف راق • بریانه تمایل ایتمش • جانب • پهلو • یکسو •

—« مثال »—

« ای نوایی یار اوزار بو لسا محبت رشته سین • کیلاس اولسه اول سنك ساری سن آینك ساری بار »

سارساج — بر نوع قوشدر • برینه صغیر جبق • وبرینه جیلاق دیرلر •

سارساماق — صارقامق • صارارمق • حرکت وتنزلزل اولمق • لرزیدن • رعشه تترامك • ورجه •

سارغارماق — صارارمق • اصفرار • خسته ومریض اولمق کبی • زرفرمه •

—« مثال »—

« نوایی عارضی سارغاردی غم ییب
بی خوداولماقدین • نیچوک سارغارمغای
اولنوع خوردوخواب ایلا عارض »

سارغوق — اصلاش • اشاغی کیتمش • آویزان • سارقیق • کشال • سالقیم • اویخته •

سارغیماق — صارقق • یوکسکدن اشاغی اوزاتمق پایان فرستادن •

سارماشیق — صارلش • علف • پیاره • پیچك • افتیمون • ساریشق •

سارماق — تکویر • تلفیف • استیعاب • حصر • طی ایتمك • طولاشمق • صارمق • باغلامق • پیچیدن •

ساروق — صاریق • دستار • عمامه • سله • سارلیش •

ساری — طوایف اتراکدن بر قبیله اسمیدر • پوستن • کورك • جهت • یان • طرف • سمت

—« مثال »—

« مشرق امید دین صبح ظفر چون
بولدی فاش • چیکتی اصحاب غرضغه
تیغ هر ساری قویاش »

ساریجه — باشی بوزوق عسکر • دواب خسته لکی • شکار قوشلری • اول طرفجه • اول جانب جه •

—« مثال »—

« کرخرام ایتسانك عیدی ساری ای
سرو روان • جان وکونکلی بیرلا جیمی
خاك پا بولسون سنکا »

ساری چیغناق — ترکستانده ارال دکزنده بر کورفز اسمیدر •

ساری قوان — سروکوه • طاغ سرویسی • عرعر • تیرك • سفیدار •

ساریغ — صاری • اصفر • زرد • مروشاه جهانده ترکان قبیله سینك برصنفی در •

—« مثال »—

« دیماسارغاردی نوایی نینك یوزکیم
عشق ارا • بیلا التوننی قیلورغه
پایمالینك قازغانور »

ساریغ بوغا — صاری مانده • اوکوز • کاوزرد • بقر اصفر •

ساریغ قوش — چغنذك برنوعیدر • بوم • بای قوش •

سارکان — صارماشیق • پیچك • عشق اندریچان •

ساریق آغریق — یرقان علتی • ساریلیق • رزدپرمه •

—« مثال »—

« ساریغ آغریق بولدوم ای ساقی خزان
هجر ارا • قانی اصفر می که یار هر
قطره سی بیر کهربا »

ساریمتول — صاری یه مایل • صاری راق • مشابه زرد ساریغ •

ساریمساق — صارمساق • توم • سیر •

ساز — صاز • حصیر اوتی • سبت یایلان اوتلر • نخ بوریا اوخ • ساز نغمه • طرب • چور • خوب • آلات موسیقی •

—« مونس »—

« نی بلا زیبا ایرورموزون قدینك ای
سرو ناز • کیم بولورلار بنده رعنالار
کرا اولسانك جلوه ساز • «مثال»
« مطربا سازینکنی آوازینك بیلا ایلا
ساز و ایلا ساز و ایلا ساز »

ساز — ایچور • صاغ سلامت • درست • تخ • آرام • راحت وتخ •

سازقاب — مقاره • غرغره • حلقه • طوغاناق •

ساسیغ — قوقومش • متعفن • بدبوی • جرکاب • تغیر ایدن صو •

ساسیغماق — قوقومق • متعفن اولمق • بدبوی شدن •

ساغ — سالم • خالص • امین متین • صاغلام • یمین • راست • امان • ایسن • سلامت •

—« صوفی »—

« جواب ایغیل انکاشرین ویو مشاغ
مکربو لغای جهالت خریدین ساغ »

ساغلیغ — صحت وسلامت وبرحیات اولمق،

—« مثال »—

« فلان بای کیم قوی بیش مینکدین
اوتمیش، یانا هم مینکدین آرتوق
ساغلیغ اوچکو »

ساغاناق — دفعه کاینلو یاغوب چکن یغمور، صاغناق، بردن دوکلان باران و برهصات،

ساغداق — تیرکش، صداق، قربان، ترکش،

ساغر — صاغر، کر، اصم، قولاغی ایشیتمز،

—« حکمت »—

« قیامت کون یقین کیلدی قولاق ساغر،
ایشتمیوب نیچوک جواب ایغوم منا »

ساغراماق — صاغر اولمق، کرواصم، ایشتمامک،

ساغری — صرت وارقه، ظهر، پوشت، کیمخت،

ساغلماق — صحت بولمق، التیام، کسب عافیت ایتمک، براق، توانا اولمق،

ساغماق — ایل ایله پرماقلر له چیکوب صیغامق، صیقوب چیقارمق، مواشی وحیوانات سودینی استجلاب ایتمک، چوشیدن،

ساغو — سادو، نوحه، ماتم گریه، مانی، فریاد وفغان، اولانک فضائلی، قوشوق، ترکی وشرقی،

ساغو ساغماق — نوحه ونالان ایتمک، ناو وتفرد ایلک مرثیه اوقومق، وماتم خانه ده گریه ایتمک،

ساغوچی — اغلایجی، بکا ایدیجی، گریه کر،

ساغون — فریاد وفغان، آه وآنین، ناله وزاری، یالوارمق، رجا ایتمک، سیغینمق، تملوق،

—« مثال »—

« بو دهرده منک تورلو بلا کیلدی
باشیمغه، بیچاره بولوب حضرت الله
ساغوندوم »

ساغیرتقه — چکرکه، جراد، ملخ،

ساغیش حساب — رقم، قویون تعدادی، اغنام شماری، سوت صاغمه سی،

ساغین — سوتلی قویون، هوشیارلق، آرزو وخواهش، سلامت، امانلیق،

ساغینچ — آرزو وتصور، اندیشه، خیال تمنا،

—« مثال »—

« کافر ومؤمن ساری قیلسانک ساغینچ
نی انکا یاس ونی مونینک کونکلی تینچ »

ساغینماق — صایامق، اولولو مینک فضائلنی صایوب اغلامق، یاد و خاطره کتورمک، تصور وتعداد نوحه ایتمک،

—« مثال »—

« جانینک ایتسام دیر کوییدانی تانک ای
پیردیر، ساغینورمن جام جم سینغان
سفالینکنی کوروب »

ساغیندی — یاد ایتدی، ارزو وخواهش ایلدی، کورمکی مراد ایتدی،

—« مثال »—

« ساغینب چون چه زنخدانین »
« چکیبان بارچه رشتهٔ جانین »

ساق — طرف، یان، جانب، سمت، صوب، صاغ یمین، راست

ساقار — اتلرک النده صباح الخیر دینیلان نشانه یه دینیلور، قشقه، پشیانی، انی بیاض،

ساقاو — طوغری تلفظ ایتمیان، پپه، توتولده، الکن

—« مونس »—
« کولسه کل لارتوکادورسوز لاسا
اغزیدین شکر • طوطی الکن دورو
بلبل داغی الدینداساقاو •

ساقساغان — صقساغان • عقق • کالیجه • ققه غان •
بر نوع بیاض طوطی قوشی •

ساقساول — ساکسول اغاجی • سزاق امو دریا
کناری هفت ریك خوارزم مروچار
چوی بینده زیاده در • کوری معروف
وبی دودبر اغاجدر •

ساقلاو — رهین • کرو • پی • اسیای وسطی ده
حکمدارلرینك خدام وتبعه لرینك
خدمت ایچون مهیا و حاضر بولندیقلری
بر موقعدر • بیوك دهلیز • سالون • مابین
مقام دربان وبواب •

ساقور — کوزی آچ آدم • خسیس • بخیل • دنی •
کدا • سوقور • حاسد • سائل • الچق •

ساقیرغان — ساقاغان • بالاده ذکر سبقت ایدان
پاپاغان قوشی •

ساقیت — مریخ ستاره سی • سبعه سیاره نك
بشنجی سی • در فلك خامس •

ساقیناق — اجتناب • حذر • استنکاف ایتمك •
چکینمك • مجانبت واحتراز ایلمك •
صاقینیق •

سال — صال • بر نوع کلکدر • بحر ونهر وبیوك
صولرده مربوطاً تاشنیلان دیرك
وستون • اغاج •

—« مثالی »—
« بحر اشکیم ایچرا کیم تاپماس ضرر
کوز مردمی • کویا کیرپیك نیستاندین
آیدنك سالی بار •

سالاجه — صالاجق • تنشور • تنشیر • تخته مرده
شوی اولی یقامق ایچون استعمال
اولنان تخته •

سالت — صالت • یالکز • ساده • محض • فقط • انجق
پس • تنها • منفرد •

سالتاق — ازدحام • غلبه لك • یغین جمعیت
انجمن عام •

سالداو — بر نوع صال • دکلك • کوبسرجوپن •

سالغاماق — بعث • ارسال • خبر وتبشیر ایتمك •

—« مثال »—
« انی هم سالغادی نوروز یبلان »
« کوچوردی طالع فیروز یبلان »

سالغوت — صالیانه • مبعوث • سالیغ • ذکات خراج
آلوق ویرکوی میری • اندازه •
اعانه توبلك •

سالغوم — خوشه • عنقود • اوزوم صالقومی
شینکله • صلقوم • آویزه •

سالغوم کوپه — بر نوع کوپه در • حلقه و کوشواره •
ایسرغه •

سالغینجاق — صاللانجق • بشك • مهد • ارجوحه •
اجل • کهواره • الوانج • قولان •

سالوغ — سالمق آلماق • آلوغ ساتیق اخذ عطا
بیع وشرا •

—« صوفی »—
« اوتی عمروم برنیجه کون رندو
شیدالیق بیلان • پاره سی بولدی جوبر
هم آلیق وسالیق بیلان »

سالقین — صپان • فلاخن • محراث منجنیق فلنحمان
چفت سوریجی صفانی • ماله •

سالقان — ایصیجاق کونلرده هبوب ایلیان سرین
روزکارلی یر • وسرین موقع صوق
جای • مکان سرد

—« مثال »—

« حیوانسویی دورشودرون عیسی
دمی دورسالقین، بستانساری جانانیم
کویا که خرام ایتمیش،

سالما —— اغ، کمند، شبکه، دام، تور،

—« صوفی »—

« هر کیمنی بولساتیتی احساندانان کبی
کرسالسالار تنور ایچیـدین سرخ
روچیقار،

سالماق —— قویمق، بناوتأسیس ایتمك، تسلط وتعرض ایلك، انداخت، آتماق،

سالیماق — هریانه تمایل اولمق، رفتار وخرام ایتمك، جنبش لهیورمك،

سالینجاك — بویندا اسیلان طومار، نسخه، تعویذ، قوطاس، بازبند،

سالور —— طوایف ترکانیه دن مروده مسکون برقبیله در، سالوچی، تاغ خان بن اغوزخانك اوغلینك اسمیدر، معنی ترکیبی شمشیرزن واوریجی قوم،

سالیق —— ویرکو، صالیان، نشان، اثر، طرح انداز،

سالیق بیرماك — خبروپیام ویرمك، بشارت ایتمك،

—« مثال »—

« قیلور لعنت خدا صالیقچیلار نی
« کدایدین پل بیریب الفوجیلارنی »

سالینجاق — صلانجق، صالغینجاق، نسخه، طومار،

— « مثال »—

نی هوش امیدی کیم عریان نکون قد
بیرلا اورسام تك، پری لارغه جنون
طوماریدور بوینوم دا سالینجاك »

سامار —— سمر، هاوت، پلان، پالان، توقوم، جهاز، جغاز،

سامان —— صمان، کاه، تبن، کیاه، علف، خس،

—« مثال »—

« همه بخشی من یمان »
« برجد بغدای من سمان »

سان —— بو قلمه، حساب، تعداد، صاق، پارچه، قطعه، شرحه، اعتبار،

—« مثال »—

« بیش بریم بیلکیل قدم میزانده دور »
« هرکیشی بیلاس مونی نی سانده دور »

سان کورماك — عسکری تعداد یوقلمه ایتمك، کورك معاینه، صای وحساب،

—« صوفی »—

« اکرسین یاپاسین ای عالم الغیب »
« بو اورتنکلامعین سانی یوق عیب »

سانـاج —— میشـندن بیوك چوال دغارجق، کولوار، طلوم، قربه، مشك، سناج، خیك، رابعه،

ساناغچی — حسابچی، صایچی، محاسبه ایدیچی مستوفی، معاینه جی،

ساناغ —— حساب، تعداد، شمار، صاینی، صایوب اعتبار ایتمك،

—« مثال »—

« لعل حسابی داتوتار خواره نی، اینجو
سانار پارچه صدف پاره نی »

سانجاق — بیراق، علم، بندره، بیداق، توغ، تومان، ولایت،

سانجیغی — تیموردن اوچی ساپلانور برنوع چنکل سه پره شب کرده عسس لرده بولونور سانچی، معده اغریسی، وجع قولنج، سانجیغ،

سانچماق — صاپلامق، سانچمق، صوقمق، خلانیدن،

—« نوایی »—

« انکا هر کور سام توشار کیرپیک لاری • خسته کونکلو مکایکاندیک سانچیلور »

سانچیش — سانجی • مطاعنه • حربه و نیزه ایله بکدیکرینی اورمق • سانچمق • دورتمك • خله اتمك سوقاق •

سانچیغ — کوچك حربه • سانجی • قوانج • وجع • خله • سانجیق •

ساندولاج — بلبله شبیه برقوش اسمیدر • صعبه • چولك • قناریه •

ساندیراق — سانغی • سرسام • شاشقین • سرکردان • حیران • مبهوت • ساندرمه • سرسری •

ساندیراقلاماق — صیاغلامق • شاشقنلق وهزیان کلام سویلك • سرسام ومدهوش اولمق • بیهوده کوی •

سانغاراق — مغز • ایچ • مخ • لب • زبده • بادم ایچی •

سانغه — سکا • سنه • سنکا • سنغا • سزه • شما

—« مثال »—

« سانغاحق جون بیردی چوق مال ومنال • کوپتورور پس سانغه اولادو عیال »

سانق — قوشلرك ترسی • وصخ • وسخ • کوبره • نوری • زیبال خس کش

سانق — سانغی • سرسم اولان باش • سرکشته • تلبه • باش ایلانما •

سانقولاتماق — ساندیراقلاماق • متحیر وبودالا وسرسم اولمق • سرسان • صندملك •

سانك — صولرك یوزنده انجماد ایدن بوز پارچه لری • یخ پاره لر • موز •

سانکراق — اوکوزك ایاغنده کی اولان بوینوز سم • افاق شاخ وکوکلر •

سانماق — ظن ایتمك • عد • اعتبار • فرض • کمان زعم • خیال • قیاس •

—« مثال »—

« آلیب خاتم ساناب اوردی یاناکام »
« حول عشق اوستیکا توتقو نجاآرام »

ساوچی — مبعوث • مرسول • توسطایدیجی • مابینجی • قلاوز • میانه رو • میانجی کوریجی •

—« مثال »—

« ساوچی باریب کیلدی رضامند آتیب »
« آلدی دل آرامی کداپند آتیب »

ساواشماق — مقابله • مرازمه • مجادله • محاربه • مجاهده • اوغراشمق • بوغشمق • میدان معرکه • جنك وجدال اتمك •

ساورغاماق — بریسنه برهدیه ویا انعام واحسان تقدیم ایتمك • بذل عاطفتده بولنمق •

—« مثال »—

« کیم اول بیرنی اورتار جلالیتی »
« بو برنی ساورغاری ولنیتی »

ساواشی — جنك • جدال • رزم • مدافعه • محاربه •

—« مثال »—

« کوراوغلی بیك یواش یواش سواشسنك ایرایلان سواش • تلاش سنك مرد ایلان تلاش نامرده سرنیکی برمه •

ساوغات — هدیه • پیشکش • تحفه • احسان • ارمغان

—« مثال »—

« کیلدیلور عرض خان مقالاتین • هر نیچوك تحفه بیرلاسوغاتین »

ساوغون — آتی یوکدن خلاص ایدوب دیکلندرمك تبرید ایتمك • فراغت • سوتمك • کونکل اوزمك •

ساوماق — سودیکندن اوصانوب بکمك • سنجاغی برطرف ایتمك • باردوخنك

اولمق• برشى يتون صوتمك•
ساون —— دعوت• جمعيت• انجمن• يغين•
ساوو —— شكاف• ثقبه• دليك• جوف• مغاك•
مغاره• لغم• تيلشوك• اويوق•
ساووت — زره• زرهپوش• جوشن•
—« مثال »—
« ساوت كيب معركده جان بركان »
« كتمان اوروب كيحه كوندوز نان بركان
ساووت بوزان زره• شكاف• برنوع اوجى طارو سيورى
اوق اسميدر اداق• نذر• قسمت• حصه•
ساوورن — دنكانه•
ساورمان— تشئيب ايتمك• پايه ايله خرمنى الت اوست
ايدوب روزكاره آلدرمق• دوشاخه
ساووغ — صغوق• برد• خنك• سرد• سرما•
ساووماق — تبردوخنك اولمق• اوشيمك• تنفر ايتمك
بارد اولمق•
ساى—— نهر• ارمق• چاى• بيوك آقارصو•
درهدن كلان آب روان
—« مثال »—
«قيمز بوزه كوفوك ايحيب تويكان لار»
« زيوه جانى ساى بو نيده كوركانلار »
ساياغ —— يول• سياق• اوصول• قاعده• طرز•
تنها طريق• بى پروا• سرسرى• هزل
وهزيان • قانون• دستور • زكون•
سياق يوريكان تياق يير•
ساياماق — خرج• صايمق• حساب ايتمك• تعداد•
ساپاماق — سيلامك• سيپه مك مالش ايلك•
ساپتاجيلاماق طوراق اوزر اولان•
سايدام—— ارى• تميز• صاف• پاكيزه• كوزطاشى•
شفاف• جلالى• پرلاق• مصيقل•
—« مثال »—
« آتى تيرلدى سيدام ايدى اول ير »
« يقيلدى توسنـدن ير ه اول شير »

سايرو —— اوزكون• خسته• مريض• سيل كسمند
ورم• برجامانده•
سايروساو پچوپ تأثير ايتمك•
سايرون — سيرين• صالقين• معتدل هوا• خفيف
صغوق• كوناش وقوياش سيز ايام•
سايره —— بلبل كبى الحان ايدر بر قوشك اسميدر•
صعوه وسارد خى ديرلر• سايره مك
اورتمك اونچلك• —« مثال »—
« بلبل كبى سيرار ساكل ساجيلـور
آغزندن• طوطى كبى نطق اتسه شكر
نوكوب ايلار لال »
سايغان — برنوع حيوان اسميدر• سويلغان وكلته
كلاس• تركى كلتان كله•
سايغاماق — صايمق• تعداد• حساب• عد• تحسيب•
—« مثال »—
« عقل ودين نقدى فنا ديرى ارا كيرماس
ايكاج• مى بيلا مغبچه لار بوليدا سايغا
لدى ينه »
سايغون — صايغين• ملاحظه• حساب• پروا•
حرمت• رعايت• خاطر• احتياط• وقايه
سايغور — بياض حرير قماش• سوف شسته• خاصه
بوز• پير•
— مثال —
« كفن ايلاب هر ايله سايغور »
سپيبان ازل كفن اراكافور •
سايلاماق — سچمك• انتخاب ايتمك• حساب طوتمق•
—« مثال »—
« سايلاب الديم شهرر ومدن برقيزى
آلماينكليغ رنك روى قرميزى »
سايلانماق— حساب لانمق• محترم مسموع اولمق•
—« مثال »—
«ليلى وشيرين وعذرا بارديلار وهنى
عجب• بولماغيم واله سنكا كيم سين
قاليب سين سايلانيب »

سايماق —— تعداد و حساب وصايى • رعايت خاطر اعتبار • فرض ايلك • حرمت •

ساين —— صايى • حساب • جمع • شماره ايلك •

—« مثال »—

« داغ عشقيلك سايى سينى نقشيدين
سين سور مغبل • حون خساب انسانك
فلك انجـو ميدين يوزقت زياد »

سايو —— ساين • صايو • عد • حساب • سايمق حرمت ورعايت ايتمك •

سايى —— وقت • هنكام • آن • زمان •

—« مثال »—

« هر نيجه كونكلومنى چاك ايتسانك
قياور عشقينك ستيز • اول صفت كيم
اوتنى يارغان سايى بولور شعله تيز »

سايغ —— هزيان • لغو • فجور • فحش • هجو •

سايغلاماق —— خسته ليق بحرانده واويقو حالنده هزيان كلام سويلك • سپسته • غير مربوط • ساچمه •

ساين —— ايو • خوب • سيچمه • منتخب خرمتلو • صايلو • رعايتلو • ممتاز • علم • باتو بين خان ابن تولى ابن چينكيز خان اسمى •

سبزى —— هاوچ • جوزر • كشير • جذر • زردك •

سبزوارى —— مرغ خانه كى طوق ماكيان معروف كه بيضه سى نازك وسرددراور وشديرد رسبزوار خروسانده برشهر اسميدر •

سبيرجك —— سرچه قوشى • عصفور • كنجشك • داغسر •

سبكتكين —— سلطان محمود غزنوى نك لقبيدر • معنى تركيبى قدمدر • مغول لسانيجه سبوك قدم وتكين دخى اوغورلى وميمنتلى ديمكدر •

—« مثال »—

« كى خسرو وصاحب نكين لاركيچتى
جمشيد بيلان سبكتيكينلاركيچتى »

سختيان —— ميشين • كوساله • چرم • كسان •

—« مثال »—

« سختياندن قربان قيلدى يابينه
« صداغ تكنى تيرفلك ساينـه »

سراق —— اوقدان • تيركش • تيرانداز • سداق • مشهور تركش •

سراوسراى —— بيوك خانه وحوالى • وكاله • صاف • ميراه • كاروانسراى • محفـل وقصر سلطانى • دونى وآخيرت •

سراغ —— سوراغ • خبر • نويد • بشارت • مژده •

—« مثال »—

« بارغالى اول شوخ كيم جانيم سراغين
آلاديم • جسم انى ابستاب نى صحرا كيم
قدمنى سالمادى •

سراغوج —— كيسـه وپوش • پيچت • سورغوج • قيرمزى موم •

سرب —— قوروشون • سخت • صارب • متعسر • رصاص • دشوار • ميخ • سيماب قورغاشيم

سرپماق —— صاچمق • نثر ونثار ايتمك • رش ايتمك • فاش ايتمك ستيتمك •

—« مثال »—

« كوزلريمله صوسيپب يوب كريكيم
بر لاتراب • زلف پيچا پيچنى آهسته
من اتسام طراق »

سرچا —— چومچوق • اوفاق كوك سرچه قوشى • كنددشك •

سرچك —— حكايه • قصه • افسانه • مثل • نقل وبيان مصال • داستان •

سرده —— مجلس • محفل • مجمع • جاى شورا ومشورت

سرسان —— سركردان • سراسيمه • شاشقينلق •

(حکمت)

«انیك اوچون معشوقیغا بولماس لایق»
«بالغانچی نی روز محشر سرسان قیلور»

سرقوت — کیچه دن قالمش طعام • پس مانده جرعه • طعامدن قالان شیمانده •

—« مثال »—

« صبر ایلا ایوبغه همدست بول »
«جرعه سینك سرقوتی دین مست بول»

سرکاك — اویانق • بیدار • بیخواب • متیقظ •

—« مثال »—

« مین اولدوم ناله دین ناز اویقوسیدین
یار آجاس کوزنی سود اندین که
هجران شامی بولغای کوزلاریم سرکاك»

سرکه وسرکا — کهله یومورطه سی • سرقیلش اوزوم صوری • ثقیف • خل • بیت خانه سی •

سرکی — بساط • سماط • مراد • پایه جی ودکانچی چرجی • خورده وات •

سرناق — قامچی باشی • سرتازیانه نوك قرباج •

سروپا — خلعت • انعام • کورملك • باش ایاغ لباس •

—« مثال »—

« منکا بر بخشی سروپا بردی »
« باش ایاغ خلعت زیبا بردی »

سریق — صیق • ضیق • طار • تنك • دار • تار •

سسکنماك — اویقودن صچرایوب اویانمق • اورپرملك • هورکمك تسکنمك •

سغد — صوغد • ترکستانده بر ولایتدر مرکزی سمرقند • لسان سغدی بخارا فارسی سی •

سقا — جدول • قنال • مشککاب • آبکش •

سقاغ — غبغب • ذقن • زنخ •

—« نوایی »—

« کیمی کوز سورتارم وه یوقسه
هریان شادلیغ اشکیم • کل اوزره قطره
شبنم لار کبی سیمین سقاغیندا »

سقال — لحیه • ریش • صقال

سقال دورلوق — بر نوع کردانلق اسمیدر • قوطاس اسباب لکام ولجام اسب •

سقلاو — مابین اوطه سی • صاقلانیله جق محل • مابینجی لر مکانی • خدمه شاهانه یری • ارکان دولتینك تنفس محلی •

—« مثال »—

« سقلاوده اوتوردی شاهزاده »
« شه استدی واوکردی ساده »

سقیت — مریخ ستاره سی • بشنجی یولدوز ستاره فلك خامس •

سقیز — ساقز • اغاجلرك صمغی • بوصی • مصطکی • علق چام • بحر سفید رومده بر شهر اسمیدر •

سقیق — زهره • ناهیت • صباح یلدزی کاروان کوچ • ستاره فلك ثالث •

سکاندور — زحل • کیوان • ستاره فلك سابع •

سکمك — صچرامق • لبطه ایتمك • مسرتله شتاب ایتمك • اطلامق • ایرغی لامق • جستن •

سله — صاریق • عمامه • دستار • دولبند • قاغوق •

—« مثال »—

« تورمیشی هم چهل وغاوغادور
کورونك • سله سی سپه پیچ بالادور
کورونك »

سلیغ — روزکارلو • فورتنه لو • شفاف صیقلی صاف • سیدم • تکیز •

سلیقه لیغ — صلیقه لی • مستعد • شایسته سزاوار • لایق برومند •

—« مثال »—

« ماهر دورور هرایشده وفکری
ایرور زیاده • صاحب سلیقه دور
بوکیشی فیلانکیز عناد »

سمسك —— سومسوك• سرسری• بيهوده كرد• دربدر• هرزه

سمرقند و سمرکند قديمده مرهكند توران اسكندر زماننده وسغد ولايتنك پايتختی• كند قريه ديمك اولوب سمر دخی بانيسی بولنان پادشاهك اسمندندر• سمركند هم دينيلور•

—« مثال »—

« بوكشوردين كونكل اوزمق نه مشكل دورديمش حافظ• سيه چشمان كشمری و تركان شمرقندی »

شمیز —— شيشمان• ياغلو• سمين• فربه• طلغون• صقوم• برداقی•

سمیرماك —— سميرمك• تسمين• لحم و شحم پيدا ايتمك• فربه•

سنانيك —— چيان• عقرب• كزدم• ترسناك• خوفناك•

سنده لاماك سرسام اولمق• صارسلق• ايكی يانه ديورلور كبی يوريمك•

سنده لنك —— سنده لانجی• سرسام• بودالا• شاشقين سرخوش• سكران• مدهوش• لايعقل•

سنجر —— استحكام• طابيه• مسترس• شنك• سپر• برقوش اسمی• سلطان سنجر ماضی معروفدر• سنجر سوقك• سانجمك

—« مثال »—

سين اول سلطان عادل سين نظرينك يوقدور اولسا• سزادور كردينكدا پاسپانيك سنجر طغرل•

سندولاج —— سندولوس بر علاج اسمی بر پهلوان آدی در•

سنغراق —— چنقراق• زنكوله• چكردك• نبات ايچنده كی لوز وحلوايه دينيلور•

سنكر —— سنجر• طابيه• سپر• قلعه• استحكام• شنك• —« مثال »—

« لشكرنيك قورق سيدين وهم ايتدی• تاشدين اونكيا سنكار ياپدی »

سنكرلاماك بر محلی مستحكم ايتمك• طابيه قيلماق•

سنكسار —— سنكسار• سوسار• سمور• سنجاب• مجرم و كناه سنكساری رجم ايتمك

سنسيرين —— سن بولنـدمدقچه• سـن اولمديغی حالده•

—« مونس »—

« قبر ارميش می ايچيب منسيرن چمن ديك عارضينك كل كل• يوراكيم باغلا ميشن قان غنچه يانكليغ سنسيرين تدته•

سنين —— پيكان• تير• مزراق• حربه• سنان• نيزه•

—« مثال »—

« دال اولدی سنينی شيدينكليغ »
« هيئات بله برك بيدينكليغ »

سنلب —— تن• بدن• وجود• اعضا•

—« مثال »—

« مونی بيكليلكه هندوستاندا حالا اوچاركاه كافر سنناسی بالا »

سو —— صو• ماء• آب• سوی•

—« مثال »—

« سوديما كيم شبرهٔ قند و نبات »
« طعم داهمشيرهٔ آب حيات »

سوا —— پيشكش• بركذار• ارمغان• هديه• يادكار• سوغا• تنسوق•

سواس —— سپاس• ستايش• بری• وماسوا•

سواشماق —— سعی وجهد ايتمك• طالاشمق• جنك وجدال• ميدان معركده رزم ايتمك

—« مثال »—

« معركده سواشما كان قاطردور »
« اوروش كونی سن چيش كانلار باطردور »

سواقل —— بر نوع ميوه در• شقاقل•

سوچوك

سوپ — چاروب• سپورکه •مکنسه• سوپسه•

سوبا — مستطیل شیئی •اسطـوان• یوکسك بویلو• یوجه اولان• دراز• دیاق• دکنك•تیاق•سوپا•

—« مثال »—

« برقولنده برصوبه بشقه سنده دور توقاق •ایرنظرنی اورماقفه کیلادور خطای قیچاق »

سوباشی — ترکستانده برتبه اسمیدر•میراب•

سوبای — خفیف• سواری• سلط• سرو آزاد•

سوبسون — انجو•در•لولو•کوهر• مروارید•

سوبوك — ایز•نشانه•علامت•قدم•ایاق•نقش پا• ازجی• دیکر شومك•

سوبولاماك — ایز ونشانه براقق• ایاقلك طباریني کسمك• نقش پا•

سوپی — تلکو•روبه•بوری•تولکی

سوچین — خوش خبر• ایو حوادث• بشارت• مژده جی•شادی•سونجی خور•

—« مثال »—

« کیلکونجه خبر اوماه طلعت »

« سیونجیـکا بردی آت خلعت »

سوپورکو — چاروب•سپورکه•فونده• مکنسه• سوپ وسوپسه•

—« نوایی »—

« قضا فراش جیکتی صبحینك سیمین سوپورکوسین•مذهب پرلرین انداغکد تاووس حرم جیکتی »

سوت — شیر•لبن•حلب•قیمیز

سوتاری — قابورغه•پهلو کیلری•مقلد•مسخره•شقه جی•

سوتکلاکان — سونلکن• سوت ویران سولاین

سوچوق — صوچوق•باصدورمه • آت صوچوغی•

سوچوك — لذیذ•طاتلو•شیرین•سوجی•چوجوك•

سارتماك

—« مثال »—

« کیمدین سوچوك کلام ایلا سایسته خوچیقار• بودور ایشتمشام که نیکودن نیکو چیقار »

سوجی — سقا•صوجی• آب فروش•مشکاب•

سوداق — سیهون نهرنده بولنور برنوع بالقدر•

سودر — معیت خلق•زیردستان•اوشاق طاقیمی• خذمتجیلر• خورد ریزه من تبعه•

سودراماك — سورمك• مس•طلا• مسح ولمس• تسریع وتمدید•دفع وطردونی ایتمك•

—« نوایی »—

« بلکه بوینیم باغلابان عشاق عبرت الغالی•عشق ملکی دورکه پازاریغه سود راب کیلتورونك »

سوراغ — صوراق• سوال• خبر• تحقیقات• معلومات• معاینه•

—« حکمت »—

« اون سکز مینك عالمده توروب توروب حیران بولغان•تاپهای یارینك سوراغینك یوروب یوروب سرسام بولغان »

سوراماق — سوال وتحقیق وتفحص ایتمك•تجسس ومعاینه•خاطر سورمق•

سوروشماك — صورشمق•مخابره•سوال•استفسار• استنطاق• استخبار•

سوران — جمعیت وازدحام وغلبه لك ایچنده لشکر تفردی•

—« مثال »—

« سپاهین توزوب شاه رزم آزمای »

« سوران سالدی وقیلدی جزم آزمای »

سورتماك — سورمك•دفع وطردونی ایتمك•مسح اولمیش• سورچمك• سودرمك•

—« مثال »—
«سورون یوقکه یوزمینك هزبریله»
«دیکن بسالدی کوك طاقنه ولوله»

سورتورمه — اخراج٭سورکون علاجی٭داروی عمل٭

سورچا — ژاله٭ثغر٭لغز٭سوریشمك٭پرس وجو٭ تجسس٭ تردد٭

سورچالك — زله وزلج ایتمك٭قایمق وطایمق٭لغزیدن٭ قایله جق وطایه جق محل٭ سورچق٭ جای لغجیش٭

سورغوچ — توغ٭جغه٭افسر٭قرمزی موم٭پیجت٭ تاج٭ بال مومی٭

سورغوجی — صوریجی٭سوال ایدیجی٭ مستنطق٭ مستخبر٭ مستفسر٭ منکرونکیر٭

—« مثال »—
«ایوبه یتمك صبرده طاقتینك یوقتور
جبرده منکرونکیر قبرده سورغوجی
سوال حقدور٭

سورقوت — جرعه نك دیبنده قلان شیئی٭ یوتوم٭ دوردلای می آلود٭سلقوت٭پس مانده٭

—« مثال »—
«ساقیا دردی جامینك منکا توت
نوشیدین اول داغی بیرسون سورقوت»

سورکالك — سوریکله مك٭جرجذب٭امهال ایتمك٭ کشاله٭سودره مك٭

سورکانمك — سورو کلنمك٭مبتذل اولمق٭یرلرده یاتمق٭

—« مثال »—
«رنج هجران ضعیفیدین تیپرانما کیم
امکان ای ماس٭ انجاقوت قایدا کیم
کویونکغه بار سام سورکانیب»

سورکاول — لشکرك عقبینی کوزتمه که مأمور اولان بلوك٭ وسپاه٭

سورکو — قپونك اورته بندنده کی سورمه٭ میل سورمه٭علاج٭عمل٭ داروی اخراج٭

سورکوتاشی — بیلك طاشی٭قیراق٭مثقل قصاب٭

سورکون — نفی٭نهی٭ دفع اولمق٭ طردوتبعید٭ اخراج ازملك٭بدرقه٭بدرغه٭

سورماق — صورمق٭سوال٭ تحقیق٭ تفحص٭ استفسار٭ پرس وجو٭حال خاطر٭

—« مونس »—
«اداشقان یولنده قالغان زارو
حیرانی سورماسمو٭ تو تاشقان بغری
کویغان خانه ویرانی سورماسمو»

سورمالك — طرد٭نفی٭دفع٭اخراج٭ سورکون٭ بدرقه٭ یکرملك٭ هنکامه ایرملك٭ مسح ولمس ایتمك٭

—« نوایی »—
«ترك عشق ایتدیم مینی عشق اهلی
خیلیدین سورونك٭چیقماسام طعن
وجفا تاشی باشیمه یاغدورونك»

سورمیشی — حرث ایتمکلك٭ تفحص٭سوال٭ محاربه اثناسنده چکیلان نعره وفریاد٭ شادمانی٭میمنت٭

سورتمك — لمس ومسح٭طلا ایتدرمك٭مالش٭

—« مشرب »—
«مین اورکولایین یوزینکی کورسام»
«شکر ایتینکی برکینه سورسام»

سوروجی — باجیك٭آت سوران٭ منزلخانه اوشاغی٭سایس٭ بایتار٭ تاتار٭ پوسته٭ داك٭چاپار٭

سوروش — صورش٭تحقیق وتفحص٭ سوال٭ استفسار٭خاطر سورمك٭

سوروشولماق — پرسش٭تجسس٭ تحقیق اولنمق پرسجو٭سوال٭جواب٭

سوروغ — صوراق٭ سوال٭ مسئله٭ پرسش٭ سورمك٭منکرونکیر٭

— « مثال » —

« الارجوشنی بارچاقایغالدورق »
«سنانقوللاری دانیحون کیم سوروغ»

سوروغ کونی — روز حساب • روز سوال • محشر گاه •

سوروك — رمه • سوری • خرگله • رای اغنام •

— « مثال » —

«الیغه یتیشتی بر سوروك قوی»
«چوپانی کوروندی آشناروی»

سورون — سوران • پرسان • جویان • سورملك •

سوز — لفظ • کلام • کلمه • فقره • لقردی • قال وقیل • گپ • سخن •

— « مثال » —

« بو سوزنی ایشتیب فریاد قیلدی »
« قسم ایچتی خدانی یاد قیلدی »

سوزیتر کوریجی — نمام • سوز گزدیریجی • غیبتجی • شکوه گر • خبر کش •

سوزجی — سخنور • سوز اهلی • متکلم • حکایه دان • ترجمان • اوقات • تاراج •

سوزاول — فراریلری طابورینه وفرقه سنه ارجاع ایتمك اوزره مأمور اولان شخص •

سوزکوچ — سوزیجی الت • کفگیر • کفجه •

— « نوایی » —

«نوایی اسروك اکردیر ایچنده اورتادی داغ • مکر که سوزکوج ایله کمسه باغلاغای سونکاکین •

سوزلاماك — سویلمك • مقاله • نطق • سخن • گفتگو ایتمك • تکلم وبیان وافاده ایلمك •

سوزماك — تصفیف • ترویق • تشفیف • غمزایتمك • کوزلر مخمور اولمق • ایراق • خمار • مکار • مست •

— « مثال » —

« قراکوز کوزینك سوزولور • اوستیکدا جانلار اوزولور • سن کیتسانك مجلس بوزولور • من سنی سودوم قراکوز »

سوزن — سوزیلان نسنه • جکیده • ماس سخت تیره کی • قتیغ •

سوزوك — سوزلمش • صاف وشفاف اولمق • براق •

سوسار — صنکسار • کوجکن • قرقدون • سمور • سنجاب •

سوساق — تشنه • عطشان • چمچه • سوزیجی الت • سوس طوران آدم • متحیر • آب کردان • چای کردان • بیوك چوب قاشون •

سوساماق — تشنه لنمك • عطشان اولمق • حرار تلنمك • صوسیز • لب تشنه •

سوستایماق — سوست ویورغون اولمق • کوشك مانده •

— « مثال » —

«بویول قطعی داتینماغینك نی ایدی»
«کوروب مونچه سوستایماق نی ایدی»

سوسماق — صوص وساکت اولمق • خاموش • هلاکت • دم • سسی کسمك • اپسم اولمق •

— « مثال » —

«سوستوردی انی وخاموش ایتی»
«هرنه که دیدی انکا کوش ایتدی»

سوسون — آیران • چایلاب • آب دوغ • چالاب چال •

سوسونماق — صولانمق • صوایچمك • تسکین وعطش اولمق • سیراب شاداب •

ساوسیم — متحیر • صوس • سکوت • صمت • جیجیق • صداسیز • خاموش •

سوغ — طام • بام • سقف • اواورتیسی • سرما وشتا • قیش •

سوغات — عطیه • احسان • تحفه • ارمغان • پشکش • یادکار • برکذار • برلنسبر • تنسوخ • تارتوق •

—« مثال »—

«آلدی شه سوغاتنی قیلدی قبول»
«یانینه تاهنـده تیک قاتی رسـول»

سوغارماق — صوارمق • صولامق • اسقا ایتمك • بر واراضی‌یه صوویرمك •

سوغالاماق — حربه‌اوجی ایله بریسنی صانچمق • دورتمك •

سوغلماق — یاشلو کسب ایتمك • نم‌المق • مرطوب اسلنمك •

سوغاشماق — سیوشمك • صویره‌باتوب • طوپراقلر طویمق • یرلر چکوب تاوه کلمك •

سوغان — صوغان • بصل • پیاز •

—« مثال »—

«پیاز و صوغان تیك سویوب کیتی لار»
«یقیب غارت ایلاب خراب ایتی لار»

سوغلی — شیش کبابی • کلباستی • قیزارتما • بره کباب • کباب تاکی •

سوغور — قوغه • دلو • قوغا • سوغارمقدن کلمه •

—« مثال »—

«جو کوردی یو سوفی سوغور ایچندا»
«که یاتمیش آفتابی تبر ایچندا»

سوغورماق — جدا ایتمك • قنیندن چیقارمق • صیرمق • بر شیئی دیکر بر شیئك ایچندن صیروب چیقارتمق • قافندن چکمك •

—« مثال »—

« یعنی که سوغوردی تیغ بی باك »
« کونکلی اراسالدی چاك اوزاچاك »

سوغوجان — صوجان • امعاء الارض • دسـاس • کلتن کلاس سویولغان • بر علاج اسمی در • سورنجان •

سوغون — بر نوع طاغ اوکوزی • سوغاك دخی دیرلر • بیوك دشتی کیك •

سوق — بدنظر • حاسد • غماز • طمع کار • کوزی آج •

—« مثال »—

« بردن بره خیر و برکت اوچتی »
« سوق اینی وآنی کوزی توشتی »

سوقاربارچوغی — صویك یوزینه بر طاش آتیلکده حاصل اولان مدور طالغه • کرداب •

سوقاغ — بر نوع بیوك کیك • طاریول • پکید • رسته بازار • سوق • یول •

—« مثال »—

«سوقاغ ایچرا اولدی بری‌لار دوچار»
« کزیب جورجور ودیب یاریار »

سوقایار — ایکی ایرماقك چتالی • دملقاس • چت وچتل • دوشاخه • بحرین •

سوقرانماق — مراد ایتمك • طوداغ التندن یواش یواش سویلنمك • فشرفشر ایتمك •

سوقور — بر نوع اوردك اسمیدر • صونه • طورنه • کوزی چقمش ادم •

سوققور — بیوك دیك • هاون • سوقی • اوغور •

—« مثال »—

«کورونك جاهل دورور بوقاری توقی
عجب صوفی دورمیش مثل سوقی»

سوقاق وسوقاغ — بیوك یولارده منشعب اولان طاریول • شقاق • زقاق • راه باریك • تنك •

—« مثال »—

«باسیب مخلص بولین تو فراقی آینك»
«چیقیب هرساری مینك سوقاغی آینك»

سوقاق — زهردار حیواناتك چاقسی • اصرمق • تسمیم وتهور ایتمك • دیشلامك • زهرلمك • امر دیل • شکاف ایت •

سوقان — بیوك یول چیزمه سی • بر نوع اون حلواسی • سیفمان اواج دخی دیرلر •

سوقور — قورو • صویی چکلمش اولان یر • کور • اعمی کوزی باتمه مش •

سوقوش — مطاعنه• حرب• جدال• صوقولش• بر برینی خنجر وسنان اوبی ایله ایچنه اشلمتمك• دورتمك• سوقتق•

سوقوم — رضاءالله ذبح اولنان قربان• دواب• مواشی• ذبح ایچون حیواناتی سمیرتمك• فربه ویرورده•

—« مثال »—

«مال اویله یغلدی کوب سوقومغه»
« سیغمای باری دشت تاغ قومغه »

سوقون — چکلنلش• ازیلش• پایمال اولمش شیئی•

سوقیری — زلوك• زالو• سلوك• شلوك•

سوك — یوستی النمش اولان ارزن• غم• اندوه• درد• امر حقارت• برنوع چرکین کبی•

—« اکهی »—

«اوزشهیدی حالیغه سوز اهلی ماتم توتماسا• نیکه قری سوکیدین دور سبز پوش اعضای سرو•

—« مونس »—

«تیره قیلدی دوداهیمدین جهان کاشانه سین• هر برینك سوك اندو هیدین ایلاب ناله•

سوکدامیش — اضطرابدن رهایاب اولەرق استراحت ایچون تنفس ایتمك• آسایش• آسوده لکی طلب ایتمك•

سوکدانیس — قهوه التی• نهار طعامی• لقمة الصباح• ناشتا• قوشلوق•

سوکسوك — سقاول• برنوع اودون• سکساول

—« مثال »—

«سوکسوك کبی کیم چوبولدی یوق»
«یاتغای یازی اوزره توده توده»

سوکل — خسته• بی درمان• ضعیف• ناتوان• سقط• عایل• مریض• ناچار•

سوکلاماك — آتی صویه قایناتمق• شور باپشیرمك•

سوکلامه — صویه پیشمش اولان آت• یخنی• کوشت پخته•

سوکلون — سولکون• قیرغاول• تذرو• بیان طاوغی• مرغ تیتو• مرغ بابانی• مرغ دشتی•

سوکاك — برشیئی کوك وفرعندن چیقارمق• خلع• حل• جدا وشق ایتمك• حقارت وسرزنش ایلك•

—« مثال »—

« آغزیغه هرنی کیلکانین سوکتی »
« برکشی برقوچاق یغاچ توکتی »

سوکاك — سب• تشنیع• شتم• قدح• قذح• هتك ناموس ایتمك•

—« حکمت »—

«عرش اوستید انماز قیلدیم تیریم بوکدیم• رازم ایتب حق غه باقیب باشیم توکدیم• یالغان عاشق یالغان صوفی کوردوم سوکدوم• اول سببدین آلتمش اوچدا کیردیم یرکا•

سوکو — کوچك حربه• نیزه• مزراق• سنان•

سرکوچاك 507 — آوده قوللانمق اوزره اوجلری سیوری واوزون طوغری اوقلری اغاچ اوقلاوه•

سوکود — سوکوت اغاجی• سوت• بید• خلاف• مجنون بید• ام القوم سوت•

سوکوش — آت کیکلردن قاینتایوب صویلش• منسلخ دریسی آلنمش• پوست کنده• تکدیر حقارت• ورز•

سوکوش — سب• شتم• قدح• حقارت• غضب•

سوکونج — شتم غلیظه• زجر وعتاب شدید•

—« مثال »—

«قیلماق امید وبیم ایله خدمت شه آلیدا دربانی نیك سوکونج وتایاغی غدار زیماس•

سول — صول • یسار • شمال • چپ طرف • ترس • جنوب • پایان • خطاستوانك اشاغی طرفی •

—« مثال »—

« ساغیده انیك تمام خانلار »
« سول یانیده جینی مهمانلار »

سولاق — یسار • عسر • چپ • یان •

سولاکای — اغزدن اقان صو • مجاج • آب دهن •

—« مثال »—

« روح الامین اول ساری چون باقیبان »
« اغزیدین آینك سولاکای آقیبان »

سولاماق — اسقا ایتمك • صولمق • آب دادن • شاداب •

سولپوك — فسرده • پژمرده • فرتوت • سولپیماك • سوزولوب پك پورصوبوب قالمق • استرخا ایتمك • فخك فوروق •

سولدوز — طوایف اتراكدن بر عشیرت اسمیدر •

—« مثال »—

« نوایی سیودی بر لولی نی کیزدیك ربع مسکوندا • اکر ارلات اکر برلاس اکر ترخان اکر سولدوز »

سولغون — سولپوك • فرسوده • فسرده • فرتوت • صولمش • پژمرده • سالق • پوروق • منفسخ • پوله • لافه تریت •

سولکون — بیانی طووق • مرغ تتو • قرغاول •

سولماق — سولپولمك • تازه لك و پارلاقلغی کیتمك • پژمرده • طراوت سیز •

—« مثال »—

« اول پرینك یوز سولدی کل دیك خزان ایچندا • تیلی یوق بلبل کبی لال قالمش بوستان ایچندا »

سولو — آبدار • کوزل • رونقلو • جلالو • زیبنده • براق • سولی •

سولوق — نفس • شهیق • زفیر • صولو صولوق • کم و لجام دمیری • آت اغزلغی •

سولوماق — صولمق • نفس کسیلك • صیق صیق نفس الماق •

سولوك — زلوك • زالو • شلوك •

سولكان — صولان • سیلقون • سولمش • سرخنه مایل •

سولونغان — ضیق النفس اولان • صدر علتی • قلب مریضی کوته نفس •

سوم — يك پاره • بتون • قوی • خالص • ایچی بوش وقاغوق اولمیان • روسیه قائمه سی قاربون • یامو • آتك تویاغی • ناخن اسب • طرناق • سوم اسب •

سومك — رعام • سقاوه • حد • بورون صویی • سوموك • مخاط • فسك بینی • سوبك چوچوق اوزاغی • توبك •

سومکورماك — امتخاط ایتمك • بورونده متراکم اولان پیسلکی خارجه دفع ایتمك • بورون قاقك • افشاندن بینی

سومکروك — سومك • بلغم • مخاط • توکروك • توفکی •

سومو — بی هوده • فائده سز • بوش • نافله • لزومسز •

سومورماك — سومك • بتون ایچمك • بلع وارتشاف ایتمك • حورت چکمك • امك • سبقارمك • مکیدن •

سونغار — سونقور • طوغان • اقسنقر • شونغار شونقور دخی دینور •

—« مثال »—

« دیدی سونغار ای اولوس غدراهبر »
« امرینکا تابع کیلیب اکاه لار »

سونقول — صول دست • چپال • صولاق • پایتاق • سرسام • مسکین • غریب •

سونماك

سونك —— صوك، آخر، نهايت، حد، نتيجه، ختام، انجام، غايت، پايان، حتى، الى.

سونكغى — صوكى، نهايتى، آخرى، عاقبتى، انجامى

— « مثال » —

« منى سودى ديبان قوانمسون »
« هر شينك سونكغى توشونسون »

سونكرا — صكره، ماخر، بعد، ثم، پس، ثانى.

سونكوجه — صوكنه قدر، نهايت، غايت.

سونكغى اويقو — اخر وصوك نفس، عاقبت حال، يوم موعود، نزع.

سونكراغى — صكره كى، نهايتده كى، اخر كى.

— « مثال » —

« مين كيم واويقوكه هجران شامى آهيم صوريدين، ديسا بولغاى سونكراغى اويقو ايلتكان اويغانور »

سونكاك — كميك، عظم، استخوان، سويك.

— « مثال » —

« سونكيله دور كولدور كولادور سيبو كانيم قيزيل كولادور، سينى بير دين ايرغانلار سونكاكا كيبز قيب قيزيل تيلدور »

سونكو —— مزراق، سنان، حربه، نيزه، سنجى.

سونكور — سومك، مخاط، مجاج، بلغم، توكورك.

سونماق — صونمق، عرض تقديم ايتمك، اقداح مبادله، بيون سونماق، انقياد، باطاعت كردن داده، رضا اولمق.

— « حكمت » —

« تورلوك تورلوك بلا كيلدى بويون سونديم، ذاتى اولوغ خواجه م سيغى نيت كيلديم منا »

سونماك — برلاق شينك نفرى وشعله سى كيدوب زائل اولمق، مطفى وجلاسى كيتمك.

سويغون

سون —— مسرور ايتمك، خورسند شادمان اولمق، اركلك اوردك، طورنه، كرراك.

— « مثال » —

« سونه لار قطار اوچرباش اوستنده »
« خدايم اوغول برسون آش اوستنده »

سووات — صويك مقسم وماخذى، منبع، بلاغ، پنكار، سكوت، صمت، خاموش، ابسم.

سووارماق — صوارمق، حيوان ومزروعاتى اسقا ايتمك، صوايچرمك، آب دادن.

سوورماق — قوتله ايمك، مص وملج، ايتمك، سورمك مكيدن، سپقارمك.

— « مثال » —

« يوق كيم بولباسينى سووردى »
« كيم جسمى دين آنى اوتغه اوردى »

سووق —— رونقلى، جلالو، اقار، جارى، خنك، باريد، سرما، شتا.

سوس —— سلسله، سلاله، اجداد، نژاد، حسب ونسب، صوى نسل.

— « مثال » —

« سوى سبز كشى كشى ايماس يارنلار »
« اوزى آيك قيلغيدن بيلو دور »

سوياغى — سياه ياغ، زغير ياغى روغن بذير.

سويال —— برنوع كليد، سوكه، قپوسوكه سى، سورمه، قفل وكليد.

سويانماق — ياصدانمق، اتكا ايتمك، يان اوزره طيانمق، تكيه ايتمك.

— « مثال » —

« كوانسنك ايرلاره كوان سويانسنك مردلاره سويان سرينكى ديما نامرده يخشى ايشينك بولغاى يمان »

سوياماك — يان اوزره طيامق، قوجاغنه المق.

سويغون — كيك، كوزن، سلب، غصب، البسه توپله يجى، صويغون.

—« مونس »—

«اوپله امنیت دوروردورنکه قهرینک
بیمدین کیم ایرورسه ویغون بیله شیر
شکاری یارغار»

سویلاماك — سویلمك، تکلم وتلفظ، بیان وافاده اخبار واخطار ایتمك

سویلاشماك — سویلشمك، مذاکره ومجاوبه ایتمك، اتفاق پذیر، متفق علیه اولمق، بر برینه تکلم ایتمك، گفت وگو

سویلون — سوالکون، بیبان توغی، تذرو، مرغ تیهو، قرغاول، سلون

سویماق — صویمق، تجرید تقشیر ایتمك، غصب وغارت وعریان ایتمك

سویورغال — دائمی احسان وانعام، بخشش واکرام

—« مثال »—

«هدیه تحف تارتغای ومال هم
«مملکت وکنت وسویورغال هم»

سویورغاماق — احسان وعطیه، بخشش ویرمك، بذل وعاطفتده بولنمق

—« مثال »—

« مکرایردی اول کنج ایله مال کم »
« که بویانی قیلدی سویورغال هم »

سوبوق — طار، اینجه، باریك، صویلمش نسنه، بوست کنده مقشر

—« مثال »—

«یوستی سویوق ایلان تیك، رنکی سیاه چیان تیك، بوی تیر کتیك اوزون بولنده بادپای کوردوم »

سویه — تمه، عضاده، قپوسور کوسی، سورمه

سهرامیش — یك قیصه اولمق، بهانه ارامقاق، سبب بولمق، واسطه وسیله

سهنه — سرسام، مسکین، اوردك کبی یاباغان، سونه، طورنه، کراك

سیاست — علامات حربیه، نمایش سیاست، غضب شدة ضرب دبدبه

—« مثال »—

« اگرچا کده اولمس سه سیاست»
«تورار هر کونده مینك تورلوك علامت

سیاغلاماق — سایغلاماق، اویقوده سایحه صپان سویلك، خواب ورؤیاده پریشان کویلق

سیپا — مامور طابیه، استحکام سپر، تعبیه، مترس، سپاه، احتیاط وتحصن کاه المان وعسکر سپاهی

سیپاشکان — برنوع بیوك قارابنه تو فنکیدر، قوبور، جزایل، شمخال، ششخانه، طورفان

سیپالاماق — مهربانلق ترحم وتلطف ایتمك، اوخشامق، صیغامق، ارقه وباش سیله مق، خاریدن ومالیدن مساس

—« مثال »—

« سیپالا باشینی یتیم کورسانك »
« بلك خلق ایله کوب کیم کورسانك »

سیپالماق — قایمق، سورچق، تایرلمق لغزش لغجانك، یخمالك، سیپانماق، سیرطلك

سیپانجاق — لخشك، زحلوق، قایر محل، جای لغزش، محل یخمالك، موز موقعی

سیپاو — ملایمت، مدارا، صیغامقلق، اوخشاش مالش، مانند، سیو

سیپقا — چوبوق، قلیان، غلیان، دخان وبنك وافیون کبی شیلری ایچمك

سیپقارماق — سوزه رك ایچمك، صورمق، یالابوب الماق، سوممرك ایچمك، بردن بره خورت چکمك

—« نوایی »—

«ساق الیب کیل توله پیمانه، یوق غلط ایتدیم توله خمخانه، تالی کوب کوب آلیپان، سیقارای، کوب کوب ایچیب هردم اوزیمدین بارای»

سیقین —— بالیق صید ایچون مستعمل بر نوع پنجه در • چنگجه • پنج شاخه • سفقان •

سیپکی —— سپی ترشح • رش • افشا • نثر • انتشار •

سیپکل — سرپندی • ارتشاش • انتشار • شاریدن • رشحه • چکیدن •

سیپماك —— پاش و پراکنده و پریشان ایتمك • طاغتمق • صاچوق • نثر و بذل افچه ایتمك • سیپمك •

سیپلماك —— دوکلوب • صاچلمق • ترشح • بذل ونثر نعمت ایتمك •

—« مثال »—

« فراقینك آتشیدین یغلاسم عشقیم
اولور افزون • اوت اوزره سو سپیلسا
هر زمان دودی بولور بسیار •

سیپورغا — دودك • سیس • اصلیق • هوشتك

سیچقان — سیچان • فاره • موش • سچقان •

سیچقان ییلی سال ترکان دائره سنك برنجی سیدر •

سیچان اوتی سم الفار • مرك موش • یومران اوتی • آق سلیمان • زرنیخ • سنکیا •

سیچانجیل — آینه • مرات • کوزکو •

سیچرتقو — شاهتره مشهور بقلة الملوك •

سیچاك —— سیچان وسرچه نك ادلری • بر قوشدر

سیاق —— کزکین • سیار • بیهوده • سرسری طولاشوب کزان •

—« مثال »—

« الما یوری ناردین کونکلوم قالوبدور
یاردین • مین بیزار خدا بیزار • سیاق
یورو کان یاردین »

سیخ —— عمیق اولمیان صیغ کچید ویرن قوملو صو • یول •

سیدم —— مصیقل • مجلا • شفاف • مصفا • براق •

سیردریا — سیحون • ترکستانده کاشغر طاغلرندن طوغیان ایدرك فرغانه وطاشکند مضافاتی اسقاوارو وکول ارال منصب اولان بیوك ومشهور دریانك اسمیدر •

سیراق —— مغول لسانجه مسارت وتاجیك دیمکدر • تاجیك • تات •

سیراماق — الحان ایتمك • اوتمك • نغمه ایتمك • اون چکمك • سیرامك

سیرام —— ترکستانده قدیمی مشهور برشهرینك اسمیدر • خوجند قریب در

سیرت —— صرت • پوشت • ظهر • ارقه • عقیب •

سیرتاق —— برنوع پالطودر • تبر • بالطه • ای بالطه •

سیرتلان — صرتلان • ارقه یالمق • ظهره قویمق • درپوشت ماندن •

سیرچه بارماق خنصر • شیشه • الكوچك بارمق • للیك • چیلالیك بارمق • انکشت خورد •

—« مثال »—

« سیرچه بارماقی ایله اوردی یره »
« مرد ایله نامردینی حالین قره »

سیرچه — شیشه • ابکینه • تند وتیز جست وچالاك • رند • زجاج •

سیرد —— چابق • سرد • تند وتیز • رند • قاتی محکم • قوی زور • سرت •

سیرغاق — سیرتجك • قاریر • (سیرتلمك • تیرتلمك •

سیرغان — مناره • فنار • فانوس • کنبند • علامت •

سیرقو —— خسته لك • مرض وعلت • درد • کدر • رنج • تعب مشقت •

سیرك —— ایش • وهمتا • ارقداش • رفیق • یولداش • همراه آچیق وکشاده • جدا جدا • یکه یکتا •

—« مثال »—

« ملتق لاری اوزبات اتغو نجه هیهات »
« دوشمان ترراماى آخر سیرکلندی »

سیرکاك —— علت سهر • اویقوسزلك • بی خواب وبی دار اولمق •

سیز

سیرمامك — المق • قابمق • قالدرمق • صیروب المق • بردن اخذ ایتمك • کرفتن

—« مثال »—

« مسجدم دیرایچره مست اولسام مین مفلس نی تانك • شیخ دستارین کیجه مسجدغه کیرکاچ سیرمادیم •

سیرمالماك — قابلمق • صیریلوب النمق • برایشدن قورتلوب چیقمق • بری اولمق

سیرماق — قایمق • لغزیدن • مالك • تغنی وترنم ایتمك • بابل وصعوه قربنك اون چکمه سی • قوشلرك اوریمه سی • الحان طیوره

سیرنجاق — سرنجك • قاپاریر • قذاق محلی • بوزلی بره

سیره — صف • صیره • دیزی • سلك • ترتیب • سطر • متصل • نسق • نظام • قانون •

سیری — منبع • ینکار • بولاغ • کاریز • عین • قویو • چاه • بئر • چشمه • مصلق •

سیریغ — برنوع تیکیشدر • اویولنامه • اویما • یوروما • عراقی کلاه پوش دیکشی • کشیده دوزی • عمامه • دستار •

سیریق — صیرلمش اینجه اغاج • خاده • قاری • دال خمچه • تیاق چوب •

سیریقماق — قاچق • صاوشمق • برایشدن قورتلوب چیقمق • خلاص اولمق •

سیریم — صیریم • چرم • کون • دلم دلم دری • تسمه

سیریماق — اویولغامق • سکرك سکرك خیاطا ایتمك •

سیریلماق — قایمق • یواشجه سورتنورکبی صاوشمق • اویولغه لانمق • یماقلامق

—« مثال »—

« سیریلدم دیب توشتوم

« سیب اوستیکا تیك توشتوم »

سیرین — صالقین • خفیف صفوق • طراوتلی • نمناك محل • حول • مرطوب

سیز — ضمیر جمع مخاطبدر • شما • سزکبی • انتم •

سیغفو

سیرغورماق — نقش • حك ایتمك • صیر درمق • ترشح وتعرق ایتمك • سیزدرمك • ایما ایتمك • ایرتمك • بللو ایتمك •

—« لطفی »—

« نیچه که سیرغوروب التون دیك امتحان قیلدی • وفادا لطفی نی تاپتی فراق دیناری •

سیرکاك — کوزپرده سی • متفرس • متفطن •

سیرکی — جزع • فزع • شکایت • اغری • الم • درد • کدر • وجع سوز وکداز •

سیرلاماك — اغریمق • متالم اولمق • اشتکا وبکا وتظلم

سیزماق — جزمك • نقش وحك ایتمك • ترسیم

—« مثال »—

« جانغه چیکیب رنج وعنا نقشینی

« سیزماق اوچون اندافنا نقشینی »

سیزماك — تفرس • تفطن • درك • حس ایتمك •

—« مثال »—

«سیزیب ایردی که اول دشمن اسیری

« همانا بولدی دشمن دستکیری »

سیزیلداماك — صیزلانمق • تشکی وتظلم حال ایتمك •

سیزیندو — رشحات • آزآز نشف اولان صو • سیزینتی • قطره • قطره اقان صو

سیسکانماك — دهشت ایله اویقودن صچرایوب قالقمق • بردن بره بیدار اولمق

—« مثال »—

« ناله کیم چیکغیل سرکویدا مونس کیجه لار • بارسه یارینك اویقوغه اول ناله دین سیسکانسون »

سیغراق — پیاله • قدح • ایاغ • رطل • کاسه • چناق •

سیغفو — کنجایش • احتوا • اشتمال • سیغه جك شیئی • ظرف • قاب • محل •

سيقل — غارت، تاراج، نهب، تالان، يغما.

سيقماق — مشمول، محتوى اولمق، صيغمق، كنجايش.

سيغناق — بارو، عياذ، ملاذ، ملجا، پناه، انجه بازو.

— «بابر» —

«خوبلار خطى نصيبنك بولماسا بابرنى
تانك، بابرى خطى ايماس دور خط
سيغناق مو دور»

سيغير — صيغر، بقر، كاو، جاموس، ثور، اوكوز، مانده، اودى.

سيغير قوشى — صيغيرجق قوش، ساج، چوغورجق، سار.

سيغيرقويروغى — سم السمك، بالق اوتى، زهره، ماهى.

سيغيرتماج — كاوران، صيغيرجوپانى، راعى، پاده بى.

سيغيرجين — سياه واپجيل بر قوش اسميدر.

سيغين — كيكيدين بيوك بر نوع، كاوزن، كاواز صغون، آهوى دشتى.

سيغنچه — كوچك حصار، پناه كاه، ملجا، عياذ.

سيق — صيق، ضيق، طار، طيق، غليظ، كثيف.

سيقتاماق — صيقنمق، ايقونمق، يغلامق، اللّه سيله مك، صيقنه رق وجع واللّه آغلاق، قيصتامق، عجله ايله بكا ايتمك.

— «مثال» —

هرنه زمان كيرسا بوزوغ كونكلوم
ارا ياد وديار، عالم اهلين سيقتا نور مين
آه وافغاندين داغى.

سيقق — كيك، آهو، نخجير، غزال، صيقيشمش.

سيقلچم — صيقندى، اضطراب، مضايقه، ضجرت، مشقت، رنج، وجع، درد.

سيقليق — اورمان، جنكل، بالقان، طوغاى، چوكلك، باسمق، كثيف، طارلك، تنكلك، اشجارى حد چيقمش بر.

— «مثال» —

«سيق سيق منكا كيلسا اول كل اندام
«هجران غميدين تاپاردم آرام»

سيقيرماق — آتى قوشتورمق، يورتمك، سورمك، سوق ايتمك، چاپدرمك، يورغه تمك.

سيقماق — تضييق، اعذاب، اخبار، مضطر، تعصر، شدت زجر، تصريع ايتمك.

سيقيش — تعصر، ازدحام، غلبه لك، زحمت چكمك، تيقملمق، يغين جمعيت.

سيقندو — مضايقه، اضطراب، عذاب، صيقنتى، ميوه صورى، عصور، قيغو، غم، خفقان.

سكرتماك — اويقودن سچرايوب قالقمق، اورپرمك، سچرامق، لبطه سورعته شتاب ايتمك، آز سچرار كبى دورمق.

— «مثال» —

«مركب اوزاچيقتى سيكريبان بات»
«يولداش ايله يولغه توشتى هيهات»

سيكسان — سكسان، هشتاد، ثمانين.

— «مثال» —

«اكر سكسانكه كرسانك مثل سكسن»
«اكر نفسينك مرادين ايزلا مكسن»

سيكسانماك — سچرامق، سيكرامق، جستن بر خواستن، اتلامق، خذله.

— «مخدوم قلى» —

«ياتور ايرديم توش كوردوم مهديكسا نيب
توردوم، عشق بر مشكل ايشه دور
اوقودوم كوردوم»

سيكماك — جماع ايتمك، كايدن، ازدواج، سيكيش يابمك منكوحه سيله ايش كورمك.

سيكيرتماك — تكاپو، سكه سكه قوشمق، آدمى تسريع ايتمك، آت اوينامق.

سيكيرتمه — چكيدكبى طار، واوچروم محل، جرى.

سيكير — سكز، هشت، ثمانين.

— «مثال» —

«بو تیدور آنینک سکز صفاتی»

«صفات ذاتی ایماس نی غیر ذاتی»

سیکیل — نجیب • صوی نسلی پاك اولان • نژاد • بانو زاده • شهزاده • بك زاده • توره •

سیکین — یواش • اهسته • عجله سز • بی شتاب • اصول ایله • تأنی • تأمل • سیکینك •

سیلاماك — عزت و حرمت ورعایت ایتمك • تلطف وتعطف ایلمك • مهربانلق کوسترمك •

— «مثال» —

«باشین سیلادی فراق اوباش»

کیم یاغدور غوم بوباش اوزا تاش»

سیلتاماك — حرکت ایتمك • قیملداتمق • سلکیب ایتمك •

سیلتی — قارابارق نام اغاجك کولی وخاکستری •

سیلکماك — صارسوب دوشرمك • تفریج وتهزیز ایتمك • قاقمق افشاندن •

سیلکشماك — قوشلر وحیوانات چرپنوب تمیزلنمك • توکلری دوزمك • تویلی قبارتمق

سیلکو — صاف • طاهر • آری • تمیز • شفاف • منور • روشن • آیدن •

سیلینجك — کردانلق • آویزه • غنغه بند • سلکینجك دخی دیرلر • بیون اسقی سی •

— «نوایی» —

«نی هوش امیدی کیم عریان نکون
قد برله اورسام تك پریلار غاجنون
طوماریدور بوینومدا سیلنجیك •

سیلکنماك — کندی کندینه صارسلق • صاللانمك متحرك • قیملدامق •

سیلماق — لمس • توزوپاس وزنکاری مسح واذاله ایتمك • جلا وصیقل ایلمك • پاك وتطهیر لمك • نسخ وفسخ ومحو •

سیلیغ — سیلیك • محو • دوزلنمش • ممسوح • شفاف • یکرنك • مصفا •

— «نوایی» —

«حسن دین مهر غرض دورای عشق

«بو مثل دور سیلیغینکدین ایلیغینك»

سیلیغ آقچه — یازوسی ونقوشی محو ونا پدید اولمش سکه وپاره • ناصره پوچك •

سیلمین — برنوع کیاه اسمیدر • صو کنارلرنده نابت اولور • پونه دشتی یابانی •

سمیز — ششمان • یاغلو • لحم وشحم لورسقوم • فربه • سمین • پرورده •

— «مثال» —

«سمیز قویو قوزی کیلیب بی شمار»

«طوحف پیشکشلار هزاران هزار»

سمیزماك — سمرماك • تسمین وفربه ایتمك • لحم وشحم پیدا ایلمك • وجود وقوه تلنمك •

سین — سن • تو • انت • مزار • قبر • لحد • کور •

— «مثال» —

«سین سین سواریم • قاندور چکاریم
بولونکده یو کورمکدور • یوقدور کار دیکریم •

سینیغ — قریق • شکسته • مکسور • سنق • کلفیده •

— «نوایی» —

«خرابات ارا کردیم اشفته حال»

«می ایستر غا الکیمده سینغان سفال»

سیناغلیق — تجربه لی • مجرب • کزیده • کارآزموده •

سیناماك — امتحان • ازمایش • تجربه • اختیار ایتمك • دکه مك • صینامق • ساناتمق •

سینجاماق — کل وشکوفه ترمك • طوپلامق • سنجمك

— «نوایی» —

«فراق نیشلاری بوکه یا نازخم ایتدی •
نفس نفس نیکا مجروح ایجمکا سانجیلا سیر •

سیندی — مقاض • مقراض • قایچی • کاز •

سینوق

سینقماق — قریلق• بوزلمق• شکسته اولمق• ناتوان وبی درمان اولمق• کسسته•

سینکاك — پشه• بقه• بوجك سینك جبین•

سینکراماك — حزن والم ایله اهسته کریه وبکا ایتمك•

سینکماك — هضم ایتمك• چوقوره کیتمك• یغمور طوپراغه چکمك• قوشلر باشلرینی قنادلری الته کزلمك•

—« مثال »—

«سینکورسام غصـه دین اولماك کرا کـدور• ایشیمکا بارچـه ایل کولماك کرا کدور•

سینکیر —— عصب• پی• اعصاب• سیکیر• تمار•

سینکیرلاماق جنکده آتلر لنجاغینی عرقوبی کسوب تلف عرق ایتمك• آتك رباطنی چیقارمق• ایزینجه کیتمك• ارقدسنه دوشمك

سینکیل — کوچك همشیره• اوخت• ابلا• خواهر•

—« نوایی »—

«شاه غه سینکلی دیك عزیز ایردی»
«یوز تومان یرانکا کنـیز ایردی»

سینلیك — سن لك• نلك تو و من• سیز و بیز•

سینماق —— قرلمق• بوزولمق• شکسته اولمـق• طهارت وابدست شکست اولمسی•

—« فضلی »—

«سینسه کونکل شیشه سی تدبیر ایله بولماس بوتون• استخوان ایرماس که آنی راست قیلسه مومیا»

سینوق —— قریق• بوزوق• شکسته• کفیده• یارق•

—« حکمت »—

«قایدا کورسانك کونکلی سـینوق مرهم بولغیل• انداق مظلـوم بولدا بولسا همدم بولغیـل• روز محشر درکاهی غه محرم بولغیل• ماو میدانك خلایقدین قاچدیم منا»

سبوك

سینوقتورماك — صیندرمق• بوزلمق• شکسته ایتمك• پاره وپارچه لمك• قرمق انکسار•

—« مثال »—

«کیم وفا اهلین سینوقتورسا بیلورمین انجا کیم• کوب زیان قیلماز سا باری قیلا غای کوب سودهم»

سیواماك — برشئی یوزینه سورمك• تلویث ایتمك•

—« مثال »—

«ییقمادی کوك کنبذین یاغیب حوادث یامغوری• کیم سیوار ایرکین چیقیب تامینی بو کاشانه نینك•

سیورماك — سیلوب سـیوری ایتمك• چکوب چیقارتمق• حاد اولمق• بوی اوزامق• صیرمق• یونمك تراش ایتمك

—« مثال »—

«رشتـه کیم مهلك یارام اغزی تیکتی انکلادیم• کیم کفن جنسی قیراغیدین سیورغان تار ایمیش•

سیوری — مخروطی• حاد• تیز• اوزون شیئی• تنه• دراز• بالابلند کسلین•

سیوری سینك سوری سنك• ناموس• پشه• خاموشك• ذباب• چین• مکس•

—« مثال »—

«مملکت ایجره نه دیسانك بول دورور»
«سیری سینك لار جین نی اولدورور»

سیوکوجی سویجی• محب• عاشق• واله• شیدا• فدا کار• دوست• یار• خوشدار•

سیوك —— سولمش• محبت جاذبه• عشق• شوق•

—« ربغوزی »—

«سیوك سیو دینك ایرسه اویاقدور مدام»
«سیوك سیو کان ایرکه اویومق حرام»

سیوکلوک — سیوکلو• محبتلو• دوست• آشنا• جاذبه لو• مشفق• خلیل• محب•

سیوکوم — مهر• محبت• سودیکم• دلخواهم•

سیوک — منك اوبجی• اوفاق سفیری• سیویل• سیوجه• سیوال•

—« مثال »—

« سیووب اومصطفی محبتنی »
« یارایتی اوزی سیوکلو کیدین آنی »

سیوماك — حب ومحبت ومودت ایتمك• مقبول طوتمق• تعشق ایتمك• عاشق•

—« صوفی »—

« سیونه کرسنی دنیا سیوبدور »
« سیوبن دیب کوزنکا قم قویوبدور »

سیونماك — ممنون ومسروراولمق• محظوظ وشادمانی• شادکام اولمق•

سیوینشماك — سونشمك• ممنونیت ایلشمك• خوش یکنمك• محبت لشمك

—« مثال »—

« قرا کوزم جیکی جیکی• سین سین کوزلرینك یکی• کوردیم جهانده بیرلکی• مین سینی سیودیم قرا کوز »

سیونج — انبساط• سرور• فرح• شاد• نشاط• حظوظ• خورسند• لهو طرب•

سیونجی — مژده جی• بشارت جی• مخبر•

—« مثال »—

« ونی کون بولغای که اول غایب سفردین کیلدی دیب• ایستابان هریان سیونجی یتسا هریاندین خبر »

فصل شین

شاپرشوپور — مهملاتندر• زیاده سسله و وجدایله اوپمك• بربریله اوپشمك•

—« مثال »—

« بر بریلان کوروشتی »
« شاپور شپور اوپوشتی »

شاپرداماق — عجله طعام اکل ایدرکن آغز وطوداقدن شاپ شاپ چیقان سس• حرکت• صدا آواز•

شاپردی — عجله ییرکن وایزرکن طوداقلردن صادر اولان آواز•

شاپات — طوقات• سللی• کف دست• تارسکی•

—« مثال »—

« تنبل کشی دور همیشه یاتور »
« شپاتنی ایله یوزین قزاتور »

شاتورشاتی — نردبان• چاتی• خواز• چاتردی•

شارتلاماق — صوو آب اقارکین چاغلامق• فشقرمق• صوجوق سسلنمك• شادروان و فواره دن اقان صوسسی•

شاریلداماق — صواقارکن سس وآوازی چیقامق• شارلاتمق• شلدیردمك•

شاریلدی — صوسسنه مانند آواز وکورلتی•

شاشقون — شاشقین• سرسام• مدهوش• سکران• متحیر• سرکردان• مبهوت• احمق• مجنون سرکشته سرسری•

—« حکمت »—

« تجلی نی نوری برلان عقلی شاشقان »
« الله تیو کونکل باغلاب طورغه آشقان »

شاشمق — طساك قالمق• تعجب وتحیرده قالمق• استغراب واستعجاب ایتمك• عقل کیدوب یولدن ایرلمق•

شاشی — کوزلری شهلا باقان احول• الوس• الا بولا•

—« مثال »—

جون قل آلسانك کوزی شاشی اولسون
جوری آلسانك لونی ماشی اولسون

شاغیجماق — غیبابر کسنه یی ذم قدح ایتمك• نماملق• آلوفته• چاقلق• غیبت ایتمك•

شاغیرداق — صوسسنه بکزر کورلدی• شارلدی•

شاغيلداق — رطب، پشتكيل، قويونك دنبه سنده كى قويروق، دومغازغردك.

شاق شاق — اصواتندر، شاقر شاقر سس ايتمك، ملاطفه، شراق شراق اورمق، برماق اويناتمك، قرسلداتمك.

شاقيرشاقير — اوست اوستنه قيتى وقديد شيلرك كوريلتيسى، لعب وبازيده اوچ دوت نفر برابر اوست اوستنه پى درپى پرماقلرينى سس وصدا ايتدرمك.

شاقيرداموق — يغمور يغماق، بلبل خوش الحان ايتمك، نغمه پرداز اولمق، صولى قزان، سماوار ابريق قيناماق، قيش شقرديسى.

شالديرشالدير — صو بالادن نزول ايدركن حاصل اولان آواز وسس، شلدردمه.

شالغورت — هم صوده وهم قراده يشيان حيوانات.

شامار — طوقات، سيلى، ترساكى، كف، شفاتى.

— « مثال » —

« برشمار اوردى يوزيغه خاتونيك »
« كارى بونوع ايردى بى بى آتونيك »

شالى — قابوقلى پرنج، پوستى النماش ارز، مقشر اولميان كرنج، روز.

— « مثال » —

وصل هنكاميده سيراتسه رقيب ايجتمه
« شالى نينك دولتيدين كورمك لويك صو ايچر »

شاميان — خيمه، خركاه، چادر اوكنده ايوان كيوان كبى ركز اولنان چاركوشه چادر ومربع پرده.

— « مثال » —

« كوردوم نوب خيمهٔ شاميانه هريان »
« نظر اهلنه سانسبز قصر وايوان »

شانغور — زل وكوس ونقاره آوازى، كرناى، سورناى سسى.

شانكوراق — طوياق، طويناق سسى، سم آوازى.

شاوكله — قبرغيز قادينلرينك باش اورتوسى.

شاوخوم — ولوله، غلغوله، كوريلتى، شوقوم تلاطوب، غريو غوغا.

— « مثال » —

« بو يوروشدن توروشونك بخشى ايرور »
« ايل ارا شوقوم وغوغا سالما »

شاهين — برنوع قوشدر، لاچين، شهباز.

شاى — سكنت، غنا صاحبى، سودمند، خيرلو ايش، واقف، حوادث، ذرنك تنبيح مكيل.

— « مثال » —

« ايچكالى اخفا ايچون تون مشكينى ايستار حكيم، شكر بوكا فورار اهم ظاهر ايرماس هيچ شاى »

شاياق — ماوت چوخه وساير نسنه لرك منسوبى.

شبرغان — هرات ايله بلخ اراسنده مشهور بر بلده اسميدر، برنوع سياه اوزم بورادن چيقار اوزوم شبرغانى ديرلر.

شبلك — برنوع دال رمفورپروغيله تشبيك ايدر فوپروقلو ميموندر.

شباخوم — شباخون، چپاول هجوم ناكهانى، لشكر شب آلمان اوروشى محاربه شبانه.

— « مثال » —

« يوروش آندى قوشون ابرلاكوتل دن »
« شباخون اوردى دوشمن سارى بردن »

شبيك — لكه، پيسلك، مندارلق، ياغلى، كيرلو، پاصلى، چركين، يغير.

شتل — دسيسه وتزوير وادبسزلك ايله برينسدن برشيئى قوپارمق، نقل ايله آلمق.

— « مثال » —

« برشتل ايلايقين اولدى رقيب »
« عشق نيرنكى ايرور امر عجيب »

شته — اورمق ودپمك، حيوانك ارقه اياغيله اورمسى، لكدكوبى.

—« صوفی »—
«آینك دیك هادی امرین قویمه زنهار»
«شیاطین شته لار آیر لسانك ای یار»

سچقان — صباح• سبح• تاك• فجر• ایرته• موش• فاره• سیچان•

شران — سریع• عاجل• تیز• چابق• چالاك• بات• شتاب• دررو• همان•

شرقه — اصو اتندر• حطب یارکن چیقان اواز وشاقردی• قرصیلدمه•

شغداراق — قائممقاملق• نیابت• وکالت• خدیو• والی• حکمدار•

شغله — اصلیق• آغزدن چیقان آوازوسس•

شفتالو — شفتالی• خوخ• بوسه• اوپوش• موچی•

شفشال — پراشقسز• ناجسپان البسه• کلامی وعقلی وفهمی صاچمه وپریشان اولان آدم•

شقه — آشوری• زیاده• فوق نهایت• شقه• مسخره• آشوری دیوانه دیمکدر• شیلقین• هزل• لطیفه• بذل• شاق• هرزه•

شکانجین — رزم• قادینلرك باش اورتوسی• چادر• چارشب•

شکل — نکین• اوزوك• خاتم انکشترین•

شل — کوتردم• مغلوج• اوتراق• سقط

—« مثال »—
« تیلنی خردلال تاپار بو محل »
«بوقکه تیل اوق لال ایلیك داغی شل»

شلاین — مسخره• شوخ• معجز• هرزه گو•

شلتماق — تزیین• تجمیل• ترتیب•

شللاقی — بحیا• لافزن• غوغاجی• خاتون شلقین• ضرب وتپاق معنی سینه دخی کلور•

شماته — کوریلتی وهاریلتی لی غوغاوزناع•

شمال — روزکار• هوا• باد• دال• اغاج سور کونی• مقابل جنوب•

—« نوای »—
«سالورآهیم شمالی تند ایسیب سرسر
کبی هردم• سرشکیم سیلیغه شورش نی
شورش شورش دریا»

شودرغو — برنوع دودك اسمیدر• بلابان•

شودرون — شبنم• قیراو• انجه یاغمور• چی•

—« مثال »—
«یروکوکی نیتانك اشکیم سوبی غرق
ایتسه کیم یوقتور• قاشیدا نوح
طوفانی بیرایکی قطره شودرونجه»

شودکار — پری قازمق یارمك• صپانه سورلمش ترلا•

—« مثال »—
« ملا بولسانك تکرار قیل »
«دهقان بولسانك شدکار قیل»

شور — تلخ وطوزلو یر• مالح• نمکین• برکیاه اسمیدر• طوائف ترکانیه دن برقبیله نامیدر•

شورتاق — شور وطوزلو محل• برنوع شوره زارده حصوله کلان اغاج واودون•

—« مثال »—
«توی خانه نینك اوتونی شورتاق
ایکان یاریار• اوندین کیلکان ینسکه لار
بورتاق ایکان یاریار»

شوران — قارشقلق• انقلاب• نحوست• نلاش• غرور• نخوت

شوری — شور• کوکرچله• بور• کم طالع•

—« نوایی »—
« فراق اوتی دانوایی نی ای که
کویدورمسین• چوعشقینك ایلادی
خس جاانکانی بس شوری»

شوقون — سس • شماته • کورلدی • تلاش • غوغا • صدای بسیار • غریو • تلاتوب غل غوله •

شوك — طوغری • راستکو • صحیح القول • چین وصادق اولان • مثل وافسانه • قصه •

شوکور — شمسیه • سایه بان • شامیانه • چتر •

—« مثال »—

«باشیده شکور الینده طویغون»
«صیدا، که چقتی اول هما بون»

شوکورچی — شمسیه دار • ترکستانده بر رتبه اسمیدر •

شوکون — فال خیر • میمنت • اغور • عمل نیك • بو کون دخی دیمك • امروز •

شول — شو • اول • او • همـان • بول • ذالك هذا حروف اشارتدر •

—« مثال »—

«پادشاهه شول کشی قیلدی سلام»
«شول سببله کوردی اول کس احترام»

شولاکای — اغزدن اقان صو • ریق • لعاب • یلیق •

شولای — اداتدر • شـویله • بویله • همان زیل • هکذا • مثله • مونداق بوکبی •

شولای بولای — چنین وچنان • لیت ولعل • اوتدبری • اویله بویله • انداق مونداق

—« مخدوم قلی »—

« بودوینی ده برمراده ایرمدیم »
«شولای بولای ایلاعمرم بچمیشدور»

شومور — چراغ • لامبه • شمعدان • ایشیـق • قندیل • روشنای • ایدین •

شونداق — شویلجه • بویلجه • مونداق • بوکبی •

شونغاجه — شول وقته دکین • تاالی • نهایت کلمه سی • بوزمانه قدر • تااین وقت •

شونقار — شونقار • ایتالکو • قرغی • لاجین

—« غریب »—

«اوچوردم شونقارقوشومینی • هیچ بریرداتوراری یوق • حسرت بیرله بوصیادی تو تماغو نچه قراری یوق»

شویله — اداتدر • بویله • اویله • هکذا • مثـله •

همچنان • برنج لاپه سی • صولـوجه پشمش پلاو • وچلو • شوله

شیب — یباغی • تللو • بورنجك • برنوع قماش

شیبا — افعی • تیرمار •

شیباق — اوفق دفك • خاروخس وخاشا که دینیلورکه ابنیه یی اورتمك ایچـون مستعملدر • یاوشان • اودونی •

—« مثال »—

«اورکانجی شیباقغه برده سالیب»
« اول برده ایچید اسایه آلیب»

شیبکه — درفش • بیراق • بنجره • دیلیك دیلیك •

شیپال — بهادر • قهرمان • شجیع • غیور • سالار •

—« مثال »—

«سپهدارلار ایچرا شیپال اولوب»
«تهورداچـونرستم زال اولوب»

شیپورمه — قوزدریسندن دیکلمش کلاه • قلفاق • برك • تلفك شب بوش •

شیت — یایك براسبابیدر • جیله کمان وقربان کبی • زه وشصت دخی درلر •

شیدورغو — برنوع نایدر • دودك • ذوق وطرب هنکامنده مستعملدر • بلبان •

—« مثال »—

« راست قیل آهنك نواو حجاز »
«توزیاتوغی بیرلا شیدورغونی ساز»

شیرالغه — شکارلحمی • صیـد • ومال غنیمتـدن اصابت ایدن حصه • انسان وحیواناتك بلندن یوقارو طرفی • نصف بالا •

شیرام — مقام • مسکن • مأوا • آرامکاه • وطن •

شیرتیلداماق — شیرلداماق • برشیدن خفیف اواز صادراولمق • صوسسی کبی •

شیرداغ — برنوع جامه ولباس • بیاض قفتان • زین بوش • قارنده اولان قزیل روده • امعا • شیردان شیرسوزان وسخم •

—« مثال »—

« مهرایله کوکدا شفق خوب ایرماس
انداق کیم منکا• مأوی تیر لیك اوزرا
اول آی نینك قیزیل شیرداغی خوب•

شیرلاغان — سوسام یاغی• روغن کنجید• روغن
پاك• روغن سیاه• بذیر یاغی :

شیرلاغانجی عصار• سازقو اللایجی• قوض• غزلك•

شیریش — جریش• سریش• احار• شلیم• یلم•

—« مثال »—

» میل محبت کوب ایتر آدما »
«همه شریشدیك یاپسیشور هر کیما »

شیش —— سیخ• یوك تیموردن ایکنه میخ•
قبارجق• ورم• نفخه• اماس• لفظ
شش• والتی• سته• مسمار طویل•

شیشك —— ششکین• برنوع بیوك قویون• ایکی
یاشنده کی قوزی• کوسفند•

شیشلاماق شیشه صاپلامق• شیشه صاپلایوب
دیزمك• اورمك• سنجمك•

شیشماك — ششمان اولمق• قبارمق• انتفاخ•
انتباج ایتمك• سمیز و ملحم اولمق• ورم
ایتمك• آماس کردن فربه شدن•

شیشوغ — ششکینلك• ششق• منتفخ• ششمان•
سمیز• فربه• ملحم تنومند•

شیغاول — تشریفاتجی• مهماندار• ترکستانده
بر رتبه اسمیدر• سفرا مصلحت
وایشکذاری•

شیل —— اوصول کوز• قیش وشتانك تدارکنی
کورمك• قالدرمق• برداشتن•

شیلاپچی — قصابلر کتخداسی• جذار• لحام•
سلاخ• ذبح ایدیجی• کوشنده

شیلاماق — سوق ایتمك• کوندرمك• تسلط ایلك•
ییبارمق• فرستادن• ارسال• اوزات•

شیلان —— سلاطین وامرا سماطی وسفره سی•
اطعام عام عسا کره طعام• وشولان
ویرمك• کورنش وضیافت ویرمك

—« خمسه »—

« بیر کون آینك بزمیده شیلان چاغی »
« شاهغه هم اشتهی اولغن چاغی »

شیلتاق —— تهمت کاذب• یلان ادعا• چامورلی
اولان محل• بطاق• شیلتاقجی بهتانجی
وتهمتجی• بریم تابجی•

—« مثال »—

«ابر کلك واورغاجی سی قلتاق ایرور»
«ایشلاری هب تهمت وشیلتاق ایرور»

شیرغا —— آو• شکار• صید• آوده توتیلان
صاتیلان حیوانات• صیاد ودام انداز

شیلرغاماق آولامق• صید وشکار ایتمك•

شیلقین —— معجز• متصدع آدم• عقلی آزعارسز
کسنه• ناموسسز• بقدریجی•
اوساندریجی• بسیزدریجی

—« مثال »—

« سنم شلقین ادبسیز بولماز نهار »
«بولبتور بویوسنده کوب کشی خار»

شیلکی —— اغزدن ترشح ایدن صو• مجاج• آب
دهن• یلیق• غلیق•

شیلیم —— صمغ• زمق• شیره• کندر• سمق درخت•
اغاجدن چیقان طوتقال• شلم•

شیمالماق — چمرنمق• قوللاری صیغه مك• تشمیر
ایتمك• بر ایشه جد وجهد ایلك• تیز

—« مثال »—

«قتلیما قول شیمالیب تیغ نی چیکما که
کیلور• قتل پولاد قینیجدین بورون
اول سیم بیلك•

شیمدی —— اداندر• آلان• حالا• همین وقت•
بو زمان بو آن ایمدی• شندی• دررو•

تیز تیز جابك جابك دخی کلور•
—« مثال »—
« شعدی آهسته کیلور کیچکینه یار »
« کوزی شهلا قاشی یای لاله عذار »
شیمزماق — قاینامق• غلیان ایتمك• جوش خروش
شیمشك — چاقین• برق• درخش• لمح• رعـد•
یلدریم• چقماق• صاعقه• شیمسك
شیما — ایمك• صوغورمق• استرضاع ایتمك•
صورمك• مکیدن شیمك
—« نوایی »—
«شو‌وب بو تسام کهی حیوان صوینی
دیك ذوقدین کورکاج• ترشح باده
دین کل بیراغی یانکلیغ دوداغیدا»

شین — شوخی• شادی• جونبش• ذوق• صفا•
عیش سرور• آیین چراغان نمایش•
شینك — قطع• فصل• تسویهٔ امور و مصالح•
مغولارحاکملره بوعنوانی اطلاق
ایدرلر•
شینلیك — شوخلق• شادمانلق• ذوق وسرور
و میمنونیت• انواع تماشا• آین وجشن
—« مثال »—
«مجلسده شیخ دون کیجه کوب شین
باشلدی• سندوردی شمع نقلنی حوض
اجره تاشلادی•
شیوران — برنوع شفتالو اسمیدر• خوخ• بوس•

فصل ص

صاحبی — متصرفی• ایکـه‌سی• برنوع اوزوم
اسمیدر• رزاقی دخی دینولور•
—« مثال »—
«یارایلان کیذردیم باغنیك توزنده»
« حسینی صاحبی اوزوملار قنی »
صافی پلاو — ایرانیـلرنك بیشـوردکلری برنوع

پلاودر• صافی دخی دینولور•
صداغ — ترکش• تیرکش• قربان•
—« مونس »—
«اتفالی اوق ایلا سانك عاشقلرینك
کوکسین هدف• یاینکا جانیم قیلیب
قربان صداغینك‌نی اوپای »

فصل ضاد

ضعیفه — قادین• قاری• خاتون• نساء• مؤنث•
عجوزه• عورت• عیال• حلی•
ضینقیل — لونده• جابك زبده• کـوزل• چقـان•
غیور• رند• قیصه• بومدلاق•

—« حکمت »—
«ضینقیل دستار پوچك بولمغه ساتیب
آلدیم• بی غم بولوب یرآستیغه کیردیم
منا•

فصل طا

طناب —— شصت درشصت، هریانی ۶۰ خطوه، مربع، بر طناب اوتوز قولاج، سی قری، تخمیناً بریچق دونم در.

طور —— ایو، گوزل، مناسب، خوب، حسنلی قیافتلی، دام، شبکه، توزاق، تور.

طنابان —— اوفق ایپ، در، رسمان طناب کشی، ویرگو اقچه سی املاك پاره سی، اندازه.

—« مثال »—

«زمانه اهلی دنی لارله کوب محبت ایتوب، قاچارلر اهل کمالی کوروب طناب طناب.

طوطکی —— یشیل، مأوی، سبز، نیل آبی کوك.

طیار —— حاضر، مهیا، اماده، تمام، مکمل.

—« مثال »—

«قول بولسا کشی خواجه سینك بار ایشیکینده، هرنه تیلسه ارزوسی طیار ایشکنده»

طلا —— التون زر، فضه، قزیل طلا، ذهب.

—« مثال »—

« افت اندامی ایرور ملا کبی »

« رنك روی قبر میزی طلاکبی »

فصل عین

عار —— حیا، شرم، ناموس، ننك، فنك.

عراس —— حارك انقرمسی، فریاد خر، ایشك بقیرمسی، عروك، عرعر شوقون.

عربالداماقی —— ارسلانك باغرمسی، یرتیجی حیوانك آواز وصداسی، درندەنك شمته سی.

عقار —— لق لقه ماند بر قوش اسمیدر، عقاب، سقای جانوران، لك لك.

عقرب —— قلماق، قلاب، شصت، جنکك، منتشه، عیان، کژدم، خواته.

علانیر —— حمال، باربردار، کراکش، مردکار، مزدور، بارکش، یتیم، نوکر.

عناق —— مقرب، قرنا، معتمد، آسیای وسطی ده بر رتبه در امین مهردار پادشاه.

—« مثال »—

« ایل توزار شهزادهٔ عالیتبار »

« خیوه ده اولدی عناق مهردار»

علالا —— ولوله طنطنه کروفر شوکت

« نفیر دولت اوروب در کهیده کردوندین آشوردی تهنیتی ده اولوس علالانی»

عنقود —— اوردکدك بر نوع مرغ آبی در.

عمك —— عموجه، باباقرداشی، عمی، برادر پدر.

عمه —— دیزه، پدرینك همشیرەسی.

—« مثال »—

« بو طرفده اولانك ایتار عمه سی»

«اول طرفدن قوشوق اوقور خاله سی»

عید —— معروف، حیت، بیرام، نوروز روز نماز.

—« کامل »—

«عیدانه باده دین تاپیسان قوت تمام»

«روز مریاضتی یلا هر ضعف لیغ مزاج»

فصل غ

غاجیماق — اوفه‌لق ● قرقق ● جزو پارچه ایتمك ● خراش ● تراش رنده ● قرندی ●
غادبارماق — غربال ایتمك ● ایله‌مك ● قلور لاموق ●
غازان — قازان ● بیوك تنجره ● روسیه‌ده ایالت مرکزی برشهردر ● نوغی ممالکی ●
غازی اباد — هندخوارزمده برقصبه اسمیدر ●
غاشون — اشکی ● تلخ ● مر ● حامض ● تورش ●
غالغلاق — غلاغوله ● شماطه غوغاکورلتی ●
غان — اوغان ● باری ● بیروبار ● خدا ● غری تنکری
—« مثال »—
«بوکون یوز شکر کیم قیلدی اوغانیم
« سینی یوز انجاکیم بولغای کانیم »
غانیش — خلاصهٔ کلام ● نتیجه مرام رمز وایما
غجر — خجیر ● قاطر ● استر ● بغل ●
غجرجی — قاطرجی ● خجیرجی ● کراکش ●
—« مثال »—
«غجرجی باشلارایرکان سهر وایتمش»
«بوروبان ارسلان بورتیغه یتمش»
غجغار — قوشغارقاچارایران شاهینك قبیله‌سی
غجدوان — بخارا مضافاتنده مشهوربرشهر اسمیدر ●
غر — غار ● فاحشه ● روسپی ● قحبه ● لولی ● جلب
غرو — نای ● قیش ● قصب ● مزراق ● نیزه ●
—« مثال »—
« کرنوایی کلکی دیك ایل کلکی تکرریز ایماس ● عیب قیلاایردیك اولیش نی شکر بیرلاغرو ●
غزار — غزار ● چوال ● قنار ● قاب ●
غربچی — تیرکش ● صداق ● شمشیر ● تیریاغی ●
غزناق — کنیز ● جاریه ● اسار ● دوغمه ●

غریو — دهشتلی فریاد وفغان ● غل غوله ●
—« مونس »—
«سالغالی کونکلومکادوران دور هجراندین غریو ● توشتی عالم اهلیغه من چیکیکان افغاندین غریو ●
غرواش — نساج طاراقی ● یافنده‌شانه‌سی ●
—« مثال »—
«زاهد سقالیداسوزوب می‌مغبچه دردینی کور ● اهاردیك کیم جولهه‌نی تولدوردی غرواش اوستینه»
غروبك — دوره ● کرونك مجلس ● کشتك ●
غرك — برنوع ساز ● وچالغی ● کمانه ● وکمانچه ●
—« مثال »—
«غزك وطنبوری ساز ایتکین ینا»
«بزمی برمیدان دزار ایتکین ینا»
غز — اوغوز ● آغز ● پله ● دلمه ● صاف پاك صحرای ● خسروبن قره‌خانك علی‌در ●
غزن — غزنین ● افغانستانده بربیوك شهر اسمیدر ●
غکه — عکا ● قارغه ● غراب ● حکه البین زاغ رغن ● قرغه ● زاغچه
غلبه — ازدحام ● چوق ● زیاده وافر ● کثیر بیار ●
غلتك — ال عربه‌سی ● عرابه دستی ● دولاب ●
غلچه — بودور ● غوص ● قیصه وقیصرالقامت اولان ● اوباش ● روستایی ● آدم صحرای درشت ● طوایف آراکدن برقبیله‌در ●
غلغله — اصواتندر ● کورلتی ● شماته ● شاد خورم شادمان مسرور ●

غدغید

—« مثال »—

«سالدی بشر خیلدا غوغا بسی»
«خیل ملك ایچیدا غلغلەسی»

غلاکه — چوبدن معمول کلید که قپونك اتصالندەکی دیوارك جوفنه قونیلور؛ بخارا مدارسلرینك حجراتنده مستعملدر* برنوع کلید* وقفل چوبین*

غنیم — عدو* دشمن* رقیب* خصم یاو*

غوشون — یوك جزمه* چکمه* اتیك وایدك* موزه* خواف* پیپاق مسحی*

غو — حواله* چیت* برنوع چالی وچرپیدن انشا اولنمش تابیه وسد* حاله* قوتان*

غور — افغانستان خطه‌سنده بدخشانه قریب بر مملکت اسمیدر* غوریان* هجوم*

غول — یبانی آدم* ثقیل وچرکین ومخوف چهره‌لو اولان* نسناس* غول بیابان*

غول وقول — قول* ایل* دست* ید*

—« مثال »—

« قیلیب انداق آراسته بیتی غول»
«که ییل خیلی تاپس اراسی دایول»

غولچه — ترکستانده کاشغره قریب بر شهر اسمیدر* قاوانوس* ودستهٔ سفال* تنك‌جه*

غوما — قوما* اسیریه* جاریه* چوری* اوده‌لك* خلایق* کنیز* دوغمه* ددك*

غونان — دورت یاشند* کی حیوان* وآت*

غونچاچی — غومان* اسیریه * چوری* ماده‌گاو کوساله بغوز* غوناچی* اینك*

غونده — برنوع کزده‌جانور اسمیدر* سیوری سینك* پشه* اورمجك دشتی* بی*

غونك — یوك سیاه کلاغ* کلنجات* زاغ کلان*

غیدان — قپچاق صحرالرنده واقع بر مملکتدر*

غیدغید — دیر دیر چوق کلام سویلوب ملال کیتورمك* خاتون مرمری*

غیجیلاماق

—« مثال »—

« نی بلادور آلمیش اولدوم اول زنی»
«غدغدایلاب کیچه‌اویدورمس منی»

غیترجان — کان* رباط* سرای* قوس* ظن*

غیشه — صوبتاقلرنده بولنان قامیشلق* وغفه ساز* وسلنك کوشك خس* بوشان*

غشاوه — خشاوه ایکندن یابانی اوت طوپلك* ایقلق* خس خاشا کدن بری اتمك*

غیلجاماق — کندیسندن کیتمك* مبهوت ومدهوش اولمق* بیخودانه سویلك* عبث یره کوللك

غین — اداتدر* امر حاضرلرك آخرینه ملحق اولور* اورغین تورغین* کبی*

غیجی — یم توربه‌سی* کوبکلری قاچرمق ایچون بوغازلرینه طاقدقلری فلقه قولاده حلقه* دولو* مملو غنجا غنج*

—« مثال »—

«ای وادی ایمن ایچرا قویجی»
«ایت مین سنکا اوزقاشینکغه غیجی»

غینکشیماق — کسکین برشیئی استشمام ایده‌رك اکصرمق وعطسه ایتمك* کوپك هاولایه هاولایه قاچمق*

غینه و کینه — حرف تصغیر* کتاب غنه* خوردترك کینه

—« مثال »—

«قهر ایله تهدید بیدل لارغه باری چین
غینه * مهر ایله هر وعده کیم قیلدی
باری اوتروك کینه »

غیرام — چفال جنجالی جنکره* تریق* کورش وقیمار واویونده مخالفت ایدان*

غجیم — قاورم* اوج* قبضه* دسته* ایزملك* غجیململك* سقمك* قسمك*

—« مثال »—

« قوه‌تنی کورونك اول او باشینی»
« بر غجیم لب ایزدی اول خشخاش نی»

غیجیلاماق — آوجلامق* ایل ایله برشیئی ایزملك* قاورامق* سیقمك* بنجمك*

فصل فـا

فارسنك — فرسنك • كفـه میزان • ترازوبی عدل ودنك اتمك اوزره بر طرفنه قونیلان داره • وسنك برابری •

فاریاب — تركستانده بر قریه اسمیدر • ظیر فاریابی اندندر •

فالیش — بوستان توكوندوسی • فالیز • قاون تله سی • بیاره یری زمین كلك •

فالكو — بكجی • حمال • خدمتچی • مزدور • ملی • كراكش • دللال فاحشه • نوكرزن قحبه • پایكی • دله طناب •

فال — كهن • رمل • غیبدن خبر • نیرك • فالبین •

—« مثال »—

« خذ متیندا جان كومنكلومنی قویوب
عزم ایلادینك • ای كونكلكامونس
وجایغه همدم یخشی فال •

فخسه — پاقسه • پاخسا • فخشه • كل وساده چامورولایدن معمول اولان دیوار •

—« مثال »—

«آی كیلوبدر ایمدی ایوان اوستیغه»
«یار كیلوبدور فخسه دیوار اوستیغه»

فرجی — خیمه • چادر • خرگاه • قادنلرك یاپدیقلری وقوردقلری چادرشب • فرنجی •

فرست — اصواتندر • هوایه اتیلان برشیئك ایتدكی صداسی • فرلایش •

فرغانه — تركستانده مشهور وعظیم بر شهر اسمیدر • خوقند دخی دیرلر • اندیجان مرغیان نمنكان اورهده در •

—« مثال »—

«لطف ایلادی بزلار كاخواوند تبارك»
«فرغانه زمین اجره بریب موی مبارك»

فرح — افغانستانده واقع بر مملكت اسمیدر • هراته قریبدر •

فرفرك — فرفره • چرخ فلك • روزكاردن دونان شیئی • كاغذدن یاپلمه • فرلداق •

فرفر — تاتار • چاپار • پوسته جی داك • عریضه جی چپر • قاصد • مژده جی مخبر •

فرنكی — بر نوع طوبچی آلتیدر • علت زخم • پیل بادزخم • بادفرنكی •

فره — بیلدرجین وكبك كبی بعضی قوشلرك یاورولری پك اوفاق پلیج • چرخ وطولاب خراس جیقر دیشلری •

—« مثال »—

« نادیده ایروربو چرخ اعلا »
« برفره سی سیم وبری طلا »

فریسه — یشیل عكه • كوركوركراك • زاغ كبود یشیل وماوی بر قاش اسمیدر •

فریك — بر اوفاق شیئی معناسنه • فره • فاره •

فریك — كلابه طولابی چرخ مدور • كلب •

—« مثال »—

« فریك كبی كلدی كتی اول یار »
« تورمادی یانمده اول ستمكار »

فسلدو — فصلدی • كیزلو كلام • خس خس • فس فس • سخن جاكای • پنهانی •

فشر فشر — انسانك قولاغنه یاقن[illegible]سویلانیلان كیزلو كلام • فجرفجر • فس فس •

—« مثال »—

« فشر فشر انیك ایشی »
« بویله اوتار یاز و قیشی

فيقو

فشك —— دستك • تكيه • پشتيبان • فشنك • كوربه •
حره • كدى • موشك • تمه • تمل •

فشن —— آغربوكك اشاغى سنه يوارلق براغاج
قويه رق اشبو اغاجك اوزرنده مذكور
يوكى يوارليه رق برمحلدن ديكر محله
نقل اولنمسى • فشنك دستك •

—« مثال »—

« هيچ قورقولاس آتيك طاقندن »
« ارقه سنده فشن دستكى بار »

فكر —— قرمزى • دوزكون • غازه • غاليه • مستغرق •

فلفس —— ضعيف • سست • عاجز • ناتوان • قرى •
قرت • چلفس • تنبل لاوبال •

فله فله —— درجه درجه • مرتبه مرتبه • زينه زينه •

—« مخدوم قلى »—

« كونده كفن بيچر بواجل هيهات »
« نه بلادور هيچ قوتقارمس بوصياد »
« فله فله اشاغى دوشر آدمى زاد »
« بوكون كورديكلارينك ايرته قالمدى »

فوتماك —— اينانماق • اعتقاد واعتماد ايتمك •

فوته —— قوشاق • كمربند • بيل باغ • خدمه بلنه
طوتان ايپك پشتمال • قورين •

—« مثال »—

« ياريم سن ياريم سن »
« نى طرفه نكاريم سن »
« قيرمز فوته نى اوشلاب »
« آيدين كيچه كيلكايسن »

فله —— غوز • قوزه • ايپك تخمى • بوجك
غوزه سى • پموق وپخته غوزه سى • ابريشم

فير —— اصواتدندر • شدت • خلجان • عجله
معنالرينه مستعملدر •

فيشقيرماق —— صويى اغزه الوب ترشش ايتمك •
بوسكورملك • فيقيرماق • فاشيدن •

فيقو —— جعل • خنفا • قاپاق چوش •

قابارجوغلانماق

فخال —— بوغداى • ارپه اوتى واغاجى • سافى •
صاپ وپايه سى • پخال پايه • ايرى سمان •

—« مثال »—

« كيچورمس هيچ كشينى آتيزى بيلا
يريدين • فخال پايه سيدين اوتماكز
اود هقانيك »

فخخك —— اجوف • هوپه • بوش • سرسرى •
فرفر آدم • كوالك كوشك خالى •

فولاد —— پولاد • تبان جوهردار تيمور آهن •

—« نوايى »—

« كونكلى مهر ايلار عيان كوركاچ
رقيبنك يوزينى • كورماكونجازكى
چيقماس جوهرى فولاديننك »

قاآن —— خاقان • پادشاه • حكمدار • صاحب
سلطنت • اولوالامر • برحكمدار اسمى •

—« مثال »—

« قنى خانلار وقانى جنكيز خان »
« كه اوكداى قنى ايردى اول جون قاآن »

قاآنماق —— تلهپ ايتمك • علولنمك • آتش المق •
شعله لنمك • الانكه • شعله •

قاب —— ظرف • غلاف • محفظه • جلد لفافه •
پوشش • چناق • اياق • جوال •

—« مثال »—

« قاب ايچنده قوى كيراول داروينى »
« نوش ايتنك هر كيچه برمقدارينى »

قابا —— حنظل • ايتى بولك • هندقوينى • جسيم
قلين • غفص • درشت • [illegible]وس

قابارجوق —— تنجاله • آبله • كورجپسان • اوچوق •
چفقان • جبوشك • دونبل •

قابارجوغلانماق —— انتفاخ ايتمك • قابارمق • آبله لنمك • قبله
چقارمق • اجوق • تبخال •

قاباق ——— ایلرو • اوك • حضور • پیش • سرپوش • غطایه • قپق • کوز قپاغی • بالای چشم • کدو • قباق اوینی و تفنك انداز لق ایتمك توی و دکوننده مشهوردر •

—« مثال »—

« کوتورا الماغوم قاباغیمنی »
« کیشی دیك کیم همیشه چیککای بنك »

قاباقوشلوق ظهره قریب اولان وقت • بیوك چاشتگاه • ناشتا وقتی • وقت چای • قوشاوق •

قاباقولاغ — قولاق ترزنده اولان برنوع شیش • کوزه • دسته دار • قولب

قابل و قبل — محاصره • ابلوقه • قل • لشکری اورته یه آلمق • حصار و قشله ی سارمك •

—« مثال »—

« کرکیشی قالسه قل ده ناتوان »
« حق تعالی دن تیلار دایم امان »

قاپاماق ——— اورتمك • بند و ستر • محاصره ایتمك • آبلوقه ایلمك • جورمك •

قاپالماق ——— تحصن و تستر ایتمك • محاصره یه کیرمك • مسدود داولمق • انزوا و انسداد ایتمك •

قاپان ——— خنزیر • طوکز • خوك • چوچقه • دونغوز

قاپچورته — پولاد ایله تیموری قاریشدیروپ اریده رك انکله قلج و پچاق و خنجر کبی آلت قاطعه اعمال ایتمك •

قاپچوق ——— کیسه • خلته • جیب دستی • بورمه خلته • چنته • همیان • پاره کیسه سی •

—« مثال »—

« یولدوزی اول آسمان دن اله دور »
« هرنه تاپسا قاپچوقیغه سالا دور »

قاپقاچاق — ظرف • غلاف • لحاف • پرده • کورفه •

قاپلی پلاو اوزبك پلاوی • غیر از پلو صافی و جلو •

قاپقارماق — اغلاق • اصفاق • اطباق و املا ایتمك •

—« مثال »—

« یتار هر لحظه دن کانی خیالی جان اراوه کیم • الار دور جان ستان اوقلر بو اول اوقلر غه قاپو دور »

قاپو ——— باب • ایشك • دروازه • مقصد • فرصت • درارك • دربار • آستانه • در • بوسه خانه

—« مثال »—

« قدیمی عبد دیرنینك بو بنده »
« قاپو نکده دیر غلام زرخریده »

قاپورچاق — بالغك پوللری • پلوس پولکچه • پولس ماهی • پولك سمك •

قاپورغا ——— قبورغه • کوکس یان کیکرنك هیئت مجموعه سی • شش قبورغه • التی کموك •

قاپا ——— قفا • سر • باش کلّه • رأس •

قاپارماق — قبارمق • انتفاخ ایتمك • شیشمك • اوفرلنمك

قاپاغان ——— قاپیجی • صیاد • الیجی • طیور خاطفه • یرتیجی حیوانات • آلت صید • قپان طور شبکه • طوطی قوشی •

قاپاقلاماق ——— قاب و قپاق ایله برشیئی اورتمك • احاطه و محاصره ایتمك • مستحکم ایلمك •

—« مثال »—

« ایاغیم نینك قتی ضعف دین انداقکه قلم »
« قاپاقالغان تیری دوری داقلدان بنکلیغ »

قاپان ——— غایت بیوك چکی • میزان محلی • قنطر ترازوی بزرك • خفك • قفخان • دوزاق •

قاپتان — خفتان • قفتان • طوزاق • دام • شبکه •

—« مثال »—

« خرقه آینك جسمی داقاپتان بولوب »
« قاپتانی تن جسمی آینك جان بولوب »

قاپساماق — شامل و حاوی اولمق • شهر و قلعه دیی عسکرله حصر استیلا ایتمك • احتوا و استغراق ایلمك • احاطه محاصره •

قات

قاپغاماق — احاطه • اشتمال • محاصره ایتمك • قاپلامق • اطرافنی چیویرمك •

—« مثال »—

« نیچه کوندین ـ ونك اولغای امکانی »
« قاپغاماق بو ایکی چیریك آنی »

قاپلاماق — استیعاب احاطه و اشتمال ایتمك • اطرافی قاپاتمق • محاصره •

قاپلان — ببر • پلنك • شیر • اسد • لیس • غضنفر • ارسلان • بارس • یولبرس •

قاپلامه — مستور • بتون اورتی • روی پوش •

قاپلوباغه — طاش باغه • طوس بغه • سنك پوشت • تاش بقه • قاپلو بغه • بقه •

—« مثال »—

« تاشبقه کبی یوزی چو توردور »
« سرتاسری برس بتون قوتوردور »

قاپماق — خطف ایتمك • غصب نهب و یغما • بخش کرده کرفتن • باصوب المق • ضبط •

قاپچی — الیجی • صیاد • غاصب • بخش میکرده کی زبردست • زورآور •

قاپو — باب • دروازه • ایشك • آستانه • بوسه خانه • دربار • قاپی • در •

—« مثال »—

« برقپو مسدود ایسه یوز قاپی
اچیق دور دوام • قطع امید
ایلام تا مقصد حاصل اولمسه »

قاپوزاغ — قابوق • قشر • پوست • دری • چلد • تری •

قاپیق — مستور • اورتی • قپانیق • پوشیده • پاپلش •

قات — طبقه • مرتبه • صره • درجه • طاق • بار • مره • دفعه • یان • طرف • کنار • قطعه • پاغانه • زینه • سلم • نردبان •

—« مثال »—

« بر قته اوتوردی پادشالار »
« آلتندا طلب قلیب کدالار »

قاتمر

قاتارماق — نیزه حربه ایله صانچمق • مزراق اورملك سونکی ایله سوقق •

قاتاغ — طابیه • سپر • استحکام • مترس • شینك • جنده ول • سد چنك و حرب •

قاتاغان — قوندوز خطه سندن طوایف اوزبکیه دن بر قبیله اسمیدر • قاتغان • یساق منع • تعطیل • سد • قدغن •

قاتانغور — بیچمسیز اولان آدم • یاقی شیقسز • قلیق سیز • بدشکل بدافت •

قاتراماق — تعجیل و تسریع و شتاب ایتمك • سرعتله یوریمك • قوشمك • بات بات • تیز تیز • چابك چابك • چاپمك •

قاترداماق — سرتچه اولان شیلر بر برینه طوقانه رق سس چیقارمق • آواز کورلتی صداء •

قاتغان — قاتوب قالمش اولان شیئی • سخت • سرت • قاق • قتق • سرد • قدبد •

قاتلا — دفعه • مره • قات قات • نوبت • کره •

—« مثال »—

« ینه ببر قاتلا هم کورکای جالین »
« سماع ایتکای روان آسا مقالین »

قاتلامه — دیو شیرملك • قاشی قات قات قیروب بوکمك • بر نوع یاغلی اتمك • بورك • پاچه • قتمه •

—« مثال »—

« قاتلاما کر بولماسا مهمان ایچون • ای
اوفول بار یاغلی چاپلك دن کیتور »

قاتلانماق — اکلنمك • اصبار و تحمل ایتمك • خیده و اهال اولمق • بوکولمك • پیچ و تاب •

قاتلاو — بر نوع سرور • شادمانی • لشکر کیرو کیلسی • قیتشی • عودت • برکشتن •

قاتمر — قاتلو مضاعف • قاتمر چیچك • بر شیئك ایجاره سی قات قات اولمق • کل خیرو خطمی • قوی قرمزی •

قاچ وقانچه

قاتماق —— الحاق• علاوه• ضم• زیاده• ترفیق• تخلیط• تردیف ایتمك• مزج• حمراکردن

—« مثال » —

« عاشق زارینك منم اوینات مکین »
« مست اوسون دیب میکاافیون قاتماکین »

قاتناشیق — مرورو عبور• آمدورفت• کیدیش کیلیش • ایکی طرفدن بارمه کلمه •

قاتناماق — بالدفعات کیدوب کلمك• مرورو عبور• آینده وروندە• کلان کیدان•

قاتولوق — غلیان• جوش• طغیـان• امواج• قوشوله• اجنبیدن برفرقه اسمیدر•

قاتیخ —— قاتیق• دوغ• یغورت• ماس جورغات• دوکون خرجی ایچون دامادطرفندن قاتین پدره کوندریلان خرج• عطیه•

—« مثال »—

« کردو پیشیم ده تولاشورسن مدام »
« سین بیله ترده پیدیك نان وقیتغ »

قاتیش —— قاریشق• قاتیم• مزوج• مخلوط•

—« مثال »—

« قاتیشتی ایکی چیش دریاخروش »
« اوروشدین اجل قلزومی اوردی جوش

قاتیغ —— قاتی• سرت• سخت• قوی• درشت• متین• قاق• داش کبی•

قاتیقلاشماق بکشمك• سرپنشمك• بربرینه قارشمق• ارارشمك• همراه اولمق• مخلوط •

قاتیلیش — قاریشق • مخلوط• مجموع دواب• همراهی• برابری• برهم شدن•

قاچ وقانچه— ادادر • چنـد• کم• نه قـدر کبی• استفهامدر• جند جبر جندکس• جه قدر

—« مثال »—

« بر قنجه کیشی ایانده شمشیر »
« برقانجه سـیده کمان ایله تیر »

قاچین

قاچار —— سریع الحرکت• قاچان وفرار ایدن• قیچاق• پرند• دونده• معتبر برقبیله•

قاچاشلیغ — قاچقلق• فرار• انهزام• کریز• عزیمت• درتاز• رجعت قهقرا•

قاچاغ —— فراری • قاچقین • کریزنده غـلام بنده• فراری• عبدکریزپا•

قاچان —— قیچان• نه وقت• نه زمان• پهلو• ارقه ده بولنـان کوچك کیکلر • طوایف اتراکدن برقبیله اسمیدر•

قاچالغنچه — نه وقته قدر• نه وقتده نه زمانه دکین•

—« اکهی »—

« کاه عتاب ایتیب کهی ناز قیلیب قاجانغچه خسته کونکل غه قیلغوسی چوربیلا جفا کورینك »

قاچتك —— قاچیچی• فراری• منهزم•

—« مثال »—

« بیری یالکایول دوربیری اوتغه یول »
« بوزولغاج روان تاشقاری قاچتك اول

قاچغاق — قاچیق• هزیمت• بوزغون وفراری• عزیمت ایده بجی•

قاچغون — فراری منهزم• قاچاق• کریزنده •

قاچغوبجی قاچیجی• فرارایدیجی• می کریختیکی•

قاچماق —— هرب وفرارا ایتمـك • چکنـوب صاوشمق• قورتلمق• اجتناب واستنکاف ایتمك• خلاص بولمق•

قاچو —— فرار• انهزام• هرب و جنك جدال• قلمدن قاچمك• کریختن• روی کردان شدن• محاربه دن دونمك

قاچیقماق — قاچوب صاوشمق• پراکنده وپریشان اولمق• برپانه چارپاق• بوزچاورمك•

قاچین —— صوبوللرینك لغملرك نهر سدلرینك شکافلرندن کلان صوصپر ندیسی• یك یاك کریز لشکر• بربرفرار•

قاداق — میخ • چیوی • مسمار • خرپچه • میخجه • نعل بند • پوندجی • کاسه جینی قداغ ایدیجی • یمه‌یجی • قداقجی •

قاداقلیغ — چیولی • محلی • محکم • قوی • مضبوط • پوندژنده • یماقلی •

قاداغن — جار • تنبه • منع • یساق • قطغن •

—« غریب »—

« باغ ایکاسی باغنی ایتمه قاداغن »
« منیم یاریم باغ سیرینه کیلادور »
« نرکس کوزونك یوموب قیاباقاغیل »
« منیم یاریم کل سیرینه کیلادور »

قاداماق — چیولمك • میخلمك • پرچین ایتمك • مسمارلمق • امر • تاکید •

—« مثال »—

« قادالغان اوقلرینـدین جسم افکاریمنی سنغاندور • کیل ایمدی
« ناله‌زاریمنی سنغاندین تماشاقیل »

قادانه — مجرملرك ایاغندن اوریلان پای بند قید • زنجیر • قیدوانه • ایشکیل • کشن • کنده • طومروق • بوغه •

قار — برف • ثلج • بوز •

قارا — باق • نظرایت • نگاه کن • سیاه • اسود • بر • قوری • یر • خشکی • دکز کناری • ساحل • لب دریا • اداق

—« مثال »—

« یوز یغه چیکیب پرده یاریم قرا »
« بوغم ایلادی روزکاریم قرا »

قاریلغ — اختیارلك • قوجه‌لك • پیرلك • طوایف اتراکدن برقبیله اسمیدر • چنکیز خانك کرجستاندن حین عودتنده بوقبیله یولده قارده قالدقلری ایچون بونلر بویله قارلیق توسیم اولنمشلردر •

قراغریق — برنوع خسته‌لکدر • قراموق • قزاموق

قراباتاق — برنوع مرغ آبی اسمیدر •

قراباش — جاریه • کوکه • بلبل هزارداستان • خاتون سیاه‌سر • زن •

—« مثال »—

« منیك رفیقه‌م قره‌باش »
« جوخدینمز ومنکایولداش »
« هم قرداش هم سرداش »
« جدا اولمم اندن برکون »

قرابوغاز — برنوع قوش • بحر خزرکنارنده بر موضع اسمیدر •

قراتاریغ — برنوع طاری اسمیدر • طریق وارزن •

قراتاوق — معروف ومشهور قریه بکزر برنوع قوش اسمیدر • قره‌ساج دخی دینلور •

قراتیاق — بیوك صوپه • باشی بوزوقلرك واوباشلرك محاربه تیاقلری • قره‌کلتك • معونه عسکری

قراتغو — قوشجیلر • صیادلر • قوشلرك توکدن یاپدقلری برنوع آلتدر •

قراتمغا — ترکستان پادشاهلرینك فرمانی • یللیغ •

قراچروك — شونیز • برنوع سیاه‌دانه • چوره اوتی •

قراچریك — سیاره عسکری • باشی بوزوق • سپاه • الان قیل قویروق دخی دیرلار •

قراخان — طوایف ملوك • مغول خانك اولادلری • واسکندر ذوالقرنینك معاصری بولنان هندپادشاهلرنك بری •

قرادوزن — طنبور • ساز • نغمه • دوتار • غژك •

قراسو — ترکستانده برایرمق اسمیدر •

—« مثال »—

« قراسودن بربر آشتی »
« عسکری کرویه قاچتی »
« سردارلار باریب اولاشتی »
« اوروسنینك حالنی کورونك »

قراقير

قراشنيه — ماتم كونى • يوم اليأس • نوحه ايامى •

قراقات — زرشك طعمندن فلفل بيوكلكنده ناردان برشيئى در • تتوم سماق كبى •

قراقوروت — برنوع پنير در • ويوغورت قوروسى •

—« مثال »—

« عقلى برشى يتمس »
« قند قوروتى فرق ايتمس »
« قولارسنك هيچ بره كتمس »
« نادان ايله همراه بولدم »

قراقوش — عقاب • عنقا • سيمرغ • هما • دولت قوشى

قراقولاغ — غول • اوماجى • ديو • برنوع قورت آلاجه‌لى • آدم هوشيار • كوش انداز • مخبر بزركان • نديم وكلاه •

قراموغ — بوغداينك ايچنده بولنان سياه دانه‌لر • ايت اوزومى • لوپك •

—« مثال »—

« كدالارجون كيذارلار باى ايچنده »
« قراموغ دانه‌سى بوغداى ايچنده »

قراكونلوك — ماتم • يأس • حزن وغم كونى • روز سياه

—« مثال »—

« برقراكون باشمه توشدى مينك »
« ماتم وغم بولدى يولداشيم مينك »

قراكييك — يبانى طونكوز • صوغان دشتى آهوى صحرا

قرايميش — قرامش وسياه لنمش • قاب قره • سيم سياه • املوك دنبلان برنوع ميوه •

قراسودا — ماليخوليا • جنونيت • دليلك • تلبه ليك • آس آس • قره قان • سوداى خون •

—« مثال »—

« كلدى هيچ بركيشى كنيكا شيمه »
« برقراسوداتوشوبدور باشيمه »

قراقيريم — تركستانده برولايت اسميدر •

قراقير — دشت قپچاقده واقع برمحلك اسميدر •

قراقق

قراكول — تركستانده بخارا جهتنده برمملكتدر • بخاراى يتى تومان قراكول يتى يريم تومان درلر • سياه قوزى ترى‌سى عجم كلاه بغنه‌سى اورادندر •

قراقالپاق — مغول جنسنده منسوب براولوسدر كه ميانكالات بخارا وخوارزمده جيحون نهرينك كنارلرنده مسكوندرلر •

قراقاش — تركستانده برمحلى اسميدر • سياه ابرو

قاره‌باسماق — اويقو ايچنده هجوم ايتمك • بغتةً ودفعةً حمله ايتمك • يكباره بخش •

قاراراق — سياه راق • چوق اسود • قپ قره •

قاراراماق — صكره‌دن قره اولمق • اوزاقدن قره‌مق

قاراراشماق — كورنمك • دشمن وغنيمه اوزاقدن كورونمك • نمايش • قره‌مق •

قاراغ — كوز قرارتمق • جسارت ايله باقمق • شدت وستيز ايله قره‌مك •

قاراغاى — سياه • خال • خط • كوز • نظر • نقش • كنار • قيغاج باقمق • كورش • نهب • غارت • غصب • تاراج •

—« نوايى »—

« اى قراغينكغه سرمهٔ مازاغ »
« ماطنى مركبكغه قويماى داغ »

قاراقچى — حرامى • غارتكر • غصاب • خرسيس • قلتبان • اوغرى • دوزد •

—« مثال »—

« كونكل‌لار نقدينى تاراج ايتار كاياپا غونك برقع • انيكديكدوركه يوزباغلار قراقچى كاروان كوركاچ »

قراول — مشه اورمان • پته اغاجى • توقاى يغاجى • قراغول • ديده‌بان • كزيجى • طولاشيجى • پاسبان • نكهبان • بكجى • عسكر قولى •

قراقاق — نهب وغارت ايتمك • يغما وتاراج •

قرالاماق — خط بویامق • کبر وسیاه لتمك • تلویث • تسوید • یازملك و مشق ایتمك • سیاه مشق •

—« مثال »—

«کیمکا سالدیم کور کوزوم قرالغودین
عشق ایچرا کیم • قانار اپنهان کوزوم
آق وقراسین کورمادیم»

قاراماق — باقق • نظر و نگاه ایتمك • امعان • کوز تمك •

—« مثال »—

«قارا دیدیم قارا مدینك • قره زلفینك
تار امادینك • عاشق لیغ غه یار امادینك •
مین سینی سیودیم قره کوز»

قاراش — نظر • تبصیر • امعا • نگاه • باقیش •

—« اکهی »—

«جانینی عشق اهلی نینك آلغوسی بیر
نظاره دور • ای پری فتان کوزینکدا اکر
بو دور اوغرین قاراش»

قارچین — صاریق • سله • عمامه • دستار • سلاح
یری ترکانلرنك قره اوده قولاند یکلری
تك خورج •

قارت — قوجامش • پیر و اختیار اولان • رشته خسته لکی • زشت • چرکین • قوری • یابس خشك • قاق قدید •

قارتماق — کچل و جراحتدن دوشان قارتلش شیی • قارت قارت قاشیمق •

—« مشرب »—

«احسان و سخاوت بیله عمرومنی قاروتغای
«اسلام چراغی بیله کوزیمنی یاروتغای»

قارتوق — شاخ • حجامت • بوی نوز • قرن •

قارته — آتکر وغنی • ایج یاغی • قارت قازی • اویون کاغدی • اسکامبیل •

قارچناق — خسیس • بخیل • کوزی آچ اولان • مفلس • مسکین • طماع • دنی • لئیم

قارچیناق — خسیس و بخیل اولمق • لئیم لق ایلمك •

طماع لیك ایتمك • آچ کوز •

قارچه — بر نوع کوچك ملون قوش اسمیدر •

قارچیغای — باز • طوغان • قارتال • قیرغی • چدپك • جغل بای • شهباز •

—« مثال »—

« کرك خیلی غه قارچیغای درمیان »
« الار چوژه ینکلیغ بو بیر ماکیان»

قارچیماق — قازیمق • قاشیمق • قرغیجله تراشلمق •

قارداش — برادر • طوغان • اخی • قرنداش • اکه • اوکه • اپه • اغااینی •

—« حکمت »—

«آتا انا قرنداش قیان کیتی فکر قیل»
تورت اپاقلی چوبین آت بر کون بینکایتار ا

قارس — شال قوشاق • طوقومه بیل باغ • فوته • روم جانبنده بر مملکت اسمیدر • میان بند •

قارساق — سنجابدن بیوك قارنی چیل بر نوع حیوان اسمیدر • تیلکی • مانی •

قارسماق — آلته اورمق • یاترمق • چکنمك •

قارشو — مقابله • قبل • حذا • روبرو • ترکستانده بخارایه قریب بر شهر اسمیدر نخشب نسف دخی دیرلر عمر النسفی اورادندر • اول طرف اول جانب • یقه • طرف •

—« مثال »—

« قرشیدان یاریم کوروندی آی دیك »
« کاشکی بولسام یانده بای دیك »

قارغا — عکا • قرغه • غراب • زاغ • زغن • کلاغ •

قارغابوکن — مسمومادن بر نوع دارو اسمیدر • کوچه له • تنکه کبی بیاض مدور •

قارغاش — نزاع • غوغا • مجادله • شورش • قاریشق •

—« مثال »—

« نی مردودلیغ کیم بولور ایل ایشی »
«تون و کون آنینك جانینك قارغاشی »

قارغانماق — بددعا • لعنت • سب وشتم ایتمك •

—« مثال »—

« لطفنی کیم قارغادی یارب بلاغه اوچرا دیب• کیم سینیك دیك تاش باغرلیق بی‌وفاغه اوچرا دیب»

قارغیش — حقارت•نفرین •لعنت ایتمك•بددعاء انتظار ایتمك• قارغامك •

—« مثال »—

« قرغیش آلغنجه دعا آل غین دعا دور کیمیا • یاوز اولور هر کیشی آلسا اولوغلاردین دعا»

قارقاشوق — دوه‌نك طوپاغی• صفانی • تیوه‌نیك ترناغی•تویه‌نك تویاغی •

قارقوناق — اغیل• قاجه‌مان• مرعارده حیوان ملجأی•احاله•چوره•قوتان•طویله•

قارلانغوج — قرلانغج • ابابیـل • قارلوغاج • قراشتورك • قلدرغاج•

قارلاش — مفلس• تهی‌دست• بی‌سرمایه• فقیر الحال اولان• بی‌قدرت عجزه

—« نوایی »—

«نقدجان بیرلا نوایی می توتار میخانه غا• هر قیچانکیم کونکلکا اولشوخ قرلاش ایورول»

قارلیغ — طوایف اتراکدن بر قبیله اسمیدر• خیوه حکمدارلری خوازرمیلر اکا منسوب‌در •قالوق دخی دینولور•

قارماق — قارموق• قلاق•بالیق ایکنه سی•خورته قلاب•شصت• صوقق •قورجاقلامق• خلیدن•

—« حکمت »—

«اون اوچده نفس و هوا قولغدا آلدیم• نفس باشیغه بوزمینك بلا قار ماب ساددله‌یم•تکبرنی اپاق آستین باسیب آلدیم• اون تورتومده توپراق صفت بولدوم منا

قارماماق — قاورامق• پیشرملك• جنجك•بردن قوتولماق•عجله‌اغوش

قارماشماق — آلت اوست اولمق• زیرو زبر شدن • قاریشماق• ارالشمك• بهم شدن•

قاری — اختیار• پیر• قوجه• عجوزه• بر قولاج• ایکی ذراع•قاری• حافظ کلام‌الله•قوراغ•

—« مثال »—

« مصحفی یادایلاکان »
« قاری قرآن ایدی »
« آق وقرانی بیلان »
«طرفه‌سوات خان‌ایدی»

قاریلیغ — اختیارلق•قوجه‌مش•پیراولان•

—« مثال »—

«قایغوبجی باغیرغه حزن‌داغی قارلیغ»
«سالغوبجی غم وبلاسراغی قاری‌لیغ»

قاروچه — بازو•قولك اوستی•قاریش• کتف‌وشانه•

قاریش — اچیق‌لك‌باش‌پارمق اوجندن‌سرجه بارمق‌اوجنه قدراولان طول•شبر• بلك وجب•

—« صوفی »—

« بیرقاریشلیغ یولغدکیرسانك قویه‌ه بی‌بولداش قدم• بیر مویزالدینکدا بولساآنی بی همدم یه»

قاریشلاماق — قاریش ایله اولچمك•سایمك‌وجب‌ایتمك

قاریق — اختیار• قوجه• پیر • فانی‌قاری•

—« نوایی »—

« ای نوایی حزن ایلا اوتکار قاریلیغ محنتین• کیم ییکیت‌لیك باردی عیش وعشرت ایامی بیلان»

قایقماق — پیراولمق• اختیـارلنمق• قاریلنمق• مسن اولمق•قرت‌لنمك فانی‌شدن

قاریلاماق — اختیارلق•پیرلق•مسن•سال‌خورده•

قاریماق —— اختیار وپیرلنمق* عجوز اولمق* قوجه لنمق* مسن* موی سفید*
—« مونس »—
« بسکه هجرینک شدت اندوهی تأثیر ایلا میش* یتمیشام اولماکغه قاریب کرچه بارایردیم ییکیت»
قارین وقارون قارنی یاروق —— حجامت شاخی* بوی نوز* قرن* ترکستانده مینکقشلاقک جنوبنده بر موقع اسمیدر* بر نوع یملک در* علاج
قارنجه —— نمل* مور* مورجه* قرنجقه*
قارینجغه —— کوچک قرنجه* مورجه* صغیر نمل*
قاریندا ش —— برادر* قرداش* اخی* اکا اوکه*
—« مثال »—
« برکیجه مهمان اول جانم قرنداش»
«ایکی میرفونوشوب قرداش بولالی»
قاز —— بط* وزه* علجوم* قوقوشی*
قازقناتی —— فن حرب اصطلاحیدر* سیرک* صف صف دیزلمک* دست رس*
قزاق —— قذاق* بی خانمان* بخارا وخوارزم شمالنده دشت قبچاق کبیرده مسکون عظیم بر اولوس وقبایل اسمیدر*
—« مثال »—
« زال دیدی کیم قزاق ایرکانداشاه »
« تیغ چیکیب کیم چیکار ایردی سپاه »
قازاقچی —— خرسس* حرامی* قطاع طریق* قلتبان* اوغری* راهزن* چپاول*
قازاقاق —— خرسزلق* حرامی لق* قطاع طریقلک ایتمک* کزکینچیلکه چیقمق* یول کسمک*
قازاقلق —— جنک ایامی سفرده عسکرو لشکرک حالی*
قازالاق —— چکاوک* کافته* کاواک* مغاک* جوف
قازان —— روسیه ده ایالت مرکزی بر شهر اسمیدر* نوعی* قزان و غزان قومی*

—« مثال »—
« جمله سی ایردی مسلمان بی کمان »
« سبریا وشهر بلغار وقزان »
قازانج —— تجارت* کسب* تمتع* سوداکارلک* بیع وشرا ایتمک* صناعتدن قزانمق* فائده ایتمک* کسب کارنفع*
قازغان —— بیوک تنجره* قزان* دیک کلان* دیکر کبیر*
قازغانماق —— قزانمق* اکتساب ایتمک* انتفاع کار* سودومنفعت* تمتع*
—« مثال »—
« جسمی بیرلا باریب یاتیب کیلدی »
« دوست خیلینی قاز غانیب کیلدی »
قازماق —— قازمق* حفر وحرث ایتمک* چوقور یاپمق* اویمق* کندن* عمیق*
قازمه —— قازه جق آلت* کولنک* محکوک ومنقوش شیئی* بیل* کتمان* تبر* تیشه* چاپه*
قازناقلیق —— محکوک* منقوش* محفور* قازلمش اولان خاتم واسلیمی* کنده کاری* منبت شده* اویمه* یورمه*
قازوق —— اوبجی سیوری دکنک واغاج* بیوک میخ* کوندر* دارودیرک اغاجی* کل میخ*
قازی —— قزی* آت ایتنک صوجوغی* باستورمه*
—« مثال »—
«قازوقزی وقوزی وقیز وقیمیز کیرک»
«ای مردمان شهرهری بارجه میرکیرک»
قازیندو —— تلاش* رنده* غایت اینجه یونقه* قزغان دیبی* قرغیج دیک* قرندی*
قاسمار —— برنوع علتدر* اقوتمه* خسمار* موی خورک* سوخته نی* شرنجه کبی
—« مثال »—
« خاسماردن اولدی اول پریزاد »
« یتسا اجل قالمس آدمی زاد »

قاسماق — قازیندی • قازغان دیبی • چیکوب طارلتمق • قیصمق • سقماق • صیقشترمك

قاسماق — قازیندی طوتمق • قازغان دیبی یانمك • تدکیر • تحت دیك کرفتن • قرغاج •

قاسناق — ایلك • غلبورك اطرافنده کی اولان حلقه • ومدور تخته سی وامثالی کبی • کردش •

—« مثال »—

«نی دف زروسیم ایله ملون»
« قسـناقی طـلا ایله مزین ».

قاسنی — برنوع صمغدر • بیرز • قنه • جوره اوتی دانه سی • زغبر • کاسنی • بجخ •

قاش — نزد • قارشو • اوك • حضور • برابر • ابرو • حاجب • مقابل روبرو •

—« مثال »—

«بخیل نینك الدیداز بهار احساندن
کپورمانکلار • خسیس نینك قاشـیدا
بیهوده مهماندین دم اورمانکلار»

قاشاغو — قاشو • قاشاغی • قشان • قشو • تیمار آلتی •

قاششاق — فقیر • مفلس • کدا • بی خانمان • بی بیضاعت • قشاق • پاره سیز سر وپا برهنه •

—« مثال »—

« قشـاق فقیر وناتواندور »
« اکین کورو ناکلی پهلوان در »

قاشانك — سیاه • قرانکغو • تاریك • ظلمت • ضعیف • ات سزا اولان • سرکش آسب • درشت • زرنك • بدخوی آت •

قاشانماق — خارومال ایتمك • حیوان آغنه یه رق تبول وتکیف ایتمك • ایشه ملك شاشیدن •

قاشقالداغ — برنوع چایر قوشی • سونه • آلمدباش • مرغ آبی • اوردك • طورنه • چولك •

قاشقاماق — تلهب ایتمك • پارلامق • عالـولنمك شعله لنمك • شاقر شاقر قاینمق • جوش •

—« مثال »—

«جسم ارابیر بیرلاری قالدی بوتون»
«پاره پاره چونکه قاشقالغان اوتون»

قاشقرالماق — کیجه اورته یی قراکلو باصمق • شب دیجور تاریك • قرانغو کیجه • ظلمت •

قاشقه — آلنده بیاض نشان اولان چارپای • وآت • بهادر • قهرمان • هر دائم اوك صره ده کیدن • محاربه اثناسنده آتك جبهه سنه طاقیلان آلت • نشان قوطاس • طومار •

قاشوق — قاشیق • شوربه ایچمك استعمال اولنان اویوق تخته پارچه سی • معلقه • چمچه •

قاشیماق — قشـاو وطرناق ایله خارومال ایتمك • خاریدن • مالیدن • تیمار ایتلك •

قاق — کونش وآتشـدن قورومش اولان قوب قورو • قاون قاقی • صوتوپلانجك محل وموقع • سیلاب یاغموریری •

—« مثال »—

« بلغ ایل نینك طاقتی هم طاق ایدی »
« بارجه قاون حسرتیدین قاق ایدی »

قاقا — بابا • ابی • پدر • دده • بیوك قارداش • اغابك • اکه • خندان روی • لالا •

قاقالاغان — زیاده باغیریجی طاوق وسائر • زیاده جی قیرماق • بسیار چاغ زدند •

قاقالاماق — طاوق یورطلر کن سس ایتمك • قیقردامق

قاقیرداغ — جز • جیرز • قوریوق یاغینی اریدیرکن اخرنده قلان یانمش شحم پارچه لری • ققیرداق • قوروسیی • قدید • خشك •

قاقرماق — قاقردامق • قوروشیلرك سس وآوازی • اغاج داللری قدید وناشف وخوشك اولمق. قاقشاق هیمه بی دود •

قاقرمه — قوری وقدید شیلرك آواز وصداسی • شوقون ایتمك • حیقرمه •

قاقشاق — ترکستانك طوایف اتراکدن برقبیله

اسمیدر • زیاده سیله اغلامق •

قاقشالاماق — قوروموق • قاق وقدید اولمق • خشك شدن • برنوع اوتون • سزاق •

قاقشال اوتونی — کندی کندینه قورویوب پارچه لنان اودون • سکسااول اودونی کبی •

—« نوایی »—

« جسم ارا بیر یرلاری قالمای بتون »
« پاره پاره اویله کیم قاقشال اوتون »

قاقلجم — شرار • جرار • علم معاش جوق بیلان •

قاقم — آس • صنکسار • سموره مشابه قره قویروقلو بر حیوان اسمیدر • دریسندن کورك یاپارلر • قره قولاق •

—« مشرب »—

« سانیشام سنجاب وقاقم درکهینك توپراغنی • سلطنت زربفتی دوریانیمده نقش بوریا »

قاقاج — قوری بالق • کباب ماهی •

قاقاق — قرع • ضرب ایله کیر وکیتمك • تتمك الچاریق • اکسر چاقق • میخلمك •

—« مثال »—

« انده نوشیروان کیرك باقغای »
« باشینی ارغاتیب اوچ قاقغای »

قاقیش — قاقاقلق • آزار • عتاب • تعزیر • تهور • قرع • دق • نهز • دفع • اورمق • دورتمك

قاقه — ترکستانده برنوع جبه وعبا • ترکن جکمنی • یوکدن بیازی اهاری •

—« مثال »—

« باشیدا بیر تاپالتایکنیدا دور بیر قاقه »
« توپچاقه چون بینارسه اوز کاسینه باقه »

قاقیشلاماق — حربه ایله صانجمق • دورتمك ایله ضرب ودفع ایتمك • نیزه سنان ایله سنجمك

قاقیغانلیغ — طارغین • مخاصم • متهور • متعزر • منتقم • کرچیملك • مشئوم لیك • خفه کی •

قاقیماق — طارلق • آزارلمق • تعزیر وعتاب ایتمك • دورتمك • دکه لمك •

قالاماق وخالاماغ — بکنمك • انتخاب واختیار ایتمك • مزاجنه موافق بولمق • آتش یاقق وتلهب ایتمك • طوپلامق • ییغماق •

—« مثال »—

« کامیم اولدور که کویوب عشق اوتیغه بو اسام کول • قوروغان جسمیم اوتون یانکلیغ اول اوت ایچرا قالانك »

قالپاغ — قالپاق • کلاه • بورك • کله پوش • تیلفك •

—« مثال »—

« شاه آنی بیل کیم باشی قالپاغدا »
« بذل ایثار آفاقه بیرور چاغدا »

قالبور — ایلك • غربال • پرویزن • غربیل •

—« مثال »—

« غالبرده سوتورماس چیغیل ده سبل »

قالتاغای — قلب • دغل • جاهل • کاهل • متکاسل •

قالتاق — اکر • اکرك • اغاجی • قناقی زین •

قالماق — ادبسز • حیاسیز • بی عار • اوطانمز • عارلنمز • ناموسسز • جرار •

—« حکمت »—

جاندین کیچمای هوهو دیکان باری یالغان
بوقالتاقدین سورمانك سؤال یولدا قالغان
حقنی تاپغان اوزی پنهان سوزی پنهان
اول سبب دین التمش اوچده کیردیم بر کا

قالتبان — قورومساق • اوغری • حرامی • خرسز • قطاع الطریق • ساریق •

—« مثال »—

« یوکنی بولغه تاشلاب قوولغان بر کار واندین قاچ • قاپیب آل بخشی یولنی قالتبان بیرله یماندین قاچ »

قالتراماق — دترمك • لرزان اولمق • اوشومكدن

قالماق

تهزز ایتمك • ارتعاش • رعشه • تترهماق • ورجه • لرزه •

—« مثال »—

« سیم دیك کوکسی یوزه یتهکاج
قولیمینك رعشه سی • اویله دور کیم
مفلس ایلکی قالترار زر اوستیدا »

قالدورماق — قالدیرمق • رفع و بردار ایتمك • تحمل • تسریع • تسریب • اویاندرمق • یوقاری • قالدرمق بالا ایتمك •

—« مثال »—

« قامتیم خم بولدی قالدور لطف ایله
« ورنه کون کودین بتر دور قامتیم »

قالدرغاج — برنوع اوفاق قوش • ابابیل • فراشورك •

—« مثال »—

« دریانینك اول یاقنده قوروغ یغاج »
« اوستیندا الحذا وقور قالدرغاج »
« قالدرغاج قناتلری قرا بولور »
« هریردا قری کپربلا بولور »

قالقان — اسباب جنك سپر • اکثر کرکدیر پستدن معمول • مدور در • اوق کچمز •

—« مثال »—

« تیغ وتبر ایله اوردی بات بات »
« قلقان وقلیچ صداسی هیهات »

قالقماق — قیام ایتمك • خروج وعصیان ایتمك • خیزتن • برپاشدن • قوفاق •

قالقیزماق — قالدرمق • قیام ایتدرمك • رفع ولغو وفسخ وحذف ایتمك • برطرف ایلمك •

قالماق — جین ومغول جنسندن براولوس اسمیدر • قالموق دخی دینور • اقامت وبقا • قرار واستقرار ایتمك • ساکن اولوب کتمامك •

—« مثال »—

« برطرفی چورچوت قناق تور »
« اول طرفی قلزوم هم قافدور »

قامورقاموق

قالیش — آزار • سرزنش • عتاب • تقریع • حقارت • توبیخ • چنك بدکوی •

قالین — یوغان • تخین • غفس • متین • جهیز • سیق • کلیکلو • بریکوب بریره کلمش اولان شیئی • درشت قوی •

—« مثال »—

« باری اغزی داتیلمبه ایت دیك بالین »
« عدد داولی ایت توکیدین قالین »

قالینلغ بیبارماق — نامزد ایتمك • کلینك خانه سنه جهیز ومال کوندرمك • بندبست ایتمك •

قام — طبیب • حکیم • دانشمند • فیلسوف •

قامچین — قامچی • قرباج • تازیانه •

—« حکمت »—

« اوشال دمده بیش یوز قامچین سناب
اوردی • نی آه دیدی نی واه دیدی
بلیك دوستلار »

قاماشماق — کوزنورك تأثیرندن اختقاف اولمق • اکثی شیئلرك تأثیرندن دیشلر خرش ایتمك • تفریش • قاشمك

—« مثال »—

« رقیب کورسام دیش قاماشور یاریار »
« یوزیکه باقسام کوز قاماشور یاریار »

قامالاماق — احاطه • اشتمال • محاصره ایتمك • اطرافی چیویرمك • قامق •

—« مثال »—

« قاب قساب همه قوم جفاکار »
« امرنی توتدیلار اوقفه بیکبار »

قاملاماق — طبابت • حکیملك صنعتی اجرا ایلمك • فیلسوف اولمق • حذاقت ومهارت •

قل — محاصره • احاطه • اشتمال • قامالماق

قاملامیش — طبابت وحکیملك ایتمش اولان •

قامورقاموق — هب • جمله • کافه • عامه • همه • تمامی • بتون • اسر • جمع مکمل •

—« مثال »—

« قیلیب حکم کیم ملك سلطانلاری »
« قاموق خیل و کشور نکهبانلاری »

قامیش —— نی • قصب • غرو • بانکس •

قان —— دم • خون •

—« لطفی »—

« قان بولدی کونکل فراقینکزدین »
« جان کویدی هم اشتیاقینکز دین »

قانلیغ —— قاندار • قاتل • خونین • خوندار •

قانات —— قنات • جناح • بال • پر • کاریز • بلاق •

—« مثال »—

« قنات قاقیب اوچار قوشلار هواغه »
« قنت سیز من کرم قیل بی نواغه »

قاناتلانماق —— اوچمغه باشلامق • بال و پر وازایتمك • جناح وقنتله بالایه صعود لنمك •

قاناماق —— قان آقمق • دم سیلان وروان اولمق • خون جاری شدن •

قانجوغه —— ترکش بندی • بکتورمه • قانجورغا •

قانجیق —— دیشی • ماده • مؤنث • وفاسز • خائن • چفته لو • ایکی یوزلو اولان • مذور • کوبك اورغاجیسی • ماچه •

قاندا —— نره ده • نه یاندن • نه طرفده • قانده • قیسی یرده نه جابده • قیده •

—« مثال »—

« قانده بارسنك ای شهنشه شادسن »
« جم حشم خاقان ملك آبادسن »

قانغال —— بر نوع زره در • بیوك یپ • رسمان • ارقن

قانق —— قانلی • قاتل • خونی •

قانقازین —— بر نوع عربه اسمیدر • غلتك • عرابه •

قانقلی —— عرابه • طوایف اوزبکیه دن بر بیوك اولوس اسمیدر • ایکی تکر تکلو اوزون عربه • عرابه خوقندی •

—« مثال »—

« قنغی طرفدن کاورا ول مه شیرین لقا »
« قیسی جهتدن چیقر اول صنم باصفا »

قانغی —— قیسی • هانکی • ادا تدر •

قانکشار —— حیوانات منخری • آت قولاغی • قارشو به قارشو • قنطارلمك • تمارلمك •

قانك —— طولو • مملو • پر • تکرلك • طبله • مدور شیئی • کردش قشاق •

قانتارماق —— قانه قانه صو ایچرمك • آتی صویه طویدورمق • وزن ایله باقمق •

قانماق —— اقناع • سیرآب وقانع اولمق • طویمق • اشباع • سیرشدن شاداب •

—« مونس »—

« لعل می کونینك زلالی بولسه ای نوش لب • تشنه جانیم اوزکالار نوشین لبیدین قانمسون »

قانی —— قنی • هنی • نره ده • طوایف اترا کدن بر قبیله اسمیدر •

—« مثال »—

« قنی سروقد کلعذارم مینك »
« قنی دلبر نامدارم منیك »

قانیق —— می نوش • باده نوش آدم • بر نوع آیراندر • طویغون • زیاداچمك •

قانیقماق —— زیاده طویوب قانمق • اقناع اولمق • انانملق تصدیق اتمك •

قاو —— قوروبوب چوروبوب اجوف وقوغوق اولان شیئی • چقماق ایچون قولانمش قوری اغاج توزی •

قاواق —— قوغوق • اجوف • کاواك • ایچروسی بوش اولان شیئی • درون خالی • تیرك • عرعر • سفیددار • مغاك •

قاوجون —— قاوچین • مهمان • مسافر • ترکستانده بر

قبیله اسمیدر • بر کوزلی خورج •

—« مثال »—

« کیم کرمین کورکه بو حالی بیله »
« قاوچون آغیر لار کیشی مالی بیله »

قاوشاق — قوشاق • کمربند • کوشک • سست • بر طایفه اوزبک • بل باغ فوته •

قاوشاماق — قوشانمق • قوشاق باغلامق • میان بسته ایتمک • کوشلک • سست اولمق •

قاوغو — تعاقب • دفع و طرد • قاوملک • پیش کردن

قاوغوجی — دفع و طرد ایدیجی اولان • قاوجی • سوریجی • نفی • بدرغه • سبیر • جلای وطن

قاوغا — قوغه • غوغا • محاربه دوکوش جنک وجدال • اورش • رزم جنجال •

—« نوایی »—

« لینک کفا ایلامیش اول خال عنبرین غوغا »
« نچوک کشکر اوزه ایلاکای جبین غوغا »

قاولاماق — قاوماق • دفع و طرد • تعاقب و تبعید ایتمک • سورملک • نفی •

—« حکمت »—

« بر مغان خذمتیدا یوکوروب یوردوم • خذمت قیلیب کوزوم یوتمای جانمنی توردوم • مدد قیلدی عزازیلنی قاولاب سوردوم • اندین سوکرا قنات قاقیب اوچدوم منا »

قاولوق — طورونک اوغلی • حفیدزاده • نبیره فرزندی ابیره • دوردنجی نسل •

قاووت — لبلبی • حموص • نخود • قاورلمش اولان ارپه • و بغدای و بقله • مصر و جواری •

قاووجی — چوغولجی • نمام • سخن چین • غماز • غیبت جی • شکوه جی • فتان •

قاوور — قورملک • اصلسز • اساسسز • بریان • قره کوز رسملری کبی رسم • بوبک • زاجه •

قاووجاق — قره کوز رسملری • بیسک • اویون صورتلری • زاجه • چوچوق اویونجاغی یلانچی رسم • بوبک اویونی چادر خیال •

قاووداق — قاورمه • یاغده قزارو ب پیشمش ات • کوشت • بریان • قورداق • قیزارتمه •

قاوورسون — هنوز چیقمش قوش قناتی و پری • جناح • بال • قنت توک • پر •

—« مثال »—

« انکاداغی قاوورسون آبکش دین »
« منکاهم حله برک سبز هوش دین »

قاووسی — یونک • پشم • صاج • شعر • موی • قیل • توی • یونک •

قاوورماج — قاورلمش بغدای • قاورمه • جواری بریان • وقورلمش مصر پتلاغی •

—« مثال »—

« خرمن بریده تزرو دوراج »
« بر تابه سیدین تبریب قورماج »

قاوورماق — تحمیص و کباب ایتمک • برشی قزارتمق • بریان ایتمک • تف برملک •

قاوورمه — قاورداق • قزارتمه ات • کوشت بریان •

قاووز — طاری یی دوکرکن دانه سندن آیریلان پوستی • قشر • بر ساز اسمی • غزک •

—« مثال »—

« هجردین اولدی نوای ساقیا توت جام می »
« ای مغنی سین نوا اهنکیدا توز کیل قووز »

قاووش — قوشاق • کمربند • فوته بلباغ میان بند • قورون و اصل اولمق یتشمک •

قاووشماق — بر برینه تصادف ایدوب چاتمق • اولاشمق • راستلانمق • دوش کلمک • التقا و ملاقی اولمق • اتصال و اتصاف ایتمک • ارقدن کده رک یتمک •

—« مثال »—

« قیبافلاک منی یاردن ایردی نک »
« انصاف ایتیب شاه صنمه قوشتور »

قاووق — شانه ایچی بوش اولان * اجوف * قوف قاغوق * باش کسوه سی * عمامه * ساریق *

قای — حروف استفهام * قایسی * هانکی * قانغی * قیده کی * نره ده کی *

—« مثال »—

« جمله عالمدین ایرور آکه اول »
« قایده قدم قویسام ایرور همره اول »

قایا — سرت ایری اولان طاش * صخره * صلب * جبل * شیب * نشیب * یان طرف *

—« مثال »—

« قیاباقغای مودیب محزون کونکل کوب انتظار اولمد * بحمد الله که مژکان ناوکیدین بهره مندایتی »

قایاش — مهملاتندر * اوروق وقایاش دینور * قسم واقربا * ال * شعبه * نصل * نژاد * اوروغ * قبیله *

قایان — قدیمده برمغول عشیرتیدر * قانغی * هانکی

—« مثال »—

« قایان ایردیم قایان چکتی جنونم »
« جنونم یاوه سوز بولدی فنونم »

قایسی — قنغی * هانکی * نه طرفده کی * کدامین *

—« مثال »—

« قایسی بر کونیک یوزنکدیک مهر عالم تابی بار * قایسی کولشن نیک جمالینکدیک کل سیرابی بار »

قایپانماق — احتجاب * خلوت * تستر و تحصن ایتمک * محاصره یه کیرمک * مسدود اولمق * اخفی *

قایتا — مکرر * ینه * یکیدن * مرة * قایتماق * دونمک * رجعت * عودة *

—« مثال »—

« توتماکیز بو اراده دائمی مقام »
« قایتاکیز والسلام والاکرام »

قایتارین — یکیدن بر دها * بشقه دفعه * بتکرار *

—« صونغی »—

« خدا هیچ بردایوقنی ایلادی بار »
« یاراتسه قیتادین ایرمس بو دشوار »

قامیتان — قیطان * بوکدن و بوقدن اورمه ایپ * اتکه تار کنار * زه * زیب جامه *

قایتم — کلیم * حنبل * قالی * پلاس *

قایتماق — رجوع وعودت ایتمک * تحول * دونمک * سوزندن رجوع ایلمک * انکار اولمق * عدول * کروکیتمک *

—« مثال »—

« بولدی چون قایتماق سپاهینک ایشی »
« بیلاکیلدی یوزایکی یوزجه کیشی »

قایتارماق — کیرویه دوندرمک * ارجاع واعاده ایتمک * ارقیه کیتمک *

—« مثال »—

« هرکیشی حق درکهیغه قویساباش امید ایله * ممکن ایرماس آنی قایتارغای تهی درکاه دین »

قایداغ — ناصل * نه کونا * نه جنس * نه طرز * نه نیکلیغ * نه یولده *

—« نقشی »—

« نه مشکلدور اوسون بو دهر ارادیو وبری همره * رقیب بدنهاده همدم اولمش اول صنم قایداغ »

قایراق — چیرلام * بیلک طاشی * بلو *

—« مثال »—

« ایلدی اول کشوری تیغ ایله قتل عام »
« کونکلی ملایم ایماس میتن وقبر اقدین »

قایراماق — بر سیئی بیلهمک * تسنین * کسکین واوتکور ایتمک * برید * کردن * ایتی ایلمک *

قایری — کیرو * ارقه * پشت * خلف * طبان * ظهر *

قایریجی — بیلایجی * بچاق ومقراضی طاش ایله

کسکین ایدیجی • الت قاطعه یی ایتی وتیز ایدیجی • بران •

قایزیلاماق — قایوب طبان ودیزلری اوزرینه دوشمك • قایق • طایق • تایزیلاق •

قایریلماق — طایق وقایق • لغزیدن • کیرو چیویرلمك دوندرمك • موظف برایشه مأمور ومقید اولمق •

—« مثال »—

« آه تار تار دامکر جان بیچ اورار »
« اوق آنار داهر قاچانکیم قایریلور »

قایغالدورق — مصفا • مبرا • صلیقه لو • مصیقل •

—« مثال »—

« الار جوشتی بارجا قایغالدورق »
« سنان قوللاری دانیچوك کیم سیروق »

قایغانماق — برطرفه چکیلمك • قایرالماق • قولماق • طولو • مملو • معناسنه دخی کلور •

قایغناق — یورطه ایله سبزواتدن پیشوریلان طعام • یازیازی •

قایغو — غم وغصه • حزن وکدر • فکر واندیشه خیالات • قصاوت •

—« نوایی »—

« منکامی نشاطین کوروب قایغورور شیخ
« نشاط ایلارم مین کوروب انداقایغو »

قایغولوق — مغموم ومکدر • غمناك ومتفکر • محزون • دلشکسته • ابتر • درداندوه •

قایغوسز — فکرسز • ایشسیز اولان • بی غم وبی حزن • فارغ البال • تنبل سروآزاده • علاقه سیز • مجرد •

قایغورماق — ترویج • ملاحظه وحمایت ایتمك • غم یمك • برایشی یایق • دوندرمك • قیدایتمك

قایماق — طایق • زل وزلج ایتمك • لغزش • زلق • شاشی کوز • سوت اوستنده اولان قایماق •

—« مثال »—

« اهسته یورایشده قیل تأنی »
« تعجیل ده قایماسون ایاغنك »

قاین — بدل • پی • عوض • آنك ایچون قاین اغا وقاین پدر دیمشلر • قاین آتا وقاین انا کبی • قاین اینی وقاین اغا •

قایناشلیق — قاینایجی • جوش وخروش • سبغان • فواره ایدیجی شیئی • غلیان • قاینار •

قایناق — قاینامش صو • آب جوش • یردن قینایوب چیقان صو • پونکار • منبع • بولاغ • کاریز • چشمه عین •

—« مثال »—

« وصال کلشنن ای جان قوشی کوب ایستارسین • بو دامکه ارا کویا که اسرو قاینالدینك •

قایناماق — جوش ایتمك • نبعان • فوران اولمق • غلیان • اختمار ایتمك • کثرتله بولانمق • الوده اولمق • تموج •

قایناووق — قیناق یر • قاینامش ظرف غلیان ایدان تنجره • چایجوش • سماوار •

قایو — قانغی • هانکیسی • قیسی • کدام •

—« صوق »—

« عزیز قیلسه قایو قولنی اوشل شاه »
« اکرچاه آستیغه توشسه تابارجاه »

قایوق — قویو • غلیظ • قالین • غفص •

قیق — زورق • فلکه • سلاپوریه • ماعونه • صندل • کشتی • اوجان • مرکب •

قپاق — غطایه • سرپوش • قاش ایله مژکان اراسی • اورتی بالاپوش •

—« مونس »—

« دردی منکا یتمیش قپاغینکدین که قیلورمیش • دفعیغه آینك روغن بادام تمنا »

قپیش — مجلاکون وکوساله جلد ودیری• تسمه• قولان•چرم•

قپتورغای — چانطه•بیوك کیسه•تبره جونتای خالته• طغارجیق•کولوار•

قپچاق — فرغانه طرفلرنده مسکون بیوك بر اولوس وقبیله در• دشت قپچاق کبیر معروف در•

قپران — کاهل•سست•متکاسل•تنبل•کوشك• لاوال•بی پروا•

قپقرا — سم سیاه•دیجور•ظلمت• زیاده تاریك•

—« مونس »—

« ظلم اوتین ای شاه یاقه خلق ارا کیم
ناکهان • قیلغای اول شعله دودی
روزکارینك قپقرا »

قپتال — یان•طرف•کنار•سمت•جانب•صوب• یانباش•بقین•یین یسار• قپو• قیان• جهت•چیت•حد•

—« مثال »—

« قانجورغاسیدا کیك نمودار »
« قاپتالیدا ایردی صید بسیار »

قپچور — کاتبلر ایچون وبریلان معاش• وظیفه کتبه•دیوان•میرزا•نویسنده•آلغوسی•

قتارك — ایکی آدم بیننده اوینانیلان برلعبدر• اوچ قتار مربع اویون• اکثری یرده جیزی چکه رك اوینرلر•

قچر — قاطر•بغل•استر• خچیر•

قچرچی — قاطرجی•کراجی•مکاری•کیراکش•

—« مثال »—

«قچرچی کیتور بر بولك استری »
« اوسون آت کبی زورتن هربری»

قدغن — یساق•منع•نهی• تعطیل• پایدوس• مرخص• قطغن•

قرا — خشکی•قره•سیاه• اسود• نظر•نکاه• ایت•بق•اوزاقدن کورینان برعلامت• ظلمت•قراکغو•تاریك•

قراجه — برنوع صاچ خسته لکیدر• سیاه مایل اولان•اسمر•برنوع چوپور•بازو•

قراجه لیق — قراجه علتنه مبتلا اولان•شیرپنجه• خلق عوام کویلی صحرای•سوای ملا• خواجه•سید•شب تاریکی دیجور•

قراجی — چین وطوغری سویلیجی• اظهار ومافی البال ایدیجی•نظرونکاه ایدان•

قراجیلیق — صداقت•طوغریلق• راستلك•

قرار — وزن• برحال•بروقت وبرهیئت وبر طرز• وبرطور•

—« نوایی »—

« هرنه بوت کیم وار ایردی غار ایچره»
«ایکیسینك صالدی بیر قرار ایچرا »

قراغو — برنوع شکار قوشیدر•

قراقچی — قطاع الطریق • حرامی• خرسز• دوزد• حیدود• قلتمان • ساریق• اوغری • راهزن •

—« مثال »—

« روی المنی یودوردوم »
« قره تالکه یایدوردوم »
« سیویب الفان یاریمنی »
« قراقچی غه الدیردوم »

قراغلیغ — قحط غلاوزخبره•عقدبند•بازو•

—« مثال »—

«کیین باغلاب قراغلیغ قوللارین رست»
«یاریب چیکما کلیك آنی دارغه چست»

قرالتغو — قرالدی• قرارتی• قریندی•خورو وریز•تراش•

قرامتول — رنکی قره یه مایل اولان•سیاه•اسود• تاریك•دیجورشب•

قرقره

قراموق — بوغدايك ايچنده بولنان دانه‌لر • لوپك •

—« مثال »—

« يمانِنك يخشی سی بولغونچه يخشی نك
يمانی بول • قراموق دانه سی
بولغونچه بوغداينك سمانی بول »

قرانغو — ظلمت • قراكغو • تاريك • مبهم • مستور •

—« مونس »—

« آچيب كلبم غه كيل ای دلبر اخورشيد
يانكليغ يوز • قرانغو اقشـامينی
ايلا بو تدبير ايلا كوندوز •

قراو — چی • شبنم • شوبدورم • چيغ • قيراق •

—« بايقرا »—

« اول يشيل تونلوغ باشی اوزرا قريشی
بوركيدور • اوله كيم توشكای
قراو سرو خرامان اوستنه »

قربيل چبانی — برنوع چباندر • جامه تون چكمن • جبه •

قرتال — عقابين زمره سندن انواعی چوق بر جنس قوشدر • قرچيغای دخی دينور • قيرغی • باز •

قرچه — برنوع قوش اسميدر • مردم عوام •

قرچانكغی — برنوع علتدر • معروف •

قرس — صفقه • الی اله چارپمق • كفی كفه اورمك • افسوس ايتمك • ندامت •

قرشی — اوته طرف • مزارستان • سرای همايون • بخارا مضـافاتنده نخشب ونسف ديديكلری بر شهر قديم اسميدر •

—« مثال »—

« قرشی طرفدن كيلادور ياريمز »
« حور صفت قرشيكی دلداريمز »

قرغشون — قورشون • رصاص • سرب • قورغاشيم •

قرقره — برنوع بيوك توكلی وسـورغوجلو طوزنده سونه •

قلاغوز

قراغاج — بچوم • قيراغاج • اقاصيه •

—« مثال »—

« قيراغاج اوستنده بر قوش اولتورور »
« اول مكر ياريم صاری عازم تورور »

قسرقند — برنوع چاليدر • خس وخاشاك •

قساز — آت ودواب ايله تعيش ايدر برنوع كهله كنه • بوجك •

قسرغه — قصرغه • كردباد • مدور هوا • قويان • طوفلنك • كردش خاك •

قسناق — چنبر • قاصناق • تكرلك كبی آلتلر • كرديش • غربال سايره •

—« مثال »—

« قسناقی چون عود ايله عنبر ايدی »
« بزم وطرب دفله معطر ايدی »

قسناقچی — قاصناق يپان اوسطا • كرديش ساز • زغامه جی • دفساز •

قشمر — مسخره • مؤدی • شقه جی • رسوا هزال • مذحك • كولديريجی •

قشنك — زعم • كوزل • ياقشقلو • زيبنده • ذرنك •

—« مثال »—

« چيق نوای قريدينك حرمت ايله
ميكد دين • سودر اتورلار كيشی
چيقماس ليك آتيب بولساقشانك »

قعجور — ويركو • خراج • باج • ساليانه • املاك طنابانه • عشر • دوديولی • اعانه •

قغنك — اغذاء ظهر طعـامی • ناشتا چاشت • قوشلوك • صباح قهوه التی سی •

ققسره — قاميشدن معمول باراق • كازه • خانه كپه •

—« مثال »—

« ققره دن بركانه يايدم چولده »
« چون ذليخاديك اوتورديم يولده »

قلاغوز — رهبر • دليل • يول كوستريجی •

قلغان

—« مثال »—

«یوکین یوکلاب بولغاکیرکان مردان
بولور * قلاغوزسز یولغه کیرکان
حیران بولور»

قلاغ —— قولاق * اذن * کوش * سمع *

—« صوفی »—

«سوقونولسون اوچ یولی باشدین اباغ»
«بوروش یومق کیراک سالغیل قولاغ»

قلای —— ناصل * نه کونا * نه طرز * نجون *

—« حکمت »—

«قوغ دنیا یغقانلارنی والله کوردوم»
اولار وقتده قلای سن دیب حالین سوردم

قلتراماق —— دترەمك * صفوقدن اوشومك * رعشه نالنا اولمق * لرزه * فراشه *

قلتریق —— شالی * بوغدای واریه نك پوستنده بولنان توکلر * توی قیلتیق *

قتین —— ایصچاق * کرم * حار * سوزان *

قلتیق —— بالق ایچنده بولنان اینجه تیکانلر *

—« مثال »—

بالطر ملتیق سز بولماس * بالیق قیلتیق سیز

قلجاو —— هزل و مسخره ایدیجی * لطیفه کر * شقه جی * هذال * سوتری * کولدوریجی

—« مثال »—

« قیلجاولب کلاتور بر کیشی »
« چقمیش اغزیدن ایکی تیشی »

قلقان —— قلج ضرباتندن کندینی محافظه ایتمك ایچون استعمال ایتدکلری بر نوع آلت حرب * سپر *

—« مثال »—

« قلقانی سیله کرلادن دور »
« شمشیری توزنه دکن دور »

قرغه

قلماش —— بیهوده سویلیجی * مزمز * سبسته کوی *

قلماق —— بر نوع طایفه و سپر در * و بر قبیله در * چنکیجی * خولته * زین * ایکر قلماق *

قللاق —— چوقاق مثلاو براغاجدر * ایران حلیسه * کشکك انکله خلط اولونور * قداق دخی دیرلر * قلاق *

قلیه —— بر نوع یاغله قاورلمش سبزەوات طعاملری قلیه برنج قورمه زرزوات ایله مخلوط *

قاچ —— قاش * باصمه * شیت * جبت * حریر * بز صوف بر چه ادرس بی قصب دارای آلاجه قلمی * شسته احاری داکه مرمر * شاهی * بوزنانکه شبرجه انواع نساجی * بز زازی *

قمار —— قیمارباز * حرام لعبانلر * مثلا ششخال شطرنج توله نردسه بوجول * اشیق اویونی تسمه * نکه * قرطه قتارك خلوص بوکبی شیلر *

قتو —— برابر * معا * مدعی ایله مدعی الیهك حضور حاکمده مواجهه اولنمسنه دینور * بخارا آمیرینك شهرینك اطرافنده شو عباره محکوکدر *

—« مثال »—

« مظلوم حقینی بیرماك واجب بیل و
فرض ایلا * کر اوزکا سوزینك
بولسه قتوکیل و عرض ایلا »

قمچی —— قامچی * قرباچ * تازیانه *

—« ربغوزی »—

« دین و شرعینك یولنی دیب بار چه غد
کوندورمکین * تنکری بیرمیش ایردی
ایلکندا رسالت قمچی سی »

قرغه —— شکارگاه * صیدگاه * محل سیاد *

قغان —— بخارا اطرافلرنده استعمال ایتدیکلری بر نوع اوزون ابریق • آفتابه • آبدسته • حنقه •

—« مثال »—

« مهمانی کتوردی اویده قویدی »
« قغان ایله صوبانیده قویدی »

قغه —— ایکنه دان • سوزدان ابره یری •

قنات —— پر • بال • جناح • باز • قنت • کاریز •

—« مثال »—

« بر قنات سبز قوش کلیب دوراندی باشم اوسته • آرزو ایتدم تو تمای سیمر غدیك توشدی ایراق »

قنجیق —— دیشی کلب • سك ماده • اورغاجی کوپك ایت وکوچکك ماجه سی • مؤنثی •

قنجاق —— بوکاول • دیوان بیکی • وکیل خرج • کهیا • کماشته • بکاول •

قنجورغه —— قانجوغه • اوفاق حلقه • بوکترمه • فتراك

قند —— شکر • سکر • نبات • شهد •

—« مضمر »—

« زهر جشمی جان الورده نوش خند ایتی بس • ونه قاتلدورکه بیرمیش قند آغو اوسنه »

—« دیکر »—

« قیلدی الحضرت علیغه نیچه پند »
« هر سوزی امتکا ایرور مثل قند »

قندغان —— بیوك • کیوك • مغاك • غار •

قندهار —— آفغانستانده بر ولایت اسمیدر • صفوی و درانی لرنك محل حکومتی در •

—« مثال »—

« قندهار ایله بخارا کیتم »
« شاه نقشبندی زیادت ایتدم »

قندور —— شکر در • ناز کانه خرام و رفتار •

قنقر —— بیوك چانغراق • چنك • زنکوله • جرس •

قو —— قاض مانند • بیوك بیاض بر نوع مرغ آبیدرکه توکلرندن یاصدیق وبالین یپارلر • پرقو • قوش توی •

قوانماق —— اینانمق • انقیاد و اعتقاد ایتمك • کوانمك • اشانمق • یقین اعتماد •

—« مثال »—

« قوانمکیل کیما کنینیك اوزنکدین »
« بو دینی کسه یه وفا ایلس »

قوالاماق —— ارقه سندن قوومق • قاومق • دفع وطرد ایتمك • تعقیب •

قوالا —— سواحل و دریا کنارنده یاپلان عادی مساکن • بخاراده بر محل ایله دروازه اسمی در •

—« مثال »—

« خداغه هر ایشینك قیلسانك حواله »
« بو اورجنت بر اولتورغان قواله »

قوبا —— سمیرمك • لحم وشم لندرمك • تسمین ایتمك •

قوپ —— قالقاق • قوم • خیز • قاق • تور •

—« مثال »—

« سحر وقتی قوبکانلارینك حالین بلینك »
« حق تعالی دیداریني نصیب ایتکای »

قوپماق —— قالقاق • ایری وجدا اولمق • اوزیلك • کیجه قالقمق • خوابدن بیدار اولمق • قیام

قوبا —— قوغه • دلو • دیکیر • قوغا •

قوپتی آلدی —— بر نوع عاشق اویونی • بازی بجل •

قوپاتلوق —— بیوك چاشتکاه • ضحی • قوشلق وقتی • وقت ناشتا • وقت چای • نهاری وقتی •

قوپارماق —— قطع ایتمك • اوزمك • جدا ایتمك • کندن • بریدن •

—« مثال »—

« قاشی اوچون جان بیرورمین دوستلار »
« طاقی قوپارینك یاساغاندامزار »

قوپاق —— ترکستانده بر ولایت اسمیدر • چنکیزخان

حین وفاتنده مملکتی تقسیم ایلدیکی وقت بو قطعه‌یی ولی‌عهد بولنان اوکتای قاآنه ویرمشدر •

قوپال —— قبا • بیچمسز • یاقشقسز • قاقق • قیام ایتمك • خیرتن •

—« حکمت »—

« انا ایدی قوپالیك اونك قولیکنی کیسالیك • خدمتکاربرالیك راضی بولسون دیدیا »

قوپان —— بیوك • عظیم • جسیم • قوجامان • بزرك • کلان • مزخم • سند • پوصله • شقه • بیلد • جتی • پته • بنیك •

قوپغه —— قوبا • قوغه • دلو •

—« مثال »—

« قوپغه سوی آب زندکانی »

« اول سوبیله تازه حوت جانی »

قوپلا —— خطای ختن خاقانلك برادری اسمی • جین ماجین • پای تختی قدیم باجین پکین دخی دیرلر • فغفور خاقان هم دینولور •

قوپمق —— یرندن قاقق • قیرپلوب یرندن جدا اولمق • اغساس • خلع • انقطاع •

—« مثال »—

« ینیب مهوش نك الدیندا ییرا وپتی »

« بتیکنی برکا قویدی داغی قوپتی »

قوپور —— اویوق محل • نشیب • کاسه • قاپ • سفال • چناق کبی شیئلر • غولبه • دیکر •

—« مثال »—

« دمادم کوب مصفا سوکلادور »

« قبوروغلبه‌سی امایجادور »

قوپورجوق —— کوچك قوتی • ایلبه • قوتی چه •

قوپوز —— قاون • خارپوز • بوستان • ساز • حب حب • تربوزك • بطیخ • شمام • ساز • کمانه • غزك • قوز •

قوپو —— ایری • منقطع • قوپمش اولان • لخذه • قوپوق • جدا • برچه قطعه • یماق • پراکنده • مفصول • بازواز •

قوت —— طالع • سعادت • اقبال • بخت • تجلی • زور • کوچ قوی • زبردست •

—« مثال »—

« دونیا ایشی بتکانده »

« دردالم بتکانده »

« بیلدان قوت کیتکانده »

« تو بنك قبول اولورمی »

قوتلوغ —— مبروك • مسعود • طالعلو اولان • مقبل • میمن • میمون • مبارك •

—« صوفی »—

« کلیم ایلکیندا کی قوتلوغ عصایی »

« کهی کوبروك ایدی که اژدهایی »

قوتاس —— برنوع طاغ اوکوزیدر • قویروغندن توغ بیداغه • سنجاق یپارلر • برنوع علم وایشارتدر • آت و بکیرك بوینی و کردیننه اسیلان علامت و تومار • دخی قوتاس دیرلر • خوطوز • بیراق • یلو • سنجاق •

قوتاق —— رجلیت • قبل • ذکریت • خایه • کیر • چوك • وجود • آلت •

قوتالماق —— خوطوزلنمق • کینمك • بزنمك • یسانمك • لباس پوشاك ایله زینت لنمك •

قوتانماق —— مسعود • شادومنون اولمق • فرحلنمك • سوینمك • خوشوقت • خرم اولمق •

قوتان —— سقاقوشی • آبیل • ماندره • آیك هاله‌سی • خشف • سقای جانوران • اطرافی احاطه‌لی قویون یاتان یر •

قوتانلاماق —— هاله لنمك • قرص قر • هاله طوتمق •

—« مثال »—

« آی قوتانلاب عجز اوجون بولدی حصاری تون کیجه • تو تتی حسنونکغه مسلم دنیانیك ناحیتن »

قوتقارماق — رها، تخلیص، تخلیه، اتمام، ابرام ایتمك،

—« صوفی »—

« خالقا قیلدیم کناه بی عدد »
« جان بیرور حالتده سن بیر کیل مدد »
« نفس شیطان ایلا کیدین قوتقارماسنك »
« بولدی مشکل حالیمزغه یا احد »

قوتماق —— قالمق، مکث، آرام، توقف، اسکان ایتمك، مکان مأوی ایتمك،

قوتور —— اویوز، جرح دار اولان، جرب، کر، چوتور، چیچك بوزلی،

—« مثال »—

« هریان یوکرورایدی اوروب آه »
« کیم بیر قوتورایتنی کوردی ناکاه »

قوتورماق — قودورمق، آزمق، قوتور علتنه مبتلا اولمق، خاریش اویوز،

قوتوز —— قودوز، آزمش کوپك، ایت، قودرمیش کلب، سك دیوانه،

—« مثال »—

« کورونجه منی تلیه راب هر بری »
« قوتوز ایتکبی ساله دور هرساری »

قوتوق —— مهمان، مسافر، قونوق، تنکری مسافری

قوتولماماق — رها و خلاص اولمق، تسویه وتخلیه، قاچمق، فرار،

—« نوایی »—

« سپهر آسیبی دین سالم قوتولماغلیغ نی امکاندور، که لهر طشت تیغ وکولکوسی برق درخشاندور »

قوجاشلاماق — مصافحه، معانقه، آغوش لشمك درکنار ایتمك، تلاقی، اچاق لشمك،

—« مثال »—

« منکا اول جان بولو »
« قنی بولده یکسر »
« قوجاشلاشماق نه تنك اولدی میسر »

قوچاق —— آغوش، حجر، کنار، قوچ آدم غیور جسور، قوجه،

—« صوفی »—

« کیم یمان کورسون سنی اورسون پچاق »
« یخشی لیق قیلسن انی قیلغیل قوچاق »
« کیم یمانلیق قیلسه قیلغیل یخشی لیق »
« یخشی لیق قیل یخشی قیل یخشی قیلیق »

قوچاق —— کنار ایتمك، قوچاقلامق، احاطه واشتمال، معانقه ایتمك، دربر ایتمك، آغوش، قوالتوغ لشمك،

—« مثال »—

« قوچوب ایتدی کوب التفات آنکا »
« یانکی باشدین بیریب حیات آنکا »

قوچه —— پیر، اختیار، عجوز، کم پیر، مسن، قری کهن سال، اقسقال،

قوچین —— چین لساندن منقول درخانم وبانو دیمکدر، خاتون، قادین، اوبارق صاحبی اولان، برج سرطان، ترکستانده بر قبیله اسمیدر،

قوچ —— قویون آیغری، کوسفند نر، قوچقار،

قوچالاق — بسالتلو، صلابتلو، شجاعتلو، قهرمان، قوچاق، قوچ،

قوچقار —— قوچ، قویون آیغری، کبش، شجیع، صلابتلو، نروایر،

—« مثال »—

« حملدین تاپتی قوزی وقوجقارلیق »
« ثورغه یتی اسد کردانلیق »

قوچی —— برنوع تخت رواندر، قاروچه، تخت روان بچمنده قپالو عربه، معافه هدوج، محمل، شبریه، شودوف،

قوخو —— قوقو، رایحه، بوی، نکهت، شمیم، ایس

قودا —— یکدیکرینه قزویروب آلان قبیله، صهریت، باجاناق،

قودالاق — اجداد، اعمام، عشیرتك اولولری

وبیوكلری • سركار سردار دره بیكی •

قودوساق — صاریق • قوغوق • دستار • عمامه • سله • قورساق •

قودوش — دیوث • هنود • درویش • چوكی •

قودوق — بئر • قویو • چاه • آبیار • بولاق • كاریز چشمه عین • مركب • قولان یاوریسنك پك اوفاغی • كوره خر بچه سی •

— « صوفی » —

« اوشال دمده برآهو كلدی سوساب »
« تاشیب چیقتی قودوق نیك اغزیغه آب »

قودوقاق — ظالمانه حركت ایتمك • عدالت ایتمامك • غدار • جبار • غضبناك •

قودوسان — طارغین • ستمكر • ظالم • غدار • بی رحم • مروتسیز • كاهشناك •

قور — كربند • قوشاق • فوته • بیلباغ • دوكون ودعوتده حلقه اوطورمق • محوطه • حاشیه • سلاح • یساق • قراول • مایه • دام • آغ • طوزاق • سلاحلق •

— « مثال » —

« بیری باغلاب برك نی تون اوزره مینارنك قور • سرور عناسین كل رعناده پنهان ایلابان »

قوربیكی — تركستانده بر رتبه اسمیدر • حراس • مستحفظ • عسس • جیب خانه مأموری •

قورچی — سلاح شور • جبه جی • عسكر سواره • میرشب • عسس • كوتوال • ضبطیه • محافظ بلده •

قوراق — یغمورسز • رطوبتسز • قوروجه • خشكی • قاق • بی آبی •

— « مثال » —

« اول قدریاندی بدن چشمده هیچ نم قالمدی • بل قوراق كیلكانده یر البته بی حاصل بولور »

قوران — سلاح • اسلحه • یراق • ادوات حرب • سیلاحخانه • جیب خانه •

قورانماق — طوزاق ودام قورمق • حیله وتزویر ایتمك • ومكر ایله مك •

قورباقه — قورباغا • ضفدع • غوك • وزق • دمدع • بقه • كولته پوشك •

قوربان — كمان محفظه سی وظرفی • غلاف • قاب • قین

— « مثال » —

« منم بنده امر وفرمان اولای »
« كمان كیانینه قربان اولای »

قورپ — كنارك قیریغی • لب شكسته •

قورت — كرك • ذئب • سرخان • دود • كرم • یحیی • بوری • قورت بمعنی خشكی • وجك •

قورت قولاغی — بیلكوش بر كیا اسمیدر • كوش فیل • رفیده برك •

قورت باغری — قاغون • قافیه بر چیچك اسمی •

قورتغارماق — خلاص ورها ایلمك • تخلیه وتسویه واتمام

— « مثال » —

« باشیما ایش توشدی قوتغاركیل منی »
« سد اسكندر دین اوتكارغیل منی »

قورتغا — عجوزه • اختیار خاتون • قوجه قاری • كمپیر • پیره زن •

قورتولماق — رها وخلاص اولمق • تتمیم وتخلیه •

— « مثال » —

« برایشدن قوتولدوم كه پایانی یوق »
« انی سورسا كیرحدی وسانی یوق »

قورتون — قورت • دود • طرتیل • كرم •

قورچاق — صورت مخس • نكار • رسم • هیئت • زاجه • سلیب • قلبق • افت • اندام • قیافت

قورچالماق — قوجه مق • پك بویو ملك • زیاده لنمك • چوق قاشیمق • بسیار خاریدن •

قورچوق — درویشلرك كلاهلرینه صاردقلری پارچه • عمامه •

قورداش — خاله زاده ٭ عموجه زاده ٭ لغت چغتایی ده برادر دیمك ٭ قرداش ٭

قورداشانك — آتلر ده اولان ایسیر می قان چبانی ٭

قوردوغلاماق — قویونی قورته قاپدرمق ٭

قورساق — قوشلرك برنجی معده سی ٭ روده ٭

قورشاق — قوشاق ٭ کمربند ٭ بیل باغ ٭ میان بند ٭ فوته ٭

قورشاماق — قوشاق ٭ احاطه و اشتمال ایتمك ٭ اورته یه آلمق ٭ مابین کرفتن ٭

قورغاتماق — شماطه ٭ تموج ٭ خروش ایتمك ٭ غوغا کورلتی ٭ شمدطه ٭

قورغاوماق — احاطه ٭ محاصره ٭ محاوطه ٭ حفظ ایتمك ٭ اورتمك ٭ اطرافنی قوشه ماق ٭

قورغاشون — قورشون ٭ رصاص ٭ اسرب ٭ اوق ٭

—« مثال »—

« بدی کیم قهرینك اوتی تو تمای آرام »
« ابریب کوکه ایلا کیم بر قورغاشون خام »

قورغاماق — حفظ و صیانت ایتمك ٭ وقایه و حراست ٭ کوزتمك ٭ حمایه و طرفدارلق ٭

قورغال — ایکی نسنه نك محل التصاق و ارتباطی ٭ اجتماع ٭ اتصال ٭

قورغان — حصین ٭ حصار ٭ قلعه ٭

—« مثال »—

« کیو چوب قورغان ساری سوردی کندین ٭ سالای دیب کوك حصاربنی کندین »

قوروق — غورق ٭ قبارمش ٭ قبزمش ٭ طاغوق ٭ مرغ کرك ٭ دشت بیابان صحراء چی و خام اوزوم ٭ غوره ٭ فواکی ٭

قورغاق — قورقاق ٭ خائف ٭ محترز ٭ ترسان ٭ هراسان ٭ یورکسیز ٭

قورقاق — خوف ایتمك ٭ توحش و ارتعاب ٭ هراس ٭ حذر و اجتناب ایلك ٭ جبانت ٭ ترس ٭ وهم ٭ تلاش اندیشه ٭

—« مثال »—

« نی جنون وی اول قوباشدین ابرو هجران دشتیدا ٭ کاه قورقوب سایه دین قاچماق که آنی قاولاماق »

قورقو — خوف ٭ دهشت ٭ هول ٭ وهم ٭ تهلکه ٭ ورطه ٭ ترس ٭ حذر ٭ اجتناب ٭

قورقونج — قورقوش ٭ مهیب ٭ مخوف ٭ موحش ٭ قورقوله جق ٭

—« خجلت »—

« بیر سوز آیتور بولسلم آیتورمین بسی قورقونج بلا ٭ قیده دور جرات منکا ایلار کا تکرار الدیدا »

قورقونجلایغ — قورقولق ٭ خوفلو ٭ ترسناك ٭ مخاطره لو ٭ مهیب ٭ موحش ٭ تهلکه لو ٭ احتراز اجتناب واهمه ٭

قورقوزماق — قورقوتمق ٭ اخافه و تهدید ایتمك ٭ تدهیش ٭ اورکدوروب قاچرمق ٭

—« مونس »—

« اوکوت ایلکه بیر کونجه مونس اوزینك آل ٭ خلایقنی قورقوزغونجه اوزینکنی قورقوز »

قورقولدای — قورقولوق ٭ بر نوع سرجه در ٭ طولغای ٭ صوفی طورغای ٭

قورماچ — قورماج ٭ قورمه ٭ مصر ٭ دوره جواری کندم بریان ٭ مصر بغدای ٭

قورماق — تنظیم چاغ ایتمك ٭ توشبره ٭ چکوب بند ایتمك ٭ قوردورماق ٭ آلتی ساز ایلك ٭ ترتیب و آراسته ٭ چادر و سایره قورمك ٭

قورمساق — قلتبان ٭ محتال ٭ دلیل ٭ دله ٭ پیزه ونك ٭ دیوس ٭ قواد ٭ کارکذار ٭ جلب و فاحشه ٭ زنا و لواطه میانه روی ٭

قورمه — اغاچ قاشیق ٭ جمچه ٭ مغلقه ٭ قاشوق ٭

قورمیش — برشیئی قورماقلق ٭ ساز و چاغ و کوك

ایتمکلك • نشاندن • رکزایتمك • اوتورتورمك •

قوروت — سوت قوریسی برنوع پنیر • قیتغ ویوغوردك قدیدی وقوریسی •

— « مثال » —

« اوزن قیسقه سنك وپارسانك فرقی یوق »
« بوشهر تا پرسانده قند وقوروت برابر »

قوروتماق — برشینك صوینی یوق ایتمك • انشفاف • حول ومرطوب شی • خشك ایتمك •

قوروغ — خلوت • یساق اولان محل • قطغن وقدغن • خشکی • قاق • قوری • باغ •

— « مثال » —

« برقوروغ باشیم بیلا بولدوم روان »
« بولده کوردیم بر اداش غان کاروان »

قوروق — قورو • خشك • یابس • نحیف • لاغر • ساحل • کنار دریا • اداق •

قوروقلوغ — قوریلق • خشکی • نحافت • قوراق محل • یبوست • خشکی • جای بی آب •

قوروغ باشلیغ — یالکز کندی باشنه اولان • مجرد • بی تعلق • سروازاد • یکه وتنها •

قوروقسای — صوبی قورمش وچکلمش جای • دره ایچی • ایکی تاغ اراسی •

— « مثال » —

« قوروغ لوغ اراخضر اولوب رهبری »
« تنکیرز ایچرا الیاس ایدی یاوری »

قوروقماق — قورومق • خشك وتاشف اولمق •

قورولتای — مشاوره ایچون اجتماع ایدن مجلس • شورا • مشورت کنك آش • جلسه • مصلحت •

قورومان — اوردونك ارقه سینی کوزتمکه مأمور اولان عسکر بلوکی • محافظه • جنداول •

قورومساماق — دلالت ایتمك • یول کوسترمك • هدایت ایلمك • راهبر ودلیل • پیزونك •

قوروماق — انقباض وخشك اولمق • رطوبت چکیلمك • یابس • قدید • قوری •

قوروشماق — قورومق • خشك ویابس اولمق •

— « مثال » —

« لطف کرم بحری لبالب توروب »
« برنیچه لب تشنه نك آغزی قوروب »

قورون — وقت • هنگام • زمان • دهر • ایام • عصر • قرن • دور • آوان •

قوریا — بقاسیز • دیوار • بی پشتبان • باراقه • خرابه خانه • ویرانه •

— « مثال » —

« اوی ایچرا کلیم اورنیغه بوریا »
« کیلیب باغ وبستان بوزوق قوریا »

قورین — فوته • میان بند • قوشاق • کمر •

— « حکمت » —

« همت قورین قول خواجه احمد بیلا کابغلا »
« جاینك قیناب زقوم چاییناب عاشق بولکیل »

قوریشی — تارتار ایچی طیشی بر اولان کلاه • برك • قلفاق • تلفك •

— « مثال » —

« قریشی باشیده برتاچیك خوب »
« ولی هربولده شاطر لیکده مرغوب »

قوز — غوز • غوزه • سایه • ظل • کولکه • مایه • اورباق •

قوزاق — بافنده • نساجلق • مطلقا یوارلاق شیئی • سوقذاغی • حباب • قبارجق • آبله •

قوزالاق — عادتدن اوفاق اولان • ضعیف شیئی • کاله ایریشممش نارس •

قوزای — اصلا کونش اوغرامیان یر • کولکه • سایه • ظل •

قوزودوك — اشك یاوریسی • کره • خر • ابن الحمار • بچه مرکب • چندر •

قوزغالان — شماطه، جوش، خروش، فساد، انقلاب، طلاطم، موج، قاریشیقلق،

—« مثال »—

« کلیم غه جو اقشام کیل زلفینك
قیلیب آشفته • انجم سپهنك سیندور
آفاقیا اولوسنیك قوزغات »

قوزغالماق — حرکت، کلمك، جنبشلنمك، قیملدانمق، تموج، وخروش،

—« صوفی »—

« حکم چوبی برله قوزغالسون قزان »
« ایله غربیل وفادین بعدازان »

قوزغانماق — حرکتلنمك، تموج وطلاطم اولمق، جوش وخروش، شماطه یه باشلاق،

قوزغالیشماق — هر طرفدن طلاطم وتموج ایتمك، یك دیکرینی ضرب ایتمك، غوغا ایدشمك،

قوزغون — تموج وطلاطم لنمش، انقلاب، شورش، آشوب، جست وخیز،

—« نوایی »—

« بروغمی ینا کونکلوم کا قوزغلان
سالادور • برودیا که بو آشوب
نینك فلان سالادور »

قوزغون تینکیزی — آمودریا، جیحون، سیحون، سردریا، قولزوم بحرین، ارس،

قوزی — قویون یاوریسی • قوزو • طوقلو، برج حمل، بره،

—« مثال »—

« قوی قوزی ابلق سی بسیار دور »
« هرنه درسانك مالی بی حد باردور »

قوزی قولاغی — اوشقون، اشقین، صبیق خراسانی، بر نوع سبزوات،

قوسقاج — قصقاج، تیمورجیلرك بیوك کلپتان کبی آلتی، کیرای کلان، انبور، کرپتون،

قوسقون — آتك قویروغنه بکروب اکرلارقه سند

مربوط اولان ایپ وقایش • قوشقون، قنجرغه بندی،

قوسماق — قی واخراج ایتمك، کردانیدن، استفراغ،

—« مثال »—

« آبروی یوق آدملار ابروی لنی
سوستورور • یسانك قوی‌یان قول
بیلا برکون سینی قوستورور »

قوسندی — قوصوق شیئی، قاس، قی کرده،

قوش وقوشه — ایش، چفت، جنس، جور، شیئی،

—« عندلیب »—

ای رشك پری مهری جمالینك نه بلا خوب
« وی نیلوفری دیك قوشه خالینك نه بلا
خوب »

قوش — طیر، پرنده، عصفور، جانور،

—« نوایی »—

« صید اولدی کونکل کوزلارینکاوه
قوتو اولرمی، بیر قوش که انینك قصد یغا
بولغای ایکی صیاد »

قوش خانه — منزل، مرحله، مسافه، کاروانسرای آرامکاه، فرامد،

قوشجی — قوشباز • طیر بسلایجی • اوجی • جفتجی، کاوران،

قوش بیکی — ترکستانده وزیر مقامنده بیوك بر رتبه اسمیدر • صدراعظم، باش وکیل،

—« مثال »—

« بو بر الطاف خاص شهریار کشور
ارادور • بحمدالله حکیم قوش بیکی ملك
بخارادور »

قوش اوزمی — چکردکسز اوفاق بر نوع اوزوم، سایه کی، کشمش،

قوش دیلی — دیش وبوداق، قره اغاج انواعندن بر اغاجدر • لسان العصفور • زبان کنجشك،

قوشارتا — اورتاق٭ ارقداش٭ خاتون٭ نساء شریك٭

قوشتی — همراه٭ همرنك٭ رفیق٭ قولداش٭ یولداش٭ ارقداش٭ چوره٭

—« فضلی »—

« قبول ایلا کاج شاه دوران سوزین »
« دعا کولار اقوشنی فضلی اوزین »

قوشانت — عروسك خانه سندن دامادك خانه سنه کوندریلان هدیه وسائره٭ جهیز٭

قوشلاغ — شکارکاه٭ صیدکاه٭ اولاق یر٭ قوشی چوق مکان٭ موقع صید٭

قوشلاماق — طیر اولامق٭ صید شکار ایتمك٭ آو اولمك٭

قوشلوغ — قوشلق٭ ضحی٭ چاشتکاه٭ ناشتاه٭ قبل الظهر٭ وقت چای نهاری٭

—« مثال »—

« قوش لوغ وقتی بولغانده »
« طعام یـك قیلغانده »
« قارنینك تویوب تورغانده »
« غافـل بولـما خـدادی »

قوشمار — برنوع قوش طوزاغی٭ باسمه٭ خفك٭ قپقان٭ دام٭ طور٭ شبکه٭

قوشماق — الحاق٭ ضم٭ علاوه٭ ترفیق٭ قابت٭ ترتیب وتنظیم وانشاد ایتمك٭ اشعار سویله مك٭ شتاب وتکاپو٭

قوشولماق — لاحق٭ ملحق٭ یوکورمك٭ دویدن٭ منضم٭ علاوه٭ لنمش٭ قاریشمق٭

—« مثال »—

« یوزی وصلینك تیلار ایرسانك بنینك
رشته قیلیب ٭ چیبرماشیب کاکلی
تاریغه قوشول کاکلیغه »

قوشناج — بیاچی٭ رمال٭ فالجی٭ کاهن٭ چوکی مزنك جنکانی٭ فالبین٭ جفری٭

قوشوق — برنوع تصنیف٭ قوشمه٭ ملحق٭ رقص هواسی اقسامندن برنوع تغنی در٭

عاشقلرنك اوقودیغی شرقی وترکی اشعارلردر٭

—« نوایی »—

« انکلامین سوزدا تویوق بحرینی »
« قایسی تویوق بلکه قوشون بحرینی »

قوشوقلاوغ — ممزوج٭ مخلوط٭ قاریشیق٭ آلوده٭

—« مثال »—

« بر قوشوق سویله دی اول عاشق زار »
« سازینك باشینه یغنالدی هزار »

قوشوادورغوجی — ضم والحاق ایدیجی٭ وصل٭ پیوند٭

قوشولغوجی — ضم وعلاوه اولوجی٭ همراه شدن٭

قوشون — چریك٭ خلق٭ جند٭ عسکر٭ لشکر٭ یغین٭ جمعیت٭ اوردو٭

—« مثال »—

« که بویانکلیغ ایرمیش الارهیاتی »
« قوشون ایلکاهر قایسی نینك شوکتی »

قوش وقوشه — جوره٭ جفت٭ قوشه شینی٭ دوکانه٭ توام٭ برابر بهم٭

—« مثال »—

« کلنی کوردوم کل ایچندا آنچه دور »
« یخشی لار آلیب باشیغه سانچه دور »
« یخشی نینك سانجغان کلی بر قوش کل »
« یمانلار باشدین ایاغه سانجادور »

قوشه میلتوق — چفته توفنك٭ قوشه قری قوش اوکوز٭ چفت جی٭ قوش حوض٭

قوغ — قوف٭ جوف٭ کواك٭ شکاف٭ خالی بوش٭

قوغا — قوغه٭ دلو٭ قوبه٭ قربه٭

قوغلامه — آتشده قوروودلش شینی٭ ارقه سندن قوولمك٭ پیشکردن٭ دفع٭ رد ایتمك رخصت ویرملك٭

قوغماق — قاوماق٭ دفع وطرد ایتمك٭ نفی وتبعید ایلمك٭ بدرغه٭ بدرقه٭

قوغورجاق — قره کوز رسملری، اکلینجه‌لی رسملر، بوبك، زاجه.

قوغوش — لغم، صویولی، نقب، ارالری بوش وقوغوق شیئلر، دوشمنه کیر یشلری، مقام خدمه‌چای خدمتکاران سپاه.

قول — عسکر دوار یده، ال، دست، ارش، ذرع، بازو.

—« صوفی »—

« خالقاپای ایشلریم باش ایلا غیل »
« خرمن رحمت منکا چاش ایلاغیل »
« موندا تو فیقیم جراغین قولغه بر »
« اندهایمانیم نی یولداش ابلا کیل »

قولاماق — بر شیئی اوکنه سورب کیتمك، استعمال وصرف ایتمك، برشیئه معاونت ومحافظت ایلك.

—« حکمت »—

« دنیا عشقینك زاهد قولار تیلکا الماس »
« کیجه کوندوز مست حیران اوزکا کیناس »

قول — کوله، عبد، بنده، مملوك، اسار، غلام، دوغمه، ددك.

قوللوق — عبادت، عبودیت، مملوکیت، خدمت، بنده، اسیای وسطی‌جه بر نوع تعظیم در.

—« مثال »—

« بر بوسه منکا اولی اتسا انعام »
« ایکوم انکا صد هزار قولوق »

قوللوقغه کیرماك — خدمتچی لکه داخل اولمق، استخدام اولنمق، برینك قاپی سنده خدمت ایتمك.

قولاچ — ایکی کز بر انسان طولی، ساع، مساحه، دو ذراع، قری.

—« مثال »—

« ای عمامنك یوز اللیك الني قولاچ »
« بیش قاریش فشنی ارقه دین واقیل »
« قیرق کزینی بوزا وسنیقه قو یوبان »
« صوه باقوب سیاق تماشاقیل »

قولاغ — قولاق، اذن، کوش، دوره، مستدیر، سمع، اصغاء.

قولاغ توتماق — استماع، کوش ایتمك، قلاق ویرمك، ایشیتمك، دکلدمك، قبول عهد وشروط.

قولاغ سالماق — قلاق آصمق، سمع اعتبار ایتمك، کوش ایلك.

قولاغلانماق — دوره ومستدیر اولمق، هوشیار اولوب قولاق سالمق.

—« مثال »—

« ایکی‌سی قیته قولاق لاشدیلار »
« هرنه عهد اولسا کیسوب بجدیلار »

قولاقلاشماق — طاربلق، ازارلق، تقریع وسرزنش ایدنی دکلك، قولاق قویمق.

قولاماغلیغ — استدعا، طلب، استدملك، خواهش.

—« مثال »—

« زنده دل مجنون نینك اولیش کونکلی چون لیلی غه حی • بس نی آسیغ آنی حیدین قولاماغلیغ ای عرب »

قولان — یابانی آت، کوره خر، طوار، اسب دشتی، ایل وقولان ومیان بند سواری وحسان.

قولان قویروغی — بر نوع کیاه اسمیدر، دم اسب یابانی وکوره خر.

قولانسه — زیر بغل، بر مقلر ارالرنده ظهور ایدن کلان تعفنات، بواصر.

قولاو — پیکان، نوك تیر، اوق، خدنك.

قولای — اسان، سهل، سهولت، پسر، مشقتسیز، زحمتسیز.

قولباغ — بلاك بوزیك، بلرزولك دست بند عساور، دست پوشك، بهله.

قولت — بر بوتوم، بر لقمه، بر حورت، بر دم، بر جرعه، یك رشحه، سبقارملك.

—« مثال »—

«بر قولت سوایچرسا اولسز ایچماس»

«اور تاسیدین هیچ قیل کیچماس»

قولتورماج — اثواب وخفتانك چاكی• تون ولباس وجامه نك درزی• چاك كریبان رخنهٔ دامن • ایتك •

قولتوغ — قولتوق• تیه دست• زیر بغل• قیون•

—« مثال »—

«قولتوغین ینغاغ ایله تولدیلار»

«كوب خوش آمدلارینی انكا قیلدیلار»

قولچر — سخن چین• نمام• خبر كش غیبت جی• كذاب• دروغ كوی•

قولداش — همراه• همپا• یار• دستكیر• دوست• همدم• چوره چفت•

—« مثال »—

«كوزونك آچیب كوتار كیل باشینك آخر»

«كه كمایش بو حزین قولداشینك آخر»

قولداغوج — دستكیر • حامی• معاون• یاردمجی • مددكار تكیه كاه• ارقه•

قولدامان — اعانه• حمایه• یاردم• مددكار•

—« مثال »—

«كرم ایلاب ایكی قولوم قولدا كیز»

«سوزاقلیمی ساری مینی یولدا كیز»

قولقنه — بر نوع جراحتدر• انسانك وجودنده وآت وقاطرلرك ایاقلرنده ظهوره كلور• زخم پیل علت فرنكی• قولقنه•

—« صوفی »—

«كورمكای كوزاغریغی سی وهم زكام»

«قولقنه هم ناخونه دورهم جذام»

قوللوقاوق — بیان تشكر• عبودیت• عرض خدمت ایچون مستعملدر• مملوكیت•

قوللوقچی — خدمتكار• خدام• بنده لیك ایدیجی •

—« مثال »—

«ینه هندساری قیلیب ترك وتاز»

«ایتیب كید قوللوق بیله چاره ساز»

قوللوقاق — استخدام ایتمك• خذمتده بولنمق• عبودیتده دوام وثبات ایتمك•

قولماش — یاوه وبیهوده كلام سویلیجی• هرزه كو• سپسته ساچه•

قولماق — استغفار• توبه• التماس• عفو طلب ایتمك• تأهل ایتمك ایچون بر قیز ارامق•

—« مثال »—

«بارچا عالم عاصی سین قولسانك باغشلار

حق سینكا • كیم طفیلینك دور

بو خلق اولین واخرین»

قولوق — دستار• عمامه• صاربق• قاغوق• سله•

قولینجاق — طوایف جغتایدن بر قبیله اسمیدر•

قوم — رمل• ریك• زمپاره• چكس وچكه•

—« مثال »—

«ماری نیك قوملوك چولیده بورماكین»

«قزغین آتش ایچیده اولتورماكین»

قومسال — قوم قارشیق اولان اراضی• قوملوق• كشت ذراعت یری• آداق ولب دریا سواحل ریك آلود•

قوما — غوما• قول• اسرین• جاریه• چوری خلایق• كنیز• قرناق• بنده• مملوك•

—« مثال »—

«بر قوماجورینی آلدی بایدن»

«اول غنا كیلایش ایدی خطایدن»

قومارماق — احاطه• محاصره• استیلا ایتمك• قلده• قپالمك• حبسده قالمق•

قومارغال — محاصره• محیط• قلعه• قورغان•

قوماقچی — یاوه وبیهوده سویلیجی• مزمز• مشقه جی• مسخره باز • رسوا • سپسته كو• كولدیریجی• مقلد•

قومال — مدور• مستدیر• كرد• یوارلق• لونده•

قوملاغ — توغالاق٠كوره٠ارض٠
پشكل٠قويون وكچی نك وديوه نك تبزك
وكوبره سی٠پشقی٠نوری٠زبيل٠

—« مثال »—

«قوملاقنی كوروبان يول بولدی »
«يولجی كاروان ايچيده كل بولدی »

قومبول — دسته٠فوج٠كروه٠بلوك٠زمره٠
فرقه٠توب٠توده٠جماعه٠خيل٠يغين٠

قومسی — خبرويريجی٠سمسار٠غماز٠مكار٠
پوسته جی٠مخبر٠واقعه نويس٠
مژده جی٠عريضه جی٠

قومشوم — تومشوق٠طيور غاغه سی ومنقاری٠
جوندك٠نول٠

قومغان — ابريق٠آفتابه٠دستی٠حنقه٠آبدسته٠
ققومه٠

—« مثال »—

« آدم بی فضل مثل مانده »
« نی كير الصو بولمساقومغانده »

قوماق — قويماق٠وضع٠ابقاع٠ترك٠ابراز٠
اقامه ايتمك٠نهادن٠ماندن٠زمين
ريك زار٠آداق٠

قومقه — قماش٠شيت٠الاجه٠چيت٠باسمه٠قلمی٠

قوملاغ — قومسال٠قوملوير٠جای ريك آلوده
اداق٠ساحل٠لب دريا٠

—« مثال »—

«بوقوملاوق دين اوتماك عجب كار دور»
«جو هفت ريك خوارزم دوشوار دور»

قومورسغه — مورچه٠قاريجه٠نمل٠مور٠

قومورقاق — متوجه اولمق٠توجيه وحركت ايتمك٠
قيملداماق٠مقصد جانبنه كتمك٠

قون — ارامگاه٠ مسكن٠ اوتراق٠ مأوی٠
انيش٠ وتوشش يری٠ امرتوش
ودوش٠ فرا٠ازيل٠

—« مثال »—

« كيل دل آرام بومنزله قونالیم »
« اكلانيب بر زمان كيرو دونالیم »

قوناجين — ايكی يشار قصراق وايناك٠غوناجين٠
كوساله٠ماده٠اورغاجی اينك٠

—« مثال »—

«سنی كوروب حيران قالديم شاشوردوم»
« غوناجينه بكزرهيا تينك سنيك »

قوناش — كره٠قمرايله پروين يلديزلرينك حساب
مقارنه سنه دينور٠

قوناغ — او٠خانه٠موقتاً مهمان موقعی٠مسافه٠
منزل٠ مرحله٠ قونه جق ير٠ برنوع
اوفاق داری٠ونوع ارزن٠

—« كامل »—

«سوز ديسام كيم انكا قولاق سالور»
« نه كيم آنی كه برقوناغه آلور »

قوناغليغ — منزلگاه٠قونه جق محل ومسكن٠ ارام
گاه٠ مسافرخانه٠سفرا وقاصد ومحترم
مهمانك محل اقامتی٠

قونالغه — محل نزول٠ مسكن٠ منازل٠ مرحله٠
متاهل يری٠ يازلق وقيشلق مأواسی٠

قونام — برنوع علت٠صاريجه وقاريجه ديرلر٠

قونان وغونان — ايكی اوچ يشار آت٠طای٠تايی٠دونان
دخی ديرلر٠اكرقويوبر كوب ايتمكه
شايسته اولان حيوان٠

قونجاق — طولانی الشكل طبق وكاسه٠ كوريه
ونوجوان٠ دلی قانلو٠ كنج٠ ييكيت٠
اوغلان٠بچه٠

قوند — آچيق٠قوی٠متين٠محكم٠كند٠وتوند٠
زور٠زبردست٠قوی هيكل٠قوتلو٠

قونداغ — كنده٠طوپ شيئی٠تفنك چقماغی نك
يری وصاپی٠ وصارلمش اطفال
ملبوساتی٠پرپيچ٠

قوندوز — افغانستانده بلخ جوارنده عظيم بر شهر اسميدر • اهاليسنه قتغان ديرلر • صرف تركدر • سكلاب • سك آبى • ثعلب • كچد •

—« مثال »—

« ساوغ آهمدين اولسانك بى تحمل
كوركا كيلتوريوز • كيم اندا آتلق ايتمش
مين مرتب تيكراسى قوندوز »

قونده وغونده برنوع زهرلو اورومجك • بى • عنكبوت دشتى •

قونكشى — قومشو • جيران • همسايه • همجوار • بتشيك وجار •

قونغارماق يرندن قيلدانق • حركت ايتمك • قوپارمق • بيخندن چكوب چيقارمق • كندن • از بيخ وبن •

—« مثال »—

« اى حسينى چرخ ظلمى بيله بولسادين
داغمى • اشك طوفانى بيله كردون بناسين
قونغاراى »

قونغر — چامور كبى • بوز واخضر اراضى • قيغير • سركش • زعم • معند •

قونغوراق — جنغرداق • زنك • زنكوله • جلاجين • جرس • زل • ناقوس •

قونوغ — قونمق • محل • مسكن • جاى توطن • مهمان ومسافره ويريلان پيشكش واطعمه لر •

—« مثال »—

« محبت نك بوستانيغه بلبل كبى »
« سحر الارده ناله ايلاب قونغوم كلور »

قونغوز — قونكور • خونفسان • جعل • برنوع سياه بوجكدر • كبوسك • قوزغون • كوه كش •

قونقوش — كبر • متكبر اولان • صاحب غرور ونخوت • كردن كش •

قونق — بيوك • عظيم • بزرك • جسيم • كلان وكته اولوغ • اولكان • كبير •

قونك — قارغه نك برنوعى • غراب • زاغ • وزغن • كلاغ • عكه •

قونقاش — صاچلرده بولنان كپك • سركه • سبوسك • قوناق •

قونغورات — قونغوراسب • اخضر • كوك وترلان آت • طوايف اوزبكيه دن بر بيوك اولوس اسميدر •

قونماق — ايمك • توقف ومسافر اولمق • نزول ايتمك • فروز آمدن • توشوش • وتوشماق • اين وقون •

قونوش — قونوق • قونمق • نزول • نشست • منازلر • وبروج • تكلم ايتمك • ومحبت • كب لشمك • سويلشمك •

—« مثال »—

« جون قونشدى وقوناق بردى منكا »
« نامه وسوغاتمى برديم انكا »

قونوق — قونولمش • مكدر • مغموم • متألم اولمش قونوشاش •

قونوقاق — مكدر ومغموم اولمق • تألم ايتمك • بريره قونمق • مهمان •

قووادماق — متغير الالوان اولمق • رنكى آتمق •

قوواق — طاغ بلى واورته سى • كمركوه • وسط جبل • بكيد • ايكى كوتل ميانه سى •

قووان — آرى تكنه سى • زنبورك مسكنى • چلاك • شادى • نشاط • فرح • انبساط •

قوانجيليق — سوينج • شادمانلق • مژده • خوش خبر • افتخار • بشارت • قوانمك • خورسند اولمق •

—« مثال »—

قوانمكين دوستونكغه • سمان تيقار پوستونكغه

قویان

قووانق — صاچلردن دوکیلان کپك• قوناق• سرکه• سبوسك•

قوانماق — کوانمك• اعتماد ایتمك• تفاخور ومنونمك شاد• خرم اولمق•

قووش — قوغوق• اجوف• قوق• کواك• منقور• ایچی بوش اولان• مغاك• خالی•

قوی — قویون • غنم• حمل• کوسفند• امر براقمك• وماندن• پستی• زیر• تحت•

—« مثال »—

« علم حکمت کم یملدین بردی روی »
« آچ یوری کیل کوب یمه تو قلیقنی قوی »

قوی یلی — سال ترکان دائره سنك سکزنجی یلیدر•

قویچی — چوبان• راعی• پادوچی•

—« مثال »—

« قویغه بوریدین بولوب امانلیق »
« قـویچی ایتی بیرلا پاسـبانلیق »

قوی قوش — بر نوع قوش اسمیدر•

قویار — ملتقـا • مرج• ایکی چایك بر برینـه قویولدیغی یر• چت• دوآبه جیحون• سیحون نك ارل کولینه انتشاری کبی•

قویاش — کونش• شمس• آفتاب• خورشید• مهر• منیر• ذکا• بیضا•

—« مثال »—

« هم قویاشدین یاروق ضمیری آینك »
« هم فلکدین بیك سریری آینك »

قویاق — جنکده مستعمل بر نوع سلاحدر•

قویان — کردباد • مدور هوا• تپلنك• قیون• طوشان ارنب• خرکوش• یوز اوزرینه اشاغی دوشان•

—« مثال »—

« یوزی قویان توشوبان مرکبینك ایزی کا ملك • بیراوزراقرصـنی قیلغان کبی کدای تلاش »

قویون

قویانغو — قویانج• عرق النساعلتی• رك قوین•

قویروغ — قویروق• دنبـال• دم• ذیل• دوبنـه پس• کوت•

—« مثال »—

« بر قویون کیلتوردیلار بر داق وار »
« قویروغنده آلتی باتمان یاغی بار »

قویوشقان — آتك آردطرفی• قوشقون• پاردوم•

قویغون — دکزدن قریه یه قونلمش پارچه• کیرکین شیئی• ادوات•

قویلاماق — درین• عمیق• چوقور• قازمق• قوی وکاریز وچاه وپنکار کبی•

قویمان — بر نوع یاغلی چورك• فتاه بوغور ساق باچه• قت قت یاغلی نان واکمك•

—« نسیمی »—

« قاق شتیب آلدیم قولندن بر طبق قویمانینی • زوربیلان قیل کان شکار کوب بویله لذت کیلتورور »

قویماق — قویمك• وضع• ترك• ابراز• ایقاع ایتمك• دکمك• ریختن• ماندن• نهادن•

—« مثال »—

« ای اجل قوی کیم قویای یوز یارینك کویی غه کیم • قویغودیك دورمین اجل کویی غدا رمان بیرلا یوز »

قوتورق — مسافر• باقلك• مهمان نوازلق• حرمت ورعایت اتمك•

قویوق — قویو• غلیظ• قالن• صبق• کثیف• غفص• قلین• یوغان•

قویوم — التون وسائردن زینت ایچون یاپیلان• اشیا• قویمجی• دوکمه جی• ریخته کر•

قویون — کردباد• توپالانك• غبار• کوسفند• غنم•

—« امیر »—

« تانك ایماس کر جلوه کر بولسه تو تون

یانکلیغ قویون • اوتلوغ آهم نی شراری
بیرله صحرا بولدی کول »

قویه — قزیل قرمزی رنکلو • سرخ • احمر اللون

قویی — کل نار • کلابی • سرخ • پنبه •
بئر • چاه • آبیار • قودوق • کاریز • براق
ترکایت •

—« مثال »—

« نیچا ایلنی کیچا باریب ایکونکل »
« قویباغای اویقوغا یاربیارینک »

قیا — اچی • شور • تلخ • حدتلو • کج • تندوتیز •
طرف • جهت • کج توز • نیلک •

—« محزون »—

« قیا باقغای مو دیب محزون کونکل
کوب انتظار ایردی • بحمدلله که
مژکان ناوکیدین بهره مندایتی »

قیات — طوایف اوزبکیه دن بر قبیله اسمیدر •

قیاغ — غدار • جسور • شدید • رحمسز •
عدالتسز • ظالم •

قیان — طرف • یان • جانب • صوپ • سمت •
جهات اربعه •

—« اکهی »—

« قیان تو تسانك قولاق مسموع اولوب
اواز نوبثانوش • قیاقیلسانك نظر
بزم طرب دورانی یکساندور »

قیان — سیل • طاغ ودره دن اقان صو • طرف •

—« مثال »—

« هر قیان کتسانك اولور الله مدد
کارنیك سنیك • خضر الیاس پییر
اولغوسی یارنیك سنیك »

قیپ — اداتدر • اخذ قبض • قیپ قزیل • یعنی
محض قرمزی •

—« مثال »—

قیپ قزیل آی دیك یوزینکغه قاب قرا

خالینك بولای • کیچه لار یارینك
بولوب کوندوز کرفتارینك بولای »

قیپاماق — تعقیب ایتمك • اردنجه قولامق •
کیروسندن قوومق • ارقه سندن
یوکورمك • قوشمك •

قیچیماق — چمبر • مدور صارلمش تیمور • حلقه •
کردیش • قصناق • قولاده •

قیچاق — کوزی عجله یوموب آچمق • اخذ و قبض
ایتمك • بر قبیله •

قیپه قیپه — پارچه پارچه • شرحه شرحه • لخت
لخت • بولك بولك • تکه تکه •

قیپیق — ایران • چالاب • دوغ • چال •

قیتماق — دونمك • عودت ورجوع ایتمك • کیرویه
کیتمك •

—« حکمت »—

« ایمدی غضب قیلارنی سن مونده
ایتاسن مو • اول یرده وعده ایلاب
بول یرده قیته سن مو »

قیتلماق — بیهوده ویاوه سوز سوزلمك • سپسته کوی
هرزه • فج • لج •

قیچقیر — چاغرمق • باغرمق • آواز وندا ایتمك •

—« مشرب »—

« دوستلار آمین دینکیز مین بر خدا دیب
قیچقیرای • ایکی عالم سروری یا مصطفی
دیب قیچقیرای »

قیچقیریش — چاغریش • باغریش • فریاد فغان • نعره •
صیحه • سس •

—« نوای »—

« کونکل لار ناله سی ذولفونك کندین
ناکهان کورکاچ • ایرور انداق که
قوش لار قیچقوریشقا یلار یلان
کورکاج »

قیچماق — قاشیق • خراش ایتمك • خار و مال •

قیچی —— بر نوع نبات اسمیدر، هندوبایه مشابه، اوت.

قیچی —— مقراض، مقاض، کاز، دوکارد.

—« مثال »—

« قیچی برلاشاریبنی آلسون اول
« لحیه سیکاشانه سنی سالسون اول »

قیچیرداماق تحتانی دیشلر ایله مس وآواز ایتمك. دیشلری قیچرداماق.

قیچیش —— غدغد، غلغلج قاشنمقه کلمك، خاریش.

قیچیشماق کیچشمك، خار ومال خراش « نوایی »
دیدی کوزوم قیچشور آینیم که باده نامیز دیدی نه حاجت آبرور باده مست ابرور آنسیز.

قیچیغ —— کیچك، قاشنیق، خاریدن، شوخ « مثال »

« کمی که بزم دارابو کل کلرخ ایله می
انچی شور، حرارتی دین انیك ذوق
ایله تنی قیچی شور »

قیچیغلاماق تخدیس وتحریك ایتمك، کیچشلنمك، خاریدن، قتیغلمك.

قیر —— دشت، یابان، صحرا، کوتل، اشهب، کوه، هامون، چول، حزره، وادی مرعا، بیر، ییلد.

—« نوایی »—

« یوز نیکدن انجم انجمدن قویاش
نور اکتساب ایلار، ایکدیکدور
قویاشدین آی وآیدین قیرکون غبرا »

قیراغ —— کنار، یان، جنب، چیت، لب.

—« مثال »—

« نشانی بی نشانلیق دین ایراق راق »
« مکانی بی مکانلیق دین قیراق راق »

قیراغو —— قراغو، ژاله، چی، چیغ، قراو، شبنم.

—« مثال »—

« حله کافورکون اول خلعت خضرا
اوزه، سبزه جنت غه کویا توشتی
رحمتدین قیراق »

قیران —— بش غروش مقامنده ایران پاره سیدر، انجودن معمول تزیینات، قتال شدید، مهلك، وبا.

قیراو —— قراغ، چی، ژاله، شبنم.

—« مثال »—

« ساج آغردی عدم آماده سی بول
ییغ هوسینك، بیل خزاندین اثری
سبزه اوزا توشتا قیراو »

قیربندی —— قرندی، خوردوریزه، اوفاق شیئلر دوکوندی، تراش، تلاش، میده، مویده، بلخته، یونقه، رنده خورده سی.

قیربیق —— کلاهك دوره وکنارینه دیکیلان پوست، بره، قوندوز، سك آبی، سنجاب، سمور کبی شیئلر.

—« مثال »—

« منیبان آت اوزه هی هی نه کوزلدور
کیشدن کج کله برکینیك اطرافینه
قویش قربیق »

قیربیقتیکان —— کربی، قنفد، خرپوشت، خارپوشت، کربی تیکان.

قیرتیش —— برشیئك اوزرینده هنوز چیقمش توك توی، تیور قنات سیخ پر، تراش، رنده، قیرغیج.

قیرجیلداتماق —— دیشلرینی قیچرداماق، کوشه لك غیج، دندان خایدن.

قیرچیلاق —— تخدیس وتحریك، یواش قلدانق.

قیرغاول —— سولکون، یبانی طووق، مرغ دشتی، مرغ تیتو، یازی یاوانی طاوغ، تذرو.

—« مثال »—

« قیرغاول کبك هزاران ایرور »

« کور مو نخجیر فراوان ایرور »

قیرغو — آنمجه قوشی، باز، قرجی غای شهباز، جیك، قیرغی،

قیرغیج — قزانك دیبنده قلان یانیق، قرماچ تحت دیك، قزان دیبی قیرندی،

قیرغین — انکسار، مهزونیت، تکاسل، شکسته لك، آفت خسته لك وباقورەله بلای عظیم، کشنده کی، اولت،

قیرغیز — قزاق طائفه سیندن در آسیای وسطی نك شمالنده مسکوندرلر، دشت قبچاق کبیر،

—« مثال »—

« جین یوینده جور چوت قلماق تور »
« ایکی قرداش قیرغیز قبچاقتور »

قیرق — قرق، جهیل، اربعین، طوایف اوزبکیه دن بر قبیله اسمیدر، امر کیس بچ، وقطع،

قیرقیر — ترکستانده بر قلعه اسمیدر،

قیرقلیغ — یوك، پشم، شعر، قرقلمش نسنه، مقراض، دوکارد قیچی کاز،

قیرقاق — تراش ایتمك، یوك وقیل قوپارمق، بیق وصقالی دوزتمك،

—« حکمت »—

« قل خواجه احمد قیرقغه کیردینك نفسنکنی قیرقی موندا یغلاب آخرتده بولغیل آریق، پوست ایمان شریعتدور مغزی طریق، طریق کیرکان حقدین اولوش الدی دوستلار »

قیرقیل — توك وصاچلری قیر اولان، بیاض ساچ، آق باش،

قیرقین — حبشی، سیاه عرب، کوله وجاریه،

قیرلاغان — طاعون علتی، وبا، قورله، قیرغین، بلا، وبا، اولت،

قیرلاماق — قیرده قالمق، صحراده و یاباندە کیزمك، چول بیابانده یورمك

—« مثال »—

« کیجه کوندز طاغلارده قیرلاغان »
« حاجتنی ایلسون آسان اوغان »

قیرماچ — قرغیج، تنجره دیبنده قلان یانمش شیلر، قرنتی،

—« مثال »—

« قرماجی ایلاپلو بی شوردی »
« کوماجی ایلاچلو کیتوردی »

قیرماچه — خس وخاشاك، پارچه وپاره شیلره

قیرمیز — دودالعبا غین، آل و لعل یاپدقلری بوجکدر، حبه، بویه رنك، دانه،

قیرماق — کسر ایتمك، قطع وتجزیم ایلمك، اوفالەمق، وپارچه پارەلمك، چوق آدم اولدرمك، قتل عام،

—« حکمت »—

التمش اوچده موندا کیلدی قول بیر کاکیر
« هم جاینك مین جانیك مین جانینکنی بیر
« هو شمشیرین قولغه الیب نفسینکنی قیر
« بیر وباریم دیدارینکنی کورار مین مو »

قیرناغ — کنیز، جاریه، خلایق، اسیره، جوری، غماه اوده لیك، ددك،

—« مثال »—

« قرناغی کر اولماسا بیل اویده »
« آدم ایاس اول کیشی هر کویده »

قیریغ — قریق، مکسور، شکسته، قطعه وجزو، سنیق قرتلش،

قیریغلاماق — کنار، چکلمك، چیتده طورمق، ایراق،

قیریماق — انجه شینك کنارندن مقافله قیرقق، کوزی آجوب قپامق، اشارت ایتمك،

قیزیلتی — قرندی، اوقاندی، خورد وریزه، خورده.

قیز — بنت، کریمه، دختر، قز اولاد، عاجزه، امر قزمق، سرخ شدن. —«مثال»—

«چارسو بازاردور قیزکینا اویناق الادور
قیزکینا، مینک ناز کرشمه لاریلا سودا
قیلادور قیزکینا»

قیزاوغلان — باکره، بکر، خوجه وارمه وارمش، قیز، بی شوهر.

قیزبالا — قزچوجق، مؤنث اولاد، دختران.

قیزقرینداش — همشیره، ابلا، اوخت، ابه، قیزقرداش.

—«مثال»—

«قیزقرنداشی اوچون توی قیلیب
«شاد خرم لیلقیدین کوب بیقیلیب»

قیزقوش — اغاج قاقانک بیدیل نوعی.

قیزلیغ — بکارت، بنت، دوختری، بتو.

قیزغینه — قزجغاز، قیزجه، قیزکنیه، دارغین، آتشین کینه، دوخترک.

—«مثال»—

« قیزغینه قیرداقو یادور یوزنی »
« سوداکرغه کورستادور اوزینی »
«سوداکر سوداغه کیتدی مال ایچون»
قیزغینه شیدای بولدی یار اوچون»

قیزارماق — قرمزی اولمق، احمرار، حیا ایتمک، حجاب، قزاروب قزیل اولمق، رنکی تغیر اولمق.

—«مونس»—

«قویاشغه کیم قیزارماق کامسار غارماق
ایرور اندین، کیم صفینک باغیدا بار
اول صفت یوزینک کل رعنا»

قیزاناق — تلنجان چیچکی، قرمزی راق، اقاق، وکیجیک قیزچوجغی، دوخترجه، بچه خورد ترنه.

قیزاووق — خسیدغانی، حمالیه قارشوق بر جلد

خسته لکیدره، دانه دانه چیقار، مرض محرقه‌در.

قیزغانماق — قصقانمق، غضبلانمق، حسد ایتمک، رشک غبطه حسد ایدرلک ایتمک.

—«مثال»—

«یارب سویلانک قزغان مسون کل اندام
«اوزوم نرده بولسام کونکلوم آنده دور»

قیزغین — آتشده قزان شیئی، تابنده قزمق ویا مغضوب اولمق آتش اولمش قوم.

قیزماق — حرارتلنمک، سخن اولمق، قزمق، قهرلنمق، غضب.

—«مثال»—

« قهرمان قاقدی یرندن قیز غایب »
« نیزه‌نی قولیکا آلدی قستاییب »

قیزمیق — تجره دیندیه، فلان شیئی، قرغاج، تحت دیکی، سختی.

قیزیتماق — قزدرمق، آتشده تسخین ایتمک، سیجاقلندرمق، حرارتلندرمک.

—«مونس»—

«مونسا کوهدور خریدارینک دکانینی توزاب، دردوغم اجناسی بیرلا عشق بازارین قزیت.

قیزیشماق — تلهب وعاولنمک، رواج بولمق، شدتلنمک، حرارتدن تکلم کرمک.

قیزیق — قزیش، سخن کرم، حرارتلو، عجب.

—«مثال»—

« یتوردی بیر بر یکا نامهٔ شوق »
« قیزیق بولدی ینه هنکامهٔ شوق »

قیزیقماق — قزشماق، کوکرمق، آزمق، حرص ایتمک، اصرار ایتمک، سرکرم، مشغول اولمق.

قیزیل — قرمزی، احمر، سرخ، التون، کوزل، آشکار، قان، نار، آتش.

—« مثال »—

«بر قیزیل طلا ایچون هم اولدورور»

«بر سوز اوزره یغلاتور هم کولدورور»

قیزیل دلی — آزغین مجنون • قزغین • سرخ •

—« مثال »—

« ندآسمانی بلور تلبه نه یری »

« مونیك کبی قزیل دلی کورمدم »

قیزیل الا — برنوع بالقدر • سمك • ماهی •

قیزیل ایاق — برنوع بیاض قوش اسمیدر • هجوم عام • بالدر چپلاق اونك اياق • سیاق • سرسری کیزان • جاپقون •

قیزیل بالجیم — کل ارمنی • اوفاق ارمق • قزیل کیسانك •

قیزیمتول — رنکی قرمزی یه مایل • سرخ رو •

قیساج — قیصقاج • تیمور جیلرك بیوك کلپتان کبی التلری • کرای کبیر • ماشهٔ برزك • انبور •

—« مثال »—

«قسقاج ایله توتدی اول طرفدن»

« انبورایله جیکدی بر طرفدن »

قیساق — قیصجی الت • منکنه • کلپتان • قیصقیج • کیرا • انبور •

قیستاق — عجله • سرعة • جابوقراق • شتاب • شدت • تضیق •

—« مثال »—

«یغلامای واوتی عمروم ایاشاهیم

قیستاب کیلدی قرانغو اوق چیقغیل ماهیم

قیستاماق — شتاب و عجله و سرعت ایتمك •

قیسراج — قصراق • بیطل • دیشی آت • مادیان • اسب ماده •

قیسقارماق — قیستامق • عجله لنمك • سرعت ایتمك • شتاب • تیز • بات •

قیسقانماق — حسد • حقد • بغض و عداوت • رشك • دریغ ایتمك • غبطه • قیسقنیج •

—« مثال »—

« اغیار ایله من اولورمی یم یار »

«بر یرده تور الماس ایکی قیسقانج»

قیسقنیج — غبطه • غضب • غیرت • رشك • رقابت • قیصقانجی • کونداش •

قیسقه — قیصه • مقصور • کوتاه • مختصر • آلچق کلته • قصیر • پکند • جوجه • قیسه •

قیسماق — صقشدرمق • قصمق • صقوب توتمق •

—« حکمت »—

« بوزن قیسیب یغلاب ایدی شیألله »

« فقیر مسکین اونده نه دیب هو اقیلسون»

قیسناق — قیصق • طار یول • کذرتنك • زقاغ • کوجه • رسته وبازار • راه تار •

قیسملاماق — آوجلامق • طوتاملامق • قبضه لمق • قریش لمق • اوشلاق • ایل لمك •

قیسیر — قیصر قصراق • عقیم • هیچ طوغرمز اولان • بوغوز اولمیان •

قیسیق — طار • ضیق • مخنون • قیصق سس •

قیسی — هنکیسی • قنغی • کدام •

—« نوایی »—

« قیسی یارنیك قامتی سرو خرامانیك چه بار • قیسی کل شننیك کلی اول لعل خندانیکچه بار»

قیسی — زردآلو • ایریك • مشمش • غولونك •

قیش — شتا • سرما • زمستان • برد • زمهریر • صوق خنوك • دی • اشقیرنیك •

—« مثال »—

« ظاهر ایتر اشبو قیش ایجرا عجب طغیان ساوق • کم اولوسنی قیلدی شاخ بید دیك لرزان ساوق»

قیش قیش — اصواتدندر کیش کیش • قاومق ایچون مستعملدر

قیسق — اکری • کج • عوج • قوس • منحنی •

قیشلاق — قریه‌عشایرنك‌آولی اولان‌اوه‌•ناحیه• کوی• قصناه

—« مثال »—

« بو قشلاق لرینی جهاول قیلیب »

« یوروب طاغدن‌عزم کابل قیلیب »

قیشلاماق— شتاظهورایتمك•مشتایه کیرمك•قشلاق

قیشماق — اکلمك•بوکمك•مموج کج لنمك•

قیغاش —— اکری• کج• عوج• مقوس• سس کورلتی‌سی• پاطردی وشماطه• غلا غله حیقرنك • غریو•

قیغرات وقیغات طوایف جغتائیه‌دن ایکی مشـهور قبیله اسمیدر•

—« مثال »—

« من تیلاب حسن‌ولی شاه تیلاب

حسب ونسب • منکالولی بیله هندو

آنکا قیغرات وقیغات »

قیغیزکیز — نمد• پلچه• چول• یوکدن معمول قالین فرش• فلاس•کیکیز•

—« مثال »—

« مهمانی جان ایتملار تبریز »

« براوتوقورمیشلار اوستی آق کیکیز »

قیق —— قرقاش‌اولان•پسکل•خوردشیلر•

قیقین —— غایت‌اوفاق• سبوری‌بونغه•

قیل —— شعر• موی• صاج• ایت کن• یاب•

—« مثال »—

« کرسنکا هرکم ایدرساسین انکا

«یخشی لیق‌قیل‌یخشی لیق‌قیل‌یخشی لیق

قیلیغ —— قیلاو•ویلو•صاج‌وتوکلو• خوی• خلقت•طینت•صورت‌شکل•مشرب• وجدان•خوی«

—« مثال »—

« بو قیلیقده جوسنی کوردوم من »

« بو قیافت‌ندیبان توردوم من »

قیل‌قوروغی عساکرمؤلفه‌نك‌خارجنده‌اوله‌رق طوپلانیلان‌معاونه‌یه‌دینیلور•المان•

قیلاقیلا — ایده ایده یایه یایه•کرده کرده •

قیلاو —— بهادر•شجیع•پارلاق•کسکین• بران• جلالو•

—« مثال »—

« قادالغان اجین یلاوز پذیر »

« یاناجوشن اوستی کاچینی حریر »

« تاموغ‌شعله‌سی‌بارجارنکین یالاو »

« بیلنیب یالاوجلوه‌سیدین قیلاو »

قیلاولاماق جلاوویرداز ویرمك قایجك اغزینی زیاده کسکین ایتمك• برداخت‌لمك • ایتی ویران ایتمك•

قیلباش — بر نوع پاره‌در•پلوس•اقچه• پول حقه•

قیلتیق —— قیلجیق•توکلر•بلیق‌ده بولنان‌اوفاق تکانلر شفتالو وسایر میوه‌لرده بولنان‌تویلر

قیلسیق — یوك‌مقاضی• بیوك مقراض قیجی• دوکارد•کاز•

قیلغولی—— عامل• هر دائم ایشلیجی • قلیجی• یاپیجی• کارکر•ایدیجی•استادکار•

قیلماق —— ایتمك• ائلك• اولمق کبی• فعل عمومی یرینه مستعملدر•

—« مثال »—

« اول‌نه‌حکم ایندآنی‌یاپمك کرك »

« هرنه‌امر اولسه‌آنی قیلماق کرك »

قیلیج —— قلیج•سیف•شمشیر• صمصام•

—« صوفی‌الله یار »—

« قلیجدین‌تیز ایرور قلدین‌اینچکا »

«پشیمانلاراوشال‌کون‌توش‌کای‌ایچکا»

قیلیش —— فعل•عمل•ایش• کردار• ایتمك قیلمك کردن•یاپمك•

قیلیغ —— قیافت• تمثال•طرز•رسم•صورت•

قیمه		قینچیر	
	خوی اطوار صورت*	قیمیرلانماق	غایت انجه و پارچه اولان* میده لنمش* ریز ریز* کفته کی* قیلداماق* صالانماق* آهسته حرکتلنمک* جنبیدن*
	—« مونس »— «خلق خوشینکی قیل منکا ای شوخ جانفزا* کیم خوبلارغه بخشی قیلیغ دوربسی سزا»		—« حکمت »— « رسولنی یانقان اورنی ینه اسیغ توروبدر* سالیب کینکان زنجیری قیمیرلاشور ایردیا »
قیلیغلی	خوبلی* مطبوع* مرغوب* خوش وقت وجاهتلو اندامل‌و*	قیمیز	آت و دیوه سودی*
قیلیغ	قیلش* افعال* اطوار ایدلمش کرده شده*		—« نوایی »— «ایاقجی می اولماسا کیلتور قیمیز» «قیمیز ایچمکا منتظر باریمیز»
قیم قیم	تکه تکه* پارچه پارچه* لخته لخته* دانه دانه* پاره پاره* بولك بولك* میده میده*	قین	ظرف* غلاف* اسلحه قابی* شکنجه* عذاب* مشقت* قصاص* دوشوارلق* زحمت ویرملك*
	—« مثال »— «قیم قیم قیلسالار هر کز انی سویلام» «تکه تکه ایتسالار سویلامکی اویلام»		—« نوایی »— حبه سی بوق ایردی چونکیم کوردیلار «قلبنی قین استیدا اولدوردیلار»
قیماج	کج‌نگاه* احول کوز* قیشیق* الوس*	قیناق	پرمقلرکچیکلار قیلوربری و مفاصلی* لسان مغولده عزیز دیکدر* چینکیزخان بن اوغورخانك اوغلی اسمیدر*
	—« لطفی »— « ای کوزی قیماج یانیمه کیل رحم ایتیب افغانیمه* قیلغیل بلالیغ جانیمه کوزاوچیدین باقیب قیا »	قیناق	شکنجه* تعذیب ایتمك* رنج والم ویرملك* شدید تعریز تکدیر ایتمك*
قیمشانماق	یواشجه واصول ایله قلدانمق* آهسته حرکت ایتمك* یواش یواش یورملك*	قینالغودیك	شکنجیه مستعد* عذابه مستحق*
قیماق	قیمه ایتمك* اوفاق و انجه طوغرامق* ریز ریز کسمك* تقطیع اتلك* آدمه ستم ایتمك* بریسنه جانی فدا وقربان واعدام ایتمك* جانینه قیماق*		—« مثال »— «بیر زمان دور عمر عزم راه ایتیب اسوده بول* بو لسانك ابتدای زمان بی دادیدین قینالغودیك »
	—« لطفی »— « جانیمغا قیماسا نقاش صورت» «نی معنیدین کوزینکنی قیلدی قیماج»	قینج	میل* میلان* غنج* بملو* دریای غنج وکنك اسمی* قنج ودینج برینه دخی مستعملدر*
قیمراق	اهتزاز وحرکت ایتمك* صاللانمق* جنبانیدن* قیلداماق*		
قیمیق	بالطه ضرباتیله اخشابدن فرلایان پاره وپارچه‌لر* قیپانیق بوشیده بسته*	قینچیر	مفطر* عیباو* سقط* چشم احول* الوس* چاشی* آلا کوز خیره*
قیمه	قیلش و پاره لنمش ضرب لنمش ات ولحم*		

کاتاو کاتد

قیندرماق — لوم • قدح • استهزاء • هجوم • ذم • ملامت انحراد تحریك ایتمك • تعییب ایتمك •

قیندره — بر نوع قصب وقامیشدر • بانکس • ونی کبی در • نیستان نیزار •

قینغیر — معند • جسور • شجیع • زعم • درشت •

—« مثال »—

« قرق آدم بریانه قینغیر آدم بریاند • سویله میشلار بو سوزی ایرته کیلار مرداند »

قینغیرایماق — عنـاد ایتمك • طاریلق • ازارلمق • سرکشلیك ایتمك •

قینکر — اخضر • کوك • کبود • سبز • یشیل •

قینلاماق — قیابجه • قین یاپمق • غلافه صوقماق • بر مهم ولازم شیء قاب وظرف یاپمق • قصاص وزجر ایتمك •

قینه — ادادر تصغیرت ایچون مستعملدر • قینه قینه کبی •

—« مثال »—

« یار رعنا چغند • قدی برنا چغند »

—« دیگر »—

« کیلسا کر کلیم سری لطف ایلاب اول دلبر کینه • قامتی موزون کینه خال لبی عنبر کینه »

قینی — کنار • ساحل • جیت • لب • اداق •

کات

طرف • یان • یك سو • جانب • یانباش •

قیوراق — زیاده قیورلمش • فتان • جعد • کاکل • طره • مرغوله • چکل • برچین •

قیوراماق — بر شیئی بوکوب پیچ پیچ ایتمك • صاچلری اوله لوله بوکمك • حلقه وتابدار ایتمك • کره و جعد • طره و مرغوله لی •

قیوریم — قیورلمش اولان • کاکل لوله • لوله لری • کلاله • جعد • مرغوله • حلقه • طره •

قیی — کنار • ساحل • طاغ اتکی • لب کوه • قییلوب کسلمش اولان قیید •

قییق — اوجی کیسیلك کنارلو • قبورمه • مقطوع

قین — مشکل • مشقت • زحمت • چتین • صعوبتلو • مقاص • مقراض • قین • قاب • ظرف • غلاف • قیین • دشوار •

قین — استنطـاق • ضرب لت ایله اقرار اندرمك • قصاص • زجر و عذاب ایتمك • قصاص ۳۲ نوع دیمشلر • ضرب ایتمك • بریری برمی وبورغی ایله دیلك باشینه یاغی سیجاق دوکمك کبی •

—« مثال »—

« اوتوزایکی قینی اجرا ایتدیلار »

« اوتهمتن هیچ اقرار اولمدی »

فصل کا

کابل — اصلی زابل • افغانستانك پای تختی وطاغلق خطه سی • قندهار جلال آباد غزنی قوندوز انکا تابعدر • اقلیم رابع ده وسط معموره ده واقعدر • حالا بلخ وبدخشان هرات • انکدر •

کاتاوکاته — بیوك • بزرك • کبیر • اولو • نساوامرده تعشق ایدرك پل وپاره صرف ایدانه دخی کاته دیرلر • عاشق •

—« مثال »—

« ابوطالب علی نیك اتاسیدر »

« قاموا عرابی لارنیك کاتاسیدر »

کات — خوارزمده بر قصبه اسمیدر •

—« مونس »—

« مونسا شاهینك دعاسین قیل که
عدلیدین آیینك• رشك جنت بولدی
خبوق کنج مسکو کات کات »

کاج —— فریب• خدعه• حیله• تذویر• مکر• تل بزس•

—« بایقرا »—

«چرخ کاجی بیرله چهرم کرچه بولدی
نیلکون• نی قیلا الغان کیشی بو نیلکون
طارم بیله »

کارنای —— عسکردوکی• چالغوسی• وبوری توج ونحاس وبرنجدن وشاخدن معمولدر• بجه• توملوك• کرنای سورنای معروفدر•

—« مثال »—

«جو لشکر ایندی شوقوم وهیاهای»
« بو یاندن غلغل کرنای وسرنای »

کاروان قیران اخشام یلدیزی• زهره•

کاشغر —— ترکستانده بیوك برقطعه نك کرسیسی برشهردر• قشقر• دخی دینولور• چین حدودنده واقع دریدی ولایت دخی دیرلار• ختن• یارکند• غوجه• ایله طورفان• سیرم• کل باغ• آق صو•

—« مثال »—

« کاشغرینك آغچه سی کوبتورور »
« حسنده بو دهر اره مرغوب تورور »

کاغای وککی عربه تکرلکارینك ایاقلری• پای غلتك•

کافری —— افغانستانده طاغ ایچنده بیوك برقبیله اسمیدر• هندوکوش طاغنده قریب تیبت کاشغر بدخشان• کابل بیننده در•

کال —— خوش کلام• التفات• پولتقه• شهرلرده بولنان یاریق یرلر• سیل یوللری• الدتمك حیله ونیرنك ایله قاندرمك•

—« مثال »—

« قوین دن قوی آندن آت آلورکن »
« انکا هیچ مال برمای کال بردی »

—« دیکر »—

« خاتونه مال برما »
« کال بیرکین »

کالاوکله —— مواشی• دواب• سوری• راعی• رمه•

کالار —— کرتن کلار• محلیه• کلته کلاز• صو یولغان• کرتن کله• یشیل باش• کستن کله دخی دینولور•

کامه —— کیجه• تون• لیل• شب• بیگاه• اقشام• لچر•

کان —— چوق• کثیر• وافر• بسیار• معدن• زیاده• تقیم• توب•

—« مثال »—

« حقسة لبنك ایمدیم طرف لذتین
کوردوم• کان توز ایکاندور بول
سینه مبر نمکداندور »

کاوش —— اوتلامقلق• قوندره• ایاق قابی• کفش• بابوچ• کافتن•

کاوشاك —— اوتلابیجی• چرنده• سست کوشك•

کاوشاماك —— بوشامق• منفك ونحل اولمق• سقیز کبی چینامق• تیوه ودیوه نك دیش کوشمه سی•

کاواك —— قواق• قوف• اجوف• قاغوق• خالی• ایچی بوش اولان• مغاك•

—« مثال »—

« یرنینك کاواکی بارهوشیار بول »
« دریانك کولاکی بیدار بول »

کاولاماق —— قاریشدرمق• کومك ودرین قازمق• تحری ایتمك• کاویدن•

کاورکا —— بیوك طاول• کوس• نقاره• طبل•

—« مثال »—

« کاورکا دهر اراسالیب غریوی »

« نیچوك کیم مست بولغای نره دیوی »

کبزه —— اوموز کوراکی ۰ شانه دست وآینه کتف ۰ کوهزه دخی دینولور ۰

کبزه جی —— کبزه که باقوب کهانت ایدن بودالا ۰ فال بین ۰ شانه یه باقیجی ۰ رمال ۰ چوکی ۰

کپشیك —— کیله زخایری ۰ وزن بیلك ایچون قوللانیلان اولچك ۰ کیله ۰ زغامه ۰ قنداق غربیل کبی ۰ کشته ۰

کپنك —— چوبان وقاطرجی جبه سی ۰ عبا ۰ یغمورلق ۰ دکلای ۰

کپ —— سوز ۰ کلام ۰ سخن ۰ کفتار ۰ فقره ۰ سویلشمك ۰ صحبت ۰

—« مثال »—

« کوب کپ اورمه سویله ماسن بی حساب ۰ فحش لغو سوزلاردن ایله اجتناب »

کپه —— فقره ۰ قامیشدن وحصیردن معمول الاچوق ۰ باراق ۰ کلبه ۰ کازه ۰ چرتاق ۰ ایو ۰ قولوبه ۰

—« مثال »—

« ایلانغه کیبك وهم خاك مأمن »
« چیانغه کپه نیك استیدا مسکن »

کت —— سدیه ۰ اریکه ۰ مصطبه ۰ سریر ۰ تخت عادی تذکره ۰

—« نوایی »—

« کت یوزیده دوشاك سالیب نعجه قات »
« آنده یاتغوزدی زار وخسته زوبات »

کتك —— کومس ۰ خانه مرغ ۰ طوق اویه سی ۰ اشیانه ۰ زجاج ۰

—« مثال »—

« هم ایل منزلین شرکتی دیك بوزوب »
« تاوق اورنیغه جغد اولتور نوزوب »

کتون —— کتان ۰ کندیر ۰ بذر انخ بلك ۰ رغیر ۰

کت هندی —— بر نوع علاج وبویه در ۰

کته —— بیوك ۰ اولو ۰ بزرك ۰ جسیم ۰ عظیم ۰ اولوغ ۰ کلان ۰ اولکان ۰

—« مثال »—

« انبار کته بر طرف خم بر طرف »
« خویش وتبار بر طرف عمه بر طرف »

کته قورغان —— سمرقنده قریب بیوك بر مملکت ۰ بیوك شهر دیمکدر بخارادن ٢٠ فرسخ یرده واقع بر قلعه در ۰

کچك —— اوردکك قویروغنده قنه تنده بولنان کج توکلر ۰ حلقه ۰ طره ۰

—« نوایی »—

« قلاب محبتدور سرکشته کونکللارکا »
« چون قوش سالیب اول جابوق باشیغه بکك سانجار »

کچه اویونی —— بر نوع اویون ۰ بچه بازی ۰ بر شی توفراق یایوب وقده کزلمك ۰

کچه —— توتوله ۰ پپه ۰ بودالا ۰ اوانیق ۰ سرسری احمق ۰ پلتك ۰

—« نوایی »—

« نوایی اول یوزوقد شوقیدین ناکه نواچیك سم ۰ دم اورماس بابل وطوطی کدا اولدر بچه بو پلتك »

کچه —— نمد کیکبز پلاس بستجیق یاپنجیق ۰

کچیکور —— کچیجی ۰ آمر ۰ عامر ۰ کسکور ۰ میکذشته کی ۰

کچابه —— تخته واغاجدن معمول دورت کوشه لی صندقه مشابه اوزری آچیق ظرفدر ۰ اوزوم بجبه سی ۰

کدخدا —— آمر ۰ حاکم ۰ بیوك وبزرك اولان ۰ متاهل ۰ وصاحب خانه اولان ۰ آقسقال ۰ ارباب ۰ کدخدای درخانه ۰ ایشلك اغاسی ۰ شهزاده بکزاده لری نظارتنده بولنان موی

سفید • اتکه • لالا • آغالر •

کدی ——— قباق • دوبه • کدو •

کدوك ——— کدیك • آلسیك • دیش لو کبی اولان • بر طرفندن جزوی شکسته • رخنه • لب چاك •

کراك ——— کرکدن • خرخیط • بر نوع قوش اسمیدر • کورکور کراك •

—« مثال »—

« کورمه یونجه کور کور کراکنی »
« آلمه تاك اوستنیدان هرکز خاکنی »

کرایت ——— طوایف اتراکدن برقبیله اسمیدر • اکثری شهرسبز ومیان کالات بخاراده ساکن دیرلر •

کرامت ——— بیوك اغاجه دینور • التنده قندیل یاقوب داللارینه خسته لق ایچون یاغلانیلان بز پارچه لری اسلامبل وتوابعاتنده یغمورنك محافظه سی ایچون ایجاد ایدلمش اولان برنوع کرفیچ وتوله •

کرپی ——— خارپشت • کرپك • کرپی تکان •

کرتی ——— کاسبلرك حساب بلك ایچون یونتوب کسوب استعمال ایتدکلری اغاج • چتله • خط جوب • جوب خط • کرج ودخ خربوزه • روغن کوسفند • تیل تیلم •

کرتمك ——— آزجق کسمك • برپارچه قوپارمق • چتله ایتمك • جرتمك • رخنه کسمك نشان علامت ایتمك •

کرتیك ——— چتله • برپارچه یونولمش اولان اغاج • چزیلمش اولان چوب خط حساب سردستی •

کرپیچ ——— چی طوغله • خشت • کرامیت •

کرخن ——— کرخت بی خود • مبهوت • بی درك • محو اولمق بی حوش • سرسری •

—« مثال »—

« مونسی بسکه فرقتینك اندوهی قیلدی سخت • کورکین منی غمیم اثریدین بولور کرخت »

کرچ ——— دلم • پارچه • رخت • کرت •

—« مثال »—

« برکرج قوندیك اولدی شیرین »

کرسن ——— اغاجدن معمول بیوك طبق • قاب • ظرف • تکنه • کارسان • تغاره • چوبین •

کرسی ——— واعظلره مخصوص یوکسك سریر • بیوك تمل طاشی • اساس بیت ضدلی اسکمله • کورسی دیش •

کرقکه ——— زره • ساووت • اهن پوش • جوشن •

کرك ——— لازم • احتیاج • کردن • کرتن کلاز • خرخیط •

—« مثال »—

« پرده کی اولدی ایکین ایچره کرك »
« اوچتی آچیب پرده لارین شب پرك »

کرکاو ——— امرود اغاجنه شبیه یبانی براغاج اسمیدر الاچوقلك اطرافنده کی چوبلره دینلور • ترکاو • ترسك •

کرلماك ——— شدتله ترلدیه رك باصمق • کرکینمك • ترنك ایتمك • دف طبل یه دیری کرمك •

کرکه ——— برنوع جبه دیر • البسه وجامه • تون •

کرکی ——— بیوك بالطه • آمو دریا کنارنده بر مملکت اسمیدر •

—« مثال »—

« کرکی واقچه وشبرغانی »
« کیزدم کوردم آمو دریانی »

کرمك ——— کنیشلنمك • توسیع ایتمك • بوجك تخمی غوزه ابرشیم •

کرنغورغ ——— زنکلوله • چنغرداق • زنك • جرس • جانك • قونغراق • درای •

كروه —— مريخ • بهرام • سبعهٔ سياره نك بشنجى سى •

كريم —— جومرد • سخى • الله تعالى نك اسمى در •

كرنك —— مزه • بر نوع خستهالك • جراحت هو الانمك • نقل •

—« مثال »—

« حسرت ايليكين تيشلاب ايچارمن
غميدن قان • عيشيم نى خيال ايت بو مى يا
اول كزكيم دين »

كزليك —— پچوك پچاق • قلمتراش كارد چه خورده

كسل —— خستهلك • مرض • عليل • علت •

—« حكمت »—

« قرق سيكيز داعزيز جاندين بيزار
بولدم • كهنه دردى كسل قيلدى
بيمار بولدم • اول سببدين حقدين
قورقوب بيدار بولدوم • ذاتى اولوغ
خواجه م سيغينيب كيلديم سنكا »

كسمك —— دلم • پارچه • خرمنده طبراغدقاريشان باشاق پارچهلرى • تكررا دو كلان شيئى • كسيم • قطع • بهاسى بچيلمش بريدن •

كسملك —— غلا كه • اغاج كليد • طاش اوجاغى • مغاره • اور • انبار زمينى • اووه •

كشير —— هاوچ چزر • سبرى • زردك •

ككره —— بر نوع آجى اوت اسميدر • دلتك •

—« اكهى »—

« دينانك هجراندا بولغاى تلخ كامين
مى قيلور شيرين • بولور كاميغه مى
معشوق سيز اولنوع كيم ككره »

ككيك —— بخارا مضافاتنده شهرسبزك قديم اسميدر • شهركيش دخى ديرلر • قبايلى كينكس در •

ككليك —— آزماق • ككره مق • كيكرمك • كبك •

كلاچ —— مصبراوندن ياياش اتمك •

—« كامل »—

« اوتكاردى روزه نى بيان اهل غنا شكر »
« بيچاره لار سحر ليك وافطاره يركلاج »

كلاس —— كرتن كار • كرتن كلاز • كلته كلاس • صويول غان • كوكباشلك بر نوعى •

كلبار —— كولوار • طغارجق • صقسى • سناچ بورمه خلته •

—« مثال »—

« كوب پل آلدى بر جه عام خاصدن
« كولبارين تولدردى هراجناسدن

كلته —— قيصه • قصير • كوتاه • دومسز قورروقسز • الچق •

—« مثال »—

« عقلى كلته بوى كلته بركيشى »
« بو تعبيدر اوزاتور هر ايشى »

كلچه —— مارى ده تركمان قبائلندن بر قبيله اسميدر • چورك كولچه اكمك بر نوع مدور افاق نان اتمك • كولچه شير مال مشهوردر • كولچه پروارض • نان دوره خورده • كردك •

—« مثال »—

« كولچه ينكاقلى دلبريم »
« بادام قباقلى دلبريم »
« بركينه باق بو حاليمه »
« پرى سياقلى دلبريم »

كلكى —— پيده • تنه • صاچه صبان سوز • هرزه سبسته • دوزمه •

كم —— آزنقصان • اكسك • دون • كوتو • بد • فنا • كنده •

—« مثال »—

« تيشلاريم دين ايكى دور داندنى
چرخ ايلدى كم • رخنه لار بولدى
اجل كرگالى جان چيقالى هم »

كم كم —— اندك اندك • آزآز • قليل قليل • آهسته آهسته • ذره ذره • قطره قطره •

کم پیر ——— اختیار • عجوزه • قوجه قاری • کهن سال • پیره‌زن •

کملیك ——— شقاوت • بدکارلق • جفا • آزلیق

—« مثال »—

« کم لیکده کمال »

«کوبلیکده‌زوال»

کمال ——— قیمت • دکری • زرخ • شراب • باده • می • مدام • قرقف • چغیر •

کمیرته ——— اولماش زردالو »خام اریك • دوچه •

کمیشك ——— قویروغنك کمکلو یری • قویروق صوقومی • ککردك کمیوکلی یری دنبه • دومغازه •

کمیردك ——— دیشلری فوق الحد اوصوب خداسندن چیقان • اشکی دیش و تیش ارتوق • زیاد •

کنارسکه ——— شکر • قند • سکر • نوات • نبات کله قند •

—« مثال »—

« قلیب پیش کش هدیه‌لار بات بات »

« کنارسکه‌لار ایله مصری نبات »

کنده ——— کوتو • بد • فنا • زشت • چرکین •

—« صوفی »—

« کیشی نینك هم نشینی بولسا کنده »

« یمانلاردین چیقار غیبلی بنده »

کنجه ——— اختیارلقده تولدایدوب پك سویلیان چوچق • کنجه هندستانده برمملکت اسمیدر •

کنج ——— دفینه • خزینه •

—« اکهی »—

« بی کنج عزت ایستما عالمدا محض فضل ایلا • کیم بوزمانه اهلیغه بولمیش دوروور منظور کنج »

کنده‌راماق ——— تعفن ایتمك • قوقومق • چوریمك •

—« مثال »—

« کونکلك لار امشك وعبیر وطرب »

« کونکلیدا بوزایتا اولوب وکنده‌راب

کندیر ——— قناب • کتان • بذرالبنج • زغیر • بنج • تخم بنك •

کندیرلیك ——— کتان وکندیراکیلان یر • ریسمان کندیر معروفدر الیقه لیف •

کندیك ——— کوبك • ناف • ایچ • مغز • میان • اورته یرکندیکی مکه مکرمه •

—« مثال »—

« کندیکندن یوقاری قویسون قولین »

« خاتون‌امام دایسه اوشلاب بلین »

کنس ——— شاشقین • بودالا • اوانیق • متحیر • مبهوت • دلی •

کنك ——— کنج • متأخر • کنکیش • واسع • فزالی • پهن • فراغ •

—« مثال »—

« صحنی کرم اهلی کونکلی دیك کینك »

« بیل وسعت اراجهان بیله تنیك »

کنه ——— اوفاق موذیات • خورد وریزه حیوانات • بوجك • تخته بتی • تخته کنه • حالا اسیا وسطی ده کنه خانه نامیله برحبس خانه واردرکه مجرم لری عذاب ایچون انکاآتارلر •

کنه اوتی ——— حب السلاطین • هند یاغی بوندن چیقاریلور • حب الملوك (دند)

کوکو ——— اصوات ونغمه‌دندر • قومری نك اوتمه وسیره‌مسی •

—« مونس »—

« چیکار ذوق سهی قدینك بیلا قری فغان کوکو • توزار شوق کل رونینك بیلا بلبل نواچه‌چه »

کوپ ——— چوق • کثیر • بسیار • وافر •

کوپك طاشی	کوتلوك

—« مثال »—

« اول ندور کم ذره ذره کان بولور

« تخمی بر دور میوه سی جندان بولور

« اغزی بر دور تیلی ایکی جانی یوق

« کوب کیشی بو معنی کا حیران بولور »

کوپراق — زیاده راق اکثتار · بسیار تر ·

—« نوایی »—

« نوایی اولسانی تانك بزم ایچیدا باتراق ·

« که غصه جامینی دوران تو تار

انکا کوپراق »

کوپلوك — جوقلوق · ازدحام · جمعیت · غلبه لك ·

کثرت · وفرت · بسیاری ·

کوپچی — اکثریا · اکثراو قاتده · زیاد اولمقدا

اولان · کوپوسی · همه سی · جمله سی ·

کوپچوك — کوچك · اوفاق · تکرلك · غلتك ·

وعرابه چرخنی غلدیرك ·

کوپچیك — اکرك اوزرینه قوبلان کوچك

شیلته · زین پوش · کوتلوك ·

کوپروك — کوپری · صراط · جسر · پل · معابر ·

—« صوفی »—

« خالقادیده مکاشك زاری بیر »

« کونکلومه دائم محبت ناری بیر

« آب کوزدین مینی شاداب ایتیب »

« هم منکا کوپروك اوتاردیاری بیر

کوپسر — طولوم · قربه · مشك · خیك سناج ·

اشبو کوبسر ایله دریا ونهردن کلك

کبی عبور ایدرلر ·

کوپك — کلب · سك · ایت · کوچوك · کلاب ·

کوپك — کسب · کف · زبد · طفارة · لعاب ·

سنکار · کفك دریا · دکز کوپوکی ·

کوپك طاشی — لوله طاش · دکز کوپوکی · کوبك

طاشی · حمال مز دورك تنفس یری ·

جای توفق · ارقه داشی · سنك آسایش ·

کوپلاماك — فرسنك · فرسخ ·

چوقلشمش · تکثر وافر · چوق اولمق

زیاده ایتمك · بسیار کردن ·

کوپماك — شیشمك · انتفاخ اولمق · ورم کردن ·

کوپورماك — غیظ ایتمك · قودورمق · شمر مغز یاده ·

مست اولوب اغزی کوپورمك ·

—« مثال »—

« بهار بولدی چنلار سبزه سوردی »

« تویه لار مست اولوب اغزی کوفوردی »

کوپون — طفل · چوجق · پسر · فرزند · اوغل ·

اولاد · مخدوم · بچه ·

کوپی — یوغورتی ایران ایتمك ایچون قوللا

نیلان یایق · یوقلی خرقه · تون وجامهٔ

سیر بخته · بردن بریکباره معنی سینه ·

—« مثال »—

« یغوریغادور کوپی تونوم هول

بولادور · بابام کوچادور اوینی

ایچی چول بولادور »

کوپه — جوشن مثلاو بر نوع لباس ·

—« اکهی »—

« کداو خرقه دا اولماك نیچوك که

پروانه · یوق اول که حله اراشاهد

ایلاکیم کوپه لك »

کوپه — سراج وکفش دوز قندره جی لرینك

بر شی دوز وبرچین ایتمك ایچون

استعمال آندیکلری بر نوع کوپه جیکج

ومشته ودستك ·

کوت — مقعد · دیب · دبر · کون ·

—« مثال »—

« بواویونك ارقه سید الته فوته »

« براویونك صاحبی نیك کوتی کته »

کوتلوك — اکرك وپالانك ارقه سنه دیکلان میشین ·

طفل شیرخوره اوفاق چوجقلرك آلتی

نه قونولان اسکی لته بچوره ·

کوتاج —— برنوع مطبوخدر، کوماج کبی،

کوتارماك —— قالدرمق، بردارایتمك، دفع وسلب ومحو ایتمك،

—« مثال »—

«چومزرع ایچرا ساچتنك هرنه دانه
«همول دانه کوتارکونك هیچودانه»

کوتاریملیك —— قالدرمقلق، عتابه صبر وتحمل ایتمك، بردوش ایتمك،

کوتالماك —— قالقمق، خوشلنمك، مرغوب کورمك، بکنمك، پسند واستحسان ایتمك،

کوتاول —— محافظ، باسبان، بکجی، نکهبان، قلعه بان، کتاول، اریکه ناظری اورده بان، حرمسرای مقیدی،

کوتروم —— مفلوج، اوتراق، شل، سبیل مانده، دوشکون برجامانده، ایلی ایاغی توتمیان

کوتل —— طاغ، کوه، جبل، صعب المرور بند، کچید، سواری، بلند ناهموار،

—« مثال »—

« برنیچه کوه کوتل دن آشتیم »
« کابل لینك قورغانینه ییتشتیم »

کوتماك —— رمه، یوروپه رك مواشی یی سورمك، رعی وارعا ایتمك، تعقیب ایتمك، باقق ونظارت ایتمك،

کوتوك —— کسلمش اوماچه پارچه سی، طومروق، کونده، حطب، انا دفتری، کتب مجلات، بیخ وبن درخت بزرك،

کوچك —— کوپك یاوریسی، بچه سك، ایت وکلاب، طفل وصیغره دخی اطلاق ایدرلر، برشی نك اساس وسلسله سی در،

کوچر —— اربه نك دوزدینالی یون طروق تقیمی، کوچن،

کوچی —— طوایف اتراکدن برقبیله اسمیدر، زوری وقوتی،

کوچوککلاماك —— کوپك یاوریلامق، بچه لمك کوچك بچه زایدن، سك،

کوچه —— زقاغ، سوقاق، محله، قونار وکوچر بدوی کبی اولانلر، طریق، راه، یول، رسته،

—« بایقرا »—

« وه که عشقینکدین جهان ایچرا
ففانیم دورمنینك، بارجه کوی وکوچه ده بوداستانیم دورمنینك»

کوچمان —— هر زمان کوچر اولان، بدوی، صحرانشین،

کوچه آشی —— بیاض مرجمك طعامی، جواری آشی بیاض تاری چورباسی، ماشابه ومرجمك شورباسی کبی،

کوداش —— کوتولکدن بر شیئی، فنالیك ادبسزلیك امارمسی،

کوراداماك —— پراکنده وپریشان اولمق، طاغلق تارومارتیت وبیت،

کوراش —— کورش، صرع، رزم، طوتوشمق، کورش، کوشتین پهلوانلرك بربریله یقه یقه قوچاق به قوچاق سواشملری،

—« مثال »—

« رقیب ایله ایتما یراش »
« برکینه میدانده کورش »

کوراشماك —— کورش طوتمق، پهلوانلر مسارعه ایتمك

کوراشچی —— پهلوان، کورش طوتوجی، بهادر، زورآور زبردست، کوشتین کیر،

کورالماج —— اسکیمش وقاریمش چام اغاجی، درخت ارجه، تبرال اغاجی،

کوراماك —— کوره لمك، کورکلنمك، طوپراغی سوروب برطرف ایتمك، کورك لمك،

کوربك —— خفیف، سبك، نیکیل،

کوربه —— یتاق یورغان، لحاف وشیلته بالاپوش

بره• تازه• نودس• نوجوان• علف نودمیده•

کورتون — پالان• اکر• سمر• جهاز• توقوم اسب وخر• پالانك وجیاز•

—« مثال »—

«بونه تخت بونه هودج نه سریر بونه‌کت»
نه حجاز بونه خطب تیوه ده کرتن کورتون

کورتوك — برنوع مطبوخ در•

کورچك — کوراك• خاك انداز• براوجی یصی آلت آتش وخاکستر کشی• فراش•

کورشماك — کوسترمك• ارانه وابراز ایتمك• اظهار ونمایان• نموده کردن•

—« مضمر »—

«ساوق آهیم بیلا هجر نیکدا عالم فصل
دی اولدی• یوزینك کور ساتکیل ای
کل رخ نکاریم کیم بهار اولسون»

کوراك — کورمك• کوراك• عسکر والمانی یوقلاه ایدوب نظردن پچورمك• کوروك• سپاه عسکری تعداد ایتمك باقق• بخارایه قریب برموقع اسمیدر•

—« مثال »—

« کوروك کوروب »
حساب آلدی• یوزمینك دیب دفترغا

کوترك — پوست• فربه• سمیز• پوستین•

کورکا — برنوع بوری وسورنی اسمیدر» کیکز• نمد• پکه• نوغ•

—« مثال »—

« ینده کره نای وکورکا اونی »
«قیلیب آشکارا قیامت کونی »

کورکان — کوران• کورلمش کورمکه شایان• مشاهده اولنمش نمایش کورینش امیر تیمورك لقبی در•

—« حکمت »—

«حکمت یادی تکبرنی اوین بوزدی»

« مشایخ لاربو حلقه نی کورکونك
توزدی »

کورکو — صوطولومی• قربه• مشك• خیك•

کورکولداماك — کورولتی ایتمك• طارتلق• آزارلمق• حدتلنمك• اظهار غیظ وخشم ایتمك•

کورکه — الاچوقلك اطرافی• کردخانه سیاه قره ایو• واویولكدوری•

کورتك — کورنش• کوسترش• نمونه• عبرت• تجربه• عادت• حسب العاده معتاد• مسبوق الامثال• بزم صحبت•

کورنلیش — منظر• منظره• دیدار• ظاهر حال• صورت• کوسترش• نمایش• تفاخر•

کوروك — ال کوروکی• منفاخ• دم• حلاج•

—« مثال »—

«وقتی یله قیلدی خروس اون عیان»
« قیلادی برلحظه کوروك وما کیان»

کوروکساماك — جان وکوکلدن طلب ایتمك• آرزو• رجا وخواهش• تمنی• ابرام•

کوروکلنمك — اوفوزیله رقیانق• شعله وتهلب ایتمك•

کورولدو — کورولتی• شماطه• پاطیردی• غوغا• آواز بلند ایله سس•

کوره‌ماك — کورك ایله پوپلامق• آتشه هوا ویرمك•

کمور — قوری پچمش کور• اخکر• قاولانمش شیئی• آتش• سیاه انکشت زغال•

کوز — یاز ایله قیش بینی• موسم حزیف• کوز فصلی تیرماه یغیم تیرم• چشم عین مردم•

—« مثال »—

« کرتا پسام اول بهار فصلین »
«سارغارغامین اویله کیم کوزك مین»

کوزل — یانمش ویاقیاش علفدن قلان پارچه• خس وخاشا کدن دوکیاش بالجمله•

کوزکو — آینه• مرآت• عینك•

—« نوایی »—

«توتقلی لمعهٔ رخساریغه جانان کوزکو»
سوددور بسکه قالوبدور آنکا حیران
کوزکو »

کوساو —— نیم سوخت • محروق حطب پارچه سی • کساو • آتش قاریشتریجی چوب •

کوسکو —— براوبجی یانوب سو کنمش کوتوک • کونجه کنده اوبجه •

—« مثال »—

« تیره لارلطف ایلابان توتاسا صفا
اهلین یرین • یاروماق بیرلا اوبجی شمع
اوزنی تو تماس کوسکو •

کوستیک —— سیل دینیلان کورصیجان • یرقباریغی •

کوسترماق —— ارائه • ابراز واظهار ایتمک • عیسان ونمایان ایتمک • نشان دادن •

کوستک —— بند • زنجیر • باغ • عوق • غل • سلسله • اغلال • قید •

کوسم —— قویون سوریلرینک اوکنده کیدن یچی لرسرکه • اوکنده کوس کوس کیدن قولاغوز قویون • بوز •

کوسماک —— قویق • منقطع اولمق • کوجمک • اغبرار ایتمک •

کوشک —— برسینه لک دیوه یاوریسی • قولاغه پنهان کلام سویلمک •

—« مخدوم قلی »—

«آق مایه الدیرسه الدن کوشاکین»
« چوجوغنی ایزلامایین بولورمی »

کوشه کی —— اجتناب • انزوا • اختفا • پنهان اولمق • کزلی سویلمک اهسته تکلم ایتمک قولاغیه سویلمک •

کوک —— مانی • ازرق • کبود • آسمان • سما • خشخاش بیخ • ریشه • اصل • چاغ • تندرست • منشاء • ابتداء • کوکسنک صدا او آواز •

—« مثال »—

«بیغلانک ای شمع وصراحی که اولا ریمنی
بیلیب • مطرب نوحه سرانوحه کوکین
چالدی ینه »

—« حکمت »—

«اخکر قیلیب کولین کوکه ساور دیلار
تاغ وتوزلار انا الحق دیب کویار
ایرمیش »

کوکانال —— برنوع شکار قوشیدر • قرتال وجرغ کبی • غلواج •

کوک بوری —— یشیل قورد • بوری یوز ذئب اخضر •

کوکانک —— محل اصلی • وطن ینبع • یرلو • مجاور ومقیم • مسکن • سلاسل قیدبند ایتمک بربرینه چنبرایدرک باغلامک •

کوکانه —— زنجیر • قید • بند • غل • سلاسل • کوستک •

—« مخدوم قلی »—

«عشق داغی آسدی کوکان بوینندن»
« کوک تیترایوب چکه بلز بو دردی »

کوکایین —— موزیات حیواناتک برنوعیدر • دیوه یه وآته یاپیشور • پشه وسنک •

کوکته ماک —— سازچالمق • اهنک وترنم و نغمه ایتمک •

—« مثال »—

« ساقیامی تولا بیر عربده استار
کونکلوم • ای قلندر چالاباشلار اوکوزو
کوکته قوپوز »

کوکجاک —— کوزل • مرغوب • خوش • حسنلی • یخشی صورتلی توزقلقلی •

کوکراک —— سینه • کوکس • صدر کوکل یورک بغیر •

—« مثال »—

«خنجرینک جانیمغه یتی کوکراکیم کا
سانجیلب • ناوکینک یانیمغه اولتوردی
عیادتغه کلیب»

کوکشون —— اختیار • پیر • قوجه • چوق یاشلو •

موی سپید پیرفانی•

کوکل — ایمدریجی• سود وریریجی• رضاعه• مکیدن• شیرخوره• کوکه•

کوکلشماك — یماق وپارچه دیکمك• برشیئی برشیئه دیکیش ایله بندوربطایتمك• سازکوکی دوزوب آهنك ایتمك•

—« مثال »—

«دیدیم ترانهٔ جانجش مطرباسین خود»
فراق ساری توزوب اولتوروردکوکی چالدینك»

کوکتاش — سودقرنداش• رضاعی شیرخوره•

—« مثال »—

« بولوب نسبتدا بل کوکتاشی آینك»
« طریقت بابی دا قرداشی آینك »

کوکم — سردبرشجردر• خوخ الدب• خزیران

کوکور — کاشغرلسانجه چناق وکاسه دیمك• ساغر• اباق•

کوکورتلی — خیوه طرفلرنده برموقع اسمیدر• جیحون وآمودریا کنارلرنده•

—« مثال »—

«کوکورتلی دن کاروان کوجتی• خیوه شهرینه یتشتی• مهتردنکلارین آجتی• ذکات دیوب الماسونی•

کوکوز — مرغوب• مقبول• هدیه یه لایق اولان• پسندیده وارمغانه شایان•

کوکوم — باقردستی• کوم• کوزه• میس•

کول — احمق• نادان• شاشقین• بودالا•

—« مثال »—

«کوزیاشی بیله رومالینی هول قیلسه بولور• بهانه بیلان عاشق نی کول قیلسه بولور•

کول — رماد• اخگر• آتش• نار• اوت•

کولاچ — برنوع حلوا وطاتلی ناندر•

—« مثال »—

«نان جوینی فقر ایلیکا خوشتوروربسی• شه سفره• نوالیداقندین کولاجدین»

کولبار — ساناج• کولوار• درویشلرك ارقه لرینه طاقدیقلری طولومدن طوبره•

—« حکمت »—

«اوزینی شیخ الور کولباری خالی»
«یکرمی بشکه یتمای ماه وسالی»

کولکا — سایه• ظل• کولانکه•

—« مثال »—

«کیجه کوندوز لطف واحساندر ایشی»
«کولکاسنه کیجی نوریوزمینك کیشی»

کولکاج — کولیجی• متبسم• ضاحك• خنده کر• قهقه زن•

کولچه — مزرعه قطعه سی• ترلا تقسیمی• پرچه پرچه کشت زراعت یری•

—« اکهی »—

«بیریوزیده اکهی بوقدورسنکابیر کولچه بیر• بارچه عمرنکده نی حاصل ایلاسانك مبرآبلیغ»

کولغچه — هردورلو کومه لو طوپ شیئی• ییغنتی• توده• کومه•

کولك — کولاك• طلاطم• امواج• روزکار• باد• درین وقلپلوقوغه•

—« مثال »—

«کیمدآغزی دیناکم عشق داکوکسوم چاکی دور• موجه سی بوقدورآیك اشکیم سیلی کولاکی دور»

کولکو — کولیش• قهقهه• ضحك• خنده• کولمك• تبسم• غلجایك•

—« مثال »—

« عقل آغزیغه کیلتوروب کولکو »
« کوزیکار وحیتیك سالیب اویقو»

كول كوك — مضمحل • مفلس • خراباتی • رنكی وبكزی كل كبی اولان •

كولماك — كولمك • تبسم وخنده ایتمك • ضحك •

—« نوایی »—

« مونینكدیك مهر كوركاچ شاد اولوب كولكان زهی غافل • بو یانكلیغ كولكو صاری مهر سالغان اسیر و نادان دور »

كولكان — كولان • ضحاك • متبسم • خنده كر • كولیجی •

كولوك — باركیر • یوك حیوانی • دیوه • آت • مركب •

كولوم — ضحك • تبسم • خنده •

—« مثال »—

« كل دیك كولو ملو غنچه ما بیر كون یولوقادیم • آی لاردا بیر هم اوچرا مادیم بختی یوزیكا »

كولومساماك — طوداقلر تبسم ایتمك • یواش ولطیف ضحك • كولمه •

كوماج — بر نوع اتمكدر • دشت یابانده چوبان وبادیه نشینلر بپالر • كومه دخی دیرلار •

كوماك — یاردیم • حمایه • اعانه • امداد ومعاونت •

—« امیر »—

« كوز ایله كونكلومنی تاراج ایتكو دیك غم لشكری • ساقیا یتكور منكا بر نیچه ساغر دین كوماك »

—« كامل »—

« ترك انی راجی قیتنامیش ایردی »

« لیك انداك انكا كومك بردی »

كومبور — طنطنه وآواز بلند ایله چیقان سس •

كومبورلماك — كوم كوم اوتمك • ارسلان ودیوه مثللو حیوانات كومبوردیسی • زمزمه • همهمه • طن طنه •

كوماس — طاوق كومسی • كتك دخی دینور •

كومله — یغندی • بریكندی • دپه وكونبذ • تل • جمع اولمش مزخرفات •

كومور — فحم • انكشت • زغار •

—« مثال »—

« سیب سیه كومور كبی رنكی انیك »

« هیچ كیتماس یایقاسنك زنكی انیك »

كومورداماك — كومبورلمك • دبدبه وطنطنه ایتمك • صدای دهشت دار •

—« مثال »—

« ای یارانلار مسلمانلر تاغلار كومور كومورلندی • هر طرفدین قار سلداشیب تاغلار كومور كومورلندی »

كومورماك — انی كیكدن دیش ایله قوپاروب یمك • كیمورمك •

كوموش تپه — بحر خزر كنارنده واترك وكوركان طرفلرنده یوموت تركمنلرینك مسكنی بر موقعدر •

كوموك — كموك • عظم • استخوان • كیموك •

—« مثال »—

« كیموك لاریم قیرسه لار »

« ایت لاریغه تپل سالار »

« كویك لاره برسالار »

« هنوز منكا آز ایرور »

كوموكلوك — كومیلی • مخفی • مدفون • پنهان • مستور • پوشیده • كیزلی •

كومولدوردك — آت ودیوه نك كردانه اصدقلری مرجان حلقه سی • قلاده • كردنلیك •

كون — آفتاب • كونش • شمس • كوندوز • نهار • خورشید • قویاش • روز • یوم •

—« كامل »—

« یوز شكر كه كوردوم بو كون اول ماه لقانی • منیك لطف ایله یانیمدین اوتوب بولدی روانی »

كونلیك — یومیه • بر كونك وظیفه سی • مخصصات روزمره • كوندەلك •

كونجليك — بر كوملك ٭ كوندەلك ٭ كرا ايلە ايشلايان عملە ولشبر ٭ حمال ٭ مزدور ٭ كوندەليك بجى ٭ كاريكر ٭ روزمرە ٭

كنباتار — غروب ٭ مغرب ٭ كونشك باتيجق طرفى ٭ كونچقرلە مقابلى ٭

كونداش — قادين اورتاقى ٭ ايكى خاتون بر آدمك نكاحندە بر خانەدە بولنمسى ٭

—« مثال »—

« ايكى كونداش اورشتيلار »

« بر ايراوجون توتشتيلار »

كونتوغار — شرق ٭ مشرق ٭ كون چيقيش طرفى ٭ كون باتار مقابلى ٭ كون چيقار ٭ آفتاب براە ٭ محل شفق ٭

كون چيچكى — آى چيچكى ٭ آفتاب پرست ٭ بر نوع چيچكدر ٭ يوزى كونشە مايل در ٭ كون دوندى ٭ كل قوياش ٭

كون قولاغى — بر نوع چيچك مدور قلقان كبى ٭

كوناش — پك صيجاق كون ٭ ايام باحور ٭ كونش ٭ قوياش ٭ شمس ٭ آفتاب ٭

—« مثال »—

« چون مهر اوتيدين سمندر اولدى سرطان ٭ آتشكدە ديك توتاشتى كلزار جهان ٭ ايرماس بو ايسيغ كوناش دا چيقماق لكين ٭ خوشدور كشيكا بولسا ساوق سايە مكان »

كوناى — مشرق ٭ كون طوغار ٭ شرق ٭ كون چيقار ٭ محل شفق و طلوع ٭ آفتاب براە

كونجى — كونجيد ٭ سوسام ٭ سمسم ٭

—« مثال »—

« كنجيت كبى ميدە ميدە ايتى »

« دانولر انجيندە آنى قاتى »

كوندا — كندە ٭ كوتوك ٭ مجرملرك ال واياقلرينە اوردقلرى كوندە و بوغدو بند ٭ اسياى وسطى دە كوندەخانە معروفدر حبس خانە ديمكدر ٭ بهريوم ٭ بهركون ٭

كوندالاتماك — تدوير ايتمك ٭ يوارلاتمق ٭ كندەخانە وحبس خانەيە قويدرمق ٭

كوندالانك — كج ٭ موج ٭ اكرى ٭ قوس ٭ پيچ ٭ اراە واورتيە قونيلان مناسبت سبز واسطە وحايل ٭ ايكى نرسە ميانسندە ظهور ايدان نامناسب برشيئى ٭ وآلت ٭

كونداليك — كوندەليك ٭ يوميە اجرت ووظيفە ٭ جرايە روزى ٭ عطاء مسافر ومهمان مخصصاتى ٭

—« مثال »—

« قصر ايچون سعى ايتيلار ليل ونهار »

« كندەليك لە ايشلادى منيك مردكار »

كوندوز — نهار ٭ روز ٭ يوم ٭ كون ٭

كوندوق — ابريق ٭ دستى ٭ آفتابە ٭ كوندوك ٭ قومغان ٭ حنقە دخى دنيلور ٭

كونكا — توز ٭ غبار ٭ كرد ٭ طوپالانك ٭ چنك ٭

كونكاج — هزل ٭ هرزە ٭ مسخرە ٭ شوخى ٭

كونكراماك — كندى كندينە اثناى حدتدە طارلمق ٭ مرلدامق ٭

—« مثال »—

« هرنى حق امرى دور ورشكر ايلاقيل كم قيلماق ٭ بندەدين يخشى ايماس خواجە ايشين كونكرانيبان »

كوككو — كوكل ٭ يوراك ٭ قلب ٭ فؤاد ٭ ميل ٭ رضا ٭

—« مثال »—

« جلوە جلوە هر طرف يوز جامە كلكوندور بو كون ٭ اى كونككول ٭ مردانە بول عاشق اولار كوندور بو كون »

كونكلاك — كوملك ٭ قميص ٭ پيراهن ٭ كورتە كويلك ٭

—« نوايى »—

« ترى جسميم داهريان تازە داغى قان

ایله کویا * قرا مجنونغه تیکمیش لالهلار
بیر اغیدین کونکلاک »

کونکلوک — بخور * آتشـه یاقیلان کوزل قوقولو صمغ * کندر سنبل * کونش طوغارکن بت پرستلرنك بخور ایتدکلری لبان *

کونکوس — متحیر * مبهوت * سرسری * شاشقین * سراسیمه * تلبه * دیوانه *

کونمالک — کومك * دفن ایتمك * اوستینی اورتمك * کتم ایتمك * قایل و رضا اولمق *

کوندلماك — عادت * الفت پیدا ایتمك * آموخته اولمق * راضی لشمق *

— « مثال » —

« اولوکنی یوب کفن ایلب کومونك تیز
« فغان ناله دن هم ایله پرهیز »

کوزقارغا — بر نوع کرتن کلاز * سویلغان کلته کلاس *

کونی — حقد * حسد * قسقانج * رشك * غیرت * غبطه * غنیم * بدکردار * فنا *

کویاو — کویکی * داماد * صهر * کیاو * عروس *

— « مثال » —

« بیر نعشغه سالدیلار ایکاونی »
« جانسیز کیلین و اولوك کویاونی »
« کیلین کویاو یورغالب اویکا کیلدی یاریار
« یتی قشلاق اولوسی تویغه کیلدی یاریار »

کویاولالماك — بریسنی داماد ایدینمك *

کویدورکی — آتش چبانی * دمل * خسمار * سوختنی کویدیریجی *

— « نوای » —

« عاشق بولارده بلدم مین ناتوان خسته
کیم * هجر اولسه غم کویدوکیسی
وصل اولسه یار اولتور کوسی »

کویکانالک — بر نوع قارتال جنسندن شکار قوشیدر *

— « مثال » —

« عقاب و کویکانالك نی قیلسالار قید »

« قاچان قیلغای آینك صیدینی بو صید »

کویکوجی — یانیجی * مستهلك * محترق * سوختنی *

کویلانمالک — حاده اولمق * حرارتلمك *

کویمالک — یانمق * محترق اولمق * قرامق * سوختن *

کویدورمالک — یاندرمق * احراق ایتمك * یاقمق *

— « فضلی » —

« چشم سیاه زاغنکز کویدیرادور
مزاغنکز * بیرنی بو کویکاسالدینکز
سیز بیلینکز خدا اینکز »

کویمانماک — بهانه و تعلل ایتمك * سبب و وسیله بولمق *

— « مثال » —

« یار کویدین اوتاردا باشیمایاغسا بلا »
« اندا ایلارمین توقف هر جهتدین
کویمانیب »

کوینالک — کوملك * پیراهن * قمیص * کورته کوینك *

کویناکجی — اوفاق کوملك و قمیص * آت اوستنه قونیلان جول دوری * دیکدیکه *

کوینوک — اوفاق قاب * سوت طولوغی * کودوشد

کویوک — یانمش و محروق اولان شیئلر *

— « مثال » —

« تیشی برمیش سنی اول آج آتمس »
« بر کویوك نانغه محتاج آتمس »

کی — بر نوع شکار قوشیدر *

— « مثال » —

« کی داداغی باردور اولوغ بال و پر »
« بارمو هما خاصیتی دین اثر »
« کیانیان القبابی »
« کدام معنی سنه دخی کیلور »

کیپ — غایت * پیوسته * مربوط * منقعد اولان *

کیچک — غیجیق * قیجیق * افاق خورده * صغیر * کیچکینه * ریزه *

— « مثال » —

« عقلم آلدی بر پری روکچ کینه »

كيپر —— «ماه طلعت بر سمنبر كيج كينه» اوقنك اوجنه وضع اولنان بيوك پيكان.

—« مثال »—

«چونكه سالدى ايكى قوليغه شكال»
«كيپر آتيب بوغوزلادى فى الحال»

كيپلاشماك — پك متلاحق اولماق. پيوسته و مربوط اولماق. يقين اولوب سوز سويلك كپورمك. تكلم.

—« مثال »—

«كب اورمانكلار بخلينى الديده اهل كرمدين سيز. نچوك خوشنود اوسون بر جايده اسلام ايله دين سيز»

كيپرى —— كرپى. قربيق دخى دينور. خارپوشت. كرپتكان.

كيتارماك — كيدرمك. دفع وازاله. رفع وفسخ ايتمك. تميزلمك. پاك اتمك.

—« مثال »—

«دلدن كوتار ور دردغمى فكر وخيالى»
«نى حال كيلور يتسه منكا يار وصالى»

كيتولوك — ازاله ودفعى لازم وواجب اولان. تبعيد اتمكه شايان.

كيتمان —— بيوك اينلى قازمه. كولونك وكلند. چپا. كتمن.

—« مثال »—

«الله ديكين جان بركين»
«كتمن اوركين نان بركين»

كيتماك —— كيتمك ورفتار. ذهاب. خرام. حركت وعزيمت. جريان وسوق اولمق. كشتن.

كيتورماك — كتورمك. آوردن. جلب ايتمك. حاضر نمودن. فتوا اتمك.

—« مثال »—

«قيامت كون عذاب اوجون كيتور كايلار. اوشل وقتده حالينك سنك معلوم اولور»

كيچتكان — بر نوع دوائى وعلاج نباتدر. چقير تكان كبى.

كيچ قرون — اخشام اوستى. وقت زوال وغروب وقت شام بيگاه. شب.

—« نوائى »—

«كراوتار يوزمينك صعوبت برلا كوندوز محنتى. واى يوزمينك واى مين بيد لكابو لفاى كيچ قرون»

كيچ —— شب. بچه. نمد. لبد. پلاس كيكيز.

كيچيك —— كوچك. صغير. خورد. اوفاق. طفل. بچه. بوته بله. ياورى.

—« راحى خوازرمى »—

«نظر قيلماق كيچيك لاركا اولوق لقنى زيادايلار. سليمان مورلارغه كوز سالور ايردى كرم برلا»

كيچيم —— رزم ميدانده آته كيديريلان زره. ساوت. ديكديكه.

كير —— پاس. چرك. وسخ. ارقه. ظهر. پوشت. زنك. امرآل.

—« مثال »—

«عذرانى ارب اورار اوزونى»
«كرباسيمش انيك قاش كوزونى»
«وامق بوروشده تاغلارده»
«عذراجن ايحره باغلارده»

كراك —— لازم. كرك. لابد. احتياجلو. دركار.

—« مثال »—

«قيو مرديكه محشر خوفيدين تربولسه مزكانى. كراك ياش اورنيغه آقغاى دوامت ديده دين قانى»

كيرپيچ —— طوغله. خشت. اجور. چيك. شاقه. كراميد. توله.

كيرپه —— كورپه. يورغان. اورتى. لحاف. بالاپوش. چادرشب.

— « مثال » —

« کام نی مرادا تمه دیم من »
« بر کرپه ایچنده یاتمه دیم من »

کیرپیك — مژکان • مژه • کرپك • ناوك • پیکان •

— « اکهی » —

« بیرباقوب هوش وخرد نقدینی
غارت قیلدی • کوزی کافر کینه
کبرپیکی نشتر کینه »

کیرتاك — اصواتدندر • خرتلاق • کیکرتاك •
بوغوز • حلقوم • کلو • غرغره •

کیرتماك — بیچاق ایله چیزوب چتله یه نشان ایتمك •
خفیف کدملك • خط چوب وچوب خط
برنوع چیزغی وکرتمك حسابی •

کیرج — جص • ساروج • کچ • آهك •

کیرکوزماك — کیردیرملك • ادخال ایتمك • صوقق •

— « محزون » —

« فلك هر کیمنی اعلا رتبه قیاسه بی سبب
ایرماس • قویاش نی بیرکا کیرکوز
ماك اوچون بیلکیم بلندایتی »

کیرماك — عقده • دوکوم • باغ • کره • بند • جین •
توکون •

کیرماك — کیرملك • داخل اولمق • تبادر ایتمك •
کریشمك • درآمدن • تخم کرملك • بجك
تخمی • قورت فله • غوزه •

کیرناشماك — کیرشمك • صیغیشماق • برلشمك •
جایلشمك • تقملك • جای شدن •

کیریاس — قپو • در • آستانه • دروازه • قاپو • باب •

— « مثال » —

« بتی وکوردی بیر بیلك کیریاس »
« طاق وایوان انکا سپهر اساس »

کیریال — قائمه دینیلان حیوان •

کیریش — کرملك • مدخل • مقدمه • کریزکاه •
درامد • اهنك ونغمه • زه کمان وکمانچه •

پرده تنبور ودوتار •

— « اکهی » —

« خم بولیب ایل قدی صاغوق شدتیدین
یاکبی • اشك مدی تونکلابان ناقدی
انکاسیمین کیریش »

کیریشمال — قبطی • چنکانه • مزنك • جوکی • اولی •
سخن دان تقلبجی • صاحب نیرنك •

کیریشماك — کیرشمك • مداخله • مبادرت • و موافقت
و تعمیق ایتمك •

کیز — کیکیز • کچه • نمد • ابد • چول • فلاس •

— « ادا » —

« چون مین مجنون باشین اطفال تاشی
سیندورور • آه اوتی ژولیده
ساچیمدین انکا کیز کویدورور »

کیزتورلوق — نمد وکچه دن انشا اولنمش قرا اوی •
خانه سیاه • اوتاو • الاچوق • اوتاق •
ایو • خیمه • چرکاه •

کیزاك — کزش • خرام • رفتار • سیاحت • عزیمت
کزملك • کیزاك کزاك نقل مزه معنی سنه دخی
کیلور •

— « مثال » —

« نباتدین کیزاك ایتسا نك ایچار ده باده ناب »
« لبنکغه یتکاج اولور اول نبات لعل
خوشاب »

کیزلاماك — کزلملك • اخفا وستر ایتمك • کتم وپنهان
ایلملك • صاقلامق • پوشایندن •
چاکا کردن •

— « مثال » —

« نی چون اوزم کزلرم اغیاردن »
« اجتناب ایتمك کیرا کدور ماردن »

کیزلاتماك — اخفا وپنهان ایتدرملك • کتم کونانیدن •
یاشنتورملك • کزلنتورملك •

کیش | کیپک

کیرلانماك — احتجاب ایتمك، اختفا و پنهان اولمق، مستور اولمق.

کیزماك — کیزمك، سیر و تماشا، تفرج و سیاحت وسفر ایتمك، گشت و گذار.

—« مثال »—

« باغبان باغینك ایشیکنی آجیب قوی »
« مینك یارم کزیب باغه کیلادور »

کیساك — کلوخ، یاپشمش قاتی طوپراق پارچه سی، خاك طوده، کیسك.

—« نوایی »—

« قیل اوزلوکونك کیسا کین پایمال بیرلا غبار، یوق ایرسه بالچوق اولور فسق سوی بیرلا کیساك »

کیستن — پیاز دبنیلان بر نوع حرب التیدر، کرزك شکلنده اولور.

کیسکولاماك — قویون و قربان ذبح ایتمك، سربریدن، کسمك به صد قد کشتن.

کیسماك — کسمك، قطع وجدا ایتمك، تفریق، جزم، حل، فصل ایلمك، بیچمك وبودامق.

کیسشماك — مقاطعه، مقاوله، قرار ویرمك، بازارلق یاپمق، جنك وقتال ایتمك، سوزلشمك، ایجار.

کیسوك — مقطوع، مجزوم، کسك، بولنکنمش، برچه لغمش.

کیدی — اثواب، ثوب، لباس، جامه، تون، کسوه، پوشاك.

کیش — شهر سبزك اسم قدیمی وامیر تیمورك محل مولودی برشهردر.

—« نقشی »—

« کیش ملکینی سین سین ارجندی »
« سادات وسعید وسر بلندی »

کیش — قاقم، سمور، سنجاب، قوندوز.

—« خجلت »—

« قویدی تاکیش بورکینی اول سیمبر باش اوسنینه ، نی بلالار توشتی آنی عشقیدین باش اوستینه »

کیش — قوروی یوغورت، یاغسز پنیر، قوروت، چکه وچکیده، سوزمه یوغورت خلاصه سی.

کیش — کیم، اورتی، لحاف، پرده، کورفه یورغان.

کیشن — زنجیر، پای بند، بوغه، ایشکیل.

—« حکمت »—

« دوزخ آیتورمین ارتوق منافقلار منده بار ، منافقلار بوینیدا اوتدین ایشکیل کیشن بار »

کیشناماك — آتلر آکصرمق وکشردی ایتمك، قشقرمق له کشنمك.

کیشی — کسنه، کسه، کس، ارکك، رجل، آدم، ذات، شخص.

—« مثال »—

« دل آرام حالمی سورمس »
« هیچ کیشی دردمی بلمس »
« غم تکرامدن ایرلمس »
« چاره سز درده دوشوب من »

کیشیك — بورمه لو، چتاللو، دوشاخه، چتل.

کیشیماك — اکلك، بوکلك، اکری وانحنا اولمق، دوتا، خم شدن، متواضع.

کیفته — ضرردیده، متضرر، خسارکون، فایده سیز.

کییك — کیملك، اثواب، لباس، جامه، آهو، نخجیر، غزال.

—« مونس »—

« یالانك کون حالیدین بولغای خبر قایدین صفوق تونلار ، سنکا ای

کیله

شدکه کیکونك تو بتو سنجاب ایله قوندوز »

کیکورماك — کیدمك • کیدیرمك • البتاس ایتمك • اثوابلندرمك • پوشانیدن •

کیکورلوك — اثواب • لباس • جامه • کیم •

—« مثال »—

« یاندیلار شهری ساری یول باشلاب »

« بر ایکی ایسکی کیکولوك تاشلاب »

کیکیرتاك — خرتلاق • ککرتك • حلقوم بوغاز • نای •

کیکیرماك — ککیرمك • جشن آجل • معده سی بوزوق اولانلرك اغزندن ریح کلك • جشا • ایتمك • آروك ویرمك •

کیکیز — کیز • نمد • کچه • لبد • پلاس •

کیل — افعال معاونه دن اولوب بعض فعللرك آخرینه علاوه اولنور • کیلتورکیل وسویله کیل کبی • کیل اوزان • بیاه

کیلماك — کلمك • ورود • وصول والحاق اولمق • تبادر • بیا •

—« غازی »—

« حال دلیمی سورغالی ای سیم تنم کیل »

« ای سیم تن ظالم بیداد فنیم کیل »

کیلتورماك — کتورمك • احضار وایصال • ایراد وپیدا • سوق واقامه ایتمك • تقرر •

—« مثال »—

« سپاهی ظلم ایله چون کیلتوردورزور »

« جهان ملکیغه سالیب غارت وغور »

کیلو — کلیس • تصادف • وصول • قدوم • کلمك •

کیلورتاك — فاصله • ارالق • مابین • اورته لق • واز • یله • کشاد •

کیله — حبوبات اولچوسی • بر نوع میوه در • اولچك • بیاه •

—« مثال »—

« غارتینده زری کوب چالدیلار »

کیمورماك

« کیل ایله اولچاك اتیب آلدیلار »

کیلی — بر نوع یوك هوندر • سوقی • اوغور •

کیلیش — کلیش • وصول • قدوم • روش • آمدن • کام خرام • رسیدن •

—« مثال »—

« تو یه کیلور کولدور کولدور »

« منیك یارم اونده دورور »

کیلین — کلین • عروس •

کیم — لجام • الکام قانتارمه • یوین • یوکن جلو • ذرکن • یولار • باشلیق • جلو •

کیم — که • معناسنه هر کیم کبی • استفهام ایچون قنغی شخصدر دیمك • کیم کلدی که آمد •

—« نوایی »—

« بیل واغزینك آلدی تن وجانی کیم »

« انکا اشکار ونهانم فدا »

کیماك — کیمك • لبس • پوش ایتمك •

کیرجاك — کمرتلك • بورون • کوز • قولاق • قیقرداغی •

کیرسه — کسنه • کمسه • کیم • کی • کدام

کیمسان — طابه علومك جزؤدان یاپدقلری فرایض رقیمنه لازم اولان بر نوع چرمدر • میشین • کمسان •

—« مثال »—

« تاج ایله کسوت که ترتیب ایلابان »

« باری کیمسان بیر لا تذهیب ایلابان »

کیمداش — رفیق • یولداش • ارقداش • همپا •

کیور — کور • فحم • انکشت • زغار •

کیور — ثوب • لباس • جامه • کسوه • قوشام •

—« مثال »—

« کیمورشام ودم آندا صبحدم بیل »

« شهاب اول کوره دین جقغان علم بیل »

کیمورماك — اخفا ایتمك • کیزلمك • قاچیرمق • پنهان کردن • جغمق خابیدن •

كيه — كى • سفينه • كشتى • فلك • زورق • مركب غراب • اوجان • جهاز •

—« مثال »—

«چون يلا اوزاعتد اليدين آشتى»
« زورق اول كيمه بيرلا ياند اشتى »

كين — خلق • ارقه • ورا • ظهر • پوشت • عقب • حقد و حسد • بغض و عداوت •

—« مثال »—

«بيرمين بيلامين تنكرى بيلور هيچ كيشى بيلماس • تون كيچه تانك آتغونچه بوكوركان ستمرنى • اى باد صبا باريبان اليتسه دكاى سين • كين كيتسه دور ايلكارى قويسام قدمم نى »

كينت — تل • تيور • چنكل • ربط • كوى و قصبه • قشلاق • كند •

كينك — كنيش • واسع • بول • فراخ • كلان • كته

—« مثال »—

«كدا ايلك اغزى تارايدى توبى كينك»
« اغزى روزنچه توبى اوى يلا تينك»

كينكاش — مشورة • مصلحت • شوراى • انجمن • يغين • جلسه •

—« فضلى »—

«ايكى ظالم قاشلرينك باش ايندريب قتليم اوچون • روبرو اولتوروديلار بيربير كا كينكاش اوستيده»

كينكاشماك — مشورت و مصلحت ايتمك • عقد تفكر •

—« مثال »—

قاشلارى باش بير قيليب غمزه سى بيرلا كينكاشيب • اول برى جان و دل آليب برى قصد عمر ايتار»

كينكالماك — كنشلمك • فراخ و توسيع اولمق • بول •

كينچه — رجعت قهقرى • اردنچه • ارقه سنجه •

—« بايقرا »—

«اى حسينى يار سيرسين نيلكون عالم ارا»
« قوب عدم سر منزلى عزمين قيليب كينچه بار»

كيوووماك — ادخال و تقديم ايتمك • ايچرو يه صوقمق • وضع و القا ايتمك •

—« مثال »—

«تاراج ايتيبان دين تاقيبان بويينوغه زنار • يوزيلغى جا كمار حمايلغه كيووردى »

كيوانى — كتخدا خاتون • آيم • امرا خانه لرنك كاركذارى • خانه خليفه سى •

—« مثال »—

«كرا ياس شهزاده نيلك بوانه سى»
«ايلك اير ور بر معتبر كيوانيه سى »

كيوه — رنك • بويا • لون • صبغ •

فصل كاف فارسى

كا — اشارت مضاف اليه در • قد غدكبى •

كاكا — لالا • دايه • طايه • اتا • اتكه • شهزاده لر تربيت كرى • باسبان • حرم سراه •

—« مثال »—

«كاكا سيندبردى آت و انجام»
«لالا سيندبردى كوب سرانجام»

كاز — يتاق • بشيك • سديه • مهد • مقافس •

كاوشاماك — قيچى • دو كارده يعنى مفت • بلش • چكداويناو ب آغزده شيئى اوكوتمك • سرت شيئى يومشاق اولمق • رخو ايتمك • كوشمك • جنيمك • خايدن •

كاوشاك — يومشاق • رخو • سست • قابران • اوند • ملايم • بوش •

كيرماك — هلاك اولوب وفات ايتمك • حيوانكبى

كبه —— چاتلامق• مردن• اولمق• حامله خاتون• باراقه• حبله• بوغوز•

—« مثال »—

« هرايشه كربول نسا مقدور دور »

« كيه دور امابودم معذور دور »

كدايش —— خاتونلرنك حامله اولدقلرى اثناده يه جك نسنه يه طالب اولقلرى• ارزو ائتك• آش يريور•

كدك —— برقوش درجسيم حيوان• لازم• لابد• مقتضى• واجب•

كرايت —— طوايف اتراكدن برقبيله اسمى• عرابه اسبابندن برآلت در•

كركاك —— وجوب• اقتضا• لزوم كورنمك• ارقه دن دورتمك• كيرماك• ترك ائتمك•

كرنغورغ —— جانغرداق• جلاجل• قونغراق• جنغرداق زنكوله• زنك• جرس•

كروه لشماك —— طوپلانمق• ييغلمق• بريره تجمع اولمق• كروه• انبوه•

كز —— كره• مره• دفعه• مرتبه• ايب• ارشين• اندازه• ذراع• درت قريش• يلغن جوبى•

—« صوفى »—

«سيد ابرار دستارين ايشيت»

«هفته ده بيتى كز ايردى ئى يكيت»

«جمعه وعيدين ده اون ايكى كز»

«باغلار ايردى اول شهنشاه اعز»

كزلاماك —— بايك كريشنه طاقوب قورمق• كرماك• برشيئى اولچمك وارشونلمك• اندازه وذراع لمك•

كپ —— سوز• كلام• سخن• فقره• كيجه صحبتى وضيافتى• انجمن وجمعيت• صحبت• كپ•

—« مشرب »—

«من كپ اورسام طاقت ايتماس كوه قاف»

«آسمان آهيم ايله بولغاى شكاف»

ككيز —— بورونك ايچى• كيك يرى• لغد• بوغازك خيشوم طرفى• حلقوم• نمد• بجه•

كلنجك —— صنكسار كروهندن غايت كچوك انجه نوعى• برطرز سيچان•

كلنجك چيچكى —— قيزالاق كلى• چول وصحرا لاله سى• لاله دشتى• شقايق•

كوك —— عظم• كيك• استخوان• سوكك•

—« مثال »—

«باقيب كوزوم قاره اولدى»

« يورك بغرم پاره اولدى »

« كوكلارم پاره اولدى »

« نه بولدى يارم كلمدى »

كنك —— دلسز• ابكم• لال• الكن•

—« نوايى »—

«يوق بو وادى ايچرا جز خاموشليق»

«كنك وكربولماقليغ وبيهوشليق»

—« مونس »—

« ناله قيلسه قدو يوزينك شوقيدين

«مونس اكر• قرى اوزو بينى اونوتغاى

بلبل اولغاى كنك ولال•

كوانج —— قوانماق• افتخار ومباهات ائتمك• كوانمك•

كوانماك —— كوانمك• اعتقاد واعتماد ائتمك• تفاخور ائلك• قوانمك•

كوبك —— اورته• ايج• مغز• وسط• قرن• نسل• مركز• نافه خطا• مشك• كينديك• وسط ارض ودوبنى كوبكى مكة مكرمه• مردمك چشم•

كوبك ساريغ —— كديدن بيوك برنوع حيوان در• دريسندن كورك ياپيلور• قين وماني كبي•

كوبه لك —— كلدبك• برنوع خوردبرنده• كرنده آت چيني• پيشه كلان• ايت مكسى•

کوتماك — اردی صری یورویه‌رك حیوانی سورمك • تسریب • ارعاء اتباع • تعقیب ایتمك • کوتورمك • ارسال ایلك • اوزآتمك • واصل ایلك •

کوچ — نقل • اشیاء منقوله • رحلت • هجرت • تحویل مکان •

—« مثال »—

« آخر بوجهاندن رحلت ایتدی »
« کوچ ایتدی اخیرتغه کیتدی »

کوچن — قونار کوچار بدوی مثللو اولان خلق • کوچمان اولوس • قبایل ترکانیه کرد قرغیز • قذاق قبچاق ایچنده جاریدر • مزنك وجوکی وچنکانی دخی بوکبی در •

کوچکانماك — کوجنمك • منکسر اولمق • مغموم مکدر قالمق • دارلمك •

کوچلانماك — کوج وقوته کلمك • زور اولمق • قوی لنمك

—« مثال »—

« یارم کوجه نور مندن »
« بر موچی آلسم اندن »

کوچماك — ارتحال واندراس • مهاجرة وانتقال ایتمك • یوکلنمك •

کوچن — کرکسنه بکزر برنوع قوشدر • خطب • وجهاز شتر • بویونجه • جفت اوکوز عرابه آتنك بوینده قونیلان کردش کبی آلت مدور • بویون توروق •

کوچوم — کوکم ویشه کبی برنوع سرت اغاجدر • سالقم قیر اغاج آت کستانه سی کبی •

—« قوشوق »—

« حوض یانده بکوم برلان تیرك »
« کب لشیب اولتورمکایارم کیرك »

کوچون — کوچین • کوج ایله اضطراری • زور بازو • قوت •

—« نوایی »—

« قوس آنکا بیریا که چوتار تیب کوچون »
« آستی فلك تاقی غه منشور اوچون »

کوچه — بیاض مصر داریسندن مطبوخ بر نوع طعام • کوجه آشی چواری • آق باش • کوجه رستهٔ وبازار • یول وطریق • کوچه وماشابه آشلری اسیای وسطی ده مشهوردر •

کوربزلوك — جربزه لق • مکارلق • کربزلك • زوربه لق • زبردستلق •

کودونك — قاشلره منکنه ایله جلا وصیقل ویریجی الت کوندوك کر • پرداز کر •

—« مثال »—

« مکرسانسیز قاشی ایتدی پرداز »
« کودونك کرلار تقاتوق ایلدی باز »

کوربك — برنوع قاون اسمیدر •

کورسنماك — کوسترمك • ابراز • ارائه • اظهار ایتمك نشان دادن •

—« مثال »—

« بربلا کیلدی وکیجدی خیر دور »
« حق تعالی برینه کورسنمسون »

کورشلوك — دبدبه لو • شانلو • اعتبارلو • مصبر • دوربین • کورمکه شایان •

کورك — حسن • ملاحت • کوسترش • دماهن کر • تعداد عسکر ونوکر • بربرالماند باقمق • صای •

کورکابای — صاحب حسن وجمال • زیاده کوزل اولان • مه لقا • عروس • کلین •

—« مثال »—

« بودبدب کورکابای برلا »
« بو ولوله جمال برلا »

کورکانماك — صاحب جمال اولمق • کوزللشمك • تجمل وحسن پیدا ایتمك •

کورکان — جمیل • کوزل • حسنلی • خاندان • خاقان • ایران ایله ترکان بادیه لری اراسنده کی نهرك اسمیدر • کورکان ترکمنلری • استر ابادجوارلرنده مسکون ترکمنلره دینور • کوران ودیدن معنی سنه دخی کیلور •

—« مثال »—

« یولنده سمندرکبی کویکان بارمو »
« مندیك غم هجرنده کورولکان بارمو »

کورکای — حسن • کوزللك • جمال • ملاحت • کوریجی • میدیده کی •

کورکوز — علامت • اثر • نشانه • امردر • کوستر دیمك • نشان ده •

کورکوزماك — اشارت واظهار ایتمك • کوسترمك • ارائه وابراز • نمایش ایلك •

کورولوك — کوروب اعتماد اولنه جق شیئی •

کورماك — رؤیت ومشاهده • تسویه وتجربه ایتمك •

—« مثال »—

« همسایه نیك قیزینی کور »
« قاشی بیلا کوزینی کور »
« اولنده بیردی کونکل »
« آخرنده نازینی کور »

کوران — عسکر حلقه سی • قلعه تعلیم • منوره •

کورنیش — ملاقات • استقبال • صورت دیدار • منظره • نمایش • سپاه وعساکری مرتب کورملك تشریفات اصولینه باقلك • اورون ومسندنشین کسانه حکمدار نظر ایلك •

کورنك — تجربه • معتاده • مسبوق الامثال • نمونه • موستره • کوسترش •

کورنك — بزم • صحبت • جمعیت • مجلس •

کورومولوك — صاحب حسن • کوسترشلی •

کورونکلاشماك — صحبت ومکالمه ایتمك • قیل وقال ومحبت ایلك • کپ لشمك •

—« نقشی »—

« ایرلار بیلان کورونکلا شکان مرد اولور • یامان بیلان صحبت توتکان طرد اولور »

کوز — دیده • عین • چشم • بصر • نظر • منبع • پونکار • بولاغ • کاریز • مغاره • تیره ماه • خریف •

—« میلی »—

« کوز قراقیله غیر قانی غه »
« قانم ایچ قانه قانه ای قره کوز »

کوزاتماك — نکاه وانتظار ایتمك • رقیب وحذر •

کولازماك — کوزتمك • آرزو وانتظار ایتمك • باقلك • تربیه •

کوزاك — کوز موسمی • خریف • خزان وقتی • کهنه بهار • تیر ماه • یغیم تریم وقتی •

کوزتوتماق — بکلمك • انتظار ایتمك • امیدوار وطمع ایلك • آرزو وخواهش •

کوزکو — آینه • مرآت • نظاره • عینك •

—« مونس »—

« تیره دور کونکول اسرو کوز لکیم غباریدین • صیقل ایت بو کوزکوغه کول قیلیب حسد یارب »

کوزل — ایی • احسن • خوش • زیبا • خوب • حسنا • رعنا • محبوب • برنا • مرغوب •

کوزلوك — عینك • نظاره • کوزکو •

کوزن — اورواورر کبی دیکیش • خیط • رفو •

کوزنك — کوزم • حیوان نقشی •

کوزه — لافزن • سپسته کو • ساچه سویلیان • بیهوده کوی • کوزه دسته •

کوزه ماك — اورواورور کبی دیکمك • یورمه لمك •

کوسترماك — کورستمك • نشاندادن • ارامه وابرازاتمك •

کوشك — یومشاق • رخدشیار • سست قبران •

—« مثال »—

«سنکا تسلیم ایدر اولسم ملکی»
«بجدر الملك سنی کوشك کورامن»

کوشماك — کوچمك • مهاجرت • انتقال ایتمك • کوچان بادیه دن یازیه کیدان قبایل •

کوك —— ماوی • ازرق • کبود • اسمان • سماء • کوك بمعنی خشخاش کوکنار • کیف صفا • بخشی •

کوك تاش — سمرقندك قلعه سنده امیر تیمور کورکانك تخت قدیمسی اولوب کوك دن زراندود بر طاشدر •

—« مثال »—

«بو شجاعت بیرلا کیم صید ایتدی سلطان شیرینی • تانك ایماس اولتورسه دولت بیرلا کوك تاش اوستند»

کوکومتول کوکه مایل • یپ یشیل کبی •

کوکجك — کوزل • خوش • ایی • نغز • خوب •

کوکارماك — ماویلشمك • اغاجلر ییر اقلنمك • سبزلنمك • یشل لنمك • نمو اتمك •

کوکراماك — از غیلنقله کوپرمك • نهایت غیظ ایتمك • مست اولمك • نعره اتمك •

کوکراشماك از غیلشمك • کوپرشمك • سر بستانه •

کوکروس — دوه وارسلانك فریاد و صداسی •

کوکاه —— کوکل • قاب • یورك • دل • بر نوع ایت سینکی • جبین • مکس •

کوکوس — کوکراکدخی دینیور • سینه • کوکس • صدر • یورك •

کول --- بیوك کول بحیره • دنکیز • لیمان • خلیج • ارل دنکیزی •

—« مثال »—

«تم تم تاموب کول بولور»
«هیچ تامسه جول اولور»

کوماماك — قابونك ارقه طرفی • پس در •

کومول —— دفن اولمك • یره باتمك • زیر زمین •

—« مثال »—

«کومولور اول ثوب خون آلو دایله»
«بولغوسی احوالی بهبود لیغ ایله»

کومکوك — بوس بتون • ماوی • صرف کبود • فیروزه رنك • کیمو ختی • آسمانی رنك •

—« مثال »—

«ضرب جوب ایله تیاقدن یك سر»
«کوم کوك اولمیش یوزی و کوزی آنیك»

کوش تپه — بحر حزر واترك کنارنده کورکان ملحقاتنده ترکانیه نك یموت قبیله سنك بر مسکن مخصوصی در •

کونانماك — کون کورمك • کون کبی مجلا اولمق • صو کوللنوب چوق اولمق • تجمع اتمك •

کویماق — یانمق • احراق اولمق • سوختن •

کیبماك —— ادات مکسور در • مثلی • مثللو • طبق • طبق • تکی و تك • مانند •

کیچ ——— دنك • مبهوت • کنج • دور •

کیچ قرون — آخشم اوزری • شب • نماز شام • کیچ وقت • اقشام وقتی • بیگاه •

—« مونس »—

«کر قویاش دیك سالمسانك کوند وز اویغه پرتوی • کیله ای شبکرد یانکلیغ باشیم اوزره کیچ قورون»

کیچکا —— قفانك و کردنك ارقه طرفی • کسه • عسکرنك ارقه دن کلن تابری وقول و توپی • ارقه وینکسه • پس کردن • پشت سر •

کیچماك — عبور • تفوق • سرایت • تقدم • تفاوت • تجاوز • مرور • بر طرف ایلمك • ذهول ایتمك • ترك اتمك •

—« مثال »—

« کنج غرلت بهشت ابرور مونس »
« کیچه جهاندین دنغی اولوسدین قاج »

کیچه —— شب • لیل • بجه • اقشام •

—« مثال »—

« کیچه کلبهٔمه پنهان کیلسون اول هوش امیر ایدم • بو لطف مرحمت نی بیلسون اغیار خوش کیلدینك »

کیچی —— قیچیق • شوخ شنك • عشوه کر • دلبر •

کیچی بوینوزی —— کیچی • بوز • ایچکی • سرکا • بوزغاله • خروب • کیچه قولاغی • قرن • شاخ •

کیچیت —— بکید • داریول • راه تنك • دره دوتاغ یولی • جریت • جرید •

کیچیش —— قیچیق • غیچیق • خارش • کر • جرب • قیچشماق • خاریدن قشو کردن •

کیچیك —— کوچك • حقیر • صغیر • خرد •

—« مثال »—

« بر کیچك دلداره عاشق بولمیشم »
« بر پری رخساره عاشق بولمیشم »

کیراك —— لازم • لابد کرك • در کار •

کیراکلیك —— لزوملو • اقتضالو • در کاربو •

کیراو —— کرورهن • پی • ابونه • استدلال •

—« نوایی »—

« چون مغبچه الدیدا قیلار سجده بیرو »
« یوق عیب مصلاسی انك میغه کراو »

کیزلاماك —— اخفا • ستر • کتم ایتمك • پنهان ایتمك •

کینك و کنکاش —— مشورة • مصلحت • مشاوره • مذاکره • شورا • انجمن •

کینکالماك —— فراغ بولمق • توسیع ایتمك • کینکش لاماك مشاوره لتمك •

کیدورماك —— ادخال • وضع • تقدیم ایتمك • کیکورمك آریغ وآروك دادن •

فصل لام

لا —— اداتدر • آه • ایواه • افسوس • وتحسر مقامنده مستعملدر •

—« مثال »—

« لبینك فکری باغریمنی قان قیلدی لا »
« چوقان قیلدی کوزدین روان قیلدی لا »

لاپ —— اداتدر • صرف • بتون بتون معناسنده بردنبره • لاپده یعنی یکباره •

لابا —— صولوجه شمش طعام • لزوجتلو قویوجه شیلر • دینور • شوله تیرید •

لاچین —— یابانلو • شاهین • قدیم بر ترك عشیرتیدر • ضارب • شدید • تازی • کوربجی •

—« مونس »—

« بعض آلیب قارچیغای بعض ایتالکو ایلکیکا • لاچین وشونقار ایتیب بعضیلر ایلکیدا اقرار »

لاش —— لاشه • جیفه • جسد • مرده •

—« نوایی »—

« اولکاچ ایتین ای خسته نوایی ورقی بینك »
« چون کورسام ایتی آلیبد الاشینك ساغینورمین »

لاشماق —— باشه • چیقمق • اغراشمق •

—« نوایی »—

« ای نوای عشق صحراسیغه چون قویدونك قدم • تا بچوك لاشکای سین اول یابانی یوق وادی بیله »

لاق لاغ —— لاخ • اسم مکان اداتی • قوملاغ • اولاق کبی •

لاق لاغ — بازی • هزل • ظرافت • لکك • لقلق •

لاواشی — عموما یصی شیلر • برنوع یاصی واوزن اکمك • یاصی کوموش کولجه سی •

لای — کل • چامور • طین •

—« مثال »—

«قاریاغدی لای بولدی کوچه لار»
«عشقیدین بیزار بولدیم کیجه لار»

لایلاماق — چامورلامق • صیوامق • انداوه ایتمك کیل سورمك •

لاین لایی — ادات • کلمه اخرینه تشبیه معناسیچون کبی • وقدر یرینه داخل اولور • اوغورلاین • یخجلاین کبی •

لبا — اختیار • مسن • مدیر • ناظر • مربی •

لباشاق — قاعده • اصول • ارتباط • انضباط •

لته — قماش • انواع بافته • پچاوره • شرموته • اکثر مستعمل • بافته یه اطلاق اولنور •

—« مثال »—

« حیله سی بولدور بو اسمانی بتیب »
« لته غه لته نی تاشغه بیر کیتیب »

لچك — حریر مندیل • باش اورتوسی • یشماق کبی آسیای وسطیده مستعملدر •

—« صوفی »—

« لچك آرتوق بزینك دستار میزدین »
« ایران لار عار ایترکردار یمزدین »

لچلماق — منازعه • مجادله • غوغا ایتمك لجاج •

لفادان — یاریم اویودلمش تخم • بیضه • یومورته •

لق ولك — ایچی بوزوق یمورطه • وفوا که • لوك •

لنك لونك — فوطه • پشتمال • پشکیر •

—« مثال »—

«لیك صادق یلی کاباغلاب لنك»
«سوغه کیردی نیچون که بحرده چنك»

لنکر — بایوان • طبراق • ونحاس قاب • قروانه • بویك چناق • تقاره وکارسان • مدور تکنه • صحن • لنکری •

لو — خم • پجمرده • سست • لوند • سلق • پورت • لاوبال • میل ناك •

لاولاو — علولی • لهاب ایله پرتو آتش • شدتلی النکه •

—« مونس »—

«جانیمه توشدی یوزینك فرقتدین ایلا آلاو • کیم سونکاکلارنی آتنك حرقق اورتار لاولاو »

لوك — ایری • بیك پرچه عزمت لو • طوپلانمش مدور توده •

لوچه — باغچه ایریکی • حجره • کوز • محل • تاپچه • رواقچه •

لوچ — چپلاق • برهنه • عریان • لوخت •

—« حکمت »—

« ایاووستلار یاشم یتی یکرمی اوچ »
«یالغان دعوی طاعتلرم برچه سی پوج
«قیامت کونی قیلغای مین برهنه اوچ»
«اولسبب دین حقغه سیغنیب کیلدیم منا»

اوچچك — شفاف توی سیز • جبلالی • پرلاق برنوع شفتالو • وخوخ •

لورس — قبار وستایی • بادیه نشین وصحرایی •

لوغ لوك — لیغ • لیق • عادت نسبتدر • الوغ لیك کبی احباب لیق • جوره لیغ کبی •

لو — صارقیق • آصیلغان • سلقو • کوشك • مایل • منحنی • آویزان • صالقوم • خم •

لوك — ایچی بوزولمش قاونو • یورطه • ایری • بطال • قوی • آغیر • تنبل • نرتیو • وشتر •

—« مثال »—

«بانابر اوستا دچابك ایردی »
«که هم لوك صنعتی هم نازك ایردی »

لوکچه — کوشك • بوش • بی پروا آدم •

لوك لوك — یورتاق آت • وایشك غیر یورغه رهوان

لوکالوکا — لوپ لوپ • پارچه پارچه • طوپ طوپ •
لولی — چنکانی • قبطی • رقاص • بازنکر •
کوچك • هیز • جلب • فاحشه •
لوملوم — یومشاق • ملایم • نرم • موم و سایر ملایم
شیدن یاپلمش یلانجی لؤلؤ و مرجان •
لوی — پلنك • ارسلان • برج حوطه دخی
اطلاق ایدرلر • سال ترکان دایره سینك
اوچنجی سیدر •
لونکی — لنك • چولاق • طوپال • اقساق •
لؤلؤولولی — فاحشه چنکانی • قبطی • جلب • اروسپی

زن رقاص • شرموته •
لیارا — افغان لسانجه یول • راه • طریق دیمکدر •
لیجاق — کشمش ایله مخلوط بر نوع طعامدر •
بنجمان • معجون •
لیك لیك — لق لق • لکلك • یواش یواش • آهسته
آهسته • قیپ قیپ • کم کم •
—« مثال »—
« تاغدن ایناراب لیك لیك برکیشی »
« کیجه کوندوز یوررومکدور ایشی »

فصل میم

ماچ وموچی — بوسه • اوپوش • قبله • پوس •
—« مثال »—
« کویلا کینك بار دور تیر تیکه‌ین »
« کوپلر بوکوردیم ایمزینکدین »
« برموجی بیرآق یوزینکدین »
« من سنی سودیم قره کوز »
ماردداچ — باغداش • اوتوریشی • چارزانو •
مربع • بارداش قورمك •
ماریماق — هاولامق • حورملك عف عف اتمك •
ماری — مروشاه جهان شهرینه دینیلور • قبایل
ترکانیه نك پای تختی در •
—« مثال قوشوق »—
« مارینیك بولینده پوردولك کیجه‌لار »
« قرشومیز غاکیلدی ترکان بچه‌لار »
مسکه — روغن تازه • تازه ترهیاغی • سمین • دهن •
ماشاب — بر نوع قبا و قلین • شالدر •
ماشمل — سیق • اجلفه • قوی مشمع بر نوع تیری
ماغ — باش قنات و قویروق قیلرینك اوجی هب
بردنك اولان کوکرجین کوکرتر • کفتر •
وهمام قوشی •

—« مثال »—
« چونکه خورشید صندلی ماغی »
« اوچوب آچتی قاناتنی داغی »
ماقارمقر — دلی قانلو • جوان • زبانه لو • دللی • میل
اوزره دونرایپ • کنج • یکیت • ریسمان
چرخ و پریك و مقره •
ماقتا — ستایش • وسنا • وصف مدح • ماختاملك •
ماقتاماق — مختمك • مدح ثنا ایتمك • تعریف •
توصیف ایتمك • ذکر جمیل • ستایش
ایتمك • اوکمك •
مالا — دیوارجی • وصیواجی سورکوسی • ماله •
انداوه • خرمن دوبنی • سایه •
مالای — خذمتکار اوشاق • یتیم • آدم • نوکر •
—« مثال »—
« قذ اقدین برملی آلدیم بولده »
« قشنك قتیغ لیغیدین قالدی چولده »
مامور — طهورلك • ریشه • تامور • عرق • تیره •
قبیله • اوروغ • کوك • بن • اوزلوك اوزنك
ماموغ — پموق • پنبه • پنبه • قطن •

مانماق

—« مثال »—

«کنه شعله سین چون چیکیب اول تاموغ
کویوب ابر رحمت نیچوك کیم ماموغ»

ماناب — اصلزاده‌اصالت • بکذاده‌لك •

مانتوی — قیمه‌لو یوفقه طعامی • منتو تو شبره قولاغ بوراکینه مشابه کفته‌لو خمیر ایشی کاشغر جانبنده مستعملدر •

مان‌مانق — ایری • قوجه باشلوشی • شاشقین • حیران آدم • احمق • کول •

مانك — اوچ سنه‌لك قوزی و بره •

مانکدورماق — یورورکن وجودینی صاللامق •

—« مثال »—

«قایتی کیلکان یولی بیرلان یوروب»
«کبك خرامین بیری بیرمانکدورب»

مانکراماق — حیوانات تفردوتأوه ایتمسی • سساغمك بقیرمك •

—« مثال »—

«حمل مانکراب قویوب ثور آلدیداباش»
«که بولساق ایکیمز قربان سنکا کاش»

مانکلای و منغلای — آلین • ناصیه • چین • پیشانی • ایله رویه کیدن عسکر • مقدمه • طلیعه پشداده •

—« نوایی »—

« اوبدی مانکلایینی قوچوب آنی رست»
«ونچه سوزنی چونقل قیلدی درست»

مانکماق — صاللانه‌رق یوریمك • خرام ایله کزمك

مانکیش — خرام • رفتار • ناز ایله حرکت یوروش •

—« مثال »—

« بیرمانکیشی دابویوز لطافت »
« یوق یوق کده ساچیب جهانغه آفت »

مانقیشلاق — اصلی مینك‌قیشلاق‌در • بحر خزرك جهت شمال شرقیسنده واقع بر محل اسمیدر • منغشلاق •

ما[illegible] — [illegible] تیری • تریدانمان •

متیارماق

مانیکنیت — منغیت • طوایف اتراکدن بر قبیله اسمی اولوب بخارا حکمدارلری بو قبیله‌یه منسوبدر •

مانه — یول باشنده دیکیلان نشان طاشی • سنك فرسخ کبی •

ماولاماق — کدیه ماو ایتمك • حره و پشکی حاوتمك • سساغمك • ماولتمك •

ماوی — ارزق • آچیق کوك • صورنکی • آسمانی •

مای — یاغ • مای لامق • یاغلامق • مایلامق • سمرلمك • سمین • دهن •

مایده — میده • انجه • خرده • ریزه • اوفق لك • سفره • انجه دوغرمك •

—« مثال »—

«قیمه قیمه میده میده قیلسالار»
«سوز بر منیك سوز برالله بر»

مایده لاماق — تجزی ایتمك • خرده خرده • ریزه ریزه ایتمك • اوفالتمق • میده میده ایلك قیمك •

مایروق — ضعیف • لاغر • نارین • جلف • خمیده یاباش • کج مایل •

ماین — یاسی بچاق • سقط • عیبلو •

—« نوایی »—

« بنفشه‌نی بویی خوشدر دماغی مونچه اولاوغ • کیم اول سنینك بولینکا
هندوی دورور مایروق »

ماین ماین — بینی دماغ • قرسر • [illegible] •

مایوق — اچالمش چیچك • غنچه • ملول ناشکفته کل •

—« مثال »—

«[illegible] کیم او چوق تو [illegible] شول
[illegible] • اعرابان انداق بسته دور
کیم تو [illegible] مایوق»

متیار — [illegible] شکو • [illegible] •

متیارماق — [illegible] •

مریو	
متیز	سریع*چابق*بات*تیز*
محل	وقت*هنگام*ایام*مکان*
	--« مثال »--
	« امرایتدی بو محلده اولتورونك»
	هرنه سو بلارسه سیزه سبزتیك توورونك
مخ	اوبوش*پوسه*موبجی*
مخایك	اوطنك اورته سنده یاقیلان اوچاق*
	و کلخان*باجه*تنور*
مخناماق	ثنا*توصیف*استحسان ایتمك*ستایش*
مخو	پیس*برص*اویوز*قاشو کربکی دوکلان
	آدم*مسکین*جذام*
مدد	اوزبك لسانده زر وزیور نسایی دیمك
	در*نمایش*همت یاردیمجی*ارقه تمه*
مرد	شعبان آینه دینور*ادم سخی*ایرکك*
مر دار اغاجی	برنوع زقوم اغاجی*مور اغاجی* آل
	مورد شجری*
مرغاول	شجیع*بهادر*قهرمان*زبردست*
	زورآور پهلوان تهمتن*
مرغینان	فرغانده برشهر اسمیدر*مرغیلان*
	صاحب هدایه اوره دندر*
مرکن	تفنکجی*میلتق انداز*نشانه جی*
	--« مثال »--
	«یانیده بار ایردی بی حد مرکان»
	«آتیلار شهره تفنك چقتی فغان»
مرل ومرال	آهو*کیك*غزال*نخچیر*کیك*
	--« مثال »--
	«کوییا صیدلاردین اول چنکل»
	«واقع ایردی تولا بوغو مرل»
مروی	تکه ساریق سالور ترکمنلرینك استناد
	کاهلری بولنان مشهور مروشاه جهان*
	ماری دخی دیرلر*
مریو	غالبك حین حربده اللرینی اوزاده رق
	ایرادایلدیکی کلمه ظفریه در*

ملش	
مز	غوزه*کورك پخته*مز*بض*ایت ایچنده
	اولان لونده تفلاق ایت بر میوه هندی
	که اویس القرینی دخی دینور*
	مز*موز*بوز*یخ*قار*
مسقارماق	بزله*سخریه*لطیفه ایتمك*استهزا ایتمك
	مزاقه آلمق*کولمك*تبسم ایتمك*
	مسقره تو تمك*
مستان	صاوروق آدم*خمار*
مسکه	تازه یاغ*صاری یاغی*تره یاغی*سوت
	ایراندن تازه النان دهن وشمین*
	--« مثال »--
	« مسکه یاغیلدقار وشتور دارونی»
	«حب قیلیب بوت ایله سون راحت نی»
مشیل	یوزی دوز*جلالو*اینجه کون*مشین*
	چرم*سختیان*
مش مشه	غوغا*نزاع*مجادله*چنك وجدال*
	شورشر*کورولتی*غلاغوله*
	کشمه کش*
	--« مثال »--
	« ایکی طرف مشمشه نی آرتوروب»
	« جنك قیلیب بربرینی اولتوروب»
معقول	یخشی*پسندیده*عقله قریب*عقل ایله
	منفهم اولان*مناسب*خوب*ایی*
	کوزل*نغز*
مغول	اصلی مونکقول*تاتارستانده قدیم بر
	اولوس اولوب جینده تابع ایلاتی بك
	چوقدر جمله سی اوزبك تاتار نوعای کبی
	حالا ترکی زبان اولوب اسیای شرقیده
	خطا وختن ملحقاتنده مسکوندرلر*
مکن	تاتارستان صوغینی آهونك بیوك جنسی*
مکه کی	اوزبك لسانده کوبه دیمکدر*حلقه
	کوشوار*ایسرغه*قولاقتاش*
ملش	طوایف اترا کدن برقبیله اسمیدر*

قیون، رمه، چفته قوزیلق، خوش خرام، کوزل، زیبا، رعنا،

—« مثال »—

«ای نوایی نیلای ایل ترخان ایله برلاسنی»

«کیم برور کونکلو مکا حالا مالش اول شوخ ملش»

منداغان — برآلت حربدر، کولله ومرمی انداختی ایچون استعمال اولنور،

منطل — باشی طوپارلاق، چوقاق، وعصا، دکنك، کلتك، تیاق، کوشك اغاج،

منطه — بنفشه، منکشه، بنفشج، کل بونفش، مور رنکی کل وچیچك،

منمنلیك — انانیت، کبی، غرور، نخوت، سرکشلك،

—« مخدوم قلی »—

«منمنلیك ایتمغین فانی دونیاده»

«سندین الوغ نیچه یارانلر کیچدی»

منه اورماق — چوق سویلنك، چکه یاریشدرمق، غدغد درزیاده سوزی اوزادمك، قصه وافسانه کبی کشال اتمك،

منمی — مین ومن بن دیمك، انه،

مو — می کبی حرف استفهامدر، مو، میاو، کوربه وکدی وحره پشك مولهمسی وبغرمسی،

موچاك وموچك — کوچك جانور، بوجك، اوپوش، بومه، بوچی، سبوری سینك، قورت قومورسغه،

—« مثال »—

«تیر اوتارده نفسن یوزنی قاچورماق نی ایدی، میل قطاس دور الوك کیمسادین آلماقغه موچوك»

موچلکا — ورق، سند، حجت، کوچك ورقپاره سجیل، پته، بتیك، محضر، خط، شقه،

موجنه — بادم واریك کبی بعض میوه لرك مغزی

ودانه سی، چکردك، تخم، قشر، بذر، موجانه، دانه،

موجودلوق — حاضر، موجود وتهیه اولان شیئی، مهیا وارلیق اسبابی،

موجوماق — اختیارلقدن قد خمیده اولمق، منحنی القامت مسن آدم، خواجه مش،

موچول — موچو، کوچك ورقپاره، سند، شقه،

—« مثال »—

«کتورغان مالیمی آلدی قملکاه»

«ذکات ایلب موچول بردی قولومکا»

موچه — شغل، عمل دیوانی، خط نویس میرزانك روزنامه شغلی، وقایع یومیه، کتابت،

مور — ماوی ایله کوك اراسی ده اولان رنك،

مورچل — قوله، بورج باری قلعه، کنکرهسی کبل برج،

—« مثال »—

«اولاشتی مورچل بندین قیلیب شق»

«جریك اطرافیغه قازدوردی خندق»

مورقی — التنجی ارقه، جد سادس، پشت ششم،

موری — باجه، بوری، جدول، ترکستانده بر ولایت اسمیدر، مور، اوجاق، آتش دان، پج،

—« مثال »—

«تیشوکلار بورنیده وحشت تنوری»

«تنوری یوق نقط اورنیغه موری»

موز — یوز، انجماد یخ، قایاق آغاجی، میوه ویس القرنی،

—« مثال »—

«تورشبستان ایچره صحبت کیم اشارت می غدور، شمع کافوری که آستی شوشه موزلار برلادی»

موزوق — قورقاق، خائف، ترسنده،

موشت — یومروق، توقات، دست،

— « حکمت » —

« آغزین آچیب هر ایشککامینی سوردی »

« همت بیرسنك شوم نفسیمنی موشلاسم من

موسون — بوز • انجماد • یخ • قار • برف • ثلج •

موش — قورشونلو فشنك • وزنه • فاره • سیچان •

موشك — کدی • قطی • هره • کربه • فیشك • آتش بازی • موشك حوای ایزاردوك • چرخ فلك مهتابی •

— « مثال » —

« اگرچه ابرورموشك آتیق ایشی »

« بولوتماموقین اورتاآلماس کشی »

موشوك — فشنك • موشك • فیشك •

موصلوق — مصلاق • دایم اقاربورو • صواق چشمه • كوكرچین سودی • بورغی • بوری آب •

موغ — بوغ • بخار • غم اندوه • بلوت غمام • ابر • آه و درد •

— « مثال » —

« کیچی کیرای جان كوناهمدن منیك »

« قورقونکیز موغلوق لوآهمدن منیك »

موغول — مغول • صافدرون • صافدل • مغول بالاده ذكراولندی •

موغولچین — بیاض • آق • ساف • براق • شفاف مجلا •

موك — کیزلی • کیزلنمش • مستور • مخفی • پوشیده •

مول — بول • کنیلك • واسع • خیرسیز •

— « مثال » —

« کف لارنیك آیینی چوبرماك بولوب »

« مول مونكاحاتم آنکبرماك بولوب »

مولدور — شنبم • چی • نم ریزه •

— « مثال » —

« تیشلاری لعل ایچیندا رشته دور »

« منکاحیوان سوی ارامولدور »

— « دیکر » —

« كولوبان لیك یاش دوكوب دردیك »

« كل خندان یوزیدامولدوردیك »

مولدوراماق — حیرت و تكرانلق ایله یاقوب یاش توکماك • اغلاملك •

موان — قاش • جانفس پارچامی • حریرداری • ادرس • شاهی پرجد •

مولوزمولوس — ملبز • قارسیق صوبی • قارشیق شی • اخلاط و سوپرندی • آب کنده • اریه و داری قارشیق بوغدای • قارشیق حوبوبات خرمن آلتی • مزبله •

موئله — مهد • صالنجاق • باربندی • الوانج • کهواره • بیشك •

مولوی — عالم کامل • درس وکیلی مقامنده اك بیوك مدرس • هندوستانده علمای بنامه اطلاق اولور • افغانستانده خان ملا • بخارا جانبنده اعلم درلر •

مولا — رب • سید • افندی • صاحب • خدای متعال • ایکه ولی خواجه •

— « مثال » —

« بلخ ده باراپردی بر صاحب خصال »

« مولوی وعالم وصاحب کمال »

مولاومولام — خواجه وخوجم • آخوند • آخوندم اوستاد • اوستادیم •

— « مثال » —

« برنصیحت سنکاقلای تنکلاغیل »

« ملانینك ایتکان قیل قیلکان قیلما »

مولی — خرسز • خیرسیز • آدم • بی فایده • یرەمز • مولە • مهمل •

موناومنه — اشته • انه • منه • بنه اورماق • چوق سویلك • چکه یاریشدرمق • لاتقیف سوزاتمك • لوند • تنبل •

— « مثال » —

« انا منا دیکونجه »

« یخشی یمان بیلكونجه »

موندو

« کتدی کیچیك کورکونجه »

« زبر وزبر ایدرلار »

مونچه — بو قدر ، بونجه ، شونجه ،

—« اکهی »—

« ناز واداو غمزه سی قتلیم قیلورلار دمبدم »

« وه مونجه آفت دو برلور بیر آدمزاد اوستیده »

مونتوق — سقط ، چولاق ، ناقص الوجود ، بر اعضاسی اکسیك آدم ، چونتوق ،

موندا — بو راده ، شوراده ، موندین ، بورادن ، مونداغی ، بو راده کی ، مونجه ،

—« صوفی الله یار »—

« مونده توفیق چراغیم قولغا بیر »

« انده ایتانیمنی یولداش ایلاغیل »

مونداق — شنداق ، شویله جه ، بویله جه ، بونك کبی ،

—« رابجی »—

« حق کیم کاربسه غرت خار اولمغی نه تکن »

« قوی ای حسود مونداق بیهوده ایش نه حاجت »

موندای — مونك دیك ، مونداق ، بویله شویله ،

—« مثال »—

« موندین بادشه طالعی اونك »

« کلمه نیشدور نه کیلور موندان سونك »

موندو — مزراق شکلنده بر نوع سیخ خدم واعداء عبورینی منع ایچون خندقك اطرافنده وضع اولنان آلت ، شکاری وصیادلرك وحوش وسباعی صید ایله دکاری آلت واسباب ،

—« مثال »—

« دیدی بو سیدنی خیل هندو »

مونكورغاماق

« چین دشتی کیباك لاریکا موندو »

موندوغی — بر نوع سنجق ، نیزه ، مزراق شکلنده یتم جه نیزه دنی دینور ،

مونغال — قتالق اولوسنده منسوب بر قبیله در ، چین جدودلرنده ساکن ایدیلر ،

مونكان — آقچه ، نقود ، پاره ، پول ، پیسه ، طلا ، نقره ، زر ، آلتون ، قزیل ،

مونكغول — مغول ، ترکستانده قدیم ومشهور بر شهردر ، قبایل کثیره دن معدود بر قومدر ،

مونكو — بر پادشاه اسمیدر ، فغفور وخاقان نسلندن بر سلاله در ،

مونكوشی — زاویه ، بوجاق ، کوشه ، پناه ، متکا ،

مونك — درد ، غم ، الم ، کدر ، مغ کبی ،

—« نوایی »—

« تیش یلا مونكلوغ کونكل دین دمی چیکدی اوقین ، راست ایت یانکلیغ که سائلیك عصاسین تیشلادی »

مونكلاق — غمناك اولمق ، غمناك ، اندوهناك اولمق ، مكدر خاطر ، دردالم حزن صاحبی اولمق ،

مونكایماق — مأیوس قالمق ، تغمم ، تألم ایتمك ،

—« مثال »—

« کیم سایاری بر لاخوش تور غم داشیب ومونكداشیب یات کاهی چرماشیب اولور سه کاهی یانداشیب »

مونكرامان — ناله ، فریاد ، فغان ایتمك ، احوالندن شکایت ایتمك ، راز دل آیتمك ،

—« مثال »—

« بر بریله مونكلاشدیلار تاتاك آتغونجه »

« اوشلا مدنی هیچ بریسی سوز بتکونجه »

مونكورغاماق — مونكرایتمك ، بكا ایدرکبی سوز کداز کریستمك ، محزون ایتمك ،

مونکلایماق مغموم، مکدر، مأیوس، دورملك، دوشونلك، تفکر، دالمق.

—« مثال »—

«غم هجرایدین مونکلای دی بر ذات»
«تعشق بربلادورصونکی هیهات»

مونکلاشماق مونکراشماق، سوز کدازی سویلشمك، همرازاولمق.

—« مونس »—

«مونکلاشغالی برکسه تاپماس غمینك
ایجره • همدرد تمناسیدین ایدی
تاری قیب مین »

مونکور — بوینوز، شاخ، قرن.

—« خرد »—

« کوزازرق ساقال ساریغ وتیره یوز »
«چیقیب بارچانینك ماتکلایی دامونکوز»

مونوغان — پك مسن، پیر، اختیار آدم، آقسقال، قد خمیده، کهن سال.

مویمول — کوتکانالدخی دینیلور، برنوع تربیه قبول ایتمز خبرسیز ملوغان، وتوالد ایدان انسان.

موین —— بویون، کردن، درای.

میتن —— بویوك، کرپتان، سنك تراش آلتی، مصران، میتین، غایت سرد مخاوط تیمور، مستحکم ومتانتلی ومضبوط، بر، وسد.

—«کرامی»—

« اولجه بغیریغه قیلورغم نیشیدین
هجران غمی • تاغنیك بغریغه متین رله
فرهادالماس »

میچین —— بیجن، میمون، بارك میچین یلی، سال ترکان دایره سنك طقوزنجی سیدر، سال بیجن.

میچان —— برنوع میوه در، مجانه میوه چکردکی دانه، تخمی، جکیدی، بذری.

میده —— اوفاق، پارچه، ریزه، دانه، خورد.

—« مثال »—

«ایکی کوزینك اولتورورایکی لبینك
بیرکای حیات • حسنیك باریدا یارا
یارغوچاقنی میده تارت»

میشه —— میشه زار اورمان، غابه بیشه، چالیلق، پته زار، جنکل، توغای، چکلك.

میسه —— چمن، چراکاه، مرعی، میسه زار، سبزه، اوتلاق، یشیلك.

میش میش —— اولش زردالو، بش مش اریك، قواکی.

—« وحشی »—

« کوب مکتبه لعل وباربردی »
«میش میش ایله شبر بار بردی »

میشیق —— کدی، کربه، حره پشك.

میغ ——— بیق، بروت، موی لب، شارب.

میکان —— اسکی می، می دوساله، قرقف، جبغبر کهنه، مثلث.

میکچین —— طاغ طوکزی یاوروسی، مجکای.

میکنیك — خال، دانه، مکنیك، بنك.

—« اذری »—

« میکنك ایزنینك یوزونك ای رشك
« اخوان، بلال وکوثروباغ جناندور »

میلان —— ایلان، وبرلان، مع • بامعناسنه در، همراه برابر، کبی

میلتق —— تفنك، فلنته، قادرانداز.

—« مثال »—

«اول مرکان هم اورروی میلتق له»
«سودرادی ایق نی برایلی له»

ملك ——— کنار، یان جیت، حد، لب، ادرس آلاجه نك ایکی طرفی

مین ——— بین، ضمیر شخص در، من، بن دیمکدر.

—« واله »—

«مین داین برزار بولغان بارموکین»

« بر کل استاب خار بولغان بار موکبن »

مینجاغ —— بنجوق • مینجاق • خرز • شبه • سرجه •

—« مثال »—

« علاقه باری غه سرا سرا ایپك »

« درو امل وفیروزه مینجاغی تاك »

مینجشماك —— حرف اندازلق ایتمك • منازعه • مجادله ایتمك • سن من سنتك منتك • گفت گوی •

میندا —— یغر • یاغر • اکردن آتك ارقه صرتنده کی یاره • جراحت • زخم •

مینغلای —— آیش • پیشانه • طلیعه • آتك جبهه •

—« مثال »—

« بر خدا دیب کعبة الله باره من »

« هر نه کیلسا منکلایمدن کوره من »

مینك —— بینك • الف • هزار • طوایف اوزبکیه‌دن برقبیله اسمیدر • خال • دانه • بنك •

مینکیز —— بکز • چهره • وجه روی •

—« مثال »—

« مینکیزلاری کل کل مژه لاری خار »

« قپاغلاری کینك کینك آغزه ری تار »

مینکیزاماك —— بکزمك • مشابهت • لطابقت • ماثله ایتمك • عدیل • نظیر اولمق •

—« میلی »—

« کیم قاشینکنی هلاله مینکزایتی »

« آنی عشق اهلی کج نظر دیدی لار »

مینماك —— بنمك • سوار اولمق • راکب •

—« مونس »—

« عشق ایلی قتلین ایستاسنك معرکهٔ جنون آرا • غمزه قیلیچنی چیکیب ناز سمندی اوزره مین »

مینیاك —— آتك جلاونی براقیوبرمك • بوش براقق • صالیوبرمك • لجام کیم سیز قومق •

میه —— بید • مغز سر مینی •

فصل ن

ناجان —— طوقاقلو • یوك بالطه • تبرزك •

ناجو —— برآغاجدر • نارون کبی •

—« مثال »—

« بولوب هر شجر نخل ناجو کبی »

« نی ناجو که بو چرخ مینو کبی »

ناخنه —— بر نوع آت خسته لغی • آت برننی کیسه‌رك علتی دفع ایدرلر •

—« احکر »—

« کوردی دیدی ناخنه اولمیش بو آت »

« بورننی کیس اوقلاآنی اویات »

نارکه —— جرکه • وحلقه قورمق • دوره ایتمك •

ناری —— ونارین • اوته کیچ • طاغدین ناریسی • طاغك اول طرفی • ناریراق • اول طرف فراق •

—« خمسه »—

« ناری بوزداد ارای انجم سپاه »

« باشی اوزرا اکردون کبی بارگاه »

—« مثال قوشوق »—

« بو لطرف باقیب کیلاتور بر پری »

« چوره جان یارم کیلاتور کیت ناری »

نارین —— قلعه • ایچ حصار • ترکستانده بردریا اسمیدر • قندوزده دخی بر موقع در • نارین سرت • تند • ترنك •

ناروان —— نردبان • مردوان • سلم • نیه پایه • ناشپوتی ارمودك برقسمیدر • بوساغه • پیلم پایه •

ناغاچی —— جد • طایی • طغایی • دای •

ناغوونغو —— نیچون • نه خیل • نه کونه • نه یانکلیغ جه

طریق* حرف سو آلدور* چراه*

—* صوفی *—

«بر حاله تور ماغان کیشی تیاپلث نغو کیبار»
«بر بیر کابقاکان سوز آغز دین نغو چیقار»

ناقچی —— قاضی نائبی* ندیم* نواب*

ناو —— نو* ناوه* تر ناوه* میزاب* ترنو*

نیك —— نبابر میوه اسمیدر* سیوال* ال و اباقه فصله چیقان* دمله* آرتیق* آبله*

نبیره —— حفیده طوزون* اولادنك اولادی*

نابزا —— نیزه* مزراق* وسنان* قره غای*

—* مثال *—

«نیزه سنی قولکه آلدی اول زمان»
«کلدی میدانکا نو شوب شبر جیان»

نایمان —— نیمن اوزبکره قارشمش بر طایفه اسمیدر که اصلی تاتار عشیرتلرینه منسوبدر* مغول لسانیجه سکز دیمکدر میانکالات بخارا و سغد سمرقند جوارنده مسکوندرلر

نیناس —— استراحت* راحتلق* آسایش* دینج و تنج اولمق*

ننك —— نه عجب* نه کوزل* نه خوب* نه یخشی* نه تانك*

نسنه —— شی* نمرسه* نیرسه* نیمه نسبل* ندر* ندور* چه چیز* کدام*

نسخب ونخشب —— بخارا و شهرسبز بینده قدیم بر مملکت اسمیدر* نسف* و قرشی مشهوردر*

نسوخ —— خوجند طرفنده بر ناحیه اسمیدر معرکه چرکه حلقه و دام شکاری*

نطس —— سوریلمش ترلا اوتی قورودلمش اراضی شدکار* بوش یر* سورلمش و هیده تلمش زمین و تفراق*

نقاره —— نقاره* نار* نعره* طبل* دول*

—* مونس *—

«نوبت سلطنت ایرور بر کابو نعره»
حزین* اوتی سپهر او جیدین ولوله نقاره مز*

نقب —— لغم* حفر* تذر* بر توله* راه در زمینی* یر آلتندن صو یولی*

—* کرامی *—

«نقب اوروب فتح نی آسان ایتدی»
«قلعه نی خاك ایله یکسان ایتدی»

نقره —— کوش وسیم* فضه*

—* مثال *—

«لطفی مسکین غه کور کوز ساعدینکنی
لطف ایله* بو کدادین نقره نی ینکیکنده*
پنهان قیلا غیل*

نقش —— مقام* موسیقی* شعبه* و تفرعاتی مشکلات تلقین تغنی و ترنم اصولی* نغمه داودی*

نکنده —— قباشی* اویو لغالامه* بورمه دوزی* کوکلمه* ایری کورفه دیکشی چانمه*

نوقات —— باشاق* نخوچه جین* ترلانك ایکنی بیچولوب الندیکدن صکره قالان بغدای دوکوندی سینك طوپلانمسی*

—* مکنون *—

«آچلقده ایدی کدای ینکلیغ»
«نوقان ایله اولدی بای ینکلیغ»

نوتوقچی —— چالاغانه شبیه بر شکار قوشی در*

—* مثال *—

«مناسب ایماس قاری باشیغه تاج»
«تو ماغه نوتوقچی غه نی احتیاج»

نوجه —— ایری بیوك جسیم بر قوش* طیر*

نوجه قوشی —— بر نوع بو قلون قوشدور*

نوری —— کوبره* یپسلیك* فشق* کونك* مزخرفات* قاضورات حیوانات* سو پرنتی*

نوکر —— چاکر* ملازم* خادم المان* یتیم* ملی*

نیتاش | نیمه

—« مثال »—

«پادشـاهنیڭ نوکری بسیار ایدی»
«چین و هند و هراولوسدن بار ایدی»

نوغای —— مغوللردن منغت اولان بر قبیله اسمیدر که حالا مسلمان و ترکی زبان اولوب اکثریا قزان مملکتنده مسکوندرلر•

نویات —— قیاوقلر حکمدارلرینی بو عنوان ایله یاد ایدرلر• قلماق•

نویان نوین —— سپه سالار• سردار• سرعسکر• شاهزاده

نه —— ادات دور• اصلی نی• قنغی• نیمه• هنکسی قیسی دیمکدر•

—« فضولی »—

«نه سـندندور نه بندندور نه چرخ کینه وردندور• بو دردسر خمار نشئهٔ جام قدردندور»

نه —— نقدر• نه مقدار• نه طور• نه چور• نکونه

نه‌دکاو —— ادات دور• نه• قنغی• نیدین• نه دور• قنغی سبب ایچون• نیکاه نیچون• نه سببدین• نیکه کیم• اویله کیم•

—« نوایی »—

«طوبی شاخ سدره دور کوینك کیاهی نیکه کیم• عشاقه عشقه آهیدین هردم تاپار آب هوا»

نی —— شکارقوشلاری نیك کردنده آصدوقلاری جلقویه چیغاول• کردنلیك•

نیارسا —— اصلی نه• ایرساه نیمادر• نی در• نرسه

نیتادور —— اصلی نه• آیتادور• نه قیلادور• نه ایشلایدر• نه یاپر•

—« مثال »—

«نه‌ایتادور بو رقیبی بلام»
«نه‌قیلادور بو خبیسی بلام»

نیتاش —— فراغت• استراحت• بی تشـویش• میلکون• مخیر• فارغبال•

نیتان —— نه کونه• نصل• نوتولك• نیچوك• نه ینکلیغ•

—« نوایی »—

«جسمه جو نوای نیك پیـکانی کذر قیلدی• بلمان که سنان ایمدی باغریغه نیتاك سانجار•»

نیتوك —— نه چوك• نه کونه• نصـل• نه طریق• نه یولده دیمکدر•

نیتوری —— نصل• جوکونه• چه طرز• نه یولده•

—« مثال »—

«بو نه تور و طرز و رفتار»
«بو نه شـکل و نی شمایل»

نیجاغ —— نه وقت• نه زمان• نه ایام

نیچون —— نصل دور• نه وجه دور• نکونه•

—« نوایی »—

«ای نوای عشق صحراسیغه چون قویدونك قدم• تانیچوك بار کای سین اول پایانی یوق وادی بیله»

نیچو کلاشماك —— استشاره ایتمك و استحصال رأی ایلمك و مشورت قلماق•

نیچه —— نه مقدار• چوق کیفیت و کمیت ایچون•

—«جلی ترکمان»—

«نیچه آدم بو دینی یه کلیب کیتی»
«بو ل فلك هیچ کیمه وفا ایتمه دی»

نیرسون ونه ایرسون —— دکل معناسینه• نی• لا• کی• یوق•

نیرمی دن —— تیرتخم• بالك تخم• نبزه• مزراق• نیش خورت• اتیلك• پس مانده سی•

نیشه —— نیچـه• نه طرز• نه• نه مثال• نه کونه• قاچه و نه قدر معناسنه دخی کلور•

نیمه —— براز• بر پارچه• بر بولك• اندك•

نیه —— هیچ برشی معناسنده• نیته کیم• نیرسه نسنه که• نه وار• هر نه که•

—« نوایی »—

«مصالح که در کار دور هر نیمه»

نیلسون —	«الیب ساز قیلغای لار اوج مینك کیمه» نه یاپسون* نه ایتسون* نه قیلسون* —« مخدوم قلی »— « زمانه زمانه عجب زمانه » « زمانه نیلسون فعلی بمانه »
نیم ———	نه شیئم* نه ترسم کبی* نه ملکم* نه مالم* نه وار یتم* نه سامانم* نیم بار* —« مثال »— « هیچ نیم یوق سرف ایتاین یو لنده » « بر غریب بن قانلی یاشمدین بشسقه »
نینالك ——	مردملك* کوز ببه کی* مردم چشم*
نینك ———	کوبك دیده* روابط مفعول دور که کبی* —« امیر »— «ضوبر نینك قدین کا نسبتی یوق» «نیچوك کیم سرو برله تینك ایماس تال»
نیوچون ——	نه ایچون نه سبب* نه دکلو* نه دیماك* نه قیلماق* نه ایتماك* نه کونه* چرا* —« مثال »— « فلك ایلدی روز کاریم قرا » «که صبغ مس بو دردده نه چون و چرا»

فصل واو

وارساق —	قوشوق* اولنك* سبرنی من* عشوله* منظومه برشی اوقوماق* ترکی* مانی* شرقی* —«مثال»— «سوزو کداز برله عاشق غربنی کوردی» «سازینی قولکا الیب بروساق اوقودی
وای وای —	واخ واخ* افسوس وندامت وحسرت ایتماك* نالش* —« نوایی »— «هر کیمه بر دردیتیشسه نا ایلاج دیر وای وای* حرف علت قویدیلر آت واو الیف ویای نی» —« دیکر خفی »— « حرف علت اوچ رودرکم جمع قیلسه وای بولور* هر کشی تکرار قیلسه صرف ایچنده بای بولور*
وای ——	کلمهٔ تحسین و تعجب وی نره دور ظهور ایتسه نیکه وای نره جکده* تقدیر زهی کبی محللرده استعمال اولنور*
واقیر واقیر	فقیر فقیر قانیماق در* اوست اوستینه جوش ایتماك* قیناماق* قینار جوشار کبی
واقیلاماق—	چوق سویلاماق* وق وق ایتمك* عناد ایتمك* بیهوده عبث سس چیقرماق*
وخوه ——	واخ وآه معناسنه در* تحسر و تأسف ایچون مستعملدر* —« مونس »— « یوزیم اوزره یول ایتمه هر ساری اشکم اوبوب رخ رخ* کرم قیل بو اسیرینك اونجه یغلاتماق نی دور وه وه»
ورساق —	تاتاردین بر عشیرتدور* بر نوع قیه باشی* عاشقلیق ایله ترکی چاقیرمق* تغنی ایتمك* وارساقی یه مراجعت*
ورجه ——	اسیتمه* بزکك* حما علتی* قاق شتمه* تیترتمه* تب محرق* تب لرزه* —« مثال »— « ورجه توت سابر کشینی اکر » «حب کونزن ایتسون استعمال»

هاووه

وسه — طوانه وضع اولنان اوفقی دیرکلر کبی ارالرینه قونیلان قیسه اغاچ پارەلری· وسه چفت· بوریاپوش خانه مشهوردر·

وسمه — اوسمه· قاش رنکی· قاش بویەسی·

«وزیر»

«اولوسنی سجده کاز غیب ایثار کا
خضر ره بولدی· دیباس مین وسمه لیق
قاشینه میزانك محرابینك»

وشنه — آکشی کراس نوعی آلو بالو ایریك دوچه· وشنه سیاه· اورك·

وەوە — کوپك وچقالك هاولامەسی هورمەسی سسی· عف عف· کلمهٔ تحسین آفرین دخی اولور· پەپە دخی دینولور·

«نقشی»

«باغه خرام قیلدی اول یار سرو قامت»
«وەوە بونه تماشا پەپە بونه قیامت»

هاب وهب — اداتدر· همه· کافه· قاطبه· جمله· عموماً بتون· یکباره·

«مثال»

«هب بخششی بانی بیلغوسی اول»
«هب لطف ایله قهر ایتغوسی اول»

هارکن — یورغون· مسیر· ارعنیه· زبون· مانده

هارماك — یورلمق· خسته اولمق· بی تاب اولمق· کلال کلمك· تعب چکمك·

«نوایی»

«یول یورماکدین تون وکون هارماین»
«هر بلا کیم کیلسه یوزقایتارماین»

هارون — آزغین آت حشری قشنك·

هاو هاوو وهاووه — اوت· بلی· آری· یکی· طوغری· معقول مناسب کوزل· ایی· اعلا·

«نوایی»

«هاو دیسه شه غه نقص راجع ایدی»
«یوق دیمك خود خلاف واقع ایدی»

های هی — اداتدر· تنبیه· استعجال· صاقین

هرات

ایچوندر·

«اکرم»

«بوتوی بو تماشاهی هی نه دلکشادور»
«اطرافدن کلانلار همپار وآشنا دور»

های هوی — ایضاً· باغرشمه کورولتی زریلتی هوا وهوس·

«کرام»

«های هوی ایله کیچوردوم عمری»
«های هوی اخیرتدن قورقه من»

های تولکون / های تولوم — دکونلرده اوقونیلان شرقیلره ردیف اولنور اولنك ده اوقونیلان یاریار شرقیسی کبی·

های های اولنك / های اولنك — قذاق وقره قلپاق قرغیز قیچاق توی ودوکونلرنده ترکی وشرقی یرینه اوقولمقده اولان یار یار قافیه لی اولنك وقوشوقدر· «مثال»

«های های اولنك جان اولنك اولنك
کوبتوریاریار· اولانك ایتکان تیلنکدین
منکا اوبتوریاریار»

هایداماق — سوروب آقین ایتمك· های هوی ایتمك

«صوفی»

«کاو همت بیلا آنی یخجه سن»
«هیدا آنی میده خوب بولغونجه سن»

هایقرماق — باغرمق· چاغرمق· فریاد فغان ایتمك·

«اکهی»

«کونکل تیلکان مرادیغه یتسا کشی»
«بابارچه مرادلرنی ترك ایتسا کشی»
«بو ایکیسی بولماسا میسر مونداغ»
«باشنی آلیب هایقریبان کیتسه کیشی»

هایقلاماق — تمیز تفریق ایتمك· آیرتلامق· انتخاب ایتمك· خالص وجدا·

هرات — مکسوردر· افغانستان· توابعاتنده خروسان ده واقع هری ولایتی نینك مرکز مشهوری برقلعه اسمیدر قدیمده آریا واربان دینوردی · او

معناسنه صنکره بو اسم ایرانیلرك
داغیلدیغی ولایتلرك جمله سنه تعمیم •
وعراق شکلیله تقریب اولندی •
— « نقشی » —
« قندهارایله هراتی کوردوم
« دکن وبلخ ده کوب اولتوردوم »

هراول —— طلیعه • مقدم • پیشاد عسکری • قلاوز •

هرای —— فریاد • فغان • استغاثه نفیر •

هرباتن —— غلبه لك • جمعیت • ازدهام • هجوم
یغین • کثرت • کوپلك •

هرت پرت —— اتباع ندر • غیرت • استعجال جار جابك
— « مثال » —
« هارت پرت آیینه مندی اول زمان »
« بی نهایت اولجه کیلتوردی همان »

هرطمان —— جبی • شبنم • ژاله •

هرقاق —— هولایان حیوان • کوپك هورمسی •
هورمك هورنکمك •

هرل —— زلا سورمکلك • جوبه وچاپه وکتمان
وبیل ایله دوراتمك • شدکار ایالك •

هزاره —— افغانستان ملحقاتنده • خلوم • ایبك •
جبل هندوکوش • بامیان • بلخ وقندوز
میانه سنده مسکون اصل مغول طایفه
سیدر غلجای • وهزاجات دخی دینولور

هقلاوق —— اقلاغوب • جوب وتیراوقلو • اوقلوا •
تیرآش • اقلا • اوق •

هلاکو —— اصلی قولاخو • قوله آت • عم اوغلو اور •

هلاکوخان —— بن تولی خان بن جنکز خان که مشهور در
بغداد شام کابل ایله اکثر بلادی تسخیر
ایدرك وفاتی ۶۶۳ عمری ۴۸ ایام
سلطنتی سکز سنه در خواجه نصیر
طوسی انك امریله مراغهٔ تبریزده
بر رصد خانه بنیاد اتمشدر •

همول —— همان هم او هم بو • آن کس •

— « صیقلی » —
« همولدم یغلادی افتاده بنده »
« یتشدی باشی اوزره خنجرزنده »

هنك —— شقا • لطیفه • هزل • مطایبه • مسخره • بازی

هندك —— خندق • اوره • زهکش قلعه • جار • جر •
حفر • عمق اطراف قلعه ده قازیلان خندك •
وچوقور زهکش •

هوب —— خرمن سورملك هرکله وحیوان ایله خرمن
دوکملك بغدای سماندن جدا وتمیز ایالك •

هوپلاماق —— لوپ لوپ یوتمق • جمع ایتمك • خرمن
دوکملك بردن یوتمك •

هوپوش —— برنوع بیوك کرته کلادور • بیوك چاپاسه
دور • صو بولغان • کلته کلاس کبیر •

هوپوشك —— برنوع قوشدر • هدهد قوشی طورغای
دخی دیرلر • پوپ قوش •

هوبوقاق —— باتمق • غرق اولمق درین صوه کتمك
چوملك • باتب باتب چقمق •
— « نسیمی ترکمان » —
« دریاتاشدی پاره پاره »
« اوجان قریلدی نه چاره »
« غرق اولدوم تنکری ساقلادی »
« هوبوقوب کناره چیقدیم »

هوراتمك —— تبعید ایتمك طرد ایالك بدرقه نفی • جلای
وطن • بدرغه سورکون •

هورال —— اوزاق • بعید • دوردراز • محل سوز •

هورکاتمك —— اخافه ایتمك • قورقوتمق طلب دن منع
اتمك شد ثنی تسکین ایالك •

هورکوج —— رم • وحشت • خوف • اورکوج •
— « نقشی » —
« جیدآلمای قاجیدیلار بردنبره هامون •
صحراغه • منیلك شیدالیغیدین هور
« کوبان مجنون ایله فرهاد »

هورماك —— پوف ایتمك • سوندرملك دم ونفس ایالك •

باب یب

هورماق — هولامه. کوبکار صیحه ایتمك.
—«خجلت»—
«اویقونکامانع اکر بولماسا اول کوی.
ایچرا. یو؟وروب ایتلار ایلاکیچه
نانك آتقونچا هورای»

هوروك — ضیافت. طوی. سرور شادمانی دوکون
تماشا. کورنك. معرکه.

هورون — تنبل. متکاسل. تنکیر. تن پرور. لوند
آغیر خوش یاقز.

هوکا — قامبور. هوکك. بوکری. قامت خمیده.
هور کوچی جیقان آدم.
—« مثال »—
«باقه و باغدایتی کوشت بولماس»
«هوکك و قیسقه دن دوست بولماس»

هوکونماك — خلاص. رها ایتمك بترمك. بولنه قومق.
بجرك. اتمام ایلك.

هولانماق — اول اولمق هول. مرطوب اولمق.

بیان لتماق

اسلغمك نم لغمك. تر شدن.

هول — اصلاق. مرطوب نم کشیده.
—« صوفی »—
«نیچه ککیم دوتدی طوفان نوح تاغی»
«ولیکن بولمادی هول نوح ایاغی»

هونه — کیك. اهو. صیغین صوغان ارککی.
مرال نخجیر. غزال. جیره.

هونی — صون. قیف بلغور صوغان یابانی
بیولکشاخلی کیك.

هونیلاماك — یایك کریشنه اوق نصب ایتمك تیری
جله کمانه وضع اتمك آتمه یه حاضر اولمك

هیران — ایراز مضطر سرکردان ایشنی غایب
ایتمش حیرتده قالمش.
—« رامی »—
«مدتی دورای پری بولنکده هیرانینك
منم. زار ودل افکار محزون دیده
کریانینك منم »

فصل یا

یا — حرف ندا. یاخود معناسنه. تمیز تردید
فصل جدا ایری فرق. شرط. وقتا وقدر
معنالرینه. کنایه وندا ایچون نیز مستعملدر
کمان قوس دخی اطلاق اولنور.
—« ریغوزی »—
«یاالها قادراسن سن جهانی خلق ایدان»
«کبریاسن تنکری سن کون ومکانی خلق
ایدان»

یاب یب — نم آب. آهسته. سسز دور ایدن صو.
اریغ جه. اوفاق ارماق. یایچه. چوبچه.
سکزیاب. اخلده قبایل ترکمانیه ده تکد
ایچنده مشهوردر.

یاباق — یپاق لبده انجه یونك تفتیك تیبت پت. پتو.

یابان — بیابان. قیر. طشره. خارج صحرا. دشت
هامون. یات آدم بیکانه. شب مانده
یوغان آش. بیات.

یابانی — اهل بوستانی. وحشی بیکانه. دشتی.
طاغی. غریب یات. روستای.
—« مثال »—
«یابانی سنیك ایشینك بیلالماس»
«ایت دیکان ایشنکنی اول قیلالماس»

یابانه — هذیان. خلط. پراکنده. بیکانه. صحرایه
دشته. یابانه اطلاق اولونور.

یبان اشماك — کوندرمك. ارسال ایتمك یبارمك

موجنه

راهی ایلك ، اسرا ایتمك ، فرستادن ،

— « مثال » —

« شرح غم اشیت هم ایت ارسال رقعه »
« یوق عیب دوستلار یباریشماك مراسله »

یابو —— بیکر ، یوك آتی ، پلتره مناسب تیغ ودیغ آت قوتلو حیوان ،

— « رونق » —

« یابولره پلتری قلیب بار »
« ایلکاری بیاردی سوی کوهسار »

یاپ —— اداتدر ، یاب یالکزکبی ، چوی خورد یایجه بول تاپ قبیل پیدا ایت ، بنیاد ایتمك اساس ویر دیرمك ایجاد ،

— « کرامی » —

« اولوغ امریدین اتما کین اجتناب »
« نه حکم ایلسه قولیغ ایت انی یاپ »

یابا —— اوبجی برماق یاریقلو کورك ، خرمنلری صاوردقلری دیرنك ، اتق ، سه شاخه دوشاخه ، یابه ،

یاپالاق —— یابا ایله خرمن صاورمق ، کورك ، ظرف تنك ، پهن یلفاق ، یپالاق ،

یاپراق ورق ، برك ، فلیر ، طبقه ، کاغد ،

یاپماق —— قپامق ، سد ایتمك ، قپاق ، اعمال ایتمك ، یاپشلاق ، قپانمق ، معمول متین اولمق ،

— « حکمت » —

« بنی یاشده ارسلان بابام ازلاب تاپدی »
« هر بر کوروب پرده بیر لابو کوب یاپدی »
« محمداه کوردم دیدی یوزوم اوپدی »
« اول سبدین آنتمش اوچده کردیم برکا »

یاپو —— هیکل ، بنا اساس کار بنیاد ،

یاپورغان — لاله یپراغی مثابه سنده اولان براوت ورق ، یفراق برك ،

— « مثال » —

« آه اوتی اوجقونلاری کیم چرخ
اوروب ، لاله یاپورغانینی بل ساوروب »

یاپوشغان — لزوجتلو ، یلمیسك یاپشمك ملصق اولمق ،

موشت

برنوع چسپك اوت اسمیدر یاپشاق دخی دیرلر ،

یاپوشماق — ملاصق ، مطابق ، ملحوق اولمق جسپیدن یاپشمك ، سالورمك ،

— « لطفی » —

« پل نه حاجت دور یاپوشتورماق کل
رخسار یغه ، زیب برمیش عارض
رعناسیغه اول خال لار »

یاپوغ —— آت جوشنی ، اوزون کبه ، یغمورلق ، باستوروق ، یاپنجاق ، جول ینکسیز ، بیوك ابا ، کلیلرك یوزینه یاپشدردقلری زینت ، پولکجه ، پل ، تکه دخی دینور ،

— « زینت » —

« بو اوتاق جوبلاری طوبادندور »
« یاپوغی اطلس ودیبادندور »

یاپی —— یاپوك ، دامن کوه ، طاغ اتکی ، بناء عمارت ، بکید ، خانه وایو بنا ایتمك ،

— « مثال » —

« بوجهانده مردن یاپی قالور »
« بی وفا نامردلاردن نی قالور »

یاپنجی ویاپنجاق اوزون قیللو کبه ، یغمورلق ، باستورك جول ، دیکدکا ،

یات یاد —— یادغریب ، بیانجی ، مضر ، مخالف ، بیکانه ، خارجی ،

یات یراغ — مهمات حربیه ، آتش خانه ، قورخانه ، جیب خانه ، اسلحه ، عسکر آلاتی ،

— « مثال » —

« یتیشمای انداپات ایل نیلك اباغی »
« نی یات ایل کیم اوزوب یات اوتنی داغی »

یاتاغ —— دوشك ، فراشت ، مکان میت ، خسته افتاده ، حرامی وحشرات مسکنی ،

یاتاغان —— بیوك بجاق ، شاف ، کارد بزرك ، سکین کبیر ، سیلابه خنجر ،

یاتسی ——— یاته جق وقت• عشا• یاتسو نمازی• وقت خفتن• نماز خفتن• یستو•

—« مثال »—

« یسی دن صنکره اوقویوزبر کره »
« سورهٔ اخلاصی ای مردسره »

یاتقورماق—— یاترمق• بریانه اکمك• میل اتدرمك• یان یاترمك•

یاتقون ——— چوق یاتمش• بریانه مائل• یاتغین• افتاده•

یاتلاماق —— یادرغامق• یبانجی عدایتمك• استکراه ایتمك• ابا•

یاتالاق ——— مریض• علیل• اسیر فراش• خسته صاحب علت• افتاده• ناتوان•

یاتلیغ ——— مجهول یات آدم• یبانجی• عدو• مشئوم• بدبخت•

—« خمسه »—

« اکرچه بار ایدیم بانوغه یاتلیغ »
« اولاردمداالویاتلیغ مین اویاتلیغ »

یاتماق ——— بسیط اولمق• یره اوزانمق• طوع ایتمك• بیتوتت ایتمك• خسته دوشمك• تمایل• ایلك• یاتمك•

یاتوغان——— قوبجاغه• یات لاق• سازلق• قانون• سنتور• موزقه• رباب غژك•

یاتوغانجی —— نوازنده• سازنده• سنتورچالان• مطرب نغمه کر• موسیقی دان• یاتیق•

یاتوق ——— یاصی• صوفابی• صراحی• چال ایران یری یابق• کوپ•

—« مثال »—

« راست قبل آهنك نوا و حجاز »
« تو زیاتوغی بیر لاشیدورغانی ساز »

یاتیش ——— حکمدارك یاتدیغی اوطه یی قراغول بکله ینه دینور• محرم یاساول خواصدن مناوبه طریقله حکمدار اطرافنده یاتان• کسانه یاتشیجی دینو اور•

یاتیق ——— یاتغون• یاتیجی• یاتشمیش•

یاداویده — حجر المطر• یده طاشی• سنك یده•

—« نوای »—

« یاداتاشیغه فان تیکاج یاغین یاغقاندین
ای ساقی• یاغار یامغور دیك اشکیم جون
بولور لعلینك شراب آلوده »

یاداغ ——— تردد و مثلل دایمی• دوام• همیشه •

یاداق ——— یورلمق• ضعیف• ناتوان اولمق• خار اولمق• لاغر•

—« مثال »—

« کوروب ضعیف مینی تهمت ایتما جورو
تکمکاکیم• یادایتی هرنی مینی یوقسا جورو
تکمکا یادامان »

یار ——— یارلمش• اوچروم• ورطه• هاویه• یرجری• رفیق• دوست• جور• دوکانه• یاراتمق• یورولتمق• مخلوط•

—« مثال »—

« یارآلدیده یورورشوم رقیب »
« آنی کوردوم یوراکم یارلدی »

یاراو یاره و یرا جرح• ریش• کزند• جریحه• یره•

—« نوایی »—

« کونکولنی قیلیب دوریر اعشق اوق »
« ترحم ایتینك کیم دلافکارلار میز »

یاراتماك——— قوه دن فعله کتورمك• خلق• احداث• ابداع• خطر• انشا• تکوین ایتمك•

—« نقشی »—

« مونچه عالمنی یراتغان بیروبار »
« یرکوکنی خلق ایتان پروردکار »

یاراسیق — شبپره• شپلاك• خفاش•

یاراش ——— مصالحه• باریش• ایل دوست اولمق•

—« مثال »—

« ایلینك کادیکیل کیم بوکیلکان رسول »
« یاراشینك دیدی سوزنی قیلدیم قبول »

یاراشیق — صلح • باریشق • مناسب • زیب
اراتارا • لبـاس وجامه زیب آدم •
یاره‌شقلی •
—« مخمور »—
« اول قیرمزی تون‌قامت دلجـویه
یارشمیش • مشـاطلیك اول زلف‌سمن
بویه یارشمیش »

یاراشمیش — مناسب • زی بنده • شایان •

یاراشماق — بارشمق • صلح ومصالحه ایتمك • موافقت
ایدرك کوزل اولمق • سابق مثالو دوست
اولمق • رفت‌آمد •

یاراغ — سلاح • آلت لازمه • مناسب • مفید •
شمشیر خنجر وآلات حرب •
—« مثال »—
« بو اندیشه دین حاصل اولغاج فراغ »
« سپه زینتین ایلار ایردی یراغ »

یاراقلیغ — سلاحلی • اسبابلی • آلاتلی •

یاراغلانماق — تشمر ایتمك • آماده اولمق • حاضرلنمك •
سلاح ایله مهیا اولمك •

یاراماق — یارلق ایتمك • نفع • کار • فایده ایتمك •
کار کر اولمق • لیاقت کوسترمك •
—« مثال »—
« بودم کر اجازت بیرورسین بارای »
« کیلای ایلاکیم هر ایشینکا یارای »

یارپو — چوجق • کودك • طفـل • صغیر بچه •
یاوری • بوته • بلا • نورسیده • معصوم •
دانه • خورد ترك کیجکینه •

یارپوز — کَکیك کبی • براوتدرجیق • دلتك •

یارپی — یاریسی • نصف • نیم • یاریم‌یچق • نیمه •
—« قوشوق »—
« یارپی‌سی برپنج یارپی ماشدود »
« کوجه یانك لیغ قاریشیق بر آشدور »

یارغاغ — دباغی اولماش دری • قذاق ومغوللرك
دریدن دیکدکلرنی کرك ولباس • پوستین •
—« حسین بایقرا »—
سنبلونکغه بیر خطایی بنده درمشك
ختن • کردلیل ایستار ایسانك باردور
لباس یارغاغی »

یارغو — مصادره • تعذیر بالمال • ضبط اموال
واملاك اتمك •
—« مثال »—
« بو کیلاکدین ایردی غرض بومنکا »
« که بولغای جنابینکدا یارغو منکا »

یارغوجاق — ال دکیرمانی آس • تکیرمان خراس •
—« نوای »—
« حضم ایتار فکرین هم ایتکیل فرض
ایتای نانینك اوجون • قیلسـه چرخ
انجمنی دانه آی وکون نی یارغوچاق »

یارغوجی — امیر دیوان • برمنصبدر • قاطع • فاصل
ایدیجی • حکم • فرمان •

یارغیلامق — تسکین • فصل ایتمك • دعو اکسمك •

یارغی — یارغو • مصادرهٔ املاك • تضمین •

یارقانات — شب پره • خفاش • شپلك •

یارلغاش — هدیه • هبه • تحفه • احسان • ارمغان •
تنسوق • برکذار • بخشش • جود وکرم
عطا • یادکار •

یارلی — فقیر • سائل • کدا • مسکین •
—« مثال »—
« اسلام اوچون اوار یارلی بولدیم »
« دین اوجون زاراولوب بوکوردوم »

یارلیغ — منشور • فرمان • یارلیق • توقیع • نامهٔ
همایون • عمل رتبه • منصب •
—« مثال نثی »—
« یارلیغ نامه وانشاسی بیلان »
« چغتای لفظی نیك املاسی بیلان »

یارلیغا — رحمت • مغفرت • عفو • بالقانماق •

احسان* عنایت حق*

یارلیغاماق — آمورزش* رحمت ایتمك* عفو*

—« صوفی »—

« خالقایارلاقاغلمق عامدنی »
« اورته ده مین دیك معاصی خامدنی »
« حشرده هر کیمکه کیلسه بربینیك »
« آنده بر کیل اونك قولیمغه نامدنی »

یارلیغان — آمرزش* رحمت* ایدلمش* معفو*

یارماق — سکه* پاره بیاض* التون* یامو*

—« خمسه »—

« جان نی یارمقغه صاتدی خـواجه
خس* کیم بو سودانی تاجرایتکای وبس »

یارلماق — پاره لنمك* پارچه* تکه اولمق* جدا* شدن*

یارماتماق — طرمالامق* تراش خراش*

—« مثال »—

« آلتی یتی قاتلاتو شار یارمانا »
« توشتی اوشول تام باشیغه یارمانا »

یارنچه — قابل انشقـاق* پچه اولمیان اودون*

یارماق — ایکی بولوك آیرمق* شق* صدع* قسم* قطع* فصل* یری* خرق ایتمك*

—« مثال »—

« بری یارمق برله بول شد کارقیل »
« قوش سوروب توزایله کشت وکارقیل »

یاردورماق — یاردرمق* ایکی بولوك آیرتمق* پارچه جدا ایتمك* برابر قسمت*

یارمه — قابل* انشـقاق* یارمه شفتالو* تراشه اوتون هیمه هیزوم* اودون*

یاروغ — روشن* شکاف* آیدین* چاتلاق* شق* فرجه* جبال* ایشق*

—« مثال »—

« بیلك ذاتی شوکتدا جمشیددین »
« یاروق رأیی فکرتدا خورشیددین »

یاروغلیغ — آیدینلق* روشنلك* ضیا*

—« نوایی »—

«ای جمالینك نوریدین روشن ازادین
تا ابد* ذره یانکلیغ اول یاروغلیغ ایچره
سرگردان خرد»

یاروماغور — مزمز* رونقسز* برشینك سقلی* یرەمز* بیهوده* غیر مقبول*

یاروماق — مجـلا اولمق* روشن* آیدین اولمق* یاروتماق* ایشـیقلندیرمق* شعله ضیادار ایتمك*

—« خمسه »—

«یاریت عالمنی مهرینك ظاهر ایله »
« مینیم بوشام هجریم آخر آیله »

یاروشماق — یاروشلماق* پرشیق آلمق* روشن آیدین*

یاری — اورته لامه* نصف وسطی* بچق* یاریسی*

یاریش — سبق* مسـابقه* برابری* امتحان تجربه قوشمك دونفر برضـدیکدیگر* تازباز جرید* بریسی تقدم ایتمك*

یکه یاریم — برر* یاریشر* یعنی پراکنده وپریشان*

یاریم — نصف* یاریسی* بچق* نیمه*

یارین — فردا* ایرته* یارنکی کون* کلی جك کون

یارینداسی — فردایس* یارینکی کونی* ایرته*

یارینغی — یارینکی کون* فرداسی* ایرته* بوکره*

یاز — تابستان* صیف* جوزا* سرطان* کر*

یازغورماق — مقصر ایتمك* سوچلی ایتمك* قباحتلو*

—« بایقرا »—

«اول پری کوزدین چو مخفی دورهمیشه
وه نچه* ابستـاب آنی تابساـ مجنون
کونکلنی یازغورای*»

یازماق — یازمق* دورستلمك* بسط ایتمك* تحریر* کتابت* قید* مشق* ضبط دفتر ایتمك* نوشتن* املا* یتمك*

تجرید * نویسنده *

یازوق —— گناه * قباحت * سوچ *

—« حکمت »—

«یازوق بیلان یاشیم یتی ییکرمه بیش *
سبحان ایکام ذکراو کراتیب کوکسومنی
تیش * کوکسومده کی کره لاریم سین
اوزنیک بیش * اول سببدین حق غه
سیغینیب کیلدیم منا *»

یازی —— سبز * ونباتاتدن خالی دشت * یازلق بر *

یازیغلیغ —— یازولو * نوشته کی * مقرر شده * حکم *

یازیم —— سرنوشت * خطازلی * روزی مقدر *

یاس —— ماتم * عزا * یأس * مایوس * احزان * کدر * ملول * غمگین *

—« ساقی »—

«اغیار ایله برابر اول رشک حور کیلدی»
«قیلدیم تشکر امایأس فطور کیلدی»

یاساق —— نظام * اصول * قاعده * ذکون * تنبیه * منع زجر (یساغ چنگیز) دولت تاتار ومغول نظامات اساسیه سی * سیاست قانونامه سی (یساغ تیمور) اتراکله اداره ملکیه دستوری العمل لریدر *

یاسال —— صف * دیزی * برابر السته *

—« مثال »—

«یوروش رسمی دا بولماس ایردی
اوسال * کوچار دابار وردابار ایردی
یسال»

یاساماق —— یاپمق اعمال * ابداع * انشا * تصنیع * بنا * انشاد * تزیین ایتمک *

یاسار —— یاساتماق یاپدیرمق * تزیین ایتدیرمک * توزر * بنیاد * ساختن *

—« مثال »—

«نرکس آلور اولسا باده دین کام»
«ناریخ تیری سیدین یاسار جام»

یاسامیشی —— نظم * ترتیب * یاپمش درست ایتمش * هنر صرف ایتمش * ایجاد اتلمش *

یاسانمیش —— گینمیش * لباس کیمش * اثواب لنمیش * البسه در برایتمش * زینت لنمیش *

یاسانجاق —— تکیه گاه * یاصدیق * وساده * متکا * یاصدانفاج * بالش *

یاسانک —— کنیش * وسیع * توزنك * ترتیب ایتمك *

—« مثال »—

«کورونور بوزی کوزکو ایچره بوزوق»
«اوزون یوقسا یاسانک کیچیك یا اولوق»

یاساو —— صف * دیزی * ترتیب *

—« مونس »—

«کوزلارینك قتلیم اوچون غمزه قیلیچین
تارتیب * مژه لاردین یاسامیش هر
ساری قصد یغه یاساو»

یاساول —— یساقچی * یساق ماموری * محافظه ماموری قواص * آسیای وسطی ده یساوللار تیاق ودکنك ایله خدمت میریده کذرلر *

—« مثال »—

«مصفا ایدلمیش ره وراسته»
«یساوللار ایتمش صف آراسته»

یاستاماق —— ویاتساتمق بالش ایتمك * دوزلتمك * تسویه ایتمك * طیانمق * تکیه ایتمك * سویمك *

—« مضمر »—

«قوللوق اوجون آستانینك یاستانیب
یاتقان اولوس * شهرطوراندین بریدور
ملك ایراندین بری»

—« مثال »—

«دوگانه جان بولدی توی»
«توی بستوغه باشنك قوی»

یاستانجاق —— ارقه ویروب راحت لنمك * یاصدانفاج * تکیه گاه * سویانمك * اسوده *

یاستوق — بالش • یاصدیق • اتکااولندجق • دساده • متکا • بالین • تکیه •

یاستانماق — دیاعق • سویانمك • تکیه ایتمك •

—« نقشی »—

« نازایله قولینکنی قویمابیلینکا »

« قیلغابایاستانماق بولورمو ای نکار »

یاسقاماق — یاتسامق • تکیه ادیمك • متکابولمق • تعذیز اتمك • دیاقنمك • دوکمك •

یاسماق — یاتسامق • آراسته ایتمك • صف صف دیزملك • برابرایتمك پوشش لنمك • البسه کیوب زینت لنمك •

—« شرقی »—

« یول اوستنده تورمکارقلاریسالدی یسالدی • شاه پیـ ـدی کورمکا سفلر یسالدی یسالدی »

یاسموق — عدس • مرجمك • ماش • جواری •

یاسون — استخوان • کمیك • عظم سویك •

یاسی — یصی • پهن • عریض • کنك • دوز • یلفاق

—« مثال »—

« یصی یوزلی کوزلاری تاربرکیشی »

« قلوق سفت چوالده یوروب کیلادور »

یاش — چوچوق • حداثناو • اصلاق • تازه تر • کورپه • رطوبتاو • نمناك یشیل • دموع • اشك • سرشك •

—« مخدوم قلی »—

« اکرپرسین وکریاش »

« سرینك خلقه قیلا پاش »

« سرصقلایان نحاك داش »

« زریانده بیلاودور »

یاشلیغ — طفولیت • رطوبت • کیچیك • یاشلیغ • خوردسال • بجه •

—« مثال »—

« آکهی بیل کیجه وکوندوز ایشیدور آه فغان • کیمکه کیم اوچراسا بیر یاش غنیه دلبرکینه »

یاشار — اوج یشاربش یشارکبی بیور • کهن سال اولمق • ترقی وزیاده •

یاشارماق — اشك آلوده اولمق • نمناك اولمق • سرشك دوکمك • کوزیاشی آقتمك •

—« مونس »—

« درخشینك نی بویان سوراایاقی توفراقنی سال • کوزمکاکه هجران ستمیدین یاشاریب تور »

یاشاماق — معمراولمق • امرارعمرایتمك • ترقی • ازدیاد • بیومك •

یاشیماق — یشماق • طرز مخصوصده اولان نسا اورتوسی • یاشاماق • اورتمك • اورتمك • طوتمق • لچك • سرانداز •

یاشمتول — یشیله چالاررنك • سبزواری •

یاشورماق — اورتمك • پنهان • اختفا ایتمك •

—« مونس »—

« یاشورغالی عارضینك قویاشن »

« اشك ایلی کوزیمنی اخترافشان »

یاشوروق لوغ — مختفی • کزلو • پنهان پوشیده مستور مکتوم • جاکاه •

یاشورون — کزلی • مخفی • پنهان •

—« مکنون »—

« هرنیجه کیم رازعشقنك یاشورورمین ایل اراه بیرمحل سبزآه ایله بارین عیان ایلارکونکل »

یاشونماق — اورتمك • پنهان اولمق • اختفا ایتمك • (یاشولماق) ایضا بوکبی در •

—« مثال »—

« تاغ ارایاشندی بوزرین غزال »

« مشك ختن ساچتی نسیم شمال »

یاشیق ویشیق — ویشیق عضلاب • یاغزات • چندر سنکیر • شلوق • پی •

—« افسوس »—

«یاشیق کوشنک شور باسنده تات اولماس»
«غماهر جند آیم اولسا ذات اولماس»

یاشیل — تازه • سبز • خضرا • اخضر • یشیل • کبود • کوک •

—« مخدوم قلی ترکمان »—

«ایکنی آق ردالی یشیل نقابلی»
«اوغراشدی من بیله برابرنی کوردوم»

یاشیل باش — یشیل باش • کوک سر دیمک • بر نوع اوردک اسمیدر • کوک کراکبی •

یاشین — برق • صاعقه • یلدیرم • چقماق • رعد •

—« صوفی الله یار »—

«عنایت قیلسه بعضی آدمیزاد»
«اوزآندین یاشندک بعضی چون باد»

یاغ — روغن • سمین • دهن • شحم • روح • جوهر

—« مونس »—

«بهرنجه توکسام اشکنی دردیم اوتی بولور فزون • کویا اول اوتغه ایلامیش عشق غمی بوسونی یاغ»

یاغچامور — یاغبجور • اتمک • جورک • طحن • ویاغ ایله یابلور رنجیر طعامی •

یاغدو ویاخدو — نور • ضیا • ایدینلق • روشنلک •

—« نوایی »—

«مهر عالمتاب ارابولسا جالینک کوز کوسی • کیجه هم کوندز کبی قیلغان جهانی یاغدوسی»

یغاغ — درخت • شجر • چوب • یغاج • سنک • فرسنک • تاش چاقریم ساعتله یول و فرسخ

—« حکمت »—

«خرآسانده تورت بوزیاشنی پاشادیلر»
«یکرمی تورت یغاج هر کون اوچار دوستلار»

یاغدولوق — شانه • مشط • طراق • ایدینلق • روشنلیک • نور وضیا • ترکی بختی •

یاغرین — یاغیر آتنک اوموزلری آراسنده یاغاوری • ارقه طرفی • بر ولی بغریری •

—« مثال »—

«اولمش اول یابو بتون جرک یغیر»
«توک انکا زریخ نی یاسور چغیر»

یاغلاغوماق — طلا آلانی تدهین • قاینجاق ایتمک • تذلین ایتمک • اطعمه یه یاغ قومق •

یاغلامیشی — یاغلامق فعلی • مفعوللرده ایلاک • اول بردلی قانلونک شکار کیندیکی وقت بیوک بارمقنی یاغ ایله صورتلر وبوکا یاغلامیش تعبیر ایدرلر •

یاغلبای قوشی — بر نوع قوش اسمیدر • میدان حربده دخی حملت ایاقنه ایلک اوچه باشنه کتورلدیکی حالده بونده دخی عملی یاغلامیش تعبیر ایدرلر •

یاغلیق — بز پارچه سی انواعی واردر • مندیل • دستمال • جوره • رومال • قلاغی •

—« مثال »—

«بازار بارادور قز کینه»
«یاغلیغ آلادور قیز کینه»

یاغماق — نازل اولمق • یوقاریدن دوشمک • یغمور • قار • طو او • دوکولمک •

—« نوایی »—

«ساچسا انجم دین فلک باشیغه بوزمنیک درناب • ژاله غم بیل کیم یاغدورغای برآفتلیغ سحاب»

یاغمور —— مطر• باران• رحمت• باریش• یاغیش•

—« مثال »—

« یاغمور یاغار دانه دانه »
« هربری مثل دوردانه »

یاغی —— دشمن• یبانجی• فقیر• باغی• غنیم• یو• اعدا• بیگانه

یاغیر —— آتك اوموزلری اراسنده یاغلویری• آت یاغری• اوموزلرینی اکر اوروب پیدا اولان یاره• جراحت

—« مثال »—

« بریغیر آت منکا انعام ایلدی »
« دهر دا اوزینی بدنام ایلدی »

یاغیز —— سیاه• قیر• شبدیز•

یاغیز قره —— قرا یاغیز• سیاه• طونلو• آت• قره سیاه• مشکین• اشهب•

یاغیش —— یاغمور• باران• رحمت• مطر•

—« نفثی »—

« یاغیش یاغیبان تاغ دره کم بولدی »
« آمو ایلدارس بحری معدوم اولدی »

یاغیشماق —— دشمن اولمق• اظهار عداوت ایتمك• اعدا• یو اولمك •

یاغین —— یاغیش• باران رحمت• مطر•

—« نوایی »—

حیکیب قوس قزحدین یا کونکوللار زخمینه آینك• یاغین مدی خدنك و قطره سولار انده پیکاندوره

یافراغ —— یاپراق• برك• ورق• ورت•

یاق —— سمت• جانب• کنار• کریبان• قرب• یقین• طرف• سوزان•

—« حکمت »—

« قرق یتی ده یتی یاقدین الهام یتی »
« ساقی بولیب جام شراب خواجم توتتی »
« شیطان بیله نفس هوا اوزی کیتتی »
« ذاتی اولوغ خواجم سیفینیب کیلدم سنکا »

یاقایقا —— کریبان• طرف• دست بکریبان• کنایه از جنك جدل•

یاقارماق —— عجز• الحاح ایتمك• التماس رجا ایتمك•

یاقالاماق —— طوتمق• یاقه• پاچه• قاورامق• صارلمق• مشغول طوتمق• ایله کیجدرمك.

یاقتو —— نور ضا• ایدینلق• روشنایی• یختی•

—« کامی شاشی »—

« مهر یاقتو سید اذره بولماغان دیك آشکار »
« یوز تو من منیك مهر پنهان دوریو زونك یاقتو سیدا »

یاقتورماق —— طوتشدرمق• یاپشدرمق• تصدیق• قبول ایتمك• مناسب•

یاقماق —— احراق ایتمك• اشعال ایتمك• سوختن•

—« مثال آکهی »—

« قالمغای کل بولیان بارویوقیم »
« کر بو ایرسه عشق اوتین یاقشینلك »

یاقین یقین —— قریب• زود• یاغوق• یاوق• جوار• نزدیك• نواحی• صحیر•

—« فضولی »—

« یقیندور که مقصودم اولور حاصل سنکا یتسم • بحمد الله بکا سندین ینکا رهبر یقیندر »

یاقینلاشماق —— تقرب• اقتراب• مقارنت ایتمك• یقین اولمق• همجوار• همسایه•

یاك —— جناح • کنار • قرب • جوار • نزد • جهت • سمت • یان •

یلاغ —— حبوانانك صولادیغی برطاش تکنه

—« اکهی »—

«هوس جام جم ایتمان آکهی می نوش
ایتارچاغدا • که جام جم مینکایار ابتلاری
سینکان یالاغی بس »

یال —— پارلاق • دوز • مسطح •

یالیمق —— التماع • تیز • درخشان اولمق •

یالاماق —— لیس ایتمك • دیل ایله سیلك •

—« مثال »—

«کورینور بوکه یوزی صفحه سیدالب
اوزه خال • بیرغلط نقطه دورای
جان وکونکل آنی یالانك »

یالانغاج —— چپلاق • عریان • برهنه لوچ لوخ •

—« مونس »—

«که تو بیم دشت کاهی تاغ ایتاکی »
«من شیدانی دیمانکیز یلانغاج »

یالانغرات —— برنوع بیوك فاره سیچان وموش بزرك • سیچقان • یومران •

یالانك —— برهنه • عریان • دیکیلامش قماش • آلاجه • جای میدان واسع • برقت • برطبقه بلنك قت • یلنك توش • یلنکی کبی در • امرلی سیدن • یلك • سیلك •

—« مثال »—

«ظاهر قیلبان اول لب خندان اوزه خط »
«خالنك توشوب اول خط اوزه انداق
که نقط • خواه اولسون الار راست
رقم خواه غلط • الماق یلاب آرزو
دورور منکا فقط »

—« آکهی »—

«تاجنون دشتیغه کیردیم قیلوبان باشنی
یالانك • صرصر اهم ایله توتی
جهانی تو یالانك »

یالانکاچ غوبجی —— عریان ایدیجی • چپلاق وصویغوبجی •

یالانکاچلاماق —— عریان • برهنه ایتمك چپلاق قیلمق ساده • ایتمك • تجرد ایتمك • لوچ ولوخت ایتلك •

—« مثال »—

«حکم قیلدی که آچیکیز رسنین »
«یالانکاچ لاب عذاب ایتار کاتنین »

یالانلاشدورماق —— عریان ایتدرمك • چپلاق قیلدرمق • لوچ ولوخت ایله مك •

یالانکساماق —— برشیئك پینه دوشوب ارامق • ارقه سنه اینك سه سینه ظهرینه دوشه رك جوست جوایتمك •

یالانون —— بریره سرعتله عسکر سوق ایتمك • لشکر ارسال ایتمك • چریك وقوشون والمانی اوردوکاهه کوندرمك • صلات سرباز باشی یوزوق نوکر عطف ایتمك •

یالانلاماق —— پارلاماق • درخشان اولمق • یالوارمق رجا ایتمك پرخنده اولمق شعشعه لنمك • لمعان یلدیره مق •

یالا و یالاوز —— کلاهك اطرافنه طونیلان قرمزی ایپك پارچه سی • بیراق • علم •

—« اکهی »—

«عشق ملکی شهی مین خیل بلادورسپهیم
«مدآهیم علم شعله سی دورانکا یالاو »

یالبارماق —— یالوارمق • تملق ایتلك • رجا تضرع • التماس ایتمك •

—« صوفی »—

«تیغ زنجیر ایتار لار کردنیغه »
«ترحم بولماغای یالبارغانیغه »

یالپاق —— پهن • کنیش • یالپوق • یاصی یایوان • رقیق نك • واسع •

—« مثال »—

«اویالپاق کاسه دن چیقتی برآواز »

یالغان — یالینلاماق

« دیدی بردن خداغه یالبرینک باز »

یالتاق —— مداحنه جی، ایکی یوزلو، خوش آمد کوی یوزه کولوجی،

یالتاقاتماق —— مداحنه ایتمک، اوخشامق مدح ایتمک، وصف ایلمک، بر یسنه یه پیرو اولمق وتبعیت ایتمک، تملق ویولتقه جی،

یالتاقلیغ —— مداحنه، ثنا وستایش ایتمک، روشن لیک

یالتراق یالدراق —— یالدراق، ستاره، سهیل، روشنای پرلاق شعشعه،

—« مثال »—

«قبه سی طلا رواق زرفشان»

«یالدورار اول کنبذ کردون نشان»

یالچوق —— ایلچی، سفیر، رسول وکیل، میانه رو،

یالچیماق —— بهره بولمق، راحت ایتمک، سایه سنده پکنمک،

یالچی —— دوزلنمش، تیزلنمش، یولنه قونلمش،

یالداماق —— آتک یالندن طوتمق، کردنه ایل قومق، مساس ایتمک،

یالدوز —— یالدیز، یالدراق، پارلاق شیئی، حلالی،

—« مثال مخمور »—

«بس کاغدی بخشی خطی اعلا»

«یالدوزلادی اولدی عین طلا»

یالدوزلاماق —— تذهیب، تزیین ایتمک زینت ویرمک،

یالدیراماق —— پارلامق، درخشان، لمعان ایتمک، اوزاق دن شعشعه لی ومطلا کورنمک شوقلی جلالی،

یالدیرایش —— پارلایش، براق، روشن، لمعان، پرتو،

یالغان —— یالان، کذب، بهتان، دروغ،

—« نوایی »—

«وکریلغانده آخر بولسه راجع»

«بس اول سوز واقع اولمش غیر واقع»

—« مثال »—

«یالغان اولسه ملایمت آمیز»

«وحشت انگیز چیند بن انکلاعزیز»

یالغوز و یالینکوز —— یالکز، عاری، ساده، تنها، تک،

—« صوفی الله یار »—

«عمل نینک نفعی هم ایمان بیلاندور»

«وقچان یالغوز عمل قیلغان بیلاندور»

یالغین —— سراب، شبه بی آب،

یالقاماق —— معاونت ایتمک، امداد ایلمک، یاردیم، قوت ویرمک دست کیرلیک ایلمک،

یالقیماق —— دیشی حیوان قیزمق، کوشنمک،

—« مثال »—

«بولار ایلکامینینک عشقیم ایشیدین»

«قولاغیم یالقیبان ایل قارغاشی دین»

یالقیتماق —— تصدیع، تعجیز ایتمک، التجا وتضرع، ابرام ایلمک یالورمک،

یالماغوز —— یبوب طویمز دایم آج قاریب ساریلب ییجی، جوع،

یالمان —— تیز، تند، تیزلک، بران رخشنده،

یالی —— دریا کناری، لب دریا ساحل اداق،

یالین —— پرتو شعلهٔ آتش الوافر وخدر جا التماس تضرع یالوارمق تملق کرمی وشدت نار،

—« نوایی »—

اوت یالین دیک رخش هریانکم سوروب

«اول چاقین بیرلا جهانی کویدروب»

—« مثال دیکر مونس »—

«درخش همت مین تو توب عکم یالین»

«یارایزیدین بیت کرم قیل دیب یالین»

«یوق وبارینی یاقیب کل ایلادی»

«عشق اوتیدین کوککا چرماشغان یالین»

یالینقات —— یالکز، مجرد، منفرد برقبت برتک،

یالینک —— یالنجق عریان، برهنه، لوچ چپلاق لوخ، بی لباس،

یالینلاماق —— افروخته اولمق، پارلامق الاولنمک، شرارملک،

یالنماق — یالنیك • اوینار • علو • شعله • لهب • النکه پرتو • یالوارمق • صاحبی اوخشامق رجا ایتمك • تملق ایتمك •

—« مثال »—

« سنکا نیچه یالیغیب یالباراین »
« نی کیم کیلسا باشیمغه خوش کوراین »

یام — منزل بارکیری • چولك عسل • برمیل • ییجی قوغان • ثمرقند ایله خوجند بیننده برمملکت در •

یامچی — تاتار • قاصد • پوسته‌جی وداکجی وعریضه‌جی مژده‌جی چاپار • خبرجی •

یاماج — طاغه یماتمش کبی پارچه یر • کدیك علاوه‌لی موقع جبل •

یاماغ — یاماغ • منضم • معاون • پارچه دکك • یماق تکه اوله‌ملك • پاره قوملك •

—« مثال کامل »—

« ای خوش اولکیم کیادور رفقر تونین »
« انکا یوز رقعه سخاوت یاالیب »

یاماغلیغ — پاره وپارچه قونلمش لباس وجامه • ژنده درویشان وقلندران •

یامان — کوتو • خبیث • مضر • فنا • مسلط • بد •

—« نوایی »—

« یامان یخشی نی تنکری دین انکلا غیل »
« یامان نی یامان یخشی نی یخشی بیل »
« یامان نی اکر یخشی قیلسانك کمان »
« ایرور یخشی نی هم دیکان دیك یامان »

یامانلاماق — فنا سویلك • مضرت ایراث ایتمك شکایت ایتمك •

یامغور — یاغمور • باران • یاغیش • رحمت • مطر •

—« فضلی »—

بارقتیغ کونکلی اشکیمدین ملایم بولمادی
« سود قیلاس هرقیعان یامغور یاغار تاش اوستیکا »

یان — یاك • طرف • جنب • کنار • جوار • معیت • نزد • جهت • عند • سوی • پهلو •

—« مثال ذوقی »—

« برباق بویانه سودیکیم »
« اویما زمانه سودیکیم »
« قالمه زیانه سیودیکیم »
« زلیخا جان جیکی جیکی »

یانا ینه ینا — ادا‌تدر • ینه • کنه • دفعه دیکربار • بشقه •

—« مثال »—

« بولالماس ینه کون توسن کردونغه سوار مسین بولوب چهره کشاسیکراسه آستنکدا بدو »

—« دیوانه »—

« نیچه دیدیم عشق او تینه یانمیون یان‌ای کونکل • یانمیوب یاندینك یالیغه شمدی هریان‌ای کونکل »

یانده کی — نزدنده • عندنده • قربنده • اطرافنده • جنبنده

—« مثال امیر »—

« زلف شبرنکی ایاغی اوزره قویماق لیقغه باش • سایه بنکلیغ سرنکون سروقدی یاندادور »

یانابی — ایچندن بربشقه‌سی • دیکری • غیری •

یاناشا — یقین • قریب جوار نزد جنب الصاق ایتمك

یاناشماق — ویاقتاشماق • یاتشماق • تقرب ایتمك • یاقین • انطباق • انتساب • ربط ایتمك •

—« مثال اداء »—

« یتیشمس سنکا عرض وداديم منيك »
« انیك چون ینا شمق مرادیم منیك »

یاناماق — بلو لنمك تیز بران ایتمك قیراق لمك •

یاناغان — بلولنمش • تیز • بران • تندایتی • کسکین •

یانتاق — ینداق یاندیق • بیاض بجه • دیکین • خار • تیکان • تکن •

— « مثال » —

« تویه که یانتاق درکار بولسا بوی نینی
اوزاتور »

یابو — چین اقچه سی وکوشی کولولدآت
تویاغی مثللو نقره ٭ یامو ٭ یابو ٭

— « مثال » —

« چین ماچین یاموسی بسیار دور »
« نقره وطلاسی بی حد بار دور »

یاباش — یانی باشنده ٭ قربنده ٭ نزد ٭ جنب کنار
دوش ٭ پهلو ٭

یانجاق — یانکیج یانپوری کیدن حیوان ٭ برکستوان
آت طاقیمی ٭ چوقال زره ٭

یانجغای — برشیئی ریزه ریزه ایده جك آلت ٭
قیه جق اسباب ٭

یانچماق — دوکمك اوفالتمق مریزه ٭ نرم ایتمك ٭

— « حکمت » —

« ایاناداندان معنی بول دیب آیدی بیلدیم »
« آندین سونکرا جوللار کیزیب کیاه
یدیم ٭ روزی قیلدی غرازیلنی توتوب
میندیم ٭ انکر توکوب بیلین باسیب
یانچدم منا »

یانچوق — کیسه ٭ جیب ٭ خلته ٭ همیان جانطه ٭ قب
چوق ٭ باصلیمش جیانیش ٭

یانداش — اشنا ٭ احباب ٭ دوست ٭ تقرب اتمك
قطارده بولمك یتك آت ٭

یانداشماق — همدوش ٭ هم پهلو اولمق ٭

— « مثال » —

« ولی تابهاس ایدی بوایشکا چاره »
« که یانداشتی بلور وسنك خاره »

یانداشتماق — یانداش ترملك تقرب اتدرملك یاقین اتمك ٭

یانغو — یانغین ٭ حریق ٭ شراره ٭ عکس ٭ صداء ٭
آواز ٭ طاغ صداسی ٭

یانغولاماق — یانقیلامق ٭ طاغلر صداء ایتمك ٭ عکس

ایندرمك ٭ انعکاس ایتمك ٭

یاننی — طرف جنب ٭ پهلو ٭ کنار ٭ یان ٭

یانقاغ — جوز ٭ قوز ٭ چارمغز ٭

— « صوفی » —

« ریاضت میوه سیدر مثل ینغاغ »
« که جندی ظاهری شخ باطنی
یاغ »

یانك یانکی — نو ٭ تازه ٭ یکی ٭ جدید ٭

— « مثال » —

« ایدی بو نکان سرو دیك هرساری
قدی جلوه کر ٭ یانکی توغقان مهر یانکلیغ
حسن روز افزون بکیت »

یانکا — جانب ٭ سمت ٭ یانجه کیدن ٭ صاغدیج
قادین ٭ ینکه ٭ دیزه خدمت بی شب
عروس صویغون ٭

یانکاچیغ — ایکی طرف ٭ طرفین ٭ دوجانب ٭

یانکاراق — بو طرفراق ٭ بو جانب راق ٭

یانکاغ — یانان ٭ خد ٭ عارض ٭ عذار ٭ چوز ٭
غوز ٭ رخسار ٭ روی ٭

— « مونس » —

« ای پری کللیل بری کیم آل ینکاغینك نی
اوپای ٭ که یوزنیکدن بوسه ایلاب که
سقاغنیکنی اوپای »

یانکسیلاماق — بریسنی تقلید ایتمك ٭ پیرو مقلد مسخره ٭

یانکشاماق — زیاده سویلك ٭ چکه یاریشدیرمق ٭
کیوزه لك ایتمك ٭

یانکشاق — اغبزی یایران ٭ طاتسز ٭ کیوزه ٭

یانکلا — دکلو ٭ مثللو ٭ مانند ٭

یانکلیغ — دکلو ٭ مثللو ٭ کبی ٭

— « مثال » —

« بیل رشته سی جان زار یانکلیغ »
« جان پرده سی ابجره تار یانکلیغ »

یانکلاماق — تازه لنمك ٭ تجدد ایتمك ٭

یاواش

— « مثال » —
«شاخ طربم بو دم قیلیب کل»
« باشیم اوزا یانکلاب آچیلیب کل»

یانکماق —— غلط سوزلك * سهو وخطا ایتمك * یانکلیش * یانکلماق *

— « مثال جزمی » —
«وصلنی توقع ایتدیکم یار»
«بالله بو دکل یانکلمه زنهار»

یاکلتماق — شاشرتمق * تغلیط ایتمك * غلط ایتدرمك * سهو اندرمك *

یانکیش یانکلیش سهو * خطا * غلط * ملال * غفلت * سقیم * باطل * زعم *

یاکیلتماج — یاکلتمه * بنیاد جه * تکرلمه * اوشوك افسانه

یانکی ——— یکی * جدید * نو * تازه *

یانکیلاماق تجدید * تعمیر * ترمیم * تکرار ایتمك *

یانماق —— محروق اولمق * اتش زده اولمق * پشمك کویمك یانمك حریق *

— « کامل » —
« یانورده هردم ایتب اسرومشفقانه دعا اکرچه لطف ایله قیلدینك منکا وداع اما »

یاندورماق — یاقمق موموقندیلی ایقاد ایتمك *

— « نوایی » —
«نوایی اورتابان اوزلوك قدم بو یولغه قوی یعنی * که هرهمراه کیم بولغای تجردمانعی یاندور»

یاوا —— غایب * ضایع * فقط * بیانجی * دشمن * عدو

— « مونس » —
«توش توشیمدین باشیمه قیلدی غاو دردو غمینك * کیشی دیك کیم قاب غای درت طرفیدین آتی یاو»

یاواش —— یواش * حلیم * خفیف * نظیف * طیب * آهسته خاموش * خرام * سیکن *

یاووز

یاوچی —— ضیافته ودوکونه دعوت ایدیجی * توی * سرور *

یاواشماق — حلیم * نظیف * ساکن اولمق * ملایم نرم * صاحب تمکین *

یاوان —— لذتی غریب * بی مزه * لذتسز * ساوق *

یاوغان آشی آش کیجه دن قالمه یاد طعام شب مانده *

— « مونس » —
«خوشدور ور خوان قناعت ارایا وغان واوماج * بولماسا بولماسا آلتون طبق وآنده پلاو »

یاوچین —— مسافر * مهمان * قونوق *

— « مثال » —
« کیم کرمین کورکی بو حالی بیله »
«یاوچین آغیرلار کیشی مالی بیله »

یاوروق یاوری حیوان بچه سی * ویاوری * بلا بوته *

یاوشان — دیکنلو باتارشیلر * برنوع اوتدر * اودون نوعندن * شیح * درمنه * خس خاشاك * سلنك کبی *

— « مثال » —
«منیك اکنه نی قویسه برتش اولمس»
یاوشان سلنکدن آتش اولماس»

یاولاق —— دشمن نستان * عدوسی چوق اولان محل * عجیب * غریب * هنکامه *

یاولاماق — محاربه * مزاربه ایتمك * دشمنی یکمك * غالب کلمك چنك وجدال * یاوی قاچرمق قرمق کسمك *

یاوماق —— پارچه پارچه * ریزه ریزه ایتمك * پاره لتمك * دشمن قرمق غلبه اتمك *

یاو —— دوشمن اعداغنیم *

— « مثال » —

بو مثل اویله که یاو قاچسه بهادور کوپه لور

یاووز —— پاکیزه اعلانیك خوب * کوزل مستثنا *

یاووشقاری یاقین • قریب • نزدیك • بهم همره برلیك •

یاووغ —— نامزدلك • نشان • یاوق •

—« مثال »—

«یاتاندا ایرتا کونی قیلابین کیج»

«یاووق بارماقغه تاپمای مصلحت هیچ»

یاووقلاشماق نامزد ایتمك • یاداولق • یاوقلاشق •
تقرب ایتمك • یقین •

یاوماق یاووشماق ایضاً • تقرب ایتمك • یقین کلمك •

—« مثال »—

« چویو قدر بیر نظر قیلاقغه تابی»

«چیقار غمغه یاوشور جان خرابی»

یاووتماق —— تقریب ایتمك • یاوق ایلمك یانه کوتورمك

یاوونکماق —— تبدیل • تحویل ایتمك • دوندرمك •
تقلیب ایلمك • قریب اولمك •

یاوه —— بیهوده سوز • حرزه • صاچمه کلام •
سپسته غیرمربوط •

—« مثال راجی خوارزمی »—

«اویال اویال اویال ای راجی اشبو سوز
لاردین • مکر مکر مکرایتمش سن اوزکا
یاوه هز»

یای —— اوقلك کمانی • قوس • کمان • یازلك کالی •
تابستان • موسم صیف •

—« امیر فرغانه عمرخان »—

« نی فکریك بار ایدی کل لار تربیب
بویداشغه آسماقدین • تغافل یایتی ایکی
مقوس قاشغه آسماقدین»

یایا و یایاق —— پیاده • عسا کرپیاده • یایانك •

—« نوایی »—

«شد خیال ایتی کیم ایرور ناکام»

«یایاق ایتماك بو نوع یولغه خرام»

یایاقلاماق —— ماشیا حرکت ایلمك • راحل اولمق •
پیاده کیتمك •

یایانك —— پاکش مشی • پیاده سلت یورومك •

یای اوغلاق برج عقرب • کچی بوینوزی • میوه
بویانه • اصل الصوس جکیت و دانه سی •

یایچی —— چارجو ایله بخارانك ماییننده واقع
بر قصبه اسمیدر • یای یاپان اصناف •
کمان کر • هرشی یاپنی یاپان استاد •

یایداق —— ساده چوشنسز آت • اسب برهنه •
چپلاق حیوان عریان بی جبدوق •

یایقالماق —— یاپیله یاپیله خرام ایلمك • ناز ایله یون یون
یول یورویمك • سالانه سالانه رفتار
ایلمك • آهسته •

یایقانماق —— یقانمق • اغتسال ایتمك • صوه کرمك
آب بازی • غسل •

—« مثال وزیر »—

«یایقانمغه کیردی اول پری روی»

«آیینه مثال بولدی اول جوی»

یایقرا —— تهدید • شدة کورولتی باغریش • شمته •

یایقین —— سراب • شوره زارده نمود آب • چول
بیابانده صو مثالی کورینان سراب •

یایلاق —— یایلا محلی • صحرا بادیه کوجان یری یایلا •

یایلا —— یای موسمنده اوتوریلان سرین طاغلر
صفیه جای کرما • بومبی ده پونه کشمیر پنجاب
جانبنده شمله • مکه مکرمه ده طایف کبی •

یایلاماق —— یایلایه چیقمق • یابان •

یایلامیشی —— موسم یای • یایلاقه چیقمق • دله و صحراده
خیمه نشین کوجه مان •

یایماق —— تبسیط • نشر • اشاعه • بسط • فرش •
تمدید • تفریش ایتمك • کشاد ایلمك و پهن
کردن • اعلان و اعلام •

—« مثال »—

«اوستام سن اوستام سن آتا ابرانه •

«آوازنك یایلدی جمله جهانه»

یایمه —— صاتیجیلرلك اوفاق سرکیسی • خورده
وات جی • یایمه جی •

یانی —— خفیف*یونکل*سبك*

یایق —— ترکستانده واقع بیوك برنهر اسمیدر* کوفی و ایران ظرفی*دوغ وجالابی* چیقه بچك بچی*

یلار یلار —— بربر بر*یواش یواش*

یتول —— بر*اراضی*ملك* خبراز مین تو فراغ*

یتیم —— بی پدر بی مادر*اوکسیز*یکه*خدمتکار* اوشاق*اجرتله طوتیلان رنجبر* مزدور*ملی*

یتماك —— الویرمك*کافی*دامی اولمق*واصل حد اولمق*بی کس*

یتی و یتی —— یدی*هفت*سبع*

یخشی —— کوزل ایو*مرغوب*نیك*

—« کور اوغلی »—

«یخشی نینك یوزی جندور»

«اونی کورماك غنیمتدور*یمانینك ایشی منندور* زر بیرسه آلیجی بولما»

یخشیلاماق —— ایو ایتمك*نفع تیکورمك فایده*

یدك —— یدکداش*معبده کیدان ردیف شیلر خصوصاً آت یدکی*اسب نمایش* یتیك*

یدماك —— یاپشوب چکوب کوتورمك*دلالت ایتمك*چکمك*

یراتماك —— تبعید ایتمك*دوروییدا*

یرماق —— آزآیرمق*تشقیق*تقلیق ایتمك* جدا کردن*

یرلماك —— نفرت ایتمك*طعامدن بزمك ذم قدح ایتمك ربط ایتمك تر کشمك*قطار*

یراغ —— اسلحه*آلت حرب اسباب سپاهی کری نیزه تفنك شمشیر و سایره*

—« مثال نوای »—

«اقارا باشلادی باش وتوکولا باشلادی نبش*سفر یراغنی توتکین که توشتی باشینکا ایش»

یرنه یبرنه —— انشته*شوهرهمشیره*

یسال —— صف چکمك بردوزی دورمق الای چکمك*آراسته*

—« نوای »—

ای که مژکاندین یسال تارتیب کونکل لار قصدیغه*کوز یوموب آچقونچه اشبو خیلنی قوزغاتما کوپ»

یستهله ماك —— تلویث*تدنیس*ترذیل ایتمك* پیسله مك*نجیس ایتمك*

یغاك —— یوك*پشم*توی*قیل چنك*موی*

یلقون یلقین —— قورتمش سینمش اورکلك*مرغوب* مرهوب*کز*طرفنه الحقا*یولغین*

یلنك —— بی بر و افراخ محل*اغاجدن بنالی بر مکان

—« مونس »—

«نی عجب قیلسام یولید ایکر زار یمنی خاك*کیم چقیب دور شهسوار یم آتلانیب مست یلانك»

یلو —— رکره*علم*اشارت طوغ*

یلیم —— یاپشقانلق*لزوجت*زلج*تونقال*صمغ*

یمدان —— برنوع داری اونندن رقیق پیشورلمش طعام*مدر*

یم —— یم*یمك*آت یمی خوراك حیوان*

یناکان —— کرکدان*کرك*

یپار —— مسك*مشك نافه*کویك*

—« حکمت »—

«یپار ایدی کوکردی صحرا معطر بولدی برقولیکا یوبوردی چقیب کورکیل دیدیا»

یواشا —— ازغین اتلرك قولاقلرینه اوریلان آلتندر*عربك*

یویان —— الداتمق*اکلندرمك*مشغول ایلمك*

— « حکمت » —

«الارنی کونکلی اوچون قزانکا اوت
یاقارمن ، خاطریکا یاقارمن پویان
سونلار دیدیاه»

یوبقه — خفیف، ضعیف، رقیق، آچلش خمور پیراغی، یوفقه.

— « مثال » —

«یوبقه شق ایرماق ایجرا مرغوب»
«نوك قلمنکنی یارغودیك خوب»

یوت — قار از دحامی، توده کون.

یوتال — سرفه، سعال اوکسورك.

یوتالماق — سرفه ایتمك، اوکسورمك یوتلمك.

یوتغون — کرداب باد، حلقه آب، جوش خروش.

یوتال یمق یوتدیمق.

یوتغونماق — بوغازده یوتار کبی یایمق.

یوتم — جرعه، یودوم، بر ایچیم، جزئی شیی، برقلت، برآز.

— « مثال » —

«بر یوتوم صوکسیه برمز بخیل»
«کرجه اولسا اغنیادن اول رذیل»

یوتماق — بلع، اکل، ابتلاع، تحمل، سکوت ایتمك، یوتمك.

— « مثال » —

«مین یوتوب خونابه ییل لار ایل چیکارلر
جام عیش، چاره یوق اولکم ازلدین
بخت نافرجامنی»

یوع — جوع الکلب، یالماغوز، بیب انجیب دویماز، یوحادثی دینولور.

یوخسول — فقیر، محتاج، کدا، سایل دیلانجی یوقسیزلك.

یوخو — خواب اویقو، نوم.

— « فضولی » —

«بو وصاله یوخو احوالی دیماك ممکن ایدی
«اکر اولسیدی یوخو دیده کریانمزه»

یوراك — فواد، قلب، دل، یورك.

یور — حرکت ایت، کیت، قوش، رفتار، یوری، روح، رو.

— « مثال » —

«کورونك یول انتظارینی همیشه
خسته دل ایلاب، یورو بدور دربدر
دایم که عمریم بی حساب اویتی»

یورت — مسکن، مأوی، وطن، ممالك ولایت.

— « مثال قوشوق » —

«یورت ایکاسی یورتینك کتیب بار ادور»
«مغول سانسیز قوشون یلان کیلادور»

یورتاق — قبا اشکین، لوك لوك لولوکه.

یورتاول
یورتاغل — اونکده ایلغار ایله کیدن سواری، المان پشدادی.

یورتجی — قلاوزکبی، یول باقجی اردو، کاروانك محل نزولنی تعیین ایدن مأمور، کاروان باشی نك تابعی اولان یولجی.

یورتغا — مزارستان، کورستان، قبرستان، پوشته زار، مزارلیق توربه، ولایته دخی اطلاق اولونور.

یورتماق — دورانی کزمك، قبا اشکین یورومك، لوکی، یورتاق.

— « مثال راجی » —

«یورته یورته هلاك بولدم من»
«قوشمه دن دره ناك اولدم من»

یورتمه — سرعت حرکتله یول یوریمك، قوشمه، جاپمه.

یوردی — ایکنه دلیکی، سم الخیاط، سوفار، شکاف سوزن مغاکایره.

یورغا — اشکین همجله، یورغه تاز، چفته قوشماك، یورومال.

—« ضرب المثل »—

« تارتنك دیك اورملاب »

« بو دانه دیك یورغلاب »

یورغالاماق قورت کیدیشی قوشمق *

—« نوایی »—

« یورغالامق وقتی چوسالیب اایاق »

« کبك دری آلدیدا آنداقکه زاغ »

یورغون — بی تاب * تعبناك * مانده * هلاك *

—« نادر »—

« بو کون نازایله اول مهوش سفردن

کیلدی یورغوندور * قزارمیش رنك

رخساری قویاشدن طرفه کلکون دور »

یورکوزماك تسییر * روانه * سوق ایتمك * یوروتمك *

تردد ایتمك * راهی ایلمك * اوزادمك

تشییع ایتمك * سالی ویرملك *

یورکوشماك یوکورشماك * قوشماك * چاشماك *

سرعت اتمك * یوکورشمك خیز نشمك *

—« رونق »—

« خرام ایتیب یوسف اوتوب کیتوردی »

« زلیخا ارقه سیندن تیز یوکوردی »

یورماق — عد حلی ایتمك * فال خبر ایلمك * کوزل

تعبیر ایلمك * نیك سویله مك *

یوروش — یوریش * مشی * رفتار * صولت * هجوم *

—« حکمت »—

« کر سفر قیلسانك ویا قیلسانك یوروش »

« دوشمن اوستیکا یوروش قیل نه توروش »

یوروشلوك رفتارلو * رهوان خوش قدم *

یوروشماك — صولت ایتمك * حرکتلك * سفره کیتماك

لشکر والمان عزیمتی *

—« اکهی »—

« هر قیچانکیم ایلدنیك دشمن ساری غه سن

یوروش * یوزینکا اجدی خدا فتح

وظفر ابوابنی »

یوروك —— اصلی یوکروك در * سریع * سبکبار *

تیز رفتار * چالاك تند چاقار * قوشی بجی *

—« مثال »—

« بو دونیاده یوروك اتفه منکو جیلار »

« حربی کونی مبارزلیك قیلغو جیلار »

« الماس فولاد اوتکور قیلیچ چالغو جیلار

« اجل کلسه بیك و خانی قویماس ایرمیش »

یوروماك — مشی حرکت ایتمك * یایان کیتمك * یورومك

کزمك * جولان *

یورکان —— یوروکان یورویجی * یورمال * باره *

یورون —— برچه یماق * بولك قکه *

—« مثال »—

« مست مین لیك او تامین تکه تاج ایلسا

شیخ * دیر کوی ارا خرقم دین اکر توشسا

یورون »

یورونچقه — یوروجه * یورونجقه سه برکه اوت *

علف *

یوز ——— صد * میئة وجه چهره * سطح * روی

رخ * صوده فوا صنك اتمك یوزمك *

آسیای وسطی ده بر قبیله اسمی در *

—« رابجی »—

« انی فتان کوزی یوز فتنه ایله آلدی

کونکل * یوزی کلدور ساچی سنبل

بدینی نقره خام »

یوزلاشماك — برشیئه یوز طوتمق * یوزه ابلاغ اتمك

روبرو *

—« مثال غازی »—

« کونکل کورکاج یوزینك نی میل

کلزارارم قیلماس * نی کل زار ارم یاد

کل فردوس هم قیلماس »

یوزلاشتیرماك مواجهه اتمك * روبرو کلمك * محاکمه

اولمق *

یوق

یوس — اداتدر • یوس یوارلاق کبی • یوس یومری کبی •

یوسقلی — سابقده پادشاهلرك کید کاری قرمزی دپه لواو تاغه • یعنی برنوع جیغه وتاج •

یوسك — چل • زغ • قراوشبنم شلدور •

یوسون — کندی کندینه حاصل اولان طرز • اسلوب قاعده •

—« مثال »—

« اوزونکنی بیل کشی سری بیلان سنکاندورایش • خطای یوسونیدور بولکه لوطه جلی مویو »

یوسونلوغ — بوکونه • بوطرزده • بواسلوبده • بوقانون قاعده ده بوروشده • ذکون رسم طور رفتار •

—« مثال »—

«اکرچه حکم قیلسانك نیجه کونلوغ»
« منکا برامر بر بولسون یوسونلوغ»

یوش — غوغاجی • نزاعجی • شمه تجی دعواجی •

یوغان یوغون — ضخیم • سطبر • عظیم • جسیم • قالین • کولوفت • غفص •

—« مثال »—

«بریوغان اغاجنی حاضرایتدیلار»
«بوتیرك دیب بلنحه قیتیب کیتیلار»

یوغروش — تخمیر اتمکلك • اون وسایره یوغورمك تخمیر اتمك •

یوغورماق — تخمیر • تعجین اتمك جاتمك • قاربشدرمك قتیق ویوغورت تعبیر اتمك فال خیر •

—« مثال نقلی »—

«یوغوردیلار همه داردینی فی الحال»
« قاتیشتردیلار انکا ایکی قت بال»

یوقوم — یومشق • نرم • ملایم یوفقه •

یوق — لا • نه • نست • مافی • نی •

یوقوش

—« مشرب »—

«منیك قانم سبیل یوقدور مونی بیل»
«قولونکدین هرنه کیلسا ایرتراغ قیل»

یوق کیشی — یوق آدم • کبی بوده • کسی نست •
یوق کیمسنه

یوقا یوفقه — یوفقه • تنك رقیق نازك • انجه •

—« مثال مونس »—

«یوفقه شق ایرمق ایجره مرغوب»
«نوك قلمنك نی یارغودیك خوب»

یوق یوق — لا لا • نی نی • مدیکل دیکل • ایمز ایمز • ایماس ایماس • یوخ یوخ کلمه لری کبی نیدر نیدر •

—« رباعی نوایی »—

«دیدیم ذقننك توتوب نیکاغینکدین اوپای • کوز قاشینکا سور توبان قباغینکدین اوپای • کلدیك یوزونك ایسلابان دوداغینکدین اوپای • یوق یوق کدا کر دیسانك اباغینکدین اوپای»

یوقاری — طرف اعلی • فوق سمت • بالا •
یوقغاری

یوقلاماق — برشی تحقیق وتفتیش اتمك تجسس اتمك •

یوقانی — برشئی برآنه رق بیهوده وقت غایب اتمك •

یوقسول — یوخسول • یوقسزلك عدم قدرت بی بضاعه فقیرلیك •

یوقلاماق — وجود وعدمی تحقیق اتمك • تحری اتمك • تجسس اتمك جست وجو تفحص •

—« مثال وحشی »—

«ایتمه وفاشرطنی سین ساقلاکین»
«واله سرکشته نی بر یوقلاکین»

یوقاق — سرایت اتمك • بولاشمق •

—« مثال »—

«مکررمن دا امری بولدی طاری»
«که یوقتی کونکلونکا آنینك غباری»

یوقوش — عقبه • قرار • جانب بلندی • یوکسك یر •

تپه * کوتل * مرتفع محل *

یوقی یوقعه — یوخی اویقو * اویخی خواب نوم *
— « نوایی » —
« نظرغا کیلکالی اول ایکی نرکس جادو »
« کونکلده یوقتور ورآرام کوز کاهم یوخو »

یوك — حمل * بار * احمال * اثقال * دنك اشیا *
— « کامل خوارزمی » —
« سین که مقصد حرمی طوفیغه ایرسانك
طالب * فقر یولیغه کیر اوزلوك یوکین
یوزدن سالیب »

یوك کی — مرتفع * عالی * واَلا * بلند * اریکه
یوقاری *
— « مثال والد » —
« کورمق اوجون عالمی قویوب کام »
« یوکسلدیره جیقدی اول کل اندام »

یوکسوك — برماق اوجنه طاقیلان سو یوجه
انکشتکین * انکوشت ترین * اویماق *
دست پانه *

یوکلاماك — اشیای حمل ایتمك * نقل قالدرمق * بار
ایتمك دنك قالدیرمق *
— « نوایی » —
« اول پریوش ایرور انداغ نازك »
« کیم قویاش پرتوی دور جسمیغا یوك »

یوکورجی — زوجه نك کوچك برادی *

یوکوش — چوق * وافر * فراوان * زیاده *
— « فضولی » —
« بو دردکه آزدکل یوکوشدر »
« هم صبرایده یم که صبرخوشدر »

یوکوشماك — تعظیم ایچون دیزچوکمك *

یوکورماك — یورومك * مستی حرکت ایتمك * قطع
طریق ایتمك *
— « فضلی » —
« کیلدی یادینك کونکلیمه اشکیم
یوکورودی هر طرف * طفل غه عادت
دورور کیلکاندا * مهمان اوینا ماق »

یوکوروش — قصد * اهنك * و شتمك دویدن خبرکردن *

یوکوروك — * سریع * سبکپا *

یول بیرماك — تخلیه سبیل ایتمك عفو ایدلمك سالیورملك

یول — سبیل * طریق * راه * مسلك * صراط
مذهب نظام * قانون * رسم * دستور *
ذکون * نسق * یوسون * اصول * قاعده *
خط * جزکی *
— « مثال » —
« ذره کبی بی قرار نیك اولدیم »
« یولینك اوزه من غبار نیك اولدیم »

یولاشماق — ارسال * ترحیل * تسییر * اسبال * تشییع
ایتمك * اوزاتمك *

یول اتان — مروشاه جهانك شرقنده قبایل ترکا
ینه دن سالور طایفه سنك اقامت کاهی
اولان برقلعه در (بند سلطان سنجره
قریبدر) *

یولار — زمام * مهار * لجام لکام *

یولاق — دوسر * سلت * ثقلت *

یولاووچ — پیغمبر * رهنما * مرشد * راه بر * رسول
قلاوز * دلیل ایزچی یول بلیجی *

یولبارس — ارسلان * قاپلان پلنك *

یولداریم — یلدیریم * برق * صاعقه چقماق رعد *

یولداش — یول ارقداشی * رفیق * همراه * وفیق *
« اللهیار »
« یولاغیل نامردکا یولداش سن »
« کیم که مرد بولسا انکا ایرکاش سن »

یولداماق — رهنمالق ایتمك * یول کوسترمك * ارائه
طریق ایتمك *
— « مثال » —
« کرم ایلاب ایکی قولوم قولدا انکیز »

«سوز اقلیمی ساری مینی یولدانکیز»

یولدوز — یلدیز، کوکب، نجم، اختر، ستاره، یلدیز رسمنده ضمتلو شیلر، سیاره.

—« مثال نوایی »—

«یوراك قانی سرشکیم بیرله کوزدین جیقتی غم شامی، کیجه دریاده رهبرلیق قیلور ساحل ساری یولدوز»

یولدوزقورتی — حباحب، شیتاب.

یولغون — یولوك، یوزی توکلری یولنمش ناپاك، یلغن، کزاغاجی، دبو لغه، ایلغای.

—« مثال »—

«قانلیغ باشیم قوروغ بدنیم عیب قیلا کیز»
«یولغین یغاجینك یاغی اجیغ علاج دور»

یولماق — زورله قوپرمق، دخولیاب اولمق کلمك.

—« مثال »—

«کیچك ایرکانیمدین یولوب قاشیمه»
«اولوغ مدعا سالدنیکز باشیمه»

یولوق — یولغون، یولونمش سوئلش، ملاق اولمق، کوروش، کوروجی، دیدن، واخوردن.

—« مثال اداء »—

«یولده یولوقدی مجنون برقبل خیال قیلدیم، اولزاری کوردوم انداق بیخود بولوب یقلدیم»

یولوقاق — اوغرامق، ملاقی.

—« مثال »—

کیلور بیر کاروان اول یول بیله راست»
«یولوقوشتی شهنشه بیرلا بی خواست»

یولوقتورماق — اصابت ایتدیرمك، کوروشتورمك، واصل اولمك.

یولوقوشماق — تصادف اتدرمك اصابت اتدرمك ملاقی اولمك.

یولوم — معبر آب، راه‌دیدن طریق اصول.

—« خمسه نوایی »—

«یولده سه بو یولده نظامی یولوم»
«قولده سه جامی ایله خسرو قولوم»
«دهر فنا ایچره الار اولدی کم، مینیم اولای رابمو هم کلبوهم»

یولون — کیکك ایلیکی.

یوماق — غسل ایتمك، تمیزله‌مك، اریتمق یایقه‌مق پاکلك، لوله، بوق ایکرمك ایچون حاضرلنمش صارلمش توب پنبه، خربوز شکلنده یوماق.

—« مثال »—

«کرایرور سینك مزدقیل عشق اوتیدین باغرینکی سو، کبرو نخوت چیرکیدین اول سو بیله ایلکینکی یو»

یومالاتماماق — یوارلاتمق، یومالاماق، یوارلامق.

—« اکهی »—

«یوق مجالم حرکت ایله کودیك ای احباب، مینی سودراب یولی طوپراغیغه ایلتیب یومالانك»

یومالاق — طوپ طوپارلاق، یومرو طوپ، یوماق، لونده.

یومران — سیچقان فاره، برنوع بیوك سیچان موش.

—« مثال »—

«فسون بیرلا یومرانی شیرزیان»
«کوزنی صلابتده ببر نبان»

یومرنجی — موش کیر اولان برقوش.

یومر الثقازیغ — برنوع بیوك فاره درقومده چولده بولونور ایاغده دیك دورور.

یومرو — محدب، کروی، کیرد، مدور، توپه‌لاق، لونده.

—« مثال »—

«اول بدبختی یولدن توتیب باردیلار»
«یومروق یلان باشین اوروب یاردیلار»

يوك

يومروق	مشت، موشته، الك يوملشی، يومرو توقات،
يومروكلو	خراب، ويران كهنه فسرده افتاده يقيغ يقلپش،
يومشاغ	نرم، سهل، لين، ملايم، ياواش، سست كوشك،

—« مثال نامق »—

« قلبی يومشاق پاك دل آدم ايدی »

« صاف طينت با كرم حاتم ايدی »

يومشاماق	سرت شيئی تأثير حرارتله وصوده نعومت كسب ايتمك، كيوشدملك، رقت ايتمك،
يوماق	يوقدن يولكش، كاغددن وبزدن يومرو طوپ، كلوله،
يوماق	صيقوب قپامق، اغماز، خست ايتمك، كوز قپمك پوشيدن چشم،

—« مثال وامق »—

« كوز يوموب بو جهان فانی دين برنجه شير، مردلار كتی »

يومورتقه	يومورقه، يورطه، بيضه، تخم مرغ،

—« مثال عزمی »—

« بريومورتقه دن جو آخر اولدی بای »

« صبر تمكين دن اونكا بردی خدای »

يومورماك	يوملوب، يوارلاق اولماق، حب توتمك مدور ايتمك كردالك، غلوله،
يوم	كوز يوم چشم پوش قپ، پوشان،

—« مثال هويدا »—

« طالب دنيا هويدا بولغيل اول حق طلب، يوم كوز ونيكنی دونيا دين تنكلا نشيمان بولماكين »

يوموش	يومولك چشم پوشيدن كوز قپ ملك،
يوموق	قپالو، شيشوب قپانمش، قپادلمش،
يوك	چهره، زينت، زيور، آراستكی،

يووالاماق

—« حسين بايقرا »—

« تير لا كان مهوش يوزونك يونك ايله لطف يار كيم كورمادوك اول خوب لوق هر كز كل سيراب ده »

يونت	يانی قصراق، خركله ايله كزن ماديان،
يونت يیلی	آت، ايلقی يلی يعنی سال تركانينك بدنجی سيدر،
يونجه	يونجه، مونجه،
يونقه	يونندی قصابه،
يونك	يولك ويابغاق،
يونماق	تراش ايتمك، رنده ايله وكسرله طاشی قرمق اويمق، قلمله وطراقله آلوب شيلوب تميزلمك،

—« مثال »—

« كريخشی يونولسه قلملار »

« شك يوقكه يان توشار رقملار »

يونه	كيچه، وكوبجوك، تكلی، بلاهنه نوعی، اكراسبابی تيكی، بيركين، چركی،

—« مثال »—

« كيب زينی آلتون لجامی دخی »

« بولوب يونه زرين ستامی دخی »

يو	ايل اولميان، دشمن، عدو، غنيم،

—« مثال »—

« اوشال غمليك كونكل نی ايلاكای شو »

« نكولار اورته سنده ايلاغای يو »

يووا	آشيانه، خانه مرغان،

—« مثال »—

« قوش يووا سين سانكين سر كشته مجنون باشينی، خاروخس جمع ايلاميش كرداب دريای جنون »

يووالاق	يوارلاق، يوماق،
يوولاماق	يوارلامق، غيلانيدن،
يووالاماق	يوارلمق، دورملك،

یپوتماق

یوورقان — یورغان· لحاف· کورفه پالاپوش· اورتی· باستوروق·

—« مثال »—

«کراو چارسن سنده بولسون یوزقنات
یورغانینکا باق ایاغینکیني اوزات»

یووسغه — غسل مونی· مرده شوی· غسال جنازه· اولی یایقایجی·

یووش — قلم· کلك· خامه·

یووندو — آب غساله· یوینډی· صحن طبق یایقه‌مه صوی یونتی· جرکاب·

یویان — یالان· کذب· دروغ· یلغان·

یویان یالغان — صرف کذب· دروغ ابدی یلان·

یوبماق — یویقاماق· مکرر یومق· غسلی پاك ایتمك· طاهر ایتمك·

یلب — ایپ حبل ریسمان· خیط· قیتیم·

—« مثال »—

« ماموقی دور یله دین آرتوق ظریف »
« یپ لاری کتان تیلی دین هم لطیف »

یپار — مشك· نافه· کوبك· مسك·

—« حزین »—

«سنبلی رشك آور مشك تتار»
«ساچلری غبطه کش بوی یپار»

یپارماك — ارسال· تسیار ایتك· کوندرمك· ییارلمك

—« مونس »—

«شرح غم ایشیت هم ایت ارسال رقعه»
«یوق عیب دوستلار یپاریشماك مراسله»

یپلیك — ایپلیك· خیط· ریسمان حبل·

—« مثال اعلی »—

« ربیلیك ایله باغلادی اتیك قولونی »
« آلدی ایلیدن جمله مال و پولنی »

یپوتماق — تبدیل تحویل ایتك·

—« مثال »—

«فراقینك یمیدین غم شامی یوق بیر بیر دا

یتی ییدی

آرامیم· کیجه بیر کوب ییپو تکای کیم که بار قصدی دا بیر دشمن·

یتار — کافی· وافی· شافی· ایل ویرور·

یتماك — یدك· آت· ترکشماك·

یتکازماك — یتشدرمك· ایصال· اخبار ایتمك· واصل ایتمك·

—« نوای »—

«قویوندیك وصل دشتدین کرای لیلی
منی سوردنیك دیکاج سرکشته مجنونم
باشمنی کوککا یتکوردنیك»

یتیم — ایکی یا ایله یتیم معناسنه· اپی پدربی· مادر اوکسوز چوچوق·

—« فضلی »—

«کوزنی حسنونك تابیدین اوزیاشی
قیلدی بی نصیب· بولسابی طالع یتیم
بورنی قانار آش اوستنیه»

یتکورماك — ارقه دن کوندرمك ارسال ایتمك·

ییتماك — یدك آت· الویرمك· کافی وافی اولمق· واصل حد اولمق· ونمایش آتی یدمك· جکوب کوتورمك·

—« نوایی »—

«بیر ملازم غه حکم قیلدی که بات»
«مینیب آتینك غه یت ینکا بر آت»

ییتشماك — وارمق· درك· حاصل· رسیده اولمق· اولاشمق· واصل اولمق· کالدایرمك یشمك·

یتی ییدی — یدی· هفت· یتی آتا· یدی فلك· وسبعه سیاره· درت آنا· عناصر اربعه کبی·

—« نوایی »—

«جنس بشر یوق آکه نیك»
«خورشید خالدزکهنیك»
«کوك مهدارا طفل رهنیك»
«یتی آتا و تورت انا»

ییراد

ییتیك — یتی* غایب کم شده* واصل رسید* کسکین بران (یدك و ییتك آت* کورنیش* نمایش حیوانی*)

ییتیکان — نبات النعش بلدیزلری* سبعه سیاره* هفت دادران نجمی* یتی قرداش *

ییدانیك و ییدك ییدانیك بوسون — یدك* قطار سلطنت آتلری اسب نمایش* دعای بد مقامنده در *تلف اولسون* کوردیکنك بواوسون دیمك* برقار غیشدر*

ییدماك — یدمك* ردیف اتمك* چکمك* حاضر برابر کز درمك*

ییر — تراب* زمین* ارض* محل* مقام* جای* منصب* جاه* مأموریت* قره ییر* قبر* ییر یورت* املاك* مسکن* ییرلو* یلی* متوطن*

—« مثال غازی »—

« هر ییر یکاوت تیکورکان زمان»

« اوییدین کوبورداب یتی آسمان »

ییرازوق — ییه جك* آزوقه* زادراحله *توشه سود* نفع* براق* اسباب آخرت*

—« رابجی »—

« کیر کونك قره ییر آستیغه آخرسنکا یوق سوداکر* چیقسانك فلك کا ایلابان ایوانلر ایوان اوسنینه»

ییراغراماق — ایراقلامق تبعید*

ییراق — اوزاق ایراق* لك*

—« فضلی »—

« اکرچه بولدی تنی ریش وداغ داغ تراق* هنوز ایماس آنی کیسوسیدین ییراق تراق»

ییراو — خواننده* مغنی* مطرب طرازنده نغمه کر* موسیقی دان* عاشق* قوشوقچی* حافظ*

یالشماك

ییرتلاس — چاك* چاك* شکافته* حیاسیز* بی شرم* بی حجاب* عارسیز* چاپقون* بیباك*

ییرتماج — رخنه لباس چاك جامه* شکاف* کرجه درز کریبان*

—« مثال نایلی »—

«ییرتماجیدن توتوب چاك ایلدی»

«یوسوفی بویولده غمناك ایلدی»

ییرتماق — یرتماق* بنیاداتمك وجوده کتورمك نموداتدرمك کاله اریشدرمك*

ییرتوق — یرتیق* چاك چاك فرسوده* متفرق دریده عصمتسز* آلفته* پرده دریده* جلب* فاحشه* اورسپی*

ییرتجی — درنده* سبع* جانور چنکال دار* دد*

ییرلاماق — ایرلامق* تغنم ایتمك عادیت قدیم اوزره شرقی و بیت اوقوب پیاله الملك*

—« مثال نوا »—

«ساقی آلیب کیل قدح خوش کوار»

«ییرلای آلیب تارتای آنی خواجه وار»

ییرلاماك — یرلشدرمك* محلنه وضع ایتمك* یرینه قومك یکسان ایتمك*

—« مثال مونس »—

«که یربولدی کولك اورنیدا استوار»

« یراورنیدا افلاك توتدی قرار »

ییرماق — شق اتمك یرمق بجاك اتمك کفامدن ایرمك

—« مثال رمزی »—

«لبین ییریب اغزین یرتینك کافرینك»

« دین ودیانه قرشو سوکسون »

ییرنماق — ییه له جك نسنه* خوراکی* زاد وراحله توشه* ذخیره*

ییریق — شق* فلق* فتق* کدك کبی فرجه* منشق* لجاك*

ییریك — طعامدن نفرت ایدیجی دیکسنمك* سکانمك

ییشماك — واز* آچق* کشادایلك* مفتوح

يغلاب

—« مثال »—
«دليل ابرور كه كونكل لارنی قيليش
اولغای سين آزاده ـ بوكيم سلاسل زلفونك
توكونلاری يشليب دور»

يشلماك —— آچيلماق ـ كشاده اولمق ـ وا ـ مفتوح ـ بله ـ

—« مثال »—
«ايلك ليلك اكنده باشينك اوزره دور
سرمايه سودا ـ ايلك لاركيم يشيب
سن جسم لار زخيغه كيم كويا»

ييغ ——— حاضر ـ مهيا ـ آماده ـ جمع ـ

—« مثال كرامی »—
«اوزقتلنی ايلاميش ايدی ييغ»
«پنهان قيليب ايردی زهرليق تيغ»

ييغاج ——— يغاج ـ واغاج ـ تياق جوب فرسخ ـ

—« مثال »—
«تا كوروندی آلارقرارلری هم»
«قالمادی بيريغاج ارارلری هم»
«يغاج برفرسنك در وبعضی برده
برقولاج اعتبار اولونور»

ييغلاغور —— اغلايجی ـ كريان ـ ييغلامك بكا ايديجی ـ

—« لطفی »—
«مدعی كورمك تيلار كولكانده
تيشينك كوهرين ـ كورميش اول دريغلا
اوكوزلاری عمان بولغان»

ييغلاماق —— اغلامق ـ كريه ايلك ـ اسالة دموع
ايتمك ـ بكا ايلك ـ

—« محزون »—
«شكرلبلر تبسم قيلسه لر كونكلونی
آلديرمه ـ مينی يغلاتدی آچيغ هرقچان
اول نوش قندايتی»

ييغلاب —— بكا ايلب كريه كرده ـ

يغين

—« مثال هويدا »—
«جهاندن بخشی ليق كورمای كورنك كيم
فاطمه زهرا ـ يزيدينك دستی دين يغلاب
هميشه دادخواه اوتی»

ييغماق —— كلمك ـ ادخار ايتمك ـ ترا كم ايتديرمك ـ
بربكدرمك ـ بهم آوردن ـ

—« مثال »—
«ييغيب ار من ايلين فرخنده حاكم»
«قيليب فرهاد اوچون ردمظالم»

—« دلاور »—
«ييی رزم جا ييغد طی ايتب تومن منزل ـ
بی حساب لشكرنی يغناپان شه عادل»

ييغيكز ——— جمع ايديكز توب وتراكم ايدكيز توب
كوب ـ بسياری ـ

—« كامل »—
«اطفال ايتالك كاناش يغيكز كيم منی
بوكون ـ ديوانه ليغ كاتيكو رادور بی
قرارليغ»

ييغناق ——— جمعيت ـ جمع كثير ـ جمع غفير ـ غلبه لك
اذدحام ـ مجمع يغين ـ

—« مثال مونس »—
«مال كيم شحنه مكر ايله ييغنار ـ مي نی اندين
حلال ديب دورلار»

ييغنت —— فيل ـ ييل ـ

ييغی ——— يغين ـ كريه ـ بكا ـ اشك ـ سرشك ـ ياش ـ

—« مونس »—
«سوزدالبينك ويغيدا چشمم»
«باردورلار ايكيسی كوهرافشان»

ييغين ——— جمعيت ـ توده ـ يغيلو ـ كليتاو ـ
كومه لو ـ هجوم ـ

—« مونس »—
«خط كه يوزينك قبراغيدين باش
چيقاريب دورای صنم ـ روم اوزه
كيلدی كبی هند سوادين يغين»

ييكبرماك

ييقتى —— مندرسات • انقاض • خرابه • ويرانى • كهنه فسرده •

ييقلغور —— افتاده • ويران • خراب • ودخى جقارت معنى سينه كيلور • بيت • اواره ودفع اول كبى •

ييقلماغور —— متين • رحين • ييقلمچى ييقلماز • نمى غلطيده كى •

ييقماق —— هدم • تخريب • ويران اتمك • برآدمى منكسر ايتلك • كونكل ييقماق • برشى ويران وخراب اتمك •

ييقو —— منهدم • خراب • برطرفه مائل اولان ييقلش غلطيده كى جاى ويران •

ييك —— زبون • بد • فنا • ناخوش كننده شوريده بدمعامله •

ييكن —— قرنداش اولادى • عموجه • خاله • طايى تيزه • بكنى • همشيره زاده چغتاى جه چين دخى دينولور • خورده كى تناول كرده •

ييكولوك —— يكلك • خوردنى • نطلكه صالح شيى •

—« مثال »—

«تون كا ييكين طعام وصحبت ايدى»

«ييكولوكلار كا زيب وزينت ايدى»

ييكيت —— دلى قانلى نيكى يتشمش • كنج • حد باوغه ايرمش ار • جوان • شاب • مرد شجيع • دلبر • توانا

—« مونس »—

«سن ابرور سنين سنيه مزنى چاك چاك ايتكان ييكيت • جانمزنى ظلم تيغيدين هلاك ايتكان ييكيت»

ييكيراتماك —— ايكرنمك • ديكسنمك • نفرت • استكراه ايتلك • نسكنمك • چكلمك •

ييكيرماك —— كيكرنماك • آروك ويرمك • اكيرملك رشته چكمك چرخ ايله ايپ وحبل ورسمان كشيده اتمك •

يلانك

ييكيرمى —— ايكارما • ايكى اون • عشرون عشرين بست • يكرمى •

ييكين —— خوب • مرغوب پاكيزه تميز • ياوز

ييل —— ريح • باد • روزكار • شمال •

—« نوايى »—

«دمبای پست اولدى افغانيم ييليدين نخل عيشم كيم • بونخليم ارهسى مهلك فغان ايجرا خراشيدور»

ييلاك —— ملتان تيلاق دوه ياوروسى • نيمشه • بلك •

—« مايل »—

«كونكلا كينك برك كل واوستيدا كلارنك ييلاك • كل كبى جسمينك اوزه ايلاكه كلكون كونكلاك»

ييل —— سنه • سال • يل • عام • اون ايكى آى ايله فصول اربعه •

ييلاماق —— اوقى يانيك اوزينه قومق • ياى ننك قوس وكانى دولدروب حاضر اتمك بر كردن • جيله اتمك •

ييلاماك —— يارلامق • درخشان • لمعان • نور افشان الولنتورملك ايله يارلتمك •

ييلان —— حيه • مار • افعى ايلان •

—« مثال مونس »—

«قان توككوچى اوقلار كه عدوسارى آنارسين • اغيرلاريدين اوت ساچيب اوچقوچى ييلاندور»

ييلان اوتى —— ايلان اوتى • دافع سموم بردوادر •

ييلانفاج —— دستنبو • شمامه • زامووزاموجه چپلاق وعريان معنى سنه دخى كيلور •

ييلانك —— ضعيف • يونكل • چست چابك • خفيف ساده پياده اياغى چپلاق •

—« مثال نوايى »—

«عشق سركشته سى سيريغانى حاجت

ييلاك

مركب* پويه قيلماسمو قويونني اياغي بو
لسايلانك»

ييلانه اغوويرن — ييلانه بكزر بر حيواندر* سنكساره مشابه طويل سوسار قوندوزكبي*

ييلپكوچ — يلپازه* باديزنك* يالپاغوج مروحه*

—« مثال كلشني »—

« عشقيم آرتي نسيم زلفينكدن »
«يالپكوچ اوتني ايلاغاي بسيار»

ييلجي‌ليق — برسندلك* يتيم خدمتكار قوربان قولچي ملي* ساليانه‌جي* برسندلك نوكر*

—« مثال شوقي »—

«ييلجي‌ليق جون توتمش ايرويم بريتيم»
« منسليب ابقي اول اوغري راحتيم »

ييلديز — كوكب نجم ستاره اختريولدوز*

—« امير فرغانه »—

«بناكوشيده كوش آويزني كويا ايس
بلديم* شرف برجيده يلديز درغلطان
اولدي اوخشايدور »

ييلقران — برنوع طاعوندر* قولده ره وبا* وبلا قران قرغين* اولت*

ييلقي — ابلق* خركله* طوار اسب آت*

—« مثال امنع »—

«ابلق لار اچنده يخشي رآت»
«دلدلدن اليب مكركه ذريات»

ييلكا — چادر دشتي جركا* شاميانه سايه بان* چتر*

ييلكان — شراع* بادبان* اوجان قندي* يلكن*

ييلكو — استره* ياكوموس الت سرتراش*

ييلكين — نعل* آت نعلي* چقه اسب*

ييلماق — قاچيماق* قورقماق* محترز ترسناك اولمق* خوف ايتمك*

ييلماك — استعجال ايتمك* سرعتله حركت ايتمك* قوشمق دويدن*

يينك

—« مثال خرم »—

« بلنده ياتارسنك صاقين ييل آلور »
«چوقورده ياتارسنك سني سيل آلور»

ييلو — اهالي* خلق* جماعت* يغين* ازدهام*

ييم — يم* يمك* آت تماغي* آت يمي* طوار بوغازي* —« مثال نسيمي »—

«ييم بردي منيك آمه بر توربه ايچنده»
«قوناق زغير ماش چكيد جمله ايچنده»

ييمداش — بريردهٔ يم يان* برابر طعام ايدان*

ييماك — اكل* تناول* استهلاك ايتمك*

—« مثال »—

« اول ييب آنينك غمين هميشه »
«ذكرين قيلورايردي ورد وپيشه»

ييموك — ييندي* طعمه* خوراك*

ييمرولكو — خراب* ويران* مندرس* منهدم*

ييمروماك — انهدام* تخريب* ويران ايتمك*

—« مثال »—

يمرولور باشيمغه كويا كيم فلك خمخانه‌سي
«اول قوياش هم خانم ايركان ني قاچان
يادايلاسام*

ييمليك — زاد راحله آت بوغازي ويمي* بركيجه ليك طعام*

ييميش — فاكهه* ميوه* ثمر* كيمش* محصول* فواكي* مويز* كزك*

—« مثال كاهي »—

« منكاساقيا باده‌ني تيزيتور »
«چغير له برابر يميش ني كيتور»

ييمشان — ياوشان* برنوع خفيف اوت وكياه‌در*

يينك — آستين* لباس* الماي*

—« لطفي »—

«لطفي مسكينغه كوركوز ساعدينكي
لطف ايلا * بوكيدادين نقره‌ني
يينكينكده اپنهان قيلماغيل »

بینکی	
بینکا	صاغدیچ* قادین* کنه * دایه خاتون * ینکه* انکه* کیوانی*
بینکماك	یوتمك* غالب اولمق* مظفر اولمق* اوتمك* ینمك* بردن * —« مثال عزمی »— «حسن دعوی سیغه قول بینکدین چیقار «یوزیده بیضا چیقار غانلارنی بینك»
بینکی	یانکی* جدید* نو* تازه* محدث* مجدد* ینکی* آستنی * ینغی * —« مثال »— « تو یکابار سانك تویوب بار » « ینکی تو نینك کیب بار » —« مثال غازی »— کورستمکین تسبیحینکی دام وریادیر لار انی * بو سبحه نی ای زاهد اینکبنکدا پنهان ایلاکین»

ییکنی یتتی	
بیکیرتماك	یکیلنمك* تجدید ایتدیرمك* خفیف لنمك سبك کردن تازه* ونو*
بینکیل	یونکل* سبك* خفیف* زبون* —« مثال »— «کیروادی عشق ایچرا اینکیل راك بو یولدا * اوزلوك یوکینی تاشلاغان ایل اهل زهی دور»
بینورتماك	تجدید تعمیر ایتدیرمك* تازه ینکی و ینغی ایلك نو کردن*
بیکتی یتتی	تمام اولدی* نهایت بولدی* تمت* واصل اولدی* ینشتی* یتتی* یدی* سبعه* هفت* یتی فقط ایلاویردی* بس * —« مثال المؤلفه نقشی »— « بو یر کاجه ایلدیم سرانجام » « قیلدیم چغتای لسانین اتمام » « کلکیم اوچی بو محلکا یتی » « ختم اولدی لغت بو یردا یتی »

❊ لله الحمد والمنه اشبو لغت کتابی دارالخلافهٔ علیه و پای تخت ❊
❊ قسطنطنیه ده هجرت نبویه نك بیك اوچیوزنجی سنه سی ❊
❊ محرم الحرامك اواخرنده ختامه رسیده اولدی بعض آثار ❊
❊ ادبیه وآسیای وسطی احوالنه دائر اولان جلد ثانیسی ❊
❊ دخی در دست طبع اولوب بعونه تعالی ❊
❊ عهد قریبده آنك دخی اتمامی الطاف ❊
❊ آلهیه دن مأمولدر ❊

تمت

(مهران) مطبعه سنده طبع اولنمشدر

مثال دیکر مونس خوارزمی

حق غه تو کل ایلابان بر کانیکا قناعت ایت — رزق ایزیدا قیچ ایرور ایلاما کنینک تاقیر تو قور
هرنه جهاندا بار ایسه سللـه ایتاکنیکنی باریدین — تنکری یارا تمامیش سنی بیغماق ایچون قاقیر قو قور
یغله سحرلار اون چیکیب اشک ندامتی توکوب — بیهوده کولماکنینک نی دور طفل کبی شاقر شو قور
تو زره آخرت نی تو ز طاعت ایلا که آدمی — اوشبو جهانغه کیلامیش تو زمالا اوچون چاقیر چو قور
دوست خیالی برله سین ایلا خوشلیغ شعار — سوزلاما لا اسر و زشت دور قور بقه دیک واقیر وقور

اشبو توام قبیلندن اولان آتیده کی مرکب لفتلر دخی مستعملدر بونلر بر بردن منفك اولور ایسه کلمهٔ ثانی سی بر معنای افاده ایتز و کلمه نك اولی فتحه یا ضمه یا کثره اوقونورسه دیکری دخی عیناً او کبی در

پت پت * تم تم * لولو * ول ول * صرصر * لم لم * مرمر * وه وه *
په په * ته ته * چه چه * هی هی * بی بی * عرعر * شوشو * غدغد *

(مثال مونس خوارزمی)

آلوریوز جانی هر باقغاندانی کوزلار دورور وه وه — منیك اولوك تیر کوزور هر سوزدانی لبلار دور په په
یوزیم اوزره یول ایتمیش هر ساری اشکیم اویوب رخ رخ — کرم قیل بو اسیرینك مونچه یغلاتماق نیدور وه وه
فراقنیك شدتیدین کوزلاریمدین قان آقار تم تم — کوروب آنی رقیب کینه ورهردم کولار قه قه
اینار خورشید و شلار شرم دین انجم کبی صف صف — سپهر حسن اوجی اوزره تاکیم سین سین ای مه مه
چیکار ذوق سهی قدنیك بیله قری فغان کوکو — توزار شوق کل رونیك بیله بلبل نوا چه چه
تیار باشیمغه هجرینك تیغی و غم تاشلاری تب تب — نه بولدی وصلدین مرهم یتورسانك زخمیمه که که
قیزارمیش می ایچیب مینسز چمن دیك عارضنیك کل کل — یورا کیم باغلامیش قان غنچه یا کلیغ سنسیز ین ته ته
جهان ملکی وفاسیز دور جفادین بوق قلور بر بر — قانی شه شیر غازی خان قانی سلطان انوشه شه
یوکورور هجر دشتی ایچرا مونس ایلاکیم صرصر — انکا وصلینك ساری باشقارمادی بو بخت کم ره ره

تمت

فی ١٣٠٠ سنه

صحیفه	سطر	خطا	صواب
١٢	٢٨	استیغنتیغه	استیغه
١٢	٢٦	اس‌سیز	اسیمز
١١	٧	اریقلیغ صو	اریقلیغ سو
١١	٨	اریغیر	اریغیرق
١٤	١٧	قیروزه	فیروزه
٢٣	٢	این	انی
٢٣	٢٨	زرخلی	زرهلی
٢٩	٥	لایغی	بی‌معنی
٣٦	١٠	داب	اب
٤٢	٣٠	دوشمکان	توشمکان
٤٦	٧	کوبك	کوپك
٤٨	٢٦	وقتینده	وقتینده
٩٩	١	ایمش	ایتمش
٥٦	١٧	ایکرامك	ایکرانمك
٥٦	٢٨	هویداس	هویدا
٥٨	١	بیل تور	ایلتورپیلتور
٥٨	٤	کپك‌ون	کیکدن
٥٨	٢٧	اژدرها	اژدها
٦١	٨	یوریمکك	یوریمکلك
٥٦١	١٣	ایمه‌لك	امکلك
٦٢	١	رقیق	رفیق
٦٢	٢١	شمشار	شمشاد
٦٤	٢٣	اوك	اوکه
٦٥	٢٠	تقریق	تفریق
٢٨	٣	تقوق	تفوق
٧٢	١	کدو	کدو
٧٤	٣	مترب	مطرب
٧٥	٧	نیارسی	نبارسی
٧٥	١٢	تقنك	تفنك
٧٨	٥	کل یازی	بودنه نینك
٧٨	٩	تور	بور
٨٠	١٤	بر نومعه	بر نوع
٨٥	٢٣	الغاوجی	بولغاوجی
٨٦	٣١	وسمه	اوسمه
٨٦	٣١	مش	میش
٩٣	٦	مسجد	مسقت
٩٥	٢١	موص	موس
٩٧	١	ماخو	نحو
٩٨	١١	تابولماس	تاپوشماس

صحیفه	سطر	خطا	صواب
١٠١	٨	قر	تاقر
١٠٢	٦	احساس	احسان
١١٩	١٠	نختی	تختی
١٢١	١٩	تقه	تقوی
١٢٤	١٠	اغشمیتول	اغمتول
١٢٧	١٧	نوملوکی	توملوکی
١٢٨	١١	نحت	بخت
١٢٨	١	خیمه باشی	خیمه‌نك‌باشی
١٣٠	٢٦	دشتامی	دشنامی
١٣٠	١١	زمزنینك	زمزم‌نینك
١٣١	٢٩	رشح	ریشه
١٣٦	١	ازرو	آرزو
١٤٢	٢	خانه‌سیده	خانه‌ده
١٥١	١٣	چمکیده	چکیده
١٥٣	٩	قولیان	قلیان
١٥٥	٢١	دورانه	دوکانه
١٥٧	٢٤	ستکدان	سنکدان
١٦٣	٢٥	غفب	غضب
١٦٥	١٨	ذکورة	ذکوة
١٦٥	١٦	فروز	فیروز
١٦٦	١٠	زیین	زین
١٦٦	٩	سهیون	سیحون
١٦٧	١٣	اشردن	اثردن
١٦٧	١٦	انغامی	انعامی
١٦٧	٢١	کرب	کوب
١٦٧	٢٣	سیفاد	سیفار
١٦٨	١٢	قیس	قیسی
١٧٠	١	میر	دمیر
١٧٢	٣٢	دولتلو	دولتو
١٧٤	٢٧	وتزه	ویزه
١٧٥	٢٧	ارمنه	ارنه
١٧٦	٢٩	اولمادك	اولماکین
١٧٦	٢٢	رزشك	زرشك
١٧٧	٥	نارورن	ناروان
١٧٨	٢	کیتك	کتمك
١٧٩	٢٦	ویخ	دنج
١٨٠	١٨	جلینك	جم‌لیك
١٨٣	٣٢	سنجاقی	سجاغی
١٨٤	٤	تبلشوك	تیشوس

صحیفه	سطر	خطا	صواب
١٨٤	١٠	قصیمت	قسمت
١٨٤	٨	جکمك	چکمك
١٨٤	٢٦	سیجیك	سیجمك
١٨٥	١٢	دونی	دونیا
١٨٥	٢٢	دشی	فرشی
١٨٦	٢٧	مشلکاب	مشکاب
١٨٦	١٥	ناهیت	ناهند
١٨٧	٣	دکناه‌سنکساری	دکناه کاری سنکسار
١٨٨	١٧	سوتیچین	سوپیچین
١٨٩	٧	یولایده	یولده
١٩٢	٢٦	ورز	زجر
١٩٤	٢٠	سوی‌سیز	سوسیز
١٩٥	١٣	دتلیف	تلطف
١٩٦	٢	دارد	داروا
١٩٦	٥	مسارت	سارت
١٩٦	٩	خوجند	خوجنده
١٩٨	٣٢	ثمانین	ثمانیه
٢٠٢	٩	سس	سسی
٢٠٧	١٦	شتمدسی	شمتدسی
٢٠٨	١٢	غرك	ذرك
٢٠٨	٢٢	بیسار	بسیار
٢١٣	١٩	قاپو	قاپی
٢١٨	١٧	نازیش	قاریشی
٢١٨	٢٥	فاریشلاماق	قاریشلاماق
٢٢٧	٣٠	خور وریزه	خورد وریزه
٢٢٨	١١	شوبدورم	شد روم
٢٣٠	٧	سوزدان	سوزندان
٢٣٧	٥	قومشون	قوشوق
٢٤٤	١٥	کل کذرخ	کل رخ
٢٤٧	٣١	قاومق	لماوق قاومق
٢٤٩	٤	حدتلنمك	حرکتلنمك
٢٥٥	١٤	خذاسندن	حذاسندن
٢٥٨	١١	کورشماك	کورستماك
٢٥٨	٢٣	دفترغا	دفترغاسالدی
٢٥٨	١٣	حلاج	حلاج کورك لماق
٢٦٢	١٣	شغق	شفق
٢٧٧	٩	سنحسان	استحسان
٢٧٨	٢٢	بج	پیچ
٢٧٩	٢	موشلاسم	موشتلاسم
٢٨١	٢١	اخوان	خوبان
٢٨٣	٣	ریز	زبر
٢٨٤	٣٣	لیمه	کیمه
٣٠٠	٢١	کللیل	کلکیل
٣٠٥	١٩	غواضیك	غواصلك
٣٠٨	٣٢	اول	او
٣١١	٣٢	سکانمك	سسکانمك

